

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2017–2018)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2018

Utgiftskapitler: 61, 400–497

Inntektskapitler: 3400–3497

Innhold

Del I	Innledende del	11	Kap. 444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	150
1	Hovedinnledning	13	Kap. 3444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	151
1.1	Verdigrunnlag og politisk utgangspunkt på Justis- og beredskapsdepartementets område	13	Kap. 445	Den høyere påtalemyndighet	152
1.2	Mål for justis- og beredskapssektoren	14	Kap. 446	Den militære påtalemyndighet	152
1.3	Straffesakskjeden	14	Kap. 448	Grensekommissæren	153
1.4	Samfunnssikkerhetskjeden	21		<i>Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap</i>	154
1.5	Migrasjonskjeden	30	Kap. 451	Direktoratet for samfunns-sikkerhet og beredskap	183
1.6	Rettsikkerhet og sivil rettspleie ...	38	Kap. 3451	Direktoratet for samfunns-sikkerhet og beredskap	184
1.7	Anmodningsvedtak	44	Kap. 452	Sentral krisehåndtering	185
Del II	Nærmere om budsjettforslaget	53	Kap. 453	Sivil klareringsmyndighet	186
2	Nærmere om budsjettforslaget	55	Kap. 454	Redningshelikoptertjenesten	186
Programområde 06 Justissektoren		55	Kap. 3454	Redningshelikoptertjenesten	187
<i>Programkategori 06.10 Administrasjon</i>		55	Kap. 455	Redningstjenesten	188
Kap. 400	Justis- og beredskapsdepartementet	56	Kap. 3455	Redningstjenesten	189
Kap. 3400	Justis- og beredskapsdepartementet	59	Kap. 456	Nød- og beredskaps-kommunikasjon	189
<i>Programkategori 06.20 Rettsvesen</i>		61	Kap. 3456	Nød- og beredskaps-kommunikasjon	191
Kap. 61	Høyesterett	79		<i>Programkategori 06.60 Andre virksomheter</i> ..	193
Kap. 410	Domstolene	80	Kap. 460	Spesialenheten for politisaker	198
Kap. 3410	Domstolene	81	Kap. 466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	199
Kap. 411	Domstoladministrasjonen	82	Kap. 467	Norsk Lovtidend	199
Kap. 414	Forliksråd og andre domsutgifter	82	Kap. 468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	200
<i>Programkategori 06.30 Kriminalomsorg</i>		84	Kap. 469	Vergemålsordningen	200
Kap. 430	Kriminalomsorgen	98	Kap. 3469	Vergemålsordningen	201
Kap. 3430	Kriminalomsorgen	100		<i>Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.</i>	202
Kap. 432	Kriminalomsorgens høgscole og utdanningssenter	101	Kap. 470	Fri rettshjelp	211
Kap. 3432	Kriminalomsorgens høgscole og utdanningssenter	102	Kap. 3470	Fri rettshjelp	212
<i>Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet</i>		103	Kap. 471	Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlags-ordning	213
Kap. 440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	142	Kap. 472	Voldsoffererstatning og rådgeving for kriminalitetsofre	214
Kap. 3440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	148	Kap. 473	Statens sivilrettsforvaltning	214
Kap. 442	Politi-høgskolen	149	Kap. 3473	Statens sivilrettsforvaltning	215
Kap. 3442	Politi-høgskolen	150	Kap. 474	Konfliktråd	216
			Kap. 3474	Konfliktråd	216
			Kap. 475	Bobehandling	217

<i>Programkategori 06.80 Svalbardbudsjettet</i>	218	6	FNs bærekraftsmål – rapportering	301
<i>Programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring</i>	222	7	Mål for integrering	303
Kap. 490 Utlendingsdirektoratet	241	7.1	Arbeid og sysselsetting	303
Kap. 3490 Utlendingsdirektoratet	249	7.2	Utdanning og kvalifisering	310
Kap. 491 Utlendingsnemnda	250	7.3	Levekår	323
		7.4	Frivillighet og samfunns- deltagelse	326
<i>Programkategori 06.95 Integrering og mangfold</i>	252			
Kap. 495 Integrerings- og mangfolds- direktoratet	265	8	Likestilling	329
Kap. 496 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	266	8.1	Justis- og beredskaps- departementet	329
Kap. 3496 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	276	8.2	Domstoladministrasjonen (DA) og domstolene	331
Kap. 497 Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for voksne innvandrere	277	8.3	Politiet	331
Kap. 3497 Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for voksne innvandrere	280	8.4	Kriminalomsorgen	332
		8.5	Hovedredningssentralen (HRS) ...	333
		8.6	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	333
Del III Særlige tema	281	8.7	Kontoret for voldsoffer- erstatning	334
3 Sektorovergripende klima- og miljøomtale	283	8.8	Sekretariatet for konfliktrådene ...	334
3.1 Svalbard	283	8.9	Spesialenheten for politisaker	335
3.2 Politi- og lensmannsetaten	284	8.10	Statens sivilrettsforvaltning	335
		8.11	Direktoratet for samfunns- sikkerhet og beredskap (DSB) ...	336
4 Forenklingsarbeid, modernisering og bedre gjennomføringskraft	285	8.12	Utlendingsdirektoratet	336
4.1 Domstolene	285	8.13	Utlendingsnemnda (UNE)	337
4.2 Politiet	286	8.14	Integrerings- og mangfolds- direktoratet (IMDi)	337
4.3 Kriminalomsorgen	287			
4.4 Nødmeldingssentraler	288	9	Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres	338
4.5 Nødnett	288			
4.6 Klareringsmyndighet	288	10	Anmodningsvedtak under Justis- og beredskaps- ministeren	340
4.7 Utlendingsforvaltningen	288			
4.8 Mer effektiv integreringspolitikk	290	11	Anmodningsvedtak under Innvandrings- og integrerings- ministeren	362
5 Styring og kriseledelse – vurdering av status og tilstand	292			
5.1 Om styring og kriseledelse	292			
5.2 Konstitusjonelle organer og forvaltningen	293			
5.3 Nasjonal beredskap og krisehåndtering	297			
			Forslag	377

Tabelloversikt

Tabell 1.1	Mål for justis- og beredskapssektoren	14	Tabell 2.15	Kjøretid tjenestested	110
Tabell 1.2	Justis- og beredskapsdepartementets sektoransvar for kriminalitetspolitikken	40	Tabell 2.16	Anmeldte lovbrudd 2012–2016, etter kriminalitetstype	113
Tabell 1.3	Andre departementer med virkemidler tilknyttet straffesakskjeden	40	Tabell 2.17	Anmeldte lovbrudd. Absolutte tall, per 1000 innbyggere og endring i prosent	113
Tabell 1.4	Justis- og beredskapsdepartementets ansvar for migrasjonsskjeden	40	Tabell 2.18	Saksbehandlingstid og oppklaringsprosent 2012–2016	114
Tabell 1.5	Andre departementers ansvar innenfor migrasjonsskjeden	41	Tabell 2.19	Restanser eldre enn tre mnd. 2012–2016	114
Tabell 1.6	Ansvarsfordeling mellom departementene for tverrsektorielle områder i samfunnsikkerhetsarbeidet	41	Tabell 2.20	Saksavgjørelser ved statsadvokatembetene 2012–2016 ...	115
Tabell 2.1	Tildelinger til Norges forskningsråd	58	Tabell 2.21	Nasjonale resultater for politiets responstid, akutte oppdrag, 2016	128
Tabell 2.2	Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid	63	Tabell 2.22	Utvikling av IP3-personell	128
Tabell 2.3	Antall straffesaker som ble henvist til behandling og silingsprosent 2012–2016	67	Tabell 2.23	Utviklingen i returer i perioden 2012–2016	135
Tabell 2.4	Rettsmeklingsmøter 2012–2016	76	Tabell 2.24	Returnerte i lagt straffereaksjon for perioden 2012–2016	136
Tabell 2.5	Gjennomsnittlig alder på avsluttede saker i jordskifte-domstolene 2012–2016	77	Tabell 2.25	Utviklingen i sivile gjøremål 2012–2016	139
Tabell 2.6	Utnevning av dommere og domstolledere i de alminnelige domstolene	77	Tabell 2.26	Utviklingen i saksbehandlingstid for tvangs- og gjeldsordningssaker 2012–2016	140
Tabell 2.7	Utnevning av dommere og domstolledere i jordskifte-domstolene	77	Tabell 2.27	Årsverk totalt for etaten fordelt på de ulike stillingsgruppene, inkl. PST	141
Tabell 2.8	Antall saker i Tilsynsutvalget for dommere	77	Tabell 2.28	NATOs grunnleggende forventninger og prosjektansvarlig departement	168
Tabell 2.9	Omfang av soningsoverføringer 2011–2016	87	Tabell 2.29	Nøkkeltall – Nødnett	176
Tabell 2.10	Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte, andel utenlandske statsborgere i varetekt 2011–2016	89	Tabell 2.30	Forslag til fordeling av tilskudd til spesielle retts- hjelptiltak i 2018	212
Tabell 2.11	Andel utenlandske innsatte i fengsel (varetekt og dom) 2011–2016	89	Tabell 2.31	Utviklingen i svalbardbudsjettets utgiftsside og tilskudd (mill. kroner)	221
Tabell 2.12	Straffereaksjoner i samfunnet. Antall iverksatte oppdrag 2011–2016	90	Tabell 2.32	Norges andel av asylsøkere til EU og EFTA, 2012–2016	224
Tabell 2.13	Antall uteksaminerte fengselsbetjenter 2011–2016	94	Tabell 2.33	Behandlede og ubehandlede asylsaker, UDI, 2012–31. august 2017	225
Tabell 2.14	Fordeling av tilskudd til frivillig virksomhet i 2016	100	Tabell 2.34	Behandlede og ubehandlede asylsaker, UNE, 2012–31. august 2017	226
			Tabell 2.35	Overføringsflyktninger, uttak, 2012–31. august 2017	229
			Tabell 2.36	Nøkkeltall om asylmottak	231

Tabell 2.37	Innvilgede familieinnvandrings- tillatelser fordelt på innvandrings- grunn til relasjon i Norge. 2015–31. august 2017	240	Tabell 2.44	Satser for persontilskudd	279
Tabell 2.38	Gjeldende gebyr og forslag til nytt gebyr f.o.m. 1. januar 2018 ..	241	Tabell 3.1	Utviklingen i utslipp fra kullkraftverket	283
Tabell 2.39	Bosatte flyktninger i kommuner og familiejen- forente med disse	254	Tabell 7.1	Studenter i høyere utdanning, etter utvalgte årskull, innvandringskategori og årstall. Prosentdel av befolkningen	320
Tabell 2.40	Gjennomsnittlig ventetid for bosetting fra mottak i måneder	254	Tabell 7.2	Antall individuelle søknader, samlet tall på vedtak, restanse ved årsskiftet og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for perioden 2010–2016.	322
Tabell 2.41	Satser for integrerings. tilskudd	267	Tabell 7.3	Boforholdsstatistikk	326
Tabell 2.42	Nøkkeltall for bosetting 2014 – juni 2017	268	Tabell 8.1	Oversiktstabell for departementet	329
Tabell 2.43	Tilskudd til nasjonale ressurs- miljø	273	Tabell 8.2	Fordeling av stillinger 2015 og 2017	329
			Tabell 8.3	Lønn	330

Figuroversikt

Figur 1.1	Justis- og beredskaps- departementets underliggende og tilknyttede virksomheter i straffesakskjeden	15	Figur 2.11	Saksavvikling i forliksrådene 2012–2016	76
Figur 1.2	Bemanningsutvikling i politiet 2008–2017	16	Figur 2.12	Utvikling soningskø ubetingede dommer 2012–2017	86
Figur 1.3	Utvikling i soningskø ubetingede dommer 2012–2017	18	Figur 2.13	Antall omkomne i brann siste 10 år	162
Figur 1.4	Antall kundeavtaler for bruk av Nødnett	24	Figur 2.14	Sivilforsvarets innsatser fordelt etter hendelser (per august 2017). ..	174
Figur 1.5	Utvikling av Sivilforsvarets operative styrke	27	Figur 2.15	Sivilforsvarets innsatser fordelt etter bistandsanmodere	174
Figur 2.1	Gjennomsnittlig saksbehandlings- tid i tingrettene 2012–2016	64	Figur 2.16	Månedlig fordeling og utvikling av antall hendelser registrert ved HRS i perioden 2012-juli 2017	179
Figur 2.2	Gjennomsnittlig saksbehandlings- tid i lagmannsrettene 2012–2016	64	Figur 2.17	Hendelser registret hos HRS fra 1. januar -23. august 201.	180
Figur 2.3	Enedommersaker i tingrettene 2012–2016	65	Figur 2.18	Saksavvikling i DRK, 2012–2016	195
Figur 2.4	Meddomsrettsaker i tingrettene 2012–2016	66	Figur 2.19	Saksavvikling i Kommisjonen for gjenopptakelse av straffe- saker 2012–2016	196
Figur 2.5	Begrenset anke i straffesak – lagmannsrettene 2012–2016	66	Figur 2.20	Saksavvikling i Spesialenheten for politisaker 2012–2016	196
Figur 2.6	Bevisanke i straffesak – lagmanns- rettene 2012–2016	67	Figur 2.21	Saksbehandlingstid og beholdning av ubehandlede saker (restanse). Prosenttallet viser saker klare til vedtak som andel av total restanse.	204
Figur 2.7	Twistesaker i tingrettene 2012–2016	68	Figur 2.22	Innkømne og behandlede søknader og erstatnings- utbetaling	204
Figur 2.8	Anke over dom i tvistesaker – lagmannsrettene 2011–2015	68	Figur 2.23	Utestående krav og inn- betalinger per 31. januar	205
Figur 2.9	Straffesaker i Høyesterett 2012–2016	69			
Figur 2.10	Twistesaker i Høyesterett 2012–2016	69			

Figur 2.24	Antall saker i konfliktrådene 2012–2016	206	Figur 7.5	Arbeidsledighet etter landbakgrunn, 2011–2017	308
Figur 2.25	Antall saker i konfliktrådene 2012–2016, fordelt på hhv. komplekse saker, saker med ungdomsstraff/ungdomsoppfølging og enkle saker	207	Figur 7.6	Arbeidsledighet etter botid, 2011–2017	309
Figur 2.26	Utgifter til fri rettshjelp	208	Figur 7.7	Arbeidsledighet blant menn og kvinner, 2011–2017	309
Figur 2.27	Saksinnngang, saksbehandlingstid og beholdning av ubehandlede saker (restanse), Stortingets rettsferdsvederlagsordning.	210	Figur 7.8	Andel barn i barnehage blant minoritetspråklige barn og øvrige barn, 2014–2016 (pst.)	312
Figur 2.28	Utbetalinger, erstatning etter strafforfølgning. Mill. kroner.	211	Figur 7.9	Andelen elever på mestringsnivå 1 og 2 i nasjonale prøver i fagene engelsk, lesing, og regning på 8. trinn, etter innvandringskategori, 2016 (pst.)	313
Figur 2.29	Antall registrerte asylsøkere til Norge (inkl. relokaliserte), 2012–31. august 2017	224	Figur 7.10	Grunnskolepoeng etter innvandringskategori og kjønn, 2014 – 2016	314
Figur 2.30	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid realitetsbehandlede asylsaker i måneder, UDI, 2012–31. august 2017	225	Figur 7.11	Andelen som startet i videregående opplæring i skoleåret 2009–2010 (2009-kullet) til 2011–2012 (2011-kullet), og som fullførte og bestod videregående opplæring i løpet av fem år, etter innvandringskategori og kjønn (pst.)	315
Figur 2.31	Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for klagesaker, beskyttelse i måneder, UNE, 2012–31. august 2017	226	Figur 7.12	Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med lære plass som første ønske som har fått godkjent lærekontrakt eller plass som lærekandidat, 2014–2016 (pst.)	316
Figur 2.32	Innvilgelsesprosent, realitetsbehandlede asylsaker, UDI, 2012–31. august 2017	227	Figur 7.13	Andelen i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring, etter innvandringskategori og kjønn, 2014–2016 (pst.)	317
Figur 2.33	Antall personer i asylmottak med utreiseplikt og personer som skal bosettes, 2012–31. august 2017	231	Figur 7.14	Andelen innvandrere i alderen 25–30 som har fullført og bestått videregående opplæring, etter alder når de kom til landet, 2014–2016 (pst.)	318
Figur 2.34	Antall returer, 2012–2016	234	Figur 7.15	Andelen personer med innvandrerbakgrunn, 25 år og eldre, som startet i videregående opplæring for første gang skoleåret 2009–2010 til 2011–2016, og som har fullført og bestått innen fem år (pst.)	318
Figur 2.35	Antall enslige mindreårige asylsøkere til Norge (inkl. relokaliserte), januar 2012 – august 2017	236	Figur 7.16	Andelen innvandrere 16 år og eldre som ikke har fullført grunnskoleutdanning ¹ eller høyere nivå fordelt på alderskategorier og kjønn. 2016 (pst.)	319
Figur 2.36	Antall ubehandlede oppholdsaker fordelt på sakstype, per 31. desember, UDI, 2012–31. august 2017	239			
Figur 2.37	Antall ubehandlede oppholdsaker fordelt på sakstype, per 31. desember, UNE, 2012–31. august 2017	239			
Figur 2.38	Historisk oversikt over antall bosatte 2006 – 2016	254			
Figur 7.1	Sysselsetting, 2008–2016	304			
Figur 7.2	Sysselsetting blant innvandrere etter landbakgrunn, 2016	305			
Figur 7.3	Sysselsetting fordelt på kjønn, 2008–2016	306			
Figur 7.4	Arbeidsledighet, 2011–2017	307			

Figur 7.17 Andelen med innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant studentene i barnehagelærerutdanningen, 2014–2016 (pst.)	321	Figur 7.21 Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. 2004–2006 – 2013–2015	325
Figur 7.18 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant studenter under utdanning for å bli lærer1, 2014–2016 (pst.)	322	Figur 7.22 Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant de ansatte i barnehagene, 2014–2016 (pst.) ...	327
Figur 7.19 Personer med vedvarende lavinntekt (treårig, EU60). 2005–2007 – 2013–2015. pst. Uten studenter	323	Figur 7.23 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant undervisningspersonalet1 i grunnskoler og i videregående skoler, 2014–2016 (pst.)	328
Figur 7.20 Andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt, etter botid. 2013–2015	324		

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2017–2018)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2018

Utgiftskapitler: 61, 400–497

Inntektskapitler: 3400–3497

*Tilråding fra Justis- og beredskapsdepartementet 29. september 2017,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

1 Hovedinnledning

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for rettsvesenet, kriminalomsorgen, politi- og påtalemyndigheten, redningstjenesten, samfunnsikkerhet, utlendingsmyndigheter og integreringspolitikken. Ansvar for samordning av norsk politikk i polarområdene og Svalbardbudsjettet ligger også til departementet. Samtidig har departementet forvaltningsansvaret for et stort antall lover og er klageinstans i mange forvaltningssaker.

Regjeringen vil i statsbudsjettet for 2018 prioritere trygghet og rettsikkerhet, og viderefører med dette Regjeringens prioriteringer for regjeringsperioden. Budsjettforslaget legger til rette for etablering av nasjonalt beredskapssenter for politiet og anskaffelse av tre nye politihelikoptre. Regjeringen foreslår at avtalen om leie av fengselsplasser med Nederland forlenges med ett år. I Agder foreslår Regjeringen å starte byggingen av nytt fengsel med avdelinger i Mandal og Froland. Regjeringen foreslår videre å øke bevilgningen til vergemålsforvaltningen.

Det har kommet betydelig færre asylsøkere i 2016 og første halvår av 2017 sammenlignet med høsten 2015. Selv om det fremdeles er knyttet usikkerhet til omfanget av antall asylsøkere framover, er det grunn til å redusere kapasiteten i utlendingsforvaltningen. Som følge av bl.a. mange asylsøkere høsten 2015 ligger utfordringen i 2017 og 2018 fremdeles i å sørge for god integrering av flyktninger og innvandrere.

1.1 Verdigrunnlag og politisk utgangspunkt på Justis- og beredskapsdepartementets område

Regjeringen vil føre en justispolitikk som bidrar til å sikre den enkeltes behov for trygghet og rettssikkerhet. Rettssikkerhet er en grunnleggende forutsetning for en demokratisk rettstat. Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for institusjoner og ordninger som ivaretar den enkeltes rettigheter. Rettssikkerhet for den enkelte foreslås bl.a. styrket gjennom økt bevilgning til vergemålsforvaltningen.

Justis- og beredskapsdepartementet har videre forvaltningsansvar for om lag 150 lover. Foruten lovgivning om justissektoren omfatter dette den alminnelig delen av den offentlige retten og store deler av privatretten. «Med lov skal landet bygges, og ikke med ulov ødes» het det i Frostatingloven. Et godt lovverk må oppfylle mange krav. I fortalen til Jyske lov 1241 er dette beskrevet slik: «Loven skal være ærlig og rettferdig, tålelig etter landets sedvane, passende og nyttig og tydelig så at alle kan vite og forstå hva loven sier.» Lovgivning er et viktig styringsverktøy, og i en moderne rettstat må det stilles høye krav til lovgivningens kvalitet. For øvrig vises det til omtalen under programkategori 06.10.

Regjeringen har som grunnleggende verdi at hver enkelt skal føle trygghet i hverdagen. Regjeringen vil forebygge og bekjempe kriminalitet gjennom et moderne og handlekraftig politi.

Regjeringen vil sørge for at landet er rustet til å håndtere fremtidige kriser. Regjeringen har gjennom denne stortingsperioden styrket politiet og PST, bedret evnen til sentral krisehåndtering samt satset på IKT-sikkerhet. Dette arbeidet vil fortsette bl.a. gjennom arbeidet med nærpelitireformen, oppfølging av det digitale sårbarhetsutvalget, innføring av nye politihelikoptre og redningshelikoptre og etablering av et nytt beredskapssenter for politiet.

Asylinstituttet skal gi beskyttelse til mennesker som har et reelt beskyttelsesbehov og må ikke misbrukes. Norge skal oppfylle sine internasjonale forpliktelser og hjelpe flyktninger. Personer som ikke trenger beskyttelse, eller ikke fyller vilkårene for oppholdstillatelse i Norge, skal returneres til sine hjemland, eller det landet de har oppholdstillatelse i. Asylstatus skal først innvilges etter individuell behandling og grundig vurdering av søknaden.

Den norske velferdsmodellen er avhengig av høy arbeidsdeltakelse. Det er avgjørende for samfunnet at nyankomne innvandrere raskt kommer i arbeid og ikke blir stående utenfor arbeidslivet og blir avhengig av kontantytelser. Regjeringens integreringspolitikk bygger på at den enkelte innvandrere skal møtes med krav om å bidra og delta, og

en forventning om stor egeninnsats. Samtidig er integrering et samspill mellom mange parter – stat, kommuner, næringsliv, frivillige organisasjoner og ulike fritidstilbud. Alle må bidra og den enkelte innvandrere er den viktigste bidragsyter. Dette er viktig for å opprettholde et trygt og økonomisk bærekraftig velferdssamfunn.

Det er viktig å se helheten innen Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde. Departementet vil fortsatt ha spesiell oppmerksomhet rundt særlig tre områder der man kan oppnå gode resultater ved å styrke og effektivisere alle ledd: straffesakskjeden, samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden og migrasjonskjeden. Satsingene i Prop. 1 S (2017–2018) skal bidra til mer effektive kjeder og til god samhandling mellom aktørene i hver kjede. I tillegg ivaretar departementet oppgaver og ansvarsområder som faller utenfor de tre kjedene.

Regjeringens mål for justissektoren ble endret med virkning fra 2015. Regjeringen har mål på områder i de tre kjedene som er særskilt utfordrende og hvor Regjeringen i denne regjeringssperioden ønsker å oppnå bedre resultater. Departementet foretar jevnlig en vurdering av om det har oppstått nye problemstillinger eller utfordringer innenfor justis- og beredskapssektoren som må møtes med nye tiltak og mål. Målene for kjedene har gitt en klar retning og tydelig prioritering av hva som ønskes oppnådd. Samtidig er Regjeringen opptatt av at målene skal gi gjenfinnbare effekter for samfunnet og for brukerne. Det er derfor nødvendig med en kontinuitet i målene, og Justis- og beredskapsdepartementet legger til grunn at målene for de tre kjedene i hovedsak videreføres i 2018.

1.2 Mål for justis- og beredskapssektoren

Tabell 1.1 Mål for justis- og beredskapssektoren

Straffesakskjeden	Samfunnssikkerhetskjeden	Migrasjonskjeden
Redusere alvorlig kriminalitet	Redusere sårbarhet i samfunnet	Færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov
Styrke forebyggingen av kriminalitet	Kunnskapsbasert forebygging	Raskere bosetting av flyktninger
En mer effektiv straffesakskjede	Styrke samhandling i beredskap og krisehåndtering	Høyere deltakelse blant innvandrere i arbeids- og samfunnsliv
	Bedre ledelse og styrket ledelseskultur	Raskere retur
		Raskere avklaring av identitet

1.3 Straffesakskjeden

Straffesakskjeden inkluderer bl.a. forebygging, etterforskning, påtale, domstolsbehandling, straffegjennomføring og tilbakeføring til samfunnet.

Politiet og påtalemyndigheten utgjør de to første leddene i straffesakskjeden. En effektiv forebygging kan redusere antallet saker i senere ledd i kjeden. Det er påtalemyndighetens ansvar å lede etterforskningen samt forberede og føre saker for retten.

De alminnelige domstolene har ansvar for å ivareta rettssikkerheten ved å avsi dommer og treffe avgjørelser i straffesaker innen rimelig tid

og med høy kvalitet. I straffesaker tas det avgjørelser knyttet til spørsmålet om skyld og straff, i tillegg til avgjørelser mens politiets etterforskning pågår. Gjenopptakelseskommissjonen er et uavhengig organ som skal ta stilling til om en domfelt med en rettskraftig dom skal få ny behandling av sin sak i retten. Kommisjonens arbeid er viktig for den enkeltes rettssikkerhet.

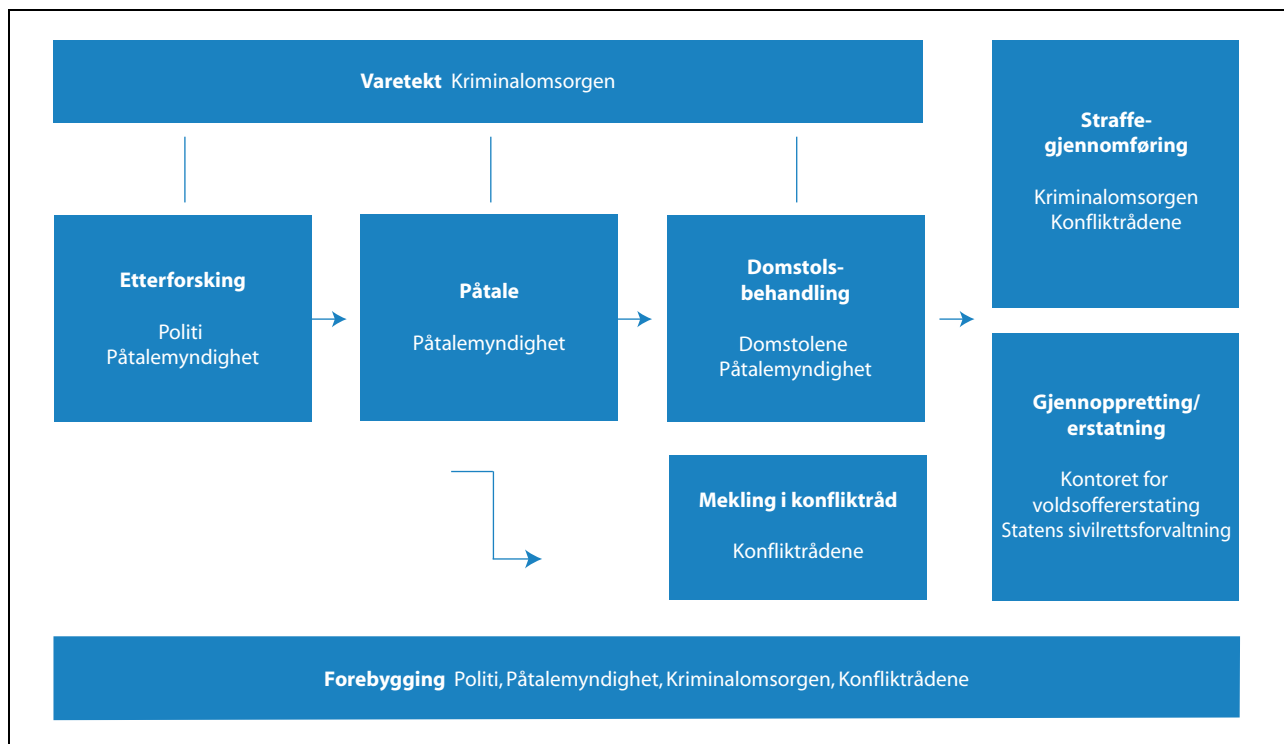
Kriminalomsorgen gjennomfører idømt straff og stiller varetektsplasser til disposisjon for politiet. Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, motvirker nye straffbare handlinger, er betryggende for

samfunnet og innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold.

Konfliktrådene tilbyr gjenopprettende prosess i straffesaker hvor gjerningsperson, fornærmede og andre berørte kan møtes og gjennom dialog komme frem til gode løsninger. Gjenopprettende prosess har til hensikt å gjenopprette mest mulig av skaden offeret er påført gjennom den kriminelle handlingen. Gjenopprettende prosess kan benyttes i straffesakskjeden som egen straffettslig reaksjon på påtalestadiet og domstadiet, som deldom eller som ledd i en straffegjennomføring. Konfliktrådene er ansvarlig for gjennomføringen av straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

Rettighetene til ofre og pårørende skal ivaretas gjennom hele kjeden. Voldsoffererstatning gis når skadevolder er ukjent eller ute av stand til å gjøre opp for seg. Det skal innen utgangen av 2017 være etablert tolv kontorer for offeromsorg i tilknytning til de nye politidistriktene.

En effektiv straffesakskjede forutsetter god samhandling mellom virksomhetene, gode og effektive arbeidsverktøy og tilstrekkelig kapasitet i alle ledd. Forebygging og bekjempelse av kriminalitet krever i tillegg innsats fra aktører utenfor justissektoren. Godt samarbeid med andre offentlige virksomheter, næringsliv og frivillige organisasjoner er derfor viktig. Et godt internasjonalt samarbeid er også en forutsetning for en effektiv straffesakskjede.

Figur 1.1 Justis- og beredskapsdepartementets underliggende og tilknyttede virksomheter i straffesakskjeden

1.3.1 Utvikling og resultater

Den registrerte kriminaliteten i Norge har gjennom flere år vist en nedadgående trend. I 2016 ble det anmeldt fire pst. færre lovbrudd enn året før, mens nedgangen er på nærmere ti pst. fra 2014. Det har særlig vært en nedgang i anmeldte eien- domstyverier. Samtidig har det vært en økning innenfor flere typer av alvorlig integritetskrenkende kriminalitet og alvorlig profittmotivert kriminalitet. Økningen skjer innenfor saksfelt som er krevende å etterforske og irettføre. En stadig

større andel av sakene har en IKT-knytning, noe som øker betydningen av digitale spor. Dette stiller også politiet overfor nye utfordringer og krever en annen kompetanse enn tidligere.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte lovbrudd totalt var 94 dager i 2016, mot 95 dager i 2015. Oppklaringsprosenten for lovbrudd totalt var 53,4 pst. i 2016. Resultatet er relativt stabilt fra året før. Politiets restanser av ikke påtaleavgjorte saker eldre enn tre måneder gikk ned med om lag fem pst. fra 2015 til 2016. Siden 2013 er nedgangen på hele 21 pst.

Det er viktig for rettssikkerheten at domstolene har tilstrekkelig kapasitet slik at saksbehandlingstiden ikke blir for lang. I 2016 nådde tingrettene samlet sett Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i alle sakstyper. Selv om utviklingen har vært positiv de siste årene, er det fortsatt en vei å gå før alle domstoler når Stortingets mål for saksbehandlingstid. Lagmannsrettene nådde samlet sett målene for saksbehandlingstid i tvistesaker i 2016, men ikke for straffesaker. Måloppnåelsen i straffesaker er redusert, særlig når det gjelder bevisanker.

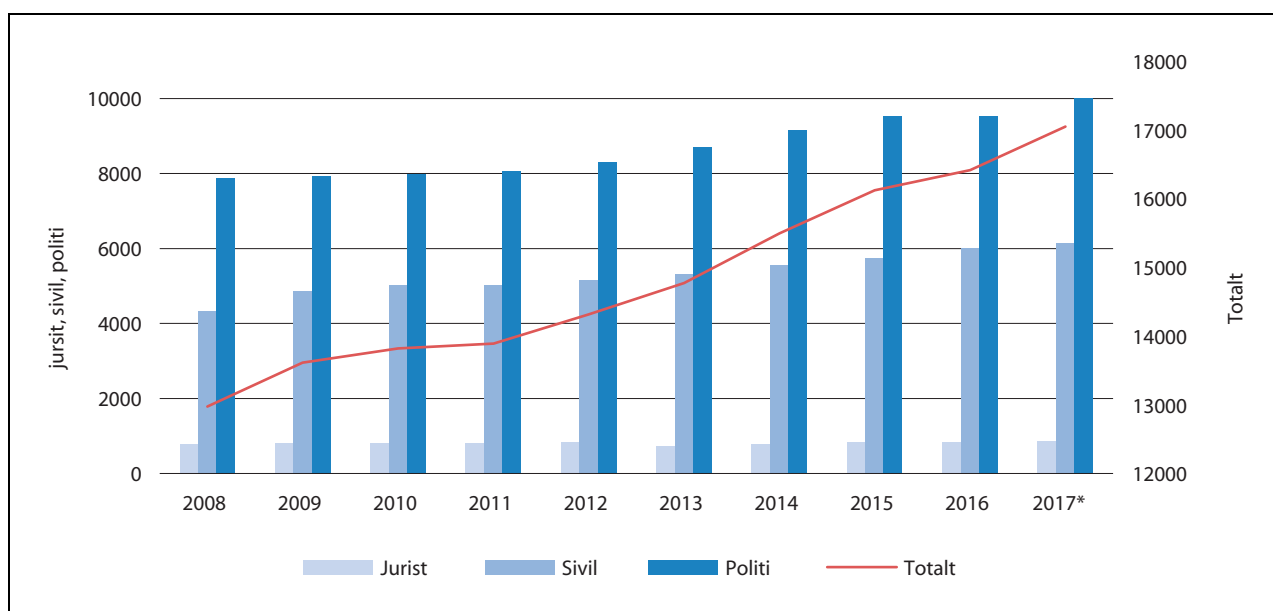
Fra 2005 til 2016 økte antall døgn som gjennomføres i fengsel med over 70 pst. I samme periode gikk antall dommer som skal gjennomføres i fengsel ned med 15 pst. Dette viser at selv om kriminalomsorgen har mottatt færre dommer på ubetinget fengselsstraff, har den totale straffetiden i fengsel økt markant. Forklaringen på færre antall dommer som gjennomføres i fengsel er etableringen av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, hvor de kortere dommene sones, mens lengre dommer forklares med alvorligere saker og skjerpert straffenivå.

Nærpolitireformen ble vedtatt av Stortinget i juni 2015. Målet med reformen er et politi som er

operativt, synlig og tilgjengelig, og som har kapasitet til å forebygge, etterforske og påtale kriminelle handlinger samt sikre innbyggernes trygghet i møte med en mer mobil og digitalisert kriminalitet. Reformen er den høyest prioriterte utviklingsoppgaven i politiet frem mot 2020. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) evaluerer arbeidet med reformen og leverte i februar 2017 en statusrapport for 2016 hvor det bekreftes at arbeidet er i rute, samtidig som det ble gitt råd og anbefalinger for den videre gjennomføringen.

Nye politidistrikter ble etablert 1. januar 2016. Antall distrikter ble redusert fra 27 til 12. Den nye tjenestestedsstrukturen ble endelig fastsatt i mai 2017. Sluttresultatet ble 225 tjenestesteder. Dette innebærer at politiresursene samles på færre tjenestesteder slik at det kan etableres sterkere fagmiljøer. For en nærmere omtale av reformen vises det til programkategori 06.40.

I perioden 2013–2017 har det vært en økning i politibemanningen med underkant av 1 000 årsverk. En tilstrekkelig grunnbemanning er viktig for å realisere nærpolitireformen og for å videreutvikle et desentralisert politi.

Figur 1.2 Bemanningsutvikling i politiet 2008–2017

Regjeringen har styrket påtalemyndigheten for å bidra til større kapasitet og bedre kvalitet i etterforskningen og påtalebehandlingen av straffesaker. Som en del av nærpolitireformen er det utarbeidet en handlingsplan for løft av etterforskingsfeltet.

Styrket forebygging av kriminalitet

Arbeidet med å utvikle den kriminalitetsforebyggende innsatsen er videreført siden etableringen av departementsutvalget for kriminalitetsforebygging og kompetansesenteret for kriminalitetsforebygging i 2015.

Gjennom nærpolitireformen løftes forebygging frem som en primærstrategi. Det innebærer at den forebyggende innsatsen skal være førende for hele politiets virksomhet, innenfor samtlige kriminalitetsområder. Et godt tverretatlig samarbeid er en forutsetning for å lykkes i det forebyggende arbeidet. Politiråd og politikontakter i alle landets kommuner er i reformen viktige virkemidler for å utvikle bedre og mer lik kvalitet på politiets tjenester.

Økt innsats mot alvorlig kriminalitet

Regjeringen har som mål særlig å redusere alvorlig integritetskrenkende kriminalitet og alvorlig profittmotivert kriminalitet.

Regjeringen la i 2016 frem en opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021), som ble behandlet av Stortinget 25. april 2017, jf. Prop. 12 S (2016–2017). Planen omhandler i hovedsak målgruppen barn og unge. Tiltakene på Justis- og beredskapsdepartementets område omfatter forebygging, etterforskning, beskyttelse av ofre og forskning.

Statens barnehus er styrket ytterligere. Høsten 2016 ble det etablert et nytt barnehus i Moss. Opprettelse av en underavdeling av Statens barnehus i Tromsø, lokalisert i Kirkenes, samt pilotprosjektet for en underavdeling av Statens barnehus i Bodø, lokalisert i Mosjøen, vil styrke tilbudet til barn som bor i disse områdene. Erfaringene med bruk av barnehus er gode og antall tilrettelagte avhør som gjennomføres er økende. Det er en positiv utvikling når det gjelder ventetid for gjennomføring av tilrettelagte avhør.

Regjeringens reviderte strategi mot arbeidslivskriminalitet (2017) inneholder 25 tiltak for å styrke innsatsen. Det er per 2017 opprettet syv samlokaliserte enheter der Skatteetaten, NAV, Arbeidstilsynet og politiet arbeider sammen mot arbeidslivskriminalitet. Det er i 2017 kommet på plass næringslivskontrakter i samtlige politidistrikt, og det skal innen utgangen av 2017 også etableres bo-koordinatorer i alle politidistrikt. I 2016 ble det etablert et Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretningssenter (NTAES) som skal bidra i bekjempelsen av økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet.

Effektivitet i domstolene

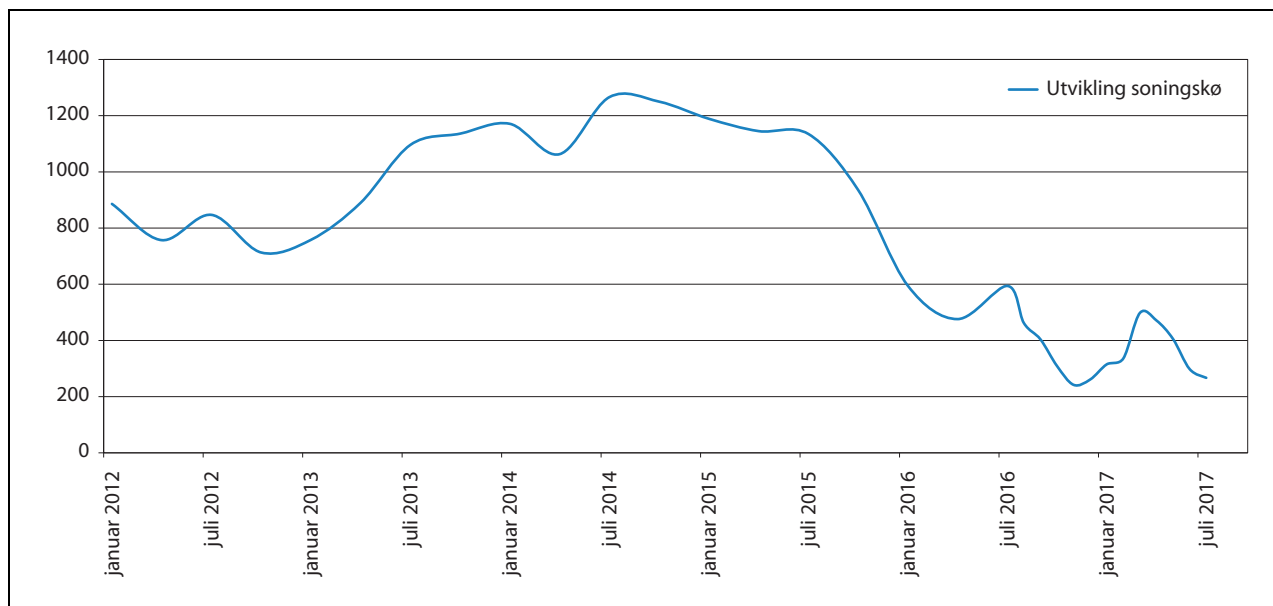
Regjeringen er opptatt av at kapasiteten i domstolene først og fremst skal styrkes gjennom digitalisering og modernisering. Det er fra 2014 til 2017 bevilget nærmere 200 mill. kroner til økt satsing på IKT i domstolene. I tillegg har domstolene siden 2014 fått tilført om lag 45 mill. kroner til økt bemanning. Satsingene har bidratt til at domstolene avgjør flere saker per år. I straffesaker har antall behandlede saker økt med ti pst. mellom 2012 og 2016, mens antall behandlede tvistesaker har økt med syv pst. I 2017 ble det bevilget 28 mill. kroner til igangsetting av tidenes digitaliseringssatsing i domstolene, Digitale domstoler. Domstoladministrasjonen har beregnet at den samfunnsøkonomiske lønnsomheten av prosjektet, målt i netto nåverdi, er på om lag 150 mill. kroner. Domstolene vil beholde gevinstene. Det vises til programkategori 06.20 for nærmere omtale.

Økt kapasitet og redusert soningskø

Regjeringen er opptatt av at tiden fra pådømmelse til soning igangsettes er kortest mulig og at politiet har tilstrekkelig tilgang på varetektsplasser. Regjeringen har derfor utvidet kapasiteten for gjennomføring av straff og varetekt med både kortsiktige og langsiktige tiltak.

Totalt har Regjeringen økt kapasiteten til gjennomføring av fengselsstraff og varetekt med 571 plasser, herunder bl.a. 255 plasser på straffegjennomføring med elektronisk kontroll (EK) og 242 midlertidige plasser i Nederland. Ytterligere 300 fengselsplasser vil stå ferdig i Agder i 2020. Når plassene i Agder er klare og leieavtalen med Nederland løper ut, vil regjeringen totalt ha sørget for en økning i kapasiteten på gjennomføring av fengselsstraff på 509 nye plasser.

Tiltakene har gitt god effekt i form av markant nedgang i soningskøen og bedre kapasitet til varetektsplasser for politiet. Særlig leie av fengselsplasser i Nederland har bidratt til dette. Soningskøen er betydelig redusert, fra i overkant av 1 000 dommer rett før fengselet i Nederland åpnet i september 2015, til 227 dommer per 1. september 2017.

Figur 1.3 Utvikling i soningskø ubetingede dommer 2012–2017

Gamle og nedslitte fengselsbygg har vært en stor utfordring i flere år. I 2016 ble det brukt om lag 200 mill. kroner til vedlikehold av fengselsbyggene. Dette inkluderer både det ordinære vedlikeholdet på ca. 85 mill. kroner og bevilgning til ekstraordinært vedlikehold på 115 mill. kroner. I regjeringens periode er det bevilget til sammen 255 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold, som kommer i tillegg til midlene som årlig brukes på ordinært vedlikehold. Samlet er det i perioden 2013–2017 utført vedlikehold for ca. 890 mill. kroner.

Styrket tilbud til rusavhengige og psykisk syke

Som ledd i oppfølgingen av Opptappingsplanen for rusfeltet (2016–2020), er det iverksatt flere tiltak som har gitt et betydelig styrket tilbud til rusavhengige og psykisk syke i kriminalomsorgen. I 2017 ble det bevilget 12 mill. kroner til etablering av tre nye stifinnerenheter for innsatte som har rusproblemer. Videre ble det bevilget ti mill. kroner til styrking av tilskuddsordningen til vertskommuner for fengsler for å yte helse- og omsorgstjenester i fengsel til personer med rus og psykiske problemer. Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) er et alternativ til ubetinget fengselsstraff for rusavhengige som dømmes for kriminalitet relatert til rusavhengigheten. Dette er nå gjort permanent og landsdekkende, gjennom økt bevilgning på 30 mill. kroner fra og med statsbudsjettet for 2016, noe som ga en økning i bruken av ND i 2016.

Regjeringen har også sørget for at bevilgningen til straffegjennomføring i institusjon (§ 12-soning) er økt med ti mill. kroner fra 2014, noe som har bidratt til å øke bruken av denne straffegjennomføringsformen. Videre er tilbudet til innsatte med særlige behov knyttet til sin psykiske helse styrket gjennom en tilleggsbevilgning på ti mill. kroner til Ila fengsel og forvaringsanstalt fra 2015. Dette har ført til at flere innsatte som har vært isolert over lengre tid har fått et bedre tilbud med mer tid uten full isolasjon.

Tidlig innsats og tilpassede reaksjoner for barn og unge

Barn og unge som er i risikozonen for å involveres i kriminalitet skal vies særlig oppmerksomhet. Tidlig innsats er helt sentralt. Ungdom mellom 15 og 18 år som utfører kriminelle handlinger kan få en vanskelig overgang til voksenlivet. I tillegg til belastningene for ofrene, vil samfunnet også påføres store økonomiske og sosiale kostnader over tid. Erfaringer viser at gjenopprettende prosesser gir lavere tilbakefall og i større grad ivaretar ofre og pårørende på en god måte. Dette er viktige elementer i straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Konfliktrådene er tilført nødvendige ressurser for å håndtere økningen i antall saker.

En følgeevaluering fra Nordlandsforskning vil gi mer kunnskap om bl.a. effekten av de nye straffereaksjonene. Underveistrapporten kom i 2017 og viser at mange av ungdommene får god hjelp gjennom de nye straffereaksjonene, men at det også er utfordringer. Rapporten følges opp av Sekreta-

riatet for konfliktrådene og departementet. Studien gjennomføres over fire år og avsluttes mot slutten av 2018.

Barn skal ikke sone i fengsel med mindre det er strengt nødvendig og alternative reaksjoner skal benyttes så langt som mulig. I de tilfeller der fengsel likevel er nødvendig, har Regjeringen sørget for at det gis et tilrettelagt tilbud. Ungdomsenhet øst på Eidsvoll ble åpnet i april 2016, og kriminalomsorgen har nå åtte tilrettelagte plasser for personer under 18 år.

Flere viktige lovendringer

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 5. desember 2016 Straffeprosessutvalgets utredning NOU 2016: 24 *Ny straffeprosesslov* på høring. Utvalget foreslår en helt ny lov om behandlingen av straffesaker. Siden ikraftsettingen av någjeldende straffeprosesslov i 1986 har det skjedd en betydelig utvikling på straffesaksfeltet. Det er behov for en ny og moderne straffeprosesslov.

Regjeringen fremmet 31. mars 2017 Prop. 70 L (2016–2017) *Endringer i straffeprosessloven mv. (oppheving av juryordningen)*. Lovendringene medfører et prinsipielt skifte ved at dagens ordning med lagrette i de alvorligste straffesakene for lagmannsretten oppheves, og at disse sakene skal avgjøres av en meddomsrett med to fagdommere og fem meddommere.

Regjeringen har i tillegg fremmet Prop. 106 L (2016–2017) *Endringer i straffeprosessloven (biometrisk autentisering)*, Prop. 120 L (2016–2017) *Endringer i straffeloven mv. (smitteoverføring og allmennfarlig smittespredning)* og Prop. 137 L (2016–2017) *Endringer i straffeloven m.m. (skjerpet straff ved flere grove integritetskrenkelses og styrket oppreisningsvern ved krenkelses begått av flere i fellesskap)*.

Regjeringen fremmet 16. juni 2017 Prop. 154 L (2016–2017) *Endringer i straffeprosessloven mv. (skyldvne, samfunnsvern og sakkyndighet)*. Lovendringene skal gi større treffsikkerhet ved identifisering av lovbrutere som ikke bør straffes – de utilregnelige som ikke kan klandres for sine handlinger. Videre skal lovendringene styrke samfunnsvernet og øke kvaliteten i rettspsykiatrisk sakkyndigarbeid. Lovendringene er viktig som oppfølging etter 22. juli-saken.

1.3.2 Hovedutfordringer

En velfungerende straffesakskjede innebærer at tiden fra anmeldelse til fullbyrdelse av dom er kortest mulig. Det er også avgjørende at virkemidlene som benyttes bidrar til å forhindre ny kriminalitet, bl.a. gjennom forebyggende arbeid, bruk av alternative straffereaksjoner og god tilbakeføring til samfunnet etter gjennomført straff. Alle ledd i straffesakskjeden må være godt rustet til å håndtere forventet saksmengde. Underkapasitet i ett ledd kan skape flaskehalsen som hindrer målet om en effektiv kjede.

Det er fortsatt en utfordring med mørketall innenfor flere typer av alvorlig kriminalitet. En rekke studier viser at mange saker som gjelder vold og overgrep aldri kommer til politiet eller til hjelpeapparatet for øvrig. Det må fortsatt arbeides for å avdekke flere saker og for å sørge for at ofrene får nødvendig oppfølging.

Antall innkomne saker i domstolene vil trolig fortsette å øke i årene som kommer på grunn av befolkningsvekst og økt satsing på politi og påtalemyndighet. Veksten vil ifølge SSBs prognoser trolig bli størst i og rundt storbyene. Dette kan skape kapasitetsutfordringer for domstolene i de aktuelle regionene.

Regjeringen vil arbeide videre for å sikre tilstrekkelig kapasitet i kriminalomsorgen til å håndtere dagens og fremtidens behov for straffegjennomføring.

Samfunnsendringer gir nye utfordringer

Det er en rekke samfunnsmessige faktorer som påvirker kriminalitetsutviklingen. Internasjonalisering, teknologisk utvikling og demografiske endringer som befolkningsvekst, urbanisering og migrasjon er blant disse faktorene.

Kommunikasjon, samferdsel og teknologi skaper en mer internasjonal verden. Rammene for forebygging og etterforskning av kriminalitet utfordres ved at lovbrudd ofte har internasjonale koblinger. Nettverk opererer nasjonalt og internasjonalt, bruker internett i sin virksomhet og transaksjoner går på tvers av landegrensene. Disse faktorene bidrar til å gjøre avdekking og etterforskning mer krevende. Videre gir dette økt behov for internasjonalt politisamarbeid.

Teknologien er i stadig utvikling og endrer måten kriminaliteten utføres på og nye former for kriminalitet oppstår. For å kunne forebygge og bekjempe kriminaliteten må aktørene i straffesakskjeden ha både utstyr og kompetanse til å kunne følge med i den teknologiske utviklingen.

Nødvendig omorganisering

Regjeringen arbeider for en mer effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Organiseringen av virksomhetene i straffesakskjeden må til enhver tid tilpasses de gjeldende utfordringene. Dette er nødvendig for å sikre effektiv samhandling og gode tjenester.

Utredning av særorganstrukturen og organiseringen av politiets nasjonale beredskapsressurser ble avgitt 18. mai 2017 (NOU 2017: 11) og er sendt på høring med frist 1. desember 2017.

En stor andel av landets tingretter har få ansatte og liten saksmengde. Dette gjør det utfordrende å fordele domstolenes ressurser på en effektiv måte.

Strukturen i kriminalomsorgen består også av mange små og geografisk spredte enheter. Hensynet til effektiv drift tilsier at nye fengsler bør være større, og flere av dagens enheter bør erstattes med færre og større enheter. Som et ledd i Regjeringens arbeid med avbyråkratisering skal mer av ressursene gå til selve straffegjennomføringen og mindre til ledelse og administrasjon.

Direktoratet for forvaltning og IKT, Difi, har på oppdrag fra departementet gjennomført en evaluering av kriminalomsorgen ut fra de mål som er beskrevet i Prop. 105 L (2015–2016) *Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (omorganisering av kriminalomsorgen m.m.)* og de alternative modeller for organisering som har vært drøftet samt en trenivåmodell. Rapporten er til behandling i departementet, og regjeringen kommer tilbake til saken på egnet måte.

1.3.3 Mål og tiltak

Målene som ble fastsatt på bakgrunn av de politiske ambisjonene og utfordringene for straffesakskjeden i 2017 videreføres i 2018:

- En mer effektiv straffesakskjede
- Styrke forebyggingen av kriminalitet
- Redusere alvorlig kriminalitet

Redusert kriminalitet sparer samfunnet for store menneskelige og økonomiske kostnader. Kriminalitetsforebygging bidrar til færre lovbrudd, og færre ofre for kriminalitet, og gir mindre total ressursbruk i samfunnet. Tidlig innsats og forebygging er en god investering. Innsatsen må både rettes inn mot allmennheten og enkeltpersoner og grupper som enten har utviklet et kriminelt atferdsmønster, eller som står i fare for å gjøre det. Et godt tverrsektorielt samarbeid er viktig for å sikre tidlig innsats og tett oppfølging. Det er

særlig viktig å forebygge og sikre oppfølging i saker der barn er ofre for kriminalitet.

IKT-modernisering i politiet har i stortingsperioden vært en prioritert satsing. Ekstrabevilningene på 140 mill. kroner til IKT-området foreslås videreført i 2018 (100 mill. kroner til IKT-modernisering fra 2016 og ytterligere 40 mill. kroner til IKT-sikkerhet fra 2017). Politiet har fremdeles et betydelig investeringsetterlep på IKT, og infrastrukturområdet vurderes som det mest kritiske. Dagens IKT-infrastruktur tilfredsstillende ikke kravene til en samfunnskritisk etat som politiet, og har heller ikke et tilstrekkelig sikkerhetsnivå for å understøtte utveksling og behandling av gradert informasjon. Eksterne revisjoner har gitt politiet kritiske merknader.

Domstolenes kapasitet skal bedres ytterligere gjennom modernisering. Regjeringen foreslår å fortsette satsingen på prosjektet Digitale domstoler med 37 mill. kroner i 2018. Totalt vil det da være bevilget 65 mill. kroner til prosjektet siden 2017. Gjennom Digitale domstoler vil saksbehandlingen i de tolv største tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett fulldigitaliseres. Det samme vil all kommunikasjon med eksterne aktører. Dette vil også være effektiviserende for politiet og kriminalomsorgen. På sikt vil satsingen medføre at alle de aktuelle domstolene når Stortingets mål. Domstoladministrasjonen har anslått at gevinstene blir på om lag 16 mill. kroner i 2018, hvorav om lag 12 mill. kroner er på domstolenes driftsbudsjett. Det foreslås at domstolene beholder gevinstene. Om lag halvparten av gevinstene vil gå med til å dekke økte driftsutgifter, mens de resterende gevinstene vil gi domstolene rom til å behandle flere saker.

For å kunne møte økt sakstilfang og sikre at domstolsbehandlingen ytes effektivt og med god kvalitet foreslår Regjeringen å øke bevilgningen til domstolene med 21 mill. kroner til økt kapasitet, videre utredning knyttet til nye tinghus samt videreføring og ev. utvidelse av prøveprosjektet med optak i retten.

Departementet vil sammen med Domstoladministrasjonen fortsette arbeidet med å følge opp lokale initiativ til endringer i domstolstrukturen gjennom sammenslåinger av tingretter, i tillegg til å vurdere felles ledelse for flere tingretter. Regjeringen har nedsatt et offentlig utvalg som skal utrede domstolenes organisering med vekt på hvordan det kan legges til rette for økt effektivisering og raskere saksavvikling.

Det er viktig at domstolsregionene som opplever spesielt stor befolknings- og saksvekst, også i fremtiden har domstolsbygg som tilrettelegger for effektiv saksavvikling og god kvalitet. Det er gjen-

nomført konseptvalgutredninger (KVU) for nye tinghusløsninger i Bergen og Stavanger. I tillegg er det i 2016 og 2017 bevilget prosjekteringsmidler til nytt tinghus i Drammen. I 2018 foreslås det bevilget 6 mill. kroner til dekning av utgifter i forbindelse med forprosjektering av ny tinghusløsning i Bergen. Se nærmere omtale av oppfølgingen med tinghusprosjektene under programkategori 06.20.

Regjeringen fortsetter å utvide og modernisere straffegjennomføringskapasiteten.

Regjeringen foreslår at det bevilges 732 mill. kroner til nytt fengsel i Agder. Med bakgrunn i gjennomført konseptvalgsutredning (KVU). Regjeringen foreslår også å bevilge midler til å forlenge leieavtalen om 242 fengselsplasser i Nederland, for å unngå en markant økning i soningskøen inntil nytt fengsel i Agder er etablert. Forebygging av ny kriminalitet etter endt straff krever at innsatte gis gode muligheter til å ta tak i utfordringene sine. Det er i denne sammenheng behov for å styrke tilbudet til innsatte med rusproblemer.

Regjeringen foreslår bl.a. følgende tiltak og satsinger:

- Øke bevilgningen til politiets driftsbudsjett med 100 mill. kroner i frie midler og videreføre 295,7 mill. kroner fra 2017-budsjettet for å skape økt handlingsrom i politidistriktene.
- Øke bevilgningen med 42 mill. kroner til oppfølging av opptrappingsplan mot vold og overgrep, herunder 11 mill. kroner for å forebygge og bekjempe internettrelaterte overgrep mot barn, 11 mill. kroner til Statens barnehus og 20 mill. kroner til styrking av politiets kapasitet og kompetanse til etterforskning i saker som gjelder vold og overgrep mot barn. Sistnevnte er en videreføring av bevilgningsøkning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.
- Øke bevilgningen med 166,4 mill. kroner som følge av helårsvirkningen av om lag 350 nye politistillinger i 2017.
- Bevilge 98,5 mill. kroner til gjennomføring av nærpolitireformen, herunder også lønn- og regnskapssenter.
- Øke bevilgningen med 8 mill. kroner til Den høyere påtalemyndighet i forbindelse med organisasjonsendringer som følge av nærpolitireformen.
- Øke bevilgningen til domstolene med 21 mill. kroner til økt kapasitet, videre arbeid knyttet til nye tinghus samt videreføring og eventuell utvidelse av prøveprosjektet med opptak i retten.
- Økte bevilgningen med 9 mill. kroner til Digitale domstoler (totalt 37 mill. kroner).
- Starte opp etablering av nytt fengsel i Agder med avdelinger i Mandal og Froland – 732 mill. kroner.
- Som følge av etablering av nytt fengsel i Agder foreslår Regjeringen å øke opptaket ved utdanning av fengselsbetjenter ved KRUS – 65,5 mill. kroner.
- Nederland – videreføring av leie av fengselskapasitet – 302 mill. kroner.
- Videreføring av bevilgning til utvidelse av elektronisk kontroll (EK) – 40 mill. kroner.

1.4 Samfunnssikkerhetskjeden

Samfunnssikkerhet er samfunnets evne til å verne seg mot og håndtere hendelser som truer grunnleggende verdier og funksjoner og setter liv og helse i fare. For å sikre en systematisk tilnærming, ser Regjeringen arbeidet med samfunnssikkerhet som en kjede. Systematisk kunnskapsutvikling som grunnlag for forebyggende tiltak skal bidra til færre hendelser og et bedre beredskapsarbeid. God beredskap gjør ansvarlige aktører i stand til å håndtere hendelser og gjenopprette samfunnets funksjoner raskt, hvis hendelsen skulle inntreffe. I alle ledd av kjeden er kontinuerlig læring, forbedring og tilpasning til endringer i risiko- og sårbarhetsbildet en forutsetning for å lykkes.

Samfunnssikkerhetskjeden er kjennetegnet av mange aktører som ivaretar ulike deler av arbeidet, både offentlige aktører på ulike forvaltningsnivå, private og frivillige organisasjoner. Godt samfunnssikkerhetsarbeid stiller derfor store krav til samordning på tvers av sektorer og forvaltningsnivå, og et godt samarbeid med private og frivillige aktører. Samfunnssikkerheten påvirkes av utviklingen i Norge, men i stor grad også av globale utviklingstrekk. Digitale sårbarheter, IKT-kriminalitet, en endret sikkerhetspolitisk situasjon og et økt antall terroranslag internasjonalt, er eksempler på globale utfordringer som også påvirker Norge og norsk sikkerhet.

En viktig forutsetning for god samfunnssikkerhet er forståelse for de særskilte utfordringer arbeidet innebærer. God samfunnssikkerhet handler om å arbeide systematisk med mulige hendelser som det er usikkert om noen gang vil skje. En årvåken og risikoerkjennende kultur er avgjørende for å lykkes. Dette gjelder generelt, men er særskilt viktig i forhold til digital sikkerhet. Digitaliseringen av samfunnet skaper avhen-

gigheter og sårbarheter som går på tvers av sektorer, ansvarsområder og landegrenser. Dette krever høy kompetanse, systematisk arbeid og samarbeid mellom aktørene i de digitale kjedene.

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for hovedtyngden av de sivile rednings- og beredskapsressursene i Norge. Departementet har en samordningsrolle og et pådriveransvar for samfunnssikkerhet i sivil sektor, jf. Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (samfunnssikkerhetsinstruksen), fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017. Dette innebærer å sikre et koordinert og helhetlig arbeid med samfunnssikkerhet på tvers av sektorgrensene.

1.4.1 Resultater

For å sikre et helhetlig og fremtidsrettet samfunnssikkerhetsarbeid har Regjeringen utarbeidet to stortingsmeldinger om samfunnssikkerhet. Den 9. desember 2016 fremmet Regjeringen Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*, jf. også Innst. 326 S (2016–2017). Meldingen redegjør for Regjeringens politikk for arbeidet med samfunnssikkerhet og er Regjeringens strategi for samfunnssikkerhet i et fireårsperspektiv. Regjeringen fremmet også Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar*, 9. juni 2017.

Omstillinger og økte ressurser gir bedret politiberedskap

Nærpolitireformen innebærer en betydelig omstilling av politiet for å styrke etatens måloppnåelse og bidra til et tryggere samfunn, bl.a. gjennom ny politidistriktsstruktur og en mer effektiv strategisk ledelse. Den nye strukturen bidrar til en mer enhetlig organisering og gir et godt grunnlag for å utøve en mer effektiv strategisk ledelse av politiet. Politidirektoratet har i tillegg etablert en nasjonal ledergruppe som består av politimestrene, sjefene for særorganene og ledergruppen i direktoratet. For en bred omtale av reformen vises det til programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

Regjeringens handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme ble lagt frem i juni 2014. Handlingsplanen hadde opprinnelig 30 tiltak, alle med konkret oppfølgingsansvar i ett eller flere departement. Handlingsplanen er dynamisk. Det vil si at eksisterende tiltak kan justeres og at nye tiltak skal utvikles ved behov. Dette er viktig for å sikre at arbeidet følger samfunnsutviklingen og endringer i trusselbildet. Nye tiltak utarbeidet etter 2014, samt status for

alle tiltak i planen, er omtalt på Regjeringens nettside radikalisering.no.

Politidistriktene har i 2016–2017 kartlagt viktige objekter, forhåndsutpekt objekter som politiet vil kunne be om bistand fra Forsvaret til å sikre, utarbeidet objektplaner og utarbeidet oversikter til Politidirektoratet (POD) om øvelser som er avholdt i samarbeid med Forsvaret. Etterlevelse av instruks om sikring og beskyttelse av objekter krever kontinuerlig arbeid og oppdatering av det til enhver tid gjeldende planverk. POD har utviklet et system for kontinuerlig oppfølging og vedlikehold av objektplanverkene fremover, samt en plan for øvelsesvirksomheten.

Alle virksomheter plikter å ha oversikt over egne sårbarheter, samt å sette inn tiltak for å redusere disse. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det bevilget 20 mill. kroner til arbeidet med å sikre politiets skjermingsverdige objekter.

Regjeringen har pekt ut en ny retning for modernisering av IKT i politiet. Den gir en mer gradvis tilnærming til modernisering av IKT, med vekt på mindre prosjekter som gir raskere resultater for virksomheten og setter brukere og publikum i fokus. Politiets posisjoneringsløsning er endret slik at alle operasjonssentraler kan se andre distrikts ressurser. Politidistriktene kan også logge seg inn i andre distrikters politioperative logg og følge pågående hendelser utenfor eget distrikt. Som en del av nærpolitireformen er det utviklet en arbeidsmetode som går ut på at politipatruljen ferdigstiller flere oppgaver på stedet, som etterforskning. Elementene i metoden er arbeidsstøtte ved bruk av mobile enheter, gjennomføring av lydavhør på stedet og sporsikring. Metoden gir grundigere politiarbeid, raskere saksbehandlingstid og bedre service til publikum.

Grunnberedskapen som ivaretas av politidistriktene er styrket med både personell og materiell. POD har fra 1. januar 2015 innført responstidkrav som gjelder ekstraordinære hendelser og/eller hvor det er behov for umiddelbar innsats fra politiet. Gjennom etablering av de nye politidistriktene, nye operasjonssentraler og utvikling av kapasitet, legges det grunnlag for å redusere responstiden. Kravene til politiet responstid skal gradvis skjerpes frem mot 2020 i tråd med nærpolitireformens intensjoner. I perioden fra 2013–2017 har det vært en økning i politibemanningen i underkant av 1000 årsverk. Samtlige politidistrikt har fått pansrede kjøretøy, og det er innført fremskutt lagring av våpen i politiets biler, båter og helikoptre. Ny våpeninstruks trådte i kraft april

2016. Kompetansen til å bevæpne politipatruljer er delegert fra politimester til operasjonsleder. Dette medfører at politiet raskere kan bevæpnes i situasjoner hvor tjenestepersonene vurderer dette som nødvendig. Alle operative politipatruljer er nå sertifisert for bruk av tjenestevåpen.

Politiets operasjonssentraler har blitt styrket, og skal styrkes ytterligere gjennom nærpelitireformen. Færre og større operasjonssentraler gjør distriktene i stand til å håndtere flere og større hendelser med en langt bedre kvalitet enn tidligere. POD har i 2017 økt antall operatørplasser ved politiets operasjonssentraler. To operatørsentraler har også fått tilleggs kapasitet til drift av et annet distrikts operasjonssentral dersom en sentral skulle bli satt ut av drift eller ha behov for bistand.

Politidistriktenes mannskaper med ekstra kompetanse på skarpe situasjoner (IP3-personell) er økt med nesten 400 tjenestepersoner siden november 2012.

De nasjonale beredskapsressursene leverer tjenester av høy kvalitet. Beredskapstroppen har siden 2013 blitt styrket med over 50 pst., som innebærer mer personell og bedre materiell. Beredskapstroppen har i dag en døgnkontinuerlig grunnbemanning med fem minutters klargjøringstid. Det er i tillegg etablert en beredskapssordning som sikrer ytterligere mannskaper ved behov. I 2016 ble det lagt til rette for at Beredskapstroppen kan benytte politihelikoptrene som ildstøtteplattform.

PODs evne til å samordne politiets innsats og sikre god informasjonsflyt ved kriser er styrket de siste årene med etableringen av Politiets situasjonssenter (PSS). PSS bidrar til informasjonsflyt fra politidistriktene til PODs ledelse og til Justis- og beredskapsdepartementet. I tillegg er PODs evne til å koordinere og informere, både i egen sektor og med samarbeidende direktorater, styrket.

Politiets tilgang på helikopterressurser ble i 2016 styrket ved inngåelse av ny avtale om bruk av luftambulans og ved avtale om bruk av Kystverkets Los-helikoptre. Det ble i august 2017 inngått avtale om anskaffelse av tre nye politihelikoptre. Helikoptrene vil gi politiet større rekkevidde, samt kapasitet til å forflytte personell. Helikoptrene er planlagt levert i løpet av høsten 2019 og vil etter planen ha base ved det nye beredskaps-senteret når det er ferdigstilt.

For å øke beredskapstroppens maritime kapasiteter er det besluttet å anskaffe nye aksjonsbåter. De første båtene vil bli levert i 2018.

Regjeringen har fastsatt ny instruks for Forsvarets bistand til politiet. Instruksen trådte i kraft 1. september 2017.

En prioritert oppgave i politiet er arbeidet med bedre ledelse og styrket ledelseskultur. Et mål i nærpolitireformen er et politi som skaper bedre resultater i en kultur preget av åpenhet og tillit gjennom godt medarbeiderskap og god ledelse. Utvikling av nye metoder, strukturer og prosesser for utøvelse av politiets oppgaver er derfor et viktig bidrag i kulturutviklingen i politi- og lensmannsetaten. Det jobbes med kulturendring gjennom å endre måten politiet jobber på, innføre mer enhetlig praksis i utførelsen av kritiske kjerneoppgaver, samt ved å bli bedre på styring og ledelse og gjennom økt åpenhet og godt ytringsklima. Difi har fått i oppdrag å levere en foreløpig evaluering av kultur, holdningen og ledelse i løpet av høsten 2017.

Det gjennomføres årlig stabsopplæring for ansatte i Justis- og beredskapsdepartementet, POD og politidistriktene. Det gjennomføres også øvelser og trening for å skape en bevisstgjøring av lederansvaret og tjenestepersoners handlingsplikt.

Det legges økt vekt på målrettet øvingssamarbeid mellom Forsvaret og politiet. I 2016 ble det besluttet å gjennomføre to større kontraterrorøvelser; øvelse Gemini i Sør Vest politidistrikt og øvelse Tyr på Østlandet.

Den nye nasjonale kontraterrorøvelsen Nordlys avholdes for første gang i 2017. Politiet har ansvar for planlegging og gjennomføring, med støtte fra Forsvaret. Øvelsen skal sørge for samtrening mellom politi og forsvar i henhold til gjeldende trusselbilde.

«Nasjonal prosedyre – Nødetatens samvirke ved pågående livstruende vold – PLIVO» ble fastsatt med virkning fra 2. mars 2015. Prosedyren er per juni 2016 fullt ut implementert ved at alle nødetatene har gjennomført godkjent opplæring og trening av mannskaper.

Justis- og beredskapsdepartementet fremmet 11. mars 2016 Prop. 68 L (2015–2016) *Endringer i straffeprosessloven mv. (skjulte tvangsmidler)*. Proposisjonen inneholdt bl.a. forslag om utvidet adgang til bruk av kommunikasjonskontroll, ransaking, romavlytting, teknisk sporing, kameraovervåking og tvangsmiddelbruk i avvergende og forebyggende øyemed, samt et forslag om å åpne for bruk av dataavlesning som et nytt skjult tvangsmiddel. Lovendringene trådte i kraft 17. juni 2016, med unntak av nytt kapittel 16 d i straffeprosessloven om dataavlesning, som trådte i kraft 9. september 2016.

Politiets sikkerhetstjeneste (PST) er betydelig styrket

PSTs budsjett er økt med om lag 300 mill. kroner i regjeringssperioden (korrigert for pris- og lønnsvekst, pensjonsutgifter og mva-reformen). Gjennom disse midlene har PST fått styrket sin kapasitet til å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme og til å forebygge digitale trusler og ulovlig etterretning. En større IKT-satsing har gitt et mer effektivt og målrettet PST. Andre viktige styrkinger er innen livvaktstjenesten, spanings- og innhentingskapasiteten, et nytt analysesystem, IKT og sikkerhet og arbeidet med fremmedkriegerproblematikken. Bevilgningene har også gitt PST nye tilleggslokaler.

PSTs nye operasjonssenter ble åpnet i januar 2017. Senteret gir et oppdatert situasjonsbilde til enhver tid, og er et nasjonalt knutepunkt for all operativ aktivitet i PST.

Et profesjonelt brann- og redningsvesen

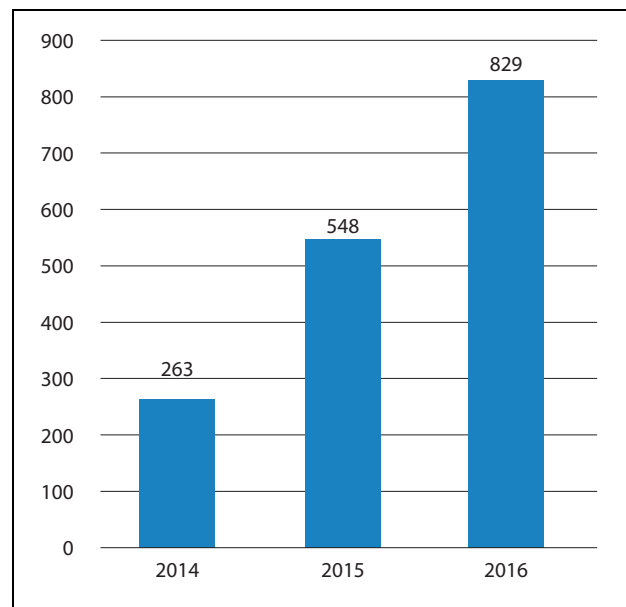
Regjeringen har besluttet å etablere en offentlig to-årig fagskole for utdanning av brann- og redningspersonell. Fagskolen lokaliseres til nåværende Norges brannskole i Tjeldsund kommune. Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har i 2017 igangsatt etableringen av skolen.

Gjennom nærpolitireformen har Regjeringen fått tilslutning til at brann- og redningsvesenets 110-sentraler skal lokaliseres sammen med politiets operasjonssentraler. Videre skal 110-regionenes geografiske grenser tilpasses de nye politidistriktsgrensene. Den første samlokaliserte sentralen ble åpnet på Hamar i mars 2017, mens den andre ble åpnet i Bodø i juni 2017. I Bodø er alle de tre nødetatene samlet vegg-i-vegg. Den samlokaliserte sentralen i Ålesund vil åpne i løpet av 2017, mens Ski og Tønsberg skal åpnes i 2018.

Regjeringen signerte i desember 2013 kontrakt med AugustaWestland (nå Leonardo SPA) om levering av 16 nye redningshelikoptre med opsjon på ytterligere seks helikoptre av typen AW101. De første helikoptrene planlegges levert i fjerde kvartal 2017. Helikoptrene skal gjennom et innfasingsprogram i Forsvaret før de første helikoptrene settes i drift i løpet av 2018. De nye redningshelikoptrene er planlagt innfaset innen 2020. Dette innebærer en vesentlig styrking av redningstjenesten i Norge. Helikoptrene vil ha langt bedre rekkevidde, større hastighet og bedre evne til å operere i dårlig vær enn dagens Sea King-helikoptre.

Hovedredningssentralene har hatt en dobling av hendelser de siste ti årene. Økningen er nå noe mindre enn tidligere. Norsk redningstjeneste er en nasjonal dugnad. Redningstjenesten er organisert som et samvirke mellom en rekke offentlige, frivillige og private aktører. Den frivillige innsatsen er svært viktig for Regjeringens mål om å sørge for en trygg og pålitelig beredskap for den enkelte i samfunnet.

Nødnett ble bygd ut og tatt i bruk i hele landet i 2015. DSB ivaretar nå statens eierskap til nødnettet etter at Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) ble avviklet som egen virksomhet 1. mars 2017. DSB har ansvar for å følge opp leverandører og tilby nødnettjenester til nød- og beredskapsaktører. Nødetatene er kjernebrukere i Nødnett, men Stortinget har også forutsatt at Nødnett skal brukes av flest mulig andre nød- og beredskapsaktører. Som tabellen under viser bruker stadig flere organisasjoner Nødnett.

Figur 1.4 Antall kundeavtaler for bruk av Nødnett

Tydligere krav til oppfølging etter øvelser og hendelser

Gode øvelser er et viktig virkemiddel for å øke samfunnets evne til å håndtere kriser og styrke arbeidet med samfunnssikkerhet. Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*, er Regjeringens strategi for samfunnssikkerhet i et fireårsperspektiv. I meldingen fremheves læring etter øvelser og hendelser som en av åtte sentrale områder av stor betydning for samfunnssikkerheten. Regjeringen innfører krav til oppfølging av funn fra øvelser og hendelser innenfor samfunnssikkerhetsområdet i den statlige forvaltningen i

sivil sektor. Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (samfunnssikkerhetsinstruksen), fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017, fastsetter kravene til departementene, jf. omtale under programkategori 06.50, punkt 4.3.1.

DSB utarbeider relevant veiledningsmaterieell for å bidra til at kravene gjennomføres på en hensiktsmessig måte og at de følges opp.

Det pågår en utstrakt øvelsesvirksomhet blant sentrale myndigheter på alle nivå i forvaltningen. Nasjonalt øvelses- og evalueringsforum er et tverrsektorielt øvelsesforum som legger til rette for deling av beste praksis om øvelsesvirksomheten, samt koordinering av planlagt øvingsvirksomhet. I 2017 har forumet rettet økt oppmerksomhet mot samordning og ambisjoner for øvelsesaktiviteten, samt tiltak som kan øke metode- og analysekompetansen hos aktørene, for å bidra til god kvalitet på evalueringer og oppfølging.

Justis- og beredskapsdepartementet har lagt til rette for et Øvingsforum for departementene hvor formålet er å samkjøre og utnytte øvingsaktiviteten i departementene og deres sektor. Dette har gitt økt grad av forutsigbarhet for departementene og bedre tilrettelegging ut fra deres behov for øvelser.

IKT-sikkerhet og digitale sårbarheter

NOU 2015: 13 *Digital sårbarhet – sikkert samfunn*, sammen med en rekke andre utredninger, har gitt norske myndigheter et godt kunnskapsgrunnlag for å kunne møte de sårbarheter som følger av økt digitalisering av samfunnet. Regjeringens politikk på området presenteres i Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*, og Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar*.

I Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar* gis en oversikt over status på oppfølgingen av anbefalingene fra Det digitale sårbarhetsutvalgets rapport NOU 2015: 13 *Digital sårbarhet – sikkert samfunn*. Justis- og beredskapsdepartementet vil benytte statusoversikten til å følge opp departementene i det videre arbeidet med nasjonal IKT-sikkerhet. I meldingen fremmes forslag til de mest sentrale tiltakene under fire områder. Regjeringen mener disse områdene er av særlig betydning for nasjonal IKT-sikkerhet:

- Forebyggende IKT-sikkerhet – virksomheters egeevne
- Avdekke og håndtere digitale angrep
- IKT-sikkerhetskompetanse
- Kritisk IKT-infrastruktur

Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Etterretningstjenesten og Kripos har, gjennom etableringen av Felles Cyberkoordineringssenter (FCKS), videreutviklet samarbeidet med formål å forebygge og avdekke angrep i det digitale rom. FCKS skal analysere hendelser samt gi råd til involverte aktører og beslutningsstøtte til myndighetene.

Rammeverket for digital hendelseshåndtering ferdigstilles i 2017 og beskriver den nasjonale strukturen for hvordan Norge organiserer seg for å håndtere digitale hendelser. Et førsteutkast til rammeverket ble utarbeidet som del av forberedelsene mot den nasjonale IKT-øvelsen høsten 2016. Funn fra øvelsen vil bli benyttet for å ferdiggjøre rammeverket.

Regjeringen har innført Nasjonalt begrenset nett (NBN) i alle departementene, og det er en vesentlig økning i antall brukere av datasystem som tillater kommunikasjon og behandling av høygradert informasjon mellom sentralt og regionalt nivå. Utstyr tilpasset for lavgradert tale over telefon er anskaffet og benyttes aktivt gjennom hendelseshåndtering og øvelser.

Endret risikobilde og styrket beredskap på Svalbard

For å styrke og tilpasse Sysselmannen sine oppgaver innen rednings- og beredskapsområdet og for å kunne foreta nødvendige inspeksjoner og oppsyn med den økte trafikken til havs og rundt øygruppen, ble det bevilget 18 mill. kroner i 2016 for å utvide sesongen for tjenestefartøyet «Polar-syssel» med om lag tre måneder til ni måneder.

Evalueringsrapporten etter skredulykken i Longyearbyen 19. desember 2015 ble overlevert departementet i september 2016. Rapporten identifiserte både positive erfaringer, og læringspunkter av betydning for den videre beredskaps- og krisehåndteringsevnen på Svalbard.

På Svalbard opprettet NVE i 2016 regional snøskredvarsling for regionen Nordenskiöldland med UNIS som samarbeidspartner for observasjoner. I tillegg etablerte NVE en lokal varsling for Longyearbyen. Etter snøskredet i februar 2017 ble den lokale snøskredvarslingen gjennomgått av NVE og Norges geotekniske institutt (NGI). Gjennomgangen viser at varslingen må ta hensyn til usikkerhet og manglende data, og det er behov for et bedre kvalitetskontrollsystem. Endringer i klima kan ha ført til at tidligere skredhistorikk ikke lengre er like gjeldende for dagens situasjon.

For å gi Longyearbyens innbyggere økt trygghet vinteren 2017/2018, planlegger NVE å videreføre snøskredvarslingen på Svalbard, i hoved-

trekk slik den ble etablert i januar 2016. Regjeringen foreslår derfor å videreføre bevilgningen på 1 mill. kroner over NVE sitt budsjett for dette formålet. Longyearbyen Lokalstyre skal etter planen overta denne lokale varslingen på sikt.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 ble det bevilget 20 mill. kroner til skredssikring til NVE/Longyearbyen Lokalstyre.

Helseberedskapen i Longyearbyen vil styrkes fra 2018 med en vaktordning for anestesilege i tilknytning til Sysselmannens helikopter kombinert med mer medisinskteknisk utstyr i Longyearbyen.

Et helhetlig samfunnssikkerhetsarbeid

Ny instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (samfunnssikkerhetsinstruksen) ble fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017 og trådte i kraft fra samme tidspunkt. Samfunnssikkerhetsinstruksen erstatter den tidligere instruksen fra 2012 som ble opphevet ved kgl.res. 1. september 2017, jf. omtale under programkategori 06.50.

Tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet er et sentralt virkemiddel i Justis- og beredskapsdepartementets utøvelse av samordningsrollen og har bidratt til å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet over tid. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har evaluert tredje tilsynsrunde, samt vurdert alternativer virkemidler for tilsyn og eventuelle endringsbehov i ordningen. Det vil bli igangsatt en ny tilsynsrunde med departementene basert på en endret tilsynsordning. Den endrede tilsynsordningen innebærer mer spissede og avgrensede tilsyn basert på risiko og vesentlighet, jf. omtale under programkategori 06.50.

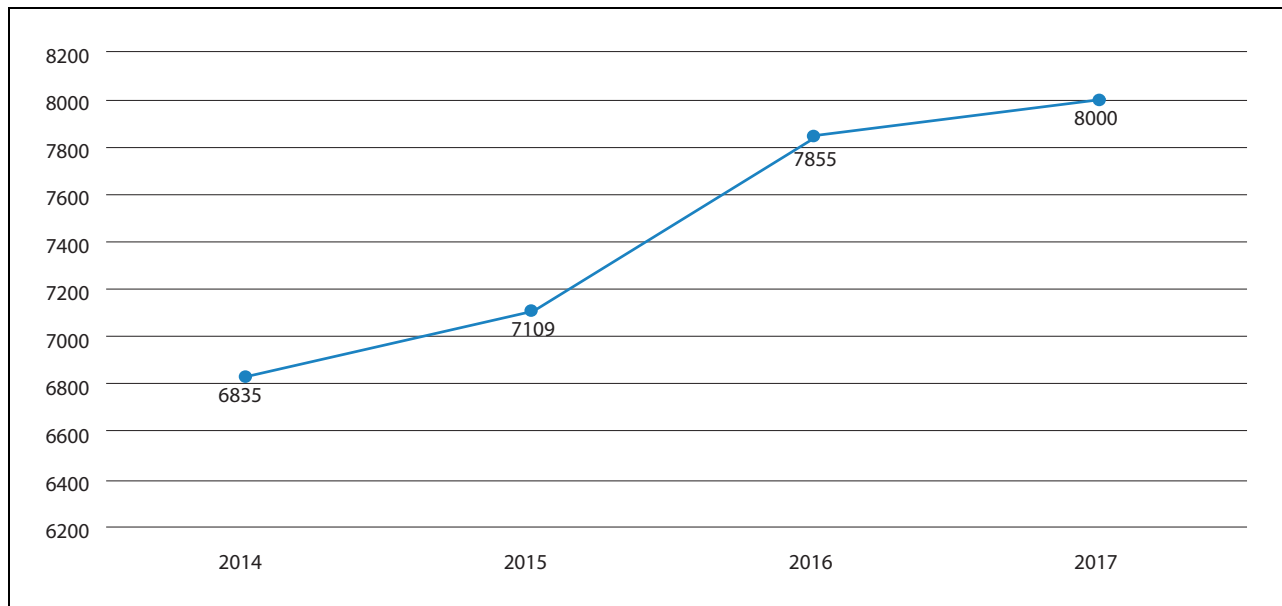
Regjeringen har etablert et program for å videreutvikle totalforsvaret og øke motstandsdyktigheten i samfunnskritiske funksjoner, jf. omtale under programkategori 06.50. Programmets overordnede mål er både å videreutvikle et totalforsvar som er tilpasset nye utfordringer, rammebetingelser og forutsetninger, og å øke motstandsdyktigheten i samfunnskritiske funksjoner innenfor rammene av NATOs sju grunnleggende forventninger. Totalforsvarsprogrammet planlegges ferdigstilt i 2020.

Høsten 2016 ble det fastsatt en Nasjonal strategi for CBRNE beredskap.¹ Strategien er utarbeidet av Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet i fellesskap og gjelder for perioden 2016–2020. Norge skal i fred, krise, væpnet konflikt og krig ha et velfungerende system for å forebygge, håndtere og lære av CBRNE-hendelser, jf. omtale under programkategori 06.50.

God beredskap i hele landet

Sivilforsvarets samlede operative styrke skal bestå av 8 000 tjenestepliktige, jf. Innst. S. nr. 85 (2008–2009). Målet ble oppnådd i 2017. Ledelsen i Sivilforsvaret er styrket. Det er bevilget 30,2 mill. kroner til investeringer i utstyr i Sivilforsvaret i perioden 2014 til 2017, men det er fortsatt et betydelig materielletterslep. Samlet gir imidlertid bevilgningene et styrket og mer moderne Sivilforsvar, og en bedring i beredskapen i hele landet.

¹ CBRNE står for kjemiske stoffer (C), biologiske agens (B), radioaktive stoffer (R), nukleært materiale (N) og eksplosiver (E) med høyt farepotensiale.

Figur 1.5 Utvikling av Sivilforsvarets operative styrke

Fylkesmannen fikk i 2016 en ekstra bevilgning på 10 mill. kroner til å styrke sitt samfunnssikkerhetsarbeid. Fra 2017 er denne bevilgningen lagt inn i den ordinære budsjettammen for fylkesmannen. Dette gir et styrket samfunnssikkerhetsarbeid på regionalt nivå og overfor kommunene.

DSBs kommuneundersøkelse for 2017 viser en bedring i kommunenes systematiske samfunnssikkerhetsarbeid, jf. programkategori 06.50. I 2017 har DSB utgitt to nye veiledere som omhandler samfunnssikkerhet i planlegging etter plan- og bygningsloven. Fylkesmannsembetene skal implementere veilederne i sitt planarbeid og benytte disse i sin veiledning overfor kommunene.

Forebyggende sikkerhet etter sikkerhetsloven

Regjeringen fremmet 16. juni 2017 forslag til ny lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven), jf. Prop. 153 L (2016–2017). Loven er fremmet av Forsvarsdepartementet, og vil erstatte lov av 20. mars 1998 nr. 10 om forebyggende sikkerhetstjeneste (sikkerhetsloven). Det er et mål at loven bidrar til å styrke sikkerhetsarbeidet og setter myndigheter og virksomheter bedre i stand til å sikre nasjonale sikkerhetsinteresser mot et trussel- og risikobilde i stadig og rask endring. Arbeidet med å utforme en ny sikkerhetslov er basert på Sikkerhetsutvalgets rapport NOU 2016: 19 *Samhandling for sikkerhet – Beskyttelse av grunnleggende samfunnsfunksjoner i en omskiftelig tid*, jf. Prop. 1 S (2017–2018) Forsvarsdepartementet.

Justis- og beredskapsdepartementet har som følge av endringer i gjeldende sikkerhetslov startet etableringen av Sivil klareringsmyndighet. Virksomheten skal være den sentrale klareringsmyndigheten for sivil sektor, og Regjeringen har som ledd i lokaliseringspolitikken besluttet at den nye virksomheten etableres i Moss.

Det er også i 2017 gjennomført tiltak for å sikre skjermingsverdige objekter i sivil sektor, herunder implementering av sikringstiltak, råd og veiledning og økt tilsynsaktivitet fra NSM. I 2016 ble et av politiets større infrastrukturobjekter flyttet for å bedre sikkerheten. I 2017 startet et tilsvarende omfattende arbeid med et annet av politiets objekter. I politiet har også enkelte andre mindre objekter blitt bedre sikret i 2017 ved at objektene er flyttet til andre lokaler. Samlet sett har aktiviteten ført til at objektene er bedre sikret i 2017 enn i 2016, selv om det fortsatt gjenstår et betydelig arbeid.

Innsats mot radikaliserings og voldelig ekstremisme

Tidlig forebyggende innsats mot radikaliserings og voldelig ekstremisme er en viktig samfunnsoppgave. De siste årenes arbeid mot radikaliserings har gitt forbedring på enkelte områder, noe bl.a. sjef PST har vist til ved flere anledninger. Regjeringen jobber videre for at denne positive trenden skal fortsette, bl.a. ved å følge opp tiltakene i Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme og utvikle nye tiltak i tråd med endringer på feltet.

Regjeringen har styrket Politiets sikkerhetstjeneste (PST) vesentlig. PSTs nye analysesystem vil gjøre tjenesten bedre i stand til å gjennomføre kontraterrorarbeid og gi beslutningsstøtte til regjering, politi og forsvar. PSTs arbeid mot fremmedkrigere har bl.a. ført til flere domfellelser av returnerte fremmedkrigere. PST har hatt ansvar for etterforskning av fremmedkrigere som har reist til bl.a. Irak og Syria de siste to årene. Etter oppstarten i oktober 2015 er åtte personer domfelt. For seks av de domfelte foreligger det rettskraftige avgjørelser. Det er i tillegg berammet flere hovedforhandlinger høsten 2017. PSTs innsats på dette området har blitt lagt merke til internasjonalt.

Det er gjort endringer i passloven som gjør det enklere å nekte eller tilbakekalle pass til personer som mistenkes for å planlegge reiser til konfliktområder for å delta i væpnet konflikt, eller for å begå terrorhandlinger eller terrorrelaterte handlinger. Endringen trådte i kraft 1. juni 2017.

Justis- og beredskapsdepartementet har i 2017 lagt frem en strategi mot hvitvasking, finansiering av terror og finansiering av spredning av masseødeleggelsesvåpen. Det er også lagt frem en nasjonal risikovurdering om hvitvasking og terrorfinansiering i Norge.

Regjeringen skjerper innsatsen mot digitale trusler. En rekke tiltak er iverksatt for å øke informasjons- og erfaringsutvekslingen mellom de norske etterretnings- og sikkerhetstjenestene.

1.4.2 Hovedutfordringer

Meld. St. 10 (2016–2017) Risiko i et trygt samfunn er Regjeringens strategi for samfunnssikkerhet i et fireårsperspektiv. I meldingen fremheves åtte viktige områder av stor betydning for samfunnssikkerheten. De fire første gjelder spesifikke trusler og risikoer innenfor samfunnssikkerhetsfeltet. De fire siste områdene omhandler ulike aspekter ved arbeidet for å bedre samfunnssikkerhet og håndteringsevne, uavhengig av konkrete risikoer. De åtte områdene er:

- digitale sårbarheter og IKT-sikkerhet
- alvorlig kriminalitet
- alvorlige naturhendelser
- smittsomme sykdommer og farlige stoffer – en bedre CBRNE-beredskap
- vår evne til å håndtere hendelser
- sivilt-militært samarbeid og totalforsvaret
- holdninger, kultur og ledelse for en god samfunnssikkerhet
- læring etter øvelser og hendelser.

Digitale sårbarheter og IKT-sikkerhet

I årene som kommer vil samfunnet møte stadig større og mer komplekse IKT-sikkerhetsutfordringer. IKT-infrastruktur og -systemer blir mer globale, omfattende og integrerte. Flere enheter kobles til internett, bruk av skytjenester vil øke og flere IKT-funksjoner settes ut til tredjepart. Trusselvurderinger forteller at fremmede stater er villige til å bruke en rekke virkemidler for å få tilgang til sensitiv og skjermingsverdig informasjon, og for å påvirke politiske, økonomiske og forvaltningsmessige prosesser og beslutninger. Samme virkemidler brukes av kriminelle aktører. Regjeringen fremmet Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar* 9. juni 2017. Meldingen legger et godt grunnlag for et systematisk arbeid for å bedre IKT-sikkerhet og redusere digitale sårbarheter.

Alvorlig kriminalitet

Et gjennomgående trekk ved dagens kriminalitetsutvikling er at den blir stadig mer teknologisk avansert, organisert og grenseoverskridende. Radikalisering og voldelig ekstremisme, etterretning mot Norge og norske interesser, IKT-kriminalitet, hvitvasking og terrorfinansiering, samt arbeidslivskriminalitet, er kriminalitetsområder som i særlig grad kan true samfunnssikkerheten. Kriminalitetsbildet krever høy faglig kompetanse i politiet og en samordnet innsats, både nasjonalt og internasjonalt. Nærpolitireformen er et viktig grep for å sikre et politi med god kapasitet og profesjonalitet i møte med dagens og fremtidens kriminalitetsbilde.

Alvorlige naturhendelser

Hvert år ødelegger naturhendelser som flom, skred og storm for store verdier. Utfordringene med naturhendelser vil trolig bli større i årene som kommer. Godt forebyggende arbeid, inkludert aktiv tilpasning til et endret klima, samt god beredskap over hele landet er viktig for å håndtere utfordringene, jf. Prop. 1 S (2017–2018) Klima- og miljødepartementet, Prop. 1 S (2017–2018) Olje- og energidepartementet.

Smittsomme sykdommer og farlige stoffer – en bedre CBRNE-beredskap

Økt global reisevirksomhet, endringer i klimaet og økt forekomst av antibiotikaresistente bakterier, kan gi økt risiko for smittespredning og syk-

domsutbrudd i Norge. En rekke stoffer som industri, næringsliv, transportsektor og landbruket er helt avhengig av, kan utgjøre en fare. CBRNE-hendelser er potensielt alvorlige, de kan være vanskelige å håndtere og håndteringen krever ofte spesifikt utstyr, spisskompetanse og trening. En helhetlig og koordinert tilnærming er viktig for å sikre en tilfredsstillende og kostnads-effektiv CBRNE-beredskap. Arbeidet med å følge opp Nasjonal strategi for CBRNE-beredskap (2016) og andre strategier og planer på området skal bidra til en god CBRNE-beredskap.

Vår evne til å håndtere hendelser

Som samfunn må vi være forberedt på å håndtere store hendelser som utfordrer beredskapen i særlig grad. God håndtering krever samordnet innsats fra mange aktører; fra nødetater, kommuner og statlige etater, til frivillige organisasjoner og privat næringsliv. Bedre samordning, profesjonelle og robuste nødetater er viktige tiltak for å øke krisehåndteringsevnen. Det er gjennomført og pågår fremdeles en lang rekke tiltak for å bedre samfunnets krisehåndteringsevne. God krisehåndteringsevne er en sammensatt utfordring som stadig vil kreve fornyet innsats og nye eller justerte tiltak.

Sivilt-militært samarbeid og totalforsvaret

Den sikkerhetspolitiske situasjonen i vår del av verden er mer krevende enn på lenge. For at Forsvaret skal kunne løse sine oppgaver, er samarbeid med offentlige myndigheter og private aktører innenfor rammen av totalforsvaret nødvendig. Sivil krisehåndtering og samfunnssikkerhet skal på sin side dra nytte av Forsvarets bistand. Gjensidig sivilt-militært samarbeid har fått økt aktualitet og må styrkes i årene framover, både nasjonalt og innenfor NATO. Arbeidet skjer bl.a. ved at Regjeringen har etablert et program for å videreutvikle totalforsvaret og øke motstandsdyktigheten i samfunnskritiske funksjoner, jf. programkategori 06.50. Se også Prop. 1 S (2017–2018) Forsvarsdepartementet og Prop. 1 S (2017–2018) Utenriksdepartementet.

Holdninger, kultur og ledelse for en god samfunnssikkerhet

Hvordan myndigheter og andre forholder seg til risiko, og samfunnets evne til krisehåndtering, påvirkes av holdninger og kultur i og mellom rele-

vante organisasjoner. Regjeringen arbeider for å styrke ledelsesforankringen og nødvendig samordning av samfunnssikkerhetsarbeidet. Arbeidet må bygge på en oppdatert forståelse av risiko og sårbarheter.

Læring etter øvelser og hendelser

Systematisk oppfølging og læring etter øvelser og hendelser er viktig for å bedre evnen til å håndtere fremtidige hendelser. Det foregår betydelig øvingsvirksomhet i Norge i dag. Det er innført nye krav til oppfølging etter øvelser og hendelser som må følges opp, både gjennom veiledning og kompetanseheving, men også gjennom prioriteringer og ledelsesoppmerksomhet i organisasjonene som øves. Å utnytte læringspotensialet og sikre god oppfølging av øvelser og hendelser står sentralt i Regjeringens arbeid på området.

Justis- og beredskapsdepartementet har et sektoransvar for viktige deler av arbeidet på de åtte områdene nevnt ovenfor. Sentrale deler av departementets mål og politikk er innrettet for å styrke samfunnssikkerheten på disse områdene. Der andre departementer har et hovedansvar, skal Justis- og beredskapsdepartementet være en pådriver for at arbeidet er koordinert, helhetlig og med nødvendig framdrift, jf. programkategori 06.50.

1.4.3 Mål og tiltak

Målene som ble fastsatt på bakgrunn av de politiske ambisjonene og utfordringene for samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden i 2015 videreføres også i 2018:

- Kunnskapsbasert forebygging
- Redusert sårbarhet i samfunnet
- Styrke samhandlingen i beredskap og krisehåndtering
- Bedre ledelse og styrket ledelseskultur.

Regjeringen foreslår bl.a. følgende strategier og tiltak:

- Bevilge 660 mill. kroner for å starte etablering av nytt beredskapssenter for politiets nasjonale beredskapsressurser, som bedrer beredskapen i Norge gjennom å gi rask, effektiv og sikker innsats fra beredskapsressursene i tillegg til å ivareta krav til objektsikring.
- Bevilge 102,8 mill. kroner til anskaffelse av tre nye politihelikoptre med transportstøtte som vil gi en viktig forbedring av beredskapen i Norge.

- Videreføre 140 mill. kroner til IKT-modernisering og IKT-sikkerhet bevilget til politiet i 2016 og 2017.
- Bevilge 27 mill. kroner til PST for å videreføre stillingene som følge av asylankomstene i 2015, samt noe styrking av PSTs kapasitet.
- Øke bevilgningen med 10 mill. kroner for å styrke politiets arbeid med IKT-kriminalitet.
- Bevilge 26,7 mill. kroner for å fortsette etableringen av en offentlig toårig fagskole for utdanning av brann og redningspersonell.
- Bevilge 25 mill. kroner til forsterket sikring av skjermingsverdige objekter i Nødnett.
- Bevilge 17,2 mill. kroner til å samlokalisere ytterligere en 110- og 112-sentral i 2018.
- Bevilge 31,7 mill. kroner til oppstart av Sivil klareringsmyndighet i løpet av 2018.
- Gjennomføre anskaffelsen av 16 nye redningshelikoptre til erstatning for Sea King. Regjeringen foreslår i tillegg betydelige midler til drift, vedlikehold og modifisering av dagens redningshelikoptre. Samlet foreslås det avsatt om lag 3,2 mrd. kroner til disse tiltakene.
- Avsette til sammen ca. 608,5 mill. kroner til Nødnett i 2018.
- Styrke Siviltforsvaret, gjennom en bevilgning på 9,4 mill. kroner til ny godtgjøringsordning og 13,3 mill. kroner til nytt utstyr.
- Øke bevilgningen til DSB med 10 mill. kroner som en videreføring av økningen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.
- Legge til rette for god informasjonsdeling gjennom etablering og videreutvikling av nasjonalt rammeverk for digital hendelseshåndtering.
- Utarbeide en ny strategi for IKT-sikkerhet og handlingsplan med konkrete tiltak. Strategien vil ha en bred tilnærming til utfordringene.
- Legge til rette for en langsiktig oppbygging av IKT-sikkerhetskompetanse gjennom å utarbeide en nasjonal kompetansestrategi for IKT-sikkerhet.
- Videreutvikle et totalforsvar som er tilpasset nye utfordringer, gjennom et helhetlig program for videreutvikling av totalforsvaret og arbeidet med NATOs sju grunnleggende forventninger. Programmet skal ferdigstilles innen utgangen av 2020.
- Være vertsnasjon for NATO-øvelsene Trident Javelin 2017 (TRJE 17) og Trident Juncture 2018 (TRJN 18). Parallelt gjennomføres nasjonale øvelser (POLARIS/GRAM), som er en god mulighet til å teste og øve totalforsvaret.
- Gjennomføre, på nasjonalt nivå, flere tverrsektorielle øvelser som gir mulighet for bred deltakelse på departements- og direktoratsnivå.

Dette inkluderer NATOs årlige øvelse Crisis Management Exercise (CMX) og den nasjonale kontraterrorøvelsen Nordlys, som er øvelser for sivil og militær side.

1.5 Migrasjonskjeden

Internasjonal migrasjon handler om mennesker som flytter fra en stat til en annen og omfatter både inn- og utvandring. Det skilles mellom fire hovedtyper av migrasjon: flukt, arbeid, utdanning og familie. Det er ofte sammensatte årsaker og motiver for den enkeltes beslutning om å søke seg til et annet land.

Migrasjonskjeden defineres som prosessen fra en person søker om oppholdstillatelse eller beskyttelse i Norge, via vedtak i utlendingsaken, til innvilget oppholdstillatelse, bosetting og deltakelse i arbeids- og samfunnsliv, eller avslag og retur til hjemlandet eller trygt tredjeland for de som har søkt fra Norge.

Innenfor Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde involverer oppgavene i migrasjonskjeden Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE), Landinfo, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi), Kompetanse Norge, Politidirektoratet (POD), herunder Politiets utlendingsenhet (PU), politidistriktene, Nasjonalt ID-senter, Kripos og Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Når det kommer til bosetting, kvalifisering og opplæring samt videre integrering er kommunene viktige aktører. Vertskommuner er også sentrale aktører overfor asylmottak. For øvrig er utenriksstasjonene også en del av førstelinjen i utlendingsforvaltningen.

Temaer under migrasjonskjeden omtales nærmere i del II. For saker som omhandler politiet, tvangsretur og verifisering av identitet vises det til programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet. For saker som omhandler innvandring, asylmottak, behandling av asyl- og oppholdssaker og assistert retur vises det til programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring. For saker som omhandler integrering og bosetting vises det til programkategori 06.95 Integrering og mangfold.

1.5.1 Utvikling og resultater

Innvandring til Norge

De siste ti årene har antallet innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Norge blitt tredoblet. Ifølge SSB utgjorde innvandrere og

barna deres om lag 17 pst. av befolkningen ved inngangen til 2017, det vil si om lag 884 000 personer. Den samlede nettoinnvandringen i 2016 var 3 700 lavere enn året før, noe som i hovedsak skyldes høyere utvandring.

I 2016 innvandret om lag 50 500 personer med ikke-nordisk statsborgerskap til Norge. Flyktningstrømmen til Europa høsten 2015 har i stor grad påvirket antallet og sammensetningen av innvandrere til Norge. Antallet innvandrere med bakgrunn som asylsøkere eller flyktninger var 15 200 i 2016, noe som var en økning på 64 pst. sammenlignet med 2015. Det er først når en asylsøker får innvilget sin søknad og blir bosatt vedkommende inngår i SSBs befolkningsstatistikk, og de økte asylankomstene i 2015 blir derfor i hovedsak synlig i denne statistikken først fra og med 2016. Familie var likevel den viktigste innvandringsgrunnen i 2016. 16 500 personer ble registrert som familieinnvandrere i 2016, hvorav 4 200 var tilknyttet en person med flyktningbakgrunn. Den største enkeltgruppen av innvandrere i 2016 var personer fra Syria. Rundt 9 500 syriske statsborgere fikk innvilget beskyttelse i Norge, mens 1 500 kom gjennom familieinnvandring.

Det har vært en jevn nedgang i arbeidsinnvandringen siden 2011, da 26 700 nye arbeidsinnvandrere ble registrert i Norge. I 2016 registrerte 14 400 personer seg som arbeidsinnvandrere, noe som er en reduksjon på om lag 21 pst. sammenlignet med året før.

Antall asylsøkere

Selv om mange personer fikk behandlet sin søknad om beskyttelse i 2016, var antallet nye registrerte asylsøkere til Norge det laveste siden 1997. Totalt ble om lag 3 460 asylsøkere registrert i Norge. Av disse oppga 320 personer å være enslige mindreårige. Flest asylsøkere har kommet fra Eritrea, Syria, Afghanistan og Irak. Så langt i 2017 har antallet asylsøkere holdt seg lavt med ankomster på 2 865 asylsøkere til Norge per 31. august, hvorav 149 enslige mindreårige. Dette ankomstbildet står i sterk kontrast til situasjonen i 2015. Totalt ble det registrert om lag 31 150 asylsøkere i 2015, hvorav 5 480 enslige mindreårige.

Asylsøkere som har vært en del av EUs relokaliseringmekanisme, har stått for en betydelig andel av antallet som har kommet til Norge i 2016 og spesielt i 2017. 1 509 asylsøkere har kommet til Norge gjennom ordningen i løpet av de to årene, hvorav 256 i 2016 og 1 253 i 2017. De norske relokaliseringene ligger an til å utgjøre rundt 5 pst. av det totale antallet relokaliserte i EU. Til sammen-

ligning utgjør den norske befolkningen om lag 1 pst. av Europas befolkning.

Årsaken til at det i 2016 og 2017 har kommet et lavt antall asylsøkere er sammensatt. EUs samarbeid med Tyrkia og landene på Vest-Balkan om migrasjonskontroll, bedre registrering av ankomne over yttergrensene og midlertidig gjeninnføring av indre grensekontroll på enkelte grenseoverganger i fem Schengen-land har bidratt til klart færre irregulære ankomster til Schengenområdet og til færre sekundærbevegelser innenfor dette området. Det er også foretatt flere innstramninger i utlendingsregelverket, jf. omtale under pkt. 3.1.3 under programkategori 06.90 i Prop. 1 S (2016–2017). Det kan antas at signaleffekten av den norske innvandringspolitikken har gjort at asylsøkere har valgt andre land enn Norge. Fra 2015 til 2016 var det en nedgang i antall asylsøkere til Europa på om lag 7 pst. Norge hadde en nedgang på om lag 90 pst. og var det landet i Europa med størst prosentvis nedgang i antall asylsøkere.

Utviklingen i ankomstene av asylsøkere i tiden fremover er fortsatt svært usikker. Det anslås at det vil komme mellom 2 000 og 12 000 asylsøkere i 2018. Til grunn for bevilgningsforslagene ligger det en prognose på 4 250 asylsøkere i 2017 (inkl. 1 250 relokaliserte) og 6 000 i 2018.

Bosetting, kvalifisering og integrering

Integreringspolitikkenes mål er at alle som skal bo og leve i Norge kommer i jobb, lærer norsk og bidrar til fellesskapet. Den norske grunnloven sikrer demokratiet, rettstaten og menneskerettighetene. Norsk lov setter rammer for alle som bor i Norge, og alle skal være kjent med sine plikter og rettigheter. Innenfor disse rammene er det stor frihet til å leve sitt liv som man ønsker i Norge.

Regjeringen legger vekt på at tiden i mottak skal brukes godt, at bosetting i kommuner skal skje så raskt som mulig etter vedtak om opphold og at kvalifisering til arbeidslivet er målrettet og effektiv. Regjeringen legger vekt på at den enkelte som kommer til landet har et stort ansvar for å bli en del av det norske samfunnet. Regjeringen vil legge til rette for at innvandrere kan bli godt integrert gjennom egeninnsats og samspill mellom myndigheter, lokalsamfunn og næringsliv.

For at nye innvandrere skal komme i arbeid og bidra til fellesskapet, er det viktig at de raskt etablerer seg og finner seg til rette i et nytt lokalsamfunn. I 2016 bosatte kommunene over 11 300 personer med fluktbakgrunn. Det er det høyeste bosettingstallet i Norge noensinne, og er en

økning på 46 pst. fra året før. Fra 2013 til 30. juni 2017 er det bosatt 46 943 flyktninger. Samtidig med at norske kommuner har bosatt flere enn noen gang, har bosettingen gått raskere. I 2015 var gjennomsnittlig tid fra vedtak til bosetting 9,4 mnd, mens det per juni 2017 var nede i 4,6 md. Regjeringen mener det likevel er mulig å redusere tiden ytterligere.

Introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap er de viktigste virkemidlene for å bidra til at innvandrere med fluktbakgrunn kommer inn i det norske samfunnet og kvalifiseres til det norske arbeidsmarkedet. Et høyt antall deltakere i introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap fører til et økt press på tjenestene i kommunene og kan påvirke kvaliteten på tilbudet. I 2016 deltok i underkant av 24 000 personer i introduksjonsprogrammet, noe som er en økning på 34 pst. fra året før. 58 pst. av deltakerne som avsluttet introduksjonsprogrammet i 2014, var i arbeid eller utdanning i november 2015. Dette var en nedgang på fire prosentpoeng fra året før. For menn var snittet 66 pst., mens det for kvinner var 49 pst. Regjeringens mål er at minst 70 pst. av deltakerne skal være i arbeid eller utdanning ett år etter endt program. Det er store variasjoner i resultater mellom kommunene.

Ifølge SSB deltok ca. 42 000 personer i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere i 2016. Dette er en økning på 13 pst. fra 2015. Av deltakerne hadde 95 pst. rett og plikt til norskopplæring. Menn og kvinner deltar i omtrent like stor grad. Det er et mål at 70 pst. av kandidatene med rett og plikt til opplæring skal oppnå nivå A2 eller bedre på skriftlig prøve, og 90 pst. skal oppnå nivå A2 eller bedre på muntlig prøve. Målet ble nådd i 2016 (se beskrivelse av språknivåene under programkategori 06.95.)

Andelen enslige mindreårige flyktninger som deltar i arbeid eller utdanning etter de er bosatt er høyere enn for bosatte generelt. Det er svært viktig at enslige mindreårige raskt kommer i gang med og fullfører en utdanning. Det gir et godt utgangspunkt for å komme i arbeid og ellers finne seg til rette i samfunnet.

Afghanske enslige mindreårige med fluktbakgrunn, den største gruppa som ble bosatt de siste to årene og i all hovedsak gutter/unge menn, deltok i arbeid eller utdanning i omtrent like stor grad som den øvrige befolkningen på samme alder (20–24 år).

Returer og arbeid med identitetsavklaring

I perioden 2013 til 2016 er antall utreisepliktige personer i mottak vesentlig redusert, fra nærmere 5 700 ved utgangen av 2013 til om lag 1 950 ved utgangen av 2016. Regjeringens satsing på retur har bidratt til nedgangen.

I 2016 reiste 1 456 personer med assistert retur, en økning med om lag 21 pst. sammenlignet med året før. Per 31. august 2017 bodde det 1 641 personer med utreisepliktige i mottak, hvorav over halvparten hadde vært i mottak i mer enn fire år. Tidsdimensjonen i returarbeidet er sentral og tilbøyeligheten for å velge assistert retur reduseres med botiden i Norge. Lavere ankomster av asylsøkere og det høye antallet returer de siste årene har gjort at målgruppen for assistert retur i dag er mindre og mer krevende. I løpet av de sju første månedene i 2017 returnerte 408 personer med assistert retur.

Politiet gjennomførte totalt 8 078 uttransporter i 2016, det høyeste antallet returer som er gjennomført i løpet av ett år. Dette er et godt resultat, og skyldes bl.a. den fortsatt intensive satsningen på retur. Måltallet på 9 000 returer ble likevel ikke nådd som følge av få nye asylsøkere i 2016 og en mer krevende saksportefølje. Som et resultat av forsterket innsats over tid, har politiet fått gjennomført uttransporter av personer som av ulike årsaker har påført samfunnet høye kostnader. Sakene er preget av tung kriminalitet og bruk av falske identiteter. Av de som ble uttransportert i 2016 hadde 1 385 personer fått avslag på sin søknad om beskyttelse i Norge, og 1 346 ble returnert i henhold til Dublinkonvensjonen. I tillegg ble 5 347 personer uten lovlig opphold, som ikke hadde søkt beskyttelse i Norge, tvangsreturnert. Fra oktober 2013 til 31. juli 2017 er over 23 000 personer uten lovlig opphold i Norge uttransportert.

Norge har en effektiv returpolitikk, og flere europeiske land besøker Norge for å lære av vår returpraksis. EU lanserte en oppdatert handlingsplan for retur i 2017, som bl.a. legger vekt på å styrke retursamarbeidet med tredjeland.

1.5.2 Hovedutfordringer

På migrasjonsfeltet er det identifisert åtte hovedutfordringer, som omtales nærmere nedenfor:

- Store, uforutsigbare svingninger i antallet asylsøkere.
- Risiko for et høyt antall asylsøkere uten beskyttelsesbehov.

- Et stort antall asylsøkere og andre utlendinger som oppholder seg i Norge med uavklart identitet.
- Utlendinger som gir falske opplysninger, er kriminelle eller på annen måte utgjør en sikkerhetstrussel.
- Store svingninger i bosettingsbehovet.
- Lav arbeidsdeltakelse blant innvandrere.
- Risiko for svekket oppslutning til samfunnets velferdsmodell, norsk kultur og norske verdier.
- Personer med utreiseplikt og lang botid i Norge som er vanskelige å returnere.

Uforutsigbarhet og håndtering av svingninger i antallet asylsøkere

Migrasjonssituasjonen i Europa har vært forholdsvis stabil og kontrollert det siste året. Dette har hatt sammenheng med iverksatte tiltak, og samarbeid mellom naboland inngått tidlig i 2016. Migrasjonspresset mot Europa vedvarer imidlertid, og en videreføring av samarbeidet er utfordrende. Mens den irregulære migrasjonen over Egeerhavet og gjennom Vest-Balkan ble kraftig redusert, økte de irregulære ankomstene over det sentrale Middelhavet. Fraværet av en sterk, sentral regjeringsmakt i Libya, og tilstedeværelsen av nettverk av menneskesmuglere har gjort det vanskelig å demme opp for den irregulære migrasjonen derfra. EUs stats- og regjeringssjefer ble på sitt uformelle møte på Malta i februar 2017 enige om forsterket innsats for grensekontroll i Libya (Malta-erklæringen). Gjennomføringen av erklæringens tiltak har vært utfordrende, men sommeren 2017 viste de resultater i form av reduserte ankomster. Samtidig er UNHCR og IOM involvert for å bedre standarden i tilbudet som blir gitt migrantene i Libya og nabolandene i Afrika. Reduserte ankomster over det sentrale Middelhavet kan gi forskyvninger til andre irregulære migrasjonsruter. Ankomstene over det vestlige Middelhavet har allerede økt, og det er tegn på at Svartehavet mellom Tyrkia og Romania kan etableres som en ny rute.

Norge har, som ett av fem land, opprettholdt den midlertidige indre grensekontrollen som ble innført 26. november 2015, under henvisning til at det sterke og uforutsigbare migrasjonspresset medførte risiko for negativ påvirkning på offentlig ro, orden og indre sikkerhet. Grensekontrollen utøves på fergeankomster fra Sverige, Danmark og Tyskland, og er basert på kontroll og profilering av passasjerlister. Hjemmelsgrunnlaget for dagens grensekontroll utløper 11. november 2017. Behovet for fortsatt kontroll på indre grense vil bli

vurdert utfra den sikkerhets- og trusselsituasjonen som da foreligger. Det kan ikke utelukkes at en eventuell avslutning av ordningen med midlertidig indre grensekontroll vil ha betydning for migrasjonstilstrømmingen. Politiets vurdering er at grensekontrollene har en god preventiv effekt. I tillegg til den midlertidige personkontrollen på indre grense, har politiet opprettholdt en intensiv territorialkontroll i grensenære områder.

På bakgrunn av bl.a. disse forholdene, sett sammen med de store variasjonene i antallet asylsøkere til Norge de siste par årene, vurderes usikkerheten knyttet til antall asylsøkere fortsatt som stor. Store svingninger i antallet asylsøkere skaper utfordringer knyttet til planleggingen og tilpasningen av forvaltningen. Behovet for mottaksplasser i 2018 antas å være langt lavere enn hva tilfellet var ved inngangen til 2015, og UDI bygger ned mottaksplasser og saksbehandlingsskapasitet i tråd med budsjettforutsetningene. Dette bidrar til at en stor økning i asylankomstene på ny vil kunne skape store utfordringer, til tross for at man etter den kraftige asyltilstrømmingen høsten 2015 har gjennomført tiltak som gjør utlendingsforvaltningen bedre i stand til å håndtere masseankomster. Det er særlig i ankomst- og registreringsfasen det er viktig med planlagte og forberedte løsninger for å ha best mulig kontroll på avklaring av ID, registrering, innledende innkvartering og overføring til videre mottaksløsninger. To ankomstsentre ble etablert i 2015, i Østfold og Finnmark.

Regjeringen har som mål å redusere antallet asylsøkere uten beskyttelsesbehov. Et stort antall asylsøkere medfører økte offentlige utgifter på utlendingsfeltet og setter det norske asylsystemet under press. I budsjettforslaget for 2018 foreslås det at 716 mill. kroner av innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flykninger godkjennes som offisiell flyktninghjelp (ODA-godkjente utgifter), og dermed inngår som en del av bistandsbudsjettet. Dette er en nedgang på 3,9 mrd. kroner fra 2016, da nærmere 4,6 mrd. kroner av mottaksutgiftene ble ført over bistandsbudsjettet. Personer som ikke har et reelt behov for beskyttelse medfører merutgifter for den norske stat, og beslaglegger ressurser som kunne vært brukt på personer i nød. Det er også grunn til å påpeke at et høyt antall asylsøkere kan føre til høy sekundærinnvandring gjennom familieinnvandringsinstituttet, noe som på sikt kan skape utfordringer for det norske velferdssystemet.

Samtidig som antallet enslige mindreårige asylsøkere som ankommer Norge er kraftig redusert, har enkelte utfordringer knyttet spesielt til denne gruppen økt. I mottak for enslige mindreå-

rige har det vært en økning i antallet forsvinninger og andre uønskede hendelser. En økning i antall begrensede tillatelser i 2016 og 2017, økende botid i mottak og flere flyttinger mellom mottak som følge av nedleggelse, kan i kombinasjon ha hatt en negativ effekt på enslige mindreårige asylsøkere. Regjeringen tok i 2017 flere grep for å møte disse utfordringene, herunder besluttet å bosette enslige mindreårige med begrenset tillatelse i påvente av dokumentert identitet. I 2018 anslås det at det vil være betydelig færre enslige mindreårige i mottak sammenliknet med situasjonen i 2016 og 2017. Årsakene til dette er bl.a. at mange har blitt bosatt og at mange av de gjenværende mottaksbeboerne ikke lenger er mindreårige. Til tross for dette er det nødvendig å følge utviklingen i situasjonen for denne gruppen tett også i tiden fremover.

Misbruk av systemet, kriminalitet og sikkerhet

Det er flere tilfeller av at personer forsøker å misbruke asylinstituttet for å få opphold i Norge. Eksempler på dette er personer som søker beskyttelse idet de pågripes for kriminelle handlinger, eller personer som oppgir feil identitet. Det er også de som reiser på besøk til landet de har flyktet fra kort tid etter at de har fått beskyttelse i Norge. Forholdene i det landet som en utlending har flyktet fra kan også endre seg over tid. FNs flyktningkonvensjon og utlendingsloven åpner for å kalle tilbake flyktningstatus og oppholdstillatelse dersom beskyttelsesbehovet faller bort og flyktningen trygt kan vende tilbake til hjemlandet.

De senere årene er det gitt økt oppmerksomhet til saker hvor det er innvilget tillatelse på feilaktig grunnlag, særlig falsk identitet eller proformækteskap. Håndteringen av disse sakene er tidkrevende og innebærer ofte tilbakekall av tillatelser og opprettelse av utvisningssak. Slike saker ender ikke nødvendigvis med en retur, men arbeidet er nødvendig for å sanksjonere misbruk og hindre at personer får oppholdstillatelse i Norge på uriktig grunnlag. De siste årene er det bevilget ekstra midler for å intensivere arbeidet med å avdekke tilfeller der oppholdstillatelse har vært gitt på bakgrunn av falske opplysninger.

Retur av personer uten lovlig opphold

Asylsystemets troverdighet og bærekraft er betinget av at den som ikke får oppholdstillatelse, forlater landet. Retur kan skje på egenhånd eller med assistanse fra norske myndigheter. Personer som

ikke overholder utreisefristen, vil bli tvangsreturnert.

Et ineffektivt returarbeid gir økt belastning på offentlige tjenester. Å leve uten lovlig opphold er dessuten en belastning for den enkelte, både voksne og barn. Når et stort antall personer lever ulovlig i landet, mange uten kjent identitet og ofte på ukjent oppholdssted for myndighetene, øker også faren for at det begås kriminelle handlinger da det er vanskelig å tjene til livsopphold på lovlig vis uten oppholdstillatelse. Retur av personer som allerede er ilagt en straffereaksjoner er dessuten prioritert. Retur er derfor også et viktig kriminalitetsforebyggende tiltak, og vil redusere bruken av ressurser i straffesaks- og migrasjonskjeden.

Å få gjennomført retur er i stor grad avhengig av at den som skal returnere medvirker. Det er en utfordring å motivere personer med utreiseplikt til å returnere egenorganisert eller med assistanse. En rekke faktorer har betydning for valget om å returnere, herunder situasjonen i Norge og i hjemlandet, oppholdstid i Norge, familiesituasjonen og utsikter for å bli tvangsreturnert. Erfaring og forskning tilsier at det er viktig at personer med ulovlig opphold i landet returneres så raskt som mulig. I dag er 2/3 av utreisepliktige i mottak lengeværende, det vil si at de har oppholdt seg i landet mer enn 18 md. etter avslag på søknad om beskyttelse. Videre medfører flere forsvinninger til at en økende andel utreisepliktige befinner seg utenfor mottakssystemet. Det er utfordrende å nå denne gruppen med effektive returtiltak sammenliknet med utreisepliktige som bor i mottak.

Utfordringene ved tvangsretur er hovedsakelig knyttet til at opprinnelseslandet ikke samarbeider om å verifisere identitet og/eller ta tilbake sine egne borgere, eller fordi vedkommende selv aktivt skjuler sin rette identitet. Disse utfordringene gjelder ofte grupper som har lang oppholdstid. Det er derfor viktig å opprettholde innsatsen for å få til rask retur av alle med endelig avslag på søknaden om beskyttelse. Samarbeid med opprinnelses- og transitland om avtaler og praktiske løsninger for retur er viktig i så måte.

En svært høy andel av dem som har søkt beskyttelse fremviser ikke gyldige identifikasjonspapirer. En prioritering av returfeltet over flere år har medført at mange av de gjenværende personene med returplikt er tyngre saker å jobbe med, og det kreves mer ressurser per sak enn tidligere. Dette stiller større krav til politiets og utlendingsforvaltningens arbeid med å avklare identitet. Samlet sett fører disse utfordringene til at returarbeidet blir mer arbeids- og ressurskrevende for politiet og utlendingsforvaltningen for øvrig.

En effektiv integreringspolitikk

NOU 2017: 2 Integrasjon og tillit påpeker at den norske velferdsmodellen både er en ressurs og en utfordring når det kommer til integrering av innvandrere. Høy innvandring av personer med lave kvalifikasjoner og små muligheter for selvforsørgelse representerer en utfordring. Samtidig bidrar liten økonomisk ulikhet og solide utdanningsinstitusjoner til høy mobilitet blant etterkommere av innvandrere. Vi har imidlertid så langt ikke lykkes godt nok med å innlemme innvandrere i arbeidslivet i Norge. Hvis det norske samfunnet ikke lykkes, er det en risiko for at økende økonomisk ulikhet kan spille sammen med kulturelle forskjeller og svekke grunnlaget for samhørighet, tillit og samfunnsmodellens legitimitet. Regulert innvandring, sammen med en effektiv integreringspolitikk, er derfor viktig for å sikre velferdssystemets bærekraft.

De som får opphold i landet, skal gis insentiver og muligheter til å delta i arbeids- og samfunnsniv. Innsatsen for å kvalifisere til arbeid skal være målrettet og effektiv. Integrering er et samspill mellom mange parter: myndighetene, lokalsamfunn, frivilligheten og arbeids- og næringsliv. Alle må bidra, og den enkelte innvandrer er den viktigste bidragsyteren gjennom egeninnsats.

Regjeringen legger vekt på at tiden i mottak skal brukes godt til å lære seg norsk språk og til egne seg grunnleggende kunnskap om samfunn, kultur og verdier. En høy andel av asylsøkere i mottak deltar i norskopplæring, men få rekker å fullføre før søknaden er behandlet. Det understreker behovet for rask oppstart og et intensivt opplegg. Kartleggingen av kompetansen til asylsøkere skal starte i mottak. Utprøvingen av det nye systemet for slik kartlegging har vist at det må forbedres på enkelte punkter og innføres trinnvis.

Bosetting av flyktninger i kommunene skal skje så raskt som mulig etter vedtak om opphold. Usikkerhet i antallet asylsøkere og antall som får innvilget oppholdstillatelse, er en utfordring for planlegging og gjennomføring av kommunenes bosettings- og kvalifiseringsarbeid. Som følge av det høye antallet asylsøkere i 2015, og at mange av disse har fått opphold, må kommunene fremdeles bosette og gi tilbud om kvalifisering til mange flyktninger i 2018, selv om det har kommet få asylsøkere til Norge i 2016 og 2017. At bosettingsbehovet kan bli betraktelig redusert i 2018, kan føre til at noen kommuner ikke vil få flyktninger å bosette og må avvike tiltak. På den annen side kan færre flyktninger bidra til at kommunenes

utdannings- og kvalifiseringstilbud og arbeidsmarked blir ilagt større vekt i bosettingsarbeidet.

Dersom mange ikke deltar i arbeidslivet, kan dette gi utfordringer for velferdssystemets bærekraft og legitimitet. Regulert innvandring, sammen med en effektiv integreringspolitikk, er derfor viktig for å sikre velferdssystemets bærekraft. Det er godt dokumentert at det er systematiske forskjeller i levekår mellom mange innvandrere og den øvrige befolkningen. Barn som er innvandrere eller norskfødte med to innvandrerforeldre, har større sjanse for å vokse opp i hushold med vedvarende lavinntekt enn andre barn. I 2015 utgjorde innvandrerbarn 53,4 pst. av alle barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. Det er nær sammenheng mellom lavinntekt og lav yrkesaktivitet. Selv om mange innvandrere er i jobb, er det likevel for mange som står utenfor arbeidslivet. I 2016 mottok over 130 000 personer sosialhjelp i Norge, i kortere eller lengre tid. Av de var nærmere 60 000 innvandrere, og i overkant av 1 500 var norskfødte med innvandrerforeldre. Det er derfor nødvendig å legge bedre til rette for at innvandrere blir kvalifisert for det norske arbeidslivet, og at de blir stående i arbeid.

Det er store variasjoner i kommunenes tilbud om introduksjonsprogram, i resultatene mellom kommuner og mellom ulike grupper av deltakere. Kvinner har lavere overgang til arbeid eller utdanning etter endt program. Det har dessuten vist seg å være utfordrende for kommunene å arbeids- og utdanningsrette programmet, etablere heldagstilbud, gi individuell tilpasning og sikre tilstrekkelig tilgang på gode og relevante tiltak. Liknende utfordringer gjelder kommunenes tilbud om opplæring i norsk og samfunnskunnskap. I tillegg er det behov for å utdanne flere lærere med relevant kompetanse.

Det er behov for å styrke samarbeidet mellom kommuner og private og offentlige arbeidsgivere. Det kan gi muligheter til i større grad å innrette opplæring i norsk og samfunnskunnskap, introduksjonsprogrammet og andre kvalifiseringstiltak etter det lokale behovet for kompetanse og arbeidskraft. Trass i en rekke tiltak de siste årene, er det fortsatt rom for forbedringer av systemet for å få godkjent innvandreres medbrakte kompetanse. Det er bl.a. behov for bedre og mer effektive godkjenningsordninger av utdanning og yrkeskvalifikasjoner.

Lavere deltakelse i tradisjonelle frivillige organisasjoner og ved valg blant personer med innvandrerbakgrunn er en utfordring. Det er videre behov for å skape flere møteplasser og nettverk

for frivillige, private og kommunale aktører på integreringsområdet.

Flertallet av personer med innvandrerbakgrunn i Norge klarer seg bra, både i utdanning og arbeidsliv. Ikke minst gjelder det norskfødte barn av innvandrere. Likevel har noen problemer med å fullføre en utdanning, har en svak tilknytning til arbeidslivet, blir avhengige av offentlige velferdsytelser og blir involvert i kriminalitet. Hvis

mange beboere i enkelte byområder tilhører slike grupper, kan det skape betydelige utfordringer. Forebyggende tiltak er derfor viktig.

1.5.3 Mål og tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet har følgende mål for migrasjonskjeden for 2017:

Mål migrasjonskjeden

Migrasjonskjeden

Færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov

Raskere retur

Raskere avklaring av identitet

Raskere bosetting av flyktninger

Høyere deltakelse blant innvandrere i arbeids- og samfunnsnivå

Regjeringen vil innrette regelverk og praksis med formål om en bærekraftig asylopolitikk som ivaretar en regulert og kontrollert innvandring. Dette vil kunne bidra til å redusere risikoen for store svingninger i asylankomstene, noe som skaper store utfordringer for utlendingsforvaltningen. For å forebygge nye, kraftige økninger i antallet asylsøkere og å oppnå målet om færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov, fremmet Justis- og beredskapsdepartementet 16. juni 2017 forslag om å om å videreføre de midlertidige endringene i utlendingsloven som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 16 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven (innstramminger)*, og som trådte i kraft 20. november 2015. Regelverket skal også fremme deltakelse i det norske samfunnet.

Norge vil videre delta aktivt i EUs arbeid med migrasjonsutfordringene også i 2018. Regjeringen støtter europeiske løsninger på dette feltet, basert på enkle, forutsigbare og effektive rettsregler, og en reform av EUs rettsakter som søker å forebygge ukontrollerte sekundærbevegelser og sikre en jevnere fordeling av asylsøkere i Europa. Norge har bidratt med fartøy i Frontex sine fellesoperasjoner Triton og Poseidon. Bidraget til redningsoperasjonen Poseidon med redningsskøyta Peter Henry von Koss ble avsluttet i juni 2017, mens bidraget til operasjon Triton videreføres ut 2017 med fartøyet Olympic Commander. Norges bidrag til Triton videreføres ikke i 2018. Ankomstene over det sentrale Middelhavet har gått ned, noe som

har redusert mengden redningsoppdrag det norske bidraget har vært involvert i.

Norge er aktivt engasjert i FN-prosessen om de globale plattformene for migrasjon og flyktninger, som vil gi føringer for hvordan land skal oppetre i forbindelse med håndteringen av store folkeflytninger. Regjeringen har foretatt en intern gjennomgang av relevante internasjonale konvensjoner for å identifisere statens folkerettslige handlingsrom når det gjelder håndtering av store migrasjonsstrømmer. Det vises til omtale i Del III om anmodningsvedtak 68.18 (2015–2016).

Situasjonen knyttet til asylmottak er en helt annen i dag enn etter de mange asylsøkerne i 2015. Det er nå ikke behov for ekstraordinære tiltak for å håndtere høye ankomsttall eller å øke bosettingskapasiteten. Samtidig må man være forberedt på at nye endringer i ankomstbildet kan skje. Erfaringene fra 2015 tilsier at det er særlig viktig å ha kontroll med søkerne i den innledende asylfasen, slik at tilstrekkelig registrering, ID-kontroll og nødvendige helseundersøkelser gjennomføres så raskt som mulig, samt at det fra starten av legges et godt grunnlag for det videre saksløpet. Ankomstberedskap for den innledende asylfasen er derfor særlig viktig. Ankomstsentrene i Østfold og Finnmark, som ble opprettet høsten 2015, har hatt en slik beredskapsfunksjon, da sentrene representerte en styrket kapasitet for å kunne håndtere den innledende fasen. Regjeringen ønsker å utnytte mulighetene et ankomstsenter gir også i en situasjon med lavere ankomster, slik at

tiltaket ikke kun blir et beredskapstiltak. Det foreslås derfor å videreutvikle ankomstsenterfunksjonen på Østlandet ved å legge til rette for en samlokalisering av UDI og politiet i den innledende asylfasen. Tilstedeværelse av begge etatene, og forbedring av saksflyten i den innledende asylfasen, kan gi store gevinster knyttet til bl.a. reduserte mottaksutgifter, bedre kvalitet i asylsaksbehandlingen, raskere retur og raskere bosetting. Gitt dagens nivå på antall asylsøkere, innebærer en videreføring av ankomstsenterfunksjonen på Østlandet at et slikt senter vil drives med til tider et betydelig antall tomme plasser. Regjeringen mener likevel det er viktig å sikre tilstrekkelig beredskap i den innledende asylfasen. Driften ved ankomstsenteret i Finnmark er for øvrig avsluttet og utgjør inntil videre et rent beredskapstiltak.

Som beskrevet ovenfor har nye utfordringer i mottak blitt synlige gjennom 2016 og 2017, spesielt knyttet til gruppen enslige mindreårige asylsøkere. Enslige mindreårige er i en spesielt sårbar situasjon og har behov for et tilstrekkelig tilpasset tilbud i alle ledd av migrasjonskjeden. Det antas at utfordringene knyttet til enslige mindreårige vil bli mindre i 2018, som følge av at det antas å bli færre mottaksbeboere i denne gruppen i 2018. Regjeringen viderefører likevel flere tiltak knyttet til enslige mindreårige asylsøkere. Herunder foreslås det å opprettholde i overkant av 50 mill. kroner i øremerkede midler til bemanning og barnefaglig kompetanse i mottak for denne gruppen til tross for redusert antall beboere. Enslige mindreårige vil fortsatt prioriteres i alle ledd i utlendingsforvaltningen. Det er samtidig ikke en ønsket situasjon at barn som ikke vil møte vilkårene for opphold i Norge og andre europeiske land, utsettes for en lang og risikofylt reise til Europa. Det er derfor viktig å opprettholde et regelverk som begrenser muligheten for varig opphold for enslige mindreårige uten beskyttelsesbehov.

Mottak, bosetting, kvalifisering, arbeids- og samfunnsdeltakelse henger sammen. Store svingninger i bosettingsbehovet fordrer at det utarbeides en helhetlig strategi for opp- og nedbygging av bosettingskapasiteten. IMDi, i samarbeid med relevante statlige og kommunale aktører, skal i 2018 gjennomgå grunnlaget for bosettingsanmodningene til kommunene med henblikk på svingningene i bosettingsbehovet.

For å bidra til målrettet kvalifisering og tidlig tilrettelegging for arbeid har Regjeringen i et lovforslag som ble sendt på høring 14. juli 2017, foreslått å innføre en plikt for kommunen til å sørge for opplæring til asylsøkere i mottak, og en plikt for den enkelte asylsøker til å delta. Plikten gjel-

der både norskopplæring og opplæring i norsk kultur og norske verdier. En plikt for kommunen signaliserer at opplæring for asylsøkere er en viktig oppgave å legge til rette for. I tillegg får den enkelte asylsøker forutsigbarhet om at opplæring skal tilbys. Plikten til å delta gir en tydelig forventning om at asylsøkere skal delta i opplæring kort tid etter at de har kommet til landet og tilegne seg språklige ferdigheter.

Mangelen på relevant kompetanse hos lærere er en risikofaktor for kvaliteten i opplæringen i norsk for voksne innvandrere. I 2018 foreslås det å sette av midler til kompetanseheving av lærere i norskopplæringen. Kommuner med integreringsmottak og kommuner i tilknytting til disse prioriteres.

Videre, for å gjøre kvalifiseringsarbeidet for innvandrere mer effektivt, har Regjeringen sendt på høring et lovforslag med flere tiltak. Det foreslås bl.a. å tydeliggjøre at kommunen skal bygge på kvalifiseringsarbeid som er gjennomført i mottak ved utformingen av introduksjonsprogrammet og at kommunen alltid skal vurdere bruk av arbeids- og utdanningsrettede tiltak for den enkelte deltaker i introduksjonsprogrammet. Det foreslås også en presisering i lovverket at kommunene kan velge å forlenge introduksjonsprogrammet til inntil tre år i de tilfellene et forlenget program vil øke muligheten for deltakelse i arbeidslivet eller til å nå målsettingen i den individuelle planen.

De som rammes av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse lever med langvarige belastninger. Dette begrenser også mulighetene deres til å delta i samfunnet gjennom arbeid, utdanning og frivillig engasjement. Deltakelse er viktig også for å bygge tilhørighet og tillit i samfunnet. Regjeringen har i 2017 lansert en ny fireårig handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for å styrke dette arbeidet. Personer som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold eller tvangsekteskap, kan ha behov for å bryte med sin familie eller nettverk, og noen lever med sikkerhetstiltak på hemmelig adresse. En av hovedutfordringene for utsatte som bryter med nettverk er ensomhet, og for å gjøre det enklere for utsatte å komme i kontakt med personer som kan være støtte og mentor, skal det innføres en mentorordning. Barne- ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir) har ansvaret for utviklingen av ordningen, som skal skje i samarbeid med frivillige organisasjoner på feltet, blant annet Røde Kors-telefonen om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse.

Det er viktig å sikre trygge boområder og sette inn tiltak rettet mot utsatte områder med

levetårutfordringer og kriminalitet. Det foreslås derfor en styrket politiinnsats i Oslo Sør som skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer. Se omtale under kap. 440, post 01. Satsingen skal sees i sammenheng med annen innsats i området.

Personer med avslag på sin søknad om beskyttelse må returnere til hjemlandet så raskt som mulig. Regjeringen viderefører satsningen på politiets returarbeid og returarbeid i mottak. Arbeidet med å styrke samarbeidet med viktige opprinnelsesland for retur videreføres, herunder med felles landstrategier for retur mellom Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet. Som en del av dette foreslås det å opprette en ny spesialutsending for Nord- og Vest-Afrika som skal jobbe for forbedrede returforutsetninger til området.

Avklart identitet gir en mer effektiv og sikker saksbehandling i UDI og UNE, muliggjør flere returer og letter kontrollene av om personer som oppholder seg i landet har tillatelse til å være her. Regjeringen foreslår å bevilge midler til å videreføre investeringer knyttet til utvidet opptak, lagring og bruk av biometri, taps- og verifikasjonstjenester, nasjonalt ID-kort til utenlandske statsborgere og håndholdte mobile enheter i politiet som har blitt igangsatt i 2017. Arbeidet med disse tiltakene er forsinket.

Regjeringen foreslår bl.a. følgende tiltak:

- Øke bevilgningen til politiet med 30 mill. kroner til en styrket politiinnsats i Oslo Sør. Innsatsen skal bidra til å forebygge kriminalitet, med særlig vekt på oppfølging av unge i risikozonen og forhindre rekruttering til miljøer som begår kriminalitet. Innsatsen skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer.
- Videreføring og videreutvikling av ankomst-senterfunksjonen med formål om å ivareta behovet for beredskap og øke effektiviteten i håndteringen av asylsøkere i ankomstfasen.
- Øke bevilgningen midlertidig med 29,5 mill. kroner til økt saksbehandlingskapasitet i politiet for å bygge ned restanser i familieinnvandringsaker som en videreføring av revurdert nasjonalbudsjett for 2017.
- 2 mill. kroner til mentorordning for unge utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap.
- Opprette spesialutsending for Nord- og Vest-Afrika med formål om forbedrede returforutsetninger til området.
- 6,7 mill. kroner til innføring av plikt til opplæring i norsk språk og norsk kultur og norske verdier for asylsøkere i mottak.

- 2,9 mill. kroner til kompetanseheving av lærere i norskopplæring.
- 2 mill. kroner til å utvikle en offentlig norskprøve på C1-nivå. I tillegg settes det av til sammen 4 mill. kroner på Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementets budsjett.
- Videreføre 86,7 mill. kroner til IT-utvikling i UDI for å fortsette moderniseringen utlendingsforvaltningen IT-systemer og tilrettelegge for økt funksjonalitet og effektivitet.
- Videreføre bevilgningsøkningen på 105 mill. kroner fra 2017 knyttet til returarbeid mv.
- 30,5 mill. kroner til videre investeringer som muliggjør utvidet registrering, lagring og bruk av biometri i utlendingssaker.
- Øke bevilgningen til politiet med 104,3 mill. kroner for å ivareta endringene i grenseforordningen artikkel 8 om Personkontroll ved inn- og utreise av Schengen.

1.6 Rettssikkerhet og sivil rettspleie

Flere av Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområder på det sivilrettslige området knytter seg til ordninger og oppgaver som verken tilhører straffesakskjeden, beredskapskjeden eller migrasjonsskjeden. Dette gjelder bl.a. domstolenes behandling av sivile saker, sivile forvaltningsoppgaver/gjøremål i politiet og øvrige sivilrettslige ordninger.

Domstolene er den tredje statsmakt og samfunnets viktigste konfliktløser enten saken gjelder arbeidsforhold, familieforhold, økonomi, offentlige vedtak eller andre rettslige tvister utenfor strafferetten. Konflikter kan løses både gjennom meklings- og ved dom. Forliksrådene er et rimelig og effektivt tvisteløsningsorgan hvor en stor andel tvistesaker får sin endelige løsning. Avgjørelser fra forliksråd kan bringes inn for tingretten.

Konfliktrådene behandler også sivile saker og bidrar til at partene sammen kommer frem til en løsning på en kostnadseffektiv måte.

Politiet har ansvar for en rekke sivile rettspleie- og forvaltningsoppgaver, herunder tvangsfullbyrdelse, gjeldsordning, midlertidig sikring, stevnevitnefunksjon, pass-, våpen- og vaktvirksomhetsforvaltning, saker om oppholdstillatelse, registrering av asylsøkere og uttransportering av personer uten lovlig opphold i landet.

Blant de sivilrettslige ordningene i justissektoren skal vergemålsordningen ivareta mennesker som ikke selv kan ivareta egne interesser. To andre sivilrettslige ordninger er rettshjelpsordning

gen, der det offentlige helt eller delvis dekker advokatbistand i nærmere bestemte saker, og voldsoffererstatningsordningen, hvor det offentlige forskutterer gjerningspersonens erstatningsansvar overfor mennesker som har vært utsatt for en straffbar handling.

Et fellestrekk ved disse ulike ansvarsområdene og ordningene er ivaretagelse av enkeltpersoners rettssikkerhet, noe som står sentralt for en rettsstat som Norge og er viktig for den det gjelder, for samspillet mellom borgerne og for samfunnet for øvrig.

1.6.1 Utvikling og resultater

Domstolsbehandling av sivile saker

Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid gjelder både for den enkelte domstol og for domstolene samlet. Tingrettene holder seg samlet sett innenfor målene for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tvistesaker. Andelen som når målene er imidlertid redusert fra 79 pst. i 2013 til 75 pst. i 2016. Den samlede gjennomsnittlige saksbehandlingstiden har økt fra 5,1 til 5,3 md. de siste fem årene. Fra 2015 til 2016 ble imidlertid saksbehandlingstiden redusert fra 5,6 til 5,3 md.

Antall anker over dom i tvistesaker har økt jevnt i lagmannsrettene. I 2016 nådde lagmannsrettene samlet sett Stortingets mål i tvistesaker for første gang siden 2010. Antall behandlede saker økte med ni pst. fra 2013 til 2015, men gikk ned igjen med syv pst. i 2016. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid gikk imidlertid ned for tredje år på rad i 2016. Fra 2013 til 2016 er saksbehandlingstiden redusert fra 7,5 til 5,8 md.

Sivilrettslige ordninger

Siden vergemålslovens ikrafttredelse i 2013 har antall personer med verge økt fra 50 000 til om lag 64 000. Samtidig har midler til forvaltning økt fra 13 mrd. kroner til over 20 mrd. kroner. I tillegg til å opprette vergemål, oppnevne verger/representanter, forvalte finansielle eiendeler og samtykke til bruk av kapital, har fylkesmannen bl.a. også ansvar for opplæring, veiledning og bistand til om lag 47 500 verger og representanter. Det varierer hvor mange oppdrag hver enkelt verge tar på seg. I underkant av 40 000 verger har ett oppdrag.

Statens utgifter til fri rettshjelp økte fra 645 mill. kroner (eks. mva.) i 2015 til 682 mill. kroner i 2016. Kostnadsøkningen knytter seg til fri sakførsel, og særlig til økningen i antall saker om overprøving av tvangsvedtak fra fylkesnemndene og

flere barnelovsaker for domstolene. Det vises for øvrig til omtale av anmodningsvedtak knyttet til fri rettshjelp under programkategori 06.70.

1.6.2 Hovedutfordringer

Domstolsbehandling av sivile saker

Kapasiteten i domstolene er styrket de senere år, noe som har bidratt til at domstolene avgjør flere saker per år enn tidligere. Økt saksinnngang til domstolene fortsetter imidlertid å presse kapasiteten og det er sannsynlig at økningen i antall saker vil fortsette i årene som kommer som følge av befolkningsvekst og styrking av politi og påtalemyndighet.

Sivilrettslige ordninger

På vergemålsområdet har saksinngangen vært større enn forventet ved reformstart i 2013. Sammen med utfordringer knyttet til utviklingen av nytt IKT-system har den økte saksinngangen gitt kapasitetsutfordringer for vergemålsforvaltningen og påvirket graden av måloppnåelse. Ifølge SSB vil befolkningsveksten fortsette. Det blir flere eldre, flere grupper får behov for verge og antall vergemål vil derfor fortsette å øke de neste årene.

1.6.3 Mål og Tiltak

Domstolene

Regjeringen vil møte utfordringene med økt saksinnngang i domstolene med modernisering og effektivisering. Modernisering og effektivisering skjer i hovedsak gjennom prosjektet Digitale domstoler som skal sikre fulldigitalisert saksbehandling i de tolv største tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett. Det er imidlertid også behov for en styrking av domstolene på kort sikt. Det er derfor foreslått å bevilge 21 mill. kroner til økt kapasitet, videreutvikling knyttet til nye tinghus samt videreføring og ev. utvidelse av prøveprosjektet med opptak i retten. Styrkingen retter seg mot domstolene generelt og vil ha innvirkning på saksbehandlingstiden både i straffesaker og sivile saker.

Sivilrettslige ordninger

Departementet har økt rettssikkerhet og rettslikhet for vergetrengende som virksomhetsspesifikt mål på vergemålsområdet. Departementet vurderer innretningen på dette målet for 2018. Vergemålsområdet er fremdeles et prioritert område

som Statens sivilrettsforvaltning og fylkesmannsembetene vil bli målt på i 2018. For å kunne møte økt saksinnngang er det behov for å øke kapasiteten i vergemålsforvaltningen. Det er også et betydelig behov for videreutvikling av saksbehandlingssystemet for at vergemålsmyndighetene skal kommunisere digitalt med brukerne, noe som er viktig for å frigjøre saksbehandlingskapasitet i embetene.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til vergemål med 43 mill. kroner i 2018. Målet er å sette

vergemålsmyndighetene i bedre stand til å nå målene med reformen.

Ansvarsområder innenfor straffesakskjeden, samfunnssikkerhetskjeden og migrasjonsskjeden

Fordeling av ansvaret for virkemidlene tilknyttet straffesakskjeden, migrasjonsskjeden og samfunnssikkerhetskjeden fremkommer i tabellene.

Tabell 1.2 Justis- og beredskapsdepartementets sektoransvar for kriminalitetspolitikken

Forebyggende arbeid	Politiet, Kriminalomsorgen, Konfliktrådene
Etterforske og påtale kriminalitet, operativt politiarbeid	Politiet, Påtalemyndighetene
Rettsbehandling i domstolene	Domstolsadministrasjonen, Domstolene
Gjennomføring av straff og varetekt	Kriminalomsorgen, Konfliktrådene
Gjenoppretting	Kontoret for voldsoffererstatning

Tabell 1.3 Andre departementer med virkemidler tilknyttet straffesakskjeden

Forebyggende arbeid	Kunnskapsdepartementet Barne- og likestillingsdepartementet Helse- og omsorgsdepartementet Kulturdepartementet Arbeids- og sosialdepartementet Kommunal- og moderniseringsdepartementet
---------------------	--

Tabell 1.4 Justis- og beredskapsdepartementets ansvar for migrasjonsskjeden

Politiet og UDI	Registrering av asylsøknader, kartlegging av reiseruter
Politiet, UDI, UNE og Nasjonalt ID-senter	Avklaring av identitet
UDI	Behandling av asylsøknader, foreta asylintervju og ev. alderstest, forvalte advokatvaktordning
UDI	Innkvartering av asylsøkere i mottak, herunder omsorgsansvar for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år
UDI	Tilrettelegge for egeninitiert og assistert retur
UNE	Behandler asylsøknader i andre instans og anmodninger om omgjøring av egne vedtak

Tabell 1.4 Justis- og beredskapsdepartementets ansvar for migrasjonskjeden

IMDi	Bosetting, introduksjonsordning og norskopplæring
PST	Vurderer hensynet til grunnleggende nasjonale interesser i enkeltsaker
Politiet	Drifter politiets utlendingsinternat Trandum og gjennomfører tvangsretur og ledsaget assistert retur Førstelinje ved søknad om oppholdstillatelse i Norge
Statens sivilrettsforvaltning/UDI	Fri rettshjelp/advokatordning
Statens sivilrettsforvaltning	Representantordning for enslige mindreårige asylsøkere

Tabell 1.5 Andre departementers ansvar innenfor migrasjonskjeden:

Barne- og likestillingsdepartementet	Barneverntjenester til alle barn i landet Bo- og omsorgstilbud til enslige mindreårige asylsøkere under 15 år Tilskudd til organisasjoner som fremmer asylsøkeres interesser
Kunnskapsdepartementet	Barnehage Grunnskole Videregående opplæring
Utenriksdepartementet	Vurderer utenrikspolitiske hensyn i enkeltsaker Bidra i arbeidet for flere returavtaler, og bruke Norges posisjon til å sikre flere avtaler Førstelinje ved søknad om oppholdstillatelse fra utlandet
Helse- og omsorgsdepartementet	Helse- og omsorgstjenester
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	Planlegging og byggesaksbehandling (mottaksdrift) Generelle tilskudd til kommuner Bostøtte

Tabell 1.6 Ansvarsfordeling mellom departementene for tverrsektorielle områder i samfunnssikkerhetsarbeidet

Samfunnskritiske funksjoner og områder	Hovedansvarlig departement	Utøvende virksomheter/ forvaltningsnivåer	Øvrige departementer med ansvar
Elektronisk kommunikasjonsnett og -tjenester (Ekom)	SD	Nasjonale kommunikasjonsmyndighet (Nkom), Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), Forsvaret, ekomtilbydere	JD, FD
IKT-sikkerhet i sivil sektor	JD	Nasjonale sikkerhetsmyndighet (NSM), NorSIS, Datatilsynet, Nkom, DSB, eiere av kritisk viktige IKT-systemer, digitale registre og arkiver, Direktoratet for IKT- og forvaltning (Difi)	SD, KMD, øvrige departementer
Satellittbasert kommunikasjon og navigasjon	SD	Norsk romsenter, Kystverket, Nkom, Statens kartverk	JD, NFD, KMD

Tabell 1.6 Ansvarsfordeling mellom departementene for tverrsektorielle områder i samfunnssikkerhetsarbeidet

Samfunnskritiske funksjoner og områder	Hovedansvarlig departement	Utøvende virksomheter/ forvaltningsnivåer	Øvrige departementer med ansvar
Kraftforsyning	OED	Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Kraftforsyningens beredskapsorganisasjon (KBO), Statnett SF, Statkraft, fjernvarmeselskaper, kraft- og nettselskaper, DSB, Meteorologisk institutt	JD, KD
Vann- og avløp	HOD	Mattilsynet, Helsedirektoratet (Hdir), Statens helsetilsyn, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Miljødirektoratet, Statens strålevern, vannverkseiere (offentlige og private vannverk), fylkesmennene, kommunene	KLD
Forsyningssikkerhet	NFD	Landbruksdirektoratet, Fiskeridirektoratet, DSB, Petroleumstilsynet (Ptil), matvarenæringene, drivstoffnæringene, bygg- og anleggsbransjen, transportbransjen, fylkesmennene, kommunene, Forsvaret	LMD, SD, HOD, ASD, JD, FD, OED
Transport	SD	Statens vegvesen, Avinor, Bane NOR SF, Luftfartstilsynet, Kystverket, Statens jernbanetilsyn, Sjøfartsdirektoratet, havnevesen, Norges rederiforbund, Meteorologisk institutt, DSB, fylkeskommuner, kommuner, transportaktører	NFD, KD, JD
Finansiell stabilitet	FIN	Norges Bank, Finanstilsynet, finansinstitusjoner, banker	
Helse og omsorg	HOD	Statens helsetilsyn, Hdir, Nasjonalt folkehelseinstitutt, Direktoratet for e-helse, Statens strålevern, Statens legemiddelverk, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning, Mattilsynet, Vitenskapskomiteen for mattrygghet, Veterinærinstituttet, Arbeids- og velferdsetaten (NAV), Norsk helsenett SF, DSB, Sivilforsvaret, de regionale helseforetakene, helseforetakene, fylkesmennene, kommunene, Forsvaret	ASD, LMD, NFD, JD, FD
Lov og orden	JD	Politidirektoratet (POD)/politiet, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), DSB, Sivilrettsforvaltningen, Riksadvokaten, Kriminalomsorgsdirektoratet, Domstolsadministrasjonen, Datatilsynet, Utlendingsdirektoratet (UDI), Tolldirektoratet/Tolletaten, Forsvaret	FIN, FD, KMD, HOD

Tabell 1.6 Ansvarsfordeling mellom departementene for tverrsektorielle områder i samfunnssikkerhetsarbeidet

Samfunnskritiske funksjoner og områder	Hovedansvarlig departement	Utøvende virksomheter/ forvaltningsnivåer	Øvrige departementer med ansvar
Redningstjeneste	JD	Hovedredningssentralene (HRS), POD, politiet, DSB, Sivilforsvaret, Hdir, de regionale helseforetakene, helseforetakene, Forsvaret, Næringslivets sikkerhetsorganisasjon (NSO)/industrivern, DSB, Avinor, redningshelikoptertjenesten, luftambulansetjenesten, fylkesmennene, kommunene, frivillige organisasjoner	FD, HOD, SD
Styring og kriseledelse	JD	POD, politiet, PST, DSB, NSM, Hdir, Statens strålevern, Forsvaret, Norsk rikskringkasting (NRK), Statens kartverk, øvrige etater, fylkesmennene, kommunene	SMK, UD, FD, HOD, KUD, KMD, øvrige departementer
Forsvar	FD	Forsvaret, NSM, Forsvarets forskningssinstitutt, Forsvarsbygg, Forsvarsmateriell	JD, SD, OED, NFD, HOD, UD
Natur og miljø	KLD	Fiskeridirektoratet, Kystverket, Miljødirektoratet, Meteorologisk institutt, NVE, Norges geologiske undersøkelser (NGU), Ptil, Norsk Polarinstitut, Statens strålevern, Landbruksdirektoratet, Norsk institutt for bioøkonomi, Nasjonalt institutt for ernærings- og sjømatforskning, Havforskningsinstituttet, Mattilsynet, Veterinærinstituttet, DSB, Forsvaret, fylkesmennene, kommunene	NFD, SD, OED, KD, ASD, LMD, JD, HOD, FD

Oversikten viser departementenes ansvar for 14 sentrale områder innen samfunnssikkerhet. Områdene er tverrsektorielle samfunnsfunksjoner som er viktige for samfunnssikkerheten, hvor flere departementer har et ansvar og hvor det er avhengigheter. Det er utpekt et hovedansvarlig departement for hvert av områdene, jf. Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (samfunnssikkerhetsinstruksen), fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017. De hovedansvarlige departementene skal innenfor sitt hovedansvarsområde:

- Sørge for at det utarbeides og vedlikeholdes risiko- og sårbarhetsanalyser for de kritiske samfunnsfunksjonene som departementet har et hovedansvar for.
- Ha oversikt over tilstanden knyttet til sårbarheter for de områder som departementet har et hovedansvar for, og utarbeide status- og tilstandsvurderinger for disse som fremlegges for Stortinget i de årlige budsjettproposisjonene. Status- og tilstandsvurderingene utarbeides etter en tidsplan fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet.
- Avklare ansvar mellom relevante aktører, herunder identifisere eventuelle gråsoner eller overlappende ansvarsområder. I saker der det er uenighet mellom departementene skal saken forelegges Justis- og beredskapsdepartementet.
- Planlegge og gjennomføre felles øvelser, evaluere og følge opp læringspunkter.
- Samarbeide med og forelegge forslag til beredskapstiltak, -planer, regelverk og andre viktige saker for berørte departementer.
- Sørge for erfaringsutveksling og kompetanseheving for berørte aktører.
- Bistå Justis- og beredskapsdepartementet med informasjonsinnhenting og rapportering.

Innføringen av hovedansvarlige departementer innebærer ikke endring av sektoransvaret eller Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, men er en tydeliggjøring av ansvaret. Justis- og beredskapsdepartementets samordningsansvar har hovedvekten på samordning mellom to eller flere områder.

1.7 Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak under Justis- og beredskapsministerens ansvarsområder:

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Omtalt side
2012–2013	83	Offeromsorg	340
2012–2013	515	Sivilombudsmannen	340
2012–2013	588	Storskog grensekontrollstasjon	340
2014–2015	462	Foreldelsesregler	340
2014–2015	523	Bevæpning	341
2014–2015	606	Velferdsobligasjoner	341
2014–2015	610	Besøksforbud	341
2014–2015	612	Omvendt voldsalarm	342
2014–2015	618	Offentleglova	342
2014–2015	619	Åpenhet i offentlig virksomhet	342
2014–2015	621	Juryordningen	342
2014–2015	623	Opptappingsplan vold	343
2014–2015	629	Statens barnehus	343
2014–2015	630	Dødsstedsundersøkelse	343
2014–2015	645	Kompensasjonsordning 110-sentraler	343
2015–2016	47	Boligtransaksjoner	344
2015–2016	114	Menneskehandel – Oppfølging	344
2015–2016	117	Menneskehandel – Kompetanse	344
2015–2016	118	ROSA	345
2015–2016	119	Menneskehandel – Internasjonalt samarbeid	345
2015–2016	120	Menneskehandel – KOM	345
2015–2016	122	Menneskehandel – GRETA	345
2015–2016	126	Menneskehandel – refleksjonsperiode	345
2015–2016	127	Menneskehandel – organisasjoner	346
2015–2016	129	Barn som forsvinner fra asylmottak	346
2015-2016	130	Lokaler til sosial dumping	346
2015-2016	360	Digitale rettsmøter	346
2015-2016	364	Menneskehandel – etterforskningsteam	347
2015-2016	365	Generell bevæpning	347
2015-2016	453	Scandinavian Star	347
2015-2016	521	Evaluering av straffeloven	347
2015-2016	655	Statens barnehus – retningslinjer	348
2015-2016	806	Skjulte tvangsmidler	348

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Omtalt side
2015-2016	807	Skjulte tvangsmidler	348
2015-2016	808	Evaluering av Kommunikasjonskontrollutvalget	348
2015-2016	809	Gjennomgang og evaluering av bruken av dataavlesning	349
2015-2016	810	Overgrep begått av barn og unge	349
2015-2016	818	Avhør av barn og unge	349
2015-2016	955	Sivilombudsmannen	349
2015-2016	1001	Spesielle rettshjelpstiltak	350
2016-2017	94	Evaluerer organiseringen av kriminalomsorgen	350
2016-2017	96	Straffeloven § 184 bokstav a	350
2016-2017	98	Personvern	350
2016-2017	101	Fri rettshjelp – gjennomgang av ordningen	350
2016-2017	103	Straff og behandlingstilbud for rusmisbrukere	351
2016-2017	108.31	Markedsføring av kreditt	351
2016-2017	271	Sikkerhet i domstolene	351
2016-2017	272	Barnesaker i domstolene	351
2016-2017	273	Ny fengselskapasitet	352
2016-2017	274	Fengsel i Agder	352
2016-2017	275	Fengsel for kvinner på Evje	352
2016-2017	276	Evaluering av endringene i salærforskriften	352
2016-2017	517	Politireformen	352
2016-2017	519	Utstedelse av våpenkort og pass	353
2016-2017	520	Politireformen	353
2016-2017	521	Politireformen	353
2016-2017	523	Korrupsjonshandlinger	354
2016-2017	558	Kredittjenester	354
2016-2017	559	Markedsføring av kreditt	354
2016-2017	560	Angrefrist på forbrukslån	354
2016-2017	605	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	354
2016-2017	608	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	355
2016-2017	613	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	355
2016-2017	621	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	355
2016-2017	622	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	355
2016-2017	623	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	356
2016-2017	624	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	356
2016-2017	625	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	356
2016-2017	629	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	356
2016-2017	630	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	356
2016-2017	631	Opptrappingsplanen mot vold og overgrep	357

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Omtalt side
2016-2017	874	Fri rettshjelp – Likestillings- og diskrimineringsområdet	357
2016-2017	879	EOS-kontrolloven	357
2016-2017	882	Årsmelding NHRI	357
2016-2017	885	Hundeloven	357
2016-2017	889	Tjenestenummer i kriminalomsorgen	357
2016-2017	892	Beskytte barn mot pornografi og seksualisering	358
2016-2017	923	Bekjempelse av voldtekt	358
2016-2017	924	Bekjempelse av voldtekt	358
2016-2017	925	Bekjempelse av voldtekt	358
2016-2017	926	Bekjempelse av voldtekt	358
2016-2017	944	Lagring av IP-data	359
2016-2017	1036	Boligkjøpers reklamasjonsmuligheter	359
2016-2017	1037	Tilstandsrapport ved bolighandel	359
2016-2017	1038	Takstmannens uavhengighet	359
2016-2017	1039	Markedsvurdering av takstmann	359
2016-2017	1040	Bolighandel og tid	360
2016-2017	1042	Selgers rett til å utbedre mangel ved bolig	360
2016-2017	1043	Omvendt voldsalarm	360
2016-2017	1126	Politireformen	360
2016-2017	1127	Politireformen	360

Anmodningsvedtak under innvandrings- og integreringsministerens ansvarsområder:

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Omtalt side
2014–2015	418	Kamptolker i forsvaret i Afghanistan	362
2015–2016	12	Mottak av flyktninger	362
2015–2016	13	Midlertidig tillatelse	363
2015–2016	31	Evaluerings- og endringer i utlendingsloven (innstramminger)	363
2015–2016	68.3.1	Avlaste og styrke UDI	363
2015–2016	68.18	Internasjonale konvensjoner	363
2015–2016	123	Oppholdstillatelse for ofre for menneskehandel	365
2015–2016	125	Dublin III-forordningen	365
2015–2016	434.1	Saksbehandling UDI	365
2015–2016	436.1	Kommunenes situasjon – utgifter	366
2015–2016	439.10	Karenstid ved søknad om statsborgerskap	366
2015-2016	444	Religiøse ledere	366
2015-2016	505	Statsborgerskap	366
2015-2016	525	Statsborgerskap	367

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Omtalt side
2015-2016	528	Tilsyn med mottakene for EMA	367
2015-2016	851	Underholdskrav ved familiegjenforening	367
2015-2016	852	Familiegjenforening	368
2015-2016	853	Tvangsekteskap	368
2015-2016	854	Familieetablering	368
2015-2016	859	Familiegjenforening	368
2015-2016	921	Tilsyn med drift av asylmottak	369
2015-2016	936	Asylmottak – kjønn	369
2015-2016	937	Kjønnsbasert forfølgelse	369
2015-2016	939	Sikkerhet for kvinner på flukt	369
2015-2016	944	Oppholdstillatelse – Likestillingsutvalget	370
2016-2017	108.30	Evalueringsavtalen	370
2016-2017	255	Barn med begrenset opphold – bosetting	370
2016-2017	610	Foreldreveiledningskurs	370
2016-2017	648	Tilbakekall av statsborgerskap	371
2016-2017	649	Tilbakekall av statsborgerskap	371
2016-2017	650	Tilbakekall av statsborgerskap	371
2016-2017	651	Tilbakekall av statsborgerskap	371
2016-2017	652	Tilbakekall av statsborgerskap	371
2016-2017	685	Kontaktforum for minoritetskvinner og æreskultur	372
2016-2017	743	Au pair	372
2016-2017	744	Au pair	372
2016-2017	745	Au pair	372
2016-2017	842	Overføring av oppgaver fra IMDi til fylkeskommunene	372
2016-2017	843	Overføring av oppgaver fra IMDi til fylkeskommunene	372
2016-2017	928	Kompetanse om menneskehandel med barn	372
2016-2017	929	Taushetsplikt i forvaltningen – mindreårige ofre for menneskehandel	373
2016-2017	930	Representanter for EMA	373
2016-2017	931	Bosetting av EMA med begrenset oppholdstillatelse	373
2016-2017	933	Statens barnehus	374
2016-2017	935	Barn som utnyttes i menneskehandel	374
2016-2017	937	Barn som utnyttes i menneskehandel	374
2016-2017	938	Barn som utnyttes i menneskehandel	375
2016-2017	1006	Kriterier for mottak	375
2016-2017	1007	Mottak – ideelle og frivillige aktører	375
2016-2017	1113	Tilskudd for flyktninger med nedsatt funksjonsevne	375

Utgifter fordelt på kapitler

					(i 1 000 kr)
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Administrasjon					
400	Justis- og beredskapsdepartementet	479 801	575 990	560 330	-2,7
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>479 801</i>	<i>575 990</i>	<i>560 330</i>	<i>-2,7</i>
Rettsvesen					
61	Høyesterett	101 332	108 462	109 967	1,4
410	Domstolene	2 188 983	2 409 565	2 518 145	4,5
411	Domstoladministrasjonen	81 532	84 425		-100,0
414	Forliksråd og andre domsutgifter	252 602	268 741	267 241	-0,6
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>2 624 449</i>	<i>2 871 193</i>	<i>2 895 353</i>	<i>0,8</i>
Kriminalomsorg					
430	Kriminalomsorgen	4 324 987	4 838 695	4 883 588	0,9
432	Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter (KRUS)	196 022	189 372	256 437	35,4
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>4 521 009</i>	<i>5 028 067</i>	<i>5 140 025</i>	<i>2,2</i>
Politi og påtalemyndighet					
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	15 460 604	17 396 557	18 214 483	4,7
442	Politihøgskolen	567 155	585 294	628 210	7,3
444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	852 970	890 524	860 596	-3,4
445	Den høyere påtalemyndighet	212 297	244 538	253 242	3,6
446	Den militære påtalemyndighet	7 778	8 681	8 740	0,7
448	Grensekommisæreren	6 159	5 165	5 519	6,9
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>17 106 963</i>	<i>19 130 759</i>	<i>19 970 790</i>	<i>4,4</i>
Redningstjenesten, samfunns-sikkerhet og beredskap					
451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	739 713	759 763	773 131	1,8
452	Sentral krisehåndtering	25 778	26 651	25 889	-2,9
453	Sivil klareringsmyndighet		8 900	31 740	256,6
454	Redningshelikoptertjenesten	1 141 256	2 866 865	3 202 549	11,7
455	Redningstjenesten	277 545	293 387	297 691	1,5
456	Nød- og beredskapskommunikasjon	1 030 127	969 862	608 510	-37,3
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>3 214 419</i>	<i>4 925 428</i>	<i>4 939 510</i>	<i>0,3</i>

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Andre virksomheter					
460	Spesialenheten for politisaker	40 204	46 125	46 445	0,7
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	1 109 612	1 087 943	1 171 116	7,6
467	Norsk Lovtidend	4 171	4 221	4 284	1,5
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	15 584	16 718	16 835	0,7
469	Vergemålsordningen	401 869	370 005	405 474	9,6
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>1 571 440</i>	<i>1 525 012</i>	<i>1 644 154</i>	<i>7,8</i>
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.					
470	Fri rettshjelp	728 168	736 278	723 263	-1,8
471	Statens erstatningsansvar og Stortingets rettferdsvederlags- ordning	192 243	192 437	197 633	2,7
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	441 268	390 013		-100,0
473	Statens sivilrettsforvaltning	42 545	46 568	428 145	819,4
474	Konfliktråd	111 993	122 833	149 735	21,9
475	Bobehandling	95 365	83 802	97 833	16,7
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>1 611 582</i>	<i>1 571 931</i>	<i>1 596 609</i>	<i>1,6</i>
Svalbardbudsjettet					
480	Svalbardbudsjettet	276 138	320 938	238 370	-25,7
	<i>Sum kategori 06.80</i>	<i>276 138</i>	<i>320 938</i>	<i>238 370</i>	<i>-25,7</i>
Beskyttelse og innvandring					
490	Utlendingsdirektoratet	7 879 427	4 279 096	2 686 991	-37,2
491	Utlendingsnemnda	287 246	328 934	316 745	-3,7
	<i>Sum kategori 06.90</i>	<i>8 166 673</i>	<i>4 608 030</i>	<i>3 003 736</i>	<i>-34,8</i>
Integrering og mangfold					
495	Integrerings- og mangfolds- direktoratet	244 840	262 727	231 540	-11,9
496	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	10 739 269	16 288 843	14 864 419	-8,7
497	Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for voksne innvandrere	2 211 699	2 373 014	2 068 628	-12,8
	<i>Sum kategori 06.95</i>	<i>13 195 808</i>	<i>18 924 584</i>	<i>17 164 587</i>	<i>-9,3</i>
	<i>Sum utgifter</i>	<i>52 768 282</i>	<i>59 481 932</i>	<i>57 153 464</i>	<i>-3,9</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Administrasjon					
3400	Justis- og beredskapsdepartementet	26 462	8 986	6 603	-26,5
	<i>Sum kategori 06.10</i>	<i>26 462</i>	<i>8 986</i>	<i>6 603</i>	<i>-26,5</i>
Rettsvesen					
3410	Domstolene	327 718	370 606	417 015	12,5
3411	Domstoladministrasjonen	5 004			
	<i>Sum kategori 06.20</i>	<i>332 722</i>	<i>370 606</i>	<i>417 015</i>	<i>12,5</i>
Kriminalomsorg					
3430	Kriminalomsorgen	115 541	115 887	115 108	-0,7
3432	Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter (KRUS)	5 138	1 013	1 035	2,2
	<i>Sum kategori 06.30</i>	<i>120 679</i>	<i>116 900</i>	<i>116 143</i>	<i>-0,6</i>
Politi og påtalemyndighet					
3440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	1 878 589	1 798 209	1 732 608	-3,6
3442	Politihøgskolen	44 631	33 660	34 397	2,2
3444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	13 078	12 697	14 500	14,2
	<i>Sum kategori 06.40</i>	<i>1 936 298</i>	<i>1 844 566</i>	<i>1 781 505</i>	<i>-3,4</i>
Redningstjenesten, samfunns-sikkerhet og beredskap					
3451	Direktoratet for samfunnsikkerhet og beredskap	204 613	171 837	175 604	2,2
3454	Redningshelikoptertjenesten	24 511	25 197	25 877	2,7
3455	Redningstjenesten	2 864			
3456	Nød- og beredskapskommunikasjon	455 225	420 772	485 854	15,5
	<i>Sum kategori 06.50</i>	<i>687 213</i>	<i>617 806</i>	<i>687 335</i>	<i>11,3</i>
Andre virksomheter					
3469	Vergemålsordningen	51 939	9 177	9 378	2,2
	<i>Sum kategori 06.60</i>	<i>51 939</i>	<i>9 177</i>	<i>9 378</i>	<i>2,2</i>
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.					
3470	Fri rettshjelp	3 999	3 844	3 948	2,7
3472	Voldsoffererstatning og rådgivning for kriminalitetsofre	1 188			

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3473	Statens sivilrettsforvaltning	261	5	5	0,0
3474	Konfliktråd	519	663	681	2,7
	<i>Sum kategori 06.70</i>	<i>5 967</i>	<i>4 512</i>	<i>4 634</i>	<i>2,7</i>
	Beskyttelse og innvandring				
3490	Utlendingsdirektoratet	4 771 953	1 532 613	858 438	-44,0
	<i>Sum kategori 06.90</i>	<i>4 771 953</i>	<i>1 532 613</i>	<i>858 438</i>	<i>-44,0</i>
	Integrering og mangfold				
3495	Integrerings- og mangfolds- direktoratet	906			
3496	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	372 912	415 949	274 441	-34,0
3497	Opplæring i norsk og samfunns- kunnskap for voksne innvandrere	217 919	85 198	50 505	-40,7
	<i>Sum kategori 06.95</i>	<i>591 737</i>	<i>501 147</i>	<i>324 946</i>	<i>-35,2</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>8 524 970</i>	<i>5 006 313</i>	<i>4 205 997</i>	<i>-16,0</i>

Del II
Nærmere om budsjettforslaget

2 Nærmere om budsjettforslaget

Programområde 06 Justissektoren Programkategori 06.10 Administrasjon

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	444 460	531 845	513 390	-3,5
50–59	Overføringer til andre stats- regnskaper	22 341	22 784	25 002	9,7
70–89	Overføringer til private	13 000	21 361	21 938	2,7
	Sum kategori 06.10	479 801	575 990	560 330	-2,7

Utgifter under programkategori 06.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
400	Justis- og beredskapsdepartementet	479 801	575 990	560 330	-2,7
	Sum kategori 06.10	479 801	575 990	560 330	-2,7

1 Innledning

Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for rettsvesenet, kriminalomsorgen, politi- og påtalemyndigheten, redningstjenesten, samfunnsikkerhet- og beredskap, utlendingsforvaltningen, integrering av innvandrere m.m. Justis- og beredskapsdepartementet er samordningsdepartement for norsk politikk i polarområdene og for Svalbardbudsjettet.

Justis- og beredskapsdepartementet har et særlig ansvar for å bidra til et oversiktlig lovverk med sammenheng og god lovstruktur. Alle lovforslag, unntatt skattelover, skal forelegges Justis- og beredskapsdepartementet for lovteknisk gjen-

nomgåelse. Justis- og beredskapsdepartementet gir også råd til andre departementer i lovarbeid.

Klart lovspråk er viktig for demokratiet og for rettssikkerheten. Godt regelverk legger grunnlaget for effektivitet. Justis- og beredskapsdepartementet deltar i prosjektet «Klart lovspråk», sammen med Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kulturdepartementet, Språkrådet og Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi). Prosjektets mål er et mer systematisk opplegg for et klarere og bedre lovspråk som igjen vil gjøre lovene mer tilgjengelige for folk. Prosjektet har sett nærmere på adopsjonsloven, arveloven, opplæringsloven og lovene om forsvarets personell. Dette er lover som angår mange.

Den norske justissektoren har vært engasjert i EØS-finansieringsordning siden 2001. EØS-midlene er et sentralt virkemiddel i Europapolitikken og skaper møteplasser mellom justisinstusjoner, EU-institusjoner og mottakerlandene. I tillegg til å bidra til økonomisk og sosial utjevning er styrkede bilaterale relasjoner mellom giver- og mottakerlandene en sentral målsetning. Justis og innenriks er, sammen med innovasjon og klima, de tre prioriterte satsningsområdene for regjeringen i EØS-finansieringsperioden (2014–2021). I tråd med politiske prioriteringer er det i justissektoren planlagt engasjement i prioriterte land som Romania, Polen, Litauen og Bulgaria.

Riksrevisjonens oppfølgingsundersøkelse av Justis- og beredskapsdepartementets arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap

I Dokument 3:7 (2014–2015), *Riksrevisjonens undersøkelse av Justis- og beredskapsdepartementets arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap*, pre-

senterte Riksrevisjonen funn og anbefalinger knyttet til Justis- og beredskapsdepartementets utøvelse av samordningsansvaret på samfunnssikkerhet- og beredskapsområdet. Etter behandlingen av Dokument 3:7 (2014–2015) i kontroll- og konstitusjonskomiteen, Innst. 396 S (2014–2015), vedtok Stortinget blant annet at regjeringen skulle legge frem en ny stortingsmelding om samfunnssikkerhet og beredskap innen utgangen av 2016.

Regjeringen la frem Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn – samfunnssikkerhet* i desember 2016 hvor flere av oppfølgingspunktene fra undersøkelsen ble adressert. Riksrevisjonen foretok en oppfølgingsundersøkelse av Justis- og beredskapsdepartementets arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap, Dokument 3:8 (2016–2017), hvor målet var å belyse Justis- og beredskapsdepartementets og Direktoratet for samfunnssikkerhets (DSB) oppfølging av Riksrevisjonens forrige undersøkelse. Stortinget sluttet seg til Riksrevisjonens merknader 20. juni 2017.

Kap. 400 Justis- og beredskapsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	398 317	494 247	488 635
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	22 621	6 288	
23	Spesielle driftsutgifter, forskning, evaluering og kunnskapsinnhenting, <i>kan overføres</i>	23 522	31 310	24 755
50	Norges forskningsråd	22 341	22 784	25 002
70	Overføringer til private		7 710	7 918
71	Tilskudd til internasjonale organisasjoner	13 000	13 651	14 020
	Sum kap. 0400	479 801	575 990	560 330

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønn og godtgjørelse til ansatte i departementet, samt lønns- og driftskostnader til råd og utvalg. Videre skal bevilgningen dekke driftsutgifter, i tillegg til investeringer og utviklingstiltak. Unntaksvis benyttes bevilgningen på posten til enkelte driftsutgifter i domstolene og ytre etat.

Antall årsverk lønnet under kap. 400, post 01 per 31. mars 2017 var 363,5 (ekskl. ansatte i per-

misjon uten lønn). Den 01. april 2016 fikk Justis- og beredskapsdepartementet overført 34,7 årsverk fra Barne- og likestillingsdepartementet i forbindelse med at ansvaret for integreringspolitikken ble overført til Justis- og beredskapsdepartementet.

I tillegg til stillingene under kap. 400 er 36 stillinger i departementet lønnet under andre budsjettkapitler under Justis- og beredskapsdepartementet. I 2017 er om lag 14 personer innbeordret til arbeid i departementet, eller hospiterer i depar-

tementet og lønnet over underliggende virksomheters driftsbudsjetter.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 2,5 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås å øke bevilgningen med 0,8 mill. kroner til drift av den høyteknologiske mobilkommunikasjonsløsningen.

Bevilgningen foreslås økt med 2,6 mill. kroner grunnet økt kantinevirksomhet, og på grunn av økte utgifter til arbeid knyttet til departementets rolle som programpartner i Financial Mechanism Office (FMO) i perioden 2017–2020. Departementet vil motta refusjoner fra FMO i perioden jf. kap. 3400, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 75 000 kroner i forbindelse med overgangen til digital post for innbyggere og næringsliv.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 6 mill. kroner mot tilsvarende økning under kap. 473, post 01.

Bevilgningen på 5 mill. kroner til midlertidig økt bemanning i 2016 og 2017 foreslås tatt ut fra 2018.

Det vises til Revidert nasjonalbudsjett for 2017. Basert på oppdaterte anslag for lønnsgrunnlaget per januar 2017 fra Statens pensjonskasse, foreslår Regjeringen enkelte justeringer av kompensasjonen. Bevilgningen under kap. 400, post 01 foreslås følgelig redusert med 2,2 mill. kroner.

Det foreslås å omdisponere 950 000 kroner fra kap. 452, post 01 til kap. 400, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 488,6 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 400, post 01 mot merinntekter på kap. 3400, post 01, jf. forslag til vedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Justis- og beredskapsdepartementet har bistått internasjonale organisasjoner og utvalgte land med rettsstatsutvikling ved å tilby ekspertise fra justissektoren (Styrkebrønnen).

Samarbeidet mellom Norge og Moldova gjennom «The Norwegian Mission of Rule of Law Advisers to Moldova» (NORLAM) ble avsluttet i 2017. Norske juridiske eksperter hadde da i en tiårsperiode gitt viktige bidrag til å styrke rettssikkerheten i Moldova. NORLAM gjennomførte en rekke prosjekter, blant annet med å etablere en ressursgruppe for sårbare grupper i justissektoren, gjennomføring av dommeravhør med unge som er vit-

ner til eller ofre for kriminalitet, og etablering av samfunnsstraff med norske standarder som alternativ til fengsling for ungdomsforbrytere. Justis- og beredskapsdepartementet hadde det faglige ansvaret for NORLAM, og finansieringen har kommet fra Utenriksdepartementet. Norge støtter Europarådets nye handlingsplan for Moldova. Innenfor rammen av denne handlingsplanen vil et norsk engasjement for støtte til videre utvikling av justissektoren i Moldova bli videreført. Det foreligger ikke ytterligere prosjektplaner fra Justis- og beredskapsdepartementet.

Det foreslås ingen bevilgning i 2018.

Post 23 Spesielle driftsutgifter, forskning, evaluering og kunnskapsinnhenting, kan overføres

Bevilgningen skal benyttes til forskning, oppfølging av stortingsmeldinger eller offentlige utredninger, samt evalueringer og annen kunnskapsinnhenting innenfor justis- og beredskapsfeltet. Justis- og beredskapsdepartementet utarbeidet i 2015 en FoU-strategi for perioden 2015–2019, som bygger på regjeringens Langtidsplan for forskning og høyere utdanning. Justis- og beredskapsdepartementets FoU-strategi prioriterer fire satsingsområder som alle faller inn under Langtidsplanens prioritering om *Bedre og mer effektive offentlige tjenester*, i) samfunnssikkerhet- og beredskap, ii) innvandring, iii) straffesakskjeden og forebygging av kriminalitet, og iv) regelverk og rettsvitenskapelig forskning. Strategien ligger til grunn for de årlige prioriteringene innenfor FoU. I 2016 ble det brukt 23,5 mill. kroner på posten, og det ble prioritert prosjekter innenfor de fire satsingsområdene. De største prosjektene innenfor Straffesakskjeden omhandler forskning på terrorisme, radikaliserings og hatkriminalitet, samt vold i nære relasjoner. Innenfor Samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden utgjør de største prosjektene forskning på IKT-sikkerhet og risiko. Dette inkluderer en årlig basisfinansiering på 5 mill. kroner til Center for Cyber and Information Security ved NTNU, lokalisert på Gjøvik. Det har også blitt tildelt 3 mill. kroner til Norges Forskningsråd til programmet IKTPLUS. Innenfor Migrasjonskjeden har de største prosjektene vært evalueringer av returordninger og tilskudd til kommuner med asylmottak.

3 mill. kroner foreslås omdisponert fra post 23 til post 50 Norges forskningsråd. Beløpet skal nyttes til programmet IKTPLUS i regi av Norges Forskningsråd.

Bevilgningen foreslås redusert med 4 mill. kroner til EU Kids undersøkelse.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 157 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 24,8 mill. kroner.

Post 50 Norges forskningsråd

Regjeringen har fastsatt fem mål for Norges forskningsråd. Målene er: i) økt vitenskapelig kvalitet, ii) økt verdiskaping i næringslivet, iii) møte store samfunnsutfordringer, iv) et velfungerende forskningssystem og v) god rådgiving. Målene er felles for alle departementene. Kunnskapsdepartementet har utarbeidet et styringssystem for departementenes styring av Forskningsrådet i

samarbeid med de andre departementene og Forskningsrådet, og Justis- og beredskapsdepartementet styrer sine midler til Forskningsrådet i tråd med dette. Styringssystemet og samlet resultat av Norges forskningsråds virksomhet i 2016 er omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2018.

Bevilgningen på post 50 benyttes til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor Justis- og beredskapsdepartementets sektorområder, der Norges forskningsråd er programstyrer. Bevilgningen skal særlig brukes til langsiktig kompetanseoppbygging på forskningssvake områder innenfor justis- og beredskapssektoren. I 2016 ble det gitt midler til følgende prosjekter i regi av Norges Forskningsråd.

Tabell 2.1 Tildelinger til Norges forskningsråd

Prosjekt	Beløp (1000 kr)
SAMRISK II	13 579
Europa i endring	1 000
Velferd, arbeid og migrasjon (VAM)	7 762

Justis- og beredskapssektoren har et bredt ansvarsområde og står overfor store samfunnsutfordringer. Forskningsprogrammene i regi av Norges forskningsråd (NFR) skal sikre langsiktig kompetansebygging på forskningssvake områder, samt bidra til en kunnskapsbase for politikk- og forvaltningsutvikling. Tildelingen til Norges forskningsråd skal bygge opp under departementets FoU-strategier og bidra til langsiktig kunnskapsoppbygging innenfor følgende områder:

- *Samfunnssikkerhet og beredskap*: Styrket læring, analyse og forskning om samfunnssikkerhet og beredskap, samt digitale sårbarheter og IKT-sikkerhet
- *Migrasjon og integrering*: Forskning som grunnlag for styring og kontroll med innvandringen, samt kunnskap om konsekvenser og effekter av innvandringen
- *Straffesakskjeden og forebygging av kriminalitet*: Sikre en straffesakskjede som er basert på kunnskap, hele veien fra forebygging av kriminalitet, politioperativt arbeid, etterforskning og straffebehandling
- *Regelverk og rettsvitenskapelig forskning*: Sikre kunnskap om hvordan regler skapes, forstås, anvendes og virker

Regjeringen foreslår å samle alle bevilgninger til drift av Forskningsrådets virksomhet på én ramlestyrt post på Kunnskapsdepartementets budsjett, kap. 285 Norges forskningsråd, post 55 Virksomhetskostnader, fra 2018. Regjeringen ønsker med dette å sikre mer overordnet og effektiv styring av de samlede kostnadene ved Forskningsrådets virksomhet. Bakgrunnen er rapporten fra ekspertgruppen for områdegjennomgangen av Forskningsrådet som foreslo en omlegging av finansieringssystemet for administrasjonskostnader (virksomhetskostnader) i Forskningsrådet. Ekspertgruppen anbefalte at alle bevilgninger til rådets drift, forvaltning og egne aktiviteter skulle budsjetteres på én post i Kunnskapsdepartementet og at Kunnskapsdepartementet fikk budsjett- og styringsansvar for denne posten.

Omleggingen innebærer at midler til drift av Forskningsrådets virksomhet som tidligere har vært en del av forskningsbevilgningene under det enkelte departement, permanent rammeoverføres til Kunnskapsdepartementet fra og med 2018. Rammeoverføringen er av teknisk karakter og innebærer i seg selv ingen endring i nivået på virksomhetskostnadene. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår på denne bakgrunn å overføre 1,3 mill. kroner fra kap. 400 post 50 til

kap. 285 post 55 på Kunnskapsdepartementets budsjett. For nærmere omtale av den nye posten for virksomhetskostnader i Forskningsrådet, se Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2018, programkategori 07.70.

3 mill. kroner foreslås omdisponert fra post 23, jf. omtale under denne posten. Beløpet skal nyttes til programmet IKTPLUS. Det foreslås å redusere bevilgningen med 114 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 25,0 mill. kroner.

Post 70 Overføringer til private

Det foreslås en bevilgning på 7,9 mill. kroner på posten, som skal dekke tilskudd til Norsk senter for informasjonssikkerhet (NorSiS), som del av departementets arbeid med forebyggende IKT-sikkerhet i sivil sektor.

Post 71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner

Bevilgningen skal dekke Norges tilskudd/kontingenter til internasjonale organisasjoner og samar-

beid under Justis- og beredskapsdepartementets saksområder, i hovedsak følgende:

- Den internasjonale domstolen i Haag
- Haagkonferansen for internasjonal privatrett
- World Intellectual Property Organization (WIPO)
- Det internasjonale institutt i Roma for ensartet privatrett (UNIDROIT)
- The group of States Against Corruption (GRECO)
- Tilskudd til Rådssekretariatet og Fellesorganet i forbindelse med Schengen-samarbeidet
- Interoperability Solutions for European Public Administration (ISA)
- Østersjøområdet
- Sikrere internett plus
- Nordisk samarbeidsråd for kriminologi
- Finansielt bidrag til kommisjonen for deltakelse i Schengen-komiteene
- The European Network and Information Security Agent (ENISA)

Det foreslås en bevilgning på posten på 14,0 mill. kroner.

Kap. 3400 Justis- og beredskapsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Diverse inntekter	2 888	2 671	5 360
02	Refusjon av ODA-godkjente utgifter	1 193	1 216	1 243
03	Refusjon av utgifter knyttet til Styrkebrønnsarbeidet	22 381	5 099	
	Sum kap. 3400	26 462	8 986	6 603

Post 01 Diverse inntekter

Post 01 benyttes til å føre inntekter fra departementets egen kantinedrift i Nydalen og diverse inntekter. Disse inntektene varierer årlig. Refusjoner fra Utenriksdepartementet for den ODA-godkjente andelen på tre prosent av bidraget til World Intellectual Property utgjør om lag 90 000 kroner av inntektene.

Det foreslås å øke bevilgningen med 2,6 mill. kroner grunnet økt kantinedrift, og på grunn av økte inntekter til arbeid knyttet til departementets rolle som programpartner i FMO i perioden 2017–2020. Departementet vil motta refusjoner fra FMO i perioden, jf. også tilsvarende økning i bevilgningen under kap. 400, post 01.

Det foreslås at merinntektene på kap. 3400, post 01 kan benyttes til å overskride bevilgningen på kap. 400, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5,4 mill. kroner.

Post 02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Dette inkluderer også administrasjon av bistand. Det foreslås at 1,2 mill. kroner av utgiftene på kap. 400, post 01 Driftsutgifter blir rapportert inn som utviklings-

hjelp, og at dette inntektsføres på kap. 3400, post 02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1,2 mill. kroner.

Post 03 Refusjon av utgifter knyttet til Styrkebrønnsarbeidet

Det vises til omtale under kap. 400, post 21.

1. juli 2017 ble styrkebrønnsarbeidet avviklet for Justis- og beredskapsdepartementet. Det innebærer at det ikke vil være noen overføring fra Utenriksdepartementet til kap. 3400, post 03 i årene fremover.

Det foreslås ingen bevilgning på posten.

Programkategori 06.20 Rettsvesen

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	2 624 449	2 871 193	2 895 353	0,8
	Sum kategori 06.20	2 624 449	2 871 193	2 895 353	0,8

Utgifter under programkategori 06.20 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
61	Høyesterett	101 332	108 462	109 967	1,4
410	Domstolene	2 188 983	2 409 565	2 518 145	4,5
411	Domstoladministrasjonen	81 532	84 425		-100,0
414	Forliksråd og andre domsutgifter	252 602	268 741	267 241	-0,6
	Sum kategori 06.20	2 624 449	2 871 193	2 895 353	0,8

1 Innledning

Programkategori 06.20 omfatter Domstoladministrasjonen, Høyesterett, lagmannsrettene, tingrettene, Oslo byfogdembete, jordskifterettene, forliksrådene, Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.

1.1 Straffesakskjeden

De alminnelige domstolene har ansvar for å ivareta rettssikkerheten ved å avsi dommer og treffe avgjørelser i straffesaker innen rimelig tid og med høy kvalitet. Dette stiller krav til effektivitet og god saksflyt i domstolene. Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid for både straffesaker og sivile saker (tvistesaker) vedtas årlig gjennom Stortingets behandling av Prop. 1 S. I tillegg er det enkelte lovbestemte frister.

Målet for programkategori 06.20 Rettsvesen er:

- En mer effektiv straffesakskjede.

1.2 Sivile saker

I tillegg til straffesaker behandler de alminnelige domstolene sivile saker, herunder tvistesaker, gjeldsordningssaker, konkurssaker, skiftesaker, skjønnsaker, midlertidig sikring m.m.

Forliksrådene er et rimelig og effektivt tvisteløsningsorgan som mekler mellom parter i sivile saker og kan avsi dom i enkelte saker. En stor andel av sakene får sin endelige løsning gjennom behandling i forliksråd. Avgjørelser fra forliksråd kan bringes inn for tingretten.

Jordskiftedomstolene er særdomstoler som behandler en rekke spørsmål knyttet til fast eiendom etter jordskifteloven. Jordskifteretten er førsteinstans og lagmannsretten er ankeinstans.

Finnmarkskommisjonen skal utrede bruks- og eierrettigheter til den grunnen som Finnmarkseiendommen overtok ved Finnmarkslovens ikrafttredelse 1. juli 2006. Utmarksdomstolen for Finnmark er en særdomstol for behandling av tvister

som kan oppstå etter at Finnmarkskommisjonen har utredet rettighetsforholdene i et område.

2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen foreslår følgende budsjettmessige prioriteringer i 2018 innenfor programkategori 06.20:

- 21 mill. kroner i økt bevilgning til kapasitet i domstolene, videre utredninger knyttet til pågående tinghusprosjekter og videreføring og eventuell utvidelse av prøveprosjektet med opptak i retten.
- 9 mill. kroner i økt bevilgning til prosjektet Digitale domstoler, herunder fulldigitalisering av saksbehandlingen i de tolv største tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett. Det foreslås en bevilgning til prosjektet på 37 mill. kroner i 2018. Totalt vil det da være bevilget 65 mill. kroner til prosjektet siden 2017.
- Domstolenes gevinster fra Digitale domstoler er anslått til 12 mill. kroner i 2018. Det foreslås at domstolene beholder disse gevinstene. Om lag halvparten av gevinstene frigjøres til å styrke kapasiteten i domstolene ytterligere. Den andre halvparten vil dekke økte driftsutgifter (lagring, vedlikehold mv.) i forbindelse med realiseringen av prosjektet Digitale domstoler.
- 6 mill. kroner i økt bevilgning til utgifter i forbindelse med forprosjektering av ny tinghusløsning i Bergen.
- 3 mill. kroner i økt bevilgning i forbindelse med avviklingen av juryordningen. Innsparingen knyttet til avvikling av juryordningen er for 2018 anslått til 5 mill. kroner. 2 mill. kroner er på domstolenes budsjett. Det foreslås at de øvrige innsparingene på 3 mill. kroner overføres til domstolene for å dekke deler av utgiftene knyttet til ombygging av lagmannsrettens jursaler og tilpasninger i saksbehandlingssystemet Lovisa. Gevinstene vil øke fra 2019 (anslått helårsvirkning er på 19 mill. kroner). På sikt vil gevinstene bidra til bedre kapasitet og lavere saksbehandlingstid i lagmannsrettene.
- Videreføring av prosjektet med hurtigbehandling av straffesaker i Oslo med 3,6 mill. kroner til politi og 4,4 mill. kroner til domstolene.
- 6,9 mill. kroner i økt bevilgning til etablering av en landsdekkende modell for norsk rettspsykiatri med utgangspunkt i pilotprosjektet på Brøset. Satsingen vil sikre domstolene, politiet og påtalemyndighet rask tilgang til sakkyndig kompetanse av høy kvalitet. Det vises til nær-

mere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

- 1,5 mill. kroner i økt bevilgning til domstolene i forbindelse med iverksetting av regler som gir utenlandsboende adgang til å søke gjeldsordning.

3 Generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet

Domstolene er uavhengige. Hverken Stortinget, regjering eller andre myndigheter kan gripe inn i den dømmende myndighet. Domstoladministrasjonen har ansvar for å ivareta og støtte opp under domstolenes og dommernes uavhengighet.

Lov- og budsjettmessige rammer og mål for domstolenes virksomhet fastsettes av Stortinget. Domstoladministrasjonen er administrativt overordnet domstolene, og skal arbeide for at domstolene til enhver tid møter samfunnets krav og forventninger. Ressursene til domstolene fordeles av Domstoladministrasjonen.

Nedenfor følger Justis- og beredskapsdepartementets forslag til generelle retningslinjer for Domstoladministrasjonens virksomhet for 2018.

Domstoladministrasjonen skal

- sikre økt effektivitet i domstolene, herunder mer effektiv oppgaveløsning gjennom å digitalisere tjenester og arbeidsmåter i hele rettsprosessen
- sikre at domstolene løser sine oppgaver innenfor gjeldende budsjettammer
- legge til rette for at domstolene oppfyller Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid
- legge til rette for mer systematisk kvalitetsutvikling ved forbedring, forenkling og fornying
- sikre systematisk og målrettet kompetanseheving for medarbeiderne i domstolene
- tilrettelegge for rekruttering av de best kvalifiserte til dommerstillinger
- samhandle med både nasjonale og relevante internasjonale aktører i rettspleien
- sikre et godt beslutningsgrunnlag for Regjeringen og Stortinget
- sikre at brukerperspektivet ivaretas i utviklingen av virksomheten
- sikre at oppgaveløsningen i domstolene foregår i sikkerhetsmessig forsvarlige rammer.

4 Saksavvikling i de alminnelige domstolene

Tingrettene og lagmannsrettene mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid for både straffesaker og sivile saker (tvistesaker) vedtas årlig gjennom Stortingets behandling av Prop. 1 S.

Tabell 2.2 Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid

Mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid	Mål i måneder	
	Tingrettene	Lagmannsrettene
Tvistesaker	6	6
Meddomsrettssaker (straff)	3	3
Enedommersaker (straff)	1	-

Boks 2.1 Stortinget har satt mål for domstolene i følgende sakstyper:

Tingrettene

Sivile saker:

- *Tvistesaker*: Rettslig (sivil) tvist som normalt behandles etter reglene i tvisteloven.

Straffesaker:

- *Meddomsrettssaker*: Ordinære straffesaker der både skyld og straff skal avgjøres. Retten settes med én fagdommer og to meddommere.
- *Enedommersaker*: Avgjørelser i straffesaker (inkludert avgjørelser som fattes under etterforskningen) som avgjøres av én dommer.

Lagmannsrettene

Sivile saker:

- *Anke over dom i tvistesak*: En sivil dom som ankes.

Straffesaker:

- *Lagrettesaker*: Straffesaker ved anke over skyldspørsmålet i saker med strafferamme på over seks år. Retten settes med tre fagdommere og ti lagrettemedlemmer (jury¹).
- *Meddomsrettssaker – bevisanke*: Straffesaker ved anke over skyldspørsmålet i saker med strafferamme på inntil seks år. Retten settes med tre fagdommere og fire meddommere.
- *Meddomsrettssaker – begrenset anke*: Straffesaker ved anke over straffutmålingen i saker med strafferamme på over seks år. Retten settes med tre fagdommere og fire meddommere.
- *Fagdommersaker*: Straffesaker ved anke over straffutmålingen i saker med strafferamme på inntil seks år samt straffesaker ved anke over lovanvendelse eller saksbehandling (uansett strafferamme). Retten settes med tre fagdommere.

¹ Det er besluttet at juryordningen skal oppheves. Endringene ikraftsettes i 2018. Med lovendringen vil lagrettesaker avgjøres av en meddomsrett med to fagdommere og fem meddommere, og ikke av en jury slik som i dag.

4.1 Flere tingretter når Stortingets mål

Fra 2014 til 2017 er det bevilget nærmere 200 mill. kroner til IKT-prosjekter i domstolene. I tillegg har domstolene siden 2014 fått tilført om lag 45 mill. kroner til økt bemanning.

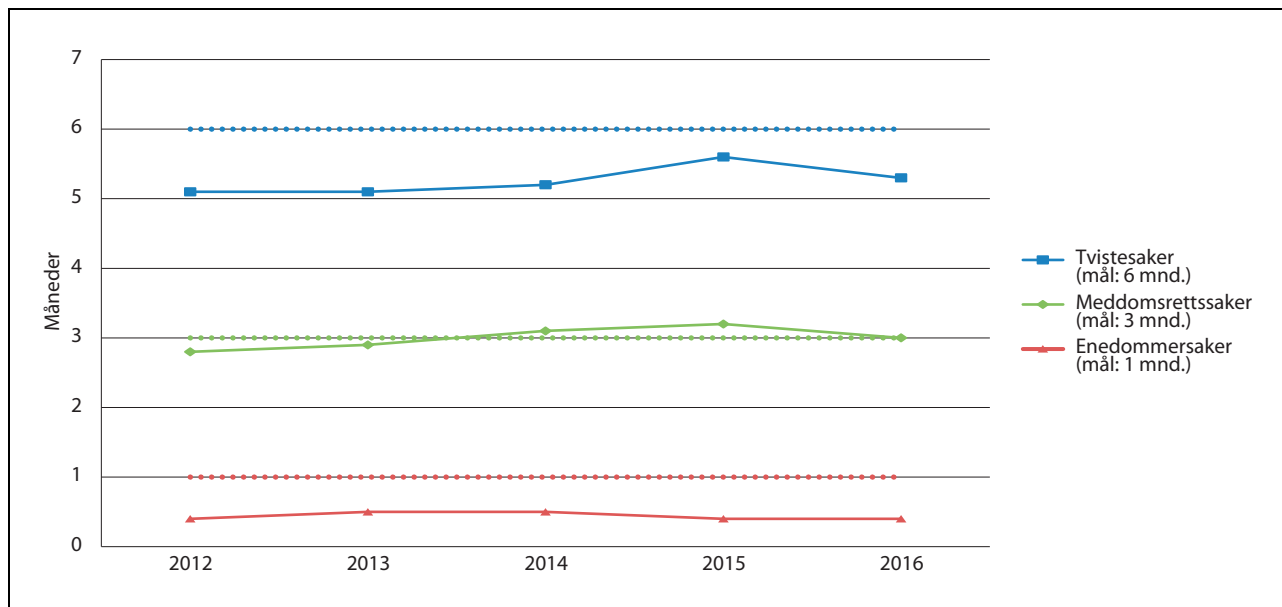
Disse satsingene har styrket kapasiteten i domstolene og bidratt til at domstolene avgjør flere saker per år enn tidligere. Samlet sett er måloppnåelsen i domstolene noe forbedret i 2016,

men økt saksinnngang fortsetter å skape utfordringer for domstolene.

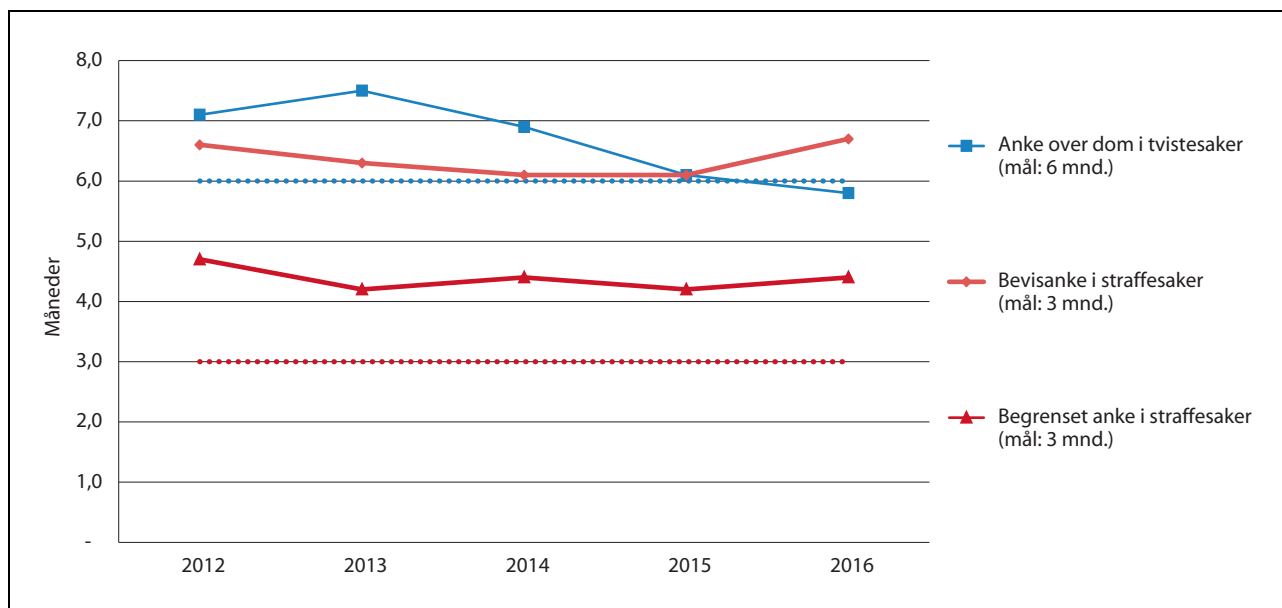
Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid gjelder både samlet for domstolene og for den enkelte domstol. I 2016 nådde tingrettene *samlet sett* Stortingets mål i alle sakstyper. Videre økte antallet tingretter som var innenfor målene i 2016. Trenden har også vært positiv for tvistesaker i lagmannsrettene de siste årene.

I 2016 nådde lagmannsrettene *samlet sett* Stortingets mål i tvistesaker for første gang siden 2010. Samtidig er måloppnåelsen for straffesaker i

lagmannsrettene redusert, særlig i bevisanker, hvor saksbehandlingstiden er høy.

Figur 2.1 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tingrettene 2012–2016

Figur 2.2 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i lagmannsrettene 2012–2016¹

¹ *Bevisanke i straffesaker* omfatter lagrettesaker og meddomsrettssaker ved bevisanke. *Begrenset anke i straffesaker* omfatter fagdommersaker og meddomsrettssaker ved begrenset anke.

4.1.1 Straffesaker i tingrettene og lagmannsrettene

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har holdt seg stabil over tid i enedommersaker, selv om antall saker har økt de siste årene (se figur 2.1). De siste fem årene har antall enedommersaker økt med 14 pst. (se figur 2.3). Over de siste ti

årene har økningen vært på 41 pst. Enedommersaker omfatter tilståelsessaker, varetektsfengslinger og oppnevninger m.m. Økningen i antall saker kan blant annet tilskrives økende antall oppnevninger av forsvarere, bistandsadvokater og sakkyndige, som registreres som enedommersaker.

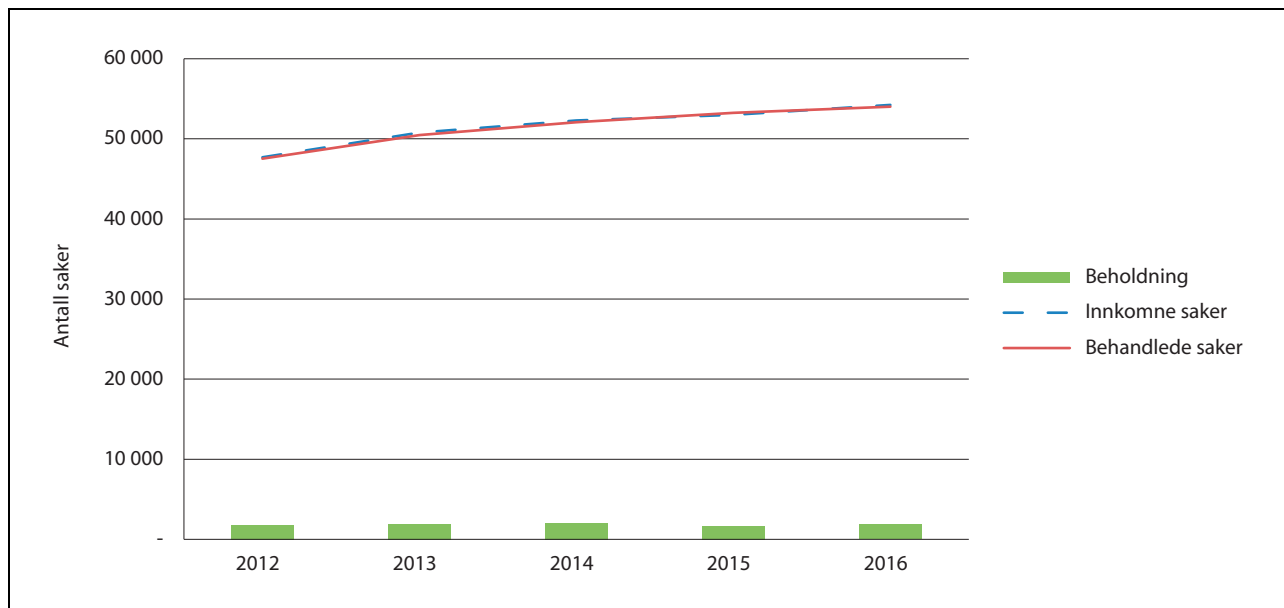
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid har økt noe i meddomsrettsaker siden 2012, men utviklingen var positiv i 2016. Fra 2013 til 2015 økte gjennomsnittlig saksbehandlingstid fra 2,9 til 3,2 md., mens den fra 2015 til 2016 ble redusert fra 3,2 til 3 md. Beholdningen i meddomsrettsaker har imidlertid økt i 2016 i likhet med i 2015 (se figur 2.4).

Som nevnt under punkt 4.1 nådde tingrettene i 2016 samlet sett Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i straffesaker, både enedommersaker og meddomsrettsaker. Over halvparten av tingrettene er innenfor Stortingets mål i straffesaker. Andelen tingretter som når målene økte i 2016 (63 pst.) sammenlignet med 2015 (54 pst.), men er noe redusert siden 2013 (69 pst.).

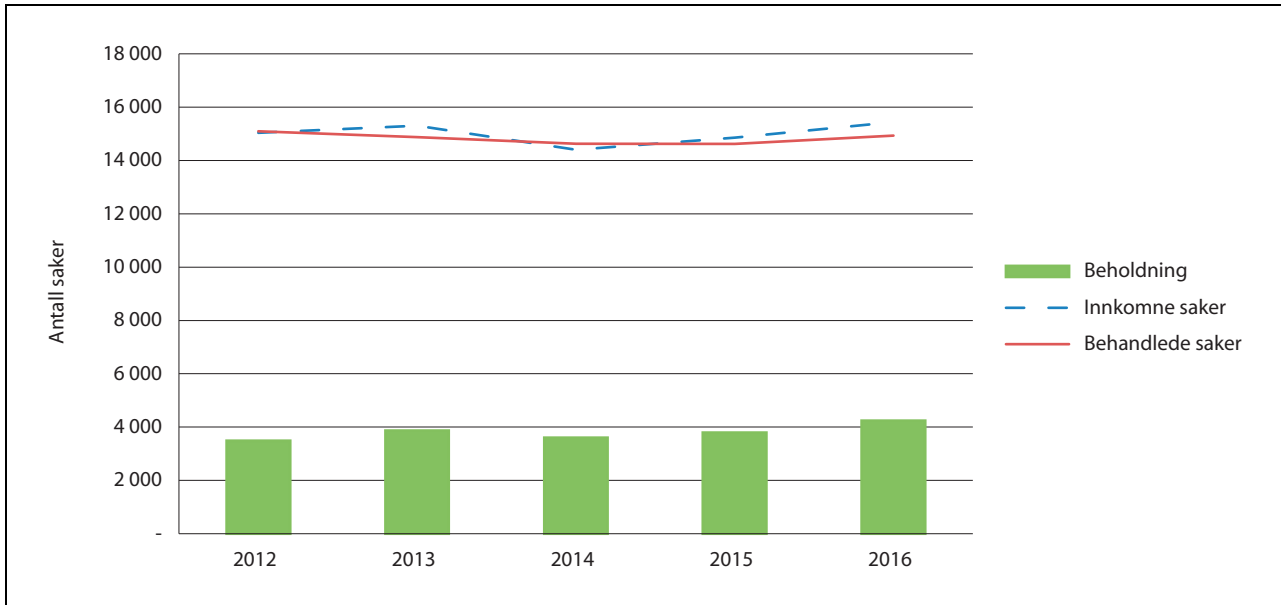
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid i straffesaker i lagmannsrettene gikk opp i 2016, etter en periode med nedgang mellom 2012 og 2015 (se figur 2.2). Dette gjelder særlig i bevisanker (bevisanke i meddomsrettsaker og lagrettesaker) hvor gjennomsnittlig saksbehandlingstid økte fra 6,1 til 6,7 md. fra 2015 til 2016. Dette skyldes hovedsake-

lig en økning i antall bevisanker (økning på 11 pst. i løpet av 2015 – se figur 2.6), samt at en vesentlig andel av disse sakene har vært tidkrevende å gjennomføre. I straffesaker med begrenset anke har gjennomsnittlig saksbehandlingstid vært stabil de siste fire årene, på tross av en mindre økning i 2016 (fra 4,2 til 4,4 md.). Gjennomsnittlig saksbehandlingstid lå dermed over Stortingets mål for straffesaker i lagmannsrettene (3 md.) i 2016. Ingen av lagmannsrettene nådde Stortingets mål (uendret fra 2013).

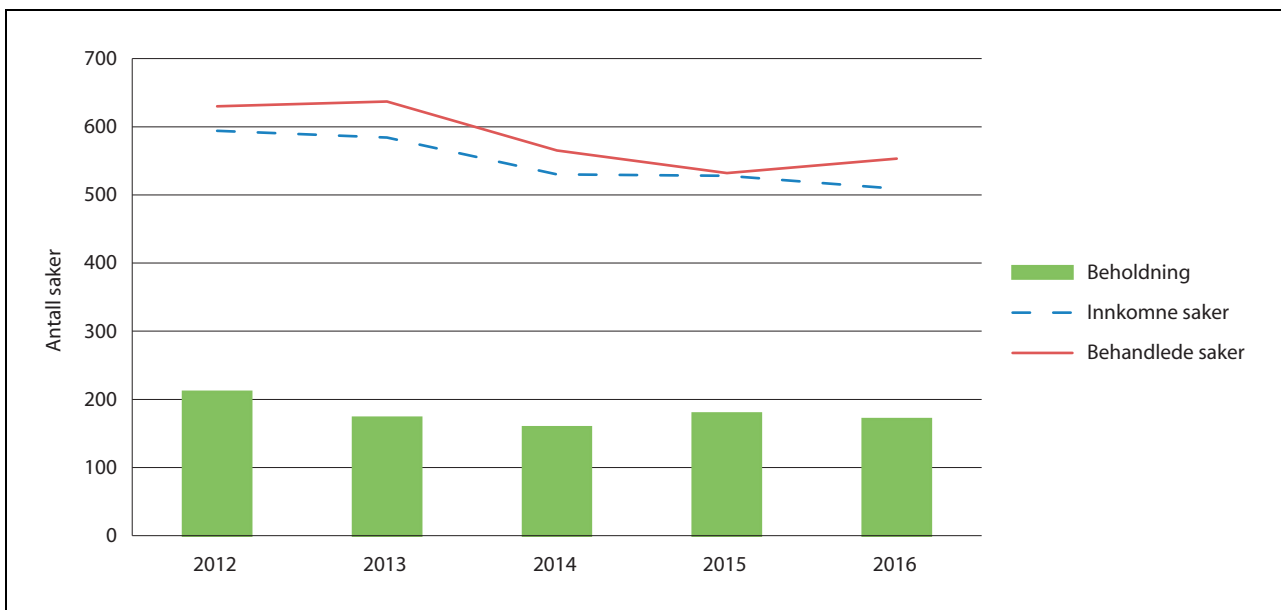
I tillegg til Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid, angir straffeprosessloven § 275 frister for saksbehandling i straffesaker. I saker der den siktede er under 18 år på handlingstidspunktet eller er varetektsfengslet når saken berammes, gjelder særskilte frister for oppstart av hovedforhandlingen. I 2016 ble 55 pst. av fristsakene i tingrettene og 22 pst. av fristsakene i lagmannsrettene påbegynt innen lovens frist, mot henholdsvis 62 pst. og 28 pst. i 2013.

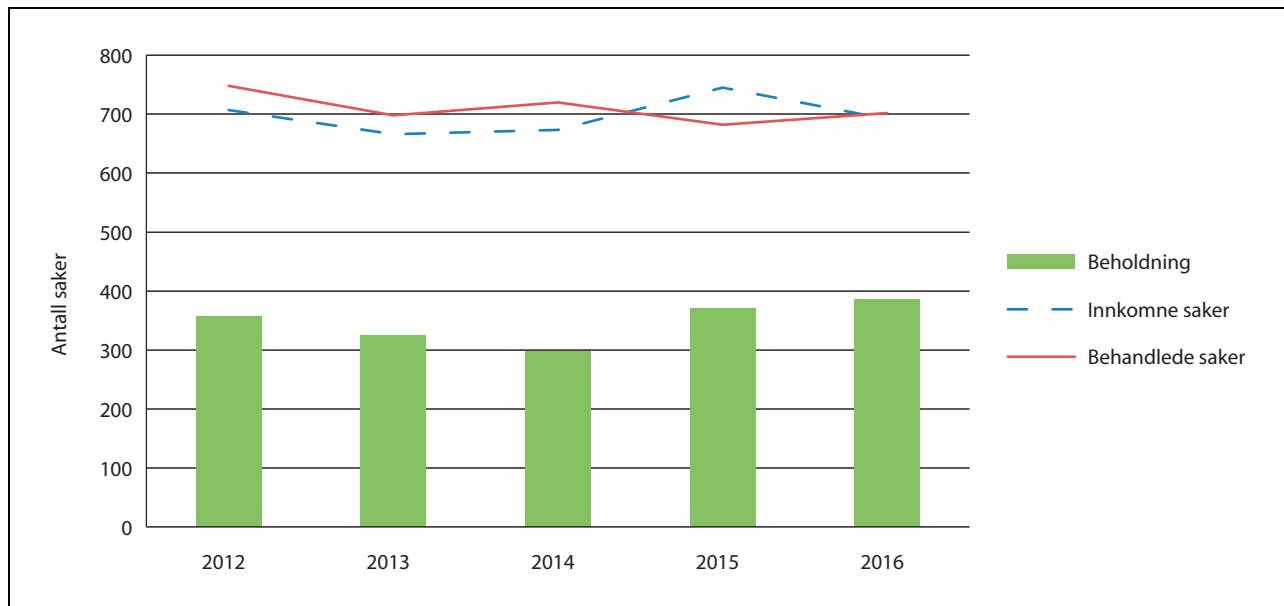
Figur 2.3 Enedommersaker i tingrettene 2012–2016

Figur 2.4 Meddomsrettsaker i tingrettene 2012–2016

Figur 2.5 Begrenset anke i straffesak – lagmannsrettene 2012–2016

Figur 2.6 Bevisanke i straffesak – lagmannsrettene 2012–2016

Lagmannsrettene vurderer hvorvidt anker i straffesaker skal henvises til ankeforhandling eller nektes fremmet (silings). Antall straffesaker som ble henvist til behandling er stort sett uendret de

siste fem årene (se tabell 2.3). Den prosentvise andelen saker som nektes fremmet har holdt seg stabil i denne perioden.

Tabell 2.3 Antall straffesaker som ble henvist til behandling og silingsprosent 2012–2016

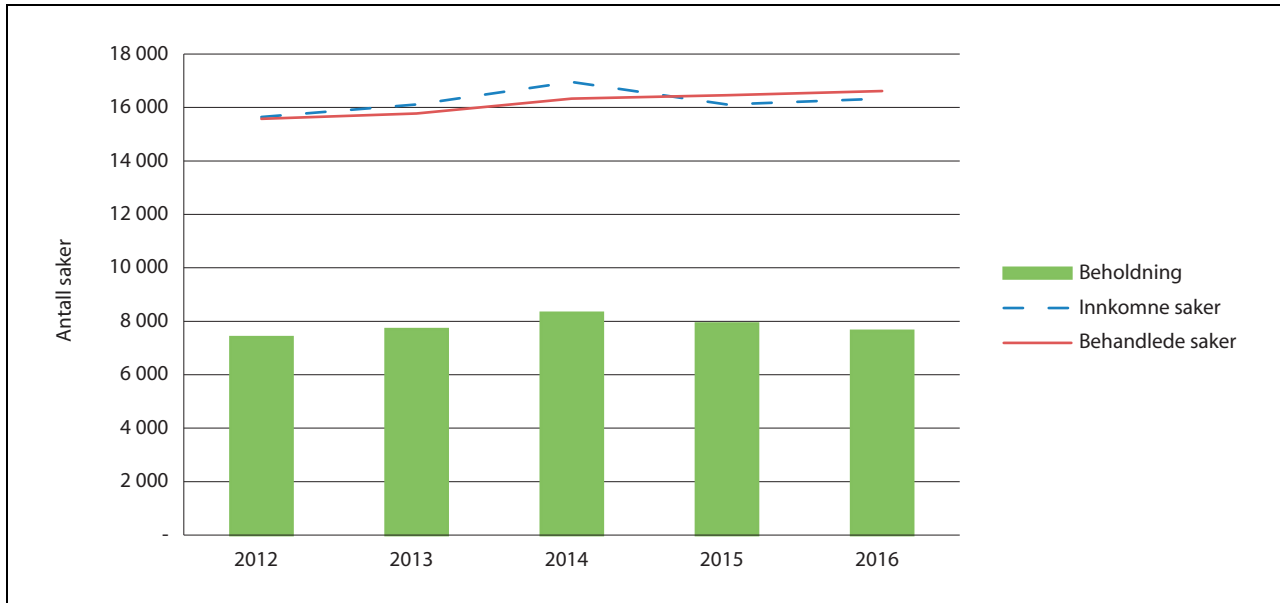
Ankeprøving i straffesaker	2012	2013	2014	2015	2016
Behandlede ankeprøvingssaker	3 430	3 300	3 197	3 153	3 254
Silingsprosent – saker henvist	38 pst.	38 pst.	38 pst.	41 pst.	39 pst.

4.1.2 Tvistesaker i tingrettene og lagmannsrettene

Tingrettene holder seg samlet sett innenfor Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid i tvistesaker (6 md.). Den samlede gjennomsnittlige saksbehandlingstiden i tvistesaker har økt noe de siste fem årene (fra 5,1 til 5,3 md.), men fra 2015 til 2016 ble saksbehandlingstiden

redusert fra 5,6 til 5,3 md. (se figur 2.1). Tingrettene behandlet flere saker enn det som kom inn både i 2015 og 2016, og beholdningen er redusert siden 2014 (se figur 2.7).

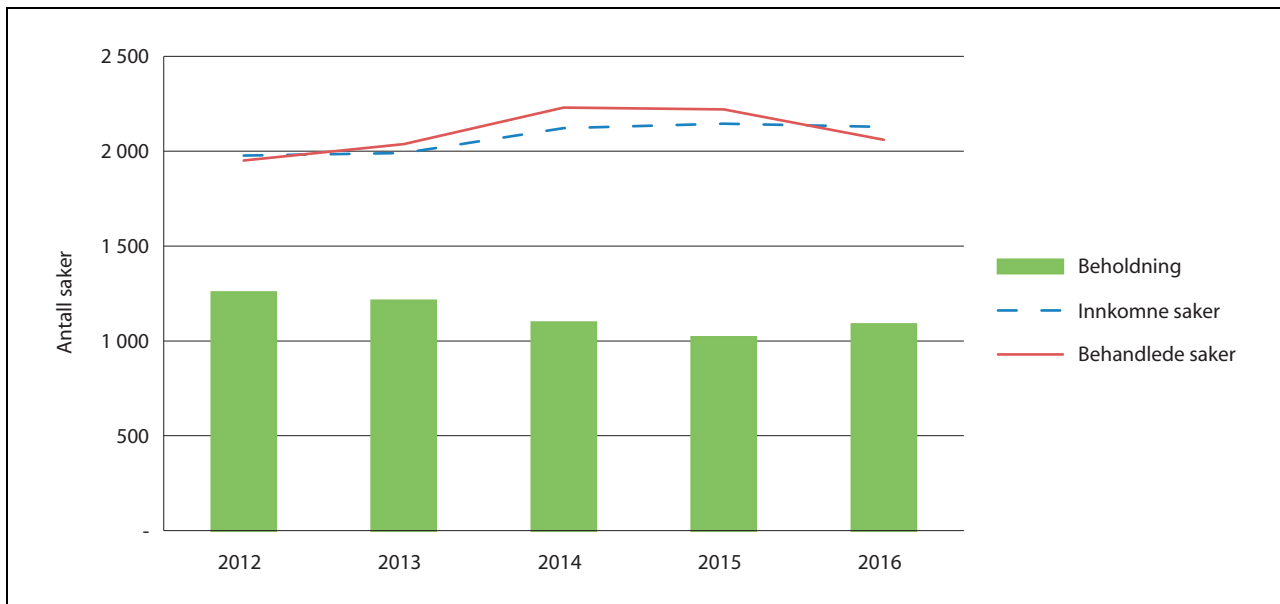
De fleste tingrettene når Stortingets mål i tvistesaker. Andelen som når målene er imidlertid noe redusert fra 79 pst. i 2013 til 75 pst. i 2016.

Figur 2.7 Tvistesaker i tingrettene 2012–2016

Antall anker over dom i tvistesaker har økt jevnt i lagmannsrettene (se figur 2.8). Styrkingen av kapasiteten i domstolene siden 2014 har medført at lagmannsrettene har behandlet et høyt antall sivile saker i 2014 og 2015 sammenlignet med tidligere år. Antall behandlede saker har økt med ni pst. fra 2013 til 2015, men gikk ned igjen med syv

pst. i 2016. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid gikk imidlertid ned for tredje året på rad i 2016 (se figur 2.2). Fra 2013 til 2016 er den redusert fra 7,5 til 5,8 md. Den positive trenden er bl. a. resultat av et restanseprosjektet som pågikk i Borgarting lagmannsrett mellom 2014 og 2016.

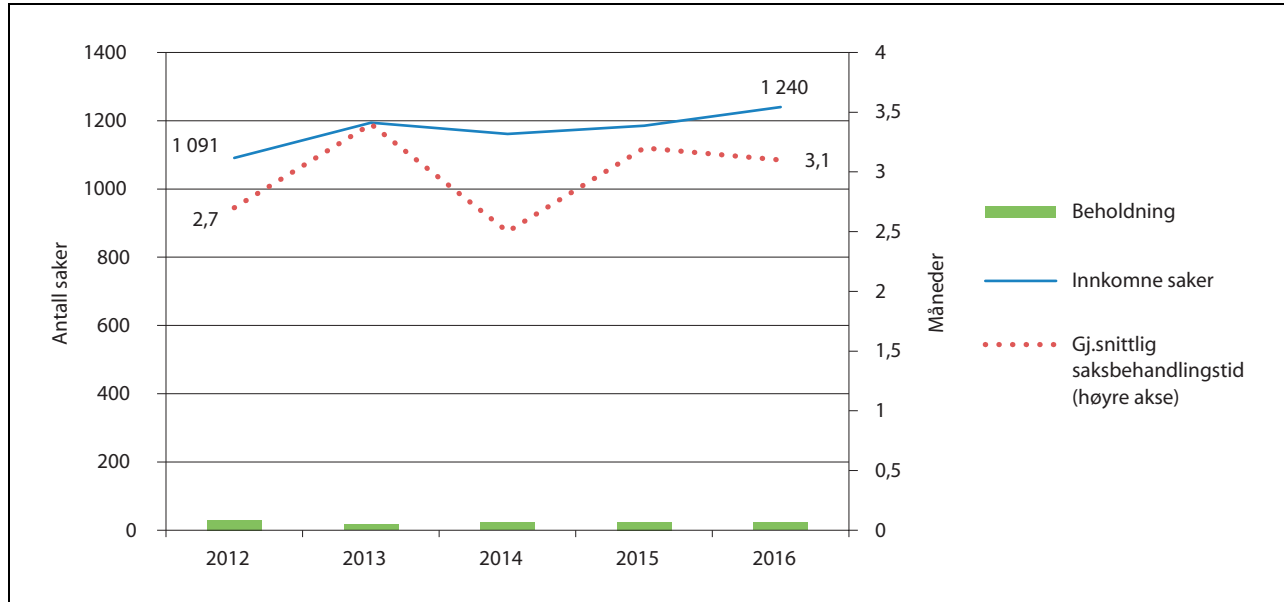
Figur 2.8 Anke over dom i tvistesaker – lagmannsrettene 2011–2015

4.1.3 Høyesterett

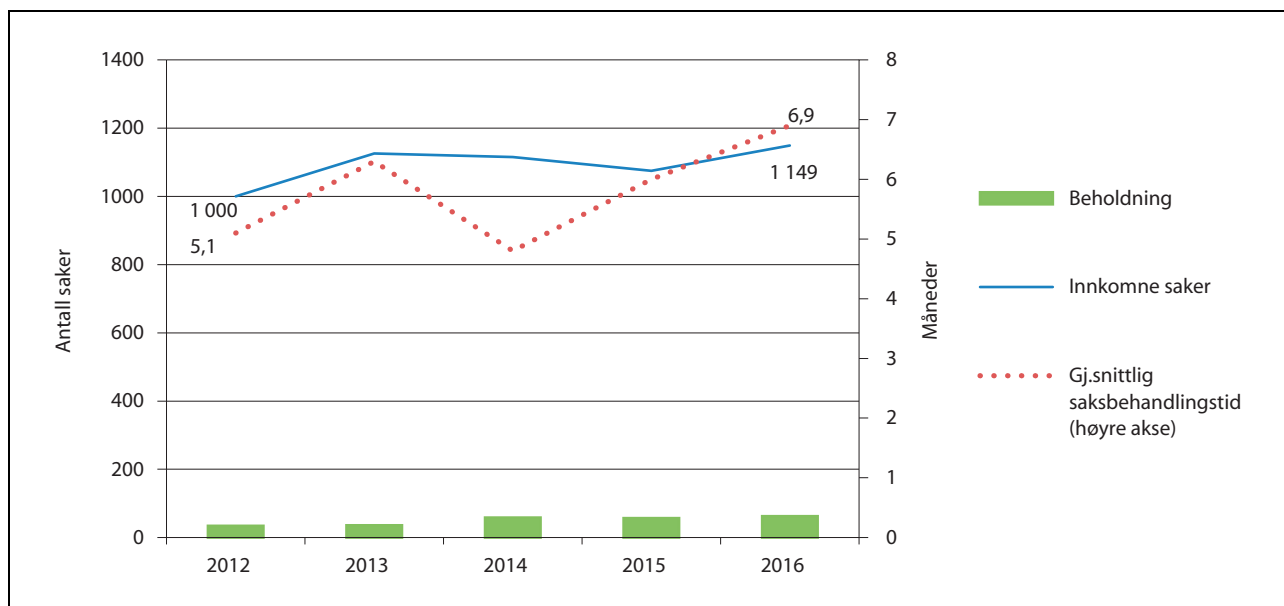
Antall saker i Høyesterett har økt de siste fem årene (mellom 2012 og 2016). Økningen har vært på ni pst. for tvistesaker og straffesaker samlet. Høyesterett har i tillegg rapportert om økt kompleksitet i sakene. Dette har skapt kapasitetsutfordringer for

Høyesteretts dommere, som i enkelte perioder har behandlet et betydelig antall ankeutvalgssaker uten at sakene var forberedt av utredere.

Høyesterett er derfor varig styrket med om lag 5 mill. kroner til nye utrederstillinger siden 2013. I tillegg er det bevilget 1 mill. kroner for å øke antall oversettere i Høyesterett.

Figur 2.9 Straffesaker i Høyesterett 2012–2016

Figur 2.10 Tvistesaker i Høyesterett 2012–2016

Flere og mer komplekse saker har medført at gjennomsnittlig saksbehandlingstid i Høyesterett har økt siden 2012. Fra 2012 til 2016 økte den fra 2,7 til 3,1 md. i straffesaker og fra 5,1 til 6,9 md. i sivile saker. Saksbehandlingstiden har økt i

begge sakstyper over de siste fem årene (2012–2016). Beholdningen av saker i Høyesterett har økt noe, men den er fortsatt lav i både straffesaker og sivile saker sammenlignet med andre domstoler.

4.2 Økt press på kapasiteten i domstolene

Antall saker i domstolene har økt gradvis de siste årene. Dette gjelder særlig enedommersaker og til dels tvistesaker. Det er sannsynlig at økningen i antall saker vil fortsette i årene som kommer, som følge av befolkningsvekst og styrkingen av politiet og påtalemyndigheten.

Flere utredninger har vist sammenheng mellom folketall og antall saker i domstolene. Befolkningen har økt med om lag 12 pst. de ti siste årene. Statistisk sentralbyrå forventer at befolkningen vil øke til seks millioner innbyggere like etter 2030 – en befolkningsvekst på hele 20 pst. på under 20 år. Dette vil med stor sannsynlighet føre til saksvekst i domstolene. Befolkningsveksten vil trolig bli størst i storbyregionene.

Politiet og påtalemyndigheten er betydelig styrket de siste årene. Dette har trolig medført en økning i antall straffesaker ut over det befolkningsveksten skulle tilsi. Styrkingen av politiet og påtalemyndigheten kan gi store utslag på kort tid i enkelte domstolsregioner. Tingretter, som Haugaland og Nedre Romerike, hadde en kraftig økning i saksbehandlingstid i 2016. En rekke tingretter, deriblant Oslo, Bergen og Asker og Bærum, har hatt kraftig vekst i beholdningen av innkomne, men ikke avgjorte saker. Flere domstoler mener i tillegg at det har vært en økning i antall komplekse saker de siste årene.

Papirbasert saksbehandling skaper også utfordringer for domstolene. En stadig større andel av bevisbildet i hovedforhandlingene og de ulike aktørenes saksforberedelser har utgangspunkt i digitale kilder. Domstolene må holde følge med denne utviklingen.

Videre er dagens domstolstruktur en utfordring for å oppnå effektiv ressursutnyttelse i domstolene. En stor andel av landets tingretter har liten saksmengde og få ansatte. 24 av totalt 63 tingretter har mindre enn fire dommerårsverk. Dette begrenser Domstoladministrasjonens mulighet til å omfordele ressurser til domstoler med lang saksbehandlingstid eller til nye viktige tiltak.

4.3 Digitalisering og modernisering av domstolene

Regjeringen vil møte de ovennevnte utfordringene og redusere domstolenes saksbehandlingstid gjennom modernisering. Moderniseringen vil skje gjennom utvikling av nye digitale arbeidsmåter i domstolene og digital kommunikasjon med publikum og andre aktører i straffesakskjeden. Dette vil føre til en betydelig effektivisering av domstolene.

Prosjektene Digitale domstoler, Elektronisk samhandling i straffesakskjeden (ESAS, tidligere kalt Stifinner II) og etablering av nye saksbehandlingssystemer i domstolene står sentralt i dette arbeidet.

Digitale domstoler og ESAS ble igangsatt i 2017. Etableringen av nye saksbehandlingssystemer fullføres i 2017. Prosjektene strekker seg over totalt åtte år (fra 2014 til 2022). Med Regjeringens forslag til statsbudsjett for 2018 vil det være bevilget 235 mill. kroner til disse prosjektene.

Dette vil føre til betydelig effektivisering og raskere saksavvikling. På sikt vil domstolene bli satt i stand til å nå Stortingets mål for gjennomsnittlig saksbehandlingstid. Dette arbeidet er også viktig for å opprettholde høy kvalitet i domstolenes saksbehandling, noe som igjen er viktig for befolkningens tillit til domstolene.

4.3.1 Digitale domstoler

I 2017 ble det bevilget 28 mill. kroner til igangsetting av prosjektet Digitale domstoler. Satsingen foreslås videreført i 2018 med en bevilgning på 37 mill. kroner.

Prosjektet omfatter i første omgang de tolv største tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett. I tillegg vil domstoler hvor det er fattet vedtak om å innføre permanent felles ledelse omfattes av satsingen; tilsvarende også for den nye sammenlagte domstolen Sogn og Fjordane tingrett. På sikt er det naturlig at alle domstolene omfattes av prosjektet.

Domstolene som er omfattet av prosjektet skal få på plass en fulldigital (papirløs) rettsprosess innen seks år. Det vil si at sakene mottas digitalt, prosesskriv under saksforberedelsen utveksles digitalt, sakenes dokumenter behandles og fremvises digitalt i rettsmøtet, dommen sendes til og forkynnes for partene digitalt og alle sakenes digitale dokumenter arkiveres digitalt.

I deler av 2017 har en rekke forberedende aktiviteter blitt gjennomført, deriblant etableringen av en ny driftsavtale. Arbeidet med nytt felles saksbehandlingssystem, som nå er inne i sitt siste prosjektår (se omtale under punkt 4.3.2), er også viktig for gjennomføringen av Digitale domstoler. Domstoladministrasjonen har i tillegg utviklet nye arbeidsformer som støtter en heldigital rettsprosess og investert i utstyr for å kunne gjennomføre digitale rettsmøter. Dette arbeidet vil fortsette i 2018 og i årene fremover.

I 2017 har arbeidet med å forbedre den elektroniske samhandlingen i straffesakskjeden startet gjennom prosjektet ESAS (Elektronisk samhand-

ling i straffesakskjeden). Dette er en viktig del av Digitale domstoler og skal legge til rette for elektronisk utveksling av informasjon mellom politiet, domstolene og kriminalomsorgen. Det ble bevilget 26 mill. kroner til prosjektet i 2017. Gjennom ESAS skal det blant annet etableres sikker og stabil tilgang til elektronisk informasjon på tvers av virksomhetene i straffesakskjeden, og legge til rette for en gradvis overgang til heldigital informasjonsflyt. Arbeidet skal sluttføres i løpet av 2018. Det vises til omtale under programkategori 06.30 og 06.40.

Aktørportalen legger til rette for elektronisk utveksling av dokumenter mellom advokater og domstoler i sivile saker. Aktørportalen er nå tatt i bruk i de største domstolene og i domstoler hvor det er fattet vedtak om permanent felles ledelse. Departementet er i gang med regelverksendringer slik at det skal bli obligatorisk for bestemte brukergrupper å benytte Aktørportalen i de domstolene Aktørportalen er tilgjengelig. Det tas sikte på at regelverket skal være på plass tidlig i 2018. Regelverket vil redusere utfordringene med halvdigitale saker og bidra til gevinster av elektronisk samhandling. Videreutvikling av Aktørportalen er en prioritert oppgave i andre halvår 2017 og i 2018.

Domstoladministrasjonen har beregnet at den samfunnsøkonomiske lønnsomheten av Digitale domstoler, målt i netto nåverdi, er om lag 150 mill. kroner. Gevinstene antas å komme i 2018 og vil øke gradvis frem mot ferdigstilling av prosjektet i 2022. Domstoladministrasjonen har anslått at gevinstene (brutto) blir på om lag 16 mill. kroner i 2018, hvorav om lag 12 mill. kroner er på domstolenes driftsbudsjett. Om lag halvparten av gevinstene vil gå med til å dekke økte driftsutgifter, mens de resterende gevinstene vil gi domstolene rom til å behandle flere saker. Digitale domstoler vil med dette gi et viktig bidrag til styrking av kapasiteten i domstolene allerede i 2018. På sikt er dette ett av de viktigste tiltakene for å løse kapasitetsutfordringene i domstolene.

Det vises i denne sammenheng til anmodningsvedtak nr. 360, 17. desember 2015 samt følgende representantforslag i Dok. 8 133 S (2016–2017): «Stortinget ber Regjeringen sørge for at det gjennomføres digitaliseringsprosjekt i samtlige tingretter i Norge.»

4.3.2 Nye saksbehandlingssystemer i domstolene

Gjennom prosjektet «Nye saksbehandlingssystemer» har alle domstolene fått et felles saksbehandlingssystem, Lovisa. Dette er en viktig

grunnstein i arbeidet med å digitalisere arbeidet i rettsprosessen samt tilby digitale tjenester og kommunikasjon til parter og interessenter.

De siste fire årene har saksbehandlingssystemet blitt vesentlig modernisert og det er tilrettelagt for digitale arbeidsmåter. I tillegg er systemet videreutviklet for å kunne tas i bruk i jordskifterettene og i Høyesterett. Jordskifterettene tok i bruk systemet fra 1. januar 2016 og Høyesterett vil ta det i bruk i 2018. Felles saksbehandlingssystem legger til rette for å effektivisere saksbehandlingen både i straffesaker og i sivile saker.

4.3.3 Lyd- og bildeopptak i retten

Lyd- og bildeopptak under hovedforhandlingen vil øke etterprøvbareheten av rettsforhandlingene, og dermed styrke rettssikkerheten. Internasjonalt er Norge nokså alene om å ikke ta slike opptak. Lyd- og bildeopptak vil også gi grunnlag for å effektivisere rettsprosessen, særlig i ankeinstansen, og vil gi samfunnsøkonomiske besparelser utover rettsvesenet. Gjenbruk av lyd- og bildeopptak i ankebehandlingen vil kreve lovendringer dersom det skal innføres.

I 2016 ble det bevilget 2 mill. kroner for å igangsette et prøveprosjekt med lyd- og bildeopptak i to domstoler (Nord-Troms tingrett og Hålogaland lagmannsrett). Formålet med prøveprosjektet er å finne frem til gode og rimelige tekniske løsninger som kan gjennomføres i alle rettsaler.

Regjeringen foreslår at prøveprosjektet videreføres og ev. utvides i 2018 innenfor rammen på 21 mill. kroner til økt kapasitet i domstolene, jf. omtale under punkt 2 Budsjettmessige prioriteringer og omtale under kap. 410, post 01. Regjeringen vil med utgangspunkt i erfaringene fra prøveprosjektet vurdere hvordan lyd- og bildeopptak eventuelt skal innrettes i domstolene.

4.3.4 Ny straffeprosesslov

En god straffeprosess skal bidra til kvalitet, effektivitet og rettssikkerhet i strafferettspleien, og skal åpne for rasjonell bruk av moderne informasjonsteknologi. Prosessordningen må være tilpasset det mangfold av saker som den teknologiske utviklingen, den sosiale mobilitet og samfunnsutviklingen i sin alminnelighet gir opphav til.

Straffeprosessloven av 1981 er ikke tilpasset dagens utfordringer. Straffeprosessloven har dessuten vært gjenstand for en rekke mer enkeltstående endringer de seneste årene, og det er

behov for et samlet oversyn og en lovteknisk gjennomgåelse.

Regjeringen oppnevnte derfor 20. juni 2014 et offentlig utvalg som skulle utrede en ny straffeprosesslov, som er bedre tilpasset vår tid og som legger til rette for å avvikle straffesaker rettssikkert og effektivt. Utvalget leverte sin utredning NOU 2016: 24 *Ny straffeprosesslov* 3. november 2016. Utredningen har vært på høring og er nå til oppfølging i departementet.

4.3.5 Endringer i juryordningen

Juryordningen har de siste årene være gjenstand for mye diskusjon, blant annet fordi det i lagrettsaker ikke gis noen begrunnelse fra lagretten for avgjørelsen av skyldspørsmålet. Tingrettens begrunnede avgjørelse kan endres i lagmannsretten uten nærmere begrunnelse.

Regjeringen fremmet 31. mars 2017 Prop. 70 L (2016–2017) *Endringer i straffeprosessloven mv. (oppheving av juryordningen)*. Der foreslås det at dagens ordning med lagrette i de alvorligste straffesakene for lagmannsretten oppheves, og at disse sakene skal avgjøres av en meddomsrett med to fagdommere og fem meddommere. Dette blir sammensetningen også ellers ved lagmannsrettens behandling av fullstendige anker og ved behandlingen av anke over avgjørelser om straff eller strafferettslig særreaksjon for lovbrudd som etter loven kan medføre fengsel i mer enn seks år.

Lovendringen vil medføre utgifter til ombygging av rettssaler og tilpasninger i domstolenes saksbehandlingssystem. Endringene vil imidlertid være ressursbesparende for lagmannsrettene på sikt. Helårsvirkningen av besparelsene er anslått til 19 mill. kroner. Dette er dermed et viktig bidrag til at saksbehandlingstiden i lagmannsrettene reduseres.

Det vises i denne forbindelse anmodningsvedtak nr. 621, 8. juni 2015.

4.4 Endringer i domstolstrukturen

4.4.1 Sammenslåinger av tingretter

Regjeringen ønsker et likeverdig domstoltilbud i hele landet. Regjeringen vil bedre ressursutnyttelsen i domstolene, styrke domstolenes mulighet til å videreutvikle egen kompetanse og kvalitet og gjøre domstolene bedre egnet til å tilpasse seg variasjoner i saksmengde og type.

Eiker, Modum og Sigdal tingrett og Kongsberg tingrett ble 1. juli 2016 slått sammen til én

tingrett – Kongsberg og Eiker tingrett. Fra 1. januar 2017 ble Bergen tingrett og Nordhordland tingrett slått sammen.

På bakgrunn av lokalt initiativ og gjennomført høring i 2016 ble det besluttet sammenslåing av Fjordane tingrett og Sogn tingrett. Sogn og Fjordane tingrett ble etablert med virkning fra 1. juli 2017.

Høsten 2016 kom det et lokalt initiativ til sammenslåing av de fire tingrettene i Vestfold. Tidlig i 2017 ble den lokale enigheten mellom sorenskriverne, tillitsvalgte og øvrige ansatte synliggjort gjennom en intensjonsavtale om etablering av Vestfold tingrett. Forslaget om en sammenslått tingrett i Vestfold har vært på høring. 13 av høringssvarene var positive, mens ett av svarene var uten merknader. Det tas sikte på å slå sammen de fire tingrettene ved årsskiftet 2018/2019.

Domstoladministrasjonen og departementet vil fortsette samarbeidet med å følge opp lokale initiativ til endringer i domstolstrukturen. Det vises i denne sammenheng til følgende flertallsmerknad i Innst. 6 S (2015–2016):

«Dersom man lokalt ønsker endringer i strukturen, må det gjennomføres en prosess der det er gode diskusjoner og prosesser lokalt knyttet til sammenslåinger. I dette arbeidet er det viktig å sikre at både kommunene og ansatte i domstolene involveres på en god måte. Dersom man etter en slik prosess oppnår lokal enighet, har *flertallet* ingen motforestillinger mot en sammenslåing».

4.4.2 Felles ledelse

Fra 2015 har det vært gjennomført prøveordninger med felles ledelse for tingretter på Helgeland og i Gudbrandsdalen. Det har også vært prøveordninger med felles ledelse i flere jordskifteretter. Felles ledelse innebærer at en domstolleder leder mer enn én domstol.

En ekstern evaluering av felles ledelse utført av Trøndelag forskning og utvikling AS viser at felles ledelse gir redusert sårbarhet, potensiale for bedre ressursutnyttelse og mer effektiv saksavvikling. På bakgrunn av erfaringer fra prøveordningene, gjennomført evaluering samt dialog med de berørte domstolene, er det etablert fast felles ledelse i disse tingrettene fra våren 2017 og i ti jordskifteretter.

Ved ledighet i domstollederstillinger i tingretter og jordskifteretter vurderer Domstoladministrasjonen om felles ledelse kan være aktuelt.

4.4.3 Nedsettelse av utvalg som skal utrede fremtidig organisering av domstolene

Regjeringen har nedsatt et utvalg for å utrede hvordan domstolene bør organiseres for å være best mulig rustet til å ivareta forventninger om effektivitet og kvalitet samt uavhengighet gjennom endrede samfunnsforhold.

Utvalget skal identifisere hvilke sentrale utfordringer domstolene står overfor i årene som kommer. Utredningen skal vurdere en organisering og oppgaveløsning som er fleksibel, sikrer åpenhet og tilgjengelighet og gjør domstolene i stand til å imøtekomme fremtidig teknologisk og samfunnsmessig endring. Domstolene må også sikres mulighet for god rekruttering samt faglig og organisatorisk utvikling. Utvalget skal undersøke hvordan disse hensynene er ivaretatt i dag. Videre skal utvalget, under hensyn til det særegne ved norske domstoler, se hen til hvordan domstolene er organisert i andre sammenliknbare land, herunder se på hvordan andre land har gjennomført tiltak for å effektivisere domstolsbehandlingen og bedre kostnadskontrollen.

Utvalget skal avgi sin utredning innen 11. august 2020.

4.5 Mer effektiv straffesaksbehandling når det er fare for unndragelse

Det er et tiltagende samfunnsproblem at kriminaliteten har blitt mer grenseoverskridende. Flere politidistrikt, særlig Oslo, har de senere årene opplevd betydelig økning i kriminalitet begått av utenlandske statsborgere uten tilknytning til Norge. Det er blant annet en utfordring at lovbrøyttere uten fast bopel og arbeid unndrar seg straffefølgning og fullbyrdelse av dommer og forelegg. Regjeringen ønsker ikke en utvikling hvor Norge blir et fristed for lovbrøyttere som mangler tilknytning til landet, eller at norske borgere ikke møter til behandlingen av straffesaker. Samfunnet er tjent med at alle lovbrøyttere stilles til ansvar for straffbare handlinger.

Regjeringen har derfor gjennomført flere tiltak for å gjøre det lettere for domstolene å gjennomføre straffesaker av denne typen hurtigere, og forkynne straffedommene for domfelte umiddelbart etter domsavsigelse. Tiltakene vil medføre at flere dømmes og stilles til ansvar for straffbare handlinger, og sannsynligheten for nye straffbare forhold reduseres.

4.5.1 Hurtigbehandlingsprosjekt i Oslo tingrett

I september 2016 startet et toårig prosjekt med hurtigbehandling av straffesaker i Oslo. Departementet vil i første omgang forlenge prosjektet med et halvt år. Hurtigbehandlingen gjelder straffesaker med unndragelsesfare og et klart bevisbilde. Dette medfører at flere straffesaker kan gjennomføres uten utsettelse, og at flere straffbare handlinger blir straffeforfulgt. Sakene pådømmes i Oslo tingrett kort tid etter pågrepelse, og det avgjøres raskt om en eventuell anke skal tas til behandling i Borgarting lagmannsrett. Domfeltes straff utover det som anses utholdt ved varetektsfengsling sones umiddelbart etter rettskraftig dom. I de tilfellene det er aktuelt fattes raskt utvisningsvedtak med innreiseforbud, og det gjennomføres retur ut av landet. Dermed kommer utenlandske lovbrøyttere raskere ut av landet og hindres i å begå nye straffbare forhold i Norge.

En evalueringsrapport per 1. april 2017 viser at prosjektet er vellykket. Frem til 1. april 2017 fikk 155 personer straffesakene sine hurtigbehandlet. Alle varetektsfengslede fikk dom i tingretten i første fengselsperiode, og nesten halvparten av dommene var rettskraftige allerede én måned etter pågrepsen. De fleste lovbruddene er saker om narkotika, vinning og brudd på utlendingsloven. Nærmere 90 pst. endte med ubetinget fengsel. Samhandlingen mellom aktørene har fungert godt, og også mange siktede er tilfredse med at sakene behandles raskt, siden det reduserer deres usikkerhet for fremtiden.

Prosjektet er beregnet til å koste totalt 8 mill. kroner i 2018, hvorav 4,4 mill. kroner er knyttet til økt ressursbehov i Oslo tingrett og Borgarting lagmannsrett. De resterende kostnadene på 3,6 mill. kroner er knyttet til merarbeid i politi- og påtalemyndighet. Det vises til omtale under programkategori 06.40. Restkapasitet i prosjektet kan brukes til rask behandling av saker hvor siktede må løslates før hovedforhandling, men forhåndsinnkalles til forkynnelse av straffedom, se punkt 4.5.2 nedenfor.

4.5.2 Forhåndsinnkalling til forkynnelse av straffedom

Stortinget vedtok i 2016, med virkning fra 1. januar 2017, et forslag fra regjeringen om at påtalemyndigheten skal kunne forhåndsinnkalle siktede til forkynnelse av straffedommer, jf. Prop. 117 L (2015–2016) og Innst. 78 L (2016–2017) *Endringer i domstoloven og straffeprosessloven (forhåndsinnkalling til forkynnelse av dom i straffesaker)*. Påtalemyndigheten kan nå fastsette tid

og sted for forkynnelse av straffedom forut for hoved- eller ankeforhandling. Ankefristen skal løpe fra det varslede forkynnelsestidspunktet selv om siktede verken møter til domstolsbehandlingen av saken eller forkynnelse av dommen. Dette har medført at det er lettere å oppnå rettskraftig dom, og bidrar til en mer effektiv straffesaksavvikling.

4.6 Bedre oppfølging av barne- og familiesaker

Det har vært en markant økning i antall saker hvor barn er involvert i norske domstoler. Dette gjelder saker etter barneloven og saker etter barnevernloven. Samtidig er det gjennomført en rekke lovendringer som skal ivareta barns rettigheter. Det er viktig å ivareta Norges forpliktelser etter FNs barnekonvensjon.

Regjeringen vil sikre at prosessene og reglene for behandling av slike saker er effektive og ikke er til hinder for at domstolene fatter riktig beslutning. Regjeringen er også opptatt av at domstolene i lys av denne utviklingen opprettholder høy kvalitet i behandlingen av saker hvor barn er involvert.

4.6.1 Utredning av særdomstol for barne- og familiesaker

Regjeringen oppnevnte 7. mai 2015 et offentlig utvalg som blant annet skulle utrede opprettelse av særdomstoler for barne- og familiesaker. Utvalget har herunder vurdert om saker etter barneloven og barnevernloven bør behandles av ett organ, og hvilket organ det eventuelt bør være. I vurderingen har utvalget lagt vekt på hensynet til barnets og foreldrenes rettssikkerhet, saksbehandlingstid og tilgjengelighet. Utvalgets utredning ble lagt frem 9. mars 2017 og har høringsfrist 1. desember 2017.

Utvalget anbefaler at det ikke opprettes en særdomstol for barnelov- og barnevernssaker, men at barnevernssakene flyttes fra fylkesnemndene til noen utvalgte tingretter.

Utredningen er til oppfølging i departementet.

4.6.2 Barnesaker i domstolene

Regjeringen har tilrettelagt for at saker som behandles etter barneloven gis høy prioritet i norske domstoler. Domstoladministrasjonen gjennomfører flere tiltak for å sikre at Norges forpliktelser overfor FNs barnekonvensjon ivaretas og at saksbehandlingen gjennomgående er effektiv og holder høy kvalitet.

Saksforberedende møter mellom partene i barnelovsakene benyttes oftere. I 2017 kom partene frem til en minnelig løsning med bistand fra dommeren og eventuelt sakkyndig i 57,3 pst. av sakene.

Domstoladministrasjonen har også utviklet en rekke ulike kompetansetiltak for å oppfylle lovgivers intensjoner og folkerettslige forpliktelser. Det er blant annet utarbeidet en nasjonal veileder for behandling av foreldretvister som har vært benyttet i kompetansearbeidet med domstolene. Flere domstoler samarbeider også med lokale familievernkontor, psykologer og advokater, og enkelte domstoler deltar i forskningsprosjekter på det barnefaglige området.

Det vises i denne sammenheng til omtale av anmodningsvedtak nr. 272, 16. desember 2016 i del III.

4.7 Rettspsykiatri og tilregnelighet

Straffesaken etter terrorangrepet 22. juli 2011 har reist en omfattende prinsipiell diskusjon om straffelovens utilregnelighetsbegrep og rettspsykiatriens rolle ved avgjørelsen av om tiltalte er tilregnelig. Regjeringen er opptatt av å bedre kvaliteten og effektiviteten i gjennomføringen av straffesaker der utilregnelighetsbegrepet og rettspsykiatriens rolle er sentralt.

4.7.1 Bedre kvalitet og mer effektiv organisering i rettspsykiatrien

Tilregnelighetsutvalget ble nedsatt i 2013 for å vurdere reglene om strafferettslig tilregnelighet, hvilken rolle psykiatrien bør ha i strafferettspleien og hvordan samfunnet bør verne seg mot utilregnelige personer som utgjør fare for medborgernes liv og helse. Utvalget ble oppnevnt i kjølvannet av 22. juli-rettssaken, etter anmodning fra Stortingets 22. juli-komite. Utvalget avga 28. oktober 2014 sin utredning NOU 2014: 10 *Skyldevne, sakkyndighet og samfunnsvern*.

Prop. 154 L (2016–2017) *Endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldevne, samfunnsvern og sakkyndighet)* følger opp utvalgets utredning. Lovendringene skal gi større treffsikkerhet ved identifiseringen av lovbrytere som ikke bør straffes, de utilregnelige som ikke kan klandres for sine handlinger. Videre skal lovendringene styrke samfunnsvernet og øke kvaliteten i rettspsykiatrisk sakkyndigarbeid. I proposisjonen foreslås blant annet en landsdekkende organisering av rettspsykiatrien etter modell av pilotprosjektet ved Kompetansesenteret for sik-

kerhets-, fengsels- og rettspsykiatri på Brøset. Pilotprosjektet ble initiert etter forslag fra en arbeidsgruppe (Mæland 2013), som ble nedsatt samtidig som tilregnelighetsutvalget. Prosjektet ble satt i gang i 2014 og er delfinansiert over Helse- og omsorgsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementets budsjetter, med 1,5 mill. kroner fra hver, totalt 3 mill. kroner. Evalueringer viser at prosjektet har gode resultater og det anbefales at pilotprosjektet ved Brøset gjøres landsdekkende.

Regjeringen foreslår å bevilge ytterligere 6,9 mill. kroner for å gjøre modellen landsdekkende, i samsvar med forslaget i Prop. 154 L (2016–2017) *Endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (skyldbevne, samfunnsvern og sakkyndighet)*. Tiltaket vil bidra til økt kvalitet og en mer effektiv straffesaksjede.

Det vises til omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

5 Byggeprosjekter i domstolene

5.1 utfordringer med dagens bygningsmasse

Enkelte domstoler har uhensiktsmessige lokaler. Dette påvirker både brukere og ansatte, og dermed saksavviklingen i domstolene. Økt saksmengde fører også til kapasitetsutfordringer i enkelte domstolbygg. Dette gjelder særlig tinghusene i Bergen, Stavanger og Drammen.

I 2015 og 2016 ble det bevilget midler til konseptvalgutredninger (KVU) for nye tinghusløsninger i Bergen og Stavanger.

KVU for Stavanger tinghus er utarbeidet og det er gjennomført ekstern kvalitetssikring (KS1). KS1-rapporten ble ferdigstilt i september 2017 og er nå til behandling i departementet.

Regjeringen har besluttet at rehabilitering av Bergen tinghus og bruk av tilleggslokaler i tilstøtende bygning skal legges til grunn som konseptvalg for det videre arbeidet med ny tinghusløsning i Bergen. Regjeringen foreslår at det bevilges 6 mill. kroner til igangsetting av forprosjekt i 2018.

I 2016 og 2017 er det også bevilget midler til utredning og forprosjektering av nytt tinghus i Drammen. Departementet vil i samarbeid med Domstoladministrasjonen videreføre arbeidet med ny tinghusløsning i Drammen i 2018.

Leiekontrakten for Molde tinghus utløper i løpet av 2018. Domstolsadministrasjonen har innledet en prosess med domstolene i Molde og representanter for utleier for å forbedre lokalsituasjonen for domstolene i det eksisterende leieforholdet. Det vises i den forbindelse til følgende fler-

tallsmerknad fra Stortinget i Innst. 401 S (2016–2017): «Flertallet understreker at Tingretten i Molde skal videreføres og mener Domstoladministrasjonen må sørge for å stille formålstjenlige lokaler til rådighet snarest mulig.»

5.2 Sikkerhet i domstolene

Grunnsikring i domstolene har de siste årene vært et prioritert område. Grunnsikring omfatter bl.a. etablering av en indre sone hvor kun dommere og andre ansatte i domstolen kan bevege seg fritt samt overfallsalarmer og innsyn i rettsaler. Dette vil møte utfordringene forbundet med økt antall rettssaker med alvorlige forbrytelser og høyt konfliktnivå. Overfallsalarm og innsyn i rettsalene er langt på vei etablert i alle domstoler, men soneskille gjenstår i noen få lokaler. Arbeidet med å ferdigstille grunnsikringen i domstolene vil fortsette i 2018.

Fra 2014 har det vært permanent sikkerhets- og adgangskontroll i Høyesterett, som det første domstolbygget i landet. Våren 2017 ble dette også etablert i Oslo tinghus. Sikkerhets- og adgangskontroll vil sikre ansatte og brukere mot innføring av gjenstander som kan skade andre, f.eks. våpen, eksplosiver mv. Tiltaket bedrer sikkerhetssituasjon i domstolene, og skaper trygghet for gjennomføring av både straffesaker og sivile saker. Domstoladministrasjonen vurderer etablering av sikkerhets- og adgangskontroll i flere store tinghus. Løsningene i Høyesterett og Oslo tinghus vil være viktige referanser.

Spørsmålet om sikkerhetstiltak i de nye tinghusløsningene i Bergen, Stavanger og Drammen blir ivare tatt gjennom utredningene omtalt under punkt 5.1.

Det vises også til anmodningsvedtak nr. 271, 16. desember 2016 i del III.

6 Rettsmekling

Rettsmekling bidrar til raskere, billigere og mer skånsom løsning av tvister. Partene får selv ansvar for løsning av konflikten gjennom mekling og forlik.

Antallet rettsmeklingsmøter har økt de siste årene. Det har også antall saker som er forlikt som resultat av rettsmekling. Saker som ender med forlik etter rettsmekling har de siste årene vært relativt stabil på rundt 64–65 pst. Av sakene som ble avgjort i 2016 ble det avholdt rettsmeklingsmøter i 20 pst. (2 037 saker) i førsteinstans og 8 pst. (161 saker) i andreinstans.

Tabell 2.4 Rettsmeklingsmøter 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Saker med rettsmeklingsmøter	1 905	1 858	1 908	2 031	2 198
Antall saker hevet ved forlik etter rettsmekling	1 185	1 226	1 237	1 330	1 416

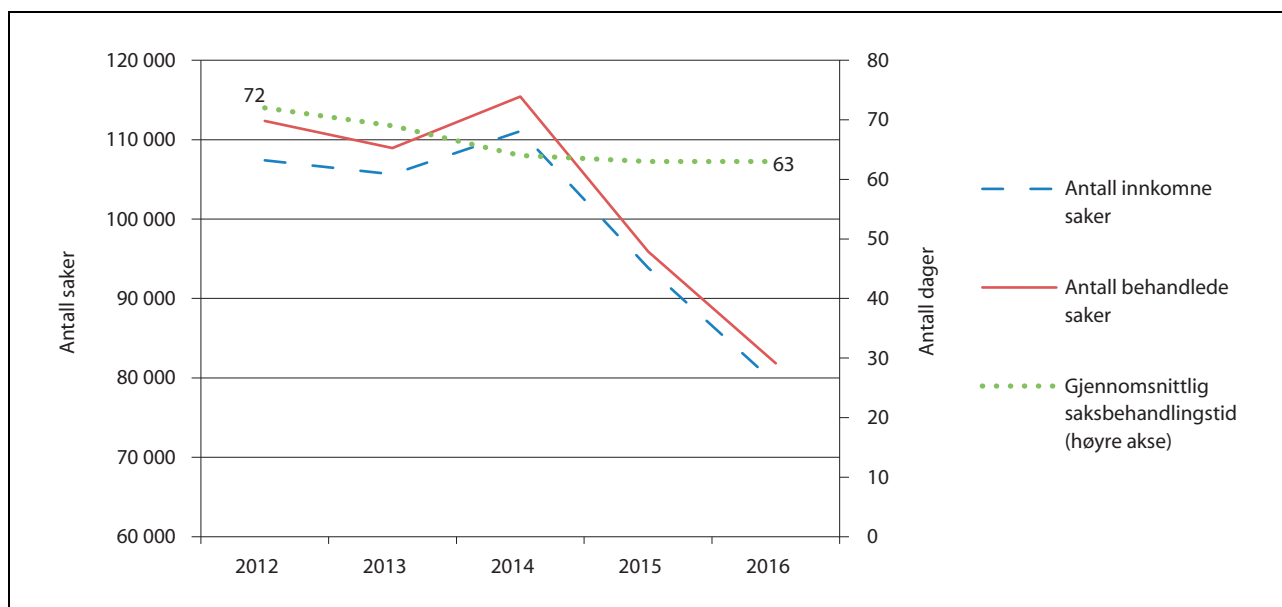
Rettsmekling ble innført som en permanent ordning i ny jordskiftelov fra 1. januar 2016.

7 Forliksrådene

Forliksrådene mottok 79 298 saker og behandlet 81 837 saker i 2016. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var 63 dager i 2016. Figur 2.11 viser utviklingen i saksbehandlingen fra 2012 til 2016.

Utviklingen over år viser en nedgang i antall forliksklager.

Denne nedgangen er i tråd med ønsket utvikling, jf. Ot.prp. nr. 43 (2003–2004). Saker som tidligere ble behandlet som forliksklager behandles nå som utleggsforretninger med skriftstykke som tvangsgrunnlag.

Figur 2.11 Saksavvikling i forliksrådene 2012–2016

8 Jordskiftedomstolene

8.1 Ny jordskiftelov

Ny jordskiftelov trådte i kraft 1. januar 2016. Fra samme tidspunkt ble jordskifteoverrettene lagt ned og behandlingen av ankesaker ble anført til lagmannsrettene.

For å imøtekomme ikrafttredelse av ny jordskiftelov er det utviklet nytt saksbehandlingssystem for jordskiftedomstolene. Saksbehandlingssystemet ble tatt i bruk samtidig som ikrafttreden av ny jordskiftelov, 1. januar 2016. Jordskiftedomstolene har fått et moderne saksbehandlingssystem på samme plattform som de øvrige domsto-

lene. Det vises til videre omtale av nye saksbehandlingssystemer i domstolene under punkt 4.3.2.

8.2 Stabil saksinngang i jordskiftedomstolene

Jordskifterettene fikk inn 1 425 nye saker i 2016, mot 1 537 saker i 2015. Antallet avsluttede saker var 1 266, noe som medførte økning i beholdningen av saker. Jordskiftesaker varierer i kompleksitet og arbeidsmengde. Dette gir store variasjoner i saksbehandlingstid.

Tabell 2.5 Gjennomsnittlig alder på avsluttede saker i jordskiftedomstolene 2012–2016:

Jordskifterettene	2012	2013	2014 ¹	2014 ²	2015 ¹	2015 ²	2016 ¹	2016 ²
Gjennomsnittsalder, avsluttede saker (år)	1,5	1,5	2,7	0,4	3,3	0,7	4,6	0,9
Antall saker	1 176	1 331	1 144	427	415	1 079	132	1134

^{1 og 2} En omlegging av statistikkføringen for jordskiftesaker fra 1. januar 2014 gjør at det i en overgangsperiode beregnes alder og saksbehandlingstid for to ulike sett av avsluttede saker: Saker innkommet før 1. januar 2014 (201N¹) og saker innkommet etter 1. januar 2014 (201N²). I 2016 ble det avsluttet 132 saker innkommet før 1. januar 2014 med en gjennomsnittlig alder på 4,6 år, mens det ble avsluttet 1 134 saker innkommet etter 1. januar 2014 med en gjennomsnittsalder på 0,9 år.

9 Andre områder og tiltak i domstolene

9.1 Innstillingsrådet for dommere

I henhold til reglene i Grunnloven og domstolloven utnevnes dommere og jordskiftedommere av

Kongen i statsråd på grunnlag av innstilling fra Innstillingsrådet for dommere.

Innstillingsrådet for dommere skal ved innstillingene bidra til kompetente, effektive og velfungerende domstoler.

Tabell 2.6 Utnevning av dommere og domstolledere i de alminnelige domstolene:

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall utnevnte totalt	44	34	54	43	36
Gjennomsnittsalder	46	45	46	44	45
Kvinner	52 pst.	38 pst.	43 pst.	33 pst.	64 pst.
Menn	48 pst.	52 pst.	57 pst.	67 pst.	37 pst.

Tabell 2.7 Utnevning av dommere og domstolledere i jordskiftedomstolene:

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall utnevnte totalt	16	11	4	2	1
Gjennomsnittsalder	47	55	56	38	41
Kvinner	19 pst.	18 pst.	0 pst.	50 pst.	100 pst.
Menn	81 pst.	82 pst.	100 pst.	50 pst.	0 pst.

9.2 Tilsynsutvalget for dommere

Tilsynsutvalget for dommere er et uavhengig og frittstående disiplinærorgan som behandler klager på dommere.

Tabell 2.8 Antall saker i Tilsynsutvalget for dommere:

	2012	2013	2014	2015	2016
Klagesaker	113	93	126	109	118
Saker behandlet av eget tiltak	0	1	0	0	0

I 2016 mottok Tilsynsutvalget 118 klagesaker. Av disse var elleve klager rettet mot dommere i jord-skiftedomstolene.

Det ble truffet i alt 84 vedtak i 2016, hvorav

- 51 vedtak ble truffet av utvalgets leder eller annet medlem etter delegering
- 33 vedtak ble truffet av et samlet utvalg.

28 klager ble realitetsbehandlet i 2016, hvorav

- 9 klager gjaldt forhold i tjenesten
- 26 klager gjaldt dommeratferd
- 4 klager gjaldt sen saksbehandling
- 3 klager gjaldt administrative forhold.

En og samme klage kan gjelde flere forhold. Det ble gitt disiplinærreaksjon i to tilfeller, i form av kritikk. 12 saker har blitt avsluttet på andre måter.

Tilsynsutvalget gjennomførte seks ordinære møter og ett ekstraordinært møte i 2016.

Et utviklingstrekk er at antall klager har stabilisert seg på et høyere nivå enn tidligere. En grunn til dette kan være at klageordningen har blitt bedre kjent hos parter, advokater og andre. Et annet utviklingstrekk er at utvalget i stadig flere saker avgir uttalelser om god dommerskikk, uten at det treffes vedtak om disiplinærtiltak. Dette er i samsvar med forarbeidenes forutsetning om at Tilsynsutvalget skal utvikle retningslinjer for hva som anses som «god dommerskikk». Det er også mottatt færre andel klager som gjelder dommeratferd i forbindelse med rettssaker.

9.3 Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark

Finnmarkskommisjonens oppgave er å kartlegge eksisterende bruks- og eierrettigheter som folk i Finnmark har ervervet på grunnlag av langvarig bruk. Utmarksdomstolen for Finnmark behandler tvister om rettigheter som oppstår etter at Finnmarkskommisjonen har utredet et felt.

Finnmarkskommisjonen har så langt utredet fem felt. Feltrapportene har generert 14 søksmål for Utmarksdomstolen for Finnmark. Tallet på søksmål har vært jevnt nedadgående for hver rapport som er avgitt. Den første rapporten genererte fem søksmål, den siste rapporten har generert to søksmål. Fire av de 14 innkomne søksmålene er avvist av ulike grunner. Av de ti øvrige søksmålene er tre avgjort ved at partene har inngått forlik, to ble avgjort ved dom i 2015, tre ble avgjort ved dom i 2016, en sak er trukket og en sak står til pådømmelse i 2018.

Forutsigbarheten for utmarksdomstolens driftssituasjon er blitt vesentlig forbedret i løpet av

2016, som følge av regelendringen som innebærer at domstolen ikke lenger skal dekke partenes nødvendige kostnader med saken over domstolens driftsbudsjett, jf. Prop 155 L (2015–2016). Regelendringen var et vesentlig bidrag til at utmarksdomstolen fikk sluttbehandlet alle tvister som var reist for domstolen med utgangspunkt i Finnmarkskommisjonens fire første avgitte rapporter. Søksmålet som står til avgjørelse i 2018 er reist som følge av den femte og så langt siste rapporten avgitt av Finnmarkskommisjonen.

Det vises til Prop. 1 S (2016–2017) for Justis- og beredskapsdepartementet vedrørende grunnlaget for bevilgning til Finnmarkskommisjonen og Utmarksdomstolen for Finnmark.

9.4 Endringer i rettsgebyret

Rettsgebyr (R) er et grunngebyr som danner utgangspunkt for beregning av betaling for tjenester i offentlig virksomhet. Gebyret som betales er sammensatt av grunngebyret R og en multiplikator.

9.4.1 Prisjustering av rettsgebyret

Regjeringen foreslår å øke rettsgebyret (R) fra 1 049 kroner til 1 130 kroner med virkning fra 1. januar 2018. Dette innebærer en prisjustering med 5,9 pst. for perioden 2014–2016 og en prisjustering på 1,8 pst. i tråd med anslått prisvekst for 2018. R er tidligere prisjustert for perioden frem til 2014 og for 2017. Det tas sikte på å justere R årlig i tråd med alminnelig kostnadsutvikling.

9.4.2 Nytt gebyr for skifteattest m.m.

Domstolenes utstedelse av skifte- og uskifteattester og fullmakter ved bo av mindre verdi er myndighetshandlinger som mottakeren av attesten eller fullmakten ikke betaler for. Skifteattesten er det sentrale dokumentet ved privat skifte av dødsboer. Før arvinger kan disponere over et dødsbo, må de ha en attest som legitimerer dem som arving til boet. Det foreslås at det innføres et gebyr for domstolenes utstedelse av skifte- og uskifteattester og ved tingrettens utstedelse av fullmakter til å disponere over bo av mindre verdi.

Gebyret knyttes opp mot rettsgebyret og det foreslås et gebyr tilsvarende rettsgebyret. Gebyrnivået baserer seg på kostnadsberegninger foretatt av Domstoladministrasjonen og tilsvarer selvkost, jf. Finansdepartementets bestemmelser i rundskriv R-112/15 Bestemmelser om statlig gebyr- og avgiftsfinansiering. Forslaget innebærer

en lovendring som må på høring. Det tas sikte på at gebyret kan tre i kraft med virkning fra 1. juli 2018.

9.5 Vitnestøtteordningen

Hvert år møter over 70 000 vitner for norske domstoler. Mange av dem har ingen eller liten kunnskap om rettssystemet. Vitnestøttene gir vitner medmenneskelig støtte og praktisk informasjon og veiledning. Domstolene og Røde Kors samarbeider om vitnestøtteordningene lokalt. Domstoladministrasjonen forvalter hovedansvaret for ordningen.

Brukerundersøkelser viser at erfaringene med vitnestøtteordningen er positive og bidrar til trygge vitner. Ordningen utvides jevnlig til å omfatte flere domstoler og antall biståtte vitner øker jevnt. I 2016 fikk over 11 000 vitner bistand. 85 pst. av vitnene møter i domstoler som tilbyr vitnestøtte.

Vitnestøtte samhandler med andre for god ivaretagelse av vitner, for eksempel med det regjeringsoppnevnte Prosjekt November, som ivaretar voldsutsatte og voldsutøvere. Domstolene samar-

beider i stadig større grad med de andre aktørene om å ivareta vitner og fornærmede.

9.6 Overføring av oppgaver fra domstolene til kommunene

Regjeringen la 5. april 2017 frem Prop. 91 L (2016–2017) *Endringer i ekteskapsloven og bustøttelova m.m. (oppgaveoverføring til kommunene) og lov om overføring av ansvar for kollektivtransport*. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Barne- og likestillingsdepartementet. Lovendringen innebærer blant annet en overføring av oppgaver fra domstolene til kommunene i forbindelse med kommunereformen. Vigsler, som i dag gjennomføres av domstolene, overføres fra 1. januar 2018 til kommunene. I tillegg skal kommunene kunne utføre enkle notarialforretninger, slik at denne oppgaven fremover kan utføres både i domstolene og av kommunene.

Som følge av dette foreslås det å overføre 3 mill. kroner fra kap. 410, post 01 til rammetilskuddet til kommunene over Kommunal- og moderniseringsdepartementets kap. 571, post 60.

Kap. 61 Høyesterett

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2016	budsjett 2017	2018
01	Driftsutgifter	101 332	108 462	109 967
	Sum kap. 0061	101 332	108 462	109 967

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker faste og variable lønnsutgifter. Bemanningen i Høyesterett utgjorde 20 høyesterettsdommerårsverk og 55 andre årsverk per 1. juli 2017. Bevilgningen skal videre dekke øvrige driftsutgifter som følger av Høyesteretts virksomhet.

Bevilgningen foreslås økt med 1,1 mill. kroner i henhold til lønnsøkningen for dommere i Høyesterett for perioden 1. januar 2017 til 31. desember 2017 og 0,2 mill. kroner for perioden 1. oktober 2015 til 31. desember 2016, jf. omtale i Prop. 129 S (2016–2017).

Bevilgningen foreslås redusert med 542 000 kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 275 000 kroner som følge av omdisponeringer av utgifter til betaling av pensjonspremie.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 61, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3061, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 110 mill. kroner.

Kap. 410 Domstolene

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	2 112 066	2 334 225	2 441 157
21	Spesielle driftsutgifter	72 167	68 890	70 397
22	Vernesaker/sideutgifter, jordskiftedomstoler, <i>kan overføres</i>	4 750	6 450	6 591
Sum kap. 0410		2 188 983	2 409 565	2 518 145

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker alle ordinære driftsutgifter ved Domstoladministrasjonen. Bevilgningen dekker faste og variable lønnsutgifter og lønnsutgifter til tilkalte og ekstraordinære dommere i tingrettene, jordskifterettene og lagmannsrettene. Bemanningen i Domstoladministrasjonen utgjorde 89 årsverk per 1. juli 2017. Bemanningen ved tingrettene utgjorde 375 dommerårsverk, 114 dommerfullmektigårsverk og 683 andre årsverk per 1. juli 2017. Bemanningen ved lagmannsrettene utgjorde 173 dommerårsverk og 118 andre årsverk per 1. juli 2017. Bemanningen ved jordskifterettene utgjorde 76 dommerårsverk og 132 andre årsverk per 1. juli 2017. Bevilgningen skal videre dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer knyttet til de enkelte domstolene. Bevilgningen dekker også utgifter til Finnmarkskommisjonen, Utmarksdomstolen for Finnmark, Tilsynsutvalget for dommere og Innstillingsrådet for dommere.

Bevilgningen foreslås økt med 23,2 mill. kroner som følge av lønnsøkningen for dommere i tingrettene og lagmannsrettene for perioden 1. januar 2018 til 31. desember 2018.

Bevilgningen foreslås redusert med 11,7 mill. kroner som et ledd i avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås redusert med 36,8 mill. kroner som følge av at prosjektet med etablering av et felles saksbehandlingssystem i domstolene er fullført.

Bevilgningen foreslås redusert med 5,8 mill. kroner i forbindelse med forprosjekt for nytt tinghus i Drammen, jf. omtale i Innst. 6 S (2016–2017).

Bevilgningen foreslås redusert med 487 000 kroner i forbindelse med overgangen til digital post til innbyggere og næringsliv.

Bevilgningen foreslås økt med 6 mill. kroner i forbindelse med forprosjekt for rehabilitering av Bergen tinghus.

Bevilgningen foreslås økt med 9 mill. kroner for å styrke satsingen på prosjektet Digitale domstolene. Dette innebærer en bevilgning til prosjektet på 37 mill. kroner i 2018.

Bevilgningen foreslås redusert med 3 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 571, post 60 som følge av at myndigheten til å foreta vigsler overføres fra domstolene til kommunene fra 1. januar 2018. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Bevilgningen foreslås økt med 1,5 mill. kroner i forbindelse med økte utgifter som følge av iverksetting av regler som gir utenlandsboende adgang til å søke gjeldsordning. Det vises til omtale under programkategori 06.40 og Prop. 1. S (2017–2018) for Barne- og likestillingsdepartementet.

Bevilgningen foreslås økt med 11 mill. kroner for å øke kapasiteten i domstolene. Videre foreslås det at bevilgningen økes med 5 mill. kroner som følge av helårsvirkning av bevilgningen til økt kapasitet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017, jf. omtale i Innst. 401 S (2016–2017). Dette innebærer en økning på 10 mill. kroner i forhold til saldert budsjett 2017. Samlet foreslås det at bevilgningen *økes* med 16 mill. kroner. Videre foreslås det at 5 mill. kroner av bevilgningen i 2017 til arbeidet med ny tinghusløsning i Drammen og prøveprosjekt med opptak i retten *videreføres* i 2018. Dette gir en totalramme på 21 mill. kroner. I tillegg til økt kapasitet i domstolene foreslås det at midlene går til videre arbeid med nye tinghusløsninger og videreføring og ev. utvidelse av prøveprosjektet med opptak i retten som ble igangsatt i 2016, jf. omtale i Innst. 6 S (2015–2016).

Bevilgningen foreslås økt med 3 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på hhv. 2,5 mill. kroner på kap. 414, post 01 og 0,5 mill. kroner på kap. 466, post 01 som følge av besparelser etter avvikling av juryordningen. Det et anslått at ytterligere 2 mill. kroner i besparelser vil komme på kap. 410, post 01. Det foreslås at de samlede innsparingene på 5 mill. kroner i 2018 kommer domstolene til gode. Dette skal dekke deler av utgiftene til ombygging av lagmannsrettenes juriesaler og tilpasninger i saksbehandlingssystemet Lovisa.

Bevilgningen foreslås økt med 84,2 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 411, post 01 som følge av sammenslåingen av kap. 410, post 01 og kap. 411, post 01.

Bevilgningen foreslås redusert med 6,7 mill. kroner som følge av omdisponeringer av utgifter til betaling av pensjonspremie.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 410, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3410, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2 441,2 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter som etter rettsgebyrloven er inkludert i rettsgebyret, jf. kap.

3410, f.eks. kunngjøringsutgifter, nødvendige utgifter ved tvangsforretninger, registrering m.m. under offentlig bobehandling og forkynnelse som er nødvendig etter loven. I enkelte saker dekkes utgifter til meddommere, vitner og rettsvitner m.m. Bevilgningen dekker også arbeidsgiveravgift av godtgjøring til meddommere og tolker i sivile saker hvor partene selv dekker godtgjøringen.

Bevilgningen foreslås redusert med 344 000 kroner som et ledd i avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 70,4 mill. kroner.

Post 22 Vernesaker/sideutgifter, jordskiftedomstoler, kan overføres

Jordskiftedomstolene har hjemmel til å kreve inn sideutgifter i visse saker. Sideutgiftene skal dekke det tekniske arbeidet i disse sakene. Utgiftene skal føres i egne saksregnskap.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 410, post 22 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3410, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6,6 mill. kroner.

Kap. 3410 Domstolene

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Rettsgebyr	301 625	341 364	385 993
02	Saks- og gebyrinntekter jordskiftedomstolene	17 816	21 472	23 243
03	Diverse refusjoner	3 630	1 782	1 821
04	Vernesaker jordskiftedomstolene	4 647	5 988	5 958
	Sum kap. 3410	327 718	370 606	417 015

Post 01 Rettsgebyr

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra gebyrpliktige oppgaver i domstolene i forbindelse med tvistesaker, skjønn, skifte, konkurs, tvangsforretninger, m.m.

Bevilgningen foreslås økt med 19,8 mill. kroner i forbindelse med innføring av nytt gebyr for skifteattest.

Bevilgningen foreslås økt med 20,1 mill. kroner som følge av prisjustering av rettsgebyret.

Bevilgningen foreslås redusert med 1,7 mill. kroner som et ledd i avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter. Det foreslås en bevilgning på posten på 386 mill. kroner.

Post 02 Saks- og gebyrinntekter jordskiftedomstolene

Bevilgningen på posten omfatter inntekter ved at partene i saken betaler gebyr.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 410, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3410, post 02, jf. forslag til vedtak.

Bevilgningen foreslås økt med 1,3 mill. kroner som følge av prisjustering av rettsgebyret.

Bevilgningen foreslås redusert med 107 000 kroner som et ledd i avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 23,2 mill. kroner.

Post 03 Diverse refusjoner

Posten dekker refusjoner som brutto inntektsføres ved domstolene i første instans og lagmanns-

rettene, bl.a. refusjoner etter avregning av energitgifter m.m.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til at merinntektene på kap. 3410, post 03 kan benyttes til å overskride bevilgningen på kap. 410, post 01 tilsvarende, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1,8 mill. kroner.

Post 04 Vernesaker jordskiftedomstolene

Bevilgningen på posten samsvarer med tilsvarende utgifter på kap. 410, post 22.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 410, post 22 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3410, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6 mill. kroner.

Kap. 411 Domstoladministrasjonen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 410 post 01</i>	81 532	84 425	
	Sum kap. 0411	81 532	84 425	

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 410, post 01

Bevilgningen dekket til og med 2017 alle ordinære driftsutgifter ved Domstoladministrasjonen. For å bidra til økt fleksibilitet i budsjettene til domstolene foreslås det å overføre bevilgningen

på kap. 411 Domstoladministrasjonen til kap. 410 Domstolene.

Bevilgningen foreslås redusert med 422 000 kroner som et ledd i avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås redusert med 84,2 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 410,

Kap. 414 Forlikråd og andre domsutgifter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	216 773	231 504	229 190
21	Spesielle driftsutgifter	35 829	37 237	38 051
	Sum kap. 0414	252 602	268 741	267 241

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker godtgjørelse og tapt arbeidsfortjeneste til meddommere, lagrettemedlemmer, enkelte sakkyndige, vitner, rettsvitner m.m. og deres reiseutgifter. Videre dekker bevilgningen utgifter til tolker i sivile saker der partene har krav på tolk. Bevilgningen på posten dekker også utgifter til vitner som møter eller på annen måte avgir forklaring til Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker samt nødvendige blodprøver og DNA-tester i kommisjonens arbeid. Bevilgningsbehovet er skjønnsmessig anslått.

Bevilgningen foreslås redusert med 2,5 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 410, post 01 i forbindelse med besparelser etter avvikling av juryordningen.

Bevilgningen foreslås redusert med 1,2 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 229,2 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Posten dekker utgifter til godtgjørelse og kjøregodtgjørelse til forlikrådenes medlemmer og nødvendige kompetansehevende tiltak.

Bevilgningen foreslås redusert med 186 000 kroner i forbindelse med avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 38,1 mill. kroner.

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	4 397 911	4 878 910	5 026 562	3,0
30–49	Nybygg, anlegg m.v.	39 112	44 456	23 619	-46,9
60–69	Overføringer til kommuner	61 696	82 000	76 800	-6,3
70–89	Overføringer til private	22 290	22 701	13 044	-42,5
	Sum kategori 06.30	4 521 009	5 028 067	5 140 025	2,2

Utgifter under programkategori 06.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
430	Kriminalomsorgen	4 324 987	4 838 695	4 883 588	0,9
432	Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter	196 022	189 372	256 437	35,4
	Sum kategori 06.30	4 521 009	5 028 067	5 140 025	2,2

1 Innledning

Programkategori 06.30 Kriminalomsorg omfatter kap. 430 Kriminalomsorgen og kap. 432 Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter.

Kategorien består av Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI), regionalt nivå med fem regionadministrasjoner, lokalt nivå med 40 fengsler og 16 friomsorgskontorer, to sentre for Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) og Kriminalomsorgens høyskole og utdanningssenter (KRUS). KDI har ansvaret for den faglige og administrative ledelsen av kriminalomsorgen.

1.1 Kategoriens organisering og innplassering i kjeden

Kriminalomsorgen er et av de siste leddene i straffesakskjeden, og skal sørge for at domfelte gjen-

nomfører straff idømt av domstolene og stille varetektsplasser til disposisjon for politiet. Kriminalomsorgens virksomhet og oppgavemengde avhenger av aktivitet og prioriteringer hos virksomhetene foran i kjeden: politi og påtalemyndighet (programkategori 06.40) og domstoler (programkategori 06.20). Økt oppklaring hos politiet og raskere behandling hos påtalemyndighet og domstoler vil gi behov for økt kapasitet hos kriminalomsorgen. På den annen side kan godt tilbakeføringsarbeid, en effektiv forebyggende innsats, og økt bruk av administrative sanksjoner, bidra til å redusere behovet for kapasitet i kriminalomsorgen.

Kriminalomsorgen gjennomfører straff både i fengsel og i samfunnet ellers. Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte til-

fredsstillende forhold. Ved varetektsfengsling skal kriminalomsorgen legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon.

Vellykket tilbakeføring til samfunnet etter endt straff uten at domfelte begår nye kriminelle handlinger, krever kvalifisert personell og tiltak tilpasset grupper med særlige behov. Redusert tilbakefall til ny kriminalitet er et felles ansvar på tvers av flere sektorer og forvaltningsnivåer. Kriminalomsorgen, samarbeidende etater og kommunene må samordne sine virkemidler og legge til rette for at domfelte og innsatte får de tjenester som lovgivningen gir dem krav på, og at de kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster. De sektorene som har ansvar for disse tjenestene ellers i samfunnet, har også ansvaret under straffegjennomføring (importmodellen). Det sikrer kvalitet i tjenestene. Straffen skal gjennomføres på en måte som er betryggende for samfunnet og som motvirker nye straffbare handlinger. Målene for programkategori 06.30 er:

- En mer effektiv straffesakskjede
- Styrke forebyggingen av kriminalitet
- Redusere alvorlig kriminalitet

2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen foreslår følgende større satsinger og tiltak i 2018:

- Nytt fengsel i Agder med avdelinger i Mandal og Froland – 732 mill. kroner.
- Utdanning av flere fengselsbetjenter ved KRUS – 65,5 mill. kroner.
- Videreføring av bevilgning til utvidelse av elektronisk kontroll (EK) – 40 mill. kroner.
- Videreføring av leie av fengselskapasitet i Nederland – 302 mill. kroner.

3 En mer effektiv straffesakskjede

3.1 Økt kapasitet til gjennomføring av straff og varetekt

3.1.1 Kapasitetsøkninger i regjeringsperioden

Regjeringen er opptatt av å sikre en effektiv straffesakskjede med tilstrekkelig kapasitet til å dekke behovet for gjennomføring av straff og varetekt, uten soningskø. Tiden fra pådømmelse til straffegjennomføring igangsettes skal være kortest mulig, og politiet skal sikres tilgang på varetektsplasser ved behov.

Rask straffegjennomføring etter pådømmelse er viktig både for å oppnå straffens allmennpreventive og individpreventive formål og av hensyn til ofrene for lovbruddene. Det er en ambisjon at

straffegjennomføringen skal påbegynnes senest 60 dager etter at rettskraftig dom er mottatt i kriminalomsorgen.

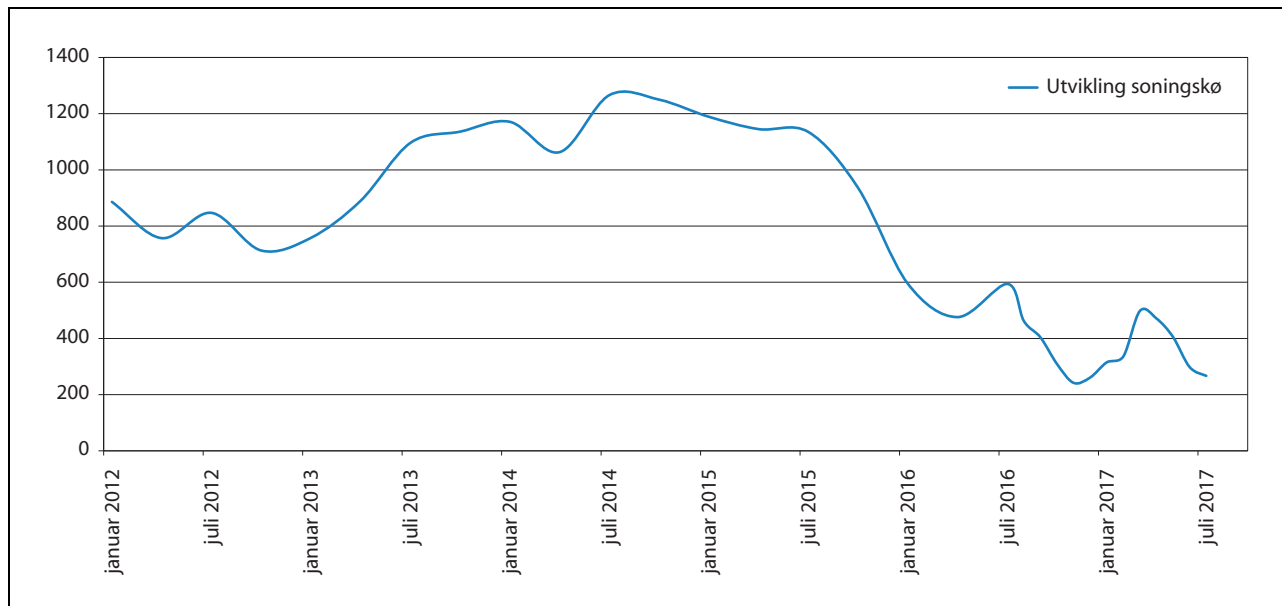
For å sikre tilstrekkelig kapasitet til straffegjennomføring og varetekt, har Regjeringen i hele perioden sørget for å utvide kapasiteten. Kapasiteten er økt både med fengselsplasser på høy sikkerhet og på straffegjennomføring som gjennomføres i samfunnet. Totalt har Regjeringen økt kapasiteten til gjennomføring av fengselsstraff og varetekt med 571 plasser, herunder 255 plasser på straffegjennomføring med elektronisk kontroll (EK). Ytterligere 300 fengselsplasser vil stå ferdig i Agder i 2020. Når plassene i Agder er klare og leieavtalen med Nederland løper ut, vil Regjeringen totalt ha sørget for å øke kapasiteten for gjennomføring av fengselsstraff med 509 nye plasser.

Under følger en oversikt over kapasitetsutvidelser i regjeringsperioden:

- 65 nye fengselsplasser og 50 dubleringsplasser.
- 181 nye fengselsplasser ved Ullersmo fengsel og Indre Østfold fengsel, avdeling Eidsberg til erstatning for 172 plasser ved Oslo fengsel, avdeling A, som er lagt ned.
- 300 nye plasser i Agder, som etter planen vil stå ferdig medio 2020. Ca. 120 plasser legges ned.
- Leie av 242 fengselsplasser i Nederland.
- 255 plasser på straffegjennomføring med elektronisk kontroll (strgjfl. § 16 2. ledd).
- Økt bruk av straffegjennomføring i institusjon (strgjfl. § 12). I 2016 utgjorde bruken av § 12 tilsvarende ca. 130 plasser.
- Etablering av landsdekkende og permanent narkotikaprogram med domstolskontroll (ND).

I tillegg har det etter forslag fra Regjeringen blitt bevilget 255 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold i fengslene for å opprettholde kapasitet. Dette kommer i tillegg til det ordinære vedlikeholdet.

De iverksatte kapasitetsøkningene har gitt god effekt i form av markant nedgang i soningskøen og bedre kapasitet til varetektsplasser for politiet. Det har lenge vært en utfordring at fristen for overføring fra politiarrest til varetekt ikke overholdes, men regjeringens satsing på økt kapasitet har ført til at varetektsbehovet nå i all hovedsak er dekket. Se nærmere omtale under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet. Den store reduksjonen i soningskøen inntraff sommeren 2015, og kan særlig knyttes til åpningen av Norgerhaven fengsel i september 2015. Per 1. september 2017 var det 227 ubetingede dommer i soningskø. Dette er en reduksjon på om lag 75 pst. fra da regjeringen overtok i 2013.

Figur 2.12 Utvikling soningskø ubetingede dommer 2012–2017

3.1.2 Straffegjennomføring med elektronisk kontroll

Straffegjennomføring med elektronisk kontroll ble gjort landsdekkende i 2014, og bidrar med ca. 8 pst. av den totale straffegjennomføringskapasiteten.

Etter forslag fra regjeringen bevilget Stortinget 10 mill. kroner til å øke kapasiteten fra 2017. Bevilgningen dekket en utvidelse tilsvarende om lag 40 plasser i 2017. I 2018 foreslås en bevilgning på 40 mill. kroner (helårseffekt), som vil dekke en utvidelse tilsvarende om lag 150 plasser. Straffegjennomføring med elektronisk kontroll vil da få en kapasitet på om lag 500 plasser.

Domfelte som gjennomfører siste del av straffen med elektronisk kontroll (delgjennomføring) utgjorde i 2016 11 pst. av alle iverksatte saker med elektronisk kontroll. Under 5 pst. (143 personer) ble overført til fengsel grunnet brudd på vilkårene.

Ordningen ble evaluert av Vista Analyse AS i mars 2016. Konklusjonen var at den treffer målgruppen godt, reduserer sannsynligheten for tilbakefall og er et samfunnsøkonomisk lønnsomt tiltak sammenlignet med straffegjennomføring i fengsel. Både domfelte, pårørende og samfunnet har nytte av tiltaket.

Kriminalomsorgens kontrollsentral for drift og oppfølging av straffegjennomføring med elektronisk kontroll har i tillegg ansvaret for å drifte ordningen med omvendt voldsalarm (OVA) for Politiet. Se omtale av OVA under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

3.1.3 Leie av fengselskapasitet i Nederland

For å løse det akutte behovet for plasser med høy sikkerhet, inngikk regjeringen i 2015 en avtale om leie av 242 fengselsplasser i Nederland. Den ekstra kapasiteten i Nederland har bidratt til redusert soningskø, færre brudd på frister for overføring av varetektsinnsatte fra politiarrest til fengsel, og skapt grunnlag for å gjennomføre vedlikehold og rehabilitering av eldre og nedslitt bygningsmasse i Norge.

Siden åpningen av Norgerhaven fengsel 1. september 2015 har totalt 790 personer blitt overført. Av disse er 78 pst. utenlandske statsborgere. 64 pst. av de innsatte er overført frivillig. Innsatte som er under behandling i spesialisthelsetjenesten, innsatte som har krav på utdanning eller er i et utdanningsløp, og innsatte som har jevnlig besøk av barn under 18 år som de ellers har regelmessig omsorg for, skal ikke overføres til Norgerhaven fengsel. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider for at kapasiteten skal benyttes fullt ut og følger dette tett opp mot Kriminalomsorgsdirektoratet.

Kriminalomsorgsdirektoratets erfaringer med driften av Norgerhaven fengsel er etter to år meget gode, og andelen frivillige overføringer har holdt seg høy. Innsattes rehabilitering ivaretas på en god måte, bl.a. gjennom en godt utbygget arbeidsdrift som gir innsatte mulighet for ulike former for arbeidstrening og gir tilbud om sysselsetting til samtlige innsatte. Det er et godt utbygd og bemannet bibliotek og gode treningsmuligheter. Norgerhaven fengsel har også et godt beman-

net helsetilbud og livssynstilbud. Fra september 2017 er det også etablert et tilbud om rusmestring i fengselet.

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet besøkte Norgerhaven fengsel i september 2016. Sivilombudsmannen skriver i sin besøksrapport at det er forhold ved straffegjennomføringen i Nederland som innebærer en risiko for krenkelse av forbudet mot tortur og umenneskelig behandling, og stiller spørsmål om enkelte av avtalens bestemmelser er i tråd med Norges folkerettslige forpliktelser. Dette gjelder bl.a. at nederlandsk straffelov gjelder ved straffbare forhold begått i fengselet, og at nederlandske myndigheter i gitte situasjoner kan benytte tvangsmidler mot norske innsatte. Justis- og beredskapsdepartementet viser, i sitt svar til Sivilombudsmannen 1. juni 2017, til at avtalen og gjennomføringen av denne er i tråd med Norges menneskerettslige forpliktelser. Gjennom traktaten og samarbeidsavtalen (avtale mellom de to landenes direktorater) er det skapt en klar ansvarsfordeling mellom norske og nederlandske myndigheter, som sikrer at det i alle tilfeller er enten Nederland eller Norge (eller begge) som er ansvarlig for å ivareta innsattes vern etter torturkonvensjonen. Flere konkrete forhold som er tatt opp av Sivilombudsmannen er fulgt opp, bl.a. at bruken av tvangsmidler under transport

skal skje etter en skriftlig konkret vurdering, og at flere personer er tilsatt i fengselet for å korte ned saksbehandlingstiden.

Leieavtalen utløper 31. august 2018. Avtalen kan forlenges med minst ett år av gangen. Regjeringen foreslår derfor å bevilge 89,2 mill. kroner i 2018 til å forlenge leieavtalen med Nederland til 1. september 2019. Samlet bevilgning til leie av Norgerhaven fengsel blir da 302 mill. kroner i 2018.

Regjeringen foreslår samtidig å bevilge midler til å etablere 300 fengselsplasser i Agder. Disse planlegges ferdigstilt medio 2020. Dersom kapasiteten i Norgerhaven fengsel avvikles før tilsvarende kapasitet er etablert i Norge, vil det medføre en økning i både soningskø og opphold i politiarrest utover lovbestemt frist.

3.2. Soningsoverføring

3.2.1 Omfang av soningsoverføringer i 2017

Regjeringen har prioritert arbeidet med å overføre utenlandske domfelte til videre soning i domfeltes hjemland. Dette har gitt gode resultater. 65 utenlandske domfelte ble overført til fortsatt soning i hjemlandet i 2016, noe som er det høyeste antallet som er oppnådd. Antallet var 38 i 2014 og 63 i 2015.

Tabell 2.9 Omfang av soningsoverføringer 2011–2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antall soningsoverføringer	52	48	46	38	63	65
Antall sparte fengselsplasser	94	91	78	58	113	101

Flertallet av domfelte fra land utenfor Norden kan ikke soningsoverføres på grunn av for kort dom eller for kort gjenstående soningstid. Potensialet for overføringer til land utenfor Norden anslås å være om lag 80–100. Kriminalomsorgen anmoder hjemlandet om soningsoverføring i alle saker hvor det er realistisk å få i stand overføring.

Soningsoverføringene i 2016 innebærer en besparelse som tilsvarer drift av om lag 101 fengselsplasser med fullt belegg i ett år. Foreløpige resultater i 2017 tilsier et resultat på om lag samme nivå som i 2016.

3.2.2 Nye soningsoverføringsavtaler

Regjeringen fortsetter arbeidet med å inngå nye soningsoverføringsavtaler. Det pågår forhandlin-

ger om en avtale med Serbia. Forhandlingene med Polen er i en innledende fase. Det er videre gjort en henvendelse til myndighetene i Kosovo.

3.3 Vedlikehold

Statsbygg eier de fleste fengselsbyggene og har ansvar for vedlikeholdet. Bevilgningen til vedlikehold og bygging av nye fengsler skjer over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett. Det vises til omtale under programkategori 13.30 kap. 2445 Statsbygg, i Prop. 1 S (2016–2017) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Fengselseiendommene er gjennomgående svært nedslitte, med et stort behov for oppgradering og vedlikehold. Tilstandsanalyse utført av Statsbygg i 2013 anslo et vedlikeholdsetterslep i

størrelsesorden 3,3 til 4,4 mrd. kroner. En del av fengslene vil ikke være egnet for rehabilitering pga. det omfattende vedlikeholdsetterlepet, og plasser vil måtte erstattes med ny kapasitet, slik det nå gjøres på Østlandsområdet og i Agder. Det vil også være behov for å stenge ned hele eller deler av fengsler midlertidig for å utføre vedlikeholdsarbeid.

I 2016 ble det bevilget 115 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold, hvorav 65 mill. kroner som en del av tiltakspakken for økt sysselsetting. Samlet har regjeringen sørget for bevilgning på 255 mill. kroner til ekstraordinært vedlikehold i fengslene i perioden 2013–2017. Dette kommer i tillegg til det ordinære vedlikeholdet. I perioden 2013–2017 er det utført vedlikehold av fengslene for samlet ca. 890 mill. kroner.

Bevilgning til ekstraordinært vedlikehold har i henhold til en omforent plan utarbeidet av KDI og Statsbygg blitt disponert etter følgende kriterier:

- Hindre svikt i sentrale bygningsdeler/-komponenter der slik svikt ville ha stor konsekvens,
- Utbedre mangler vedrørende brannsikkerhet,
- Sikre stabil forsyning til eiendommene (vann, varme, elektrisitet).

I 2016 har bevilgning til ekstraordinært vedlikehold bl.a. blitt benyttet til rehabilitering og brannsikkerhetstiltak ved Bergen fengsel, Ullersmo fengsel, Ila fengsel og forvaringsanstalt, Oslo fengsel og Trondheim fengsel. Det er også etablert toaletter og ventilasjon på celler ved Åna fengsel.

3.4 Gjennomføring av ubetinget fengselsstraff og varetekt – omfang

Ubetinget fengselsstraff gjennomføres i utgangspunktet i fengsel. I enkelte tilfeller kan kriminalomsorgen beslutte at ubetinget fengselsstraff skal gjennomføres utenfor fengsel. Dette gjelder for overføring fra fengsel til hjemmesoneing (strgjfl. § 16 1. ledd), straffegjennomføring med elektronisk kontroll (strgjfl. § 16 2. ledd) og straffegjennomføring i institusjon (strgjfl. § 12).

I 2016 hadde kriminalomsorgen kapasitet på gjennomføring av ubetingede dommer, varetekt, forvaring og bøtesoneing tilsvarende drift av om lag 4 600 fengselsplasser.

Fengslene hadde kapasitet på om lag 4 100 plasser. Elektronisk kontroll utgjorde om lag 350 plasser, mens straffegjennomføring i institusjon utgjorde om lag 130 plasser. I tillegg gjennomfører et relativt sett mindre antall straff utenfor fengsel etter straffegjennomføringsloven § 16 første ledd.

3.4.1 Straffegjennomføring i fengsel

2/3 av fengselskapasiteten er plasser med høyt sikkerhetsnivå, og 1/3 er plasser med lavere sikkerhetsnivå. Kapasitetsutnyttelsen i fengslene er høy. I 2016 var samlet gjennomsnittlig kapasitetsutnyttelse 95 pst. Det legges opp til en fortsatt høy kapasitetsutnyttelse for å bidra til å holde soningskøen nede.

I perioden 2011–2016 har det vært en utvikling i retning av lengre gjennomføringstid for domssøner. Årsaken til dette er todelt. Innføring og utvidelse av elektronisk kontroll medfører at en stor andel av dommer under fire måneder sones utenfor fengsel. Samtidig er lengden på dommene kriminalomsorgen mottar økende, selv om det totale antallet dommer ikke nødvendigvis øker.

3.4.2 Straffegjennomføring i institusjon (straffegjennomføringsloven § 12)

Å styrke forebyggingen av kriminalitet er en viktig målsetting for regjeringen. Tiltak som bidrar til rehabilitering og forebygging av tilbakefall til ny kriminalitet har blitt prioritert. Regjeringen sørget derfor i 2014 for økt bevilgning på 10 mill. kroner til utvidet bruk av straffegjennomføring i institusjon.

Formålet med straffegjennomføring i institusjon er rehabilitering, men økt bruk frigjør også kapasitet i fengslene. I 2016 ble 675 personer overført til straffegjennomføring i institusjon. Dette tilsvarte om lag 130 plasser. Dette er en betydelig økning fra 2014 hvor 517 personer, tilsvarende om lag 101 plasser, ble overført.

3.4.3 Barn og unge – tilpassede tiltak for unge lovbrøyttere

Regjeringen er opptatt av å legge til rette for straffegjennomføring som imøtekommer barns behov, når det som en siste utvei er nødvendig å fengsle barn og unge under 18 år.

Kriminalomsorgen har åtte tilrettelagte plasser for innsatte under 18 år. Fire plasser ved Ungdomsenhet vest ved Bjørgvin fengsel, og fire plasser ved Ungdomsenhet øst på Eidsvoll. Enheten ved Eidsvoll ble åpnet i april 2016.

7. juli 2017 var det seks barn i fengsel, fem i varetekt og en på dom. I 2016 var det totalt 29 nyinnsettelse av barn under 18 år, 26 i varetekt og tre på dom. Til sammenligning var tallet nyinnsettelse av barn under 18 år hhv. 24 og 27 i 2014 og 2015.

Barn skal fortrinnsvis ikke gjennomføre straff i fengsel. Andre straffegjennomføringsformer skal

benyttes så langt som mulig. I 2016 gjaldt 30 av iverksatte samfunnsstraffdommer personer under 18 år. Det vises også til omtale av ungdomsstraffen, under programkategori 06.70.

Sivilombudsmannens forebyggingsenhet besøkta ungdomsenheten på Eidsvoll i februar 2017. Av rapporten om Ungdomsenhet øst fremgår det at forholdene i enheten skiller seg fra forholdene i Ungdomsenhet vest. Bl.a. ved at forholdene ikke i tilstrekkelig grad er tilpasset mindreårige.

Ungdomsenhet øst har allerede foretatt enkelte endringer i sine rutiner. Justis- og bered-

skapsdepartementet vil sørge for at funnene i rapporten følges opp.

3.4.4 Varetekt

I 2016 ble var det i gjennomsnitt 1 009 innsatte i varetekt. Dette utgjør 27 pst. av den totale fengselskapasiteten. Om lag 50 pst. av alle varetektsinnsatte til enhver tid er utenlandske statsborgere, jf. tabell under.

Tabell 2.10 Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte, andel utenlandske statsborgere i varetekt 2011–2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Gjennomsnittlig antall varetektsinnsatte	931	945	1 027	1 049	1 000	1 009
Andel utenlandske statsborgere i varetekt (nyinnsatt) (i pst.)	49	54	51	51	51	49

3.4.5 Utenlandske innsatte

I 2016 var om lag 34 pst. av alle fengselsplasser belagt med utenlandske statsborgere, fra 113

land. 29 pst. av alle nyinnsettelse i 2016 var personer med utenlandsk statsborgerskap.

Tabell 2.11 Andel utenlandske innsatte i fengsel (varetekt og dom) 2011–2016 (i pst.)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Andel utenlandske innsatte i fengsel	32	33	33	33	33	34

Regjeringen har fulgt opp målsettingen om å etablere flere tilpassede fengselsplasser for utenlandske innsatte som ikke skal tilbakeføres til det norske samfunnet. En egen avdeling med om lag 20 plasser med høyt sikkerhetsnivå, forbeholdt utenlandske kvinner som skal utvises, ble opprettet ved Kongsvinger fengsel avdeling G i januar 2017. Formålet med å etablere tilpassede plasser til denne gruppen er å sikre bedre samarbeid mellom politiet, kriminalomsorgen og utlendingsmyndighetene, og å legge bedre til rette for uttransportering etter endt soning. Formålet er også å gi et bedre og mer tilpasset tilbud til denne målgruppen.

3.5 Straffereaksjoner i samfunnet

Samfunnsstraff, betinget dom med Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND) og betinget dom med Program mot ruspåvirket kjøring er straffereaksjoner som idømmes av domstolene og gjennomføres av kriminalomsorgen.

De siste årene har antallet iverksatte samfunnsstraffer vist en sterk nedgang. Fra 2 647 i 2010 er tallet jevnlig blitt redusert til 1 909 i 2016, en nedgang på 28 pst. Nedgangen i bruk av samfunnsstraff skyldes en kombinasjon av flere faktorer. Antallet straffedommer generelt er redusert. I tillegg har det vært en nedgang i vinningskriminalitet og straffedommer overfor unge. Samfunnsstraffen blir ansett som en reaksjon som er spesielt egnet for mindre alvorlige typer lovbrudd, som vinningskriminalitet, og for unge lovbrøyttere. Første halvår 2017 viser imidlertid en økning på 56 iverksatte dommer sammenlignet med første halvår 2016. Hvis vi framskriver samme trend ut året, tilsier dette en økning på om lag seks pst. fra 2016 til 2017.

Siden 2010 har antall avsagte dommer på ND og Program mot ruspåvirket kjøring vært relativt stabilt. Etter at straffereaksjonen ND ble gjort permanent og landsdekkende i 2016, er det avsagt ND-dommer i alle fylker, og alle friomsorgskontor

har nå aktive ND-dommer under gjennomføring. De to ND-sentrene i Bergen og Oslo er nå nasjonale kompetansesentre for ND. Disse har til sammen ansvar for gjennomføring av ND-dom-

mer i Hordaland, Oslo og Akershus. For øvrig er det friomsorgen som er ansvarlig for gjennomføring av ND-dommer i sine fylker, i tett dialog med og veiledning fra ND-sentrene.

Tabell 2.12 Straffereaksjoner i samfunnet. Antall iverksatte oppdrag 2011–2016

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Samfunnsstraff	2 544	2 437	2 231	2 246	1 914	1909
Narkotikaprogram med domstolskontroll	26	29	23	27	29	35
Program mot ruspåvirket kjøring	574	523	565	497	556	463

3.6 Utfordringer

3.6.1 Sikre tilstrekkelig kapasitet til gjennomføring av straff og varetekt

Justis- og beredskapsdepartementet la i Meld. St. 12 (2014–2015) *Utviklingsplan for kapasiteten i kriminalomsorgen* fram prognoser som viste et behov for økt kapasitet i kriminalomsorgen. Prognosene viser at fengselskapasiteten må økes med om lag 1 000 plasser innen 2040. Dette skyldes en stor underdekning på fengselsplasser samt befolkningsvekst som vil gi økt etterspørsel etter fengselsplasser. Korttidsprognosene for kapasitetsbehov revideres årlig. Prognosen for 2017–2022 viser at det er behov for å utvide fengselskapasiteten med tilsvarende 550 plasser allerede innen 2022. I tillegg er det anslått behov for at inntil 1 000 av dagens fengselsplasser erstattes med nye som følge av at deler av kriminalomsorgens bygningsmasse er i svært dårlig stand og lite tilpassningsdyktig til en framtidsrettet kriminalomsorg.

For å sikre tilstrekkelig kapasitet til straffegjennomføring og varetekt har regjeringen i hele perioden sørget for kapasitetsutvidelser ved å øke kapasiteten både med plasser på høyt sikkerhetsnivå og straffegjennomføring i samfunnet. Regjeringen har opprettet om lag 330 plasser, og ytterligere nye plasser er under etablering. Det vises til omtale foran. Regjeringen er i rute til å nå ambisjonen om 550 nye plasser innen 2022.

3.6.2 Uhensiktsmessig struktur

Departementet har både i Meld. St. 12 (2014–2015) og Prop. 122 S (2015–2016) beskrevet behovet for utvidelser og omstruktureringer i kriminalomsorgen. Det er viktig å ha en god balanse mellom fengselsplasser med ulikt sikkerhetsnivå (høy og lavere) og mellom fengselskapasitet og kapasitet for straff i samfunnet, bl.a. straffegjen-

nomføring med elektronisk kontroll (EK). Straffegjennomføring med EK vil ha en kapasitet på om lag 500 plasser i 2018. Den økte kapasiteten på EK fører til et redusert behov for fengselsplasser med lavere sikkerhetsnivå. I tillegg mottar kriminalomsorgen lengre dommer enn tidligere. Dette bidrar også til at det først og fremst er behov for å utvide fengselskapasitet med høy sikkerhet. Dette skaper en strukturell ubalanse som må hensyntas i den videre utviklingen av kapasitet.

Nye fengsler må være større, og flere av dagens enheter må erstattes med færre og større enheter. Videre må fengsler lokaliseres der det er behov. Dette innebærer at enkelte fengsler legges ned samtidig som det etableres nye større fengsler og enkelte eksisterende fengsler utvides. Dette er viktig både for å gi et godt kvalitativt tilbud, for å sikre gode forhold for de tilsatte og for å bruke kriminalomsorgens ressurser effektivt.

3.6.3 Soningskø

En langvarig underdekning av fengselsplasser medførte at det var en soningskø på over 1 200 dommer da regjeringen tok over. Det var også et høyt antall personer i politiarrest som ikke ble overført til varetekt i fengsel innen fristen på 48 timer. Selv om soningskøen nå er på et historisk lavt nivå vil det fortsatt være behov for å opprettholde og videreutvikle kapasitet i kriminalomsorgen for å imøtekomme fremtidige behov slik at køen holdes på et lavt nivå.

Regjeringen har derfor utvidet kapasiteten til gjennomføring av straff og varetekt ved etablering av nye fengselsplasser, leie av fengselsplasser i Nederland, utvidelse av straffegjennomføring med elektronisk kontroll, og bruk av dublering. Samtidig er flere innsatte overført til straffegjennomføring i behandlingsinstitusjon etter straffegjennomføringsloven § 12, og antall overføringer til videre soning i hjemlandet er rekordhøyt. Sum-

men av alle tiltakene, og særlig leieavtalen med Nederland, har bidratt til at soningskøen er kraftig redusert, og antall oversittere i politiarrest er vesentlig færre. Se omtale foran.

Høy kapasitetsutnyttelse i fengslene er et virkemiddel for å motvirke soningskø, men gjør det samtidig vanskelig å håndtere behovet for varetektsplasser. For å opprettholde fleksibilitet for å kunne ta inn nye varetektsinnsatte, vil det til enhver tid være noen plasser ledige. På sikt er det fortsatt en målsetting å redusere den gjennomsnittlige kapasitetsutnyttelsen. Dette kan gjøre det lettere å stille varetektsplasser til rådighet for politiet, og samtidig bedre mulighetene for å tilrettelegge innholdet i straffegjennomføringen for innsatte.

De siste årene har det vært en økning i bruken av straffegjennomføring med elektronisk kontroll. Per mai 2017 var om lag 90 dommer i kø. Regjeringen har iverksatt tiltak for å bygge ned køen på straffegjennomføring med elektronisk kontroll, og samtidig øke den totale straffegjennomføringskapasiteten. Kapasiteten ble utvidet i 2017, og vil i 2018 ha økt fra 350 til 500 plasser.

3.6.4 Kvinners soningsforhold

Regjeringen er opptatt av å styrke tilbudet til kvinner i fengsel. Det er et mål at kvinner og menn skal ha likeverdige forhold både innholdsmessig og materielt under straffegjennomføring. Kvinner skal som hovedregel gjennomføre straff i egne fengsler. Dersom kvinner skal gjennomføre straff i fengsler med mannlige innsatte, skal det skje i særskilte skjermede avdelinger med tilrettelagt tilbud. Kriminalomsorgen har fire fengsler med bare kvinnelige innsatte, Bredtveit, Søndre Vestfold avdeling Sandefjord, Kragerø og Ravneberget fengsler. Det er også en egen avdeling for utenlandske kvinnelige innsatte ved Kongsvinger fengsel. I tillegg tar enkelte andre fengsler imot kvinnelige innsatte i kortere eller lengre perioder.

Det er få kvinner i fengsel sammenliknet med menn. Antall nyinnsatte kvinner i fengsel var 902 i 2016, noe som utgjorde om lag 9 pst. av alle innsettelse. Til sammenligning var antallet nyinnsatte kvinner 732 i 2015 (8 pst.), 773 i 2014 (8 pst.) og 872 i 2013 (9 pst.). Målinger viser at mange av kvinnene er dømt for svært alvorlig kriminalitet.

Soningsforholdene for kvinner ble kritisert i Sivilombudsmannens rapport «Kvinner i fengsel – en temarapport om kvinners soningsforhold i Norge» fra 2016, og i Likestillings- og diskrimine-

ringsombudets rapport «Innsatt og utsatt – rapport om soningsforholdene til utsatte grupper i norske fengsler» fra 2017. Samsoning mellom kvinner og menn er særlig utfordrende i kriminalomsorgen, og skjer oftest ved varetektsfengsling eller når det mangler plasser på rene kvinneavdelinger. Når kvinner overføres til større sentrale enheter kommer gjerne overføringen i konflikt med nærhetsprinsippet.

Regjeringen har etablert 38 rene kvinneplasser i regjeringsperioden, for å sikre kvinner likeverdige soningsforhold med menn. Kragerø fengsel ble i 2016 omgjort til et fengsel forbeholdt kvinner, med 18 plasser fordelt på varetekt og dom. I tillegg er plassene som har vært brukt til kvinnelige innsatte ved Drammen fengsel overført til Kongsvinger fengsel, avdeling G.

Det er et økende antall kvinner i fengsel som ikke er norske statsborgere, og som ikke skal tilbakeføres til det norske samfunnet etter løslatelse. Denne gruppen har behov for en annen oppfølging og innhold i straffegjennomføringen enn øvrige innsatte. En egen avdeling forbeholdt utenlandske kvinner som skal utvises ble derfor opprettet ved Kongsvinger fengsel avdeling G i januar 2017. Avdelingen har om lag 20 plasser med høyt sikkerhetsnivå, og mottar både domsonere og varetektsinnsatte. Dette vil gi et bedre tilbud til kvinnelige utenlandske innsatte. Avdelingen ved Kongsvinger er skjermet, og kan tilby et godt innhold tilpasset kvinnelige utenlandske innsatte.

På bakgrunn av rapporten «Likeverdige forhold for kvinner og menn under kriminalomsorgens ansvar», som ble avgitt i januar 2015 av en arbeidsgruppe fra kriminalomsorgen, har KDI laget en strategi for kvinner i varetekt og under straffegjennomføring. Strategien har fem delmål;

1. Kvinner i fengsel skal være atskilt fra menn – organisering og infrastruktur;
2. Synliggjøring av kvinner som gjennomfører straff;
3. Tilrettelegging av innholdet;
4. Sikkerhet og sårbarhet;
5. Kompetanse om kvinnelige innsatte og domfelte.

Arbeidet med noen av tiltakene i strategien er allerede igangsatt. Bl.a. jobbes det med å sikre rusbehandlingstilbudet for kvinnelige innsatte.

Ved planlegging og etablering av nye fengsler vil behovet for tilrettelagte plasser for kvinner bli vektlagt.

3.7 Tiltak – økt straffegjennomføringskapasitet

3.7.1 Nytt fengsel i Agder

I tråd med behovene beskrevet i Meld St. 12 (2014–2015) *Utviklingsplan for kapasitet i kriminalomsorgen* prioriterer Regjeringen etablering av flere fengselsplasser med høy sikkerhet. Etter forslag fra Regjeringen ble det besluttet oppstart av byggeprosjekt med nytt fengsel i Agder i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2017.

Det skal etableres to avdelinger med 200 plasser i Froland og 100 plasser i Mandal. Administrasjon av fengselet legges til avdelingen i Mandal. Fengslene etableres med utgangspunkt i standard byggemetode for nye fengselsbygg (Modell 2015). Oppstart byggearbeider er planlagt første halvår 2018. Forventet ferdigstillelse er medio 2020.

Kostnadsramme for byggeprosjektet ble godkjent i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2017. I 2018 foreslås en bevilgning på 727 mill. kroner til byggeprosjektet under Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett. I perioden 2018–2020 vil det i tillegg påløpe kostnader knyttet til oppfølging og gjennomføring av prosjektet i kriminalomsorgen. På denne bakgrunn foreslås bevilgningen under kap. 430, post 01 økt med 5 mill. kroner i 2018.

I tråd med anbefalinger i KS1 for straffegjennomføringskapasitet i Agder vil Justis- og beredskapsdepartementet legge ned om lag 120 fengselsplasser i Agder i forbindelse med etablering av nytt fengsel.

Regjeringen foreslår også å øke opptaket ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter i 2018 for å dekke behovet for fengselsbetjenter ved fengslene i Mandal og Froland.

3.7.2 Utvidelse av Arendal fengsel, avd. Evje

For å ivareta behovet for varetektsplasser og for å bidra til å nå kriminalomsorgens ambisjon om at kvinner ikke skal sone sammen med menn, planlegges Arendal fengsel, avd. Evje omgjort til et kvinnefengsel og utvidet med 10 plasser med høy sikkerhet. Regjeringen foreslår å bevilge 5 mill. kroner til tiltaket i 2018.

3.7.3 Forlenge leieavtalen med Nederland

Avtalen om leie av Norgerhaven fengsel utløper 31. august 2018. En avvikling av disse plassene, uten at nye plasser etableres, vil føre til økt soningskø og flere brudd på frister for overføring av varetektsinnsatte fra politiarrest til fengsel.

Regjeringen foreslår derfor å bevilge 89,2 mill. kroner i 2018 til å forlenge leieavtalen med Nederland til 1. september 2019. Samlet bevilgning til leieavtalen med Nederland blir da 302 mill. kroner i 2018.

3.7.4 KVV Østlandet

Det er gjennomført en konseptvalgutredning (KVV) med påfølgende kvalitetssikring (KS1) for fengselskapasitet på Østlandet. Utredningen omfatter fylkene Akershus, Buskerud, Hedmark, Oppland, Oslo, Telemark, Vestfold og Østfold.

Fengselskapasiteten på Østlandet omfatter ca. 60 pst. av kapasiteten i Norge. Østlandet har om lag 2 400 plasser fordelt på 33 enheter. Mange enheter er små og har under 30 plasser. Prognoser viser behov for å øke kapasiteten på Østlandet. KS1 anbefaler å øke kapasiteten i området gjennom en kombinasjon av nybygg og påbygg, samtidig som mindre hensiktsmessige fengsler legges ned. Anbefalingen i KS1 innebærer en netto kapasitetsøkning på 500 nye plasser med høyt sikkerhetsnivå på Østlandet. Det er allerede etablert 181 nye fengselsplasser ved Ullersmo og Indre Østfold fengsel, avd. Eidsberg til erstatning for 172 plasser ved Oslo fengsel, avd. A.

Regjeringen vil komme tilbake til oppfølging av behov for endringer i straffegjennomføringskapasiteten på Østlandet.

3.7.5 Foranalyse eiendomsbehov i Oslo-området

Flere av departementets virksomheter i Oslo-området har behov for nye lokaler. Behovet for nye lokaler kan innebære store investeringsbehov i årene fremover. Det er derfor satt i gang en felles foranalyse av eiendomsbehov i Oslo-området hvor behovene ses i sammenheng.

Fremtiden til Oslo fengsel avd. B og C og ev. utbygging av fengselskapasitet i Oslo-området vil vurderes i oppfølgingen av KS1-rapport for straffegjennomføringskapasitet på Østlandet og nevnte foranalyse.

3.7.6 Konseptvalgutredninger

Det er gjennomført kvalitetssikrede konseptvalgutredninger (KVV) for fengselskapasitet i Agderfylkene og for straffegjennomføringskapasitet på Østlandet. Departementet ga 20. juni 2017 Kriminalomsorgsdirektoratet i oppdrag å gjennomføre en KVV for Vestlandet, som omfatter fylkene Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Når denne er kvalitetssikret, vil det

gi et bedre grunnlag for hvilke tiltak som bør prioriteres i denne delen av landet.

Regjeringen vil vurdere og gjennomføre en KVVU for å kartlegge behovet for rehabilitering og utbygging av kapasitet i Nord- og Midt-Norge når KVVU for Vestlandet er ferdigstilt.

3.7.7 Evaluering av organiseringen av kriminalomsorgen

Ved behandlingen av Prop. 105 L (2015–2016) *Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (omorganisering av kriminalomsorgen m.m.)*, jf. Innst. 80 L (2016–2017), 2. desember 2016, fattet Stortinget følgende anmodningsvedtak:

«Stortinget ber regjeringen foreta en evaluering av kriminalomsorgen ut fra de mål som er beskrevet i proposisjonen og de alternative modeller for organisering som har vært drøftet, samt en trenivåmodell. Samarbeidende instanser, frivillige organisasjoner, ansatte- og brukerorganisasjoner bør involveres i evalueringen.»

Direktoratet for forvaltning og IKT, Difi, har på oppdrag fra departementet gjennomført evalueringen. Arbeidet startet våren 2017 og evalueringsrapporten ble levert i september 2017.

Difi mener det er gode holdepunkter for å endre dagens organisering, og at en to-nivåmodell blant annet kan bidra til tydeligere og mer enhetlig etatsledelse og å sikre rettslikhet og likebehandling. Difi anbefaler at det lokale nivået styrkes og mener det er nødvendig med sterkere fagmiljøer som kan utføre oppgaver på en selvstendig måte. Videre anbefales det at dagens skille mellom fengsel og friomsorgskontor bør bygges ned. Difi påpeker også at spørsmålene om omorganisering og lokalisering ikke må blandes sammen. Funksjoner kan være organisatorisk samlet, men utøves på ulike fysiske lokasjoner. Dette gjelder på alle nivåer, uavhengig av struktur.

Rapporten er til behandling i departementet og Regjeringen kommer tilbake til saken på egnet måte.

3.7.8 Analyse av driftssituasjonen i kriminalomsorgen

Departementet følger opp hvordan regjeringens avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform (ABE-reformen) følges opp i kriminalomsorgen. I 2017 gjennomføres det en analyse av driftssituasjonen i kriminalomsorgen med vekt på konsekvenser av reformen. Analysen gjennomføres av

ekstern konsulent og forventes å foreligge ved årsskiftet 2017/2018.

3.7.9 Transport av varetektsinnsatte

Det ble i 2014 igangsatt et pilotprosjekt der kriminalomsorgen overtok ansvar for fremstilling og transport av varetektsfanger fra politiet i Nordre Buskerud, Søndre Buskerud, Telemark og Vestfold. Prosjektet er senere utvidet flere ganger, sist med en ytterligere utvidelse i Oslo politidistrikt. Basert på behovet fra Oslo politidistrikt har Kriminalomsorgens transporttjeneste (KTT) opprettet en base i Ravneberget fengsel. Basen ved Ravneberget fengsel, og oppdrag for Oslo politidistrikt, startet med ordinær drift fra månedsskiftet august/september 2017. Formålet med prosjektet er å frigjøre politiutdannet personell til politioperativt arbeid og å effektivisere transport av varetektsinnsatte.

Pilotprosjektet er evaluert av Vista Analyse. Evalueringen viser at Kriminalomsorgens transporttjeneste (KTT) har levert god kvalitet på tjenestene, innenfor de krav og rammer som var satt for prosjektet. Konklusjonen er at det er frigjort et betydelig antall politiårsverk, men at det er ytterligere effektiviseringspotensial både når det gjelder pilotens omfang (derfor utvidelse i Oslo som beskrevet ovenfor) og i det praktiske samarbeidet mellom kriminalomsorgen og politiet.

På bakgrunn av konklusjonen i rapporten er det besluttet å videreføre prosjektet ut 2018. Midler til prosjektet inngår i bevilgningsforslaget under kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten, post 01 Driftsutgifter.

Pilotprosjektet vil bli evaluert i løpet av 2018 knyttet til om ordningen skal etableres permanent.

4 Styrke forebyggingen av kriminalitet

4.1 Resultater i regjeringsperioden

Regjeringen prioriterer arbeidet med å styrke forebyggingen av kriminalitet. I kriminalomsorgen er tiltak som bidrar til bedre rehabilitering og tilbakeføring av de domfelte prioritert. Regjeringen har iverksatt følgende tiltak for å styrke forebyggingen i kriminalomsorgen i perioden:

- Tre nye stifinnerenheter for rusbehandling – 12 mill. kroner fra 2017.
- Styrking av fengselshelsetjenesten – 10 mill. kroner fra 2017.
- Permanent og landsdekkende Narkotikaprogram med domstolskontroll – 30 mill. kroner fra 2016.

- Mentorordning for innsatte og domfelte som er i faresonen for radikalisering og voldelig ekstremisme – til sammen 6 mill. kroner i perioden medio 2015 til medio 2018.
- Styrket kunnskap og opplæring om radikalisering og voldelig ekstremisme ved KRUS – 1 mill. kroner fra 2015.
- Tilbud til psykisk syke ved Ila fengsel og forvaringsanstalt – 10 mill. kroner fra 2015.

Forebyggende arbeid bidrar til at vi nå ser en nedgang i den registrerte kriminaliteten, jf. omtale i del I.

4.2 God tilbakeføring

God tilbakeføring til samfunnet etter gjennomført straff forebygger utenforskap, fremmer deltakelse i arbeidslivet og hindrer ny kriminalitet. Færre lovbrudd gir færre kriminalitetsofre og store samfunnsøkonomiske gevinster.

Redusert tilbakefall til ny kriminalitet er et felles ansvar på tvers av flere sektorer og forvaltningsnivåer. Kriminalomsorgen, samarbeidende etater og kommunene må samordne sine virkemidler og legge til rette for at domfelte kan gjøre en egen innsats for å endre sitt kriminelle handlingsmønster. En forutsetning for å lykkes med tilbakeføring til et kriminalitetsfritt liv er kontinuitet og god samordning mellom kriminalomsorgen, ulike forvaltningspartnere, fylkeskommuner og kommuner. Vellykket tilbakeføring krever også at kriminalomsorgen har kvalifisert personell og tiltak tilpasset grupper med særlige behov.

Økt bevilgning til utvidet bruk av straffegjennomføring med elektronisk kontroll fra 2017 bidrar også til bedre tilbakeføring.

4.3 Soningsprogresjon

Et viktig element i tilbakeføringsarbeidet er soningsprogresjon. Dette innebærer en gradvis tilvenning til et liv i frihet ved at sikkerhetstiltakene blir mindre strenge jo nærmere en kommer

tidspunktet for løslatelse. Straffegjennomføring i samfunnet er godt egnet for en gradvis tilbakeføring til samfunnet, og er derfor et viktig ledd i arbeidet for å forhindre ny kriminalitet.

Regjeringen har økt kapasiteten på straffegjennomføring med elektronisk kontroll (EK), slik at den samlede kapasiteten fra 2018 blir 500 plasser, bl.a. for at flere skal kunne gjennomføre siste del av fengselsstraffen med EK (delgjennomføring). I 2014 sørget regjeringen for en bevilgning på 10 mill. kroner til økt bruk av straffegjennomføring i institusjon etter straffegjennomføringsloven § 12. Både økt bruk av EK og økt bruk av straffegjennomføring i institusjon bidrar til bedre tilbakeføring av domfelte gjennom gradvis overgang fra fengsel til samfunnet. Det vises for øvrig til nærmere omtale foran.

4.4 Resultater

4.4.1 Fagutdannet personell

Kompetente fengselsbetjenter er en forutsetning for høy kvalitet i straffegjennomføringen. Regjeringen har sørget for at tilgangen på fagutdannet personell øker. Etablering av 300 plasser i nytt fengsel i Agder gir et økt behov for fengselsbetjenter. Etter forslag fra Regjeringen bevilget Stortinget 19,7 mill. kroner til økt klasseopptak ved Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS) i Revidert nasjonalbudsjett 2017. Bevilgningen gir rom for opptak av tre ekstra klasser i 2017. I budsjettet for 2018 følger Regjeringen opp denne satsingen og foreslår å øke klasseopptaket ved KRUS med ytterligere to klasser. Tiltaket vil totalt koste 65,5 mill. kroner i 2018.

I 2016 gjennomførte 169 aspiranter utdanning ved KRUS. I 2016 startet 175 aspiranter utdanningen. Erfaring tilsier at noen aspiranter avslutter underveis i utdanningsløpet. Departementet legger derfor til grunn at KRUS tar opp flere aspiranter ved hvert opptak enn måltallet for ferdigeksaminerte aspiranter tilsier. I tabellen nedenfor fremkommer antall uteksaminerte fengselsbetjenter i perioden 2011–2016.

Tabell 2.13 Antall uteksaminerte fengselsbetjenter 2011–2016

År	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Antall uteksaminerte	170	201	146	164	167	169

4.5 Opptrappingsplanen for rusfeltet

4.5.1 Nye Stifinnerenheter

Rus og psykisk helse er et viktig satsingsområde for regjeringen. Som et ledd i oppfølgingen av Opptrappingsplanen for rusfeltet (2016–2020), ble det i 2017 bevilget 12 mill. kroner til etablering av tre nye stifinnerenheter. Tilbudet er for innsatte som selv opplever at de har et problematisk forhold til rusmidler og som ønsker å starte en endringsprosess under soning. Tiltaket er et viktig bidrag til arbeidet for å styrke forebyggingen av ny kriminalitet, og mange innsatte fortsetter i døgnbehandling utenfor fengsel, mens andre mottar poliklinisk oppfølging og/eller hjelp til integrering i hjemkommunen. Enhetene er etablert i fengslene Bjørgvin, Trondheim og Indre Østfold avd. Eidsberg.

Enheten i Trondheim fengsel har 15 plasser med høyt sikkerhetsnivå. Spesialisthelsetjenesten ved St. Olavs hospital, Klinikk for rus- og avhengighet i Trondheim, bidrar med rusbehandling inne i fengselet, og kompetansen benyttes til utredning for videre rusbehandling. Enheten ved Indre Østfold fengsel, avdeling Eidsberg har 12 plasser. Stifinnertiltaket ved Bjørgvin fengsel består av et team med personell fra kriminalomsorg, spesialisthelsetjeneste og en boligkoordinator, som skal gi tilbud til innsatte med rusproblemer i hele Bjørgvin fengsel. I Trondheim og Bjørgvin fengsel benyttes deler av bevilgningen til å gi kvinnelige innsatte med rusproblemer et rusfaglig tilbud.

4.5.2 Styrket fengselshelsetjeneste

Fengselshelsetjenesten ble styrket med 10 mill. kroner i 2017 som en del av Opptrappingsplanen for rusfeltet og skal bidra til at fengselshelsetjenesten kan gi et nødvendig tjenestetilbud til innsatte med rusproblemer og psykiske lidelser. Midlene ble lagt til den samlede rammen for tilskudd til kommuner for å tilby helse- og omsorgstjenester til innsatte i fengsel.

4.5.3 Tiltak for å redusere overdoser

Forebygging av overdosedødsfall etter løslatelse fra fengsel har vært et innsatsområde i det nasjonale pasientsikkerhetsprogrammet «I trygge hender 24/7». I 2016 ble fire tiltak prøvd ut i utvalgte fengsler. Dette var:

- Innkomstsamtale med helsetjenesten i fengsel,
- Informasjon om overdosefare og livredning,
- Løslatelsessamtale,

- «Time i hånden» som innebærer konkrete avtaler med helsetjenesten, NAV, kommune mv. i dagene etter løslatelse fra fengsel.

Prosjektet ble overført til KRUS i november 2016. I regi av KRUS implementeres tiltakene i seks nye pilotfengsler i 2017.

4.5 utfordringer

4.5.1 utfordringer i tilbakeføringsarbeidet

Statistisk Sentralbyrås undersøkelse fra 2014, viste at flertallet av innsatte har levekårsproblemer på ett eller flere områder. Kun 56 pst. av innsatte kan etter løslatelsen flytte inn i en bolig de eier eller leier. 34 pst. har jobb ved løslatelsen og 40 pst. oppgir at de ikke har tilstrekkelig med penger til å klare seg ved løslatelsen. I tillegg har hele 65 pst. av domfelte i fengsler rusproblemer. Forekomsten av psykiske lidelser blant domfelte i norske fengsler er også betydelig høyere enn i befolkningen ellers, jf. en undersøkelse gjennomført av Kompetansesenteret for sikkerhets-, fengsels- og rettspsykiatri for Helse Sør-Øst (Cramerundersøkelsen fra 2014). Manglende bolig og arbeid ved løslatelsen, gjeldsutfordringer og rusproblemer og psykiske lidelser er alle utfordringer som øker risikoen for tilbakefall til ny kriminalitet.

Vellykket tilbakeføring til samfunnet etter gjennomført straff forutsetter kontinuitet i tjenester og god samordning mellom kriminalomsorgen, ulike forvaltningspartnere, fylkeskommuner og kommuner.

Det er i dag utfordringer knyttet til samordningen av disse tjenestene. Regjeringen prioriterer arbeidet med å sikre bedre samordning mellom de ulike tjenesteyterne, tydelige ansvarsforhold og gode samarbeidsavtaler og godt regelverk.

4.6 Tiltak – styrke forebyggingen av kriminalitet

4.6.1 Nasjonal strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff 2017–2021

For å motvirke innsattes levekårsutfordringer, og bedre samordningen mellom kriminalomsorgen, ulike forvaltningssamarbeidspartnere og kommuner har Regjeringen lagt frem en *Nasjonale strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff 2017–2021*. Tiltakene i strategien dreier seg primært om å tette glippsoner mellom fengsel og samfunnet ellers, og vil derfor være viktige bidrag til å skape større trygghet i hverdagen og et mer inkluderende samfunn.

Sentralt i strategien er arbeid med revidering av regelverk, avtaler og rutiner som avklarer

ansvar og behov for informasjon om domfelte og innsatte, virkemidler for samordning mellom departementer, direktorater, fylkesmenn, fylkeskommuner og kommuner, og tiltak for bedre tilgang til nødvendige helse- og omsorgstjenester, bolig, opplæring, arbeidsrettede og sosiale tjenester. Tiltakene i strategien skal bl.a. følges opp gjennom et fast tverrdepartementalt tilbakeføringsutvalg i samarbeid mellom Justis- og beredskapsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet.

4.6.2 Bolig for velferd

I 2014 la Regjeringen fram en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, Bolig for velferd (2014–2020). Strategien styrker kommunenes arbeid med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Kriminalomsorgsdirektoratet gjennomfører strategien på statlig nivå gjennom en felles årlig tiltaksplan.

1. november 2016 lanserte direktoratene Veiviser Bolig for velferd (veiviseren.no). Veiviseren samler alt fagstoff om bolig og tjenester på ett sted og blir løpende oppdatert. Den formidler gode lokale eksempler, digitale kurs, steg-for-steg veiledning i arbeidsprosesser og gir tilgang til lover, regelverk, verktøy og maler.

Målsetningen i *Bolig for velferd* er at vanskeligstilte som er i en overgangsfase skal sikres en varig bolig.

Å samle tilgjengelig kunnskap om årsakene til at enkelte innsatte står uten bolig etter endt straffgjennomføring, og i lys av denne vurdere mer målrettede tiltak, er et av tiltakene i Nasjonal strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff (2017–2021), jf. omtale over. Det skal også klargjøres hvilke rettigheter til bostøtte som gjelder for personer som gjennomfører straff eller sitter i varetekt. I tillegg skal informasjon som sendes til siktede, innsatte og domfelte gjennomgås for å sikre at krav og rettigheter som gjelder bolig fremkommer tydelig.

4.6.3 Vold og trusler rettet mot ansatte

Å styrke forebyggingen av vold og trusler mot ansatte er en prioritert oppgave for kriminalomsorgen. For perioden 2015–2016 er det registret

en økende utvikling av vold og trusler rettet mot ansatte.

En partssammensatt gruppe i kriminalomsorgen skal sørge for at det jobbes bredt i etaten for å forebygge vold og trusler. Det arbeides bl.a. med en gjennomgang av tiltakene for å forebygge, håndtere og følge opp vold og trusler mot ansatte. Gruppen skal foreslå forbedringer og nye tiltak. Det foretas en gjennomgang av kvaliteten på avviksmeldinger, avviksbehandling og avviksstatistikk.

Det arbeides også for å forbedre oppfølgingen av ansatte etter belastende hendelser, og det opprettes et ressursteam som ledere i kriminalomsorgen kan få bistand fra etter hendelser.

Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) har utarbeidet nye rutiner for oppfølging av anmeldelser om vold/trusler mot ansatte i kriminalomsorgen, og det er utarbeidet nye regler for bruk av verneutstyr i kriminalomsorgen.

KDI har nedsatt en arbeidsgruppe bestående av direktoratet, Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund (NFF) og Kriminalomsorgens Yrkesforbund (KY) som skal vurdere bruk av tjenestenummer i kriminalomsorgen. Det forventes at arbeidsgruppen kommer med sitt forslag i løpet av høsten 2017. Det vises til anmodningsvedtak nr. 889 13. juni 2017.

4.6.4 Varsling

I forbindelse med varslingsaker i Kriminalomsorgen region vest sommeren 2016, har advokatfirmaet Deloitte på bestilling fra KDI foretatt en gjennomgang. Rapport ble levert direktoratet sommeren 2017. Departementet vil motta rapport fra direktoratet når det er ferdigstilt en oppfølgingsplan. KDI jobber med å revidere varslingsrutiner og retningslinjer, bl.a. med utgangspunkt i å ha gode, oppdaterte og felles retningslinjer for hele etaten.

5 Redusere alvorlig kriminalitet – sikkerhet i fengsel

Formålet med fengselsstraffen er bl.a. å holde domfelte innelåst for å forhindre ny kriminalitet. Å sørge for et forsvarlig sikkerhetsnivå, tilpasset den domfeltes risiko, spiller en avgjørende rolle i arbeidet med å redusere alvorlig kriminalitet.

Sikkerheten er vesentlig på alle nivåer og faser av straffegjennomføringen. Jo mer alvorlig dom, jo strengere vil sikkerheten være. Sikkerheten vil være strengere tidlig i straffegjennomføringen

enn mot slutten. Sikkerhetsnivå tilpasset risikoen de enkelte domfelte utgjør, er avgjørende for å hindre rømning og at domfelte kan planlegge ny kriminalitet fra fengselet. Dette stiller strenge krav til bl.a. kommunikasjonskontroll, besøkskontroll, og vurdering av hvem som kan sone sammen. Det må videre gjøres grundige sikkerhetsvurderinger av om innsatte kan få permisjoner, og eventuelle vilkår knyttet til permisjon.

Infoflyt er et system for informasjonsutveksling mellom politiet og kriminalomsorgen om sensitive opplysninger om særlig farlige innsatte og domfelte. Bruk av infoflyt sikrer god informasjonsflyt med politiet og forsvarlig håndtering av sensitive opplysninger i svært alvorlige saker. Dette sikrer at kriminalomsorgen har et forsvarlig grunnlag å vurdere sikkerhetstiltak i alvorlige saker, og at opplysningene ikke blir kjent for andre enn dem som trenger å kjenne til dem.

I de mest alvorlige sakene kan avdeling med særlig høyt sikkerhetsnivå brukes for å forhindre rømning og for å forhindre at innsatte kan ha kontakt med medhjelpere utenfor fengselet.

5.1 Radikalisering og voldelig ekstremisme

Kriminalomsorgen har mottatt et økende antall fremmedkrigere til gjennomføring av fengselsstraffer, og forventer å motta et stadig økende antall i tiden fremover. Disse personene utgjør en risiko for å påvirke andre innsatte i retning av radikalisering og voldelig ekstremisme.

Kriminalomsorgen prioriterer arbeidet med å identifisere innsatte og dømte som antas å utgjøre en fare for å radikalisere andre innsatte, og å identifisere innsatte som er sårbare for påvirkning som kan lede til voldelig ekstremisme. Kriminalomsorgens strategi for plassering av risikoinnsatte er å spre dem på forskjellige anstalter. Dette gjør det vanskeligere å knytte nye kontakter med likesinnede, og å planlegge nye straffbare handlinger. Videre kan adskillelse fra andre med samme holdninger gjøre det lettere for kriminalomsorgen å jobbe med dem med tanke på tilbakeføring til et liv

uten kriminalitet. Kriminalomsorgsdirektoratet legger også vekt på at betjentene er i avdelingene og observerer atferd og samtaler, samt et nært og godt samarbeid med politiet og andre relevante instanser, som har særlig god kunnskap om enkeltpersoner og miljøer.

Et viktig tiltak for håndteringen av denne gruppen er opplæring og veiledning av ansatte. 11 personer er tillagt funksjoner som radikaliseringskoordinatorer. Disse har etablert et nett av kontaktpersoner i alle enheter. Dette for bedre å identifisere innsatte som er sårbare for slik ideologi, vurdere risiko og håndtere bekymringsmeldinger. Oppgavene deres består bl.a. i å bidra i forbindelse med sikkerhetsvurderinger av innsatte. De har bidratt til at alle ansatte innen utgangen av 2016 skal kjenne rutine for rapportering av bekymring. Videre skal de bidra med generell veiledning av ansatte om temaet og bidra ved utarbeidelse av gjennomføringsplan ved løslatelse av risikoinnsatte.

Etter forslag fra Regjeringen ble det i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2015 bevilget 1 mill. kroner til en mentorordning for unge innsatte som antas å være i faresonen for å bli radikalisert. Ordningen er et prøveprosjekt over tre år og vil deretter bli evaluert.

Stortinget bevilget samtidig 1 mill. kroner til ett nytt årsverk ved Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter (KRUS), med ansvar for å styrke kunnskapen og opplæringen om radikalisering, voldelig ekstremisme og hva kriminalomsorgen kan gjøre for å forebygge dette.

Som en del av grunnutdanningen for fengselsbetjenter, gir KRUS opplæring i flerkulturell forståelse, radikalisering og voldelig ekstremisme. KRUS legger vekt på kunnskap om hva som kan lede til radikaliseringsprosesser, særlig under gjennomføring av straff.

Tiltakene er en oppfølging av regjeringens handlingsplan mot radikalisering og voldelig ekstremisme. Det vises også til omtale av temaet under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

Kap. 430 Kriminalomsorgen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	4 118 830	4 601 471	4 682 390
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 01</i>	83 059	88 067	87 735
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	39 112	44 456	23 619
60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	61 696	82 000	76 800
70	Tilskudd	22 290	22 701	13 044
	Sum kap. 0430	4 324 987	4 838 695	4 883 588

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker ordinære driftsutgifter (lønn, varer og tjenester) i kriminalomsorgen. Bemanningen i kriminalomsorgen per 1. mars 2017 utgjorde 4 833 ansatte². Posten dekker videre utgifter til maskiner og utstyr, kontorutgifter, personalavhengige utgifter, husleie, programvirksomhet, aktiviseringstiltak samt godtgjørelser og kosthold for de innsatte. Posten dekker også utgifter til leie av fengselsplasser i Nederland.

Bevilgningen foreslås redusert med 5 mill. kroner som følge av at prosjektering av nytt fengsel i Agder er ferdigstilt. Videre foreslås bevilgningen økt med 5 mill. kroner til oppfølging og gjennomføring av prosjektet i Kriminalomsorgsdirektoratet. Dette kommer i tillegg til forslag om bevilgning til byggeprosjektet inkl. tomt under Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett.

Bevilgningen foreslås også økt med 5 mill. kroner i forbindelse med planlagt utvidelse av Arendal fengsel, avd. Evje. I tilknytning til utvidelsen foreslås videre samlet 1,1 mill. kroner rammeoverført til hhv. Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementet i 2018.

Bevilgningen foreslås også økt med 30 mill. kroner til utvidelse av ordningen med straffegjennomføring med elektronisk kontroll (EK). I 2017 ble det bevilget 10 mill. kroner til å øke kapasiteten fra 2017. I 2018 forslås dermed en samlet bevilgning på 40 mill. kroner som vil dekke en utvidelse tilsvarende omlag 150 plasser.

Bevilgningen foreslås økt med 10,3 mill. kroner til å dekke husleie i 2018 (helårseffekt) for nye fengselsavdelinger ved Ullersmo fengsel og Indre Østfold fengsel, Eidsberg avdeling.

Leieavtalen med Nederland utløper 31. august 2018. Regjeringen foreslår å bevilge 89,2 mill. kroner i 2018 til å forlenge leieavtalen med Nederland til 1. september 2019. Samlet bevilgning til leie av Norgerhaven fengsel blir da 302 mill. kroner i 2018.

Videre foreslås det å redusere bevilgningen med 23 mill. kroner ifbm. avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen. Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,55 mill. kroner i forbindelse med overgangen til digital post til innbyggere og næringsliv. Bevilgningen foreslås økt med 0,5 mill. kroner knyttet til overføring av personalressurser innenfor justissektoren.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 03 og 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 4 682 mill. kroner.

² Kilde: KDI. Tidligere rapporteringer er basert på tall fra SST.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan nyttes under kap. 430, post 01

Posten omfatter arbeidsdriftens utgifter til materialer, rutinemessig utskifting av mindre maskiner og utstyr, kursing av ansatte rettet spesifikt mot hjelpemidler brukt i arbeidsdriften samt vedlikehold og drift av maskinparken. I bevilgningen inngår også arbeidspenger til de innsatte.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,4 mill. kroner ifm. avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 87,7 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten omfatter større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. Den omfatter også bevilgning til IKT-løsninger, maskiner og teknisk utstyr til arbeidsdriften, annet utstyr til fengslene og innkjøp av kjøretøy.

Bevilgningen foreslås redusert med 21,3 mill. kroner som følge av gjennomførte investeringer i utstyr og inventar i byggeprosjekter ved Ullersmo fengsel og Indre Østfold fengsel, avd. Eidsberg.

Det foreslås en bevilgning under posten på 23,6 mill. kroner.

Post 60 Refusjoner til kommuner, forvaringsdømte mv., kan overføres

Bevilgningen under posten dekker refusjoner til kommunale omsorgstiltak for prøveløslatelse fra forvaring og varetektsurrogat. Ved prøveløslatelse av forvaringsdømte kan retten sette vilkår om at den domfelte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen i straffeloven § 53 nr. 3 bokstav g. Denne adgangen er hjemlet i straffeloven § 39 g. I forbindelse med etablering av refusjonsordningen var det en målsetting at de forvaringsdømte som har spesielle behov, skal ha mulighet til institusjonsopphold, ev. opphold i omsorgsbolig ved prøveløslatelse.

Det kreves særlige grunner for å sette vilkår om prøveløslatelse til kommunal omsorgsbolig/institusjon. Særlige grunner foreligger når den

domfelte ellers ikke vil kunne prøveløslates, og en prøveløslatelse på slike vilkår anses å være bedre for den domfelte enn fortsatt opphold i anstalt under kriminalomsorgen. Dette er særlig aktuelt når den forvaringsdømte er psykisk utviklingshemmet eller har psykiske problemer og/eller rusproblemer. Det er et vilkår for slik løslatelse at institusjonen eller kommunen har samtykket i oppholdet og at tiltakene er statlig finansiert. Beslutning om prøveløslatelse treffes av domstolene.

I 2016 ble det utbetalt refusjon etter ordningen på 61,7 mill. kroner. Beslutning om prøveløslatelse fra forvaring med vilkår om at den domfelte tar opphold i institusjon eller kommunal boenhet utover ettårsfristen er tillagt domstolene. Det gjør bevilgningsbehovet under posten usikkert. Det er vanskelig å forutsi utviklingen i antall saker, dvs. både hvilke saker som vil falle bort, tilfang av nye saker og hvilke krav som vil følge av domstolenes beslutning og dermed hvor kostbare tiltakene det skal ytes kommunal refusjon for vil være.

Det foreslås en bevilgning under posten på 76,8 mill. kroner i 2018.

Post 70 Tilskudd

Post 70 er en tilskuddsordning for frivillig virksomhet under kriminalomsorgens virkeområde, dvs. domfelte under straffegjennomføring. Posten dekker tilskudd til frivillige organisasjoner hvor hoveddelen av organisasjonens aktiviteter finansieres fra andre kilder. Det forutsettes at mottakerens virksomhet støtter opp om kriminalomsorgens generelle målsettinger, og med spesiell vekt på tilbakeføring til samfunnet etter endt straffegjennomføring.

Bevilgningen foreslås redusert med 10 mill. kroner i 2018. I 2018 foreslås et tilskudd til Foreningen For Fangers Pårørende på 1,6 mill. kroner. Av dette forutsettes 0,8 mill. kroner øremerket til tiltak for fangers barn. Det foreslås videre et tilskudd på 2,9 mill. kroner til organisasjonen Wayback.

Den delen av tilskuddsmidlene som ikke er bundet opp ved øremerking, om lag 8,5 mill. kroner, vil bli kunngjort offentlig av Kriminalomsorgsdirektoratet.

Regjeringen foreslår videre at Justis- og beredskapsdepartementet får samtykke til å gi tilsagn som pådrar staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre forsøk med velferdsobligasjoner innenfor en ramme på inntil 10 mill. kroner, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 13 mill. kroner.

Tabell 2.14 Fordeling av tilskudd til frivillig virksomhet i 2016 (1000 kr)

Tilskuddsmottakere ¹	(Beløp i 1000 kr)
Tilskuddsmottakere ¹	Tilskudd 2016
Wayback	4 966
For fangers pårørende	2 671
Kirkens Sosialtjeneste	2 015
Miff – Musikkens studieforbund	1 328
Røde Kors Nettverk etter soning	1 300
Kirkens bymisjon Drammen FRI	1 097
Retretten	1 097
Vardeteatret AS	1 073
Frelsesarmeen fengselsarbeid	600
Røverhuset	558
Røde Kors Visitortjeneste	461
Frelsesarmeen Safe Way Home	412
Sjømannskirken Rotterdam NL	397
Auroraprojektet i ALF	364
Kirkens bymisjon Rogaland «Nye vel hima»	350
Kirkens bymisjon Trondheim – videre	350
Ungdom mot vold	340
Blues Factory	267
Kirkens bymisjon Kristiansand – Enter fri	218
Øvrige mottakere	2 427
Totalt	22 290

¹ Wayback, Foreningen for Fangers pårørende, Røde Kors Nettverk etter soning og Frelsesarmeens fengselsarbeid har fått hele tilskuddet som øremerket tilskudd, jf. Prop. 1 S (2015–2016) og Innst. 6 S (2015–2016). Kirkens Sosialtjeneste, Musikk i fengsel og frihet, Vardeteateret AS og Retretten har fått deler av tilskuddet som øremerket tilskudd.

Kap. 3430 Kriminalomsorgen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
02	Arbeidsdriftens inntekter	87 657	89 660	88 308
03	Andre inntekter	24 702	23 937	24 460
04	Tilskudd	3 182	2 290	2 340
	Sum kap. 3430	115 541	115 887	115 108

Post 02 Arbeidsdriftens inntekter

Posten omfatter inntekter fra salg av arbeidsdriftens produksjon og drifts- og vedlikeholdsoppgaver som utføres på bestilling fra Statsbygg.

Videre foreslås bevilgningen under posten redusert med 0,4 mill. kroner ifm. avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 21 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 88,3 mill. kroner.

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. leieinntekter for tjeneste- og leieboliger, refundert kost og husleie, klientavhengige driftstilskudd til overgangsboligene og tilskudd fra andre offentlige virksomheter til gjennomføring av prosjekter.

Videre foreslås bevilgningen redusert med 0,1 mill. kroner ifm. avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3430, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 24,5 mill. kroner.

Post 04 Tilskudd

Posten omfatter tilskudd til deltakelse i internasjonalt fengselssamarbeid under EØS-finansieringsmekanismene. Posten omfatter også inntekter fra prosjekter der kriminalomsorgen mottar tilskudd til gjennomføring av prosjekter i samarbeid med internasjonale organisasjoner eller andre land.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 430, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3430, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2,3 mill. kroner.

Kap. 432 Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	196 022	189 372	256 437
	Sum kap. 0432	196 022	189 372	256 437

Post 01 Driftsutgifter

Posten omfatter lønnsutgifter til personale ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter (KRUS), lønn til aspiranter og drifts- og husleieutgifter vedrørende skolebygningen. Bemanningen ved KRUS var 64 ansatte per 1. mars 2017. Posten omfatter også bevilgning til inventar og utstyr i skoleseksjonen og i kontorene, aspirantenes reiser, opphold og uniformeffekter, samt ulike kurs til spesialstillinger innen kriminalomsorgen.

Bevilgningen for 2018 skal dekke uteksamining av 300 fengselsbetjenter fra KRUS.

Bevilgningen foreslås økt med 65,5 mill. kroner til økt klasseopptak ved KRUS i forbindelse

med etablering av nytt fengsel i Agder. Tre av klassene er tatt opp i 2017, jf. Prop. 129 S (2016–2017). Regjeringen foreslår opptak av ytterligere to klasser i 2018.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,9 mill. kroner ifm. avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 256,4 mill. kroner.

Kap. 3432 Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
03	Andre inntekter	5 138	1 013	1 035
	Sum kap. 3432	5 138	1 013	1 035

Post 03 Andre inntekter

Posten omfatter bl.a. inntekter fra aspirantenes andel av skolebøker.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilg-

ningen under kap. 432, post 01 mot tilsvarende merinntekt under kap. 3432, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1 mill. kroner.

Programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	16 838 346	18 846 430	19 061 402	1,1
30–49	Nybygg, anlegg m.v.			660 000	
60–69	Overføringer til kommuner	10 000	13 275		-100,0
70–89	Overføringer til private	258 617	271 054	249 388	-8,0
	Sum kategori 06.40	17 106 963	19 130 759	19 970 790	4,4

Utgifter under programkategori 06.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	15 460 604	17 396 557	18 214 483	4,7
442	Politihøgskolen	567 155	585 294	628 210	7,3
444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)	852 970	890 524	860 596	-3,4
445	Den høyere påtalemyndighet	212 297	244 538	253 242	3,6
446	Den militære påtalemyndighet	7 778	8 681	8 740	0,7
448	Grensekommisæreren	6 159	5 165	5 519	6,9
	Sum kategori 06.40	17 106 963	19 130 759	19 970 790	4,4

1 Innledning

Programkategori 06.40 omfatter politi- og lensmannsetaten, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Politihøgskolen (PHS), Den høyere påtalemyndighet, Den militære påtalemyndighet og Grensekommisæreren. I kategorien inngår etater og virksomheter som er sentrale i kriminalitetsbekjempelsen, i forebygging og håndtering av anslag mot samfunnet, kriser og ulykker, samt i opprettholdelsen av

den alminnelige ro og orden. Oppgaveløsningen skal skje i et samvirke med andre statlige og private aktører, kommunale etater og det sivile samfunn, samt internasjonale samarbeidsmyndigheter.

Kategorien omfatter videre en rekke sivile rettspleie- og forvaltningsoppgaver som politiet har ansvar for, bl.a. pass- og våpenforvaltning, saker om oppholdstillatelse, registrering av asylsøkere og uttransportering av personer uten lovlig opphold i landet.

1.1 Kategoriens organisering og innplassering i kjedeperspektivet

1.1.1 Straffesakskjeden

Politiet og påtalemyndigheten utgjør de to første leddene i straffesakskjeden. Oppgaveløsningen i disse leddene får konsekvenser for antallet saker i senere ledd i kjeden. En effektiv forebygging vil redusere kriminaliteten og antall anmeldelser, og bidrar slik til å redusere antallet saker i de alminnelige domstolene (programkategori 06.20) og kriminalomsorgen (programkategori 06.30). Effektiv etterforskning og økt oppklaring kan tilsvarende ha en kriminalitetsforebyggende effekt. Økt oppklaring kan da medføre flere saker til oppfølging i straffesakskjeden. Det er påtalemyndighetens ansvar å lede etterforskningen, forberede og føre saker for retten. Økt bruk av administrative sanksjoner kan redusere antallet mindre alvorlige saker som behandles i straffesakskjeden.

Konfliktrådene er en del av straffesakskjeden, og har en viktig rolle i straffegjennomføringen med vekt på forebygging og gjenoppretting, jf. omtale under programkategori 06.70. Det er påtalemyndigheten som beslutter om en sak skal overføres til konfliktråd for behandling.

Kriminalomsorgen stiller soningsplasser og varetektsplasser til disposisjon for politiet, jf. omtale under programkategori 06.30.

1.1.2 Samfunnssikkerhet og beredskap

Politiet er en sentral aktør i samfunnssikkerhets- og beredskapskjeden, både gjennom sin døgnkontinuerlige beredskap for håndtering av ordinære politioppgaver og gjennom håndteringen av ekstraordinære hendelser. Politiets samvirke med andre aktører, herunder de andre nødetatene og Forsvaret, er vesentlig for beredskap og oppgaveløsning, jf. omtale under programkategori 06.50.

PST og politiet for øvrig har en rekke oppgaver knyttet til å beskytte rikets sikkerhet, bl.a. forebyggende arbeid rettet mot mulige angrepsmål og overfor potensielle utøvere. PST har dessuten viktige analyse- og rådgivningsfunksjoner. Virksomheten utarbeider beslutningsunderlag for Justis- og beredskapsdepartementet og regjeringen, både i det daglige og i krisesituasjoner.

1.1.3 Migrasjonsskjeden

Politiets oppgaver knyttet til migrasjonsskjeden er hovedsakelig å legge til rette for lovlig og ønsket innvandring, og tilsvarende forhindre irregulær

innvandring. Oppgavene omfatter registrering av alle som søker om beskyttelse samt sikker og effektiv ID-kontroll av utenlandske borgere som møter hos politidistriktenes utlendingsforvaltning for å søke om opphold. Politiet utfører i tillegg territorialkontroller for å finne personer som ikke har lovlig opphold. Videre utfører politiet uttransportering av personer som ikke har lovlig opphold, herunder personer som ikke reiser frivillig etter avslag på asyl. Dette arbeidet er viktig ut fra et kriminalitets- og samfunnssikkerhetsperspektiv. For å se helheten i migrasjonsskjeden, se omtale under programkategori 06.90.

Organisering

1.2.1 Den sentrale politiledelsen

Departementet fastsetter mål, strategier og rammer for politi- og lensmannsetatens arbeid. Departementet skal følge opp at mål nås, og at vedtatt politikk blir implementert.

Politidirektoratet (POD) er et forvaltningsorgan underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. POD har ansvaret for administrativ og faglig ledelse, styring, oppfølging og utvikling av politidistriktene, politiets særorganer og enkelte andre enheter i politi- og lensmannsetaten. På straffesaksbehandlingens område skjer dette i samarbeid med riksadvokaten. POD skal også gjennomføre regjeringens politikk i henhold til tildelingsbrev, oppdragsbrev og andre oppdrag gitt i styringsdialogen. POD skal bistå med faglige innspill til departementet og bidra til at departementet har et best mulig beslutningsgrunnlag for politikktutforming.

1.2.2 Politidistriktene og særorganene

Som en del av nærpolitireformen er politiet fra 1. januar 2016 organisert i 12 politidistrikt, jf. Prop. 61 LS (2014–2015) og Innst. 306 S (2014–2015). Omorganiseringen i de 12 distriktene skjer fortløpende fra 2016, jf. omtale under pkt. 3 og del III.

Politimestrene i Sør-Vest og Nordland er faglig og administrativt ansvarlig for virksomheten ved hovedredningssentralene, samt leder av redningsledelsen ved sentralene som er lokalisert hhv. på Sola og i Bodø. Alle politimestrene leder i tillegg en lokal redningssentral i sitt distrikt.

Politiet har følgende særorgan:

- Den nasjonale enhet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (Kripes)
- Den sentrale enhet for etterforskning og påtale av økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet (Økokrim)

- Utrykningspolitiet (UP)
- Politiets utlendingsenhet (PU)
- Politihøgskolen (PHS)

Særorganene er administrativt og faglig underlagt POD. Økokrim er i tillegg et statsadvokatembete, som i sin påtalemessige virksomhet er underlagt riksadvokaten. Kripes er administrativt og faglig underlagt POD, unntatt i påtalearbeid, der enheten er underlagt Det nasjonale statsadvokatembetet for bekjempelse av organisert og annen alvorlig kriminalitet (NAST). I tillegg er Nasjonalt ID-senter (NID) et ekspertorgan underlagt POD.

Namsfogden i Oslo er i kgl. res. av 26. august 2016 overført fra POD til Oslo politidistrikt som egen driftsenhet med virkning fra 1. januar 2017.

1.2.3 Politiets IKT-tjenester (PIT) og politiets fellestjenester

Politiets IKT-tjenester (PIT) er leverandør av IKT-tjenester og samband i politiet. Politiets fellestjenester (PFT) er politiets nasjonale kompetanse- og servicesenter innenfor områdene materiell og logistikk, eiendom, bygg og anlegg (EBA), anskaffelser og juridisk rådgivning. Begge er underlagt POD.

1.2.4 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

PST er et eget politiorgan i henhold til politiloven, og er direkte underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. For etterforskning og påtalemessige forhold er PST underlagt Den høyere påtalemyndighet. PST har enheter i samtlige politidistrikt med unntak av Oslo, der Den sentrale enhet (DSE) har ansvar for tjenesteutførelsen, i tillegg til faglig styring av enhetene i de andre politidistriktene.

Den lokale politimester, med unntak av politimesteren i Oslo og Sysselmannen på Svalbard, er ansvarlig for PST-oppgavene i sitt distrikt. Politimestrene er administrativt ansvarlige og ansvarlige for oppgaveløsningen i politidistriktene, mens DSE har det overordnede fagansvaret.

PSTs hovedoppgave er forebygging og etterforskning. PST har ansvar for å identifisere, beskrive og vurdere trusler, samt iverksette tiltak for å redusere sannsynligheten for tilsiktede uøns-

skede handlinger. PST utarbeider både generelle trusselvurderinger og trusselvurderinger knyttet til bestemte hendelser, arrangementer og besøk av myndighetspersoner. DSE utarbeider analyser til bruk som beslutningsunderlag for regjeringen.

1.2.5 Den høyere påtalemyndighet

Den høyere påtalemyndighet består av Riksadvokatembetet, ti regionale statsadvokatembeter og NAST. Økokrim er både et statsadvokatembete og en sentral politienhet. Riksadvokaten leder Den høyere påtalemyndighet og har det faglige overordnede ansvaret for all straffesaksbehandling i egen etat, samt i politiet, Spesialenheten for politisaker, Økokrim og PST. Administrativt rapporterer riksadvokaten til Justis- og beredskapsdepartementet. Bare Kongen i statsråd kan utferdige alminnelige regler og gi bindende pålegg om utføringen av riksadvokatens verv, jf. straffeprosessloven § 56.

1.2.6 Generaladvokaten

Generaladvokaten leder Den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten har også tilsyn med den militære disiplinærmyndighet. Generaladvokaten er påtalemessig underlagt riksadvokaten og administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet.

1.2.7 Grensekommisæreren

Grensekommisæreren har ansvar for å føre tilsyn med Grenseavtalen mellom Norge og Russland, herunder føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter med sikte på å blegge eventuelle konflikter ved grensen. Grensekommisæreren er underlagt POD. I forbindelse med Stortingets behandling av Prop. 61 LS (2014–2015) om nærpolitireformen ble det besluttet at Grensekommisariatets fremtidige organisering, oppgaver og tilhørighet skulle utredes av Forsvarsdepartementet, Utenriksdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Med bakgrunn i en utredning besluttet Regjeringen våren 2017 at gjeldende organisering av Grensekommisariatet videreføres.

1.3 Mål for kategorien

Målene for programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet er følgende:

Straffesakskjeden	En mer effektiv straffesakskjede Styrke forebyggingen av kriminalitet Redusere alvorlig kriminalitet
Samfunnssikkerhet og beredskap	Redusere sårbarhet i samfunnet Styrket samhandling i forbindelse med beredskap og krisehåndtering Kunnskapsbasert forebygging
Migrasjonsskjeden	Raskere retur Raskere avklaring av identitet

I tillegg er det et mål å oppnå bedre ledelse og styrket ledelseskultur, se nærmere omtale under punkt 3 Nærpolitireformen.

2 Budsjettmessige prioriteringer

Det har vært gjennomført en betydelig satsing på politiet de senere årene. Samtidig opplever flere politidistrikter at handlingsrommet fremdeles er begrenset. Hovedårsaken er at satsingene har gått til særskilte formål, samtidig som etaten har hatt et stort investeringssetterslep og har måttet håndtere betydelig økte utgifter til drift/forvaltning, særlig på IKT-området. I tillegg har politiet fått økte krav om effektivisering. Politidistriktenes driftsbudsjetter ble særskilt økt med 295,7 mill. kroner i 2017 til økt kapasitet. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 ble det i tillegg bevilget 100 mill. kroner til investeringer i kjøretøy og utstyr i politidistriktene. Regjeringen foreslår å videreføre økningen på 295,7 mill. kroner i 2018. I tillegg foreslås politiets driftsbudsjett økt med 100 mill. kroner i frie midler i 2018, der politidistriktene skal prioriteres. Også ekstrabevilgningene på 140 mill. kroner på IKT-området foreslås videreført i 2018 (100 mill. kroner til IKT-modernisering fra 2016 og ytterligere 40 mill. kroner til IKT-sikkerhet fra 2017).

Det er store forventninger og krav til politiet. Foruten gjennomføring av nærpolitireformen er det flere store utfordringer som må håndteres fremover, bl.a. investeringssetterslep i biler og utstyr, IKT-sikkerhet- og modernisering, objektsikring og nye internasjonale krav som må følges.

Dette er oppgaver som må løses målrettet over flere år. Det vil derfor også i 2018 være behov for stram styring og prioritering. Det er viktig at politiet og politimestrene gis handlingsrom til å bruke de samlede ressursene på en mest mulig effektiv måte innenfor de rammebetingelser, mål- og resultatkrav som foreligger. Regjeringen vil derfor legge til rette for en mer overordnet, strategisk og langsiktig styring av politiet, med større vekt på mål, resultater og effekter og mindre på ressursinnsats, tiltak og aktiviteter. For å oppnå best mulig resultater, i hvert enkelt politidistrikt og -organ, bør beslutninger om prioriteringer mellom f.eks. ansettelse eller utstyr i større grad overlates til den enkelte politimester. Den enkelte leder bør i større grad måles på oppnådde resultater, ikke hvilke ressurser som er blitt brukt. Dette innebærer bl.a. at ikke alle som blir ferdig utdannet fra Politihøgskolen kan forvente å få jobb i politiet i 2018.

2.1 Satsinger 2014–2017

Bevilgningene til politi, påtalemyndighet og PST er økt med 3,1 mrd. kroner i denne regjeringssperioden, korrigert for pris- og lønnsvekst, pensjonsutgifter og mva.-reformen. Hovedprioriteringene i perioden 2014–2017 har vært økt politibemannings, IKT, nærpolitireformen, sikkerhet- og beredskap (inkl. PST) og returarbeid. Politidistriktenes driftsbudsjetter ble særskilt økt med 295,7 mill. kroner i 2017. I tillegg ble politibudsjettet tilført 100 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 til biler og utstyr for politidistriktene. I perioden fra 2013–2017 har det vært en økning i politibemanningen på i underkant av

1000 årsverk. Det er siden 2014 bevilget 100 mill. kroner for å tilsette flere i sivile stillinger for å frigjøre ressurser slik at politiutdannede kan bruke mer tid på politioperativt arbeid. Det er også bevilget midler til 50 nye jurister i politiet og 19 nye stillinger til Den høyere påtalemyndighet (herav 16 statsadvokatembetsstillinger). Det er videre bevilget om lag 575 mill. kroner til gjennomføring av nærpolitireformen på politibudsjettet, og om lag 70 mill. kroner til arbeidet med forbedring av nød-meldingstjenesten, herunder samlokalisering av politiets operasjonssentraler og brannvesenets 110-sentraler på kap. 451, post 01.

Statens barnehus har fått en betydelig kapasitetsøkning, og IKT-moderniseringen av politiet er igangsatt. Det er bevilget om lag 460 mill. kroner ekstra knyttet til gjennomføring av uttransporteringer og ID-arbeid i politiet.

Bevilgningen til PST er økt med nærmere 300 mill. kroner i denne stortingsperioden, korrigert for lønns- og prisjustering, pensjon og mva.-reformen. Viktige satsinger i PST har vært livvaktjenesten, spanings- og innhentingskapasiteten, IKT og sikkerhet og arbeidet med fremmedkriegerproblematikken. Bevilgningen til Den høyere påtalemyndighet er i denne stortingsperioden økt med om lag 60 mill. kroner for å bidra til større kapasitet og bedre kvalitet i etterforskningen og påtalebehandlingen av straffesaker.

2.2 Hovedprioriteringer i 2018

For 2018 foreslår Regjeringen å øke budsjettet til politi og påtalemyndighet med 818,9 mill. kroner. Av dette utgjør lønns- og prisstigning 259,5 mill. kroner.

Hovedprioriteringer i budsjettforslaget for 2018 er:

- Bevilge 660 mill. kroner for å starte etablering av nytt beredskapssenter for politiets nasjonale beredskapsressurser. Tiltaket vil bedre beredskapen i Norge gjennom å gi rask, effektiv og sikker innsats fra beredskapsressursene i tillegg til å ivareta krav til objektsikring.
- Bevilge 102,8 mill. kroner til anskaffelse av tre nye politihelikoptre med transportstøtte, som vil gi en viktig forbedring av beredskapen for Norge.
- Øke politiets driftsbudsjett med 100 mill. kroner i frie midler, og videreføre 295,7 mill. kroner fra 2017-budsjettet for å bidra til økt handlingsrom i politidistriktene.
- Øke bevilgningen med 166,4 mill. kroner som følge av helårsvirkningen av om lag 350 nye politistillinger i 2017.

- Øke bevilgningen med 42 mill. kroner til oppfølging av opptrappingsplan mot vold og overgrep, herunder 11 mill. kroner for å forebygge og bekjempe internettrelaterte overgrep mot barn, 11 mill. kroner til Statens barnehus og 20 mill. kroner til styrking av politiets kapasitet og kompetanse til etterforskning i saker som gjelder vold og overgrep mot barn (helårsvirkning av de 10 mill. kronene som ble bevilget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017).
- Videreføre 140 mill. kroner til IKT-tiltak som ble bevilget i 2016 og 2017.
- Øke bevilgningen med 10 mill. kroner for å styrke politiets arbeid med IKT-kriminalitet.
- Bevilge 98,5 mill. kroner til gjennomføring av nærpolitireformen, inkludert etablering av lønn- og regnskapssenter i Kristiansund.
- Øke bevilgningen med 8 mill. kroner til Den høyere påtalemyndighet i forbindelse med organisasjonsendringer som følge av nærpolitireformen.
- Øke bevilgningen med 104,3 mill. kroner for å ivareta endringene i grenseforordningen artikkel 8 om personkontroll ved inn- og utreise av Schengen.
- Øke bevilgningen med 25,4 mill. kroner til ankomstsenterfunksjonen for i større grad å samlokalisere politiets og Utlendingsdirektoratets arbeid i den innledende asylsaksbehandling.
- Øke bevilgningen med 30 mill. kroner til en styrket politiinnsats i Oslo Sør som skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer.
- Øke bevilgningen midlertidig med 29,5 mill. kroner til økt saksbehandlingsskapasitet for å bygge ned restanser i familieinnvandrings saker som en videreføring av bevilgningsøkning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.
- Videreføre bevilgningsøkningen på 105 mill. kroner fra 2017 knyttet til returarbeid mv.
- Bevilge 27 mill. kroner til PST for å videreføre stillingene som følge av asylankomstene i 2015, samt noe styrking av PSTs kapasitet.

Som en del av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten, foreslås utgiftsbevilgningen under kategorien redusert med om lag 94,2 mill. kroner. Videre foreslås bevilgningen under kategorien redusert med 7,7 mill. kroner som følge av krav om innføring av digital post til innbyggerne og næringsliv, 4,4 mill. kroner i redusert bruk av konsulenter i politiet og 10 mill. kroner i kutt i tilskuddsmidler på kap. 440, post 70.

3 Nærpolitireformen

Regjeringens overordnede mål med reformen er å sikre et nærpolti som er operativt, synlig og tilgjengelig, som har kapasitet til å forebygge, etterforske og påtale kriminelle handlinger, og sikre innbyggernes trygghet, jf. Prop. 61 LS (2014–2015) og intensjonene som følger av justiskomiteens innstilling 306 S og 307 L (2014–2015). Målsettingen er et kompetent og effektivt lokalt politi. I denne sammenheng skal det utvikles robuste fagmiljøer som kan møte dagens og morgendagens kriminalitetsutfordringer.

Seks delmål skal bidra til at den overordnede målsettingen nås:

- Et mer tilgjengelig og tilstedeværende politi med god lokal forankring og samhandling
- Et mer enhetlig politi som leverer likere polititjenester med bedre kvalitet over hele landet
- Et politi med mer målrettet innsats innen forebygging, etterforskning og beredskap
- Et politi med bedre kompetanse og kapasitet, som deler kunnskap og lærer av erfaringer
- Et politi som skaper bedre resultater i en kultur preget av åpenhet og tillit gjennom god ledelse og aktivt medarbeiderskap
- Et politi som arbeider mer effektivt ved å ta i bruk bedre metoder og ny teknologi

Det ble både i NOU 2012: 14 *Rapport fra 22. juli-kommisjonen* og NOU 2013: 9 *Ett politi – rustet til å møte fremtidens utfordringer* reist kritikk mot etatens håndtering av alvorlige hendelser, ressursutnyttelse og kompetanse. Videre ble det påpekt store variasjoner i organiseringen av politiet og ulik kvalitet og effektivitet i hvordan oppgavene ble løst. Det ble slått fast at politiet har et stort potensiale for læring og kontinuerlig forbedring av virksomheten.

I Innst. 306 S og 307 L (2014–2015), som et stort flertall på Stortinget stilte seg bak, ble det understreket at endring i politiets organisering er en viktig forutsetning for å kunne gi innbyggerne bedre tjenester. Videre var det enighet om at samfunnsutviklingen vil være en konstant utfordring for politiet. Dette stiller nye krav til hva som vurderes som gode og tilfredsstillende polititjenester. Polititjenestene må derfor moderniseres slik at kvaliteten på arbeidet blir jevnere i hele landet.

Reformen er den høyest prioriterte utviklingsoppgaven i politiet frem mot 2020. Reformen omfatter de fleste av politiets virksomhetsområder. Igangsetting av for mange utviklingstiltak utover det som er besluttet for gjennomføring av nærpolitireformen, øker risikoen for at reformen

ikke kan gjennomføres i tråd med gjeldende planer. Kapasiteten i etaten vil være begrenset i omsillingsfasen, og det må prioriteres stramt for å sikre gjennomføringsevne. Balansen mellom gjennomføring av reformen, daglig drift og øvrige tiltak følges nøye.

Politiet har utarbeidet ny virksomhetsstrategi mot 2025 med strategiske mål for 2017–2020. Politiet har mot 2025 et fremtidsbilde med fire strategiske områder:

- I forkant av kriminaliteten
- Tilgjengelige polititjenester med høy kvalitet
- Trygghet i det digitale rom
- Et moderne og kompetent politi

De strategiske målene for perioden 2017–2020 skal bl.a. nås gjennom tiltakene i nærpolitireformen.

Digitaliseringsstrategien for politiet skal understøtte realisering av nærpolitireformen og virksomhetsstrategien, se nærmere i pkt. 8.1.

3.1 Resultat – Arbeidet med reformen er i henhold til plan

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) leverte *Evaluering av nærpolitireformen – Statusrapport 2016*³ i februar 2017. Difi bekreftet at arbeidet med reformen er i henhold til plan. Som oppfølging av Difis råd og anbefalinger er følgende tiltak igangsatt:

- Kommunikasjonsarbeidet er intensivert i etaten, direktoratet og i departementet. Det utarbeides delmål og entydige styringsparametere slik at veien mot måloppnåelse blir tydelig for alle involverte.
- Samhandlingen med kommunene er vesentlig styrket gjennom etablering av politikontakten.
- Styring av reformen inngår i den ordinære etatsstyringen mellom departementet og direktoratet. Det er i tillegg avholdt ekstra styringsdialogmøter i 2016 og 2017 for å sikre at Stortingets ambisjon og intensjon ivaretas i gjennomføringen av reformen.
- Politimestrenes ledergrupper kommer på plass i løpet av året og det gjennomføres lederutvikling av gruppene.

Difi anbefaler også at IKT prioriteres. Regjeringen har prioritert utvikling av IKT i politiet, men behovet og etterslepet er fremdeles stort og det må fortsatt prioriteres mellom mange nødvendige til-

³ Difi rapport 2017:2, issn 1890-6583

tak. I tillegg til finansiering må etatens gjennomføringsevne og endringskapasitet være styrende for hvor raskt etterslepet kan innhentes.

Strukturendringene

Endringer i organisasjonsstruktur er avgjørende for å kunne legge til rette for et politi rustet for å møte morgendagens utfordringer. Reduksjonen fra 27 til 12 politidistrikter i 2016 gir muligheter for å bygge sterkere fagmiljøer slik at en større andel av oppgavene kan løses lokalt.

Det er etablert en enhetlig overordnet organisering i alle politidistrikt. Det er innført seks standardfunksjoner som skal bidra til videre utvikling av et mer kompetent og kunnskapsstyrt politi.

De seks funksjonene er:

- En etterretningsfunksjon med formål å gi økt kunnskap og forståelse, og dermed redusert usikkerhet ved valg av tiltak for bekjempelse av kriminalitet og uønskede ekstraordinære hendelser innenfor alle politiets virksomhetsområder.
- Felles tjenestepanlegging for arbeidet med tjenstelister for hele distriktet.
- Politiråd og politikontakt i alle landets kommuner. Politikontaktene skal fungere som pådrivere og sørge for at planer blir fulgt opp i samarbeid med kommunene.
- Nye og mer robuste operasjonssentraler med større kapasitet.

- Politipatruljer som er utrustet med utstyr og nødvendig leder- og spesialiststøtte, slik at de kan ivareta et bredere spekter av politiets oppgaver, og ferdigstille mest mulig på stedet.
- Felles straffesaksinntak med tilgjengelig etterforskningsledelse. Dette skal sikre riktig innsats fra start, herunder enhetlig og riktig prioritering og behandling i alle straffesaker. Felles straffesaksinntak vil, i samarbeid med operasjonssentralen, støtte politipatruljen slik at et bredere spekter av tjenester kan utføres på stedet med høy kvalitet.

Mer enhetlig organisering og standardiserte funksjoner skal bidra til bedre samarbeid på tvers av distrikter og til gjensidig læring. Dette er også en forutsetning for å få på plass felles metode- og verktøyutvikling.

Den nye tjenestestedsstrukturen ble endelig fastsatt i mai 2017. Sluttresultatet ble 225 tjenestesteder, hvilket betyr en samling av politiressurser på færre faste tjenestesteder. Stortingets krav om maksimum 45 minutter kjøretid til nærmeste tjenestested for minst 90 pst. av befolkningen er innfridd med god margin i samtlige distrikter.

Tabell 2.15 viser fordeling av tjenestesteder for hvert enkelt politidistrikt og prosentandel av befolkningen som kan nå nærmeste tjenestested i løpet av 45 minutters kjøretid.

Tabell 2.15 Kjøretid tjenestested

	Antall tjenestesteder	Befolkning	Innenfor 45 min	Andel
Finnmark	17	75 403	73 063	96,9 %
Troms	10	163 694	150 535	92,0 %
Nordland	24	239 780	220 052	91,8 %
Trøndelag	20	449 824	439 330	97,7 %
Møre og Romsdal	18	264 476	261 454	98,9 %
Vest	32	580 704	570 416	98,2 %
Sør-Vest	19	513 880	510 509	99,3 %
Agder	15	296 282	295 984	99,9 %
Sør-Øst	28	698 512	695 740	99,6 %
Innlandet	21	377 087	372 743	98,8 %
Øst	14	690 813	690 776	100,0 %
Oslo	7	847 969	847 969	100,0 %
Totalt	225	5 198 424	5 128 571	98,7 %

Kilde: Politidirektoratet

Arbeidet med å gjennomføre endringene i den lokale strukturen skal ferdigstilles i hovedsak i løpet av 2018.

Etter endringer i politiloven § 17, som trådte i kraft 1. juni 2017, kan en lensmann, politistasjons-sjef eller namsfogd utføre namsmannsoppgavene for flere lensmanns- og politistasjonsdistrikter i samme politidistrikt.

Politiets senter for lønn og regnskap er etablert i Kristiansund. Det er besluttet at DFØ skal overta alle oppgaver på lønnsområdet som etter økonomiregelverket ikke må utføres av etaten selv. I tillegg er det besluttet at politiet skal ta i bruk fullservice-modell levert av DFØ på regnskapsområdet fra 1. januar 2019. Etter at oppgaver er overført til DFØ skal det fortsatt være om lag 50 arbeidsplasser ved senteret for å ivareta viktige lønns-, regnskaps- og økonomistyringsfunksjoner i etaten.

Kultur, holdninger og ledelse

Bedre ledelse og styrket ledelseskultur er et mål for politiet. Regjeringen ønsker et politi som skaper bedre resultater i en kultur preget av åpenhet og tillit gjennom god ledelse og aktivt medarbeiderskap.

Arbeidsmetoder som «politiarbeid på stedet» og etterforsklingsløftet forutsetter kulturendringer,

herunder en annen måte å jobbe og lede på. De nye metodene bidrar bl.a. til økt samhandling mellom operativt politiarbeid og etterforskning. Avhør på åstedet, sporsikring, bilde- og videodokumentasjon umiddelbart etter hendelsen, vil gi politiet betydelig bedre resultater som f.eks. raskere saksbehandling og høyere oppklaringsprosent. Dette krever at tradisjonelle skott mellom operativt politiarbeid og etterforskning bygges ned.

Som en del av nærpolitireformen er det utarbeidet etiske retningslinjer for politiet. Retningslinjene skal bidra til å sikre høye etiske standarder knyttet til tjenesteyting, så vel som myndighetsutøvelse.

Et felles avviks- og hendelsessystem for politiet er under anskaffelse. Systemet skal bidra til en enhetlig håndtering av avvik og uønskede hendelser, for slik å legge til rette for korrigerende og forebyggende tiltak, læring og forbedringsarbeid.

Overordnet handlingsplan for bedre kjønnsbalanse i lederstillinger er utarbeidet. Planen skal bidra til å motivere og støtte flere kvinner til å kvalifisere seg til lederstillinger, sikre likestilt rekruttering og skape en attraktiv og fremtidsrettet arbeidsplass.

Det er videre etablert et mentorprogram for ledere og ledertalenter i etaten. Mentorprogrammet skal understøtte og skape bevisste ledere

som er gode kulturbærere. Det første kullet startet opp i april 2017.

Et program for førstelinjeledere er gjennomført for enkelte ansatte i to distrikter. Formålet med programmet er å sikre lederkompetanse i førstelinjens møte med publikum. Basiskunnskap i ledelse, trening i konkrete lederferdigheter og realisering av politiarbeid på stedet blir vektlagt. Etter evaluering og forbedring skal programmet gjennomføres i alle politidistrikter.

På bakgrunn av revisjon av lederutdanningene har PHS utarbeidet nye lederutdanninger som tilbys på flere nivåer.

Utredninger og andre leveranser

Påtaleanalyseutvalget la 2. mars 2017 frem NOU 2017: 5 *En påtalemyndighet for fremtiden – Påtaleanalysen*. Utvalget har bl.a. sett på om påtalemyndigheten har riktig kapasitet og kompetanse til å ivareta de mål som er satt. Utredningen er sendt på høring med frist 1. oktober 2017.

Utredning av særorganstrukturen og organiseringen av politiets nasjonale beredskapsressurser, NOU 2017: 11 *Bedre bistand. Bedre beredskap – Fremtidig organisering av politiets særorganer* ble avgitt 18. mai 2017, og er sendt på høring med frist 1. desember 2017.

Det er gjennomført tiltak knyttet til anskaffelser og EBA som har bidratt til mer effektiv ressursbruk.

Nasjonale basisløsninger (BL) for politiets straffesaksbehandling ble satt i ordinær drift i mars 2017. Et nytt system for laboratoriestøtte (LIMS) gir politiet bedre forutsetning for å redusere saksbehandlingstiden for kriminaltekniske analyser av beslag. Systemet integreres mot BL slik at politidistriktene kan sende anmodninger elektronisk og motta analyserapporter på samme måte.

Kriminalitetsforebyggende nettpatrulje der publikum kan oppsøke politiet for å motta kriminalitetsforebyggende råd, veiledning i konkrete problemstillinger eller gå i dialog med politiet, er under planlegging. Nettpatruljen tar også imot informasjon eller tips om kriminalitet på internett.

Opprettelse av rednings- og beredskapsråd i hvert politidistrikt ferdigstilles våren 2018. Rådet skal styrke samarbeidet mellom aktørene som har oppgaver og forpliktelser innen beredskap, både innenfor og utenfor redningstjenesten. Rådet skal bidra til å skape god kontakt mellom politiet og aktuelle offentlige og private beredskapsaktører slik at de kjenner hverandres ansvar, rolle, kompe-

tanse og kapasitet, for å skape de beste forutsetningene for samvirke.

Overføring av forvaltning av hittegods til kommunene har blitt vurdert. Oppgaven løses i dag som en integrert del av politiets øvrige tjenesteproduksjon og det er vurdert at en overføring ikke vil frigjøre polititressurser.

Utfordring – Opprettholde tjenesteproduksjon, gevinstrealisering, kultur, holdninger og ledelse

Nærpolitireformen er ambisiøs og omfattende og berører nesten alle politiets virksomhetsområder. Store omstruktureringer av en etat i døgnkontinuerlig drift er utfordrende. Etaten har imidlertid evnet å opprettholde tjenesteproduksjonen fra oppstartsåret 2016.

I 2017 og 2018 gjennomføres de største endringene med konsekvenser for de ansatte i politidistriktene. Dette kan innebære risiko for en svakere resultatoppnåelse, og følges derfor nøye opp. De viktigste gevinstene i reformen er kvalitative. I tillegg skal det frigjøres kvantitative gevinster som kan brukes til å øke kvaliteten på tjenestene politiet leverer. Departementet vil ha spesiell fokus på gevinstarbeidet i 2018.

Regjeringen ønsker et politi som skaper bedre resultater i en kultur preget av åpenhet og tillit gjennom god ledelse og aktivt medarbeiderskap. Forliket på Stortinget om nærpolitireformen omfatter 14 konkrete tiltak som skal gjennomføres på dette området.

Strategi/tiltak – gjennomføring og realisering av gevinster

Realisering av identifiserte gevinster, både kvalitative og kvantitative, skal prioriteres. Det er i tillegg viktig at politiet samtidig opprettholder gode resultater uten vesentlige avvik.

Difi skal våren 2018 levere en «evaluering av nærpolitireformen – statusrapport 2017» for bl.a. å vurdere om reformen fortsatt er i henhold til plan.

Etter at nærpolitireformens strukturtiltak i hovedsak ferdigstilles i 2018, skal endringskapasiteten nå konsentreres om utvikling av tjenestetilbudet og kvalitet i alle ledd. Personalløpet i politidistriktene skal i hovedsak være gjennomført i løpet av første halvdel av 2018, og incentivordningen for å opprettholde dagens spredte bosetting av politifolk vil bli gjennomført ved aktiv bruk av omstillingsavtalen for politi- og lensmannsetaten. I tillegg vil det bli vurdert flere andre mulige virkemidler i personalløpet for å sikre politikraft i

distriktene. I løpet av 2018 vil de viktigste utviklingstiltakene være:

- Lederutviklingsprosess i alle toppledergruppene
- Alle politiets nye operasjonssentraler tas i bruk. I fem distrikter vil de være samlokalisert med brann- og redningsetatens sentraler. I tillegg er det foreslått å bevilge midler i 2018 til arbeidet med å samlokalisere sentralen i Tromsø, jf. omtale under programkategori 06.50.
- Operasjonssentralene vil være utstyrt med nye kartløsninger
- Flere oppgaver vil løses på stedet
- Etterforskningsfeltet skal styrkes
- Samling av forvaltningsoppgaver og sivil rettspleie

Strategi/Tiltak – Kultur, holdninger og ledelse

Det skal arbeides videre med å utvikle kulturen og bedre ytringsklimaet i etaten.

Eksempler på tiltak er:

- «Politiarbeid på stedet», gjennomføring av etterforskningsløftet og digitalisering av arbeidsprosesser
- Ledergruppeutvikling, mentoringprogram og plan for kjønnsbalanse
- Innføre nye etiske retningslinjer, varslingsrutiner og avvikssystem

Difi skal levere en foreløpig evaluering av arbeidet med holdninger, kultur og ledelse i politiet høsten 2017. Evalueringen antas å gi læring for det videre arbeidet med dette sentrale området for utvikling av politiet. Stortinget vil bli orientert om evalueringen på egnet måte.

4 Straffesakskjeden

4.1 En mer effektiv straffesakskjede

I straffesakskjeden inngår forebygging av kriminalitet, etterforskning, påtale, domstolsbehandling, straffegjennomføring og tilbakeføring til

samfunnet. Den samlede evnen til å forebygge lovbrudd påvirker omfanget av ressurser det er nødvendig å bruke i straffesakskjeden. Redusert kriminalitet er et overordnet mål for en effektiv straffesakskjede.

En effektiv straffesakskjede med høy kvalitet og god rettssikkerhet er en forutsetning for innbyggernes tillit til rettssystemet og deres opplevelse av trygghet. Forebyggende innsats har også stor betydning for samfunnssikkerheten, bl.a. gjennom forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme.

Kapasiteten i straffesakskjeden påvirkes både av type kriminalitet og omfanget av kriminalitet som anmeldes og avdekkes. Lovbrudd som ikke anmeldes eller avdekkes omtales som mørketall. Kapasiteten påvirkes også av politi- og påtalemyndighetens samlede ressurser til å forebygge og etterforske. Utvikling og gjennomføring av tiltak i straffesakskjeden må derfor støttes av kunnskap og etterretningsbasert informasjon som bidrar til at de alvorligste utfordringene identifiseres og følges opp. Påtalemyndighetens og domstolenes kapasitet til å behandle saker, tilgang på varetektsplasser og soningsplasser har også betydning.

4.1.1 Resultat – fortsatt nedgang i den registrerte kriminaliteten

Det har over flere år vært nedgang i registrert kriminalitet. I 2016 ble det anmeldt i underkant av 336 500 lovbrudd. Dette er 4,3 pst. færre enn året før, og 9,6 pst. færre enn i 2014. De senere års nedgang har særlig skjedd innenfor anmeldt eiendomstyveri. Samtidig har det vært en økning innenfor flere typer av alvorlig integritetskrenkende kriminalitet, bl.a. mishandling i nære relasjoner og voldtekt, samt innenfor alvorlig profittmotivert kriminalitet. Dette er saker som ofte er krevende å etterforske og iretteføre. Den totale nedgangen i kriminaliteten har, pga. en økning i andelen krevende saker, derfor ikke bidratt til mindre arbeidsbelastning i straffesakskjeden.

Tabell 2.16 Anmeldte lovbrudd 2012–2016, etter kriminalitetstype¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Eiendomstyveri	156 184	146 831	132 989	115 643	105 144
Annet vinningslovbrudd	26 837	26 791	26 285	28 583	31 064
Eiendomsskade	18 317	18 448	17 639	17 217	17 293
Vold og mishandling	34 674	35 147	34 111	35 003	34 969
Seksuallovbrudd	4 719	4 823	4 780	5 709	7 079
Rusmiddellovbrudd	56 090	59 436	58 450	55 237	50 293
Ordens- og integritetskrenkelse	39 990	41 748	41 744	40 134	36 646
Trafikkovertrødelse	51 932	50 383	51 102	48 915	49 032
Annet lovbrudd	4 931	4 899	5 007	5 018	4 893
Totalt alle lovbrudd	393 674	388 506	372 107	351 459	336 413

¹ Statistikken over anmeldte lovbrudd er lagt om etter innføringen av ny straffelov fra 1. oktober 2015. Lovbruddene i tidsserien som vises i tabellen har derfor en annen inndeling sammenliknet med tidligere års budsjettproposisjoner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

I 2016 ble det anmeldt 64,5 lovbrudd per 1000 innbyggere. Sett i forhold til befolkningsstørrelsen er nivået av anmeldte lovbrudd det laveste i løpet av de siste 24 årene (som er perioden SSB har hatt

tilsvarende statistikk). Tabellen nedenfor viser at det har vært en sammenhengende reduksjon siden tusenårsskiftet.

Tabell 2.17 Anmeldte lovbrudd. Absolutte tall, per 1000 innbyggere og endring i prosent

	2016	Endring i prosent			
		2015–2016	2011–2016	2006–2016	2001–2016
Lovbrudd anmeldt	336 413	-4,3	-11,5	-16,0	-19,4
Lovbrudd anmeldt per 1000 innbyggere	64,5	-5,1	-16,5	-25,3	-30,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB)

Kriminalitetsbildet påvirkes av en rekke samfunnsmessige faktorer, bl.a. befolkningsvekst, urbanisering og migrasjon. Den registrerte kriminaliteten påvirkes også av anmeldelsestilbøyeligheten og aktiviteten til politiet. Årsakene til nedgangen i registrert kriminalitet er sammensatt. Politiets forebyggende innsats er en medvirkende faktor. Samtidig har teknologiutviklingen skapt nye mulighetsrom for lovbrudd, både ved at nye typer lovbrudd oppstår og ved at allerede kjente lovbruddstyper gjennomføres på nye måter, bl.a. gjennom

bruk av internett. Det antas at dette bidrar til å øke mørketallene. Omfanget av IKT-relatert kriminalitet kan ikke leses ut av den offisielle kriminalstatistikken. Politiet beskriver imidlertid at svært mange lovbrudd har et IKT-element.

Levekårsundersøkelsene til Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at andelen av befolkningen som utsettes for ulike typer av kriminalitet over tid har gått ned. Undersøkelsene støtter opp under antakelsen om at det er en reell nedgang i antall lovbrudd.

4.1.2 Resultat – stabil saksbehandlingstid og oppklaringsprosent, samt nedgang i restanser

Tabell 2.18 Saksbehandlingstid og oppklaringsprosent 2012–2016¹

	2012	2013	2014	2015	2016
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for oppklarte lovbrudd totalt (dager)	92	97	102	95	94
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (dager) – fristsaker vold (oppklarte saker)	99	100	104	97	106
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (dager) – unge lovbrøyttere (oppklarte forhold)	33	35	36	33	39
Oppklaringsprosent for lovbrudd totalt	49,8	50,4	52,1	53,8	53,4

¹ Innføringen av ny straffelov 1. oktober 2015 medførte at skillet mellom forbrytelser og forseelser opphørte. Statistikk over saksbehandlingstid og oppklaringsprosent var tidligere oppgitt for forbrytelser, men er etter innføringen av ny straffelov oppgitt for lovbrudd totalt. Saksbehandlingstid måles fra anmeldelse til påtaleavgjørelse i en sak.

Kilde: Politiets driftsstatistikk (STRASAK).

Resultatene innenfor oppklaring, saksbehandlingstid og restanser er positive tatt i betraktning den omfattende reformen politiet gjennomgår. For prioriterte voldssaker lå saksbehandlingstiden noe over målkravet på 90 dager. For saker hvor mistenkte var under 18 år var resultatet innenfor målkravet på 42 dager.

Oppklaringsprosenten for lovbrudd totalt var 53,4 pst. i 2016, hvilket er 0,4 prosentpoeng lavere enn i 2015, men 3 prosentpoeng bedre enn i 2013. Det er grunn til å peke på at det har vært en satsing på etterforskningsfunksjonen, samtidig som påtalefunksjonen både i politiet og Den høyere påtalemyndighet er styrket.

Tabell 2.19 Restanser eldre enn tre mnd. 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Ikke påtaleavgjorte saker	41 311	45 031	40 780	37 415	35 504
Påtaleavgjorte – ikke rettskraftige saker	69 651	71 499	73 399	75 335	70 711
Ikke rettskraftige saker totalt	110 962	116 530	114 179	112 750	106 215

Kilde: Politiets driftsstatistikk (STRASAK)

Antall ikke påtaleavgjorte saker eldre enn tre mnd. lå per utløpet av 2016 på 35 504 saker, mens antall ikke påtaleavgjorte saker eldre enn 12 mnd. lå på 7 076 saker. Målkravet for 2016 var at antall ikke påtaleavgjorte saker eldre enn tre mnd. ikke skulle overstige 30 000 og antallet saker eldre enn 12 mnd. ikke skulle overstige 6 000.

Det har i 2016 vært en klar nedgang i antall restanser av påtaleavgjorte, ikke rettskraftige saker, eldre enn tre mnd. Nedgangen antas å ha sammenheng med styrkingen av påtalesaksfunksjonen gjennom regjeringsperioden.

Personer som er pågrepet for straffbare forhold, og som settes i politiarrest, skal overføres til varetektscelle innen to døgn, med mindre dette ikke er mulig av praktiske årsaker. Det har lenge vært en utfordring at fristen ikke holdes, men antall fristbrudd er den senere tid betydelig redusert. I 2014 var det 3 465 fristbrudd, mens det i 2015 og 2016 var henholdsvis 2 160 og 945 registrerte tilfeller av brudd på fristen for overføring til varetekt. Se nærmere omtale under programkategori 06.30.

Tabell 2.20 Saksavgjørelser ved statsadvokatembetene 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Påtalesaker	57 828	61 207	65 430	74 646	71 588
Klagesaker	2 397	2 591	2 586	2 609	2 550
Sum	60 235	63 787	68 016	77 505	74 138

Statsadvokatene treffer avgjørelser i sakene de får oversendt fra politiet. Mens antall anmeldelser til politiet har sunket siden 2012, har antall saksavgjørelser ved statsadvokatembetene steget med 18,6 pst. fra 2012 til 2015. I 2016 sank imidlertid antallet avgjørelser med 4,3 pst. Per 1. halvår 2017 har antallet saksavgjørelser fortsatt å synke. Overgang til nasjonal basisløsning (BL) for politiets straffesaksbehandling i mars 2017 medførte noen utfordringer med å få korrekt statistikk om bl.a. arbeidsmengden ved statsadvokatembetene. Det foreligger derfor ikke helt nøyaktige tall per 30. juni 2017, men riksadvokaten anslår at det er en nedgang på ca. 10 pst. sammenliknet med samme tidsrom i 2016. Nedgangen kan ha sammenheng med et betydelig antall nytilsatte påtalejurister i politiet, som etter hvert har fått delegert påtalekompetanse, og kan avgjøre flere saker uten å måtte forelegge disse for statsadvokatene. De senere årene har det vært en betydelig økning i påtalejuriststillinger. Særlig stor var økningen fra 2014 til 2015, der nye stillinger medførte at antallet gikk opp fra 604 til 661, jf. NOU 2017: 5 *En påtalemyndighet for fremtiden (Påtaleanalysen)*, pkt. 7.1.1.

Måloppnåelsen ved Riksadvokatembetet og statsadvokatembetene er fortsatt god. Ved Riksadvokatembetet var gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2016 i påtalesakene ti dager og for klagesakene 17 dager. Målet om andelen saker avgjort innen 30 dager ble nådd i 2016, med 96 pst. i påtalesakene og 92 pst. i klagesakene.

Samtlige statsadvokatembeter hadde i 2016 en gjennomsnittlig saksbehandlingstid innenfor 30 dager i påtalesaker, og med ett unntak også i klagesaker. I 2016 ble 94,2 pst. av sakene der gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet behandlet innen 15 dager, mot 92 pst. i 2015.

4.1.3 Utfordring – effektivitet og kompetanse

Straffesaksbehandlingen i Norge holder generelt et høyt nivå. Både påtalemyndigheten og politiets arbeid nyter høy tillit hos borgerne. Samtidig er det påvist områder med svakheter, bl.a. knyttet til behovet for et mer forpliktende system for opplæring, trening, evaluering og tilbakemelding innen etterforskningsfaget.

På enkelte saksområder har kvaliteten, prioriteringen og måloppnåelsen ikke vært god nok. Det er derfor viktig at politiet har riktig kompetanse til å håndtere den økende kompleksiteten i straffesakene. Spesialkompetanse utover det politiet per i dag har, innen bl.a. IKT og økonomi, vil være nødvendig. Digitale løsninger vil også bidra til effektivisering av saksflyt og informasjonsutveksling.

Det er en særlig utfordring å sikre kortere saksbehandlingstid i alvorlige volds- og seksuallovbrudd, samtidig som kravet til høy kvalitet i etterforskningen skal ivaretas.

Det er fortsatt en utfordring å sikre at sakene blir påtaleavgjort innen rimelig tid. Til tross for en

nedgang i restansene i 2016, er ikke de nasjonale målene nådd.

4.1.4 Strategi/Tiltak – prioritering, kompetanse og digitale løsninger

Politiet må sørge for nødvendig balanse mellom etterforskning og påtalearbeid og øvrige oppgaver. Straffesaksbehandlingen skal gis den nødvendige oppmerksomhet og være godt forankret i politidistriktets ledelse. Politimestrene har ansvar for at alle straffesaker som faller inn under riksadvokatens prioriteringer gis forrang dersom det er knapphet på ressurser.

Arbeidet med å følge opp tiltakene i «Handlingsplan for løft av etterforskningsfeltet» skal videreføres. Gjennom oppfølging og iverksettelse av tiltakene i planen skal Politidirektoratet, i nært samarbeid med Riksadvokatembetet, styrke etterforskningsfagets status og utvikling, styrke etterforskningsledelse og øke kvaliteten innen etterforskning og påtalearbeid.

Det vises til omtale i Prop. 1 S (2016–2017) av tiltak for å evaluere avsluttede og pågående straffesaker, jf. Innst. 306 S (2014–2015). Som et ledd i arbeidet med å heve kvaliteten i politiets etterforskning og oppfølging av straffesaker, vil Politidirektoratet i samråd med riksadvokaten etablere rammer for systematisk evaluering av avsluttede straffesaker i løpet av 2017, som innføres nasjonalt i 2018. For så vidt gjelder løpende evaluering og tilbakemeldinger underveis i straffesakene, pågår det en utvikling av statsadvokatens fagledelse som skal lede til et mer forpliktende system for evaluering og læring. Utvikling av relevante standarder for løpende evalueringsarbeid, vil inngå som del av det videre arbeidet.

Basert på de gode erfaringene med papirløs irettføring vil arbeidet med elektronisk oversendelse av saker fortsette i 2018. Prosjekter som *Lagring av digitale medier* og *Digitale aktorater* vil bidra til å digitalisere samhandlingen mellom politiet og andre aktører i straffesakskjeden. Det vises også til omtale under programkategori 06.20.

Arbeidet med å unngå fristbrudd knyttet til politiarrest videreføres. Justis- og beredskapsdepartementet vil sende på høring forslag til regelverksendringer for å redusere oppholdstid i politiarrest og hindre isolasjonsvirkninger.

4.2 Styrke forebyggingen av kriminalitet

Redusert kriminalitet sparer samfunnet for betydelige menneskelige lidelser og store økonomiske kostnader. Effektiv forebygging vil bidra til

å redusere kriminaliteten og samfunnets totale ressursbruk. Derfor er politiets og øvrige samfunnsaktørers evne til å forebygge lovbrudd helt sentral. Forebygging skal være en primærstrategi. Det innebærer at den forebyggende innsatsen skal være førende for hele politiets virksomhet, innenfor samtlige kriminalitetsområder.

4.2.1 Helhetlig, systematisk og målrettet innsats mot kriminalitet

Resultat – styrket samarbeid og bedre kunnskapsgrunnlag

Kriminaliteten i Norge har i flere år vist en nedadgående tendens. Det er mange faktorer som påvirker trenden, men det forebyggende arbeidet som utføres av politi i samarbeid med øvrige samfunnsaktører er en medvirkende faktor.

Arbeidet med å utvikle den kriminalitetsforebyggende innsatsen er videreført siden etableringen av departementsutvalget for kriminalitetsforebygging og opprettelsen av Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging i 2015. Senteret skal særlig bidra til innhenting og formidling av erfarings- og forskningsbasert kunnskap om forebygging. En særlig viktig oppgave er å ivareta rådgivning og kompetanseutvikling mot lokalt nivå.

Det er etablert fast politikontakt i samtlige kommuner. Politikontakten skal bidra til at det forebyggende arbeidet prioriteres og følges opp i dialog med kommunen. Politikontakten skal bl.a. bistå i politirådsarbeidet i den enkelte kommune, og fungere som et kontaktpunkt i det forebyggende arbeidet. Politikontakten skal styrke politiets innsats i det kriminalitetsforebyggende samarbeidet. Kommunen har en særlig viktig rolle i det forebyggende arbeidet pga. det sett av virkemidler som lokale aktører rår over innenfor barnevern, skole og oppvekst, arbeid, helsetjeneste, boligsosiale tiltak, planprosesser mv. De ulike aktørenes roller og fullmakter fremkommer av det lovverk som styrer virksomheten til den enkelte aktør. Eventuelle behov for avklaringer mht. roller og ansvar i det kriminalitetsforebyggende samarbeidet bør tas opp i det enkelte politiråd.

Politidirektoratet har i 2017 iverksatt et pilotprosjekt for styrket samhandling mellom politi og lokalsamfunn (kommune, frivillige organisasjoner og næringsliv) i Agder politidistrikt og Sør-Øst politidistrikt. Prosjektet er en del av gjennomføringen av nærpoltireformen. Målet er å skape enda tryggere lokalsamfunn gjennom et bredt samarbeid om lokale forebyggende tiltak.

Det pågår et tverrsektorielt arbeid med å utvikle en nettbasert veiviser for kriminalitetsforebyggende arbeid. Arbeidet er en del av gjennomføringen av nærpolitireformen, og ferdigstilles i løpet av 2017. Arbeidet koordineres av Sekretariatet for konfliktrådene/Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging.

Utfordring – sikre prioritet, kunnskapsbasert innsats og nært samvirke med andre aktører

Det er behov for å utvikle mer effektiv forebygging innenfor alle virksomhetsområder i politiet. Det er videre en rekke kriminalitetsområder hvor det har vært for lite fokus på forebyggende innsats. Dette gjelder bl.a. mengdekriminalitet som f.eks. tyveri, og mer alvorlig kriminalitet som arbeidslivskriminalitet og IKT-kriminalitet. Det er også en utfordring å sikre at den forebyggende innsatsen i tilstrekkelig grad er kunnskapsbasert og målrettet.

Det er et potensial for videreutvikling av det kriminalitetsforebyggende samarbeidet på tvers av sektorer, både for å sikre et bredt nok kunnskapsgrunnlag og for å få tilgang på flere typer virkemidler i det forebyggende arbeidet.

Strategi/Tiltak – mer samordnet og kunnskapsbasert forebygging – nasjonalt og lokalt

Kriminalitetsforebygging som primærstrategi skal videreutvikles med utgangspunkt i handlingsplanen som Politidirektoratet utarbeider i løpet av 2017. Politiet skal frem mot 2020 utvikle stadig bedre forebyggende politiinnsats. Utover de forebyggende enhetene som kommer på plass i løpet av 2017, skal det utvikles lokale fagstrategier, sørges for kompetanseløft knyttet til forebygging samt utvikles og sikres nok ressurser til at politiets forebyggende arbeid skjer i nært samvirke med andre relevante aktører. God kvalitet i det forebyggende arbeidet forutsetter gode samarbeidsstrukturer med solid, lokal forankring. For å nå målet om redusert kriminalitet er det avgjørende at politiet baserer innsatsen på kunnskap om kriminalitetsbildet. Etterretning og kunnskapsdeling er viktig for å oppnå dette.

Justis- og beredskapsdepartementet har initiert en forskningsbasert kunnskapsstatus på det kriminalitetsforebyggende feltet med mål å synliggjøre hva som er de viktige utfordringene, peke på områder hvor innsatsen er mangelfull og hvor det er kunnskapshull. Arbeidet utføres ved Politihøgskolen, og skal ferdigstilles innen 1. mars 2018.

Det skal igangsettes et forskningsprosjekt om hvordan arbeidet med kriminalitetsforebygging utvikles gjennom nærpolitireformen. Arbeidet skal utføres ved Politihøgskolen i 2018.

4.2.2 Tidlig forebyggende innsats

Resultat – mindre ungdomskriminalitet

Forebygging av kriminalitet blant barn og unge har vært et særskilt prioritert område for politiet og viser positive resultater. Politiets nasjonale analyser viser at den registrerte kriminaliteten blant barn og unge gjennom flere år har gått ned. Denne trenden bekreftes av selvrapporteringsundersøkelser.

Straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er tatt i bruk i alle politidistrikt. Sekretariatet for konfliktrådene rapporterer at konfliktrådene (som er straffegjennomfører) i 2016 mottok 52 saker med ungdomsstraff og 303 saker med ungdomsoppfølging, mot henholdsvis 34 og 260 året før. Det er igangsatt en følgeevaluering av implementeringen av ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Denne vil kunne si noe om effekten av tiltakene. Se omtale under programkategori 06.70.

En analyse av tilbakefall blant de som har gjennomført ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, viser at 55 pst. av ungdommene som hadde fullført straffegjennomføringen per 31. desember 2015 var uten nye registrerte lovbrudd ved utgangen av 2016. Resultatet vurderes som tilfredsstillende med tanke på at målgruppen er unge som ofte er i en vanskelig livssituasjon, og hvor det foreligger risikofaktorer for ny kriminalitet.

Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og beredskapsdepartementet finansierer et forskningsprosjekt som ser på bruk av alternative strafferettslige reaksjoner overfor unge i mindre alvorlige narkotikasaker. Prosjektet er lagt til Folkehelseinstituttet, og skal ferdigstilles i 2019.

Det ble i 2017 igangsatt en særskilt satsing på Grønland i Oslo for å forebygge kriminalitet og fremme bedre levekår for beboerne i området. Satsingen er et samarbeid mellom IMDi, POD, Oslo kommune og Oslo politidistrikt. Se omtale under programkategori 06.95.

Utfordring – forebygge videre kriminalitet blant unge gjengangere

Det er en utfordring at det blant de barn og unge som begår aller mest lovbrudd, er få som slutter med kriminalitet. Det er behov for å videreutvikle

strategier og tiltak for å forebygge videre kriminalitet i denne gruppen.

Videre er det viktig å sikre trygge bo-områder og sette inn tiltak rettet mot utsatte områder med levekårsutfordringer og kriminalitet. Politiets kriminalitetsforebyggende innsats i aktuelle områder må sees i sammenheng med integreringsfremmende tiltak.

Det er et stort behov for mer kunnskap om kriminalitet som barn og unge utfører eller utsettes for på internett.

Strategi/Tiltak – tidlig intervensjon og tett oppfølging

Politiet skal sikre en tett oppfølging av barn og unge som tidlig utvikler en gjengangerproblematikk. Reaksjoner overfor unge som begår gjentatte lovbrudd bør i størst mulig grad innrettes slik at nye lovbrudd forhindres i fremtiden. For å forebygge og bekjempe kriminalitet blant barn og unge, skal andre reaksjoner enn ubetinget fengsel tas i bruk så langt det er mulig, eksempelvis ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Politidirektoratet og Sekretariatet for konfliktrådene skal i 2018 utarbeide en analyse av tilbakefall blant de som har gjennomført ungdomsstraff og ungdomsoppfølging.

Det er viktig å se sammenhengen mellom rusforebygging og kriminalitetsforebygging. Politiet skal samarbeide på tvers av sektorer for å sikre et bedre rus- og kriminalitetsforebyggende arbeid, bl.a. gjennom politirådene og SLT. På narkotikaområdet er det viktig å hindre rekruttering, særlig blant unge.

Den særskilte satsingen på Grønland i Oslo knyttet til kriminalitetsforebyggende og integreringsfremmende tiltak videreføres i 2018. Bevilgningen er på totalt 17 mill. kroner, hvorav 7 mill. kroner er øremerket kriminalitetsforebyggende innsats fra politiet, og 10 mill. kroner til integreringsfremmende tiltak. Se omtale under programkategori 06.95.

Det foreslås i tillegg å bevilge 30 mill. kroner i 2018 til en styrket politiinnsats i Oslo Sør. Innsatsen skal bidra til å forebygge kriminalitet, med særlig vekt på oppfølging av unge i risikozonen og forhindre rekruttering til miljøer som begår kriminalitet. Innsatsen skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer. Se omtale under programkategori 06.95.

4.2.3 Trafikkriminalitet

Resultat – økt trafikksikkerhet

Meld. St. 40 (2015–2016) *Trafikksikkerhetsarbeidet – samordning og organisering* ble lagt frem i 2016.

Politiet har økt oppmerksomhet på kunnskapsstyrt polititjeneste på veiene. Tallene viser at en målrettet tilnærming gir resultater. 1,3 mill. førere ble kontrollert av politiet i 2016, noe som utgjorde omlag 100 000 færre enn i 2015, men treffprosenten på de fleste områdene har gått opp med mellom 5 og 10 pst. Totalt ble ca. 90 000 tatt i fartskontroll av politiet. I tillegg mottok omtrent like mange reaksjon på bakgrunn av automatisk trafikkontroll (ATK).

Tall fra Statistisk sentralbyrå viser at 135 personer omkom i trafikkulykker i 2016, mens 656 personer ble hardt skadet. På tross av at antall drepte var noe høyere enn året før, peker utviklingen i riktig retning. Snittet for antall drepte de siste fem år er 146 og for hardt skadde 685. Siden 1970 er risikoen for å bli drept per kjørte kilometer redusert med 95 pst.

Utfordring – ytterligere reduksjon av antall drepte og skadde

Målet er at antall drepte og hardt skadde skal reduseres fra et gjennomsnitt i perioden 2008–2011 på om lag 1 000 i året til 500 eller færre innen 2024. Norge har allerede forholdsmessig det laveste antall drepte og hardt skadde i Europa. Hovedutfordringen er bl.a. rus, utilpasset fart, aggressiv kjøreadferd, bilbeltebruk og uoppmerksomhet, herunder bruk av mobiltelefon og trettet. Dette vil kreve enda større og mer målrettet innsats, utstrakt samarbeid mellom myndigheter og videreutvikling av fag og metoder, samt anskaffelse av tidsriktig kontrollutstyr. Tallmaterialet viser at det er for mange førere som har en lav terskel for å kjøre i ruspåvirket tilstand.

Utviklingen av intelligente sikkerhetssystemer og selvkjørende kjøretøy må følges nøye for å ivareta utfordringene etatene vil møte i fremtiden.

Strategi/tiltak – målrettet kontroll og effektiv etterforskning

Forebygging og bekjempelse av trafikkriminalitet er viktige oppgaver for politiet. Målet er å redusere antall ulykker med drepte og hardt skadde. Arbeidet bygger bl.a. på Nasjonal transportplan 2018–2029 og Nasjonal tiltaksplan for trafikksikkerhet på veg 2018–2021. Målrettet kontroll og effektiv etterforskning skal bidra til at færre kjører

i ruspåvirket tilstand og med høy hastighet. I henhold til Politidirektoratets strategiplan for polititjeneste på veg 2016–2019 skal politidistriktene utarbeide en årlig plan for trafikksikkerhetsarbeidet. Oppmerksomheten skal rettes mot førergrupper med høy risikovillighet, vurdering av utsatte vegstrekninger og det skal drives ulykkesforebyggende og holdningsskapende arbeid.

Det foreslås å øke gebyrsatsene for forenklede forelegg i vegtrafikksaker tilsvarende den generelle prisveksten for å opprettholde den pønale effekten som satsene er ment å ha. Dette medfører en estimert inntektsøkning på 17,7 mill. kroner på kap. 4618 Skatteetaten, post 86 Bøter, inn-dragninger mv.

4.3 Redusere alvorlig kriminalitet

4.3.1 Alvorlig integritetskrenkende kriminalitet

Alvorlig integritetskrenkende kriminalitet gir store belastninger for ofrene, deres familier og nettverk. Denne kriminaliteten har store menneskelige og samfunnsmessige kostnader. Dette er saker som skal ha høy prioritet og som krever mye av aktørene i straffesakskjeden og av hjelpeapparatet.

Vold, mishandling og seksuelle overgrep

Resultat – flere anmeldte tilfeller av mishandling i nære relasjoner og seksuelle overgrep

Vold, mishandling og seksuelle overgrep er alvorlig integritetskrenkende kriminalitet. Det å leve et liv uten vold og overgrep er en grunnleggende menneskerettighet. Regjeringens arbeid er organisert gjennom flere tverrdepartementale handlingsplaner for å dekke alle former for vold i nære relasjoner, herunder tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, overgrep mot barn samt vold og overgrep i parforhold.

Vold og overgrep utgjør et alvorlig folkehelseproblem, jf. Regjeringens folkehelsemelding – Meld. St. 19 (2014–2015). Følgene er alvorlige både for den som utsettes direkte, og for eventuelle barn som lever i en tilværelse preget av vold og overgrep.

Det ble i 2016 registrert nærmere 35 000 anmeldelser for vold og mishandling, om lag tilsvarende som i 2015. Det ble anmeldt nærmere 3 450 tilfeller av mishandling i nære relasjoner i 2016, en økning på 3,5 pst. fra 2015.

Det ble registrert 25 drapssaker med 27 ofre og 31 gjerningspersoner i 2016 (mot 22 drapssaker med 23 ofre og 24 gjerningspersoner i 2015). Syv av ofrene i 2016 var partner eller ekspartner til gjerningspersonen. I ytterligere seks saker i 2016 var det en annen familiær tilknytning mellom offer og gjerningsperson.

Det ble anmeldt nærmere 7 100 seksuallovbrudd i 2016, en økning på 24 pst. fra året før. Av disse var i overkant av 2 200 voldtekter. Antallet voldtekter inkluderer, etter innføringen av ny straffelov, også seksuell omgang med barn under 14 år. Antall anmeldte voldtekter totalt, og voldtakt av barn, har økt sammenliknet med 2015.

Økt oppmerksomhet fra samfunnets side, prioritert innsats fra politi og påtalemyndighet, og øvrige hjelpeinstanser samt større åpenhet om vold, mishandling og seksuelle overgrep er medvirkende årsaker til at flere anmelder.

Statsadvokatene har i 2016 på oppdrag fra Riksadvokaten undersøkt kvaliteten på etterforskningen og påtalearbeidet i saker om mishandling i nære relasjoner og voldtakt. Undersøkelsen har særlig søkelys på kvalitet og resultat og gir grunnlag for en rekke læringspunkter. Politiet kan bl.a. bli bedre til å sikre bevis i initialfasen av etterforskningen, særlig knyttet til sporsikring. Det påpekes også manglende bruk av skjulte metoder som kommunikasjonskontroll.

For å sikre god kunnskap på dette feltet, ble det i 2014 igangsatt et femårig forskningsprogram om vold i nære relasjoner. Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) og Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) gjennomfører programmet.

Politihøgskolen publiserte i 2017 en evaluering av bruken av straffelovens § 219 om mishandling i familieforhold (jf. strl. 1902).

For å få mer kunnskap om utfallet av anmeldte saker gjennomfører Statistisk sentralbyrå (SSB) en analyse fra anmeldelse til eventuell dom i saker om vold i nære relasjoner og saker om vold og seksuelle overgrep mot barn. Analysen ferdigstilles i løpet av 2017.

Hensynet til ofre skal vektlegges i hele straffesakskjeden. For å styrke offeromsorgen skal det innen utgangen av 2017 være etablert tolv kontorer for offeromsorg i tilknytning til de nye politidistriktene. Dette gjennomføres etter modell fra Støttesenteret for fornærmede i straffesaker i Trondheim. Det første kontoret ble åpnet 21. august 2017 i Oslo. Offeromsorgskontorene skal gi voldsofre psykososial støtte, oppfølging, informasjon og veiledning gjennom hele straf-

fesakskjeden og skal løse brukerne til profesjonell hjelp – både i kommunalt og statlig tjenesteapparat. Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) overføres til politiet i løpet av 2017. Totalbevilgningen til de nye offeromsorgskontorene i 2017 er 28 mill. kroner, inkludert 9. mill. kroner overført fra Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

Det er igangsatt et pilotprosjekt i Oslo politidistrikt (Prosjekt November) som skal bidra til at tjenestene er mer tilgjengelige og gir bedre oppfølging og sikkerhet for den utsatte. Prosjektet løper ut 2018 og følgeevalueres.

Omvendt voldsalarm bidrar til økt beskyttelse av utsatte for vold i nære relasjoner, og er et viktig skritt i retning av å flytte belastningen fra voldsutsatt til voldsutøver. Siden innføringen har det vært nedlagt påstand om elektronisk kontroll (omvendt voldsalarm) i 16 saker. Per 1. juli 2017 er 9 dommer rettskraftige. Terskelen for bruk av omvendt voldsalarm kan synes høy og det er identifisert både tekniske utfordringer og utfordringer knyttet til planlegging og iverksetting av dette beskyttelsestiltaket. Klarere retningslinjer for samarbeid mellom politiet og øvrig tjenesteapparat og utredning av spørsmålet om en utvidelse av ordningen til også å omfatte straffeprosessuelt besøksforbud, vil kunne bidra til å senke terskelen for bruk av omvendt voldsalarm.

Det er i tilknytning til det allerede eksisterende risikovurderingsverktøyet SARA (Spousal Assault Risk Assessment) utviklet et verktøy for risikovurdering av barns situasjon i partnervoldsaker. Dette skal prøves ut i Sør-Øst politidistrikt i 2017.

Utfordring – kvalitet i etterforskning og ivaretagelse av ofre

Det er store mørketall innenfor vold, mishandling og seksuallovbrudd. Det kan være vanskeligere å anmelde en nærstående, og den utsatte kan velge ikke å fortelle om overgrepene. Dette gjør at det er utfordrende for både politiet, påtalemyndighet og hjelpeapparatet å avdekke og stanse slike overgrep og hjelpe den som er utsatt. Det er derfor behov for fortsatt oppmerksomhet om disse samfunnsutfordringene, og mer innsats fra politi og samarbeidende aktører.

Det er en utfordring å sikre nødvendig kvalitet og effektivitet i politiets og påtalemyndighetens arbeid med vold, mishandling og seksuallovbrudd.

Videre er det en utfordring at rus er en sentral faktor i mange av voldtektene, spesielt blant unge. Dette skaper utfordringer knyttet til bevissituasjo-

nen i etterforskning av sakene, og vanskeliggjør mulighetene for oppklaring.

Det er behov for mer kunnskap om seksuallovbrudd som skjer via kontakt på internett, samt strategier og tiltak for å forebygge og bekjempe dette.

Strategi/tiltak – bedre kvalitet i etterforskningen

Vold, mishandling og seksuallovbrudd er kriminalitet som skal gis høy prioritet. Kvalitet og effektivitet i politiets og påtalemyndighetens arbeid med disse sakene, fra etterforskningens initialfase fram til påtalebeslutning, er avgjørende. Innenfor rammene av nærpolitireformen skal det etableres egne fagmiljøer for kriminalitetsbekjempelse innen vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep i alle politidistrikter. Satsingen på *politiarbeid på stedet* vil bl.a. bidra til bedre bevisinnhenting i initialfasen. Det foreligger en undersøkelse fra 2017, på oppdrag fra riksadvokaten, om kvaliteten i etterforskningen og påtalearbeidet i saker om mishandling i nære relasjoner og voldtekt. Denne skal følges opp.

Regjeringen vil legge frem en handlingsplan for å styrke arbeidet mot voldtekt. Viktige satsingsområder vil være forebyggende tiltak, styrket offeroppfølging og tiltak for å bedre kvaliteten på etterforskningen og påtalearbeidet.

Det skal nedsettes et offentlig utvalg som skal utrede spørsmål knyttet til partnerdrap. Utvalget skal utrede forhold som antas å ha betydning for å forebygge disse drapene bedre, bl.a. ved å kartlegge om offentlige myndigheter kunne gjort mer, herunder identifisering av risikofaktorer og håndtering av disse.

Justis- og beredskapsdepartementet samarbeider med Helse- og omsorgsdepartementet om å etablere et nasjonalt register over drap og annen vold med dødelig utgang. Formålet er å etablere et datagrunnlag for å kunne vurdere forebyggende tiltak mot drap og voldelige handlinger som kan resultere i drap. Forslag til ny lov om registret er på høring med frist for innspill 10. januar 2018.

Risikovurderinger av fare for gjentakelse ved mishandling i nære relasjoner skal gjennomføres, og tiltak for å beskytte offeret skal iverksettes.

Vold og seksuelle overgrep mot barn og unge

Arbeidet mot vold og overgrep mot barn skal sikres høy prioritet i straffesakskjeden. Kripes er i 2017 blitt styrket med 25 mill. kroner til arbeidet mot internettrelaterte overgrep mot barn og unge, og 5 mill. kroner til arbeidet mot menneske-

handel, jf. Innst. 6 S (2016–2017). Midlene brukes hovedsakelig til stillinger, men det har også blitt satt av midler til tekniske løsninger som understøtter håndtering av internettrelaterte overgrepssaker. Arbeidet med å utvikle tekniske løsninger vil fortsette i 2018.

Resultat – videreutvikling av barnehusene

Opptrappingsplan mot vold og overgrep ble behandlet av Stortinget 25. april 2017.

Erfaringene med bruk av barnehus er gode, og antall avhør som gjennomføres er økende. Det

ble gjennomført til sammen 5 895 tilrettelagte avhør i 2016, mot 4 878 i 2015 og 3665 i 2014. Det forventes ytterligere en økning i 2017. Samtidig som antall avhør har økt, har også andelen førstegangsavhør som er gjennomført innenfor frist, økt. Fra januar til juli 2017 var andel avhør innenfor frist 53 pst. mot 47 pst. i samme periode i 2016. De samlede tallene for ventetid for gjennomføring av tilrettelagte avhør indikerer også en positiv utvikling.

Nedenfor følger oversikt over utvikling i gjennomsnittlig ventetid.

Utvikling i gjennomsnittlig ventetid i barnehusene, i antall dager*

	2013	2014	2015 Des.	2016 Des.	2017 Juli
Seksuelle overgrep	42	43	19,7	18	17
Alle avhør		50	18,2	16	18
Saker omhandlende vold	60				

* Det tas forbehold om at tallmaterialet fra 2013 til 2015 er beheftet med noe usikkerhet jf. svakheter i statistikkgrunnet. For 2015 og utover rapporteres det pr. måned fra Politidirektoratet.

Det har vært en markant økning i antallet avhør av barn og særlig sårbare. I perioden 2013 til 2016

var det økningen på 122 prosent i antall gjennomførte avhør ved barnehusene.

Antall avhør i perioden

År	2013	2014	2015	2016
Antall avhør	2 652	3 655	4 895	5 895

Det er utarbeidet felles retningslinjer for driften av Statens barnehus. Retningslinjene ble oversendt barnehusene og politidistriktene i desember 2016, og skal revideres innen utgangen av 2017.

For å øke kapasiteten og sørge for at flere tilrettelagte avhør gjennomføres innenfor lovpålagt frist, ble det høsten 2016 etablert et nytt barnehus i Moss. Opprettelse av en underavdeling av Statens barnehus i Tromsø, lokalisert i Kirkenes, samt pilotprosjekt for en underavdeling av Statens barnehus i Bodø, lokalisert i Mosjøen, vil styrke tilbudet til barn som bor i disse områdene.

Fra 1. september 2017, ble det innført en ny betalingsordning for finansiering av medisinske undersøkelser i barnehus. Dette innebærer at de regionale helseforetakene har et *sørge for ansvar*

for gjennomføring av medisinske undersøkelser i barnehus. Alle barn som avhøres ved Statens barnehus skal få et tilbud om medisinske undersøkelser. I de sakene der politiet ber om en rapport som skal inngå som bevis i en straffesak, skal denne betales av politiet.

Det ble i november 2015 satt ned et utvalg for å gjennomgå saker der barn og ungdom har vært utsatt for grov vold, seksuelle overgrep og alvorlig omsorgssvikt. Formålet var å avdekke hvorvidt, ev. i hvilken grad- og på hvilken måte, det har forekommet svikt i det offentlige tjenesteparatets håndtering av disse sakene. Utvalget har også gitt anbefalinger som kan bidra til at fremtidige tilfeller forebygges og forhindres. Barnevoldsutvalgets utredning ble avgitt til Barne- og likestillingsdepartementet 22. juni 2017 og ble

sendt på høring 11. august, med frist 30. november 2017.

Utfordring – kapasitet ved barnehusene samt økning i internettrelaterte overgrep

Manglende måloppnåelse og for lang ventetid for gjennomføring av tilrettelagte avhør har over tid vært en utfordring. Analyser viser at årsaker er kapasitetsutfordringer både ved barnehusene og i politiet, samt interne rutiner og prosesser i politiet. Det er også forhold utenfor politiets kontroll som kan bidra til å forsinke gjennomføringen av første gangsavhør, f.eks. skoleferie eller sykdom hos barn.

Fortsatt stor volumøkning, og større enkeltstående saker med mange barn, er en utfordring både for det enkelte politidistrikt og barnehusene. Det er viktig å sikre fremdrift i sakene etter avhør.

Omfanget av anmeldte internettrelaterte overgrep er økende, og det antas at mørketallene er store. Mange saker er omfattende med mange ofre i inn- og utland. Utviklingen i bruk av ny teknologi har gitt utfordringer knyttet til politiets behov for kompetanse, tilpassede tiltak, effektive verktøy og arbeidsmetoder.

Strategi/tiltak – gjennomføring av opptrappingsplan og styrket innsats mot internettrelaterte overgrep

I oktober 2016 la Regjeringen fram Prop. 12 S (2016–2017) *Opptrappingsplan mot vold og overgrep (2017–2021)*, som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for overgrep. Planen dekker en rekke innsatsområder og inneholder bl.a. tiltak for å bedre behandlingstilbudet til overgripere, styrke Statens barnehus og etterforskning av vold og overgrep mot barn, forskning, kompetanseheving i alle berørte sektorer og tiltak rettet særlig mot beboere i asylmottak. Tiltakene i planen skal gjennomføres i perioden 2017 til 2021.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 42 mill. kroner til oppfølging av opptrappingsplanen mot vold og overgrep, herunder 11 mill. kroner til å forebygge internettrelaterte overgrep mot barn, 11 mill. kroner til Statens barnehus og 20 mill. kroner til styrking av politiets kapasitet og kompetanse til etterforskning i saker som gjelder vold og overgrep mot barn (helårsvirkning av de 10 mill. kronene som ble bevilget i forbindelse med revidert nasjonalbudsett for 2017).

Politiet skal ha kompetanse og ressurser til tidlig å identifisere barn og forhindre gjentatte overgrep, samt hindre spredning av overgrepsmateri-

ale via internett. Politiet skal samarbeide internasjonalt både for å sikre offeridentifisering, og begrense distribusjon av overgrepsmaterialet.

I henhold til Stortingets beslutning er Regjeringen i gang med arbeidet med å utvikle en strategi for å forebygge og bekjempe internettrelaterte overgrep som sikrer økt kompetanse og bedre verktøy i politiet. Arbeidet involverer flere departementer og direktorater og vil legge til rette for innspill fra en rekke aktører. For å styrke kunnskapen på feltet, vil det iverksettes forskning om norske barns håndtering av risiko på internett og forebyggende tiltak rettet mot unge overgripere. Norge deltar også i den internasjonale undersøkelsen EUKids Online som kartlegger barn og unges internettbruk. Datainnsamlingen i Norge gjennomføres i løpet av 2017. Undersøkelsen er finansiert av midler bevilget gjennom opptrappingsplanen mot vold i nære relasjoner og vold og overgrep mot barn. Strategiarbeidet vil også knyttes til Norges deltakelse i det internasjonale initiativet WePROTECT Global Alliance to End Child Sexual Exploitation Online, bl.a. for å hindre distribusjon av overgrepsmateriale samt utvikle politisamarbeidet mellom landene. Se for øvrig anmodningsvedtak nr. 605.

Hatkriminalitet

Resultat – strategier for å løfte arbeidet på feltet

Det ble i 2016 registrert 466 anmeldelser med et hatmotiv. Dette er en økning fra tidligere år. I 2015 ble det registrert 347 anmeldelser med slikt motiv, mens det tilsvarende tallet for 2014 var 223 anmeldelser.

Regjeringen la i 2016 fram en strategi mot hatefulle ytringer, en handlingsplan mot diskriminering pga. seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk samt en handlingsplan mot antisemittisme. Disse inneholder tiltak mot hatkriminalitet, som skal bidra til å styrke innsatsen på dette området.

Justis- og beredskapsdepartementet har gitt Politidirektoratet i oppdrag å utarbeide en veileder for politiets registrering og håndtering av hatkriminalitet. Veilederen skal ferdigstilles innen utgangen av 2017.

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har Institutt for samfunnsforskning (ISF) utarbeidet rapporten *Hatefulle ytringer på internett – omfang, forebygging og juridiske grenser*. Rapporten ble lansert i november 2016. Formålet har vært å øke kunnskapen om omfanget av hatefulle ytringer og hatkriminalitet på internett, avklare forholdet mellom uønskede og straffbare ytringer,

og foreslå forebyggende tiltak og tverrsektorielt samarbeid i arbeidet mot hatefulle ytringer på nettet.

Utfordring – avdekke mørketall og sikre god kompetanse i politidistriktene

Det er betydelige mørketall når det gjelder hatkriminalitet. Politiets innbyggerundersøkelse for 2016 viser at kun 21 pst. av alle utsatt for hatkriminalitet valgte å anmelde hendelsen.

Det er en utfordring å sikre tilstrekkelig kompetanse i politidistriktene til å fange opp aktuelle saker, samt styrke kvaliteten i håndteringen av disse sakene.

Strategi/Tiltak – sikre prioritering av saker

Bekjempelse og forebygging av hatkriminalitet skal ha prioritet i alle politidistrikt. Hatkriminalitet er gitt prioritet i riksadvokatens mål- og prioriteringsskriv for straffesaksbehandlingen, sidestilt med annen alvorlig integritetskrenkende kriminalitet.

Tiltakene i strategi mot hatefulle ytringer, handlingsplan mot diskriminering pga. seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk samt handlingsplan mot antisemittisme skal følges opp i perioden fram mot 2020.

4.3.2 Alvorlig profittmotivert kriminalitet

Alvorlig profittmotivert kriminalitet representerer en stor trussel for både næringslivet, velferdsstaten og samfunnssikkerheten. Dette er kriminalitet som svært ofte utføres av organiserte kriminelle på tvers av landegrensene. Hva som defineres som organisert kriminalitet, kriminelle nettverk og gjenger er flytende. Det er en tendens til at gjengmedlemmer også inngår i løse og uidentifiserte nettverk.

De kriminelle nettverkene samarbeider og engasjerer seg på stadig flere kriminalitetsområder, også i virksomheter som er tilsynelatende legale. Bruk av IKT inngår som en vesentlig del av den kriminelle aktiviteten. Sakene er ofte komplekse, krever god etterforskningsledelse og spesialkompetanse (f.eks. innen IKT og økonomi). Avdekking, etterforskning og irettesetting er krevende. Bekjempelse av denne type kriminalitet krever kunnskap om endring og trender.

Arbeidslivskriminalitet og økonomisk kriminalitet

Resultat – økt samarbeid og kompetanse

Kampen mot arbeidslivskriminalitet har vært et høyt prioritert område for Regjeringen. Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet fra 2015 ble revidert i februar 2017. Strategien følger to hovedretninger for innsatsen: et bredt og vedvarende samarbeid mellom alle aktører i det organiserte arbeidslivet, og en bedre koordinering mellom de offentlige etatene slik at deres felles innsats blir så slagkraftig som mulig. Den reviderte strategien inneholder 25 tiltak, som på ulike måter skal styrke innsatsen mot slik kriminalitet. Strategien er utarbeidet i dialog med partene i arbeidslivet.

Siden 2015 er det opprettet til sammen syv tverretatlige, samlokaliserte enheter mot arbeidslivskriminalitet for å styrke arbeidet på feltet. I løpet av det siste året er det opprettet nye sentre i Tønsberg og Bodø. Politiet, Arbeidstilsynet, NAV og Skatteetaten har gjennom en felles årsrapport for 2016 vist til høy tverretatlig aktivitet og forbedring av arbeidsprosesser knyttet til forebygging og bekjempelse av arbeidslivskriminalitet. Innsatsen er gjennom disse samlokaliserte enhetene blitt mer målrettet, og tverretatlig. Gevinsten er særlig knyttet til økt kunnskap og målrettet bruk av de ulike etatenes avdekkings- og sanksjonsmuligheter.

Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterrettningssenter (NTAES) ble etablert i Oslo i 2016. Senteret skal bidra i bekjempelsen av økonomisk kriminalitet, herunder arbeidslivskriminalitet. NTAES utarbeidet i 2017 en situasjonsbeskrivelse om arbeidslivskriminalitet i Norge. Denne rapporten gir viktig kunnskap som politiet og kontrollstatene skal bruke i det videre arbeidet med å bekjempe og forebygge arbeidslivskriminalitet. Senteret har også utarbeidet en trusselvurdering knyttet til manglende sporbarhet ved nyere betalingstjenester (f.eks. virtuell valuta og forhåndsbelagte kort).

PHS har fra høsten 2017 etablert felles opplæring og kompetanseutvikling for kontrollstatene og politiet for bekjempelse av økonomisk kriminalitet. Formålet er å gjøre kontrollstatene og politiet bedre kvalifisert til å bekjempe økonomisk kriminalitet gjennom økt kompetanse og styrket samarbeid.

Det skal innen utgangen av 2017 være etablert bo-koordinatorer i samtlige politidistrikt. Dette skal bidra til en raskere oppfølging fra politiet av saker hvor det er mistanke om konkursskriminalitet. Tverrfaglig samarbeid og en god oppfølging

fra politiet er vesentlig for evnen til å behandle grove konkurssaker på en tilfredsstillende måte.

Næringslivskontakter er i 2017 etablert i samtlige politidistrikt, og skal sørge for et godt lokalt samarbeid mellom politiet, næringsliv, sikkerhetsmyndigheter, relevante organisasjoner og andre aktører i det sivile samfunnet. Næringslivskontaktene skal bidra til å forebygge arbeidslivskriminalitet og kriminalitet rettet mot næringslivet, og de skal bidra til å formidle trusselbildet slik at næringslivet og andre kan lage gode risikovurderinger og iverksette tiltak for å beskytte sine verdier.

Justis- og beredskapsdepartementet har i 2017 lagt frem en strategi mot hvitvasking, finansiering av terror og finansiering av spredning av masseødeleggelsesvåpen.

Utfordring – komplekse og krevende saker

Mye av kriminaliteten som genererer stort utbytte i Norge, er rettet mot landets næringsstrukturer. Det er en økende trend at kriminelle utnytter legale næringsstrukturer som en del av sin kriminelle virksomhet, eller utnytter disse for å maksimere profitt. Bruk av falsk identitet er i seg selv en kriminell handling, og er ofte tilknyttet annen form for kriminalitet som f.eks. arbeidslivskriminalitet. Falske identiteter benyttes til å utnytte næringsliv og velferdsordninger, og metodene for ID-misbruk og forfalskning blir stadig mer avanserte. Betydelige beløp unndras det offentlige, og kriminelle aktører fortrenger lovlydige næringsdrivende. Utbyttet er ofte knyttet til skatte- og avgiftsunndragelser, og grov korrupsjon begått av norske bedrifter som opererer i utlandet. Trusselen knyttet til bedrageri både mot private og bedrifter øker.

Saksbehandlingstiden er lang i mange straffesaker, bl.a. pga. høy kompleksitet, krav til spesialkompetanse, stort omfang og forgreninger til utlandet. Kapasitet til å håndtere sakene er en utfordring for politi og påtalemyndighet. En konsekvens av dette, kan være at kontrolletatene og næringslivet ikke anmelder saker fordi de ikke har tiltro til at politiet følger opp. Det er fortsatt utfordringer knyttet til informasjonsflyt mellom etatene, bl.a. grunnet ulikt regelverk for informasjonsdeling.

En særlig utfordring er myndighetenes evne og mulighet til å inndra utbytte fra straffbare handlinger. Det er et stort potensial for økt inndragning av verdier.

Strategi/Tiltak – videreutvikling av samarbeidet

Regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet skal følges opp i 2018. Sentrale innsatsområder vil være mer effektiv sanksjonering av lovbrudd, bekjempe misbruk av – og opprettelse av falske identiteter samt utvikle samarbeidet med private aktører. Det skal i 2018 arbeides videre med å styrke muligheten til informasjonsutveksling mellom politi og kontrolletatene for å sikre en mer effektiv saksbehandling, samtidig som den enkeltes rettssikkerhet ivaretas.

Informasjonsdeling er viktig for å få til et effektivt tverretatlig samarbeid mellom de ulike kontrolletatene og politiet, både på strategisk og operativt nivå. Arbeidet følges nå opp i flere prosesser. Justis- og beredskapsdepartementet sendte i mai 2017 på høring et nytt kapittel i politiregisterforskriften om behandling av opplysninger ved Nasjonalt tverretatlig analyse- og etterretnings-senter (NTAES). Når det gjelder deling av informasjon i det operative samarbeidet mellom etatene i a-krimsentrene, er det igangsatt arbeid opp mot lovgivningen for Skatteetaten, Tolletaten og NAV. Politiregisterloven dekker allerede politiets adgang til å gi opplysninger.

Videre er Forvaltningslovutvalget bedt om å vurdere forvaltningslovens regler om taushetsplikt opp mot etatens behov for informasjon fra andre myndigheter for å bekjempe kriminalitet. Forvaltningslovens innstilling skal komme november 2018.

Arbeids- og sosialdepartementet, Finansdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet ga i juni 2017 et felles oppdragsbrev til etatene som deltar i samarbeidet mot arbeidslivskriminalitet. I oppdragsbrevet bes de etatene som ikke allerede har igangsatt et slikt arbeid, vurdere om det er regelverkstiltak som kan bidra til å styrke deres muligheter for å dele informasjon, og sikre en mer ensartet praktisering av dagens regelverk.

Justis- og beredskapsdepartementet har hatt på høring forslag til lovregler om sivilrettslig inndragning, som skal gjøre det lettere å inndra verdier som stammer fra kriminell virksomhet. Departementet arbeider med oppfølging av høringen.

Politiet forbereder i 2017 etableringen av et system for gjensidige søk i DNA- og fingeravtrykkregistre og i motorkjøretøyregistrene i EU-landene og Island (PRÜM) og et system for gjensidig søk med USA om fingeravtrykk (PCSC). Politiets evne til å arbeide systematisk og analytisk med internasjonale saker effektiviseres og styrkes gjennom utrulling av ny saksbehandlingsløsning. Gjensidig søk i fingeravtrykk etter PCSC-

avtalen skal etter planen tre i kraft innen utgangen av 2017.

Narkotikakriminalitet

Resultat – anmeldelser og beslag er et resultat av kontrollvirksomheten

De grove narkotikaovertredsene etter strl. § 232 utgjorde 1 059 anmeldelser i 2016 mot 1 112 i 2015. I 2014 og 2013 var antallet henholdsvis 1246 og 1171 anmeldelser. Nesten halvparten av beslagene av narkotika i Norge er cannabisprodukter som hasj og marihuana. Statistikk over anmeldte narkotikalovbrudd og beslag reflekterer i all hovedsak kontrollvirksomheten til politiet og Tolletaten, og er ingen indikator på det reelle omfanget av narkotika i samfunnet.

Utfordring – nye stoffer og distribusjonskanaler

Det er særlig grunn til bekymring knyttet til økt tilgjengelighet av nye psykoaktive stoffer hvor innholdsstoffene og styrken er ukjente for brukerne og virkningen kan være fatal.

Det er en utfordring at kjøp og salg av narkotika og dopingmidler foregår på internett, også via kryptert og anonymisert nett (det mørke nettet). Distribusjonen er vanskelig å fange opp fordi den ofte skjer i mindre kvanta gjennom ordinær postgang.

Det er fortsatt et stort potensial for økt inndragning av utbytte relatert til narkotikakriminalitet.

Strategi/tiltak – avdekke bakmenn

Politiets innsats skal særlig rettes mot å avdekke bakmenn, samt inndragning av utbytte fra straffbare handlinger. For å avdekke bakmenn er internasjonalt samarbeid, særlig nordisk og europeisk, helt avgjørende. Politiet skal i samarbeid med Tolletaten og andre lands myndigheter rette oppmerksomhet mot illegal handel med narkotiske stoffer via internett.

IKT-kriminalitet

Resultat – bedre metoder

Erfaringer og en rekke større sakskomplekser i løpet av 2016 og 2017 har vist at norsk politi har mye god kompetanse på IKT-kriminalitet, bl.a. er flere større saker med utgangspunkt i krypterte nettverk blitt avdekket. Styrkede bevilgninger til politiet har bidratt til å utvikle politiets innsats mot IKT-kriminalitet, f.eks. ressurser til Kripos for å

bekjempe internettrelaterte overgrep mot barn. Politiet har fått utvidet adgang til å benytte skjulte tvangsmidler ved alvorlige lovbrudd. Det nye tvangsmiddelet dataavlesing kan gi politiet økt mulighet til å møte utfordringer knyttet til kryptert informasjon.

I sammenheng med flere av tiltakene i Justis- og beredskapsdepartementets strategi for å bekjempe IKT-kriminalitet (2015) pågår betydelig kunnskaps- og utviklingsarbeid. Kripos har bl.a. utarbeidet en trusselvurdering i 2017. Strategien har også et tiltak knyttet til opprettelse av et pilotprosjekt i Oslo politidistrikt. Prosjektet har siden opprettelsen i 2015 arbeidet med å identifisere, iverksette og anbefale tiltak for å utvikle digitalt politiarbeid. Det arbeides bl.a. med kompetansebehov i politiet, organisering, samhandlingsformer, behov for ulike verktøy mv. Det er også arbeidet med erfaringsoverføring til de øvrige politidistriktene. Endelig rapport fra prosjektet vil foreligge i løpet av 2017.

Etter initiativ fra Kripos er det etablert et Fagråd for digitalt politiarbeid som arbeider for felles kompetanse-, fag-, og metodeutvikling og nasjonal kapasitetsbygging. Rådet skal videre bidra i etableringen av funksjonene «Digitalt politiarbeid», samt avklare roller og forventninger mellom slike funksjoner i politidistriktene, Kripos og øvrige aktører.

For å bidra til den samlede nasjonale evnen til å håndtere alvorlige digitale hendelser har Regjeringen besluttet at Kripos skal delta i det nyopprettede Felles cyberkoordineringssenter (FCKS). FCKS ble opprettet 31. mars 2017 som et permanent, samlokalisert fagmiljø med representanter fra hver av EOS-tjenestene.

Digitalt politiarbeid ble fra høsten 2016 en del av fagplanen for bachelorutdanningen på Politihøgskolen, bl.a. med opplæring i sikring av digitale bevis.

Utfordring – mørketall, kompetanse og ressurser

Politiets innsats mot dataangrep, datainnbrudd og annen alvorlig IKT-kriminalitet utfordres av økning i både omfang og kompleksitet. Bruk av ny teknologi og nye tjenester påvirker muligheten til å utføre og skjule kriminalitet. Elektroniske spor blir stadig viktigere i etterforskningen av alle typer kriminalitet. Anonymiseringstjenester, kryptering, skylagring og transaksjoner med bruk av kryptert valuta er eksempler på forhold som bidrar til å vanskeliggjøre etterforskningen.

En rekke undersøkelser viser at det er høye mørketall innenfor ulike former for IKT-kriminalitet. Det kan være flere årsaker til dette, bl.a. fordi kriminaliteten kan være vanskelig å avdekke og at saker ikke anmeldes pga. manglende tillit til at politiet evner å følge opp sakene.

Den løpende teknologiske utviklingen stiller politiet overfor store utfordringer, både når det gjelder kompetanse og ressurser. Det er behov for å videreutvikle politiets samarbeid med andre myndighetsorganer og private aktører for å kunne håndtere de sammensatte utfordringene.

Strategi/Tiltak – oppfølging av strategi for å bekjempe IKT-kriminalitet

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 10 mill. kroner for å styrke politiets arbeid med IKT-kriminalitet.

Politiets evne til å forebygge og etterforske IKT-kriminalitet skal videreutvikles. Justis- og beredskapsdepartementets strategi for å bekjempe IKT-kriminalitet skal revideres i henhold til et oppdatert utfordringsbilde. Det er viktig at både forsknings- og erfaringsbasert kunnskap om IKT-kriminalitet utvikles.

Mål- og prioriteringsskrivet fra riksadvokaten gir sentrale føringer om prioritering av alvorlig IKT-kriminalitet. Som en del av nærpolitireformen etableres det en egen funksjon i politidistriktene for digitalt politiarbeid, som skal ivareta effektiv og hensiktsmessig bruk av digital informasjon og spor. Arbeidet med å utvikle politiets tilstedeværelse på internett skal videreføres. Se nærmere omtale under nærpolitireformen pkt. 3.

Menneskesmugling

Resultat – styrket etterretning og internasjonalt samarbeid

Det ble som en følge av migrasjonssituasjonen 2015/2016 iverksatt flere tiltak. Etterretningsarbeidet ble styrket for å oppdatere kunnskap og informasjon over migrasjonssituasjonen i Norge. Dette strukturerte analysearbeidet har gitt nødvendig kunnskap om fenomenet organisert, profittbasert menneskesmugling. Det er også gitt utvidet adgang til å bruke tvangsmidler bl.a. i saker om grov menneskesmugling, slik at det er mulig å benytte kommunikasjonskontroll og dataavlesing i denne type saker.

Norge har gjennom 2016 og 2017 deltatt i operasjon Triton i Middelhavet for å drive grensekontroll, bekjempe menneskesmugling, samt redde mennesker i nød på havet.

Utfordring – en organisert virksomhet

Den store tilstrømningen av migranter til Europa blir muliggjort gjennom utstrakt bruk av menneskesmuglere som organiserer og til dels styrer gjennomføringen av reisene. Både i form av logistikk i forbindelse med transportene, og i noen grad gjennom salg av falske reisedokumenter, legger menneskesmuglere til rette for tilstrømningen av migranter. Dette er en svært inntektsbringende virksomhet, og utgjør i dag både en alvorlig internasjonal kriminalitetsutfordring, og en sikkerhetsmessig utfordring.

Strategi/Tiltak – internasjonalt politisamarbeid og kunnskapsutvikling

Det er internasjonalt en økende oppmerksomhet rettet mot å bekjempe menneskesmugling. Særlig har EU engasjert seg, og det er iverksatt flere operative tiltak gjennom politiorganisasjonen Euro-pol, hvor Norge også deltar. Grensekontrollbyrået Frontex deltar også i arbeidet rettet mot de som utøver denne kriminaliteten.

Menneskehandel

Resultat – ny handlingsplan mot menneskehandel

Regjeringen la i desember 2016 frem en handlingsplan mot menneskehandel. Planen inneholder 26 tiltak for å forebygge og bekjempe menneskehandel og bistå ofre.

Det ble i 2016 tildelt over 23 mill. kroner fra tilskuddsordningen på prostitusjons- og menneskehandelsfeltet til prosjekter, som bl.a. sikrer bo- og oppfølgingstilbud til ofre for menneskehandel. Tilskuddsordningen er i stortingsperioden økt med 7 mill. kroner.

Utfordring – mer effektiv politiinnsats og bedre bistand til ofre

Ofre for menneskehandel i Norge er i hovedsak utenlandske statsborgere som utnyttes i prostitusjon. Politiet har også avdekket menneskehandel i ulike arbeidsforhold. Vold og trusler brukes for å få mennesker til å utføre arbeid ubetalt eller til ekstremt lav betaling. Mange ofre nøler med å søke hjelp, eller samarbeid med politiet eller hjelpeapparatet, og dette gir store utfordringer. Identifiserte ofre har behov for omfattende bistand fra ulike etater. Det er behov for å organisere bistanden til ofre på en bedre måte.

Strategi/Tiltak – dedikerte funksjoner for forebygging og etterforskning av menneskehandel i politidistriktene

Som en del av reformen, vil det i alle politidistrikt bli etablert dedikerte funksjoner, enheter eller personell som skal forebygge og etterforske menneskehandel.

Tiltakene i handlingsplanen mot menneskehandel skal følges løpende opp i 2018. Det er et særskilt fokus på å utvikle kompetanse innenfor helse, politi, barnevern, arbeidstilsyn, arbeids- og velferdsetaten, utlendingsmyndighetene samt andre som kan komme i kontakt med ofre for menneskehandel.

Det er iverksatt et prosjekt i samarbeid med Difi for å finne mer effektive måter å bistå ofre for menneskehandel. Prosjektet inngår i Regjeringens strategi om å sette bruker i sentrum i utviklingen av offentlige tjenester.

Miljøkriminalitet

Resultat – styrket samarbeid og mer kunnskap

Politiet bekjemper miljøkriminalitet gjennom forebyggende virksomhet, etterforskning med høy kvalitet og adekvat reaksjon. ØKOKRIM har en særlig nasjonal rolle i bekjempelsen av miljøkriminalitet, både gjennom etterforskning og irettføring i særlig alvorlige prinsipielle saker, og som veileder og bistandsorgan for politidistriktene.

I forbindelse med etablering av nye politidistrikter er det etablert en egen funksjon som skal ha ansvar for spesialisert etterforskning av straffesaker innen økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.

Kontroll- og tilsynsmyndigheter har blitt styrket de siste årene. Dette har ført til flere administrative sanksjoner, bl.a. for mindre alvorlige brudd på miljølovgivningen. De alvorligste forholdene skal som hovedregel etterforskes av det enkelte politidistrikt, i noen tilfeller av ØKOKRIM. Politiet og kontrolletatene har sammenfallende overordnede mål for sitt arbeid. Etatene kan dele informasjon, etablere et felles trusselbilde og samordne kontrollaktivitetene, slik at offentlige ressurser blir brukt best mulig. Sentralt miljøforum og fylkesmiljøforum, som begge ledes av politiet, legger bl.a. til rette for dette.

Det er etablert pilotprosjekter mot dyrevelferdskriminalitet i Trøndelag og Rogaland i et samarbeid mellom politiet og Mattilsynet.

Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med Kulturdepartementet deltatt i utarbeid-

delse av Europarådets nye konvensjon om ulovlig handel med kulturelle gjenstander.

Justis- og beredskapsdepartementet har bidratt med midler til et forskningsprosjekt om ulovlig jakt på store rovdyr. Prosjektet utføres ved Politihøgskolen og Norsk institutt for naturforskning.

Utfordring – samhandling med andre myndigheter

Etterforskning og irettføring av miljøkriminalitet krever et nært og godt samarbeid med andre forvaltningsorganer og tilsynsmyndigheter, da sakene ofte krever en kompetanse politiet ikke selv besitter. Det er fortsatt behov for å styrke samarbeidet, samt sikre at flere saker følges opp.

Strategi/tiltak – styrket samarbeid mot miljøkriminalitet og utvidelse av innsatsen mot dyrevelferdskriminalitet

Samarbeidsrutinene mellom politiet og ulike oppsyns- og tilsynsmyndigheter skal videreutvikles og styrkes.

Pilotprosjektene mot dyrevelferdskriminalitet i Trøndelag og Rogaland videreføres og justeres løpende etter hvert som man gjør seg erfaringer med denne type saker. Det ble i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 bevilget 2 mill. kroner til å utvide ordningen og opprette et prosjektet også i Østfold. Prosjektet skal ha oppstart november 2017 og ha en varighet på tre år.

5 Samfunnssikkerhet og beredskap

Politiet skal yte befolkningen hjelp og bistand i faresituasjoner, i lovbestemte tilfeller og ellers når forholdene tilsier at hjelp og bistand er påkrevet og naturlig. Samfunnssikkerhet og beredskap ivaretas i samarbeid med andre myndigheter og organisasjoner.

5.1 Redusere sårbarhet i samfunnet

Politiet bidrar på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet gjennom forebygging, avdekking, håndtering av hendelser, arbeid med gjenoppretting av normaltilstand og deltakelse i læringsprosesser med formål å sikre bedre tjenesteutøvelse. Dette krever kapasitet, kompetanse, teknologi, samhandling og god ledelse.

Beredskap innebærer i hovedsak å redusere sårbarheten i samfunnet gjennom risikoanalyser og vurderinger som gir grunnlag for risikoreduserende tiltak, samarbeid med kommuner, næringsliv, frivillige og andre offentlige aktører gjennom

fora som politiråd, rednings- og beredskapsråd, SLT (samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak) og lokal redningssentral (LRS).

Regjeringen vil gjennom nærpolitireformen legge til rette for at politiet videreutvikles slik at befolkningen får en bedre polititjeneste der de bor og oppholder seg. Grunnlaget for en bedre polititjeneste er primært lagt gjennom nye politidistrik-

ter med større operasjonssentraler, bedret innsatsevne og sterkere kompetansemiljøer.

5.1.1 Resultat

Responstiden på nasjonalt nivå for akutte hendelser hvor det er fare for liv eller helse er uendret eller noe forbedret fra 2015 til 2016. Tabellen under viser krav og resultater for de tre tettsteds-kategorier i 2016.

Tabell 2.21 Nasjonale resultater for politiets responstid, akutte oppdrag, 2016

	Under 2000 innbyggere og øvrige områder	2000–19 999 innbyggere	20 000 innbyggere eller mer
Antall med målt responstid	3 340	1 747	5 571
Krav median (minutter)	22	15	10
Resultat median (minutter)	16	10	7

Kilde: Politidirektoratet

Innsatspersonell i norsk politi er delt inn i kategorier etter kompetanse. Kategori 1 består av tjenestepersoner i beredskapstroppen som har gjennomført en særskilt grunnutdanning. Beredskapstroppen trener minimum 900 timer årlig. Siden 2013 har beredskapstroppen hatt en bemanningsøkning på over 50 pst. Kategori 2 består av tjenestepersoner som har livvaktjeneste som hovedoppgave. Disse gjennomfører mellom 200–400 timer trening årlig ut fra behov og funksjon. I

kategori 3 inngår tjenestepersoner i politiets utrykningsenheter. Innsatspersonell i kategori 3 gjennomfører årlig 103 timer med trening. I november 2012 var det 647 tjenestepersoner i kategori 3. Per 1. september 2017 har antallet økt til 1066 tjenestepersoner. Kategori 4 består av tjenestepersoner godkjent for politioperativ tjeneste. Disse trener årlig 48 timer. Antall tjenestepersoner i kategori 4 per 1. september 2017 er 5369 personer.

Tabell 2.22 Utvikling av IP3-personell

Nov. 2012	Des. 2014	Des. 2015	Des. 2016	Sept. 2017
647	906	956	1 026	1 066

Kilde: Politidirektoratet

Gjennom nærpolitireformen har operasjonssentralene i alle politidistrikter fått økt antall operatørplasser. Dette legger til rette for at det til enhver tid kan være flere operatører på vakt, og det står også operatørplasser til disposisjon dersom en hendelse krever ekstra operatørkapasitet. I tillegg er antall operatørplasser ved to av politiets operasjonssentraler økt, slik at disse får tilleggskapasitet til drift av et annet distrikts operasjonssentral dersom en sentral skulle bli satt ut av drift eller ha behov for bistand.

Politireserven er politiets nasjonale forsterkningsressurs. POD har utredet bruk av Politireserven, herunder dimensjonering, krav til opplæring, behov for utstyr, samt spørsmålet om kompetanse til å beslutte at Politireserven skal settes i innsats. Utredningen er oversendt Justis- og beredskapsdepartementet.

POD har i løpet av 2017 videreført arbeidet med å utvikle *Felles ressursregister* (FRR) i samarbeid med Barents Watch og andre relevante samvirkeaktører og organisasjoner med ansvar for liv, helse, miljø og materielle verdier. FRR kan være

et støtteverktøy i pågående operasjoner for å skape et felles situasjonsbilde for politi og HRS. POD har utpekt Troms, Nordland og Sør-Vest politidistrikt som skal utprøve en pilot av FRR i ett år med oppstart høsten 2017. Politiet vil i løpet av pilotens varighet kunne skaffe seg et grunnlag for å vurdere hvordan politiet i fremtiden vil kunne nyttiggjøre FRR på permanent basis, særlig innenfor redningsaksjoner.

Ved lov 16. juni 2017 nr. 59 ble det gjort endringer i politiloven og straffeprosessloven slik at PST kan utlevere opplysninger innhentet ved skjulte tvangsmidler til E-tjenesten når det er nødvendig av forebyggings- eller sikkerhetsmessige hensyn. Endringene trådte i kraft straks.

Regjeringen fremmet 1. september 2017 Prop. 165 L (2016–2017) Lov om våpen, skytevåpen, våpendelar og ammunisjon (våpenlova) og Prop. 166 S (2016–2017) der det bes om Stortingets samtykke til at Norge slutter seg til EUs reviderte våpendirektiv (direktiv EU 2017/853 om kontroll av erverv og innehav av våpen). Ny våpenlov vil gi de nødvendige lov hjemler til å kunne gjennomføre endringsdirektivet i norsk rett. Ny våpenlov viderefører i hovedsak gjeldende rett, men lovfester sentrale regler som i dag er regulert i forskrift. Det foreslås et forbud mot halvautomatiske rifler med størst skadepotensiale, men med unntak på strenge vilkår for våpensamlere, enkelte sportskyttere og andre med særskilt behov. Forbudet skal også gjelde for allerede tildelte våpentillatelse, men med overgangsregler. Videre foreslås bl.a. krav om tillatelse for å kunne låne skytevåpen og registreringsplikt for skytevåpen som er gjort varig ubrukbare (deaktiverte). Ved lov 21. april 2017 nr. 16 ble det gjort endringer i passloven som gjør det enklere å nekte eller tilbakekalle pass til personer som mistenkes for å planlegge reiser til konfliktområder for å delta i væpnet konflikt, eller for å begå terrorhandlinger eller terrorrelaterte handlinger. Endringen trådte i kraft 1. juni 2017.

Regjeringen fremmet 28. april 2017 Prop. 125 L (2016–2017) som vil gi departementet hjemmel til å gi generelle instruksjoner om bruk av tvangsmidler etter utlendingsloven i sikkerhetssaker. Det foreslås dessuten en hjemmel til forskriftsregulering av bestemt oppholdssted og meldeplikt. Lovendringen vil styrke myndighetenes evne til å forebygge radikaliserings gjennom å bryte opp miljøer og hindre påvirkning fra radikaliserere.

PSTs nye operasjonssenter ble åpnet i januar 2017. Senteret gir et oppdatert situasjonsbilde til enhver tid, og er et nasjonalt knutepunkt for all operativ aktivitet i PST.

Sentralisert etterforskning av fremmedkrigere har vært et vellykket tiltak i PSTs kontraterorarbeid, noe som har bidratt til å gjøre Norge blant de mest offensive landene i Europa når det gjelder etterforskning av fremmedkrigere. Dette har hatt en positiv effekt på den nasjonale radikaliserings situasjonen. PST har hatt ansvar for etterforskning av fremmedkrigere til bl.a. Irak og Syria de siste to årene. Etter oppstarten i oktober 2015 er åtte personer domfelt. For seks av de domfelte foreligger det rettskraftige avgjørelser. Det er i tillegg berammet flere hovedforhandlinger høsten 2017. Ytterligere åtte personer er etterlyst internasjonalt. Dette antallet forventes å øke i tiden fremover. Flere av personene som er fengslet eller soner dom, har vært sentrale personer fra det ekstreme islamistiske miljøet på Østlandet. Personer som antas å være sentrale når det gjelder rekruttering til terrororganisasjonen har sittet fengslet over lengere tid. Nedgang i antall nye, radikaliserede personer kan bl.a. skyldes at flere sentrale personer fra det ekstreme islamistiske miljøet på Østlandet, straffefølges. I tillegg er flere personer blitt drept i Syria. Nedgangen omfatter både radikaliserings og rekruttering av sympatisører som blir i Norge og sympatisører som reiser for å slutte seg til terrororganisasjoner.

PST har utviklet en metode for å identifisere hvilke virksomheter og hvilken informasjon i Norge det er størst grunn til å frykte etterretningsevne eller angrep mot. På bakgrunn av vurderingene har PST kontaktet en rekke virksomheter for å gi råd og bistand om vurderinger av verdier, sårbarheter og relevante forebyggende tiltak. Arbeidsformen har vært nyttig for både PST og virksomhetene, og vil bli fulgt opp og videreutviklet.

Justis- og beredskapsdepartementet har gitt *C-REX – Senter for ekstremismeforskning* i oppdrag å gjennomføre forskningsprosjektet «Tiltak for håndtering, oppfølging og ivaretagelse av fremmedkrigere som returnerer til Norge». Sluttrapport forventes ferdigstilt innen utløpet av 2017. Departementet vil, bl.a. på bakgrunn av funnene i rapporten, vurdere behov for utvikling av nye tiltak for å håndtere returnerte fremmedkrigere.

Gjennom prosjekt «Utvei» har PST og det øvrige politi samarbeidet om i økt grad å anvende utlendingslovens alminnelige bestemmelser for å få sendt kriminelle personer tilbake til hjemlandet. Formålet har vært å forebygge alvorlig kriminalitet og redusere trusselnivået knyttet til grunnleggende nasjonale interesser. Prosjektperioden

er avsluttet, men arbeidsformen fra prosjektet er videreført.

Aktiv bruk av politiets innhentingskapasiteter i forbindelse med asyltilstrømmingen i 2015 bidro til et bedre beslutningsgrunnlag for tiltak mot terror. Etterretningssamarbeidet mellom politiet og PST fra denne perioden er videreført.

PST, Nasjonal sikkerhetsmyndighet, Etterretningstjenesten og Kripos har, gjennom etableringen av Felles Cyberkoordineringssenter (FCKS), videreutviklet samarbeidet med formål å forebygge og avdekke angrep i det digitale rom. FCKS skal videre analysere hendelser, samt gi råd til involverte aktører og beslutningsstøtte til myndighetene.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet har, på oppdrag fra Forsvarsdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet, utarbeidet et rammeverk for håndtering av uønskede hendelser i det digitale rom. Rammeverket skal gi støtte til involverte aktører i deres håndtering av konkrete hendelser.

Felles kontraterrrorsenter (FKTS) ble opprettet 1. februar 2014 for å legge bedre til rette for koordinering og samhandling mellom PST og E-tjenesten på kontraterrorområdet. FKTS utgir felles analyser og trusselvurderinger til bruk i det forebyggende arbeidet og som beslutningsunderlag for regjeringen og andre samfunnsaktører.

For å øke beredskapstroppens maritime kapasiteter er det besluttet å anskaffe nye aksjonsbåter. De første båtene vil bli levert i 2018.

Regjeringen oppnevnte i mai 2016 et utvalg med oppdrag å evaluere praksisen med et ubevæpnet politi, om denne bør endres, herunder utrede behovet for generell bevæpning av politiet og anbefale en fremtidig bevæpningsmodell. Utvalgets utredning, NOU 2017: 9 *Politi og bevæpning. (Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet)*, ble overlevert 29. mars 2017, og sendt på høring med frist 1. november 2017.

Som oppfølging av Stortingets anmodning om en helhetlig dronestrategi er det nedsatt en arbeidsgruppe hvor Justis- og beredskapsdepartementet deltar. Strategien skal skissere hovedproblemstillinger og anbefale noen veivalg fremover, bl.a. knyttet til regelverksutvikling.

POD ga i brev av 26. mai 2016 politidistriktene pålegg om etterlevelse av *Instruks for sikring av objekter ved bruk av sikringsstyrker i politi* og Forsvar. Politidistriktene har kartlagt viktige objekter, forhåndsutpekt objekter som politiet vil kunne be om bistand fra Forsvaret til å sikre, utarbeidet objektplaner og utarbeidet oversikter til POD om øvelser som er avholdt i samarbeid med Forsva-

ret. Etterlevelse av instruksjonen krever kontinuerlig arbeid og oppdatering av det til enhver tid gjeldende planverk. POD har utviklet et system for kontinuerlig oppfølging og vedlikehold av objektplanverkene fremover, samt øvelsesvirksomhet i denne forbindelse.

5.1.2 Utfordring – et komplekst trusselbilde

Den sikkerhetspolitiske situasjonen i Europa er endret, og fremmede lands etterretningstjenester har vist at de både har evne og vilje til å bruke tilgjengelige midler mot sine naboland for å fremme egne interesser. Virkemidlene de benytter spenner over et bredt spekter, fra etterretning, data-nettverks- og informasjonsoperasjoner til bruk av folkerettsstridige voldelige midler gjennom kriminelle, paramilitære og militære aktører.

PST vurderer kontinuerlig om Norge og norske interesser utsettes for fremmed etterretningsvirksomhet. Aktiviteten rettes bl.a. mot mål innenfor norsk forsvars- og beredskapssektor, politiske beslutningsprosesser og kritisk infrastruktur. Fremmede tjenester bruker både avanserte data-nettverksoperasjoner og tradisjonelle metoder mot norske mål.

Ekstreme islamister representerer fortsatt den største terrortrusselen mot Norge, samtidig som antallet nye personer som radikaliseres til ekstrem islamisme vurderes som lavere nå enn i perioden 2010–2014.

Deler av det høyreekstreme miljøet i Norge har de siste årene fått økt tilvekst, bedre organisering og et forhøyet aktivitetsnivå. PST forventer at det norske miljøet vil forsøke å styrke kontakten med høyreekstreme miljøer i andre europeiske land.

De senere årene har sosiale medier endret den offentlige diskusjon og måten befolkningen får tilgang til informasjon. Dette har som konsekvens at konspirasjonsteorier knyttet til særlig høyreekstremisme og ekstrem islamisme enkelt kan spres til nye grupper.

Håndtering av returnerte fremmedkrigere og deres barn er en sentral problemstilling i arbeidet mot voldelig ekstremisme, også internasjonalt. Ifølge PST oppholder det seg mer enn ti barn av Norges-tilknyttede fremmedkrigere i konfliktområdet Syria og Irak. Det er knyttet stor usikkerhet til hvor mange fremmedkrigere som faktisk kan eller vil returnere til Norge.

På lengere sikt vil fengselsradikalisering sannsynligvis få økt betydning i Norge. Flere personer sitter i dag fengslet som følge av den sentraliserte etterforskning av fremmedkrigere, og flere vil i

2017 bli straffeforfulgt for brudd på terrorbestemmelsene. Dette innebærer at det over tid vil være stadig flere personer i norske fengsler som har spilt en rolle i det ekstreme islamistiske miljøet i Norge og som i tillegg har en operativ erfaring fra utlandet. Det er sannsynlig at ekstreme islamister vil opprettholde sin overbevisning i fengsel og forsøke å radikalisere andre.

For informasjon om tiltak innen forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme i kriminalomsorgen, vises til omtale under kategoriomtale 06.30.

PST i distriktene må ha tilstrekkelig informasjonstilgang og et samarbeid med andre aktører lokalt til både å kunne holde oversikt over og gjennomføre forebyggende arbeid i hele distriktet. God samhandling med politiet når det gjelder informasjonsutveksling og kompetanseheving er særlig viktig i dette arbeidet.

Økt ikke-regulert bruk av droner medfører en trussel både mot luftfart og i terror- og etterretningssammenheng. Spesielt i forbindelse med ulykker og alvorlige hendelser kan ukjente droner utgjøre en trussel mot helikoptre som deltar i kri-
sehåndteringen.

5.1.3 Strategi/Tiltak – forebygging, informasjonsutveksling og beredskap

Håndteringen av dagens sikkerhetspolitiske utfordringer krever en styrking av arbeidet mot utenlandsk etterretning. Digital spionasje og sabotasje utgjør i dag den mest alvorlige langsiktige trusselen innenfor PSTs ansvarsområde. PST styrker derfor egen kapasitet til å avdekke og forebygge operasjoner i det digitale rom.

Den nasjonale evnen til å motstå alvorlige digitale angrep skal økes gjennom videreutvikling av Felles cyberkoordineringssenter. Dette vil styrke samarbeidet og informasjonsutvekslingen mellom Etterretningstjenesten, NSM, PST og Kripos.

PSTs nye analysesystem vil gjøre PST bedre i stand til å gjennomføre kontraterrorarbeid og gi beslutningsstøtte til regjering, politi og Forsvar. Systemet vil i tillegg legge til rette for en vesentlig enklere og mer effektiv informasjonsdeling med samarbeidende tjenester, nasjonalt og internasjonalt. Implementeringen starter første kvartal 2018, og vil gradvis gi økt effekt frem til fullstendig drift i 2020.

PST vil styrke sin utadrettede virksomhet. Dette innebærer bl.a. å formidle relevant informa-

sjon til samvirkeaktører slik at disse settes i stand til å iverksette effektive forebyggende tiltak.

For å sikre enhetlig tilnærming til oppgaveløsningen skal PST i distriktene speile tjenestens sentrale organisering og arbeidsprosesser. POD og PST skal samarbeide tett for å sikre at PSTs samfunnsoppdrag løses med god lokal forankring.

En effektiv grensekontroll er viktig for å forebygge og bekjempe terrorhandlinger. Flere av den senere tids terrorhandlinger i Europa er utført av borgere fra land i EU/Schengen-området. For bedre å kunne forebygge og bekjempe denne utviklingen har EU vedtatt nye og skjerpede regler for kontroll av EU/EØS-borgere og borgere fra Sveits ved inn- og utreise over Schengen-områdets ytre grenser. Reglene er en del av Schengen-regelverket og gjelder derfor også i Norge. De trådte i kraft 1. mai 2017, og implementeres fortløpende ved Norges ytre grenseoverganger.

Justis- og beredskapsdepartementet har, i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet og Barne- og likestillingsdepartementet, kartlagt hvilke eksisterende strukturer og tiltak som kan benyttes ved en eventuell retur av barn av fremmedkrigere. Justis- og beredskapsdepartementet vil, i nær dialog med relevante sektorer og i samarbeid med andre land, løpende vurdere behovet for å utvikle egne tiltak for denne gruppen.

Alle virksomheter plikter å ha oversikt over egne sårbarheter, samt å sette inn tiltak for å redusere disse. POD har utarbeidet en oversikt over hvilke tiltak som må iverksettes for at politiets skjermingsverdige objekter skal sikres i henhold til de krav som sikkerhetsloven og objektsikringsforskriften pålegger. POD har også laget en plan for sikringsarbeidet.

Gjennom etableringen av de nye politidistriktene, nye operasjonssentraler og utvikling av kapasitet, legges det grunnlag for å redusere responstiden. Kravene til politiets responstid skal gradvis skjerpes frem mot 2020 i tråd med nærpolitireformens intensjoner.

Som oppfølging av Stortingets anmodning om en helhetlig dronestrategi er det nedsatt en arbeidsgruppe hvor Justis- og beredskapsdepartementet deltar. Strategien skal skissere hovedproblemstillinger og anbefale noen veivalg fremover, bl.a. knyttet til regelverksutvikling. POD har i 2017 opprettet to nye stillinger for utvikling i bruk av drone- og anti-droneteknologi i politiet.

De nasjonale beredskapsressursene fortsetter å øke sin kapasitet. Det ble i august 2017 inngått avtale med leverandør om anskaffelse av tre nye politihelikoptre med transportkapasitet. Helikop-

trene vil gi politiet større rekkevidde, samt kapasitet til å forflytte personell raskt. De nye helikoptrene vil kunne dekke de største byområdene i Norge fra Trondheim og sørover uten mellomlanding. Helikoptertjenesten vil i løpet av 2018 starte rekruttering og utdanning av mannskaper til innføringen av politiets nye helikoptre i 2019. Dette vil innebære en viktig forbedring av beredskapen i Norge, og også bidra til å styrke det ordinære politiarbeidet (spaning mv). Helikoptrene vil være stasjonert på Gardermoen frem til nytt nasjonalt beredskapssenter er ferdigstilt. Det foreslås å bevilge 102,8 mill. kroner i 2018 knyttet til anskaffelse av de tre nye politihelikoptre.

Nytt beredskapssenter

Beredskapssenteret skal samle beredskapstroppen, bombegruppen, krise- og gisselforhandlertjenesten og politihelikoptertjenesten på ett sted, og dekke behov for nødvendige treningsfasiliteter. Det er i tillegg tilrettelagt for at annet politi og andre samarbeidspartnere skal kunne benytte anlegget til trening, og at senteret på den måten skal bidra til bedre fagutvikling og samtrening også utover de nasjonale beredskapsressursene. Konseptet og prosjektet vil styrke evnen til å forebygge, avverge, håndtere og normalisere ekstraordinære hendelser og kriser. Etablering av et nasjonalt beredskapssenter er også et viktig tiltak for å ivareta objektsikring av de nasjonale beredskapsressursene.

Forprosjekteringen av politiets nasjonale beredskapssenter på Taraldrud ble slutført sommeren 2017. Den statlige reguleringsplanen ble vedtatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet 18. august 2017, og tar hensyn til omgivelsene så langt som mulig uten at det går på bekostning av beredskapssenterets funksjonalitet. Nærmeste bebyggelse er meget godt ivaretatt. Alle boliger, skoler, barnehager og institusjoner ligger utenfor – og for skyting langt utenfor – gul sone i henhold til de nasjonale retningslinjer for håndtering av støy i arealplanlegging. For skytestøy har prosjektet også klart å imøtekomme de kommunale kravene fra høringsrunden. Departementet har som del av prosjektbudsjettet satt av 7–8 mill. kroner til kompensering til barn og unges bruk av marka på dagtid.

Det er gjennomført en ekstern kvalitetssikring (KS2). Kvalitetssikrer anbefaler en kostnadsramme på 2,62 mrd. kroner (2017-kroner). Departementet vil styre prosjektet etter prinsippene for «design to cost» innenfor denne kostnadsrammen. Årlige merutgifter til forvaltning, drift, ved-

likehold og utvikling (FDVU) er foreløpig anslått til om lag 30 mill. kroner.

Sammenlignet med beredskapssenteret som var planlagt på Alna innebærer beredskapssenteret på Taraldrud en samling av vesentlig mer treningsaktivitet. Dette skyldes særlig anlegg for strid i bebygget område (SIBO) og utendørs skytebaner. Betydningen av å få samlet mer trening ett sted er at det blir mulig å planlegge for at personell i trening er en reell beredskapsressurs, og at 90 pst. av personell i tjeneste til enhver tid er operative på kort tid. Dette gir betydelig raskere og bedre respons når det er påkrevd, og gir bedre muligheter for å håndtere flere samtidige hendelser. I kombinasjon med at politiet også får egne helikoptre med transportkapasitet, og bruk av senteret som et kompetansesenter for IP3-personell, gir dette den nasjonale beredskapen et stort løft.

For å etablere beredskapssenteret må det erverves flere eiendommer. For å sikre nødvendig fremdrift har departementet fattet vedtak om ekspropriasjon etter oreigningslova for hovedeiendommene. Justis- og beredskapsdepartementet har som siktemål å komme til enighet med berørte parter, men vektlegger samtidig å følge statens generelle policy for erverv av eiendom.

Departementet har lagt opp til at prosjektet gjennomføres med tidlig entreprenørinvolvering. Dette innebærer at entreprenør allerede er i gang og tilgjengelig, og at det i etterkant av forprosjektet arbeides videre mot rask realisering. Avtalen med entreprenør er delt inn i to faser, hvor fase to bl.a. forutsetter Stortingets godkjenning av prosjektet. Det tas sikte på byggestart første kvartal 2018, og ferdigstilt anlegg i løpet av 2020. For å sikre denne fremdriften foreslås det å bevilge 660 mill. kroner i 2018 til nytt beredskapssenter under kap. 440, ny post 45, jf. forslag til vedtak.

5.2 Styrket samhandling i forbindelse med beredskap og krisehåndtering

Samhandling, både internt i politiet og mellom politiet og ulike aktører, er viktig for beredskap og krisehåndtering. En betydelig andel av politiets akutte oppdrag er knyttet til brann og trafikk, hendelser som ofte krever samhandling med de andre nødetatene.

5.2.1 Resultat – samhandling

For å styrke samarbeidet mellom lokale aktører i rednings- og beredskapssammenheng skal det opprettes rednings- og beredskapsråd i alle politidistrikt. Det vises til omtale under punkt 3.1.

Tettere samarbeid med statlige og private aktører er viktig for å sikre politiet oversikt over og tilgang til nødvendig materiell i tidskritiske situasjoner. POD har iverksatt en pilot for å utrede hvordan politiet på best mulig måte kan benytte Felles ressursregister. Systemet skal raskt gi politiet oversikt over offentlige og private ressurser som er tilgjengelig i distriktene. Dette vil gjelde både båter, helikoptre, kjøretøy, frivillige og andre relevante ressurser.

Det ble gjennomført to kontraterrorøvelser i 2016 hvor politiet og Forsvaret deltok. Det er besluttet gjennomføring av ny årlig nasjonal kontraterrorøvelse fra 2017. Øvelsen vil bli avholdt første gang i uke 44 i Oslo og Agder politidistrikt.

POD har utarbeidet et nasjonalt planverk for politiet for å stå bedre rustet dersom en ekstraordinær tilstrømming av asylsøkere og migranter tilsvarende årsskiftet 2015/2016 skulle inntreffe. Planverket skal også bidra til at politiet iverksetter forebyggende tiltak for å hindre, ev. begrense, negative konsekvenser.

Ny instruks som regulerer Forsvarets bistand til politiet trådte i kraft 1. september 2017.

5.2.2 Utfordring – informasjonsutveksling og samhandling

Ved større hendelser er det en utfordring å sikre en samordnet nasjonal krisehåndtering. Erfaring viser at god krisehåndtering på tvers av etatsgrenser krever felles informasjonsgrunnlag, kjennskap til hverandres roller og oppgaver, og enkel tilgang til systemer som sikrer god dialog.

Ulik struktur og organisering mellom nødetatene medfører utfordringer knyttet til samhandling, herunder responstid. God informasjonsflyt og et godt samarbeid mellom nødetatene er nødvendig for å sikre befolkningen best mulig tjeneste.

5.2.3 Strategi/Tiltak – informasjonsutveksling og samhandling

Øvelser skal prioriteres. Øvelser internt og sammen med andre er viktig for å sikre relevant kompetanse og læring. Et komplekst trusselbilde betyr at politiet må settes i stand til å håndtere utfordringer gjennom tilpassede og realistiske øvelser.

Stortinget har besluttet at nødmeldetjenestene for politiet og brann skal samlokaliseres og det skal legges til rette for at helsetjenestens AMK sentraler kan lokaliseres samme sted som politiets operasjonssentraler og nødmeldingssentra-

lene for brann- og redningstjenesten. Samlokalisering vil legge til rette for informasjonsutveksling og felles aktiviteter og gi en omforent forståelse av hverandres roller og ansvar.

Erfaringer viser at det er store gevinster ved samlokalisering, spesielt ved store og alvorlige hendelser der alle nødetatene er involvert. Samlokalisering øker nødetatenes evne til å utveksle kompetanse, dele erfaringer og til å videreutvikle samvirke på operativt nivå.

I 2017 blir tre samlokaliserte operasjonssentraler for politi og brann- og redning satt i drift. Ytterligere to samlokaliserte operasjonssentraler forventes være i drift i løpet av første halvår 2018, samt én i løpet av siste halvår. Planleggingsarbeidet for de øvrige operasjonssentralene pågår. Det må i dette arbeidet bl.a. gjøres vurderinger knyttet til eksisterende leieavtaler og nye arealbehov.

5.3 Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme

Justis- og beredskapsdepartementet har hovedansvaret for det nasjonale koordineringsarbeidet i oppfølgingen og videreutviklingen av Regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Politiets samfunnsoppdrag er å forebygge og bekjempe kriminalitet, samt skape trygghet for befolkningen. PST skal forebygge og etterforske lovbrudd mot nasjonens sikkerhet.

Forebyggende tiltak skal ha prioritet i tråd med intensjonen i nærpolitireformen, hvor samarbeid mellom politi, frivillige organisasjoner, kommune og næringsliv står sentralt. For å oppnå høy kvalitet og ønsket effekt av forebygging, må tiltak baseres på god kunnskap om det til enhver tid gjeldende trusselbildet. Slik kunnskap skal være basert på sammenstilling og analyse av forskning, politiets etterretning og lokalkunnskap. Se nærmere omtale i pkt. 4.2.1.

5.3.1 Resultat – nye tiltak mot radikaliserings og voldelig ekstremisme

Høsten og vinteren 2016 ble det gjennomført et omfattende arbeid med videreutvikling av tiltak i handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Kommuner, forskere og representanter fra frivillige organisasjoner og tros- og livssynsamfunn var involvert i prosessen. I mars 2017 lanserte Regjeringen flere nye tiltak i handlingsplanen.

Kriminalomsorgen har etablert flere kompetansehevingstiltak for sine ansatte med formål å

hindre radikaliserings av innsatte. Samarbeidet mellom kriminalomsorgen, kommunene, politiet og PST er ytterligere styrket for å sikre en god oppfølging ved løslatelse av individer det er knyttet en bekymring til, for nærmere omtale se programkategori 06.30.

Samtlige politidistrikt skal i løpet av 2017 ha etablert gode samarbeidsstrukturer mellom asylmottak, kommuner og politi for å legge til rette for informasjonsutveksling og bevisstgjøringsarbeid i forebygging av radikaliserings.

Forskningsrapporten *Forebygging av radikaliserings og voldelig ekstremisme – Hva er kommunenes rolle?* ble utarbeidet av Institutt for Samfunnsforskning på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. Rapporten ble lansert i desember 2016. Den belyser hvilke utfordringer som oppleves lokalt og hva kommunene i samarbeid med politi og sivilsamfunn kan gjøre for å forebygge radikaliserings og voldelig ekstremisme. Justis- og beredskapsdepartementet har tildelt Politihøgskolen FoU-midler til prosjektet «Definisjon av begrepet parallellsamfunn». Formålet er å komme frem til en felles forståelse som kan legges til grunn når myndighetene benytter begrepet. Dette vil danne grunnlag for konstruktive diskusjoner om problemkomplekset. Det vil også være et nyttig bidrag i arbeidet med å lage gode strategier og tidlig forebyggende tiltak. Rapporten skal leveres departementet innen utgangen av 2017.

5.3.2 Utfordring – kunnskap, samarbeid og sårbarhet.

Kunnskap om verdier, risiko og sårbarhet er avgjørende for å kunne redusere sårbarhet og forebygge terroranslag. Dette gjelder ikke bare politiets egne verdier, som er nødvendige for å sikre at politiet til enhver tid er i stand til å løse egne oppgaver, men også de verdier politiet skal beskytte.

Kunnskap legger grunnlaget for effektive tiltak. Ansatte i tjenesteapparatet som arbeider med forebygging av voldelig ekstremisme har fortsatt et behov for oppdatert kunnskap som kan legge til rette for effektive tiltak i deres arbeid.

Særlig enslige mindreårige asylsøkere og barn av fremmedkrigere som returnerer fra Syria eller andre konfliktområder, setter regelverket på prøve når det gjelder informasjonsutveksling i det forebyggende arbeidet. Informasjonsutveksling mellom aktører i det forebyggende arbeidet er avgjørende, men kan gi utfordringer knyttet til personvern.

I påtaleanalysen (NOU 2017: 5 *En påtalemyndighet for fremtiden*) pekes det på at dagens systemer for tilgjengelighet til gjeldende regelverk, rutiner og beste praksis når det gjelder muligheter for avdekking, forebygging, etterforskning og påtale av straffbare handlinger ikke oppfyller dagens behov. De samme utfordringene gjelder på samfunnsikkerhetsområdet.

5.3.3 Strategi/Tiltak – risiko- og sårbarhetsanalyser og kompetanseheving av førstelinjen

Politidistriktene skal utarbeide analyser, f.eks. ROS-analyser, om radikaliserings og voldelig ekstremisme i samarbeid med relevante aktører. Analysene skal danne grunnlag for risikovurdering og tiltak.

Politidistriktene skal, i samarbeid med lokalt PST, videreutvikle og utvide bruken av etterretning som grunnlag for iverksettelse av forebyggende tiltak mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet vil gi et felles oppdrag til Helsedirektoratet og PST om å utarbeide veiledninger/retningslinjer om mulighetene for informasjonsutveksling mellom helsetjenesten og PST innenfor dagens regelverk, med sikte på lik praksis i alle helseregioner og politidistrikt.

Det er et samfunnsansvar å forebygge alle former for kriminalitet, herunder voldelig ekstremisme. Det er fortsatt behov for kompetanseheving, særlig for ansatte i førstelinjen. PST vil legge til rette for at relevant kunnskap fra virksomhetens analyser og rapporter, så langt det er mulig, distribueres til aktører som kan dra nytte av kunnskapen i sitt forebyggende arbeid.

Påtaleanalysen (NOU 2017: 5 *En påtalemyndighet for fremtiden*) følges opp i Justis- og beredskapsdepartementet.

6 Migrasjonskjeden

Regjeringen arbeider for å redusere ankomster av asylsøkere uten beskyttelsesbehov og raskere retur av personer uten lovlig opphold i Norge. Det er en sammenheng mellom rask saksbehandling og avklaring av identitet etter ankomst, og effektiv retur av asylsøkere uten beskyttelsesbehov.

Denne delen av migrasjonskjeden omhandler politiets arbeid på utlendingsfeltet. Politiets viktigste oppgaver er å registrere alle som søker om beskyttelse, undersøke identitetsopplysninger der det er nødvendig, samt å uttransportere de som ikke får innvilget opphold i Norge, og

som ikke etterkommer plikten om å forlate Norge på egen hånd. Dette arbeidet er viktig både i et samfunnssikkerhetsperspektiv, underbygger asylinstituttets legitimitet, og bekjemper og forebygger ulike former for kriminalitet. Politiet har i tillegg viktige oppgaver innen førstelinjen i utlendingsforvaltningen forøvrig, samt som ansvarlig myndighet for grensekontroll. Dette inngår i det helhetlige arbeidet på migrasjonsfeltet og er sentrale deler av politiets ansvarsområde i kjeden. Helheten i migrasjonskjeden er omtalt under programkategori 06.90 beskyttelse og innvandring, og programkategori 06.95 integrering og mangfold.

6.1 Raskere retur

En regulert innvandring forutsetter at så få personer som mulig oppholder seg ulovlig i landet. Politiet skal prioritere returene som gir effektiv ressursutnyttelse, viktige signaleffekter og god måloppnåelse i hele migrasjonskjeden.

Personer som får avslag på sin søknad om opphold i Norge får vanligvis inntil 30 dager på seg til å forlate landet, enten ved en egenorganisert reise eller ved å søke program for assistert retur, jf. omtale under programkategori 06.90. Hvis de ikke etterkommer plikten til å reise, får politiet oppgaven med å uttransporteringen.

Rask retur kan gjennom signaleffekt bidra til å redusere asylankomstene ved at færre personer uten et reelt beskyttelsesbehov reiser til Norge. Forvaltningens utgifter blir videre redusert gjennom behov for både færre mottaksplasser og mindre ressurser til å behandle omgjøringsanmodnin-

ger. Mange som politiet returnerer er i tillegg ilagt en eller flere straffereaksjoner i Norge. Raskere retur av kriminelle, samt personer uten lovlig opphold, er kriminalitetsforebyggende og bidrar til redusert ressursbruk i straffesakskjeden.

6.1.1 Resultat – høyt antall uttransporterte

Politiet returnerte 8 077 personer i 2016. Dette er det høyeste antallet uttransporter politiet har gjennomført noen sinne. Resultatet er noe lavere enn måltallet på 9000, men måloppnåelsen må vurderes i lys av de forutsetningene som til enhver tid er til stede. Dette kan være sammensetning av asylporteføljen, hvor mange som får utreisefrist og hvor mange som skal returneres etter Dublin-konvensjonen. Asylankomstene i 2016 var rekordlave, noe som også spiller inn.

Som et resultat av målrettet innsats over flere år påtreffer politiet færre utlendinger uten lovlig opphold. Dette er en positiv og ønsket utvikling på samfunnsnivå. Utviklingen innebærer imidlertid at det kan bli færre uttransporter, og dermed lavere måloppnåelse, i kategorien bort- og utviste.

Politiets tvangsreturer deles inn i tre kategorier, avhengig av søknads- eller oppholdsgrunnlaget i Norge. Kategorien asylsøkere med avslag består av personer som har fått avslag på sin søknad om beskyttelse i Norge. Kategorien Dublin er personer som, med bakgrunn i Dublin-samarbeidet, skal uttransporteres til annet europeisk land hvor de tidligere har søkt asyl, passert grensen ulovlig eller fått utstedt visum til. Bort- og utviste er utlendinger som av ulike grunner har blitt bort- eller utvist fra Norge.

Tabell 2.23 Utviklingen i returer i perioden 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016	Per 31.7.2017
Asylsøkere med avslag	1 397	1 275	1 804	1 565	1 385	590
Dublin	1 114	1 408	1 680	1 143	1 346	277
Utvisning/bortvisning	2 391	3 283	3 775	5 160	5 346	2 421
Totalt	4 902	5 966	7 259	7 868	8 077	3 288

Politiet gjennomførte i 2016 flest returer til Italia (1 058), Sverige (713), Albania (478), Romania (458) og Polen (454).

I perioden 2012–2016 var det en kraftig økning i antall uttransporterte i kategorien bort- og utviste. Dette har bl.a. sammenheng med en bevisst satsing på retur som kriminalitetsforebyg-

gende tiltak i politiet, og bevisstgjøring av utlendingsfeltet som en integrert del av politiarbeidet i politidistriktene. POD har i 2017 disponert over 60 mill. kroner av bevilgningsøkningen på kap. 440, post 01 på 82 mill. kroner til returarbeid mv til styrket innsats i distriktene. Det er i tillegg etablert returkoordinatorer i samtlige distrikt med

særlig ansvar for distriktets samlede måloppnåelse på returfeltet. Det er flest straffedømte i kategorien bort- og utviste, noe som vil gi god effekt på politiet samlede innsats på kriminalitetsforebygging- og bekjempelse

Selv om måltallet på 9000 ikke ble nådd i 2016, må måloppnåelsen likevel anses for å være et godt resultat gitt de stadig vanskeligere returforutsetningene.

Per 31. juli 2017 er det gjennomført 3288 tvangsreturer og det er sannsynlig at måltallet på 9 000 tvangsreturer ikke vil bli nådd i 2017. Dette har bl.a. sammenheng med de lave asylankomstene, og få Dublinsaker. Dette medfører at porteføljen nå i hovedsak består av tyngre og mer kompliserte saker. Personer med lang, ulovlig oppholdstid i Norge er som regel vanskeligere å få uttransportert. Politiet har i tillegg rapportert at det er mer utfordrende å avdekke personer uten lovlig opphold i distriktene.

Flere instanser har kritisert Politiets utlendingsinternat på Trandum for ikke å være et egnet oppholdssted for barn. Justis- og beredskapsdepartementet mener at det i enkelte tilfeller vil være nødvendig å internere barnefamilier for å sikre retur. Mens det i dag er en tilrettelagt familieavdeling på Trandum, har departementet gitt POD i oppdrag å opprette en egen familieenhet utenfor Trandum. Etableringen av familieenheten er forsinket bl.a. fordi det har vært vanskelig å finne egnet tomt, og at anskaffelsen av boenheter og innhenting av nødvendige kommunale tillatelser har tatt mer tid enn forventet. Politiet vil allikevel fortsette å ivareta barnefamilie på en god måte.

For å styrke den barnefaglige kompetansen i politiet, ble POD tildelt om lag 8 mill. kroner i 2017. Bevilgningen er foreslått videreført til formålet i 2018.

Tabell 2.24 Returnerte i lagt straffereaksjon for perioden 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016	per 31.7.2017
Asylsøkere med avslag	201	238	331	238	170	87
Dublin	121	178	289	96	57	18
Utvisning/bortvisning	1 037	1 808	2 188	2 233	2041	1124
Straffedømte – samlet	1 359	2 224	2 808	2 567	2268	1229

Kilde: Politidirektoratet

28 pst. av de uttransporterte i 2016 var ilagt en eller flere straffereaksjoner i Norge. Borgere av Romania (18 pst.), Polen (14 pst.), Litauen (11 pst.) og Nigeria (9 pst.) utgjorde over halvparten av de uttransporterte med straffereaksjon.

Den store økningen i antall returer de siste årene har medført press på politiets kapasitet til å gjennomføre uttransporter. For å kunne gjennomføre flere returer, ble det i 2015 bevilget 18,4 mill. kroner til drift av nytt utreisesenter på Oslo Lufthavn Gardermoen i midlertidige lokaler. Det arbeides fortsatt med å finne en permanent lokaløsning for utreisesenteret.

6.1.2 Utfordring – vanskelig returforutsetninger for mange med utreiseplikt

Det er krevende å få til retur av større grupper med utreiseplikt og lang oppholdstid i landet. Selv om alle land er folkerettslig forpliktet til å akseptere egne borgere i retur, kommer mange perso-

ner med utreiseplikt fra land det er vanskelig å gjennomføre returer til. Dette skyldes i hovedsak at landene ikke samarbeider om å ta imot egne borgere, ikke bistår med å verifisere identitet eller på annen måte trener returarbeidet.

En prioritering av returfeltet har over flere år gitt gode resultater, men har også ført til en dreining mot flere tyngre saker som krever mer ressurser per sak enn for noen år tilbake. I tillegg er det få asylankomster, noe som gir et lavt sakstilfang for returer i kategorien asyl. Videre er det mange som unndrar seg uttransport og som finner nye måter å leve og arbeide i skjul på. Dette stiller større krav til hvordan politiet arbeider med sakene. Identitetsavklaringsarbeidet er utfordrende og langvarig i mange saker, da mange har hatt lang oppholdstid i landet. Samlet sett medfører dette at returarbeidet blir mer ressurs- og kostnadskrevende. Se for øvrig omtale under kat. 06.90.

6.1.3 Strategi/Tiltak – Fortsatt fokus på retur av personer med ulovlig opphold

Den intensiverte innsatsen på retur av personer uten lovlig opphold og avdekking av saker hvor personer har fått innvilget oppholdstillatelse på uriktig grunnlag opprettholdes

Samtidig foreslås måltallet for returer av personer uten lovlig opphold nedjustert til 7500. Dette er en mer realistisk ambisjon gitt dagens forutsetninger, med lave asylankomster og relativt høy innvilgelsesprosent på de som kommer. Deres returforutsetningene endrer seg i løpet av 2018, vil Regjeringen vurdere dette på nytt i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett. Det er viktig at politiet prioriterer returer som gir best mulig samlet effekt og måloppnåelse. Politiet skal vektlegge kriminalitetsbekjempelse, samfunnsikkerhetsperspektivet og strategiske forhold, som f.eks. returer som gir signaleffekt og kan ha innvirkning på tilstrømningen fremover.

Det skal etableres en spesialutsendingsstilling med Nord- og Vest-Afrika som ansvarsområde.

6.2 Raskere og sikrere identitetsfastsettelse

Å kjenne identiteten til personer som oppholder seg i Norge er viktig, enten vedkommende er innvilget en tillatelse før ankomst, skal innvilges en oppholdstillatelse i Norge eller skal forlate landet. At utlendingsmyndighetene i størst mulig grad registrerer korrekt identitet på en person, gir økt trygghet også for annen offentlig forvaltning. Utlendinger med ukjent bakgrunn og identitet som oppholder seg i landet, kan utgjøre en sikkerhetsrisiko og kriminalitetsutfordring. Gode ID-vurderinger er derfor et viktig samfunnsansvar for utlendingsforvaltningen. Avklart identitet er dessuten avgjørende for et godt og målrettet integreringsarbeid.

Politiets arbeid med å avklare identiteten til utlendinger skjer ved grensekontroll, generell utlendingskontroll på territoriet, i forbindelse med saksbehandling av ulike typer saker etter utlendingsloven, ved uttransportering og ved etterforskning av straffesaker.

6.2.1 Resultat

Det er iverksatt en rekke tiltak som bidrar til måloppnåelse når det gjelder avklaring av identitet. Nytt grense- og territorialkontrollsystem (GTK) ble satt i drift i november 2016. Systemet støtter kontrollørene med optisk, maskinell og elektronisk dokumentkontroll, og søk i nasjonale

og internasjonale systemer og databaser skjer raskt. GTK sikrer grensekontrollører bedre systemstøtte, og bidrar til økt kontroll og effektivitet på grensene.

Politiet har gjennom 2016 og 2017 arbeidet med rutiner og systematikk for å kunne måle arbeidet med raskere avklaring av ID i asylsaker. I 2016 avklarte PU identiteten til 54 pst. av ankomne asylsøkere. Det er etablert et «tidlig ID»-team, som skal arbeide med ID-avklaringer i utvalgte saker rett etter at asylregistreringen er ferdig, for å redusere andelen av asylsøkere uten avklart identitet.

Registrering av asylsøkere ble i 2017 endret slik at rekvirering av ID-nummer fra Folkeregisteret skjer på bakgrunn av registrering i utlendingsregisteret. Dette sikrer at en asylsøker ikke kan opptre med flere ID-nummer fra Folkeregisteret.

6.2.2 Utfordring – ulegitimerte ankomster og varierende kvalitet på identitetsdokumenter

Ulegitimerte ankomster

De fleste som søker om beskyttelse i Norge fremlegger ikke identitetsdokumenter som kan bekrefte oppgitt identitet. Mange skjuler i tillegg bevisst sin identitet, bl.a. for å vanskeliggjøre retur. Etterforskning av saker der det er mistanke om at tillatelse er gitt på bakgrunn av feil identitet er også krevende.

Politiet erfarer at flere land ikke ønsker å samarbeide om å utstede reisedokument til egne borgere, eller at utlendinger med utreiseplikt ikke samtykker i at det utstedes reisedokumenter i den tro at lengre oppholdstid i Norge øker sannsynligheten for å få innvilget opphold. Det vises til programkategori 06.90 for omtale av samarbeid med opprinnelses- og transitland.

6.2.3 Strategi/Tiltak – styrke identitetsarbeidet ytterligere og bedre kontroll på grensen

Som følge av den intensiverte innsatsen på returområdet over flere år, har politiets portefølje blitt mer krevende og det er flere komplekse identitetssaker. Det er derfor behov for å styrke ID-kompetansen i både i politiets første- og andrelinje, og hos operative mannskaper. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Nasjonalt ID-senter med 4,2 mill. kroner for å utdanne flere ID-granskere mv.

Erfaringene fra 2015 viste at det er viktig å ha god kontroll i den innledende asylfasen for å etablere et godt grunnlag for sakshåndteringsløpet. For at politiet og utlendingsforvaltningen skal

kunne ivareta sine kjerneoppgaver, må søkerne registreres riktig, og det må gjennomføres nødvendig ID- og sikkerhetskontroll. Politiet og UDI har utredet ulike alternativer for å effektivisere og sikre kvalitet i ankomstfasen, og ett av de foreslåtte tiltakene er å samlokalisere politiets og Utlendingsdirektoratets innledende arbeidsprosesser på et ankomstsenter. Regjeringen foreslår å styrke ankomstsenterfunksjonen i 2018 gjennom større grad av samlokalisering. Dette vil gi økt beredskapskapasitet dersom ankomstene vil øke i fremtiden. Det vil i tillegg gi gevinster i form av bedre samarbeid og kommunikasjon, og legger til rette for et differensiert saksbehandlingsløp.

For legitimerede ankomster skal politiet og utenriksstasjonene i større grad ta opp fingeravtrykk og ansiktsfoto ved registrering i utlendingsregisteret. Dette ble besluttet i 2016, jf. Prop. 90 L (2015–2016) og Innst. 391 L (2015–2016). Systemene for å håndtere dette vil være på plass i 2018. For å sikre samsvar mellom Folkeregisteret og Utlendingsregisteret utredes en eventuell knytning mellom registrene. Videre skal det leveres mobile enheter for personkontroll med GTK som applikasjon som tilrettelegger for personkontroll på stedet. Utstyret vil muliggjøre ID-kontroll med biometrisøk. Politiet får et verktøy til å foreta ID-kontroll basert på biometri utenfor faste kontrollpunkter.

Det elektroniske inn- og utreisesystemet i Schengen (Entry/Exit System) forventes vedtatt i løpet av høsten 2017. Systemet skal lagre personinformasjon og biometriske kjennetegn fra alle tredjelandsborgere som reiser inn på Schengenterritoriet for et korttidsopphold. Tidspunkt for inn- og utreise lagres for å kunne avdekke personer som ikke forlater Schengen-området innen utløpet av oppholdstiden. Systemet er planlagt å være i drift fra 2020, og vil bidra til en mer effektiv og sikker yttergrensekontroll.

Man har i dag ulik grad av forhåndskjennskap til tredjelandsborgere som ankommer yttergrensen. EU-kommisjonen har derfor lagt frem forslag om et European Travel Information and Authorisation System (ETIAS), som innebærer at visumfrie tredjestatsborgere må søke om tillatelse for å kunne reise frem til Schengen yttergrense. Formålet er å forhåndskontrollere om personer som ønsker å reise til Schengen-området utgjør en migrasjons- eller sikkerhetsrisiko. Norge deltar i forhandlingene om systemet, og systemet planlegges å være operativt fra 2021.

Kryssreferanse til punkt 5.1.3 hvor endringer i grenseforordningen art 8 omtales.

7 Politiets forvaltningsoppgaver og den sivile rettspleie

Politiet er tillagt en rekke forvaltnings- og sivile rettspleieoppgaver, bl.a. utstedelse av pass og politiattester, våpenforvaltning, utlendingsforvaltning, kontroll av vaktvirksomhet, namsmannsfunksjonen mm. At politiet har oppgaver som retter seg mot bredden i befolkningen, er ett av elementene i prinsippet om at politiet skal ha et sivil preg. Forvaltningsoppgavene og de sivile rettspleieoppgavene har betydning for befolkningens tillit til politiet ved at politiet leverer gode tjenester og tilfredsstillende publikumsservice.

Forvaltningshjemplene gir også politiet muligheter for å forebygge kriminalitet og dermed skape økt trygghet. Forebygging gjennom forvaltning tilrettelegger for samhandling og målrettet anvendelse av lovhjemler på områdene våpen, førerkort, tillatelser til vakthold, brukthandel, mm.

7.1 Ny grenselov

Regjeringen har i Prop. 161 L (2016–2017) fremmet forslag til ny lov om grensetilsyn og grensekontroll av personer (grenseloven). Lovens formål er å sikre at grensetilsyn og grensekontroll av personer utføres i samsvar med nasjonale behov og internasjonale forpliktelser, herunder tydeliggjøre ansvar og styring og fremme samarbeid mellom berørte myndigheter. Loven skal også legge til rette for lovlig bevegelse over grensene, og bidra til å bekjempe grensekryssende kriminalitet og ulovlig innvandring.

7.2 ID-verifikasjon og utstedelse av Pass og ID-kort med eID

Helhetlig ID-forvaltning er viktig i et samfunnsikkerhetsperspektiv. Etablering av falsk identiteter og misbruk av andres ID er en alvorlig kriminalitetsform, som videre benyttes til andre kriminalitetsformer som arbeidslivskriminalitet, menneskehandel, økonomi- og vinningskriminalitet. Videre er Norge internasjonalt forpliktet til å bidra til bekjempelse av terror ved å sikre at egne systemer, rutiner og lokaler for utstedelse av pass tilfredsstillende krav fra ICAO.

En sikker verifikasjon av ID ved utstedelse av pass og andre ID-dokumenter bidrar til å forebygge kriminalitet. Pass-samarbeidet med andre land gjør grensepasseringen sikrere og mer effektiv, forebygger ulovlig innvandring og er terrorbekjempende.

7.2.1 Utfordring – sikkerhet i passutstedelsen og manglende ID-dokumenter til utlendinger

Utstedelse av pass må være basert på tilstrekkelig sikre rutiner, systemer og lokaler. Riksrevisjonen har påpekt dette i Dokument 1 (2015–2016). Norske borgere har kun pass som gyldig ID-dokument utstedt av offentlige myndigheter. Et stort antall utenlandske borgere, som har lovlig opphold og en tilknytning til riket, kan i dag ikke legitimere seg med et ID-dokument med tildelt fødsels- eller d-nummer. Manglende ID-dokumenter svekker næringslivet og offentlige myndigheters mulighet til å utføre tilstrekkelig god ID-kontroll.

Effektiv og sikker ID-kontroll ved grensepassering og på territoriet forutsetter utveksling av sikkerhetslementer i pass som benyttes i kontroll av andre lands ID-dokumenter, og kontrollsystemer for grensepassering.

7.2.2 Strategi/Tiltak – ID-verifikasjon og utstedelse av pass og ID-kort med eID

Ved behandlingen av representantforslag 35 S (2016–2017), jf. Dokument 8:35 (2016–2017), ba Stortinget regjeringen på egnet måte komme tilbake med en plan for utstedelse av våpenkort og pass etter at endringen i tjenestestrukturen var

gjennomført, jf. anmodningsvedtak 519. Planen skal sikre en god balanse mellom kvalitet, sikkerhet og brukertilgjengelighet. Vedtaket er til behandling og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte høsten 2017.

Det er de siste to årene gjennomført viktige tiltak for å rette opp de svakhetene som Riksrevisjonen pekte på. Det er gjennomført flere tiltak for å styrke kompetansen og opplæringen av saksbehandlere, instruks for passregisteret er revidert, og Politidirektoratet har økt tilsyn med politidistriktenes arbeid på området. De mest omfattende og langsiktige tiltakene er under arbeid i Politidirektoratet og politidistriktene. Dette gjelder bl.a. sikring av lokaler, ta i bruk nye systemer og nye instruksjoner og rutiner for saksbehandling. Først når dette er gjennomført, vil alle avvikene som Riksrevisjonen har påpekt være lukket. Norge vil da tilfredsstillende internasjonale krav til pass-sikkerhet. Det tas sikte på at produksjon av nye pass og nasjonale ID-kort med eID vil starte ved årsskiftet 2018/2019.

For å gjøre det mulig for næringsliv og offentlige myndigheter å kontrollere ID-dokumenter, skal det etableres en taps- og verifikasjonstjeneste i 2018. Dette vil være et betydelig tiltak i bekjempelsen av arbeidslivskriminalitet, vinning og annen økonomisk kriminalitet, se omtale i pkt. 4.3.2.

7.3 Den sivile rettspleien på grunnplanet

Tabell 2.25 Utviklingen i sivile gjøremål 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Utlegsforretninger	256 646	276 357	302 223	335 235	355 892
Andre tvangsforretninger	29 924	30 051	29 848	30 193	30 740
Forlikssklager	107 206	105 638	111 199	93 872	79 298
Gjeldsordningssaker	5 009	4 743	4 402	4 388	4 422
Andre sivile gjøremål	72 541	76 369	77 093	75 132	75 396
Sivile gjøremål totalt	472 036	493 158	524 145	538 820	545 748

Kilde: Politidirektoratet

Fra 2012 til 2016 har det totale antall saker økt fra 472 036 til 545 748, en økning på 16 pst. Utlegsforretninger utgjør det største saksområdet, og har i perioden fra 2012 til 2016 økt med 39 pst.

Politiet har også betydelige oppgaver innenfor tvangsfullbyrdelse og gjeldsordning.

Saksbehandlingstiden er i samme tidsrom redusert, og etaten oppfyller i stor grad de målene som er satt for saksbehandlingstid.

Tabell 2.26 Utviklingen i saksbehandlingstid for tvangs- og gjeldsordningssaker 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Utleggsforretninger	67	63	61	64	63
Gjeldsordningssaker	86	80	73	72	81

Kilde: Politidirektoratet

Ved lov 11. mai 2017 nr. 26 ble det gjort endringer i organiseringen av den sivile rettspleien på grunnplanet. Politiets oppgaver med å gjennomføre «lensmannsskjønn» ble i hovedsak overført til jordskifterettene, og endringer i politiloven åpner opp for at de sivile rettspleieoppgavene i politiet kan organiseres i større enheter. Endringene i politiloven trådte i kraft 1. juni 2017, mens overføringen av skjønnsoppgavene til jordskifterettene trer i kraft 1. januar 2018. Det vises til omtale under pkt. 3.1.

Ved lov 14. mai 2014 nr. 17 ble det gjort endringer som gir utenlandsboende adgang til å søke gjeldsordning. Endringene i gjeldsordningsloven trådte i kraft 1. oktober 2017.

8 Forenklingsarbeid, modernisering og gjennomføringskraft

8.1 Politiets digitaliseringsstrategi

Politiet utnytter ikke mulighetene som ligger i moderne teknologi på en god nok måte, og etaten har i tillegg et stort etterslep på IKT-området. Samtidig er de kriminelle innovative, tilpasningsdyktige og tar tidlig i bruk nye løsninger. Digital utvikling blir slik både et verktøy og en arena for tradisjonell kriminalitet, samtidig som det skaper nye kriminalitetsformer. Når kriminaliteten endrer seg må politiet også endre kompetanse, arbeidsmetoder og strategiske tenkning. Manglende digitalisering hemmer politiets oppgaveløsning i dag, og vil kunne gjøre det i enda større grad framover. Etaten trenger derfor nye og bedre arbeidsverktøy for å arbeide smartere og mer effektivt.

Nærpolitireformen skal over de neste årene bidra til et bedre og mer moderne politi, som er rustet for å møte både dagens og morgendagens kriminalitet. Innbyggerne skal oppleve at politiet

er mer tilstede. Det skal være enkelt å samhandle med politiet både fysisk og digitalt. Politiets medarbeidere skal oppleve at de får tilgang til relevant informasjon når og der de trenger den, og politiet som virksomhet skal bli mer effektiv og tilpasningsdyktig. Digitalisering av politiet er avgjørende for å lykkes med dette.

Digitaliseringsstrategien vil være veikartet som viser hvordan politiet må utvikle seg for å løse sitt samfunnsoppdrag best mulig i en digital tidsalder. Strategien skal gi både innbyggere, politiets medarbeidere og samarbeidspartnere et tydelig bilde av hvilke ambisjoner og mål politiet har for digitaliseringen, samt hvilke tiltak som må iverksettes for å nå målene. På flere områder er arbeidet godt i gang.

I en digital tidsalder må politiet forebygge og bekjempe nye former for kriminalitet, samhandle på nye måter, og ivareta samfunnets trygghet under endrede forutsetninger.

8.2 Bemanning

Det er et mål å heve grunnbemanningen i politi- og lensmannsetaten. Regjeringens ambisjon er to polititjenestemenn/-kvinner per 1 000 innbyggere på nasjonalt nivå i løpet av 2020. Det vil være variasjoner i dekningsgrad mellom politidistriktene utfra kriminalitetsbildet og særskilte utfordringer i det enkelte distrikt.

Bemanningen i politi- og lensmannsetaten (inklusive PST) har i perioden 2013 – 2017 økt med om lag 1 900 årsverk. I underkant av 1 000 av disse er polititjenestemenn og -kvinner. I 2016 økte bemanningen med 300 årsverk. Per 30. juni 2017 var politidekningen 1,83 per 1 000 innbyggere, inkludert PST. Tabellen viser økningen i antall årsverk i politi- og lensmannsetaten (inklusive PST).

Tabell 2.27 Årsverk totalt for etaten fordelt på de ulike stillingsgruppene, inkl. PST

År	Politiutdannet personell	Jurister	Sivile stillinger	SUM
2012	8397	729	5190	14316
2013	8716	737	5317	14770
2014	9152	781	5562	15495
2015	9542	831	5741	16114
2016	9551	856	6007	16414
Per 31.07.17	9700	869	6084	16652

Kilde: Politidirektoratet

Tall fra POD viser at per 31. juli 2017 hadde henholdsvis 92,5 pst. og 95 pst. av studentene som hadde bestått alle eksamenene fra kullene våren 2016 og 2015, jobb i politiet. På samme tidspunkt hadde 55 pst. av de som hadde bestått alle eksamenene fra 2017-kullet, jobb i politiet. Tallet inkluderer sommervikariater. Utover høsten vil politidistriktene foreta ansettelser slik at flere får jobbtilbud.

8.3 Lokalsaker

Politihøgskolen

Det skal foretas en utredning av eventuell omlokalisering av Politihøgskolens virksomhet i tråd med retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser. Politihøgskolens langsiktige lokalbehov må vurderes i nær sammenheng med etatens langsiktige kapasitets- og kompetansebehov. Departementet har derfor gitt Politidirektoratet i oppdrag å utrede dette innen 01.01.2018, i samarbeid med relevante forskningsmiljøer. Regjerin-

gen vil i løpet av stortingssesjonen på egnet måte legge fram en plan for opptak og dimensjonering av Politihøgskolen, slik at opptaket kan tilpasses samfunnets behov.

Politihus i Bergen

Det er utarbeidet en konseptvalgutredning (KVU) om politihus i Bergen, som anbefaler en løsning med et samlet nybygg i Bergen sentrum (Nygårdstangen). Det er gjennomført en ekstern kvalitets-sikring av konseptvalgutredningen (KS1, trinn 1), som støtter en slik anbefaling samtidig som det bør jobbes videre med å øke arealeffektiviteten. Regjeringen har på denne bakgrunn konkludert med at samlet nybygg i Bergen sentrum skal legges til grunn som konseptvalg for det videre arbeidet med politihus i Bergen. I det videre arbeidet skal rammer, strategier og føringer for forprosjektfasen utredes nærmere og kvalitetssikres, før det tas stilling til evt. forprosjektering.

Kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	14 763 556	16 710 504	16 894 739
21	Spesielle driftsutgifter	304 203	144 432	150 906
22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	3 770	10 700	8 996
23	Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	20 808	26 971	27 561
25	Retur av asylsøkere med avslag og andre utlendinger uten lovlig opphold, <i>overslagsbevilgning</i>	99 650	219 621	222 893
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>			660 000
60	Tilskudd til kommunene	10 000	13 275	
70	Tilskudd	73 079	82 080	60 280
71	Tilskudd Norsk rettsmuseum	4 839	4 974	5 108
73	Tilskudd til EUs grense- og visumfond	180 699	184 000	184 000
	Sum kap. 0440	15 460 604	17 396 557	18 214 483

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen i POD, politidistriktene og særorganene, men uten PST sentralt, utgjorde 15 876 årsverk per 31. august 2017 (tall fra politiets lønns- og personalsystem).

Posten dekker alle ordinære driftsutgifter i POD, politidistriktene, politireserven, de lokale PST-enhetene i politidistriktene og politiets særorgan, med unntak av PHS, jf. kap. 442 og PST, jf. kap. 444. Våpen, kjøretøy, verneutstyr, uniformer, IKT m.m. er driftsrelaterte innsatsfaktorer og budsjetteres under posten.

Justis- og beredskapsdepartementet holder tilbake en mindre del av bevilgningen sentralt for å dekke utgifter til oppfølging av handlingsplaner m.m.

Regjeringen foreslår å øke politiets driftsbudsjett med 100 mill. kroner i frie midler, og videreføre 295,7 mill. kroner fra 2017-budsjettet for å bidra til økt handlingsrom i politidistriktene.

Samtidig foreslås det å øke bevilgningen med 166,4 mill. kroner til dekning av helårsvirkning for nye årsverk knyttet til de politihøgskolestudentene som ble ferdig utdannet sommeren 2017.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 10 mill. kroner for å styrke politiets arbeid mot IKT-kriminalitet.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 42 mill. kroner til oppfølging av opptrappingsplan mot vold og overgrep, herunder 11 mill. kroner for å forebygge og bekjempe internettrelaterte overgrep mot barn, 11 mill. kroner til Statens barnehus og 20 mill. kroner til styrking av politiets kapasitet og kompetanse til etterforskning i saker som gjelder vold og overgrep mot barn (helårsvirkning av de 10 mill. kronene som ble bevilget i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017). I regjeringens forslag legges det til grunn at Statens barnehus samlet har til disposisjon i overkant av 240 mill. kroner til drift av virksomheten.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen på posten med 30 mill. kroner til en styrket politiinnsats i Oslo Sør som skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 102,8 mill. kroner til anskaffelse av tre nye politihelikoptre.

Det foreslås å øke bevilgningen med 104,3 mill. kroner for å ivareta endringene i grenseforordningen artikkel 8 om personkontroll ved inn-

og utreise av Schengen. Samtidig foreslås posten redusert med 26,7 mill. kroner knyttet til engangsbevilgning i 2017 til utstyr til bruk i grensekontrollen på flyplasser.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 0,75 mill. kroner for å dekke deler av politiets utgifter som følge av iverksetting av regler som gir utenlandsboende adgang til å søke gjeldsordning.

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 22,4 mill. kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie til omfordeling på andre poster under politiet siden midlene for 2017 ble budsjettet på kap. 440, post 01. Samtidig foreslås det å øke bevilgningen med 26,3 mill. kroner som kompensasjon for pensjonsutgifter til nye stillinger som ikke var medregnet i saldert budsjett 2017.

Som følge av strukturendringene i nærpoltireformen skal PST-enheten i tidligere Asker og Bærum politidistrikt overføres til den sentrale enheten i PST. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble bevilgningen redusert med 3,8 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 444, post 01. Det foreslås å redusere posten med 5,13 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 444, post 01 som følge av helårsvirkningen av tiltaket.

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 1 mill. kroner mot tilsvarende økning under kap. 474, post 01 knyttet til administrasjon og forvaltning av tilskuddsordningen til tiltak for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner, jf. omtale under kap. 474 post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 4,1 mill. kroner mot tilsvarende økning under kap. 100, post 01 knyttet til utgifter i forbindelse med en spesialutsending i Warszawa og en spesialutsending for retur i Nord- og Vest-Afrika.

Det foreslås å nedjustere posten med 61 mill. kroner til forprosjektering av nasjonalt beredskapssenter for politiet. Det vises til omtale av saken på ny post 45 Politiets nasjonale beredskapssenter under kap. 440.

I saldert budsjett for 2017 ble det bevilget om lag 160 mill. kroner til gjennomføring av nærpoltireformen, bl.a. til omstillingsmidler, midler til ombygging av politiets eksisterende operasjonssentraler og lønn- og regnskapstjenester i Kristiansund. I 2018-budsjettet er behovet anslått til 98,5 mill. kroner til disse tiltakene. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen med 61,5 mill. kroner. Videre foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 24 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 1605 Direktoratet for økonomistyr-

ring, post 01 Driftsutgifter som følge av at oppgaver knyttet til lønnsområdet overføres dit. Se også omtale av samlokalisering av nødmeldingstjenesten for politi og brann under programkategori 06.50.

Det ble i 2017 bevilget 40,9 mill. kroner midlertidig til politiet som en videreføring av ekstrabevilgninger som ble gitt i forbindelse med Prop. 1 S Tillegg nr. 1 (2015–2016), for å håndtere økte asylankomster. Antall asylsøkere er redusert betydelig, og Regjeringen foreslår derfor å redusere bevilgningen på posten med 40,9 mill. kroner. Asyltilstrømmningen i 2015 har samtidig generert flere oppgaver for politiets førstelinje i utlendingsforvaltningen, særlig knyttet til intervju i familieinnvandringsaker. Bevilgningen til formålet ble økt med 9,6 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i 2017 til midlertidig økt bemanning for å redusere antall restanser og ventetid i slike saker. Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 29,5 mill. kroner til videreføring av stillingene ut 2018. I tillegg foreslås det å bevilge om lag 7 mill. kroner til videreføring av stillinger som ble opprettet i de lokale PST-leddene i politidistriktene, jf. Prop. 1 S Tillegg nr. 1 (2015–2016). Det foreslås også å øke bevilgningen til Nasjonalt ID-senter med 4,2 mill. kroner for bl.a. å utdanne flere ID-granskere.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 8,75 mill. kroner til å styrke barnefaglig kompetanse i asylkjeden, se postomtale under kap. 490, post 01.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 22 mill. kroner til ankomstsenterfunksjonen for i større grad å samlokalisere politiets og Utlendingsdirektoratets arbeid i den innledende asylsaksbehandling.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 23,5 mill. kroner som følge av engangsinvestering i håndholdte enheter for personkontroll i politiet, med 16,5 mill. kroner knyttet til engangsinvesteringer til tiltak for økt ID-kontroll (tap- og verifikasjonstjeneste og nasjonalt ID-kort for utenlandske borgere), med 11,3 mill. kroner som følge av avsetning av norsk deltakelse i EUs relokaliseringprogram og med 22,2 mill. kroner som følge av politiets arbeid med uttak av syriske flykninger.

Det foreslås å avvikle det særskilte norske bidraget til Frontex fellesoperasjon Triton i Middelhavet etter utgangen av 2017, og som følge av dette å redusere bevilgningen på posten med 55,4 mill. kroner, jf. omtale under kap. 3440, post 02.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 5 mill. kroner som følge av engangsinvesteringer i 2017 til kamerasystem som gjenkjenner skilt-

numre i politiet, og med 26 mill. kroner som følge av engangsinvestering til digitalisering av straffesakskjeden.

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 4,8 mill. kroner i forbindelse med at utgifter til Sivil klareringsmyndighet skal fordeles mellom berørte virksomheter og departement, jf. omtale under kap. 453, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 83,6 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten, med 4,4 mill. kroner i redusert bruk av konsulenter og med 7,7 mill. kroner i forbindelse med overgangen til digital post for innbyggere og næringsliv.

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 171 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon i bevilgningen på kap. 3440, post 02 og kap. 3440, post 03, som følge av redusert bruk av intern fakturering mellom virksomheter i politi- og lensmannsetaten, jf. omtale under kap. 3440, post 02 og kap. 3440, post 03.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 5,42 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon på kap. 3440, post 05 som følge av at personalbarnehagen tilknyttet Oslo politidistrikt ble avvirket sommeren 2017.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får en bestillingsfullmakt under kap. 440, post 01 på 100 mill. kroner i 2018, jf. forslag til vedtak.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, postene 02, 03, 04 og 05, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 16 894,7 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker politi- og lensmannsetatens sideutgifter i forbindelse med asylsaker, herunder utgifter til uttransportering i asylsaker og andre utlendingssaker.

Det foreslås å øke bevilgningen med 3,3 mill. kroner til ankomstsenterfunksjonen for i større grad å samlokalisere politiets og Utlendingsdirektoratets arbeid i den innledende asylsaksbehandling.

Videre foreslås det å redusere bevilgningen med 0,7 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 150,9 mill. kroner.

Post 22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag. Posten dekker også noen personellutgifter og eventuelle utgifter til å bedre søkemetodene. Basert på regnskapstall de senere årene og forventet utvikling foreslås bevilgningen på posten redusert med 1,9 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 9 mill. kroner.

Post 23 Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke sideutgifter i forbindelse med de sivile gjøremålene. Dette gjelder i hovedsak sideutgifter i forbindelse med tvangsforretninger og utgifter i forbindelse med gjeldsordningssaker.

Det foreslås en bevilgning på posten på 27,6 mill. kroner.

Post 25 Retur av asylsøkere med avslag og andre utlendinger uten lovlig opphold, overslagsbevilgning

Formålet med posten er å tilrettelegge for at politiet hurtig kan øke antallet uttransporteringer dersom behovet og muligheten oppstår. På posten føres de variable utgiftene til retur av asylsøkere med avslag, bort- og utviste og Dublinere. Dublin-sakene er underlagt særlige frister, og om disse ikke etterleveres, må saken realitetsbehandles i Norge.

Det foreslås en bevilgning på posten på 222,9 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Regjeringen foreslår å bevilge 660 mill. kroner i 2018 til nytt beredskapssenter under kap. 440, ny post 45, jf. forslag til vedtak.

Beredskapssenteret skal samle beredskapstropen, bombegruppen, krise- og gisselforhandlertjenesten og politihelikoptertjenesten på ett sted, og dekke behov for nødvendige treningsfasiliteter.

Departementet har lagt opp til at prosjektet gjennomføres med tidlig entreprenørinvolvering. Dette innebærer at entreprenør allerede er i gang og tilgjengelig, og at det i etterkant av forprosjektet arbeides videre mot rask realisering. Avtalen med entreprenør er delt inn i to

faser, hvor fase to bl.a. forutsetter Stortingets godkjenning av prosjektet. Det tas sikte på byggestart første kvartal 2018, og ferdigstilt anlegg i løpet av 2020. Kvalitetssikrer anbefaler en kostnadsramme på 2,62 mrd. kroner (2017-kroner). Innenfor denne kostnadsrammen vil Regjeringen styre prosjektet etter prinsippene for Design to cost.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre byggingen av politiets nasjonale beredskapssenter som omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) under kap. 440 Politi- og lensmannsetaten, post 45 Politiets nasjonale beredskapssenter, kan overføres, innenfor en kostnadsramme på 2 620 mill. kroner, jf. forslag til vedtak.

Post 60 Tilskudd til kommuner

Bevilgningen på posten har de siste årene dekket tilskuddsordning til kommunene for lokalt arbeid mot radikaliserings og voldelig ekstremisme. Fra og med 2017 er ordningen slått sammen med en tilsvarende tilskuddsordning som retter seg mot kommuner i samarbeid med frivillige organisasjoner. Om lag 13,3 mill. kroner til arbeidet mot radikaliserings og voldelig ekstremisme er lyst ut og tildelt i 2017. Tilskuddsordningen forvaltes fra og med 2017 av Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging. Det foreslås derfor å redusere kap. 440, post 60 med 13,3 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 474, post 60. Det foreslås med dette ingen bevilgning på posten.

Post 70 Tilskudd

Bevilgningen på posten har de siste årene dekket tilskuddsordninger innenfor hovedområdene generelle kriminalitetsforebyggende tiltak, tiltak som kan hjelpe kvinner og menn ut av prostitusjon og støtte til ofre for menneskehandel, vold i nære relasjoner, humanitære tiltak rettet mot EØS-borgere, samt øremerkede tilskudd. Bevilgningen på posten foreslås samlet redusert med 21,8 mill. kroner. 11,8 mill. kroner er knyttet til

vold i nære relasjoner som foreslås omdisponert til kap. 474, post 70. 1,7 mill. kroner er knyttet til Det mosaiske trossamfunn som var en engangsbevilgning i 2017 og 8,3 mill. kroner er knyttet til tilskudd for humanitære tiltak rettet mot EØS-borgere. Sistnevnte reduksjon vil føre til at tildelingskriteriene må endres slik at rådgivningstiltak og matutdeling faller bort, og at det bare er overnattingstilbudet som gis støtte.

Samlet foreslås det en bevilgning på posten på 60,3 mill. kroner.

Tilskuddsordning for kriminalitetsforebyggende tiltak

Formålet med tilskuddsordningen for kriminalitetsforebyggende tiltak er å stimulere til og utvikle kriminalitetsforebyggende tiltak og prosjekter. Om lag 7,4 mill. kroner til kriminalitetsforebyggende tiltak er lyst ut og tildelt i 2017. Tiltak særlig rettet mot barn og ungdom er prioritert, og vil også bli prioritert i 2018. Tilskuddsordningen forvaltes av POD.

Tilskuddsordning for arbeid mot vold i nære relasjoner

Tilskuddsordningen ble etablert i 2014 og skal ses i sammenheng med øvrige tilskuddsordninger på området. Om lag 11,8 mill. kroner er lyst ut og fordelt i 2017. Tiltaket rettet særlig mot forebygging, samarbeid og samordning er prioritert. Det foreslås å bevilge tilsvarende beløp til formålet i 2018. Tilskuddsordningen forvaltes fra og med 2017 av Kompetansesenter for kriminalitetsforebygging. Det foreslås derfor å redusere kap. 440, post 70 med 11,8 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 474, post 70.

Tilskuddsordning for tiltak for å komme ut av prostitusjon og støtte ofre for menneskehandel

Formålet med tilskuddsordningen er å hjelpe mennesker ut av prostitusjon og støtte ofre utsatt for menneskehandel. Om lag 23,1 mill. kroner er lyst ut og tildelt i 2017. Om lag samme beløp vil bli lyst ut i 2018.

(Beløp i 1 000 kroner)		(Beløp i 1 000 kroner)	
Tilskuddsmottakere	Tilskudd 2017	Tilskuddsmottakere	Tilskudd 2017
Krisesentersekretariatet	3 280	Kirkens Bymisjon Tromsø	450
Kirkens Bymisjon Stavanger	500	Caritas Bergen	400
Kirkens Bymisjon Oslo	7 480	Kirkens Bymisjon Haugalandet	1 800
Alf AS	400	Tønsberg Røde Kors	250
Stiftelsen Oslo Krisesenter	150	Caritas Norge	300
Soroptimist International Bergen	15	Trondheim Røde Kors	2 700
Pro senteret	1 430	Trondheim Kommune	400
Stiftelsen Shalam	400	Kirkens Bymisjon Drammen	1 000
Norges Røde Kors	1 100	Frelsesarmeens Rusomsorg	1 500
Frelsesarmeen	4 200	Kirkens Bymisjon Tøyenkirken	500
Reform – Ressurssenter for menn	400	Kirkens Bymisjon Bergen	2 300
Maritastiftelsen	1 600	Kirkens Bymisjon Oslo	3 300
PION	300	Evangeliesenteret	500
Norges Kristne Råd	45	Kristiansand Kommune	350
Freethem	50	Kirkens Bymisjon Trondheim	450
Kirkens Bymisjon Bergen	700	Norges Røde Kors	3 300
Røde Kors Bergen	350	Robin Hood Huset	600
Sex og samfunn	550	Caritas Trondheim	300
Stavanger Røde Kors	150	Røde Kors Vest-Agder/Kristiansand	195
Totalt	23 100	Frelsesarmeen Vest-Agder/Kristiansand	195
		Øvrige mottakere	410
		Totalt	21 200

Tilskuddsordning for humanitære tiltak rettet mot EØS-borgere

De siste årene har det vært en egen tilskuddsordning hvor berørte kommuner og frivillige organisasjoner kan søke om tilskudd til humanitære tiltak for tiggere. Om lag 21,2 mill. kroner er lyst ut og fordelt i 2017. Det foreslås å bevilge 12,9 mill. kroner til formålet i 2018.

Øremerkede tilskudd

Tilskuddsmottaker	(Beløp i 1 000 kroner)		
	2016	2017	Forslag 2018
POD (Politiidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund)	4 400	4 500	4 500
Krisesentersekretariatet (Rosa-prosjektet)	2 800	2 900	2 900
NKVTS drift	3 000	3 100	3 100
NKVTS forskning	3 000	5 400	5 400
Samarbeidsprosjekt Bredtveit og Oslo Krisesenter	650	700	700
Årlig konferanse om politi og barnevernsvakter	250	260	260

I 2016 og 2017 ble det tildelt øremerkede tilskudd på henholdsvis 4,4 mill. kroner og 4,5 mill. kroner til POD til støtte til Politiidrett, Politihistorisk selskap og Politiets pensjonistforbund. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår at om lag samme beløp øremerkes til dette formålet i 2018.

I 2016 og 2017 ble det tildelt tilskudd på henholdsvis 2,8 mill. kroner og 2,9 mill. kroner til ROSA-prosjektet i Krisesentersekretariatet og tilskudd på henholdsvis 3 mill. kroner og 3,1 mill. kroner i driftsstøtte til NKVTS. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår at om lag samme beløp tildeles ROSA-prosjektet og NKVTS til samme formål i 2018. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår at om lag 5,4 mill. kroner tildeles NKVTS i 2018 til forskningsprosjektet rettet mot vold i nære relasjoner. Justis- og beredskapsdepartementet foreslår å øremerke om lag 700 000 kroner til samarbeidsprosjekt Bredtveit og Oslo Krisesenter og om lag 260 000 kroner til den årlige konferansen om politi og barnevernsvakter som forvaltes av POD. Justis- og beredskapsdepartementet ser det som viktig å

videreføre samarbeidet med disse aktørene også i 2018.

Post 71 Tilskudd til Norsk rettsmuseum

Bevilgningen på posten dekker driftstilskudd til Justismuseet – nasjonalt museum for politi, rettsvesen og kriminalomsorg. Justismuseet er en stiftelse lokalisert i Trondheim. Det foreslås en bevilgning på posten på 5,1 mill. kroner.

Post 73 Tilskudd til EUs grense- og visumfond

Gjennom tilknytningsavtalen av 1999 om gjennomføring, anvendelse og videreutvikling av Schengen-regelverket (Schengen-avtalen) deltar Norge i EUs arbeid, bl.a. med yttergrensekontroll. Norge har de senere årene bidratt til EUs yttergrensefond. Fondet samfinansierer prosjekter på Schengen-området, det vil si innenfor grensekontroll og visumsamarbeid. Det foreslås en bevilgning på posten på 184 mill. kroner.

Kap. 3440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Gebyr – pass og våpen	297 946	260 169	258 868
02	Refusjoner mv.	431 505	339 604	272 715
03	Salgsinntekter	168 050	192 999	75 875
04	Gebyr – vaktelskap	1 972	1 814	2 000
05	Personalbarnehage	5 447	5 447	
06	Gebyr – utlendingssaker	203 671	200 377	268 685
07	Gebyr – sivile gjøremål	769 998	776 541	833 207
08	Refusjoner fra EUs grense- og visumfond		21 258	21 258
	Sum kap. 3440	1 878 589	1 798 209	1 732 608

Kapitlet består hovedsakelig av inntekter fra gebyr for tvangssaker, forliksrådssaker, passutstedelser og våpentillatelser.

Post 01 Gebyr – pass og våpen

Bevilgningen på posten dekker inntekter fra behandlingsgebyr for pass og våpentillatelser.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,3 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 258,9 mill. kroner.

Post 02 Refusjoner mv.

Politi- og lensmannsetaten får refundert utgifter for politioppdrag utført for organisasjoner, lag, entreprenører og offentlige etater i samsvar med særskilt hjemmel. Refusjonene gjelder i all hovedsak utgifter til overtid og reiser i forbindelse med ledsagelse av tunge og brede transportere, asfaltering, rivning, ekstraordinært politioppsyn under konserter og festivaler mv. Omfanget av slike oppdrag varierer fra år til år, og inntektsanslaget er derfor høyst usikkert.

Posten omfatter også diverse andre refusjoner, f.eks. husleieinntekter ved fremleie av lokaler og PHS sine refusjoner i forbindelse med kjøp av instruktørbistand fra politidistriktene. En del av inntektene er også knyttet til refusjon av utgifter internt i etaten.

Det foreslås å redusere bevilgningen på kap. 3440, post 02 med 51 mill. kroner mot en tilsva-

rende reduksjon av bevilgningen på kap. 440, post 01 som følge av redusert bruk av intern fakturering mellom virksomheter innenfor politi- og lensmannsetaten, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Det foreslås å avvikle det særskilte norske bidraget til Frontex fellesoperasjon Triton i Middelhavet etter utgangen av 2017, og som følge av dette å redusere bevilgningen på posten med 24,4 mill. kroner, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 272,7 mill. kroner.

Post 03 Salgsinntekter

På posten regnskapsføres inntekter fra innbytte og salg av utskiftede kjøretøy m.m. I tillegg føres inntekter fra salg av spesialutstyr til politidistriktene, kriminalomsorgen, Tolletaten mv. på posten.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 120 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 440, post 01 som følge av redusert bruk av fakturering mellom virksomheter innenfor politi- og lensmannsetaten, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilg-

ningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 75,9 mill. kroner.

Post 04 Gebyr – vaktelskap

Bevilgningen på posten omfatter engangsgebyr til dekning av utgifter ved behandling av søknader og gebyr ved feilalarmer der politi- og lensmannsetaten rykker ut.

Det foreslås å øke posten med 0,2 mill. kroner som følge av prisjustering av rettsgebyret.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 440, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3440, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2,0 mill. kroner.

Post 05 Personalbarnehage

Som følge av at personalbarnehagen tilknyttet Oslo politidistrikt ble avvirket sommeren 2017, foreslås det å redusere bevilgningen med 5,42 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 440, post 01. Det foreslås med dette ingen bevilgning på posten.

Post 06 Gebyr – utlendingssaker

Bevilgningen på posten dekker gebyr i forbindelse med søknad om statsborgerskap, familieinnvandring og arbeids-, bosettings- og utdanningstilatelser. Bevilgningsforslaget tar utgangspunkt i antall utlendingssaker til politiet.

Kap. 442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	567 155	585 294	628 210
	Sum kap. 0442	567 155	585 294	628 210

PHS er den sentrale utdanningsinstitusjonen for politi- og lensmannsetaten i Norge, og har som hovedoppgave å drive utdanning, forskning og formidling. Den skal være en profesjonsrettet utdan-

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås å justere gebyrene i oppholdssaker for å sikre bedre samsvar mellom gebyrene og de gjennomsnittlige utgiftene knyttet til å behandle sakene, jf. omtale under programkategori 06.90. På denne bakgrunn foreslås det å øke bevilgningen på posten med 59,4 mill. kroner. På bakgrunn av regnskapstall for de siste årene og forventet utvikling foreslås det å øke bevilgningen med 9,9 mill. kroner, slik at samlet bevilgning på posten blir 268,7 mill. kroner.

Post 07 Gebyr – sivile gjøremål

Bevilgningen på posten skal dekke gebyrinntekter i forbindelse med den sivile rettspleie på grunnplanet, det vil si gebyr for tvangsforretninger og forliksrådsbehandling.

Det foreslås å øke bevilgningen med 45,8 mill. kroner som følge av prisjustering av rettsgebyret.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3,9 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 833,2 mill. kroner.

Post 08 Refusjoner fra EUs grense- og visumfond

Posten dekker inntektene fra EUs indre sikkerhetsfond. Over fondsperioden forventes Norge å motta om lag 14,3 mill. euro i refusjoner fra fondet. Refusjonsutbetalingene vil variere fra år til år. Det foreslås en bevilgning på 21,3 mill. kroner.

ningsinstitusjon på høyt nivå, som utvikler og formidler de kunnskaper, ferdigheter og holdninger som politiet må ha for å bidra til å sikre trygghet, lovlighet og orden.

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved PHS per 31. august 2017 utgjorde 429 årsverk (tall fra politiets lønns- og personalsystem).

Bevilgningen på posten dekker lønnsutgifter og andre driftsutgifter ved PHS.

Som en videreføring av bevilgningsøkning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 foreslås det å øke bevilgningen på posten med 36,8 mill. kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 2,9 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, postene 02 og 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 628,2 mill. kroner.

Kap. 3442 Politihøgskolen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
02	Diverse inntekter	24 638	15 939	16 287
03	Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	19 993	17 721	18 110
	Sum kap. 3442	44 631	33 660	34 397

Post 02 Diverse inntekter

PHS sine inntekter kommer fra kursvirksomhet, utleie, kantinesalg og salg av bøker, samt mulige inntekter fra oppdragsvirksomhet.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 16,3 mill. kroner.

Post 03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter

Inntekter fra driften av Justissektorens kurs- og øvingssenter i Stavern føres på posten.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 442, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3442, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 18,1 mill. kroner.

Kap. 444 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	852 970	890 524	860 596
	Sum kap. 0444	852 970	890 524	860 596

Instruksen til PST er forskriftsfestet med hjemmel i politiloven § 29. PSTs primære ansvar er å forebygge og etterforske straffbare handlinger mot rikets sikkerhet. Sentralt står innsamling av infor-

masjon om personer og grupper som kan utgjøre en trussel, utarbeidelse av ulike analyser og trusselvurderinger, etterforskning og andre operative tiltak samt rådgivning.

PST har også det nasjonale ansvaret for å utføre livvaktjeneste på norsk jord for norske og utenlandske myndighetspersoner. Dette er regjeringsmedlemmer, stortingsrepresentanter og dommere i Høyesterett og tilsvarende representanter fra andre land og ambassadene til andre land i Norge. Livvaktene følger også enkelte norske myndighetspersoner på reiser i utlandet. Livvaktjenesten utføres i nært samarbeid med politidistriktene. Kongehuset har egen livvaktjeneste i Den kongelige politieskorte, som ligger under Oslo politidistrikt.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter for Den sentrale enhet (DSE) i PST, samt enkelte utgifter knyttet til driften av de lokale PST-enhetene i politidistriktene. Bemanningen ved DSE utgjorde 609 årsverk per 31. august 2017 (tall fra politiets lønns- og personalsystem).

Regjeringen foreslår å videreføre bevilgningen med 10,2 mill. kroner som følge av ekstrabevilgninger til å håndtere økte asylankomster i 2016, jf. Prop. 1 S Tillegg nr. 1 (2015–2016). I tillegg foreslår Regjeringen å øke PSTs budsjett med 9,66 mill. kroner til økt kapasitet i tjenesten.

Som en videreføring av bevilgningsøkning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 foreslås det å øke bevilgningen på posten med 3,1 mill. kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie.

Som følge av strukturendringene i nærpoltireformen skal PST-enheten i tidligere Asker og Bærum politidistrikt overføres til den sentrale enheten i PST. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble bevilgningen derfor økt med 3,8 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon på kap. 440, post 01. Det foreslås å øke posten med 5,13 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon på kap. 440, post 01 som følge av helårsvirkningen av tiltaket, jf. omtale under kap. 440, post 01.

Bevilgningen på posten er de senere årene økt til gjennomføring av ulike investeringer og midlertidige tiltak, bl.a. innføring av nytt analysesystem i PST. Bevilgningsbehovet reduseres i 2018. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen på posten med 43,8 mill. kroner knyttet til IKT-satsinger, med 5,1 mill. kroner knyttet til større infrastrukturtiltak og med 7,1 mill. kroner knyttet til utgifter PST har hatt med uttak av syriske flyktninger.

Basert på regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke posten med 1,5 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 3444, post 02.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 4,5 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 444, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3444, post 02.

Det foreslås en bevilgning på posten på 860,6 mill. kroner.

Kap. 3444 Politiets sikkerhetstjeneste (PST)

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
02	Refusjoner	13 078	12 697	14 500
	Sum kap. 3444	13 078	12 697	14 500

Post 02 Refusjoner

På posten regnskapsførers inntekter som PST får refundert for enkeltoppdrag og særskilt bistand til Utenriksdepartementet.

Basert på regnskapstall og forventet utvikling foreslås det å øke posten med 1,5 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 444, post 01.

Regjeringen foreslår at Justis- og beredskapsdepartementet får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 444, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3444, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 14,5 mill. kroner.

Kap. 445 Den høyere påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	212 297	244 538	253 242
	Sum kap. 0445	212 297	244 538	253 242

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker i hovedsak driftsutgifter for Den høyere påtalemyndighet. Bemanningen per 31. august 2017 utgjorde 174 årsverk (tall fra politiets lønns- og personalsystem).

Som en videreføring av bevilgningsøkning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 foreslås det å øke bevilgningen på posten med 270 000 kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1 mill. kroner som følge av engangsinvesteringer i utstyr i 2017.

I forbindelse med omstilling til nærpolitireformen foreslås det å øke posten med 8 mill. kroner. Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,2 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 253,2 mill. kroner.

Kap. 446 Den militære påtalemyndighet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	7 778	8 681	8 740
	Sum kap. 0446	7 778	8 681	8 740

Generaladvokaten leder den militære påtalemyndighet og er overordnet krigsadvokatene. Generaladvokaten er underlagt riksadvokaten i påtalemessige spørsmål, men er administrativt underlagt Justis- og beredskapsdepartementet.

Generaladvokaten og krigsadvokatene tilhører påtalemyndigheten, og har ansvaret for militære straffesaker. De har i tillegg som oppgave å bistå militære sjefer i kontroll med disiplinærutøvelsen og avgi uttalelser i klagesaker og visse andre disiplinærsaker. I tillegg til de løpende oppgavene har generaladvokaten ansvaret for å forberede rettergang i krigstid. Embetet har også oppgaver av folkerettslig art innenfor sitt fagområde. Videre vil embetet fortsatt legge vekt på å inneha kompetanse på militær folkerett og irtteføring av krigsforbrytelser, da dette er noe

norske styrker direkte eller indirekte kan komme i berøring med. Den militære påtalemyndighets organisatoriske tilknytning har vært vurdert, og Justis- og beredskapsdepartementet har konkludert med ikke å gå videre med dette spørsmålet.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker alle driftsutgifter for Generaladvokatembetet, herunder krigsadvokatene for Sør- og Nord-Norge. Bemanningen ved embetet utgjorde 7,1 årsverk per 31. august 2017 (tall fra politiets lønns- og personalsystem).

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,7 mill. kroner.

Kap. 448 Grensekommissæren

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	6 159	5 165	5 519
	Sum kap. 0448	6 159	5 165	5 519

Norges grensekommissær for den norsk-russiske grense leder Grensekommissariatet. Sjefen for Garnisonen i Sør-Varanger er stedfortredende grensekommissær.

Grensekommissariatet for den norsk-russiske grense har følgende hovedoppgaver:

- Å føre tilsyn med at Grenseavtalen, samt andre avtaler mellom Norge og Russland som regulerer forholdene på grensen, blir overholdt av begge parter
- Å føre forhandlinger med russiske grensemyndigheter for å løse og forebygge eventuelle konflikter. I samarbeid med politiet samt Forsvaret forebygge og avgrense omfanget av hendelser som er i strid med inngåtte avtaler.

Stillingen som grensekommissær er en åremålsstilling for tre år, med mulighet for tre års forlengelse.

Garnisonen i Sør-Varanger er av de militære myndigheter pålagt å støtte Grensekommissariatet i oppgaven med å overholde Grenseavtalen. Dette skjer i praksis ved at militært personell har

kontinuerlig oppsyn med landegrensen mellom Norge og Russland og støtter det årlige grensevedlikeholdet. Grensekrenkelses rapportereres til Grensekommissariatet og politiet.

Post 01 Driftsutgifter

Bemanningen ved Grensekommissariatet utgjorde 5 årsverk per 31. august 2017 (tall fra politiets lønns- og personalsystem). Bevilgningen på posten dekker utgifter til lønn og andre driftsutgifter. Posten skal dessuten dekke utgifter til grensemerking mellom Norge og Russland, og utgifter i forbindelse med møter med finske og russiske grensemyndigheter.

Som en videreføring av bevilgningsøkning i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 foreslås det å øke bevilgningen på posten med 300 000 kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5,5 mill. kroner.

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	2 138 381	2 258 219	2 219 536	-1,7
30–49	Nybygg, anlegg m.v.	915 119	2 507 816	2 556 277	1,9
70–89	Overføringer til private	160 919	159 393	163 697	2,7
	Sum kategori 06.50	3 214 419	4 925 428	4 939 510	0,3

Utgifter under programkategori 06.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap	739 713	759 763	773 131	1,8
452	Sentral krisehåndtering	25 778	26 651	25 889	-2,9
453	Sivil klareringsmyndighet		8 900	31 740	256,6
454	Redningshelikoptertjenesten	1 141 256	2 866 865	3 202 549	11,7
455	Redningstjenesten	277 545	293 387	297 691	1,5
456	Nød- og beredskapskommunikasjon	1 030 127	969 862	608 510	-37,3
	Sum kategori 06.50	3 214 419	4 925 428	4 939 510	0,3

1 Innledning

Programkategori 06.50 Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap omfatter Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, sentral krisehåndtering, redningshelikoptertjenesten, redningstjenesten og Sivil klareringsmyndighet.

2 Kategoriens organisering og innplassering i kjedeperspektivet

Samfunnssikkerhetskjeden er kjennetegnet av mange aktører som ivaretar ulike deler av arbei-

det med samfunnssikkerhet. Ansvaret er fordelt mellom en rekke departementer og virksomheter. Ansvarsfordelingen mellom de ulike aktørene på samfunnssikkerhetsområdet fremgår av tabell 1.6 i del I. Aktørene i kjeden har et samlet ansvar for å ha tilstrekkelig kunnskap og oversikt over risiko og sårbarheter, drive effektiv og målrettet forebygging, ha tilstrekkelig beredskap og krisehåndteringsevne, kunne gjenopprette funksjoner ved ødeleggelser samt lære av erfaringer fra øvelser og hendelser.

Programkategori 06.50 omfatter virksomheter som er sentrale i samfunnssikkerhetskjeden.

Virksomhetene og etatene skal sammen med departementet, bidra til å sikre innbyggernes trygghet ved at samfunnet best mulig settes i stand til å unngå uønskede hendelser. Politiet og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) bidrar med kapasitet og kompetanse for å redusere sårbarhet i samfunnet, jf. også omtale under programkategori 06.40.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) understøtter Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle, og er på vegne av departementet fag- og tilsynsorgan på det sivile samfunnssikkerhetsområdet, jf. kgl.res. 24. juni 2005. Sivilforsvaret, Nasjonalt utdanningssenter for samfunnssikkerhet og beredskap (NUSB) og Norges brannskole er underlagt DSB. DSB er i tillegg nasjonal brann- og elsikkerhetsmyndighet. Fra 1. mars 2017 overtok DSB ansvar for nød- og beredskapskommunikasjon og statens eierskap til Nødnett. Ansvaret er overført fra Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK), som er avviklet som eget direktorat.

Justis- og beredskapsdepartementet har koordineringsansvar for redningstjenesten, som omfatter land-, sjø- og luftredningstjeneste. Hovedredningssentralene (HRS) leder og koordinerer alle typer redningsaksjoner, enten direkte fra Hovedredningssentralen Nord-Norge eller fra Hovedredningssentralen Sør-Norge, eller ved oppdrag til underlagte lokale redningssentraler. Landredningsaksjoner ledes og koordineres normalt av de lokale redningssentralene (LRS) som er lokalisert i politidistriktene og hos Sysselmannen på Svalbard.

Sivil klareringsmyndighet er et nytt direktorat underlagt Justis- og beredskapsdepartementet. Primær oppgaven til virksomheten vil være å vurdere saker om sikkerhetsklarering i den sivile sektoren, og driften starter opp i løpet av 2018.

Nasjonalt sikkerhetsmyndighet (NSM) koordinerer forebyggende sikkerhetstiltak og kontrollerer sikkerhetstilstanden i henhold til sikkerhetsloven. NSM er det nasjonale fagmiljøet for IKT-sikkerhet, og NSM NorCERT skal koordinere håndteringen av alvorlige IKT-hendelser mot samfunnskritisk infrastruktur og informasjon. NSM er administrativt underlagt Forsvarsdepartementet med faglig rapporteringslinje til Justis- og beredskapsdepartementet.

Målene for programkategori 06.50 er:

- Kunnskapsbasert forebygging
- Redusere sårbarhet i samfunnet
- Styrke samhandling i beredskap og krisehåndtering
- Bedre ledelse og styrket ledelseskultur.

3 Budsjettmessige prioriteringer

- Regjeringen foreslår å bevilge 26,7 mill. kroner for å fortsette etableringen av en offentlig to-årig fagskole for utdanning av brann og redningspersonell.
- Regjeringen foreslår å bevilge 25 mill. kroner til forsterket sikring av skjermingsverdige objekter i Nødnett.
- Regjeringen foreslår å bevilge 17,2 mill. kroner til å samlokalisere ytterligere en 110- og 112-sentral i 2018.
- Regjeringen foreslår å bevilge 9,4 mill. kroner til ny godtgjøringsordning for Sivilforsvaret
- Regjeringen foreslår å bevilge 13,3 mill. kroner til utstyr til Sivilforsvaret.
- Regjeringen foreslår å bevilge 31,7 mill. kroner til oppstart av Sivil klareringsmyndighet i løpet av 2018.
- Øke bevilgningen til DSB med 10 mill. kroner som en videreføring av økningen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.
- Gjennomføre anskaffelsen av 16 nye redningshelikoptre til erstatning for Sea King. Regjeringen foreslår i tillegg betydelige midler til drift, vedlikehold og modifisering av dagens redningshelikoptre. Samlet foreslås det avsatt om lag 3,2 mrd. kroner til disse tiltakene.
- Regjeringen foreslår at det avsettes til sammen ca. 608,5 mill. kroner til Nødnett i 2018.
- Regjeringen vil legge til rette for god informasjonsdeling gjennom etablering og videreutvikling av nasjonalt rammeverk for digital hendelseshåndtering.
- Regjeringen har nedsatt et utvalg som skal utrede rettslig regulering på IKT-sikkerhetsområdet og organisering av tverrsektorielt ansvar.
- Regjeringen vil utarbeide en ny strategi for IKT-sikkerhet og handlingsplan med konkrete tiltak. Strategien vil ha en bred tilnærming til utfordringene.
- Regjeringen vil legge til rette for en langsiktig oppbygging av IKT-sikkerhetskompetanse gjennom å utarbeide en nasjonal kompetansestrategi for IKT-sikkerhet.
- Regjeringen vil videreutvikle et totalforsvar som er tilpasset nye utfordringer, gjennom et helhetlig program for videreutvikling av totalforsvaret og arbeidet med NATOs sju grunnleggende forventninger. Programmet skal ferdigstilles innen utgangen av 2020.
- Regjeringen vil være vertsnasjon for NATO-øvelsene Trident Javelin 2017 (TRJE 17) og Trident Juncture 2018 (TRJN 18). Parallelt gjen-

nomføres nasjonale øvelser (POLARIS/GRAM), som er en god mulighet til å teste og øve totalforsvaret.

- Regjeringen vil, på nasjonalt nivå, gjennomføre flere tverrsektorielle øvelser som gir mulighet for bred deltagelse på departements- og direktoratsnivå. Dette inkluderer NATOs årlige øvelse Crisis Management Exercise (CMX) og den nasjonale kontraterrorøvelsen Nordlys, som er øvelser for sivil og militær side.

4 Samfunnssikkerhetskjeden

4.1 Kunnskapsbasert forebygging

4.1.1 Forskning og kunnskapsutvikling

Forskning er et sentralt virkemiddel for Justis- og beredskapsdepartementet i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap.

Resultater

SAMRISK II (2013–2018) er et program i regi av Norges forskningsråd.

Programmet finansierer forskning innenfor følgende områder:

- Sosiale strukturer, verdier og tillit
- Samarbeid, ledelse og organisering
- Trusler og risiko i endring

Programmet har til nå gjennomført fire utlysninger på totalt ca. 140 mill. kroner til bl.a. organisasjon og ledelse av samfunnssikkerhet, forebygging av ekstremisme, risikokommunikasjon og sosiale medier, naturhendelser og analyse av sårbarhet i komplekse infrastrukturer. De pågående forskningsprosjekter har siste prosjektslutt i 2019.

SAMRISK har også bidratt med finansiering i det nordiske forskningssamarbeidet på samfunnssikkerhetsområdet og til samarbeid mellom NordForsk og det britiske og nederlandske forskningsråd om samfunn, integritet og IKT-sikkerhet.

NordForsk lyste ut 25 mill. kroner våren 2017 under «*The Nordic Societal Security Programme*». Prioriterte tema i utlysningen er sammenhenger mellom samfunnssikkerhet og kjennetegn ved de nordiske samfunnene, som f.eks. lavt konfliktnivå og høy tillit.

SAMRISK deltok i 2016 i fellesutlysningen «*BYFORSK – Byer som løsningsarena for omstilling til bærekraftige samfunn/forskning på framtidens byer*». Prosjektene i serien «Beskyttelse av samfunnet» (BAS) har vært gjennomført ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) siden 1994, i samarbeid med en rekke aktører innenfor sivil bered-

skap og samfunnssikkerhet. BAS8-prosjektet startet opp i 2015 for en periode på fire år og Justis- og beredskapsdepartementet vil bidra til finansieringen av dette med 1 mill. kroner i 2018. Hovedtema er sivil-militært samarbeid innen totalforsvaret, bedre metoder for å forstå risiko og sårbarhet og gjensidige avhengigheter i kritiske infrastrukturer og bedre utnyttelse av kriseøvelser samt et moderne beskyttelseskonsept for sivilbefolkningen. Justis- og beredskapsdepartementet deltar også i et prosjekt ved FFI om krigsetterlatensaker.

Litt over halvveis i EUs forskningsprogram *Horisont 2020* er det delt ut ca. 120 mill. norske kroner til prosjekter innen samfunnssikkerhet med norsk deltakelse. Målet for norsk deltakelse i *Horisont 2020* er at 2 pst. av midlene i programmet skal gå til norske forskningsmiljøer. Den norske sikkerhetsforskningen oppnådde også i 2016 gode resultater.

DSB deltok i 2017 i to EU-forskningsprosjekter om interoperabilitet mellom europeiske nød- og beredskapsnett (ISITEP – EUs 7 rammeprogram) og fremtidens mobile bredbånd for nød- og beredskapsbrukere (BroadMap – *Horisont 2020*).

Justis- og beredskapsdepartementet bidrar til forskning om fysisk sikring i bygg gjennom finansiering av en stilling innen samfunnssikkerhet ved SFI-sentret CASA ved NTNU, jf. punkt 4.2.2. Gjennom et samarbeid med Institutt for samfunnsforskning har det vært forsket på deltakelse av frivillige organisasjoner i den offentlig organiserte redningstjenesten.

Utfordringer

Forskning og kunnskapsinnhenting er vesentlig for en kunnskapsbasert politikktutforming. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider for å målrette departementets og sektorens bruk av forskning som grunnlag for politikktutforming. Sentrale kunnskapsbehov innen samfunnssikkerhetsområdet er bl.a. faktorer som styrker samfunnets motstandskraft, sårbarhet i komplekse kritiske samfunnsfunksjoner, styring og ledelse av samfunnssikkerhetsarbeidet, risikoforståelse og erkjennelse, operativ samhandling og forebygging av terrorisme.

Videre er det stort behov for mer kunnskap om effekt av offentlig virkemiddelbruk på området, slik som reguleringer, tilsyn, øvelser, veiledning mv. Som følge av ansvars- og rollefordelingen innen samfunnssikkerhet er kunnskapsgrunnlaget fordelt på mange aktører. I NOU 2016: 3 *Ved et vendepunkt: Fra ressursøkonomi til kunnskapsøko-*

nomi (produktivitetsetvalget) påpekes et potensial for å se data i sammenheng og mer innovativ bruk av data til mer forutseende analysevirksomhet.

Tiltak

Justis- og beredskapsdepartementet har utarbeidet en FoU-strategi for samfunnssikkerhet for perioden 2015–2019. En visjon for arbeidet med FoU innen samfunnssikkerhet er at forskningen skal ha høy kvalitet og bidra til økt robusthet og trygghet i samfunnet. Justis- og beredskapsdepartementet bidrar til å gjennomføre *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2015–2024* og er aktivt deltagende i relevante programmer i regi av Norges forskningsråd og EUs forskningsprogram *Horisont 2020*. Justis- og beredskapsdepartementet vil utvide dialogen med FoU-miljøer og underliggende virksomheter for å styrke det faglige samfunnssikkerhetsarbeidet. Det er etablert en referansegruppe der ulike forskningsinstanser, myndigheter og brukermiljøer deltar for å få mer informasjon om EU-forskningen, bidra med innspill og se muligheter til å være partnere i forskningen.

Det er også viktig å systematisere og bruke eksisterende kunnskapsgrunnlag. Justis- og beredskapsdepartementet har gjennom DSB fått tildelt midler fra medfinansieringsordningen for digitalisering⁴ for å digitalisere data innen samfunnssikkerhet slik at disse blir tilgjengelig for kommuner, fylkesmenn og andre relevante samfunnssikkerhetsaktører.

4.1.2 Felles planleggingsgrunnlag

Resultater

For å sikre et helhetlig og fremtidsrettet samfunnssikkerhetsarbeid har Regjeringen utarbeidet to tverrsektorielle stortingsmeldinger om samfunnssikkerhet. Den 9. desember 2016 fremmet Regjeringen Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*, jf. også Innst. 326 S (2016–2017). Meldingen redegjør for Regjeringens politikk for arbeidet med samfunnssikkerhet og er Regjeringens strategi for samfunnssikkerhet i et fireårsperspektiv. Regjeringen fremmet også Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar* 9. juni 2017. I meldingen gis en oversikt over status på oppfølgingen av anbefalingene fra Det digitale sårbarhetsutvalgets rapport NOU 2015: 13 *Digital sårbarhet – sikkert samfunn* og Regjeringens prioriteringer på IKT-sikkerhetsområdet.

DSB utarbeider årlig analyser av krisescenarier som et felles planleggingsgrunnlag på tvers av sektorene og forvaltningsnivåene. Til nå er det utarbeidet 24 slike analyser. I 2016 utga DSB rapporter som analyserte et scenario med flom etter styrtregn i et byområde («Regnflom i by») og en revidert analyse av et fjellskred i Åknes i Møre og Romsdal («Varslet fjellskred i Åknes»). Analyseserien har tidligere vært kalt Nasjonalt risikobilde (NRB), men skiftet i 2016 navn til «*Krisescenarioer – analyser av alvorlige hendelser som kan ramme Norge*».

Scenarioanalysene presenterer store uønskede hendelser som krever ekstraordinær myndighetsinnsats. Sektormyndigheter, fylker og kommuner bruker scenarioanalysene for å kartlegge alvorlige hendelser som krever forebygging og beredskap og som utgangspunkt for aktørenes egne risiko- og sårbarhetsanalyser. Scenarioanalysene benyttes også som grunnlag for øvelser og beredskapsplanlegging på det operative nivået.

DSB utga i 2016 rapporten «*Samfunnets kritiske funksjoner- hvilken funksjonsevne må samfunnet opprettholde til enhver tid?*». Rapporten inneholder en veiledende utdypning og konkretisering av oversikten over 14 kritiske samfunnsfunksjoner, jf. tabell 1.6 i del I. Hensikten med å definere noen samfunnsfunksjoner som kritiske, er å legge til rette for et målrettet og systematisk samfunnssikkerhetsarbeid. De funksjonene som beskrives i rapporten, er slike som er viktig for at samfunnet skal kunne fungere. Dette må sees i sammenheng med Totalforsvarsprogrammet, jf. omtale under punkt. 4.2.6, der et av målene er å styrke sikkerheten i funksjoner som er av kritisk betydning for samfunnet og for forsvaret av landet.

Ved kgl. res. av 10. mars 2017 ble ansvaret for samfunnssikkerhet i sivil sektor på nasjonalt nivå fastsatt, herunder Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle innen samfunnssikkerhet og IKT-sikkerhet. Ny instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (samfunnssikkerhetsinstruksen) ble fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017 og trådte ikraft fra samme tidspunkt. Samfunnssikkerhetsinstruksen erstatter den tidligere instruksen fra 2012 som ble opphevet ved kgl. res. 1. september 2017. Instruksen tydeliggjør og konkretiserer departementenes oppgaver, fastsetter nærmere krav til de hovedansvarlige departementene jf. tabell 1.6 og Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle. I tillegg instruksfestes ny tilsynsordning, jf. punkt 4.3.2, og nye krav til oppfølging av funn fra hendelser og øvelser, jf. punkt 4.3.1.

⁴ Ordningen forvaltes av Direktoratet for forvaltning og IKT.

Utfordringer

Ansvar for samfunnssikkerheten er fordelt på alle sektorer, og så vel statlige som kommunale og private virksomheter har viktige roller. Justis- og beredskapsdepartementet har et samordningsansvar. Denne rollen er under kontinuerlig utvikling, og målet er en målrettet og systematisk styrking av samfunnssikkerheten på tvers av sektorgrensene.

Samordning kan være utfordrende, og en viktig forutsetning for å lykkes er at aktørene har en felles situasjons- og risikoforståelse, og et felles bilde av hva som er særlig viktig å prioritere. På grunnlag av kunnskap om trusler og risikoer må det vurderes hvilke tiltak som er mest kostnadseffektive og hvilken effekt de vil kunne ha for å redusere risiko og sårbarheter i samfunnet. Når tiltak er gjennomført må det vurderes om risikoen er redusert til et akseptabelt nivå eller om ytterligere tiltak er nødvendig. Oversikt over hvilke funksjoner som er kritiske i et samfunnsperspektiv og avhengighetene mellom disse, er en forutsetning for godt samfunnssikkerhetsarbeid, og det må arbeides for oppdaterte og gode planleggingsgrunnlag.

Tiltak

DSBs krisescenarioer, sammen med de trussel- og sårbarhetsvurderinger som utarbeides av bl.a. Politiets sikkerhetstjeneste og Nasjonal sikkerhetsmyndighet, gir et viktig felles grunnlag for samfunnssikkerhetsarbeidet. Departementet legger til grunn at scenarioene og trussel- og risikovurderingene skal være en del av grunnlaget for arbeidet med å styrke sikkerhet og beredskap i alle departementer og etater.

DSBs analyser av krisescenarioer bidrar til et mer samordnet samfunnssikkerhetsarbeid ved at de ulike aktørene har et felles planleggingsgrunnlag som bidrar til å styrke aktørenes samhandling i forebygging og beredskapsplanlegging og ved krisehåndtering.

I 2017 vil DSB etter planen presentere to nye analyser av krisescenarioer. For det første en analyse av en såkalt hybrid trussel, en hendelse der sivile funksjoner settes ut av spill av en uidentifisert aktør, og dette skjer i kombinasjon med informasjonsoperasjoner som kan ha som formål å svekke tilliten til norske myndigheter. For det andre en analyse av en situasjon med sykdomsutbrudd som følge av spredning av antibiotikaresistente bakterier i befolkningen.

DSB planlegger å utgi en sammenstilling av alle 26 analyserte krisescenarioene i 2018. Som

medlem av EUs ordning for sivil beredskap er Norge forpliktet til å levere et sammendrag av nasjonale risikovurderinger hvert tredje år, med leveringsfrist innen desember dette året. Det skal også i 2018 leveres en vurdering av nasjonal risikostyringsevne, også dette hvert tredje år.

I tillegg til vern om liv og helse, er sikring av kritiske samfunnsfunksjoner en sentral del av samfunnssikkerhetsarbeidet. Gjennom det utredningsarbeidet som er gjort i Justis- og beredskapsdepartementet og DSB de siste årene, er det etablert et godt grunnlag for å gjøre dette arbeidet mer systematisk og målrettet. Rapporten «*Samfunnets kritiske funksjoner- hvilken funksjonsevne må samfunnet opprettholde til enhver tid?*» gir en veiledning for prioriteringer innenfor den enkelte sektor, og er et utgangspunkt for arbeidet med status-/tilstandsvurderinger.

Regjeringen har etablert et system for utarbeidelse av status-/tilstandsvurderinger for de 14 samfunnskritiske funksjonene, jf. Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* og tabell 1.6. Det skal rapporteres for samtlige 14 funksjoner i løpet av fire år. De hovedansvarlige departementene for samfunnsfunksjonene *Styring og kriseledelse, Helse og omsorg og Kraftforsyning* presenterer sine status-/tilstandsvurderinger i årets budsjettproposisjoner for Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Olje- og energidepartementet. For Justis- og beredskapsdepartementet er dette inntatt i del III i denne budsjettproposisjonen.

4.1.3 Regulering og kontroll med kjemiske, biologiske, radioaktive og nukleære stoffer

Resultater

Høsten 2016 ble det fastsatt en *Nasjonal strategi for CBRNE-beredskap* (kjemiske stoffer, biologisk agens⁵, radioaktiv stoffer, nukleært materiale og eksplosiver). Strategien er utarbeidet av Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet i fellesskap og gjelder for perioden 2016–2020.

Det er etablert et samvirkeområdet for kjemikalie- og eksplosivberedskap som er ledet av Direktoratet for samfunnssikkerhet (DSB), og som understøtter Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle på området.

Samarbeidet mellom DSB, Kripos, Politiets sikkerhetstjeneste (PST), Politidirektoratet (POD) og

⁵ Biologiske agens omfatter levende mikroorganismer (bakterier, virus, sopp) og giftstoffer (toksiner) som kan forårsake sykdom eller død hos mennesker, dyr og planter.

tollmyndighetene for å avdekke mistenkelige transaksjoner med utgangsstoffer for eksplosiver, som kan brukes til hjemmelagde bomber er styrket og mistenkelige transaksjoner er avdekket.

DSB har sammen med FFI og representanter fra eksplosivindustrien igangsatt et forskningsprosjekt for å se på hvilke mekanismer som fører til eksplosjon i ammoniumnitrat under en brann, og hva som kan være effektive forebyggende sikkerhetstiltak.

Utfordringer

Større hendelser med kjemiske stoffer, biologisk agens, radioaktive stoffer og nukleært materiale og eksplosiver (CBRNE-hendelser) skjer ikke ofte i Norge, men dersom de inntreffer kan det medføre alvorlige konsekvenser for liv, helse, miljø og viktige samfunnsfunksjoner. Hendelser av en slik art vil være krevende å håndtere og kan medføre et behov for både lokal, regional, sentral og internasjonale bistand og koordinering.

På bakgrunn av den teknologiske utviklingen brukes kjemikalier og eksplosiver i nye produkter, arbeidsprosesser og bruksområder. Eksplosiver og kjemikalier er benyttet i terrorhandlinger internasjonalt. Det er en utfordring for forvaltningen å være i forkant å vurdere risikofaktorer både knyttet til den lovlige og ulovlige håndteringen av kjemikalier.

Strategier og tiltak

Den nasjonale strategien fastsetter mål, hovedprioriteringer og tiltak på de områdene innen CBRNE hvor de største utfordringene er identifisert og hvor det er behov for utvikling og tiltak. Norge skal i fred, krise, væpnet konflikt og krig ha et velfungerende system for å forebygge, håndtere og lære av CBRNE-hendelser. Strategien vektlegger mål og tiltak som gjelder tydelig ansvars plassering og koordinering, god faglig rådgivning, kommunikasjon, kapasiteter, øvelser, sivilt-militært samarbeid og internasjonalt samarbeid.

Kunnskapsbasert beredskap og nødvendig bistand fra kompetansemiljøer vil ofte være nødvendig for en god situasjonsforståelse og rett håndtering av en hendelse med kjemikalier og eksplosiver. Det vil derfor bli utviklet faglig ekspertise og et beredskapsnettverk for rådgivning til ansvarlige beredskapsaktører i håndterings- og normaliseringsfasen.

4.1.4 Nasjonale og regionale øvings- og kompetansesentre

Resultater

Våren 2015 mottok Justis- og beredskapsdepartementet rapporten *Mulighetsstudien – vurdering av regionale øvings- og kompetansesentre*. Siden Mulighetsstudien ikke inneholdt mange alternative løsninger for hvordan man kan imøtekomme fremtidige behov for felles øvinger og kompetanseutvikling, ba Justis- og beredskapsdepartementet høringsinstansene om å vurdere arbeidsgruppens anbefalinger i en bredere sammenheng og gi innspill til alternative løsninger. Justis- og beredskapsdepartementet etablerte våren 2016 en bredt sammensatt arbeidsgruppe som skulle gjennomgå høringsuttalelsene og gi en tilrådning om hvordan oppnå tilstrekkelig samvirke gjennom kompetanseutvikling og øvingsvirksomhet mellom beredskapsaktørene på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Arbeidsgruppen (Samvirkekompetansegruppen) leverte sin tilrådning i desember 2016.

Utfordringer

Det har vært behov for å kartlegge status og fremtidige behov for felles øvinger og kompetanseutvikling blant beredskapsaktørene, og om det bør opprettes ett eller flere sentre for dette formålet.

Ved håndtering av store hendelser kan det være en utfordring å utnytte potensialet for samarbeid og samvirke mellom de ulike beredskapsaktørene. Det er viktig at disse aktørene trener både på egen rolle og samarbeid. Det er i dag virksomhet ved Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesenter på Starum, Norges brannskole i Tjeldsund, Justissektorens kurs- og øvingssenter i Stavern og andre steder som er viktige innen opplæring og øving av beredskapsaktørene. I rapporten foreslår arbeidsgruppen å styrke justissektorens kompetansesentre, fremfor å bygge nye for utvikling av samvirke. Den mener også det er vanskelig å forsvare økonomisk (investerings- og driftskostnader) å bygge samvirkekompetanse på nye sentre, løsrevet fra nød- og beredskapsstatenes daglige og operative virksomhet.

Tiltak

Rapporten fra Samvirkekompetansegruppen er sendt på høring våren 2017 til berørte offentlige og private aktører. Ett av forslagene innebærer bl.a. flere arenaer for øvelser og utvikling av samvirke i hvert politidistrikt. Justis- og beredskaps-

departementet vil vurdere videre oppfølging av Samvirkekompetansegruppens rapport etter at høringsuttalelsene er mottatt høsten 2017.

4.2 Redusere sårbarhet i samfunnet

4.2.1 Samarbeid mellom offentlige og private aktører

En stor del av samfunnets kritiske funksjoner, som f.eks. finansielle produkter og tjenester, matforsyning og transport, eies og drives av næringslivet. Mange virksomheter som tidligere var heleid av offentlig sektor er i dag overtatt helt eller delvis av private aktører. Ikke minst gjelder dette virksomheter i kraftbransjen og innen elektronisk kommunikasjon. Dagens infrastruktur for kommunikasjon er f.eks. desentralisert og drives av et stort antall selvstendige nettoperatører. Arbeidet med å styrke samfunnssikkerheten krever tett samarbeid mellom offentlige myndigheter og private aktører. Offentlige og private aktører har ulike kapasiteter, kunnskaper og kompetanse som bedre kan utfylle hverandre, til tross for ulike virksomhetsmål. Samarbeidet mellom myndigheter og private aktører vil kunne bidra til bedre situasjonsforståelse, bedre beslutninger og bedre tilgang til ressurser og kompetanse.

Det er særlig behov for et godt samarbeid mellom offentlige og private for å avdekke og håndtere alvorlige digitale angrep, og for å styrke den generelle IKT-sikkerheten i samfunnet. Regjeringen vil bl.a. opprette et eget forum for samarbeid mellom offentlige og private for å støtte opp under det nasjonale arbeidet med IKT-sikkerhet. Delta-kerne i forumet vil være relevante representanter fra myndigheter, næringsliv, academia og interesseorganisasjoner. Forumet skal kunne foreslå tiltak og gi råd til myndighetene. Regjeringen er også opptatt av bred involvering fra private aktører i arbeidet med en ny nasjonal strategi for IKT-sikkerhet som nå skal igangsettes.

4.2.2 Forebyggende sikkerhet etter sikkerhetsloven

Personellsikkerhet

Resultater

Justis- og beredskapsdepartementet har som følge av endringer i sikkerhetsloven startet etableringen av Sivil klareringsmyndighet. Virksomheten skal være den sentrale klareringsmyndigheten for den sivile sektor, og Regjeringen har som ledd i lokaliseringspolitikken besluttet at den nye virksomheten etableres i Moss.

Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) skrev i Sikkerhetsfaglig råd (2015) at prosessen med inn-

hentning av informasjon om personell som skal sikkerhetsklarerer til dels er manuell og tidkrevende. Når klareringsmyndigheten har behov for tilleggsopplysninger vil innhentingen skje manuelt, gjerne med bruk av rekommandert post. NSM og Politidirektoratet har derfor i 2017 på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet effektivisert utleveringen av kilder fra politiets registre.

Utfordringer

Det forventes at kompleksiteten i personellsikkerhetssakene vil øke ytterligere fremover. Antallet anmodninger om klarering av personer med tilknytning til andre land har økt kraftig etter endring av sikkerhetsloven i 2006. Saker med tilknytning til andre land er krevende å vurdere. NSM ser også en økning av klareringssaker der privatøkonomi, psykisk helse og tilknytning til organiserte kriminelle miljøer er sentrale vurderingssteiner. Et utviklingstrekk er at det ikke er ett forhold alene, men at personellet som skal klareres i større grad har flere forhold innen ulike vurderingskriterier. Dette medfører at klareringsmyndighetene må ha stor bredde i tilgjengelig kompetanse for å behandle sakene med tilstrekkelig kvalitet og effektivitet. NSM som fagmyndighet må utvikle fagfeltet i tillegg til å sørge for at klarende myndighetene har effektive verktøy til utførelse av oppgavene.

Motvirkning av innsidetrusselen krever, i tillegg til kompetente klareringsmyndigheter, målrettet og systematisk innsats i den enkelte virksomhet. Mange virksomheter mangler i dag kompetanse og gode systemer som kan implementeres.

Strategier og tiltak

Reduksjon i antall klareringsmyndigheter, med opprettelse av i hovedsak en klareringsmyndighet for forsvarssektoren og en for den sivile sektoren, er et viktig tiltak for å møte utfordringene med økt kompleksitet i sakene som omhandler sikkerhetsklarering. Endringen vil styrke kvaliteten, rettsikkerheten og likebehandlingen i saksbehandlingen av personell som skal sikkerhetsklarerer for tilgang til bl.a. skjermingsverdig informasjon og objekt. Dette er viktig, både av hensyn til den som søker klarering, og av hensyn til nasjonal sikkerhet.

Justis- og beredskapsdepartementet har i 2017 igangsatt arbeidet med å etablere den nye sivile klareringsmyndigheten i Moss. Den nye myndigheten settes i drift i 2018 med overføring av klarende oppgaver fra berørte klareringsmyndigheter.

Objektsikkerhet

Resultater

Det er også i 2017 gjennomført tiltak for å sikre skjermingsverdige objekter i sivil sektor, herunder implementering av sikringstiltak, råd og veiledning og økt tilsynsaktivitet fra NSM. I 2016 ble et av politiets større infrastrukturobjekter flyttet for å bedre sikkerheten. I 2017 startet et tilsvarende omfattende arbeid med et annet av politiets objekter. I politiet har også enkelte andre mindre objekter blitt bedre sikret i 2017 gjennom at objektene er flyttet til andre lokaler. Samlet sett har aktiviteten ført til at objektene er bedre sikret i 2017 enn i 2016, selv om det fortsatt gjenstår et betydelig arbeid.

Senter for forskningsdrevet innovasjon (SFI CASA) ved NTNU har gjennom 25 år bygget opp en internasjonalt ledende kompetanse innen oppførsel til materialer og konstruksjoner utsatt for støt- og kollisjonslaster og har en rekke private og offentlige partnere. Justis- og beredskapsdepartementet vil finansiere en stilling ved senteret innen samfunnssikkerhet, med fokus på fysisk sikkerhet. Stillingen opprettes for å bidra til økt kompetanse innen fagområdet fysisk sikkerhet i konstruksjoner, og vil drive undervisning og forskning innenfor fysisk sikkerhet, særlig for sivile bygningskonstruksjoner og fysisk sikring av kritisk infrastruktur.

Det er en økende bekymring for at droner kan benyttes til ulovlige formål. NSM etablerte derfor høsten 2016 et nasjonalt antidrone-forum med representanter fra etatene innen samferdsel, justis- og forsvarssektoren. Hensikten er å etablere en arena for å utveksle kunnskap om temaet.

Utfordringer

Arbeidet med sikring av skjermingsverdige objekter er krevende av flere årsaker. Flere objekter er etablert før regelverket trådte i kraft, og i en del tilfeller medfører sikringstiltakene vesentlige investeringer, f.eks. ved at IKT-infrastruktur som understøtter kritiske kommando- og kontrollfunksjoner må flyttes. Investeringene skal i utgangspunktet selv dekkes av objekteier, og ved innføringen av regelverket ble det lagt til grunn at endringene ikke ville medføre vesentlige investeringsbehov. I ettertid er erfaringen at objektene som klassifiseres er betydelig mer IKT-infrastruktur relatert enn antatt ved utarbeidelse av regelverket. Slik infrastruktur er krevende og svært kostbar å relokalisere. Det gjenstår derfor fortsatt et betydelig arbeid før alle objektene er sikret i

samsvar med angitt sikringsnivå i sikkerhetsloven. En annen utfordring med sikring av IKT-objekter er balansen mellom fysiske og logiske sikringstiltak. Flere av objektene har en funksjon som fordrer at de er tilgjengelige gjennom internett, noe som gjør den logiske sikringen utfordrende.

Strategier og tiltak

Arbeidet med objektsikkerhet er en kontinuerlig prosess, og må prioriteres av virksomhetene. Virksomhetene er avhengig av å få gode råd og veiledning fra fagmyndighetene, samtidig som virksomhetene selv må øke sin egen kompetanse. Regjeringen vil jobbe for en bedre avstemming mellom fysisk og logisk sikring av IKT-objekter. Sektordepartement skal følge opp arbeidet i egen sektor og NSM skal fortsatt følge opp sitt sektorovergripende arbeid. Det er viktig at sikkerhet implementeres så tidlig som mulig i nye prosjekter, og gode analyser og vurderinger må ligge til grunn før man ser på funksjonalitet og design.

For å bedre sikkerheten knyttet til Nødnett foreslår Regjeringen å bevilge 25 mill. kroner.

Informasjonssikkerhet

Resultater

Regjeringen har innført Nasjonalt begrenset nett (NBN) i alle departementene, og systemet utvides stadig til nye virksomheter. Det er også en økning i antall brukere av datasystem som tillater kommunikasjon og behandling av høygradert informasjon mellom sentralt og regionalt nivå. Utstyr tilpasset for lavgradert tale over telefon er anskaffet og benyttes aktivt gjennom hendelseshåndtering og øvelser. Ny løsning for høygradert mobiltelefoni er anskaffet, etter et utviklingsarbeid, og satt i drift i 2017. Løsningen erstatter den aldrende NSK 200 løsningen som har vært driftet vesentlig lengre enn den opprinnelige tekniske levetiden.

Utfordringer

Arbeidet med informasjonssikkerhet blir stadig mer komplekst. Informasjon deles i større grad enn tidligere bl.a. som følge av økte muligheter til elektronisk distribusjon. Deling på tvers av ulike plattformer så vel som kombinasjoner av manuell og elektronisk håndtering gir nye utfordringer som må håndteres. En konsekvens av den økte elektroniske håndteringen på tvers av plattformer er bl.a. at brukerfeil kan få mye større konsekvenser enn tidligere. Økt implementering av elektro-

niske løsninger skaper også større forventninger til tilgjengelighet samtidig som konfidensialitet og integritet må ivaretas.

Strategier og tiltak

Regjeringen vil fortsette arbeidet med utvidelse av graderte kommunikasjonsløsninger. Regjeringen vil også prioritere arbeidet med forskrifter til forslaget til ny *lov om nasjonal sikkerhet (sikkerhetsloven)*, jf. Prop. 153 L (2016–2017) som Regjeringen fremmet 16. juni 2017. Dette arbeidet vil være sentralt i arbeidet med informasjonssikkerhet. Arbeidet må også ses i sammenheng med utvalget Regjeringen har nedsatt for å utrede rettslig regulering på IKT-sikkerhetsområdet, jf. punkt 4.2.4 om nasjonal IKT-sikkerhet.

Sikkerhetsstyring

Resultater

Justis- og beredskapsdepartementet har siden 2013 innhentet rapportering om sikkerhetstilstanden i sivil sektor, der departementene har blitt bedt om å foreta en evaluering av egen sektors arbeid med forebyggende sikkerhet. Egevalueeringen bidrar til å bevisstgjøre virksomhetene i arbeidet med forebyggende sikkerhet og gir et datagrunnlag til NSMs risikoreporter. Justis- og

beredskapsdepartementet vil sørge for at det rapporteres årlig. Rapporteringen skal gi et bedre grunnlag for utvikling av sikkerhetstiltak.

Utfordringer

Virksomhetens arbeid med sikkerhetsstyring etter sikkerhetsloven bør integreres i den øvrige virksomhetsstyringen. Dette er krevende for virksomhetene. NSMs tilsyn, så vel som egevalueeringen, viser at sikkerhetsstyring etter sikkerhetsloven er utfordrende for virksomhetene. Mye av dokumentasjonen av arbeidet med sikkerhetsstyring vil være sikkerhetsgradert og flere virksomheter mangler gode verktøy som understøtter arbeidet. Dette innebærer at det er mange manuelle oppgaver som må utføres for å overholde regelverkets krav til dokumentasjon. Arbeidet med å integrere sikkerhetsstyring etter sikkerhetsloven med øvrig virksomhetsstyring, krever betydelig kompetanse og erfaring.

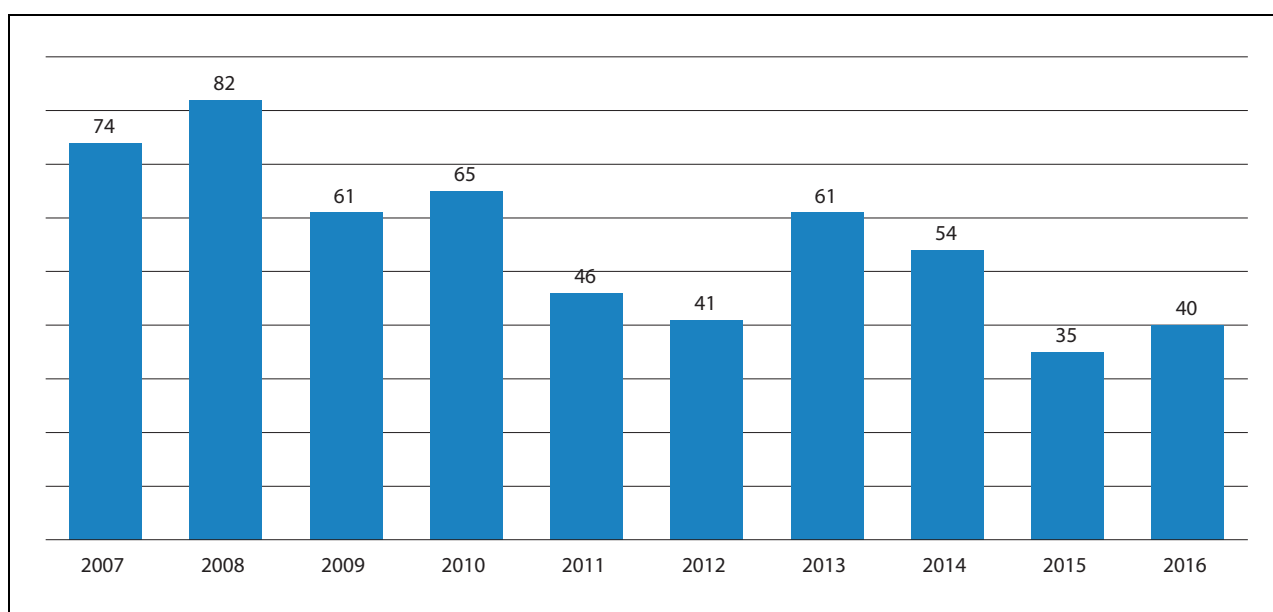
Strategier og tiltak

Arbeidet med utvikling av kompetansetiltak og gode digitale verktøy for virksomhetene må videreføres. Krav i regelverket som medfører manuelle tidkrevende oppgaver uten at de gir tilsvarende økt sikkerhetsnivå, må søkes endret.

4.2.3 Brannsikkerhet

Resultater

Styrket brannsikkerhet

Figur 2.13 Antall omkomne i brann siste 10 år

Kilde: DSB.

De siste ti årene har i gjennomsnitt 56 personer omkommet i brann hvert år. De siste fem årene har det i gjennomsnitt omkommet 46 personer i brann hvert år. Første halvår 2017 omkom 16 personer i brann. Det er det laveste tallet på omkomne som er registrert noen gang i første halvår, siden registrering av omkomne startet i 1979. Eldre og pleietrengende, personer med nedsett funksjonsevne og rusmisbrukere er spesielt utsatt. Personer over 70 år har fire til fem ganger høyere risiko for å omkomme i brann sammenlignet med resten av befolkningen.

Gjennom Stortingets behandling av nærpolitireformen, jf. Prop. 61 LS (2014–2015) *om endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen)*, har Regjeringen fått tilslutning til at brann- og redningsvesenets nødalarmringssentraler skal samlokaliseres vegg-i-vegg med politiets operasjonssentraler. Videre skal 110-regionenes geografiske grenser tilpasses de nye politidistriktene, men samtidig slik at en 110-sentral kan dekke mer enn ett politidistrikt.

Den første samlokaliserte nødmeldingssentralen ble åpnet av justis- og beredskapsministeren i distrikt Innlandet på Hamar 30. mars 2017, etterfulgt av Bodø 6. juni 2017. Den samlokaliserte sentralen i Ålesund vil åpne i løpet av 2017, mens Ski og Tønsberg åpner i 2018.

Innføring av Nødnett har medført en betydelig styrking av nød- og beredskapsnivået i Norge, også innenfor brann- og redningsvesenet.

Skogbrannberedskap

Håndtering av skogbrann er et kommunalt ansvar. Viktige statlige forsterkningsressurser er Sivilforsvaret og skogbrannhelikopter. Statens skogbrannhelikopter er i beredskap fra 15. april til 15. august. Skogbrannhelikopteret er normalt plassert på Torp i beredskapsperioden. Dersom skogbrannfaren er høy i andre deler av landet kan skogbrannhelikopteret være stasjonert på andre baser. I perioder med stor skogbrannfare og skogbrannaktivitet setter Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) flere helikoptre i beredskap om det er behov for dette. Aktuelle baser bestemmes da ut i fra lokale og regionale behov. Hovedredningssentralen Sør-Norge koordinerer bruken av skogbrannhelikopter. Helikopteret settes inn ved branner der spredningsfare av ulike årsaker er omfattende. Det er DSB som administrerer ordningen med skogbrannhelikopteret.

Dagens konsept med tungløfthelikoptre er basert på gjeldende avtale mellom DSB og en pri-

vat aktør. DSB har informert Justis- og beredskapsdepartementet om at den private aktøren ikke lengre kan tilby helikopter med samme tungløftkapasitet som tidligere og at det høsten 2017 vil bli igangsatt en ny anbudskonkurranse. I etterkant av denne konkurransen skal DSB legge fram en oppdatert plan for ivaretagelse av beredskap med skogbrannhelikopter i 2018.

Det store brannløftet – gave fra Gjensidigestiftelsen

Gjensidige hadde 200-årsjubileum i 2016 og markerte jubileet med å gi en gave til det norske samfunnet på 350 mill. kroner gjennom prosjektet «*Det store brannløftet*», som skal vare ut 2017. Prosjektet er delt inn i fire hovedsatsingsområder: materiell, brannforebyggende tiltak, kompetanseheving og forskning og utvikling.

Som en del av satsingsområdet «Materiell», ble 12 brannbiler, 23 fremskutte enheter og en vanddykkerbil overlevert til 36 brann- og redningsvesen høsten 2016. Gjensidigestiftelsen og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har inngått en samarbeidsavtale verdt inntil 31 mill. kroner til styrking av brannforebyggende- og beredskapstiltak for kommuner. Avtalen vil omhandle tiltak som skal forsterke arbeidet som DSB og brann- og redningsvesen allerede har som sine oppgaver.

Utfordringer

Det er gjennomført flere utredninger som peker på behov for endringer innen brannsikkerhetsområdet, inkludert *Brannstudien* (rapport 2013), NOU 2012: 8 *Ny utdanning for nye utfordringer* og NOU 2012: 4 *Trygg hjemme. Brannsikkerhet for utsatte grupper*.

Utvalget i NOU 2012: 8 *Ny utdanning for nye utfordringer* anbefalte at det etableres en offentlig godkjent to-årig fagskole. Dagens etatsmodell gir store kompetanseforskjeller i kommunene og det er behov for å øke kompetansen til hel- og deltids-personellet.

Strategier og tiltak

Regjeringen har besluttet å etablere en offentlig to-årig fagskole for utdanning av brann- og redningspersonell. Fagskolen lokaliseres til nåværende Norges brannskole i Tjeldsund kommune. DSB har i 2017 igangsatt etablering av ny fagskole.

Ved etablering av en ny fagskole vil brann- og redningsvesenet få økt operativ håndteringsevne,

høyere kvalitet på forebyggende arbeid og kommunene vil få tilført viktig kompetanse innenfor samfunnssikkerhetsarbeidet.

Regjeringen vil legge til rette for at kommunene skal ha profesjonelle og slagkraftige brann- og redningsvesen, med god evne til å håndtere større og krevende hendelser. Brann- og redningsvesenets styrke er lokal tilstedeværelse. Det vurderes nå tiltak som skal sikre et enda bedre brann- og redningsvesen enn det vi har i dag, og som legger til rette for større brannsamarbeid. DSB har fått i oppdrag å legge frem et forslag til ny dimensjoneringsforskrift, som er tilpasset større brannsamarbeid og ny utdanningsmodell. Forslaget skal leveres til Justis- og beredskapsdepartementet innen 1. november 2017.

DSB og Helsedirektoratet publiserte i juli 2017 veilederen «*Samarbeid mellom kommunale tjenesteytere om brann sikkerhet overfor risikoutsatte grupper*». Veilederen skal være et hjelpemiddel i kommunenes arbeid med å sørge for god brann sikkerhet hos personer i risikoutsatte grupper, slik som eldre og pleietrengende, personer med nedsatt funksjonsevne og rusmisbrukere.

En reduksjon av antallet 110-sentraler, gjennom å samlokalisere dem med politiets operasjonssentraler, vil sikre at operatørene får styrket sin kompetanse gjennom håndtering av flere hendelser. Erfaringer fra den samlokaliserte nødmeldingssentralen i Drammen tilsier også at samlokalisering gir bedre tjenester for publikum, spesielt ved større hendelser som involverer flere nødetater. Regjeringen ønsker å styrke dette arbeidet ytterligere i 2018 ved å foreslå en bevilgningsøkning på 17,2 mill. kroner slik at 110-sentralen i Tromsø blir samlokalisert vegg-i-vegg med Troms politidistrikt sin operasjonssentral. Midlene vil også bidra til å gjennomføre andre samlokaliseringsaktiviteter som eksempelvis omprogrammering av brannvesenets terminaler.

Regjeringen vil, slik Stortinget har anmodet, utforme en kompensasjonsordning for 110-sentraler som blir lagt ned som følge av ny struktur, og komme tilbake til Stortinget med forslag til en slik ordning på egnet måte. Det legges til grunn at ordningen skal ivareta kommuner som har investert i nye nødmeldingssentraler etter 2009, slik det fremgår av flertallets merknader i Innst. 306 S (2014–2015).

4.2.4 Nasjonal IKT-sikkerhet

Resultater

Som følge av Stortingets anmodning juni 2015 fremmet Regjeringen Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*, i desember 2016. Meldingen viser til at samfunnssikkerheten påvirkes både av utviklingen i vårt eget samfunn og globale utviklingstrekk. Med digitaliseringen henger verden stadig tettere sammen. Digitaliseringen av samfunnet skaper nye løsninger, men også avhengigheter og sårbarheter som går på tvers av sektorer, ansvarsområder og landegrensener. Ingen sektorer, og få land, kan i dag kontrollere sin egen sårbarhet alene. Stortingsmeldingen ble behandlet i Stortinget 29. mai 2017, jf. Innst. 326 S (2016–2017).

NOU 2015:13 *Digital sårbarhet – sikkert samfunn* (Lysneutvalget) kartla samfunnets digitale sårbarhet. Med utgangspunkt i oppfølgingen av Lysneutvalgets vurderinger, nye utviklingstrekk og utfordringer av betydning for nasjonal IKT-sikkerhet, fremmet Regjeringen Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar*, den første stortingsmeldingen dedikert til IKT-sikkerhet. Regjeringen foreslår i meldingen utvalgte områder for å bedre vår nasjonale IKT-sikkerhet, og gir en oversikt av prioriteringer i det videre oppfølgingsarbeidet.

Stortinget styrket i 2016 Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) sin evne til deteksjon av falske basestasjoner. Deler av kapasitetene i form av utstyr og personell har vært i virksomhet i tilknytning til noen sentrale objekter i noe tid, uten at det per september 2017 er registrert ulovlig bruk av falske basestasjoner.

NSM etablerte i 2016 en kvalitetsordning for leverandører som tilbyr tjenester for håndtering av digitale angrep. Ordningen er et pilotprosjekt og den første leverandøren, som etter søknad tilfredsstiller NSMs krav, er godkjent. *Nasjonalt rammeverk for digital hendeshåndtering* blir ferdigstilt i 2017 og beskriver den nasjonale strukturen for hvordan Norge organiserer seg for å håndtere digitale hendelser. Det vil bidra til at relevante aktører effektivt kan utøve sitt ansvar i en koordinert nasjonal respons ved et digitalt angrep. Rammeverket skal også beskrive rutiner for varsling og informasjonsdeling, og etablere et helhetlig begrepsapparat. Rett informasjon til rett tid er avgjørende for at virksomheter skal kunne forebygge, avdekke og håndtere digitale hendelser, og for at de har et riktig situasjonsbilde. Deling av informasjon mellom virksomheter,

responsmiljøer, departementene og NorCERT er avgjørende for dette.

Regjeringen gjennomførte en nasjonal IKT-øvelse i 2016. Et utkast til nasjonalt rammeverk for digital hendelseshåndtering ble utviklet og brukt i den forbindelse. Formålet med øvelsen var å sette Norge i bedre stand til å håndtere et større digitalt angrep som rammer på tvers av sektorer. Foreløpige funn fra øvelsen viser at nasjonalt rammeverk for digital hendelseshåndtering danner grunnlag for en god håndtering og koordinert respons. Øvelsen viste behov for forventningsavklaringer mellom virksomheter knyttet til informasjonsdeling og situasjonsbilde.

NSM har etablert grunnprinsipper for IKT-sikkerhet, et sett med prinsipper for hvordan IKT-systemer bør sikres for å beskytte verdier og leveranser. Med disse grunnprinsippene beskrives hva en virksomhet bør gjøre for å sikre et IKT-system.

Difi og FFI har på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet evaluert tilsynene DSB utfører på vegne av Justis- og beredskapsdepartementet. Innenfor IKT-sikkerhetsområdet viser evalueringen at mer enn halvparten av departementene ønsker inntrengingstesting som del av eller alternativ til tilsynet. Bruk av inntrengingstesting er et effektivt virkemiddel for å avdekke sårbarheter i et IKT-system. Det er viktig at bruk av inntrengingstesting bør komme i tillegg til, og ikke som erstatning for systematisk arbeid med IKT-sikkerhet i virksomhetene.

Basert på Etterretningstjenestens, PSTs og NSMs initiativ, ga Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet disse tjenestene i oppdrag å etablere Felles cyberkoordineringssenter (FCKS). FCKS ble opprettet 31. mars 2017. Senteret er en videreutvikling av samarbeidet mellom Etterretningstjenesten, Nasjonal sikkerhetsmyndighet og Politiets sikkerhetstjeneste i Cyberkoordineringsgruppen. Senteret skal øke den nasjonale evnen til å motstå alvorlige digitale angrep og understøtte strategisk analyseproduksjon og vedlikeholde et helhetlig trussel- og risikobilde for det digitale rom. Kripas inngår som fast deltaker i senteret.

Lysneutvalget og andre har fastslått at det ikke er tilstrekkelig IKT-sikkerhetskompetanse i Norge, og det er nødvendig å iverksette både langsiktige og kortsiktige tiltak. Regjeringen har i tilknytning til Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* besluttet at det skal utarbeides en nasjonal kompetansestrategi innen IKT-sikkerhet, jf. også Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar*. Justis- og beredskapsdepartemen-

tet samarbeider med Kunnskapsdepartementet om utarbeidelse av strategien. Målet er å legge til rette for at kompetansebehovene i samfunnet og næringslivet blir ivaretatt. Strategien skal omhandle tiltak for å styrke den nasjonale kapasiteten innen forskning og utdanning, samt bevisstgjøringstiltak rettet mot befolkningen og virksomheter. Justis- og beredskapsdepartementet har, som ledd i strategiarbeidet, gitt i oppdrag til Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) å kartlegge fremtidens behov for IKT-sikkerhetskompetanse i arbeidslivet, sett i forhold til tilgangen på slik kompetanse, på minimum bachelornivå. En konklusjon er at den betydelige veksten i studenter og uteksaminerte kandidater til tross, er gapet mellom tilgang og behov økende. Foreløpige anslag fra NIFU viser at det vil være 4 100 ubesatte IKT-sikkerhetsstillinger i 2030.

Regjeringen har de siste årene fulgt opp utfordringene rundt kompetansemangelen gjennom flere øremerkede studieplasser til IKT og IKT-sikkerhet. Flere utdanningsinstitusjoner legger IKT-sikkerhet inn som del av IKT-utdanningen.

Digitaliseringen medfører en betydelig avhengighet og sammenknytning i og mellom samfunnssektorer. Raske endringer i trussel- og sårbarhetsbildet, samtidig med utviklingen av et stadig mer komplekst samfunn, skaper utfordringer. Regjeringen har nedsatt et utvalg for å utrede rettslig regulering på IKT-sikkerhetsområdet og organisering av tverrsektorielt ansvar.

NSM har etablert en tjeneste som kontinuerlig kartlegger sårbarheter på Internett. Tjenesten Allvis NOR leter gjennom tilknyttede virksomheters internetteksponerte IKT-grensesnitt for å avdekke sårbare eller feil konfigurerte tjenester og utstyr. Tjenesten er samtykkebasert. Tjenesten er ment å oppdage sårbarheter som bl.a. «Wanna-Cry-viruset» benyttet seg av. Tjenesten utgjør et supplement og erstatter ikke helhetlige sikkerhetsundersøkelser eller inntrengingstester.

For omtale av IKT-kriminalitet, se programkategori 06.40.

Utfordringer

Det er høye forventninger til at digitale tjenester tilbys og er tilgjengelige hele tiden, og at de skal være robuste og motstå trusler og farer. Svikt eller sikkerhetsbrudd kan inntreffe i en kombinasjon av flere forhold. Det kan være tilsiktede handlinger og forsøk på misbruk, så vel som menneskelig svikt, feil i utstyr eller uklar organisering. Sentralt for å håndtere krevende og sam-

mensatte hendelser er kompetanse. Etterspørse- len etter IKT-sikkerhetskompetanse har økt.

Mange utfordringer knyttet til IKT-sikkerhet utvikler seg raskere enn offentlige og private virksomheter klarer å respondere. I årene som kommer, vil vi møte stadig større og mer komplekse sikkerhetsutfordringer. IKT-infrastruktur og –systemer blir mer globale, omfattende og integrerte. Flere enheter kobles til internett. Skyløsninger brer om seg både i det private og i jobb-sammenheng. Behovet for å redusere kostnader og tilgang til kompetanse, gjør at flere IKT-funksjoner settes ut til tredjepart, særlig i lavkostland. Utviklingen skaper avhengigheter og sårbarheter som går på tvers av sektorer, ansvarsområder og landegrenser.

Trusselvurderinger forteller at fremmede stater er villige til å bruke en rekke virkemidler for å få tilgang til sensitiv og skjermingsverdig informasjon og for å påvirke politiske, økonomiske og forvaltningsmessige prosesser og beslutninger. De samme virkemidlene benyttes også av nasjonale og internasjonale kriminelle aktører. Det digitale rommet, i kombinasjon med informasjonstilfanget, skaper også muligheter for påvirkningsoperasjoner i et omfang og med en effekt som vi kanskje aldri før har sett.

IKT-sikkerhet innebærer å være bevisst hele spekteret av digitale sårbarheter. IKT-sikkerhet omfatter både tekniske og administrative sikrings-tiltak, og innebærer beskyttelse av både IKT-systemer og informasjonen i disse. IKT-sikkerhet handler derfor om beskyttelse av «alt» som er sårbart fordi det er koblet til, eller på annen måte avhengig av, informasjons- og kommunikasjons-teknologi.

Strategier og tiltak

Samfunnets avhengighet av IKT gjør det nødvendig med et godt samarbeid mellom private og offentlige virksomheter, på tvers av landegrenser og mellom sivile og militære myndigheter. Regjeringen vil utarbeide en ny nasjonal strategi for IKT-sikkerhet, inkludert en handlingsplan. Regjeringen vil videreutvikle Nettverk for informasjonssikkerhet for å sikre at strategiske spørsmål knyttet til IKT-sikkerhet i Norge og internasjonalt blir drøftet og koordinert.

Ingen deler av samfunnet kan møte utfordringene i det digitale rommet alene. Til tross for ulike virksomhetsmål, har offentlig og privat sektor ulike kapasiteter, kunnskaper og kompetanse som kan utfylle hverandre. Regjeringen vil opprette et eget forum for offentlig-privat samarbeid

for å støtte opp under det nasjonale arbeidet med IKT-sikkerhet. Forumet skal kunne foreslå tiltak og gi råd til myndighetene, og vil delta i arbeidet med den kommende nasjonale IKT-strategien.

I Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – Et felles ansvar*, legger Regjeringen vekt på fire tverr-sektorielle områder av særlig betydning for nasjonal IKT-sikkerhet:

Forebyggende IKT-sikkerhet – virksomheters egenevne

Virksomheter er avhengige av komplekse digitale verdikjeder, og andres sårbarhet blir til egen sårbarhet. Det er nødvendig at virksomhetene har tilstrekkelig oversikt over sårbarheter. Regjeringen er opptatt av å legge til rette for at virksomhetene kan øke egenevnen til å forebygge uønskede digitale hendelser. Dette kan skje gjennom økte ressurser eller styrking av kapasitet, så vel som gjennom et hensiktsmessige regelverk og hensiktsmessig organisering av IKT-sikkerhetsarbeidet.

Justis- og beredskapsdepartementet vil søke å legge bedre til rette for at virksomheter kan vurdere og prioritere tiltak innenfor IKT-sikkerhet gjennom systematisering og utvikling av anbefalinger og krav. Grunnprinsippene for IKT-sikkerhet skal videreutvikles til å reflektere endringer i teknologi og risiko, der formålet er å etablere de viktigste tiltakene for sikring av samfunnsviktige IKT-løsninger. Sammen med rammeverket for digital hendelseshåndtering vil dette gi en helhet i arbeidet med IKT-sikkerhet i Norge.

Avdekke og håndtere digitale angrep

I tråd med *Langtidsplanen for forsvarssektoren*, jf. Innst. 62 S (2016–2017) og Prop. 151 S (2015–2016), foreslås en styrking av bevilgningen til Nasjonal sikkerhetsmyndighet for bl.a. å forbedre evnen til å til å analysere og koordinere alvorlige digitale angrep.

Det nasjonale rammeverket for digital hendelseshåndtering skal videreutvikles basert på de erfaringer som gjøres.

Det er iverksatt et informasjonsdelingsarbeid for å bedre samarbeidet mellom offentlige og private virksomheter ved digitale angrep, og det skal etableres tekniske løsninger for deling av informasjon mellom aktørene. NSM leder arbeidet.

Regjeringen mener det er behov for å styrke Norges evne til å beskytte seg mot ytre trusler i og ved bruk av det digitale rommet, og at det er behov for å etablere en form for digitalt grenseforsvar. Forsvarsdepartementet utreder derfor hvordan et

digitalt grenseforsvar kan etableres, jf. omtale i Prop. 1 S (2017–2018) Forsvarsdepartementet.

IKT-sikkerhetskompetanse

Regjeringen vil utarbeide en nasjonal kompetansestrategi innenfor IKT-sikkerhet. Målet er å legge til rette for langsiktig oppbygging av kompetanse. Strategien vil omhandle tiltak for å styrke den nasjonale kapasiteten innenfor forskning og utdanning, samt bevisstgjøringstiltak rettet mot befolkningen og virksomheter.

For å forbedre IKT-sikkerheten og kvaliteten på IKT-sikkerhetselementet i tilsyn som gjennomføres i de ulike sektorene, vil Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet utrede og etablere en felles arena for de ulike sektorenes mest sentrale tilsynsmyndigheter.

Kritisk IKT-infrastruktur

I Norge er det i dag bare Telenor som leverer et nasjonalt kjernenett utelukkende basert på egen infrastruktur. Andre tilbydere av transmisjon er avhengige av Telenor eller partnere for å klare å levere et nett med tilsvarende kapasitet, dekning, robusthet og uavhengighet. Denne avhengigheten representerer en sårbarhet som Regjeringen ønsker å gjøre noe med. Regjeringen foreslår derfor 40 mill. kroner i 2018 til en pilot for alternativt kjernenett, jf. omtale i Prop. 1 S (2017–2018) Samferdselsdepartementet.

4.2.5 Samarbeid innen NATO, EU og Norden

Resultater

Kollektivt forsvar, styrket forsvarsevne og økt evne til hurtig å reagere på kriser er nøkkelelementer for samarbeidet i NATO. Dette innebærer et sterkere samarbeid blant de allierte nasjonene og deres sivile beredskapsmyndigheter. Norges totalforsvarskonsept har i denne sammenheng høy aktualitet, og våre sivile planverk er nylig oppdaterte for å være i stand til å bidra sammen med våre NATO-allierte i et koordinert samarbeid.

NATO vil styrke nasjonenes motstandsevne, bidra til robuste samfunnsstrukturer og opprettholde en god styringsevne for nasjonenes myndigheter. På denne bakgrunn har alliansen utarbeidet sju grunnleggende forventninger for det sivile beredskapsarbeidet. Se utdypende tekst under punkt 4.2.6. Totalforsvarsprogrammet.

Mesteparten av transport- eller kommunikasjons tjenester for militære blir gjennomført ved bruk av sivile ressurser eller ved bruk av det åpne

kommersielle markedet. Også innen såkalt Host Nation Support (Vertsnasjonstøtte) er det sivile aktører som bidrar mest. Norge har lang erfaring med denne type støtte for allierte operasjoner og vil fremme og videreutvikle vår kompetanse på området.

EUs samordningsmekanisme for sivil beredskap sikrer Norge bistand fra andre land ved kriser der vår egen kapasitet enten ikke strekker til, eller over tid blir uttømt. Innenfor dette samarbeidet er det også høy oppmerksomhet på det forebyggende arbeidet, herunder utvikling av et europeisk og deretter regionale risikobilder for å identifisere felleseuropeiske risikoer og kartlegge eventuelle avvik knyttet til ressurser. Ut fra disse scenarioene vil de deltagende landene i det sivile beredskapsarbeidet sammen med Kommisjonen, diskutere måter å tette gapene på.

Det nordiske samarbeidet innen samfunnssikkerhet er preget av tett dialog om hele bredden av spørsmål knyttet til nordisk sikkerhet, Nordens nærområder og europeiske og globale problemstillinger. Omfanget og kompleksiteten i vår tids utfordringer har synliggjort de nordiske lands verdi- og interessefellesskap. Landene deler ofte vurderinger av disse utfordringene og hvordan de bør håndteres. De nordiske land har et felles ønske om å bidra i NATO, EU, FN og våre nærområder. Et stadig tettere og mer omfattende arbeid innenfor EUs ordning for sivil beredskap legger til rette for å styrke det nordiske samarbeidet ved å dra veksel på EUs støtte- og finansieringsordninger.

DSB har et tett samarbeid med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i Sverige om nødkommunikasjon over landegrensene. Nødnett og det svenske nødnettet Rakel ble koblet sammen i 2016, og funksjonaliteten som muliggjør grenseoverskridende kommunikasjon, ble tilgjengelig som tjeneste i Nødnett i mars 2017. Det norsk-svenske samarbeidet er en av pilarene i EU-prosjektet ISITEP (Inter System Interoperability for Tetra and TetraPol Networks), jf. omtale under punkt 4.1.1.

Utfordringer

Betydningen av en endret sikkerhetspolitisk situasjon krever en aktiv NATO-politikk og konkrete bidrag til alliansen. For Justis- og beredskapsdepartementet vil det være viktig å følge opp de initiativer som følger av den nye situasjonen, både nasjonalt og internasjonalt, i tråd med Justis- og beredskapsdepartementets samordningsansvar.

Siden høsten 2015 har Samordningsmekanismen også hatt en sentral rolle i den europeiske

koordineringen av migrasjons- og flyktnings-situasjonen i Europa. Gjennom sitt engasjement i EUs Civil Protection Committee og dens underkomiteer, påvirker Norge tematikk og finansieringsordninger på dette feltet. Dette gjøres enten ved at Norge tilbyr relevant ekspertise til arbeidsgrupper og komiteer og/eller ved felles nordisk engasjement. Norge gjennom DSB stiller også en nasjonal ekspert til rådighet for EU-Kommisjonen.

Strategier og tiltak

Regjeringen legger også vekt på at Norge bidrar til å videreutvikle og styrke vårt gode samarbeid med partnerlandene i Norden innenfor samarbeidet med NATO.

Det viser også til omtale av Totalforsvarsprogrammet under punkt 4.2.6.

Regjeringen vil videreføre Norges deltagelse i EUs samordningsmekanisme. Dette innebærer å understøtte EUs forebyggende engasjement, jobbe for et tettere samarbeid mellom EU, FN, OECD og andre internasjonale organisasjoner. Samordningsmekanismen benyttes også for å bistå tredjeland som rammes av ulike naturkatastrofer og kriser.

Regjeringen vil fortsette det gode samarbeidet vi har med våre nordiske myndigheter.

4.2.6 Totalforsvarsprogrammet

Resultater

Regjeringen har etablert et program for å videreutvikle totalforsvaret og øke motstandsdyktigheten i samfunnskritiske funksjoner. Programmet eies av

Justis- og beredskapsdepartementet og ledes av en styringsgruppe. Styringsgruppen ledes av Justis- og beredskapsdepartementet og består i tillegg av deltakere fra Forsvarsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Utenriksdepartementet. Sekretariatsansvaret er lagt til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB).

Totalforsvarskonseptet omfatter gjensidig støtte og samarbeid mellom sivil og militær side for å forebygge, planlegge for og håndtere kriser i fred, sikkerhetspolitiske kriser, væpnet konflikt og krig. Siden den kalde krigens slutt har oppmerksomheten og behovet vært rettet mot Forsvarets muligheter til å bistå det sivile samfunnet i kriser. Nå er det imidlertid behov for å fornye og styrke sivile myndigheters og det sivile samfunnets støtte til Forsvaret. Dette er både som følge av sikkerhetspolitiske endringer, og fordi dette i lang tid ikke har vært prioritert høyt nok.

NATO setter også i større grad enn tidligere sivilt beredskapsarbeid og sivilt-militært samarbeid på dagsorden. Årsaken er at sivil beredskap, krisehåndtering og robuste kritiske samfunnsfunksjoner er en forutsetning for det enkelte lands, og dermed alliansens, samlede beredskap og forsvar. Konkret vedtok NATO på Warszawa-toppmøtet i juli 2016 forventninger om at allierte nasjoner bygger opp en økt robusthet innenfor en rekke sektorspesifikke områder. NATO stiller sju grunnleggende forventninger til medlemslandenes motstandsdyktighet. Disse samt prosjektansvarlig departement fremgår av tabellen under.

Tabell 2.28 NATOs grunnleggende forventninger og prosjektansvarlig departement

NATOs grunnleggende forventninger	Prosjektansvarlig departement
Sikkerhet for kontinuitet i nasjonale styrings-systemer og kritiske offentlige tjenester	JD
Robust energiforsyning	OED (kraft og gass) NFD (drivstoff)
Evne til å håndtere ukontrollerte forflytninger av mennesker	JD
Robust mat- og vannforsyning	NFD (næringsmidler) HOD (vannforsyning)
Evne til å håndtere masseskader	HOD
Robuste kommunikasjonssystemer	SD
Robuste transportsystemer	SD

Kilde: NATO.

Utfordringer

Endringer i trussel- og sårbarhetsbildet de senere årene utfordrer både den sivile og militære beredskapen og krisehåndteringsevnen. Dette gjør det nødvendig å tilpasse totalforsvaret og øke motstandsdyktigheten i samfunnskritiske funksjoner.

Bakgrunnen for at NATO i dag setter det sivile samfunns sikkerhet og funksjonsevne høyt på dagsorden, er at hendelser i Ukraina og i andre land i Øst-Europa har tydeliggjort at sivile funksjoner kan være mål for operasjoner som bl.a. har som hensikt å destabilisere myndigheter og samfunn. Utviklingen har medført et fornyet behov for å se Forsvaret og det sivile samfunnets sikkerhet under ett. Forsvaret er i dag vesentlig mer avhengig av sivile funksjoner enn tidligere.

Det kan være krevende å avdekke om en hendelse som rammer en kritisk samfunnsfunksjon er en planlagt handling som ledd i en militær operasjon, en kriminell handling eller en systemfeil. Dette innebærer at de som skal sikre samfunnet og ha tilstrekkelig beredskap for å møte det endrede trusselbildet, må gis nødvendige virkemidler og forutsetninger for å løse oppdraget.

Strategier og tiltak

Programmets overordnede mål er:

1. å videreutvikle et totalforsvar som er tilpasset nye utfordringer, rammebetingelser og forutsetninger;
2. å øke motstandsdyktigheten i samfunnskritiske funksjoner innenfor rammene av NATOs grunnleggende forventninger.

Innenfor rammene av programmets målsettinger er det etablert et prosjekt for å videreutvikle sivile myndigheters og det sivile samfunnets støtte til Forsvaret. Prosjektet innbefatter sivil bistand til Forsvarets planarbeid, samt etablering av planer for sivil støtte til Forsvaret. Samarbeids- og beredskapsorganer skal tilpasses utfordringer i forbindelse med sikkerhetspolitiske kriser og væpnet konflikt. Programmet er planlagt ferdigstilt i 2020.

Sivil støtte til Forsvaret skal i større grad integreres i øvingsvirksomhet og tas inn i sivile og militære øvingsprogrammer. DSB koordinerer planleggingen av sivil deltakelse i NATO-øvelsene Trident Javelin 2017 og Trident Juncture 2018, som gir god anledning til å teste og øve totalforsvaret.

For å oppnå målsettingen om et videreutviklet og modernisert totalforsvar, vil det være behov for å identifisere avvik mellom Forsvarets behov og

det sivile samfunns kapasitet. Prosjektet skal videre løfte problemstillinger forbundet med uklarheter mellom sektorene på sivil side, og sikre en omforent forståelse for ansvar, roller og kapasiteter.

Videre består programmet av ytterligere ni prosjekter som skal styrke motstandsdyktigheten i samfunnskritiske funksjoner og imøtekomme NATOs syv grunnleggende forventninger. Prosjektene ledes av det departement eller den sektoren som anses å være mest berørt, jf. tabell 1.1.

Det pågår allerede mye arbeid i sektorene for å øke motstandsdyktigheten i samfunnskritiske funksjoner, og programmet skal ses i sammenheng med pågående og relevant arbeid i departementene og sektorene.

4.3 Styrke samhandling i beredskap og krisehåndtering

4.3.1 Øvelser og planverk

Gode øvelser er et viktig virkemiddel for å øke samfunnets evne til å håndtere kriser og styrke arbeidet med samfunnsikkerhet og beredskap. Øvelser kan benyttes til å teste og videreutvikle systemer, funksjoner og kompetanse, eller påvise effekt av gjennomførte tiltak og endringer. Læringen som finner sted under planlegging og gjennomføring av øvelser er også vesentlig.

Godt utbytte av en øvelse avhenger av god og målrettet planlegging, gjennomføring, evaluering og oppfølging. Kompetanse på øvingsplanlegging og erkjennelse av at oppfølgingspunkter etter en evaluering er nødvendig, er stadig økende.

Øvingsforum

Nasjonalt øvelses- og evalueringsforum gjennomfører flere møter i året med deltagelse fra regionale og sentrale beredskapsaktører. Forumet har til hensikt å legge til rette for deling av beste praksis vedrørende hvordan øvelser og evalueringer kan bidra til forbedring og læring, samt koordinering av planlagt øvingsvirksomhet. I 2017 har forumet rettet økt oppmerksomhet mot samordning og ambisjoner for øvelsesaktiviteten, samt tiltak som kan øke metode- og analysekompetansen hos aktørene. Målsettingen er at arbeidet skal gi aktørene økt utbytte av sin øvingsaktivitet.

Justis- og beredskapsdepartementet har lagt til rette for et Øvingsforum for departementene hvor formålet er å samkjøre og utnytte øvingsaktiviteten i departementene og deres sektor. Dette har gitt en økt grad av forutsigbarhet for departementene og deres behov for øvelser. DSB deltar i

dette forumet for å sikre sammenheng med nevnte nasjonale øvings- og evalueringsforum.

Crisis Management Exercise (CMX)

NATO planlegger og gjennomfører en årlig øvelse for sivil og militær side i medlemslandene. Øvelsen er en prosedyreøvelse hvor nasjonens bidrag til, og samarbeid i NATO, er hovedformålet. Øvelsen utfordrer deltagerne på sikkerhetspolitiske situasjoner, kombinert med varierende hybride trusler. Nasjonens graderte beredskapsplanverk og egnede graderte kommunikasjonsplattformer blir benyttet som del av håndteringen under øvelsene. Deltagelse fra flere sektorer og forvaltningsnivåer avhenger av formulerte formål og mål med øvelsen, noe som varierer fra år til år.

Øvelsene Trident Javelin 2017 og Trident Juncture 2018

Norge er vertsnasjon for NATO-øvelsene Trident Javelin 2017 (TRJN 17) og Trident Juncture 2018 (TRJE 18). Disse blir planlagt og gjennomført av NATO, men skal gjennomføres parallelt med nasjonale øvelser (POLARIS/GRAM). Øvelsene skaper økt oppmerksomhet om NATOs evne til kollektivt forsvar og er en god mulighet til å teste og øve totalforsvaret. Et godt og nært samarbeid med sivile aktører er en forutsetning for at Forsvaret skal kunne sikre en vellykket gjennomføring av disse. Begge øvelsene, særlig fullskalaøvelsen i 2018, vil i stor grad involvere det sivile samfunn og sivile aktører i offentlig og privat sektor. DSB koordinerer den sivile deltakelsen i planleggingsprosessen og gjennomføringen. Øvingsmomenter for sivil sektor er primært problemstillinger knyttet til understøttelse av nasjonale og allierte militære styrker, men det er også en målsetting at øvelsene kan bidra til å gi det sivile beredskapsarbeidet et betydelig løft i tillegg til å gi egen nytteverdi for sektorene.

Nasjonalt beredskapssystem (NBS)

Planverk må være oppdatert og godt kjent i organisasjonene som skal benytte verktøyet. Sivilt beredskapssystem (SBS) og Beredskapssystem for Forsvaret (BFF) utgjør vårt nasjonale beredskapssystem (NBS). Dette er et nasjonalt beredskapssystem og er bygget opp etter samme struktur som NATOs krisehåndteringssystem og er i nødvendig grad koordinert med dette. Det nasjonale beredskapssystemet er gjenstand for årlige revisjoner, kombinert med kompetansehevende

tiltak for å sikre en effektiv bruk av planverket under hendelser.

Beredskapssystemet er bygget opp slik at det må utarbeides underliggende planverk som i større grad beskriver handlinger basert på intensjonen i beredskapssystemet. Etter flere omfattende revisjoner av beredskapssystemet, er arbeidet med det underliggende planverket godt i gang. For noen organisasjoner skjer dette i form av revisjon av eksisterende planverk, mens det for andre dreier seg om utvikling av nytt planverk.

Resultater

Det er over flere år vært en høy øvingstakt både i justissektoren og i andre sektorer. Både Justis- og beredskapsdepartementet, Politidirektoratet (POD) og Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) er aktører som leder årlige øvelser. Det gjennomføres gode planleggingsprosesser hvor det legges til rette for fagseminarer, planverksutvikling og oppklarende diskusjoner.

Evaluering og oppfølging av øvelser er vesentlig styrket de senere år. Det er gode fagmiljøer ved Politihøgskolen og DSB som samarbeider om utvikling av metoder og prosesser. Deltagende organisasjoner må i økende grad redegjøre for hvordan tiltaksplaner er fulgt opp i etterkant av evalueringene.

Store øvelser er ressurskrevende, både for planleggere og organisasjoner som skal delta. Samproduksjon av øvelser er gjennomført med stort utbytte. Beredskapsansvarlige i departementer, direktorater og fylkesmannsembeter har opparbeidet seg god erfaring gjennom å samkjøre øvingsprosesser. Dette har resultert i styrkede relasjoner og kjennskap til sektorenes ansvar, roller og planverk, og gir effekt i reell krisehåndtering hvor partene samarbeider.

Tverrsektorielle forbedringspunkter har prioritet både i Justis- og beredskapsdepartementet og DSB. anbefalte tiltak i evalueringene blir fulgt opp. Som en del av evalueringen av den tverrsektorielle fullskalaøvelsen HarbourEx15, ble det utarbeidet en tiltaksplan med ni tiltak som er gjennomført og implementert av ulike samarbeidende aktører. Tiltakene omhandlet forbedringsområder innenfor samarbeidsformer, rutiner og informasjonsdeling. Samtlige tiltak er kvittert ut, og det ble gjennomført et erfaringsseminar i regi av Nasjonalt øvelses- og evalueringsforum høsten 2017. Her ble sentrale aktører invitert til å gi en foreløpig vurdering av tiltakenes effekt.

Ved håndtering av flere hendelser vil sivilmilitært samarbeid og offentlig-privat samarbeid

være helt nødvendig. Dette har i økende grad blitt naturlige momenter å bringe inn i øvelsene. Det samme gjelder øvelser hvor internasjonale aktører deltar i planlegging og gjennomføring. De senere år er det arbeidet godt med flere øvelser nasjonalt, hvor internasjonale ressurser er benyttet for mest mulig effektiv håndtering. Vertsna-sjonsstøtte er et konsept som er utviklet og testet gjennom målrettet øvingsvirksomhet.

Øvelser har i større grad enn tidligere blitt forankret i organisasjonenes ledelse. Dette er viktig for at læringspunktene skal forankres og implementeres. Departementet ser også at det i økende grad er deltagelse fra ledelsen i øvelsene.

DSB utga i september 2016 en veileder i planlegging, gjennomføring og evaluering av øvelser. Veilederen har bidratt til støtte i hele øvingsprosessen, og den legger til rette for at flere beredskapsaktører selv kan ta initiativ til å gjennomføre egne tilpassede øvelser. Nasjonalt utdanningssenter for samfunnssikkerhet og beredskap (NUSB) har som del av sin kursportefølje tilrettelagt for nye og forbedrede kurs, med bakgrunn i ny veileder og deres deltagelse i Nasjonalt øvelses- og evalueringsforum.

Oppsummering fra årets kartlegging av departementenes øvingsvirksomhet viser at det gjennomføres mange øvelser i flere sektorer. Det er også stor deltagelse og interesse for de sivile nasjonale øvelsene og ledelsen i organisasjonene er i økende grad deltager i øvelsene. Ved siden av økt øvingsaktivitet, ser Justis- og beredskapsdepartementet at departementene over tid har fått økt bevissthet rundt viktigheten av hvilke utfordringer og momenter det øves på.

Utfordringer

Alle øvelser må ha et formål og ønsket effekt. I arbeidet med formål bør det foreligge en vurdering som baseres på bl.a. evalueringer fra tidligere øvelser og hendelser, ROS-analyser, tjenestenes vurderinger og tilsynsdokumenter. Denne sammenhengen er ved flere tilfeller ikke tydelig og det er behov for økt bevissthet omkring dette.

Oppfølging av tverrsektorielle læringspunkter etter hendelser og øvelser, hvor eierskap til tiltakene vanskelig kan plasseres hos én spesifikk aktør, er det viktig å ha bevissthet omkring. Tydelige oppfølgingsplaner med beskrivelse av ansvarlig virksomhet(er) for oppfølging er viktig for å sikre god og tidsriktig oppfølging.

Departementene har prioritert revisjon og utvikling av Sivilt beredskapssystem, med underliggende planverk, de senere år. Parallelt med

dette er det gjennomført kompetansehevende tiltak, og tiltak for implementering av planverket i organisasjonene. Det vil være viktig at også direktoratsnivå og regionalt nivå, herunder kommunene, følger opp arbeidet med å oppdatere eget planverk. Kompetansehevende tiltak og deling av beste praksis er iverksatt med god effekt og dette er arbeid som må opprettholdes for å kunne videreutvikle planverket, og for å kunne ta det i bruk om nødvendig.

Tiltak

Regjeringens overordnede mål for øvingsaktiviteten er å sikre best mulig krisehåndteringsevne.

Læring etter øvelser og hendelser er ett av de åtte sentrale områdene som er presentert i stortingsmeldingen om samfunnssikkerhet Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*. Regjeringen innfører nye krav innenfor samfunnssikkerhetsområdet i sivil sektor i den statlige forvaltningen. Ny instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (samfunnssikkerhetsinstruksen), som ble fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017 fastsetter kravene til departementene. I instruksen fremkommer det at:

- Hendelser og øvelser skal evalueres.
- Funn og læringspunkter skal følges opp gjennom en ledelsesforankret vurdering og tiltaksplan.
- Oppfølgingen skal ikke anses som avsluttet før alle punktene i tiltaksplanen er fulgt opp tilfredsstillende.

DSB utarbeider relevant veiledningsmateriell for å bidra til at kravene gjennomføres på en hensiktsmessig måte og at de følges opp.

For å bidra til at samtlige aktører skal ha god fremdrift i revisjons- og utviklingsarbeid med planverk, legges det vekt på utstrakt deling av beste praksis og fagseminarer. Evalueringer gjennomført etter årlige fagseminarer tilrettelagt for alle sektorer og forvaltningsnivåer, viser stort utbytte for videre arbeid med planverket.

4.3.2 Tilsyn med departementene

Resultater

Tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet er et sentralt virkemiddel i Justis- og beredskapsdepartementets utøvelse av samordningsrollen, og har bidratt til å styrke samfunnssikkerhetsarbeidet over tid. Tilsynene gjennomføres av DSB på vegne av Justis- og bered-

skapsdepartementet. En slik ordning der det føres et eget tilsyn med departementenes samfunnssikkerhetsarbeid er en særnorsk ordning.

Det nye tilsynsregimet ble innført i 2014. Oppfølgingen av tilsynene er styrket. Regjeringen orienteres om resultat og oppfølging av hvert enkelt tilsyn. Alle tilsynsrapporter er offentlige ved innsyn og tilsynene avsluttes først når alle brudd på krav og vesentlige forbedringspunkter er lukket.

Det er ført tilsyn med alle departement i tredje tilsynsrunde, og med unntak av tre departementer er alle tilsyn avsluttet. De siste gjennomførte tilsynene viser at det foreligger færre brudd på krav og i den avsluttende delen av tilsynsrunden hadde i alt tre departementer ingen slike brudd på krav.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) og Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) har evaluert tredje tilsynsrunde. Bakgrunnen for evalueringen var å gi Justis- og beredskapsdepartementet et godt grunnlag for å videreutvikle tilsynene som virkemiddel, og å evaluere tilsynsrunde tre slik den har vært gjennomført, vurdere alternative virkemidler for tilsyn, samt eventuelle behov for endring av kongelig resolusjon av 15. juni 2012.

Evalueringen viser at de viktigste effektene av tilsynet er knyttet til sterkere lederforankring og økt oppmerksomhet, samt mer systematisk, målrettet og kvalitativt bedre samfunnssikkerhetsarbeid i departementene. Difi og FFI er imidlertid usikre på om effektene av tilsynene står i et rimelig forhold til ressursbruken, og peker på at tilsynene bør bli mer risikobasert. De mener også at tilsynene har et forbedringspotensial med hensyn til å identifisere tverrsektorielle problemstillinger. Kravgrunnlaget for tilsynene oppfattes også som uklart og bør tydeliggjøres. Dette er for øvrig også en påpekning Riksrevisjonen har gjort. Departementene etterspør også mer råd, veiledning og kompetansebygging på området.

Som oppfølging av Riksrevisjonens rapport og evalueringsrapporten fra Difi og FFI er det vedtatt en ny instruks av 1. september 2017 for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (samfunnssikkerhetsinstruksen).

Utfordringer

Selv om de fleste departementene har forbedret sitt samfunnssikkerhetsarbeid, viser hovedfunn fra tredje tilsynsrunde at systematikken i arbeidet, lederforankring og oversikt over risiko og sårbarhet i flere departementer fortsatt bør styrkes. Det samme gjelder departementenes arbeid med planverk og øvelser. Beskrevet kriseorganisering i

departementene praktiseres ikke alltid ved alvorlige hendelser og kriser. Planer og tiltakskort for departementenes rolle som lederdepartement bør videreutvikles og gjøres bedre kjent.

Tiltak

Regjeringen vil foreta en målrettet oppfølging av funn fra de resterende tre tilsyn med departementenes arbeid med samfunnssikkerhet.

Det vil bli igangsatt en ny tilsynsrunde med departementene basert på en endret tilsynsordning. Den endrede tilsynsordningen innebærer mer spissede og avgrensede tilsyn basert på risiko og vesentlighet. Det kan føres tilsyn med utgangspunkt i ett eller fåtall av de krav som stilles i ny instruks til departementene og ikke nødvendigvis tilsyn med samtlige krav som tidligere. Fokuset på tverrsektorielle utfordringer vil bli styrket. Hjemmelen til bredt anlagte tilsyn er likevel beholdt og kan benyttes ved behov. Praksisen med «brudd på krav» er beholdt og instruksfestet. Kravgrunnlaget er for øvrig tydeliggjort ved fastsettelse av den nye samfunnssikkerhetsinstruksen med ikrafttredelse 1. september 2017.

4.3.3 Redningshelikoptre

Justis- og beredskapsdepartementet har fag- og budsjettansvar for den offentlige redningshelikoptertjenesten. Det er inngått kontrakt for anskaffelse av 16 nye redningshelikoptre til erstatning for dagens Sea King redningshelikoptre. Arbeidet ledes av Justis- og beredskapsdepartementet, og gjøres i samarbeid med Forsvarsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet. De nye redningshelikoptrene er planlagt innfaset i løpet av 2020. Forsvaret skal fortsette som operatør av de nye redningshelikoptrene.

Resultater

Regjeringen signerte i desember 2013 kontrakt med AgustaWestland (nå Leonardo SPA) om levering av 16 nye redningshelikoptre med opsjon på ytterligere seks helikoptre av typen AW101. Avtalen innbefatter tilhørende reservedeler og utstyr, samt opplæring og treningshjelpemidler. Stortinget vedtok i juni 2015 en redusert kostnadsramme for anskaffelsen, jf. Prop. 101 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Justis- og beredskapsdepartementet (redusert kostnadsramme for anskaffelse av nye redningshelikoptre mv.)* og Innst. 267 S (2014–2015).

Forsinkelser i utvikling og testing av nye systemer har medført at de første helikoptrene planlegges levert i fjerde kvartal 2017. I Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* var tidspunktet for dette anslått til sommeren i år. Helikoptrene skal igjennom et innfasingsprogram i Forsvaret før de første helikoptrene settes i drift i løpet av 2018. Helikoptrene vil ha langt bedre rekkevidde, større hastighet og bedre evne til å operere i dårlig vær enn dagens Sea King-helikoptre. De nye redningshelikoptrene vil gi mer trygghet for folk på sjøen, langs kysten og i avsidesliggende områder over hele landet.

Justis- og beredskapsdepartementet har gjennomført en anskaffelse av midlertidig sivil redningshelikopterkapasitet på Florø-basen med tjenesteoppstart i 2017 for at Forsvaret skal kunne frigjøre ressurser til å kunne håndtere innfasingsprogrammet. Forsvaret skal være operatør på Florø-basen når nye redningshelikoptre er innfasert der.

Det er iverksatt et eget vedlikeholds- og modifieringsprogram for dagens Sea King-helikopterflåte for å sikre forsvarlig beredskap og drift i årene frem til de nye redningshelikoptrene er innfasert.

Utfordringer, strategier og tiltak

Nye redningshelikoptre medfører behov for bygningsmessige tilpasninger på redningshelikopterbasene og utbedringer av landingsplassene ved de sykehus som benyttes av dagens redningshelikoptre, jf. Prop. 146 S (2010–2011) *Anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2013–2020* og Innst. 82 S (2011–2012). Arbeid med dette pågår.

Leverandøren av de nye redningshelikoptrene ble i 2010 satt i forbindelse med en mulig korrupsjonssak knyttet til leveranse av helikoptre til

indiske myndigheter. Saken er nå til behandling i det italienske rettssystemet. Justis- og beredskapsdepartementet følger saken nøye. Departementet følger videre opp leverandørens arbeid knyttet til etikk og antikorrupsjon, og tar opp dette jevnlig i møter som avholdes med leverandøren.

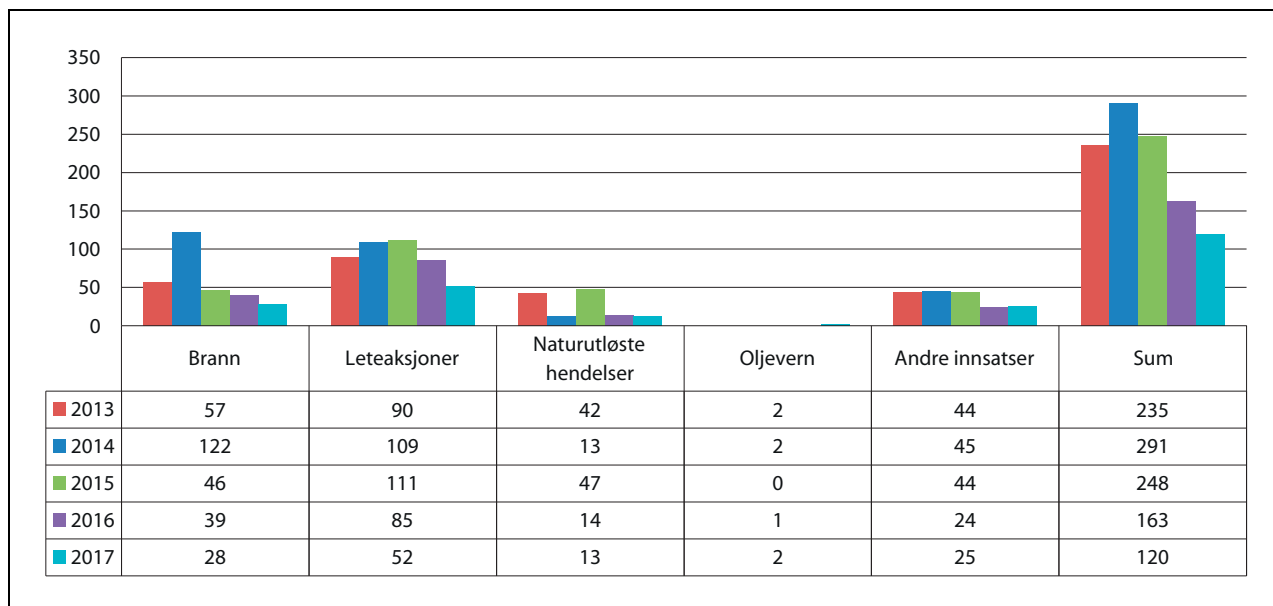
Sea King-maskinenes høye alder fører til behov for mer vedlikehold og en utfordrende driftsituasjon. Sea King utgjør likevel fremdeles en god redningshelikopterberedskap og det legges opp til at denne fortsatt skal utgjøre hovedkapasiteten frem til de nye redningshelikoptrene er innfasert.

4.3.4 Siviltforsvaret

Siviltforsvarets primæroppgave er å beskytte sivilbefolkningen i krig. Siviltforsvaret er beskyttet etter Genevekonvensjonen. Staten er også statens forsterkningsressurs og gir støtte til nød- og beredskapsetatene i hele krisespekteret. Siviltforsvaret driver landsomfattende varslings-tjeneste, inngår i atomulykkeberedskapen og bidrar også ved katastrofer internasjonalt. Siviltforsvaret er organisert i 20 distrikter og har et kompetansesenter i Oppland.

Stortinget fastsetter tjenestetidens varighet for tjenestepliktige i Siviltforsvaret. Tjenestetiden i Siviltforsvaret skal årlig bekreftes i Prop. 1 S. Justis- og beredskapsdepartementet viderefører i 2018 dagens nivå⁶. Dette innebærer årlig utdanning av inntil fem ukers varighet, hvorav maksimalt tre uker sammenhengende tjenestetid. Årlig øvingstid er på maksimalt fem dager. Samlet tjenestetid for et mannskap kan utgjøre totalt 19 md.

⁶ jf. Lov om kommunal beredskapsplikt, sivile beskyttelsestiltak og Siviltforsvaret (sivilbeskyttelsesloven) § 7 fjerde ledd

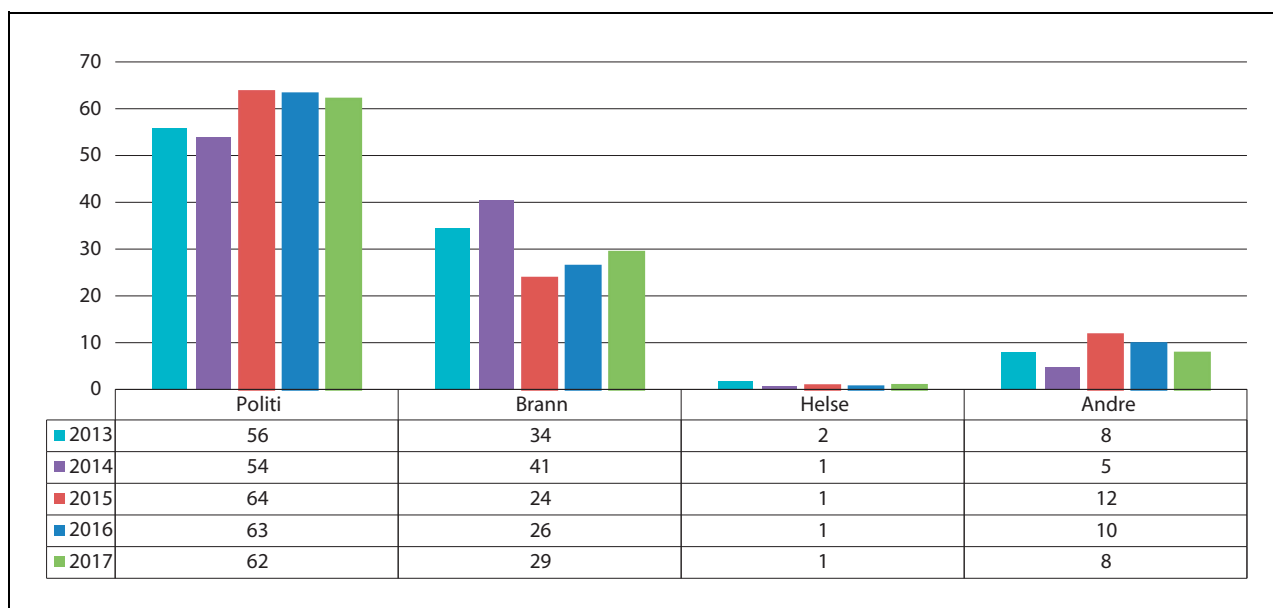
Figur 2.14 Sivilforsvarets innsatser fordelt etter hendelser (per august 2017).

Kilde: DSB

Resultater

Per august 2017 er det gitt bistand ved totalt 120 hendelser. Sivilforsvaret har hatt totalt 2 316 personer i innsats i til sammen 18 971 timer, det vil si en økning fra samme periode i 2016. I 2016 ble det gitt bistand i 163 hendelser, totalt var 3 495 personer i innsats i til sammen 29 968 timer. Dette er en nedgang i forhold til rekordårene 2014 og 2015 (67 480

og 56 906 innsatstimer), men flere enn i 2012 og 2013 (23 100 og 24 033 innsatstimer). Sivilforsvarets innsatsnivå varierer etter de hendelser som inntreffer og anmodninger som kommer som en konsekvens av hendelsene. Derfor varierer antall innsatser slik som illustrert i grafen. Sivilforsvaret bistår ved mange ulike hendelser i tillegg til forebyggende beredskap etter anmodning fra bl.a. fylkesmannen ved f.eks. varslet storm og uvær.

Figur 2.15 Sivilforsvarets innsatser fordelt etter bistandsanmodere.

Kilde: DSB.

Sivilforsvaret inngår i landets atomberedskap og utfører rutinemessige målinger av bakgrunnsstråling på flere hundre målepunkter over hele landet. Sivilforsvaret bidrar i beredskapen innenfor flyktningeområdet, og har etter avtale med Utenriksdepartementet sørget for lagring av et større antall senger og madrasser, telt og annet materiell.

Målet om 8.000 tjenestepliktige ble nådd i 2017. Økningen av styrken skyldes et særlig fokus på rekruttering.

DSB har på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet gjennomført en konseptutredning om Sivilforsvaret, «Sivilforsvar 2016». Dette er en omfattende gjennomgang av Sivilforsvaret som skal gi nødvendig grunnlag for vurdering av hvilket sivilforsvar og hvilke sivile beskyttelsestiltak Norge skal ha i fremtiden.

Sivilforsvaret har 1 239 operative varslingsanlegg. Det antas at disse i dag kan nå ca. 50 pst. av befolkningen, dvs. de som bor i byer og tettbygde strøk der slike anlegg er utplassert. Sivilforsvaret gjennomfører to varslingsprøver i året og ved varslingsprøven i januar 2017 var 87 pst. av anleggene operative, mens resultatet for juni var 90 pst. For å sikre fortsatt varsling ved Sivilforsvarets tyfonanlegg etter utfasingen av FM-nettet, er alle landets varslingsanlegg i løpet av 2017 oppgradert med nødnettstyring.

Sivilforsvaret har som beredskapsressurs og samvirkepart et ansvar for å bidra til økt samvirke. Samvirke er et av grunnprinsippene i norsk samfunnssikkerhetsarbeid. Kompetansesenteret har utviklet et nært samarbeid med nødetatene og det gjennomføres årlig flere «Samvirke på skadested»-kurs og andre kompetanse- og opplæringstiltak for nødetatene, sivilforsvarsmannskap, kommuner og frivillige organisasjoner.

Sivilforsvarsdistriktene gjennomfører øvelser og tverrfaglig samvirketrening med nødetatene, frivillige organisasjoner og Forsvaret. Samarbeid og samvirke på tvers av etatsgrenser er nødvendig for at hendelser håndteres på en god måte. Etablering av faglige nettverk gir utvidet kjennskap til hverandres roller, og ansvar og i etterkant bedre beredskap og håndtering av hendelser.

Utfordringer

Erfaringene har vist at samfunnet har behov for en operativ ressurs som med organiserte, godt utrustede og trente avdelinger som kan bistå ved et bredt spekter av hendelser. Nødetatene, særlig politiet, fylkesmenn og kommuner ber i økende grad om bistand fra Sivilforsvaret. Sivilforsvarets

kapasiteter og leveranser innen forsterkning, samvirke og internasjonal bistand er relevante og etterspurte. Etter skredet i Longyearbyen 19. desember 2015 reiste Sysselmannen spørsmål om muligheten for å kunne tilkalle og bruke Sivilforsvaret som ressurs også på Svalbard.

Sivilforsvaret har over lang tid opparbeidet et betydelig materielletterslep og utstyret er preget av høy alder og stor slitasje. Sivilforsvaret har heller ikke et tilstrekkelig antall befal i sine avdelinger.

Tjenesteplikt er fundamentet for Sivilforsvarets virksomhet, og de tjenestepliktige har krav på økonomisk godtgjørelse for den tjenesteinnsatsen de gjør. Dagens godtgjøringsordning tilfredsstiller ikke grunnleggende prinsipper som en fremtidsrettet godtgjøringsordning for tjenestepliktige bør inneha.

Tiltak

Regjeringen foreslår at bevilgningen til Sivilforsvaret økes med 13,3 mill. kroner til anskaffelse av nytt utstyr.

Regjeringen foreslår videre at bevilgningen økes med 9,4 mill. kroner til en ny godtgjøringsordning som sikrer at sivilforsvarstjeneste i form av opplæring, øvelser og innsatser ikke blir en betydelig økonomisk belastning for den enkelte. Ordningen er beregnet å gi en merutgift på 9,4 millioner kroner per år.

Konseptutredningen «Sivilforsvar 2016» ble sendt på bred høring med frist 9. juni 2017. Justis- og beredskapsdepartementet har gitt Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) ansvar for sammenstilling av høringssvarene, som sammen med en tilrådning skal oversendes departementet innen 1. desember 2017.

DSB er i gang med å se på tiltak for å sikre nødvendig rekruttering og kontinuerlig lederutvikling, for å avhjelpe befalsmangel i avdelingene.

Justis- og beredskapsdepartementet vurderer løpende samfunnets behov for sivile beskyttelsestiltak. En utredning av sivile beskyttelsestiltak er gjennomført av Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) i juni 2016. I rapporten utredes behovet og hensiktsmessigheten ved tiltakene befolkningsvarsling, evakuering og tilfluktsrom i lys av nytt dimensjonerende trussel- og risikobilde. Rapporten beskriver dagens beskyttelseskonsept i Norge og drøfter hvorvidt dagens konsept dekker behovet Norges moderne samfunn har. Rapporten har en scenariobasert tilnærming, og vurderer de sivile beskyttelsestiltakene i ulike krisesituasjoner. Det er lagt mest vekt på bruken under

væpnet konflikt, ettersom det er formålet tiltakene primært ble opprettet for.

FFIs hovedkonklusjon er at befolkningsvarsling, evakuering og tilfluktsrom er relevante og nødvendige sivile beskyttelsestiltak under en væpnet konflikt.

Justis- og beredskapsdepartementet har gitt DSB i oppdrag å gjennomføre en konsekvensanalyse av anbefalingene i FFIs rapport om sivile beskyttelsestiltak, og anbefale et ambisjonsnivå for tilfluktsrom som en del av arbeidet med Totalforsvarsprogrammet.

DSB har utredet muligheten for å kunne tilkalle og bruke Sivilforsvaret som ressurs også på Svalbard. Utredningen er til vurdering i Justis- og beredskapsdepartementet.

Sivilforsvaret foretar i 2017 en kartlegging av tjenestepликтiges kompetanse på enkeltmanns nivå innenfor utvalgte sivilforsvarsferdigheter. Kartleggingen gjennomføres i form av både teoretiske og praktiske prøver. Resultatene vil danne grunnlag for nødvendige kompetansetiltak og prioriteringer innenfor øvingsområdet.

DSB har på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet etablert en pilot for Emergency Medical Team (EMT) i samarbeid med Helsedirektoratet, Folkehelseinstituttet, regionale helseforetak, Utenriksdepartementet, og Forsvarsdepartementet. Piloten ble etablert i januar 2017, og skal evalueres etter to år. Helsedirektoratet og Sivilforsvaret vil stå for hoveddelen av utviklingsarbeidet i prosjektet og piloten skal baseres på Sivilforsvarets Internasjonale humanitære bistandsordning, Norwegian Support Team (NST).

Etablering av mobile forsterkningsenheter (MFE) slutføres i 2018 med etablering i Bodø. Per 2017 er det etablert MFE i Trondheim, Tromsø, Oppland, Bergen og Kristiansand. Som en del av videreutviklingen av Sivilforsvarets operative evne gjennomføres det på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet et pilotprosjekt for bruk av amfibiekjøretøy. Sluttrapport med evaluering og anbefaling skal leveres innen 31. desember 2018.

4.3.5 Nød- og beredskapskommunikasjon – Nødnett

Nødnett er det landsdekkende nettet for nød- og beredskapskommunikasjon i Norge. Nettet gir nød- og beredskapsaktører mulighet for avlytningssikret og effektiv kommunikasjon i grupper.

Resultater

Nødnett ble bygd ut og tatt i bruk i hele landet i 2015 i henhold til plan, jf. Innst. 371 S (2010–2011). Staten, ved Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), eier og forvalter infrastrukturen i Nødnett. Nødetatene og frivillige organisasjoner har fått dekket førstegangsinvestering i brukerutstyr (kommunikasjonssentralløsninger og radioterminaler) gjennom Nødnettprosjektet. Eierskap til nødetatenes brukerutstyr anskaffet gjennom Nødnettprosjektet, ivaretas av henholdsvis Helses driftsorganisasjon for Nødnett HF (HDO HF), Politidirektoratet (POD) og DSB.

Tabell 2.29 Nøkkeltall – Nødnett

Nøkkeltall	Mai 2013	Juni 2014	Juni 2015	Juni 2016	Juni 2017
Antall basestasjoner i drift ¹	255	817	1 933	2 192	2 205
Antall radioer aktivert for bruk	9 277	21 057	45 574	51 263	53 660
Nødnett tilgjengelig	99,98 pst.	99,96 pst.	99,99 pst.	99,86 pst.	99,92 pst.
Antall samtaler i Nødnett	560 425	707 011	1 316 785	1 498 000	1 491 621

¹ Det kan være flere basestasjoner på hver installasjon, f.eks. inkluderer tallet basestasjoner spesielt for lufttransport.
Kilde: DNK, DSB

Nødnett har en beregnet dekningsgrad på 86 pst. av landarealet og nær 100 pst. befolkningsdekning. Dette er i tråd med Stortingets forventning, jf. Prop. 100 S (2010–2011) *Fullføring av utbygging og drift av Nødnett i hele Fastlands-Norge* og Innst. 371 S (2010–2011).

De tre nødetatene er kjernebrukere i Nødnett, men Stortinget har forutsatt at Nødnett også skal brukes av andre nød- og beredskapsaktører, jf. Innst. 371 S (2010–2011). De siste årene har antall brukere økt. Ved utgangen av 2016 hadde 829 ulike nød- og beredskapsaktører inngått kundeavtaler for bruk av Nødnett. En bred utnyttelse av

Nødnett gir økt samfunnssikkerhet og beredskap i hele landet gjennom økt samvirke.

Høsten 2016 ble Nødnett og Sveriges nødnett Rakel koblet sammen. Dette gir bl.a. nødetatene muligheter til å kommunisere bedre på tvers av landegrensene når man bistår hverandre i håndteringen av ulykker og hendelser. Norge og Sverige er de to første landene i verden som har koblet sine nasjonale nødnett sammen.

Gjennom samarbeid med flere el-selskaper blir utvalgte Nødnett-basestasjoner oppgradert for å kunne få større nødstrømkapasitet. Samarbeidet kommer både eksisterende og nye brukere til gode gjennom økt robusthet i Nødnett.

Utfordringer

Nødnett er en av bærebjelkene i Norges beredskap. De som bruker Nødnett redder liv, verner verdier og gjør samfunnet tryggere. De er avhengig av at Nødnett virker i det daglige og ved kriser. Det er DSBs oppgave å sørge for at de har et godt kommunikasjonssystem og følge opp at leverandøren leverer drift og vedlikehold av infrastrukturen i nettets levetid. Utfordringsbildet som tegnes i NOU 2015: 13 *Digital sårbarhet – sikkert samfunn* med gjensidige avhengigheter og digitale sårbarheter treffer også Nødnett.

Klimaendringer kan medføre at kravene til robusthet i systemene vil måtte øke hvis tilgjengeligheten skal kunne holdes på samme nivå. Økte nedbørsmengder vil øke farene for flom og skred. Det kan heller ikke sees bort fra at det oppstår hyppigere og lengre perioder med svikt i kraftforsyningen. Disse forholdene kan utløse behov for å styrke robustheten i systemene.

Det vil kunne oppstå behov for forbedring og justering av dekning i Nødnett basert på kartlegging og tilbakemeldinger fra brukerne, selv om dekningen i Nødnett generelt sett er god. Det vises til at erfaringsmessig vil dekningen oppleves som mangelfull i enkelte områder og at dette gjerne oppdages etter noe tids bruk. Behov vil også endre seg i takt med endrede forutsetninger for brukerne og i samfunnet generelt. Utbyggingsprosjektet er ferdig, og midler til dekningsforvaltning og forbedringer utover kontrakten må ev. vurderes i forbindelse med den ordinære budsjettprosessen.

Det følger av Prop. 100 S (2010–2011), jf. Innst. 371 (2010–2011), at brukerne skal betale for drift av infrastruktur gjennom en abonnementsordning og utgifter knyttet til brukerutstyr, herunder rean-skaffelser.

Samvirkegrupper og samvirkefunksjonen er en av de største gevinstene fra bruk av Nødnett.

Betydningen av å ha en koordinert tilnærming til felles kommunikasjonsløsninger også i det videre er sentralt for å videreutvikle samvirket mellom aktørene.

Den teknologiske utviklingen går raskt, og trusselbildet er i stadig endring. Utviklingen tilsier at behovet for sikre mobile kommunikasjonsløsninger for nød- og beredskapsaktører vil øke i årene som kommer – både når det gjelder tale og data. TETRA-teknologien Nødnett bygger på, vil i årene framover være det primære verktøyet for kritisk talekommunikasjon, både i Norge og mange andre land i Europa. Datakapasiteten i Nødnett er imidlertid begrenset, så samspill mellom Nødnett og kommersielle nett for å dekke aktørenes behov for økt bruk av data i årene fremover, er viktig. Dette er også omtalt i Ekomplanen som Regjeringen la frem i 2016, jf. Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge* og Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*. DSB har i samråd med Helsedirektoratet og Politidirektoratet besluttet å avvikle datatjenesten TEDS som en generell tjeneste i Nødnett fordi den ikke fremstår fremtidsrettet nok. Det arbeides for at radiosendere som i dag benyttes for TEDS, omkonfigureres og at frigjort kapasitet omdisponeres til alternativ bruk, eks. økt talekapasitet.

Både teknologiutvikling og utvikling i trusselbildet peker i retning av at nød- og beredskapsetater i fremtiden får behov for mobile bredbåndsløsninger med høy grad av sikkerhet og robusthet. Uansett om det velges å realisere behovene over de kommersielle mobilnettene eller gjennom et dedikert nett slik som dagens Nødnett, vil det kreves involvering, ressurser og kompetanse fra statlig side, jf. Meld. St. 10 (2016–2017).

Strategier og tiltak

Det er viktig å opprettholde en god forvaltning av investeringen som er gjort i Nødnett i tråd med kontrakt slik at infrastruktur, utstyr, kompetanse og muligheter for ytterligere samhandling og koordinering, ikke forvitrer. Tilførsel av teknisk kompetanse fra DNK til DSB gjennom virksomhetsoverdragelsen legger til rette for en mer strategisk tilnærming til nød- og beredskapskommunikasjon og til IKT-utvikling på samfunnssikkerhetsfeltet. Det å samle ansvar i DSB anses positivt for bruk, utbredelse og videreutvikling av Nødnett. DSB vil gjennom sin koordinerende rolle på samfunnssikkerhetsfeltet arbeide for at de samvirke- og effektivitetsgevinstene som er oppnådd gjennom innføringen av Nødnett videreutvikles. Det må være kontinuerlig oppmerksomhet på rett

bruk av Nødnett gjennom opplæring, rutiner, øvelser og læring. Riktig bruk vil sørge for at kapasiteten i Nødnett utnyttes på best mulig vis og at samhandlingen ivaretas og videreutvikles. DSB jobber målrettet for å få inn flere samfunnssikkerhets- og beredskapsaktører som brukere i Nødnett, og på den måten legge til rette for økt beredskap i hele landet. Flere brukere vil også bidra til høyere inntekter.

For å forsterke sikringen av skjermingsverdige objekter i Nødnett, foreslår Regjeringen at det bevilges 25 mill. kroner i 2018.

Nød- og beredskapsaktørers behov for kommunikasjonsverktøy som de kan stole på i enhver sammenheng, også for data, vil kunne fordre nye løsninger. Det arbeides med langsiktige planer for nød- og beredskapskommunikasjon som inkluderer både tale og data. Det vurderes hvordan datatjenester i kommersielle nett kan utnyttes som et supplement til tjenestene i Nødnett. Videre vurderes ulike muligheter for å kunne realisere sikre og robuste mobile bredbåndstjenester for nød- og beredskapskommunikasjon. IKT-sikkerhetshensyn som integritet, konfidensialitet og tilgjengelighet og særskilt funksjonalitet er viktig i de vurderingene som gjøres.

DSB skal ivareta en fellesfunksjon for forvaltning av utstyr på kommunikasjonsentralene og radioterminaler som er knyttet til Nødnett. Målet med denne funksjonen er å sikre og videreutvikle de samvirke- og effektivitetsgevinstene som allerede er oppnådd gjennom innføringen av Nødnett.

Program for forbedring av nødmeldingstjenesten (PFN) ble etablert i 2015 for å være en pådriver for det tverrsektorielle forbedringsarbeidet på tvers av nødetatene. For å styrke DSBs koordineringsrolle innenfor samfunnssikkerhet og beredskap, og spesielt det forebyggende arbeid innenfor samfunnskritisk virksomhet, ble ansvaret for oppfølging av programmet overført til DSB fra 1. april 2017. PFN skal fortsatt prioritere tiltak som gir raske gevinster innen nødmeldingstjenesten i form av bedre koordinering, effektivitet, brukerretting og kvalitet.

4.3.6 Redningstjeneste

Redningstjenesten koordineres administrativt av Justis- og beredskapsdepartementet. Hovedredningssentralene (HRS) leder og koordinerer alle typer redningsaksjoner, enten direkte fra Hovedredningssentralen Nord-Norge eller fra Hovedredningssentralen Sør-Norge. Luft- og sjøredning organiseres, ledes og koordineres i hovedsak av HRS, mens ledelse og koordinering

av landredningsaksjoner som hovedregel delegeres til lokal redningssentral (LRS). LRS finnes i hvert politidistrikt og hos Sysselmannen på Svalbard.

Norsk redningstjeneste er en nasjonal dugnad. Alle ressurser i vårt land som er egnet for akuttinnsats for å redde liv, registreres, organiseres, trenes og mobiliseres for innsats i den offentlig koordinerte redningstjenesten. Redningstjenesten er derfor organisert som et samvirke mellom en rekke offentlige, frivillige og private aktører, og det er dette samvirket som er grunnlaget for og bærebjelken i vår redningstjeneste.

Alle offentlige organer som har kapasitet, informasjon eller kompetanse egnet for redningsformål, plikter å bidra i redningstjenesten med til enhver tid tilgjengelige kapasiteter, kompetanse og fullmakter.

Samvirkeprinsippet innebærer at alle aktører har et selvstendig ansvar for å sikre best mulig samvirke både i det forberedende arbeid og under redningsaksjoner.

Frivillige

De frivillige organisasjonene utgjør en viktig del av redningstjenesten i Norge og har bidratt over mange år. Deres medvirkning i denne samfunnsviktige tjenesten er av avgjørende betydning. Organisasjonene viser i praksis at det å redde menneskeliv er en svært meningsfull oppgave. En stor og betydningsfull arbeidsinnsats utføres hvert år med nærmere 20 000 årsverk. Statistikken har de senere årene vist at de frivillige benyttes i økende grad. De frivillige organisasjonene må, i tillegg til det rene redningsarbeidet, også nedlegge betydelig innsats i å skaffe økonomiske midler til sin virksomhet. I tillegg til personell, bidrar de til sammen med en rekke ressurser som redningsskøyter, mindre fly, terrenggående transportmidler, redningshunder mv.

Den frivillige innsatsen er viktig for å nå Regjeringens mål om å sørge for en trygg og pålitelig beredskap for den enkelte i samfunnet. Det er et ønske om å opprettholde den gode dugnadsånden som rår blant de frivillige. I den sammenheng søkes det derfor å motivere for videre rekruttering og samtidig beholde den gode kompetansen som allerede eksisterer blant de frivillige organisasjonene. For å tydeliggjøre ønsket om et godt redningsarbeid, tilrettelegger staten for de frivillige organisasjonenes innsats gjennom årlige økonomiske tilskudd og dekning av faktiske utgifter under søk- eller redningsaksjoner.

HRS og LRS gir uttrykk for at samarbeidet med de frivillige er godt, og at oppdrag utføres på en profesjonell og tilfredsstillende måte. Det er viktig at dette arbeidet videreføres og utvikles. De frivillige organisasjonenes innsats bidrar til at redningstjenesten i Norge fortsatt kan medvirke til å skape den trygghet vårt samfunn bygger på.

Fordi de frivillige har en så viktig rolle innenfor redningstjenesten, har det vært helt sentralt å få de frivillige organisasjonene inn i Nødnett. De har fått tilført om lag 5 900 terminaler. De kan nå kommunisere effektivt med alle nødetatene og andre beredskapsaktører. Staten har dekket kostnadene til førstegangs innkjøp av terminaler og abonnementsavgiften.

I april 2016 publiserte Institutt for samfunnsforskning en studie om bruk av frivillige i søk og redning. Studien som var støttet av Justis- og beredskapsdepartementet, vurderte særlig sam-

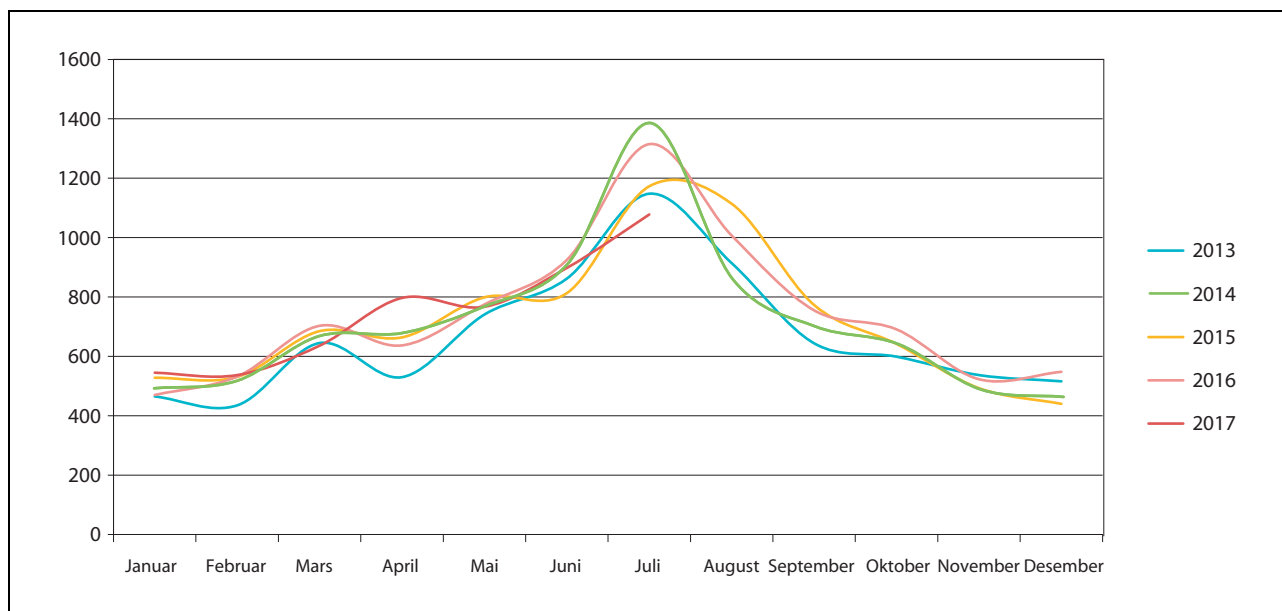
arbeidet mellom politiet og de frivillige organisasjonene i redningstjenesten.

Studien ble fulgt opp i 2017 med en rapport som belyser de frivillige organisasjonenes innsats i søk- og redningsaksjoner til lands.

Justis- og beredskapsdepartementet mener at denne type forskning er svært viktig for Justis- og beredskapsdepartementet og ikke minst for de frivillige organisasjonene selv, bl.a. i deres rekrutteringsarbeid. Norsk redningstjeneste er helt avhengig av de frivillige. Derfor er det viktig å ha mest mulig kunnskap om de frivilliges innsats.

Resultater

Antall hendelser er mer enn doblet de siste ti årene. Per 31. juli 2017 har HRS registrert i alt 5258 hendelser mot 5357 hendelser på samme tid i 2016. Totalt i 2016 bisto hovedredningssentrene i 8 881 hendelser.

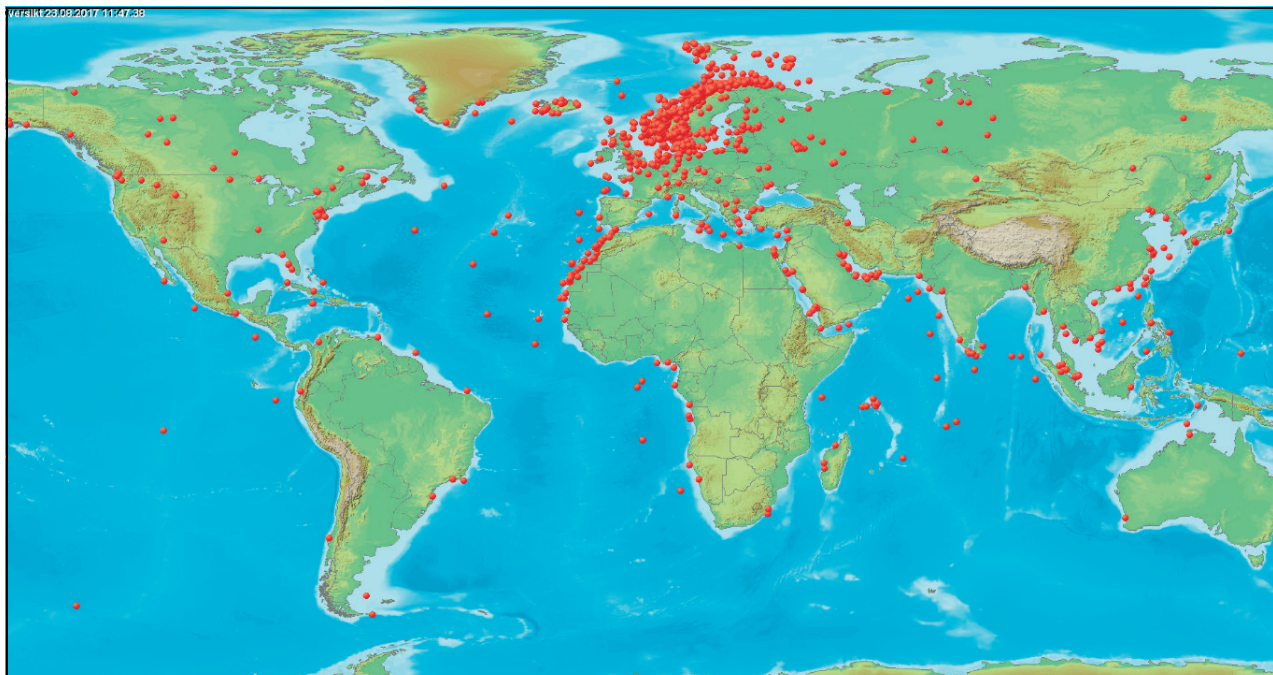

Figur 2.16 Månedlig fordeling og utvikling av antall hendelser registrert ved HRS i perioden 2012-juli 2017.

Kilde: HRS.

Norsk redningstjeneste ved HRS er også en betydelig aktør i internasjonal redningstjeneste. Sentralene bidrar i flere hundre internasjonale hen-

delser per år, i tillegg til at de aktiv deltar i internasjonale samarbeidsfora innen søk- og redning.

Figur 2.17 Hendelser registrert hos HRS fra 1. januar -23. august 2017.

Kilde: HRS.

Tilsyn er en viktig prioritert oppgave for HRS. 2016 har vært et unntaksår i forhold til normal tilsynsvirksomhet pga. etablering av nye politidistrikt og derav nye lokale redningssentraler (LRS). HRS gjennomførte derfor erfaringsmøter med de lokale redningssentralene som skal sammenslås, i stedet for tilsyn. Møtene har imidlertid hatt det samme fokus som ved tilsyn; samvirke, planverk og øvelser i tillegg til fokus på prosessen mot nye lokale redningssentraler.

Tiltak

Ved kgl.res. *Organisasjonsplan for redningstjenesten* ble hovedredningssentralenes pådriverrolle for videreutvikling av samvirket i redningstjenesten tydeliggjort. Ett konkret tiltak i denne sammenheng er at HRS i mars 2016 fikk i oppdrag av Justis- og beredskapsdepartementet å lede en arbeidsgruppe som skal utarbeide forslag til etablering, gjennomføring og eventuell drift av kommende nasjonale redningskonferanser. Rapporten ble levert i desember 2016, og følges nå opp i departementet. Formålet er å samle flest mulig aktører innen redningstjenesten i en felles konferanse med mål om å videreutvikle samhandling og kvalitet i redningstjenesten.

HRS skal også lede en arbeidsgruppe for utarbeidelse av en håndbok for redningstjenesten. Arbeidsgruppen skal levere utkast til

håndbok til departementet i løpet av desember 2017.

I mars 2017 tok HRS i bruk Felles ressursregister (FRR). Felles ressursregister er utviklet av Kystverket ved Barents Watch. Visjonen for FRR er at registeret skal sørge for at operative etater med ansvar for liv, helse, miljø og materielle verdier hurtig finner de rette ressursene. Registeret effektiviserer den operasjonelle innsatsen for etater med ansvar for søk og redning. Informasjonen fra FRR er avgjørende og kan bidra til å redde liv når det står om minutter i redningsaksjoner til sjøs og på land. I dag er over 5 000 ressurser (personell- og materiellressurser) som kan tas i bruk i redningsaksjoner, registrert i registeret.

Telenor ASA meddelte Justis- og beredskapsdepartementet høsten 2015 at de så behov for å foreta investeringer for å opprettholde deres forpliktelser knyttet til kystradiotjenesten (Telenor Kystradio). Det var etter deres vurdering et behov for investeringer knyttet til oppgradering av teknisk infrastruktur for å håndtere økt driftsrisiko for tjenesten. Telenor ASA startet derfor i 2016 et arbeid med oppgradering og modernisering av infrastruktur langs kysten. Dette arbeidet medfører at kystradiostasjonene i Florø, Tjøme og Vardø blir lagt ned og at de to resterende kystradiostasjonene på Sola og i Bodø styrkes med flere ansatte og samlokaliseres med de to hovedredningssentralene. Omorganiseringen vil legge til

rette for et tettere operativt samarbeid med HRS og vil medføre en mer robust, fleksibel og effektiv drift av tjenesten.

4.4 Bedre ledelse og styrket ledelseskultur

Styrket ledelse, holdninger og kultur innen samfunnssikkerhetsarbeidet må ses i sammenheng med det generelle forvaltnings- og ledelsesutviklingsarbeidet i staten. Program for bedre styring og ledelse i staten ble etablert i 2014 og er en del av Regjeringens arbeid med å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Ledere i staten, fortrinnsvis toppledere, er hovedmålgruppen for programmet. Se Prop. 1 S (2017–2018) Kommunal- og moderniseringsdepartementet for nærmere omtale.

4.4.1 Holdninger, kultur og ledelse for en god samfunnssikkerhet

I Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* er holdninger, kultur og ledelse for en god samfunnssikkerhet trukket frem som et av åtte sentrale områder.

Ledelsesoppmerksomhet og samordning på alle nivå i forvaltningen

Et kontinuerlig arbeid med samfunnssikkerhet og god samhandling i samfunnssikkerhetsarbeidet er høyt prioritert av Regjeringen. Ufordringene i samfunnssikkerhetsarbeidet skal sikres nødvendig oppmerksomhet, gjennom aktiv bruk av samarbeidsarenaer på alle nivå i forvaltningen. Regjeringen har regelmessig egne beredskapskonferanser som er dedikert til samfunnssikkerhets spørsmål. Regjeringens sikkerhetsutvalg behandler graderte saker og har hyppige møter. Til sammen sikrer dette at Regjeringen har vedvarende oppmerksomhet på sikkerhetsspørsmål og framdrift i prioriterte saker. Dedikerte arenaer for samfunnssikkerhet har også gitt Regjeringen større anledning til å se sårbarheter og behov for tiltak på tvers av statsrådenes ansvarsområder.

Det administrative apparatet for sentral krisehåndtering er basert på tre hovedelementer; Kriserådet, lederdepartementet og Krisestøtteenheten (KSE). Kriserådet har fem faste medlemmer; regjeringsråden ved Statsministerens kontor, utenriksråden i Utenriksdepartementet og departementsrådene i Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Forsvarsdepartementet. Rådet kan ved behov utvides med alle de øvrige departementene, og represen-

tanter for underliggende virksomheter og særskilte kompetansemiljøer.

Kriserådet har som hovedfunksjon å bidra til sentral krisehåndtering, gjennom bl.a. å sikre koordinering av tiltak som iverksettes av ulike sektorer og påse at spørsmål som krever politisk avklaring raskt legges frem for departementenes politiske ledelse eller regjeringen, jf. Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet.

Det gjennomføres både faste, periodiske møter i Kriserådet, og møter ved kriser eller store hendelser. Kriserådet er et viktig samordningsorgan, som skal bidra til god og koordinert saksfremstilling til regjeringen, og sørger for at aktuelle beredskapssaker får den nødvendige oppmerksomhet og blir håndtert.

Justis- og beredskapsdepartementet er fast lederdepartement ved sivile nasjonale kriser, med mindre annet blir bestemt. Departementets samordningsansvar og ansvar for hovedtyngden av de sivile rednings- og beredskapsressursene i Norge, gjør at Justis- og beredskapsdepartementet i de fleste sektorovergripende nasjonale kriser vil ha en sentral rolle.

KSE skal støtte lederdepartementet og Kriserådet i deres koordineringsfunksjoner og er permanent sekretariat for Kriserådet. KSE er forankret organisatorisk i Justis- og beredskapsdepartementet. KSE understøtter også Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle på samfunnssikkerhetsområdet og er fast kontaktpunkt for informasjon til og fra departementet ved ekstraordinære hendelser og kriser. KSE har ansvar for departementets sivile situasjonssenter som er døgnbemannet som del av Regjeringens satsing på styrket samfunnssikkerhet. Det er lagt opp til rutinemessig tett dialog med Forsvarets situasjonssenter og Utenriksdepartementets operative senter. Situasjonssenteret bidrar til at tidskritisk varsling og rapportering blir utført til enhver tid.

Departementenes samordningsråd for samfunnssikkerhet er et forum for informasjons- og erfaringsutveksling mellom departementene i arbeidet med samfunnssikkerhet, redningstjeneste og sivil-militært samarbeid. Samordningsrådet består av representanter fra samtlige departementer og Statsministerens kontor.

Fylkesmannen skal samordne samfunnssikkerhetsarbeidet i fylket, ivareta en rolle som pådriver og veileder i arbeidet med samfunnssikkerhet samt ivareta sitt ansvar for krisehåndtering ved hendelser. Fylkesmannen gir også veiledning til kommunene om samfunnssikkerhet, og fører

tilsyn med kommunenes etterlevelse av den kommunale beredskapsplikten.

God ledelse og aktivt medarbeiderskap står sentralt i arbeidet for å utvikle et politi som skaper bedre resultater, i en kultur preget av åpenhet og tillit, jf. programkategori 06.40.

En god sikkerhetskultur er en forutsetning for godt forebyggende arbeid. Den digitale utviklingen er det tydeligste eksempelet på at det ikke lenger er intuitivt hva som skaper god sikkerhet og hva som ikke gjør det. Systemene som skal sikres er ofte komplekse, avhengighetene til andre systemer mange og det krever ofte høy kompetanse å forstå systemene og deres sårbarheter. Dette kan skape en dårligere sikkerhetskultur, fordi mange vil oppleve seg som fremmedgjorte i forhold til sikkerhet og hvordan det skapes. Regjeringen arbeider for en bedre sikkerhetskultur i virksomheter og samfunnet generelt, bl.a. gjennom ulike kompetansehevede tiltak. Se også punkt 4.2.4 om IKT-sikkerhet og tiltak for økt IKT-sikkerhetskompentanse.

Resultater

Det er stor bevissthet i Regjeringen om viktigheten av å arbeide systematisk og ikke la uenigheter stoppe prosesser. Justis- og beredskapsministeren tar en aktiv rolle i samordning og koordinering av viktige saker, og det er økt legitimitet innad i forvaltningen knyttet til rollen som samordningsminister i samfunnssikkerhetsspørsmål. Et høyt ambisjonsnivå gjenspeiles i ny Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (samfunnssikkerhetsinstruksen), som ble fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017. Her er det inntatt krav til de hovedansvarlige departementene for de 14 kritiske samfunnsfunksjonene, noe som vil styrke koordinering og samordning. Videre er Justis- og beredskapsdepartementets generelle samordningsrolle skjerpet. Det er bl.a. fastsatt at hvis det oppstår uenighetssaker mellom departementene, plikter departementene å konsultere Justis- og beredskapsdepartementet, som skal forelegge saken innen rimelig tid for regjeringen eller Kongen i statsråd.

Det pågår et kontinuerlig arbeid for å sikre god ledelse på ulike nivåer i forvaltningen, hvor god rolleforståelse, rutiner og ansvar er avklart og forstått, både mellom nivåer og mellom involverte aktører og sektorer. God ledelse under hendelser er også en prioritert oppgave i departementet. Det organiseres derfor interne kurs i stabsledelse og kurs i krisestab. Også øvelser er et viktig virkemiddel som benyttes aktivt, jf. punkt 4.3.1.

Fylkesmannen fikk i 2016 en ekstra bevilgning på 10 mill. kroner til å styrke sitt samfunnssikkerhetsarbeid. Fra 2017 er denne bevilgningen lagt inn i de ordinære budsjetttrammene for fylkesmennene (kap. 525). Bevilgningen er viktig for å støtte fylkesmannens arbeid med oppfølging av kommunal beredskapsplikt. DSBs kommuneundersøkelse for 2017 viser en bedring i kommunenes systematiske samfunnssikkerhetsarbeid. 96 pst. av kommunene har gjennomført helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse, og det har vært en klar økning av de kommunene som oppfyller minimumskravene til analysen, fra 48 pst. i 2016 til 67 pst. i 2017. Flere av analysene er nye, eller revidert de senere år. 98 pst. av kommunene har en overordnet beredskapsplan. 53 pst. av kommunene oppfyller minimumskravene til denne i 2017, mot 41 pst. i 2016. Bedringen i kommunenes arbeid er resultat av en målrettet innsats mot fylkesmenn og kommuner knyttet til ivaretagelsen av deres samordningsrolle innen samfunnssikkerhet, herunder økt bevilgning og utvikling og formidling av nye veiledere.

Sikre og robuste kommunikasjonsløsninger er viktig i krisehåndteringen. Det pågår et arbeid for å øke utbredelsen av graderte kommunikasjonsløsninger, se punkt 4.2.2 for nærmere omtale.

Hovedredningssentralene igangsatte i 2016 flere konkrete tiltak for å legge til rette for økt grad av operativ ledelse og samordning mellom de to hovedredningssentralene. Et viktig tiltak er utdanning av nye redningsledere. Utdanningen har vært koordinert mellom de to sentralene og undervisningen har i større grad enn tidligere blitt gjennomført i felleskap. Dette har etter HRS sin vurdering ført til mer kompetente redningsledere. Hovedredningssentralenes innføring av Nødnett i operasjonsrommet gjør det mulig med mer samordning av konkrete hendelser mellom de to sentralene. Videre er hovedredningssentralene gitt et spesielt pådriveransvar når det gjelder vedlikehold og videreutvikling av samvirke innen redningstjenesten, jf. kongelig resolusjon av 19. juni 2015.

Utfordringer og tiltak

Arbeidet med holdninger, kultur og ledelse kan aldri anses som ferdig og må hele tiden fornyes og utvikles i alle organisasjoner. Et viktig arbeid for Regjeringen er å utvikle egnede rammebetingelser for forvaltningen som understøtter gode kultur og ledelse, som leverer ønskede resultater ikke minst i en krisesituasjon. Nærpolitireformen, ny brannutdanning, felles nødmeldesentraler for

politi og brann og omfattende øvelsesvirksomhet, også tverrsektorielt, er eksempler på tiltak som vil bidra til bedre samordning og mer effektive leveranser av tjenester.

Kommuneundersøkelsen og fylkesmannens tilsyn med kommunene viser at flere kommuner jobber godt med samfunnssikkerhet, men at det fortsatt er et stykke igjen til alle oppfyller krav i lov og forskrift. Fylkesmannen har en viktig oppgave i å veilede og følge opp kommunene i deres arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap.

Det er svært viktig at regionalt og lokalt nivå involveres i arbeidet med videreutvikling av totalforsvaret og økt motstandsdyktighet i samfunnet.

Forventningene til håndtering i regioner og kommuner ved en hendelse som medfører behov for totalforsvaret vil være komplekse og krevende. Derfor er fylkesmannens og kommunenes rolle som samordningsetater sentral i dette arbeidet.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB) har publisert to nye veiledere om samfunnssikkerhet i planlegging etter plan- og bygningsloven våren 2017. Fylkesmannen har viktige oppgaver i å følge opp kommunenes planlegging, og har innsigelsesmyndighet i plansaker på vegne av DSB. De nye veilederne følges opp med informasjons- og kompetansebyggende tiltak hos fylkesmannen.

Kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 456, post 01</i>	719 016	746 332	759 374
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 032	7 093	7 248
70	Overføringer til private	13 665	6 338	6 509
	Sum kap. 0451	739 713	759 763	773 131

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 456, post 01

Bevilgningen på posten skal dekke alle ordinære driftsutgifter og investeringer for DSB med underliggende driftsenheter, herunder Sivilforsvaret, skoler og regionkontorer. Drift av avdeling for nød- og beredskapskommunikasjon dekkes over kap. 456, post 01. Bemanningen utgjorde 547 årsverk per 31. august 2017 (DFØs definisjon for beregning av gjennomsnittlige årsverk). Dette inkluderer overføring av 16 årsverk fra tidligere DNK, jf. omtale under. Antall årsverk inkluderer ikke Sivilforsvarets tjenestepiktige styrker. Større nyanskaffelser m.v. betraktes som driftsrelaterte kostnader og dekkes under posten.

DSB skal også dekke kostnadene knyttet til økt ambisjonsnivå i EUs samordningsmekanisme, jf. Prop. 93 S (2013–2014) innenfor foreslått bevilgning.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3,7 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten.

Bevilgningen foreslås økt med 7,8 mill. kroner til etableringen av fagskole for brann- og rednings-

personell ved Norges Brannskole i Tjeldsund kommune, Nordland. Samlet bevilgning for 2018 utgjør 26,7 mill. kroner

Videre foreslås det at bevilgningen reduseres med 7,5 mill. kroner som i 2017 var bevilget til beredskapstiltak fra Sivilforsvaret i forbindelse med antatt økte asylankomster til Norge. Dette dreide seg i hovedsak om kostnader knyttet til vedlikehold, nedrigging eller etablering av ankomstsenter og mottak. Da Ankomstsenter Østfold videreføres i 2018 vil det kun være behov for en bevilgning på 0,2 mill. kroner som skal dekke kostnader knyttet til lagring av telt, senger og annet materiell.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,3 mill. kroner i forbindelse med overgangen til digital post til innbyggere og næringsliv.

I forbindelse med Stortingets behandling av Justis- og beredskapsdepartementets Prop. 1 S (2016–2017) ble det bevilget 12,2 mill. kroner til anskaffelse av nytt utstyr i Sivilforsvaret. Bevilgningen foreslås redusert med tilsvarende beløp som følge av at dette var engangsutgifter i 2017. Bevilgningen foreslås økt med 13,3 mill. kroner til anskaffelse av nytt utstyr i Sivilforsvaret.

Videre foreslås det at bevilgningen økes med 9,4 mill. kroner til et nytt godtgjøringssystem som sikrer at sivilforsvarstjeneste i form av opplæring, øvelser og innsatser ikke blir en betydelig økonomisk belastning for den enkelte.

I forbindelse med Stortingets behandling av Justis- og beredskapsdepartementets Prop. 1 S (2016–2017) ble det bevilget 49 mill. kroner til samlokaliseringer av politiets operasjonssentraler og brannvesenets 110-sentraler. Bevilgningen foreslås redusert med tilsvarende beløp som følge av at dette var engangsutgifter i 2017. Videre foreslås det at bevilgningen økes med 17,2 mill. kroner til samlokalisering av en nødmeldingssentral samt tilhørende samlokaliseringsaktiviteter.

Fra 1. mars 2017 ble Direktoratet for nødkommunikasjons (DNK) ansvarsområder og funksjoner overført til DSB, og DNK ble avviklet som eget direktorat. Det foreslås i tilknytning til dette å øke bevilgningen med 16 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen under kap. 456, post 01 som følge av at enkelte ansatte i tidligere DNK er organisatorisk overført til andre avdelinger i DSB, jf. omtale under kap. 456, post 01.

Det foreslås å øke bevilgningen på kap. 451, post 01 med 2,3 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av bevilgningen på kap. 455, post 01. Omposteringen gjelder helårsvirkningen av overføring av to stillinger knyttet til Program for forbedring av nødmeldetjenesten fra Redningstjenesten til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Bevilgningen foreslås økt med 10 mill. kroner som en generell styrking av DSBs arbeid med samfunnssikkerhet. Dette er helårsvirkning av

økningen på 5 mill. kroner som ble bevilget i forbindelse med Stortingets behandling av Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03 og post 06, jf. forslag til vedtak. Det foreslås videre at posten kan overskrides med inntil 75 pst. av inntektene under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 759,4 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

DSB administrerer skogbrannhelikopterberedskapen i Norge. Bevilgningen på posten dekker kostnadene knyttet til flytimer. Faste utgifter i denne beredskapen inngår som en del av bevilgningen under kap. 451, post 01. Videre dekker posten forskningsaktiviteter avtalt mellom DSB og SP Fire Research AS. Det foreslås en bevilgning på posten på 7,2 mill. kroner.

Post 70 Overføringer til private

Bevilgningen på posten skal dekke tilskudd til standardiseringsarbeidet på el-området i Norge, som ivaretas av Norsk Elektroteknisk Komité. Videre dekker posten tilskudd til Norges Sivilforsvarsforbund, og Norsk brannvernforenings forebyggende arbeid rettet mot brann i bolig.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6,5 mill. kroner.

Kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Gebyr	147 494	144 104	147 254
03	Diverse inntekter	30 253	25 617	26 177
06	Refusjoner	19 879	2 116	2 173
40	Salg av eiendom	6 987		
	Sum kap. 3451	204 613	171 837	175 604

Post 01 Gebyr

DSB krever inn avgift til dekning av utgifter for tilsyn rettet mot risikofylt virksomhet. Avgift kreves for førsteleddsomsetning av petroleumsprodukter og løsningsmidler, for ilandføring av petroleumsprodukter i rørledning fra sjøområder samt for førsteleddsomsetning av sprengstoff og krutt. Inntektene er avhengig av foregående års omsetnings- og/eller produksjonsnivå. Det kreves videre inn avgift for tilsyn med elektriske anlegg på land, i skip og på flyttbare offshoreinstallasjoner samt for tilsyn med elektromedisinsk utstyr i somatiske sykehus.

Det foreslås en bevilgning på posten på 147,3 mill. kroner.

Post 03 Diverse inntekter

Bevilgningen på posten består av inntekter i forbindelse med kursvirksomhet ved Norges brannskole, utleie av Sivilforsvarets anlegg, salg og bortleie av kursplasser og læremateriell mv. ved skolene. Deler av inntektene kommer fra utnyttelse av ledig kapasitet ved Sivilforsvarets beredskaps- og kompetansesenter og anlegg.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekter under kap. 3451, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 26,2 mill. kroner.

Post 06 Refusjoner

Bevilgningen på posten består av variable inntekter og refusjoner fra andre virksomheter m.v. Det budsjetteres ikke med noe beløp.

Kap. 452 Sentral krisehåndtering

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	25 778	26 651	25 889
	Sum kap. 0452	25 778	26 651	25 889

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke lønns- og driftsutgifter ved KSE, herunder husleie og videreutvikling og vedlikeholdskostnader for teknisk

infrastruktur. Bevilgningen på posten skal i tillegg dekke enhetens utgifter knyttet til sentral krisehåndtering, herunder situasjons- og mediemonitorering. Bevilgningen skal også dekke KSEs utgifter som sekretariat for Kriserådet. Bevilgningen

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3451, post 06, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2,2 mill. kroner.

Post 40 Salg av eiendom

Etter omorganisering i Sivilforsvaret har det pågått et kontinuerlig arbeid med å avhende sivilforsvarsanlegg. Erfaringene viser at det er vanskelig å avhende en del av disse anleggene i det åpne markedet. Det foreslås derfor at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt, eller til underpris når særlige grunner foreligger, jf. forslag til vedtak.

I forbindelse med avhending og stenging av sivilforsvarsanlegg, foreslås det videre at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 451, post 01, med inntil 75 pst. av inntektene under denne posten, jf. forslag til vedtak. Ved ev. salg i 2018, ønsker departementet å nettobudsjettere salgsmkostninger ved salg av faste eiendommer. Det kan være tilfeller der kostnader til rydding og sikring er større enn salgsinntekter og det vil være en nettokostnad å avhende anlegget. Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å trekke salgsmkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før overskytende beløp inntektsføres under kap. 3451, post 40, jf. forslag til vedtak.

skal dekke driften av sivilt situasjonssenter 24/7 samt driften av beslutnings- og loggføringsverktøyet KSE-CIM på gradert plattform. KSE-CIM er det hovedverktøyet departementet benytter seg av ved krisehåndtering. Alle nødvendige plandokumenter, tiltakskort, varslingslister og rutiner samt instruksverk holdes oppdatert og er elektronisk tilgjengelig i systemet.

Det foreslås å redusere bevilgningen på kap. 452, post 01 med 950 000 kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 400, post 01, knyttet til overføring av en stilling.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 25,9 mill. kroner.

Kap. 453 Sivil klareringsmyndighet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter		8 900	31 740
	Sum kap. 0453		8 900	31 740

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker kostnader til drift av den nye sivile klareringsmyndigheten, herunder bl.a. lønn og andre personalkostnader til en bemanning tilpasset dagens saksmengde, samt

kostnader til leie av lokaler i Moss og drift av IKT-løsninger.

Det foreslås å øke bevilgningen med 22,7 mill. kroner knyttet til driften av den nyopprettede virksomheten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 31,7 mill. kroner.

Kap. 454 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	721 137	726 704	689 341
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	420 119	2 140 161	2 513 208
	Sum kap. 0454	1 141 256	2 866 865	3 202 549

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker kostnader til drift av den offentlige redningshelikoptertjenesten og prosjektet for anskaffelsen av nye redningshelikoptre samt ressurser knyttet til oppfølging av prosjektet. Bevilgningen inkluderer videre en tiltaksplan for dagens Sea King-redningshelikopterflåte, som skal bidra til å opprettholde drift og god beredskap frem til de nye redningshelikoptrene er innfasert.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 3,6 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten.

Det foreslås å øke bevilgningen med 6,1 mill. kroner i forbindelse med å øke antall besetninger i redningshelikoptertjenesten med to fra og med andre halvår 2018, jf. Innst. 82 S (2011–2012) *Innstilling fra justiskomiteen om anskaffelse av nye redningshelikoptre mv. i perioden 2012–2020*.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 14 mill. kroner knyttet til prosjektet for anskaffelsen

av nye redningshelikoptre på bakgrunn av et forventet lavere aktivitetsnivå.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 14,5 mill. kroner i forbindelse med at 330-skvadronen ikke skal ha personell på Florø-basen i perioden med midlertidig sivil redningshelikopterkapasitet.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 22,9 mill. kroner i tråd med gjeldende plan for vedlikeholds-, oppgraderings- og modifiseringsprogrammet for dagens Sea King-redningshelikoptre. Det er foreslått en samlet ramme på 75 mill. kroner til gjennomføring av tiltak i vedlikeholdsprogrammet i 2018. Det er videre foreslått en bestillingsfullmakt for udekket beløp for tiltakene ved utgangen av 2018 på 112 mill. kroner.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 454, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3454, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 689,3 mill. kroner.

Kap. 3454 Redningshelikoptertjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Refusjoner	24 511	25 197	25 877
	Sum kap. 3454	24 511	25 197	25 877

Post 01 Refusjoner

Bevilgningen på posten dekker refusjoner fra Helse- og omsorgsdepartementet som kjøper ambulansetimer i redningshelikoptertjenesten fra Justis- og beredskapsdepartementet. Refusjonen føres på kap. 3454, post 01 Refusjoner. Det fore-

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker investeringer til den offentlige redningshelikoptertjenesten og investeringer knyttet til anskaffelsen av nye redningshelikoptre.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 72,2 mill. kroner i tråd med gjeldende plan for vedlikeholds-, oppgraderings- og modifiseringsprogrammet for dagens Sea King-redningshelikoptre.

I Regjeringens forslag til budsjett for 2018 er det satt av 2 513,2 mill. kroner til utbetalinger knyttet til investeringer ved kjøp av nye redningshelikoptre og nødvendige tiltak for tilrettelegging av infrastruktur.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2 513,2 mill. kroner.

slås at det gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 454, post 01, mot tilsvarende merinntekt under kap. 3454, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 25,9 mill. kroner.

Kap. 455 Redningstjenesten

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	98 758	104 778	104 187
21	Spesielle driftsutgifter	22 616	27 008	27 599
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	8 917	8 546	8 717
71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	52 801	46 399	47 652
72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	94 453	106 656	109 536
	Sum kap. 0455	277 545	293 387	297 691

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker kostnader ved sentrale elementer ved redningstjenesten, herunder HRS. Bemanningen ved HRS utgjorde 48 årsverk per 31. august 2017.

Bevilgningen på posten inkluderer utgifter forbundet med det internasjonale satellittbaserte nødpeilesystemet COSPAS-SARSAT og til Justis- og beredskapsdepartementets nasjonale og internasjonale forpliktelser og engasjement innen redningstjenesten.

Det foreslås å redusere bevilgningen på kap. 455, post 01 med 2,25 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen på kap. 451, post 01. Omposteringen gjelder helårsvirkningen av overføring av to stillinger knyttet til Program for forbedring av nødmeldetjenesten fra Redningstjenesten til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Det foreslås å øke bevilgningen med 0,7 mill. kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie, som en videreføring av bevilgningsendring i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,5 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 104,2 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten omfatter utgifter til å engasjere private selskaper, f.eks. helikopterselskaper, og frivillige redningsorganisasjoner i det enkelte redningstilfelle, refusjon til frivillige hjelpere for innsats i redningstjenesten, forbruk og erstatning av tapt materiell mv. Forbruket på posten er vanskelig å anslå, da utgiftene varierer med antall og omfang av redningsaksjoner. Foruten en generell økning i antall hendelser, har hendelsen karakter krevd større bruk av sivile helikopter- og flyressurser enn tidligere. Refusjoner til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten har også økt utover ordinær prisutvikling.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 27,6 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker diverse investeringer til HRS for anskaffelse og vedlikehold av utstyr til hovedredningssentralene.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,7 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til FORF (Frivillige organisasjoners redningsfaglige forum)

og frivillige organisasjoner i redningstjenesten som representeres av paraplyorganisasjonen FORF. Bevilgningen kan også dekke tilskudd til andre særs relevante frivillige organisasjoner innen redningstjenesten. Målsettingen er å inspirere disse til innsats på det redningsfaglige området gjennom tilskudd til kurs og kompetanseutvikling, utstyr, drift av organisasjonene mv. Midlene gis til hovedorganisasjoner, som vil være ansvarlig for fordelingen til lokale lag og foreninger innen egen organisasjon som har betydning for redningstjenesten. Posten inkluderer også premie til forsikringsordning for frivillige i redningstjenesten og ivaretagelse av sekretariatsfunksjonen til Nasjonalt redningsfaglig råd. Sistnevnte ivaretas av FORF.

Bevilgningen inkluderer også tilskudd til de frivillige organisasjonene i redningstjenesten til

svarer abonnementsordningen for alle brukere av Nødnett.

Videre dekkes utgifter til dykkeropplæring til frivillige som deltar i redningsdykkerberedskap, og som må ha redningsdykkersertifisering.

Det foreslås en bevilgning på posten på 47,7 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenesten

Bevilgningen på posten skal bl.a. dekke tilskudd til Telenor for den samfunnsplågte tjenesten de utfører i forbindelse med Kystradioens nød- og sikkerhetstjeneste, samt bidrag til opprettholdelse av 24-timers tårntjeneste på Svalbard lufthavn.

Det foreslås en bevilgning på posten på 109,5 mill. kroner.

Kap. 3455 Redningstjenesten

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Refusjoner	2 864		
	Sum kap. 3455	2 864		

Post 01 Refusjoner

Bevilgningen dekker refusjoner gjennom ulike aktiviteter i redningstjenesten. Det budsjetteres ikke med noe beløp.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet gis fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 455, post 01 mot en tilsvarende merinntekt under kap. 3455, post 01, jf. forslag til vedtak.

Kap. 456 Nød- og beredskapskommunikasjon, kan nyttes under kap. 451, post 01

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 451, post 01</i>	544 044	211 578	121 526
21	Spesielle driftsutgifter – infrastruktur Nødnett		335 522	357 672
22	Spesielle driftsutgifter – tjenester og produkter		63 653	94 960
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	486 083	359 109	34 352
	Sum kap. 0456	1 030 127	969 862	608 510

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker kostnader forbundet med drift av DSBs avdeling for nød- og beredskapskommunikasjon (NBK), inkludert DSBs driftsorganisasjon for support og drift av brann og andre brukeres kommunikasjonsentraler og radioterminaler (BTS/BDO). Bemanningen utgjorde 82 årsverk per 31. august 2017 (DFØs definisjon for beregning av gjennomsnittlige årsverk). Videre dekker bevilgningen utgifter til en fellesfunksjon for å forvalte utstyret som er knyttet til Nødnett.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,1 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 74 mill. kroner i forbindelse med at avsluttende aktiviteter og investeringer knyttet til utbyggingen av trinn 2 av Nødnett etter planen skal ferdigstilles i 2017.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 16 mill. kroner mot en tilsvarende økning av bevilgningen under kap. 451, post 01 som følge av at enkelte ansatte i tidligere DNK er organisatorisk overført til andre avdelinger i DSB jf. omtale under kap. 451.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,8 mill. kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie, som en videreføring av bevilgningsendring i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2017 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 121,5 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter – infrastruktur Nødnett

Bevilgningen på posten dekker kostnader til drift av sentral infrastruktur i Nødnett. Det inkluderer kostnader til leie av datalinjer og innplassering av nytt utstyr i eksisterende basestasjoner i tillegg til betaling av leverandør for drift og vedlikehold av basestasjoner, kjernenett og andre sentrale nettverkskomponenter som brukere i Nødnett kan ha nytte av. Abonnementsavgiften faktureres kundene i Nødnett, og inntektene føres på kap. 3456, post 01 Abonnementsinntekter.

Det foreslås å øke bevilgningen med 15,7 mill. kroner i forbindelse med at investeringer som er

gjennomført i 2017 knyttet til landsdekkende utbygging medfører økte driftsutgifter.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,7 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform i staten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 357,7 mill. kroner.

Post 22 Spesielle driftsutgifter – tjenester og produkter

Bevilgningen dekker driftsutgifter for tjenester og produkter som tilbys brukerne gjennom DSBs avtaler med leverandører i Nødnett. Dette omfatter linjeleie til og drift av kommunikasjonsentralutstyr. Disse utgiftene betales av brukerne i form av refusjoner til DSB. Bevilgningen dekker videre drift og vedlikehold av nettverkskomponenter som bestilles og betales av den enkelte bruker. Investerings- og anskaffelseskostnaden føres på kap. 456, post 45 og refunderes på kap. 3456, post 04.

Det foreslås å øke bevilgningen med 28,8 mill. kroner bl.a. som følge av økte kostnader for Nødnettjenester og produkter i forbindelse med trinn 1 og trinn 2, herunder økte supportkostnader for kontrollrommene.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2017 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 22 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 95 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til avsluttende aktiviteter og investeringer knyttet til utbyggingen av trinn 2 av Nødnett. Bevilgningen dekker videre kostnader for tilleggs kjøp av utstyr og funksjonalitet som bestilles av Nødnettbrukere og anskaffes gjennom DNKs avtaler med leverandører av Nødnett. Disse kostnadene dekkes inn av refusjoner på kap. 3456, post 04. Bevilgningen dekker også merverdiavgift i forbindelse med overføring av eierskap for utstyr i Nødnett fra DNK til brukermiljøer i etatene.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 211 mill. kroner i forbindelse med ferdigstilling av avsluttende aktiviteter og investeringer knyttet til utbyggingen av trinn 2 av Nødnett.

Eierskap for utstyr i Nødnett er overført fra DSB til brukermiljøer i etatene. Det foreslås å

redusere bevilgningen med 147,2 mill. kroner i forbindelse med at merverdiavgiften påløper i 2017.

Det foreslås å øke bevilgningen med 8,7 mill. kroner som følge av økt omfang av tilleggskjøp.

Det foreslås å øke bevilgningen med 25 mill. kroner til forsterket sikring av skjermingsverdige objekter i Nødnett.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2017 får fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 45 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 34,4 mill. kroner.

Kap. 3456 Nød- og beredskapskommunikasjon

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Abonnementsinntekter	299 591	316 318	339 329
02	Refusjoner driftsutgifter	99 954	40 253	42 204
03	Refusjoner spesielle driftsutgifter – tjenester og produkter	55 680	63 756	94 969
04	Refusjoner større utstyrsanskaffelser og vedlikehold		445	9 352
	Sum kap. 3456	455 225	420 772	485 854

Post 01 Abonnementsinntekter

Bevilgningen omfatter DSBs inntekter fra abonnementsordningen i Nødnett. Stortinget har i Innst. S. nr. 4 (2004–2005), Innst. S. nr. 104 (2006–2007) og Innst. 371 S (2010–2011) sluttet seg til at brukerne skal dekke driftsutgiftene etter hvert som Nødnett bygges ut og tas i bruk, og at utgiftene skal dekkes innenfor etatenes til enhver tid gjeldende budsjetttrammer. Forventet brukerbetaling er basert på de prinsipper for brukerbetaling som ble redegjort for i St.prp. nr. 30 (2006–2007) og Prop. 100 S (2010–2011) samt at flere tar nettet i bruk.

Det foreslås å øke bevilgningen med 14 mill. kroner som følge av en forventet økning i antall abonnenter i Nødnett.

Det foreslås en bevilgning på posten på 339,3 mill. kroner.

Post 02 Refusjoner driftsutgifter

Bevilgningen omfatter refusjoner til DSB for enkelte driftskostnader til direktoratet som skal finansieres av brukerbetalingsordninger. Eksempler på dette er tilskudd gjennom deltakelse i EU-programmer, deltakeravgift i forbindelse med arrangementer mv. Bevilgningen omfatter videre

betaling til DSBs driftsorganisasjon (BTS/BDO) for support og drift av kommunikasjonsentraler og radioterminaler til brukerne. I tillegg inkluderer bevilgningen betaling fra nødetatene for fellesfunksjonen som skal forvalte utstyr på kommunikasjonsentralene og radioterminaler som er knyttet til Nødnett. De frivillige organisasjonene i redningstjenesten som er brukere av Nødnett er ikke omfattet av dette. Deres andel finansieres over direktoratets driftsbevilgning.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2017 gis fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 01 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 42,2 mill. kroner.

Post 03 Refusjoner spesielle driftsutgifter – tjenester og produkter

Bevilgningen omfatter refusjoner for tjenester og produkter som tilbys kunder av Nødnett utover abonnementsordningen i Nødnett. Det innebærer refusjoner for linjeleie til og drift av kommunikasjonsentralutstyr samt refusjoner for drift og vedlikehold av nettverkskomponenter som bestilles og betales av den enkelte bruker. Videre vil det i

forbindelse med utbyggingen kunne påløpe utgifter for DNK som skal refunderes av leverandøren. Omfanget av disse refusjonene er uforutsigbare.

Det foreslås å øke bevilgningen med 28,7 mill. kroner bl.a. som følge av økte supportkostnader for kontrollrommene og økte driftsutgifter for tilleggsutstyr som bestilles av kunder.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2017 gis fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 22 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456, post 03, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 95 mill. kroner.

Post 04 Refusjoner større utstyrsanskaffelser og vedlikehold

Bevilgningen omfatter refusjoner fra brukere for investeringer og anskaffelser som bestilles av brukerne gjennom DSBs avtaler med leverandører av Nødnett. Utgiftene føres på kap. 456, post 45 og DSB fakturerer kundene for dette.

Det foreslås å øke bevilgningen med 8,7 mill. kroner som følge av økt omfang av tilleggskjøp.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2017 gis fullmakt til å kunne overskride bevilgningen på kap. 456, post 45 mot tilsvarende merinntekter under kap. 3456, post 04, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 9,4 mill. kroner.

Programkategori 06.60 Andre virksomheter

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	1 571 440	1 525 012	1 644 154	7,8
	Sum kategori 06.60	1 571 440	1 525 012	1 644 154	7,8

Utgifter under programkategori 06.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
460	Spesialenheten for politisaker	40 204	46 125	46 445	0,7
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.	1 109 612	1 087 943	1 171 116	7,6
467	Norsk Lovtidend	4 171	4 221	4 284	1,5
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker	15 584	16 718	16 835	0,7
469	Vergemålsordningen	401 869	370 005	405 474	9,6
	Sum kategori 06.60	1 571 440	1 525 012	1 644 154	7,8

1 Innledning

Programkategori 06.60 omfatter Spesialenheten for politisaker, særskilte straffesaksutgifter m.m. (herunder blant annet utgifter til advokater, tolk og sakkyndig i straffesaker), Den rettsmedisinske kommisjon, Norsk Lovtidend, Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker og vergemålsordningen.

1.1 Programkategoriens innplassering i straffesakskjeden

Programkategori 06.60 omfattes først og fremst av målet om en mer effektiv straffesakskjede. Målet om en mer effektiv straffesakskjede ivaretas gjennom kontrollfunksjonene som er lagt til Den retts-

medisinske kommisjon, Spesialenheten for politisaker, Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker og gjennom dekning av særskilte straffesaksutgifter. En god rettsprosess er avhengig av at tiltalte og fornærmede får nødvendig juridisk bistand. Dekning av utgifter til forsvarer og bistandsadvokat, samt dekning av utgifter til tolk og sakkyndig er derfor sentralt for å sikre en effektiv straffesakskjede. Spesialenheten for politisaker bidrar også til å forebygge og redusere straffbare handlinger i politiet og påtalemyndigheten.

Målene for programkategori 06.60 Andre virksomheter er:

- Redusere alvorlig kriminalitet
- Styrke forebyggingen av kriminalitet
- En mer effektiv straffesakskjede

1.2 Mål for vergemålsordningen

Departementet har hatt følgende virksomhetsspesifikke mål:

- Økt rettssikkerhet og rettslikhet for vergetrengende.

Departementet vurderer å endre målformuleringen i forbindelse med tildelingsbrevet for 2018. Vergemålsområdet er fremdeles et prioritert område som Statens sivilrettsforvaltning og fylkesmannsembetene vil bli målt på i 2018.

Vergemålsmyndighetene skal bidra til økt rettssikkerhet og rettslikhet for vergetrengende gjennom deres arbeid med å ivareta rettighetene og interessene til mindreårige og voksne som ikke er i stand til å ivareta sine interesser på egen hånd.

1.3 Norsk Lovtidend

Programkategorien omfatter også Norsk Lovtidend som publiserer kunngjøringer om endringer av lover, forskrifter og andre vedtak. Lovtidend bidrar til at regelverk er lett tilgjengelig og at regelverksendringer offentliggjøres raskt. Lov- og forskriftsendringer kunngjøres elektronisk på Lovdatas hjemmesider. Den trykte utgaven ble avvirket i 2017.

2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen foreslår å:

- øke bevilgningen på kap. 469 Vergemålsordningen, post 01 med 43 mill. kroner for å bedre kapasiteten i vergemålsforvaltningen og bidra til at målene med reformen fra 2013 oppfylles.

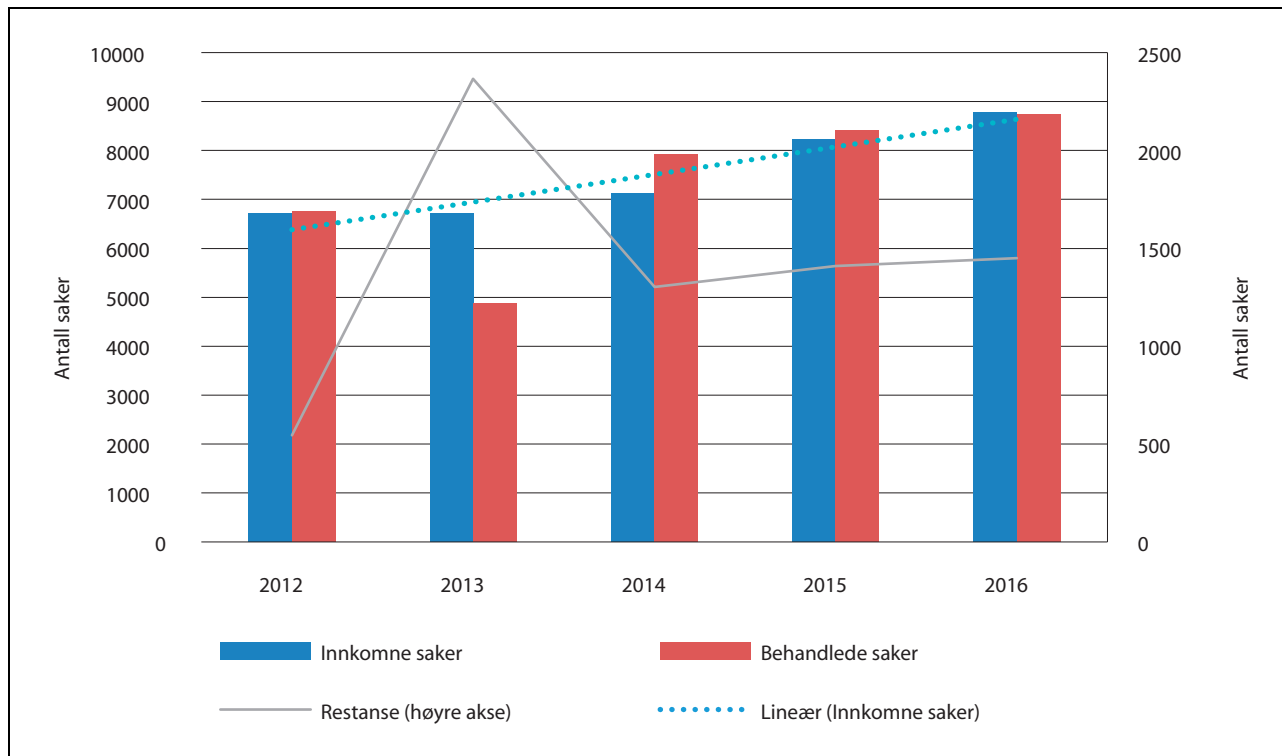
3 Straffesakskjeden

3.1 Den rettsmedisinske kommisjon (DRK)

Den rettsmedisinske kommisjons primære oppgave er å kvalitetssikre rettsmedisinske erklæringer og uttalelser som gis av sakkyndige i straffesaker.

3.1.1 Saksavvikling

I 2016 mottok kommisjonen 8 782 erklæringer. Dette tilsvarer en økning på mer enn 500 erklæringer fra året før. Dette er et historisk høyt antall og setter kommisjonen under press. Det er særlig innen rettspatologi og klinisk rettsmedisin økningen har kommet, og innkomne erklæringer på dette feltet utgjorde i 2016 nesten 50 pst. av innkomne saker. I samme periode har det også vært en svak, men konsistent økning i antallet rettspsykiatriske erklæringer. Den generelle økningen i saksinngangen skyldes antakelig mer kunnskap om innsendelsesplikten til kommisjonen, men også sterkere fokus på oppfølging og oppklaring av volds- og seksualforbrytelser. Innkomne erklæringer i volds- og sedelighetssaker har økt med henholdsvis 40 og 20 pst. siden 2015.

Figur 2.18 Saksavvikling i DRK 2012–2016

3.1.2 Tiltak: Styrket kapasitet

Justis- og beredskapsdepartementet innførte i 2014 ny modell for rekruttering og oppnevning av medlemmer til Den rettsmedisinske kommisjon. Formålet med omleggingen var å sikre et bredt rekrutteringsgrunnlag samt en åpen og transparent rekrutterings- og oppnevningssprosess. Modellen ble første gang benyttet i 2015. På bakgrunn av erfaringene har departementet gjort enkelte endringer i retningslinjene for rekruttering og oppnevning av medlemmer.

Den rettsmedisinske kommisjon opplever kapasitetsutfordringer som følge av økt saksinnang. Dette til tross for at kommisjonen ble utvidet med fem medlemmer i 2015. Arbeid med å finne gode løsninger prioriteres i 2017.

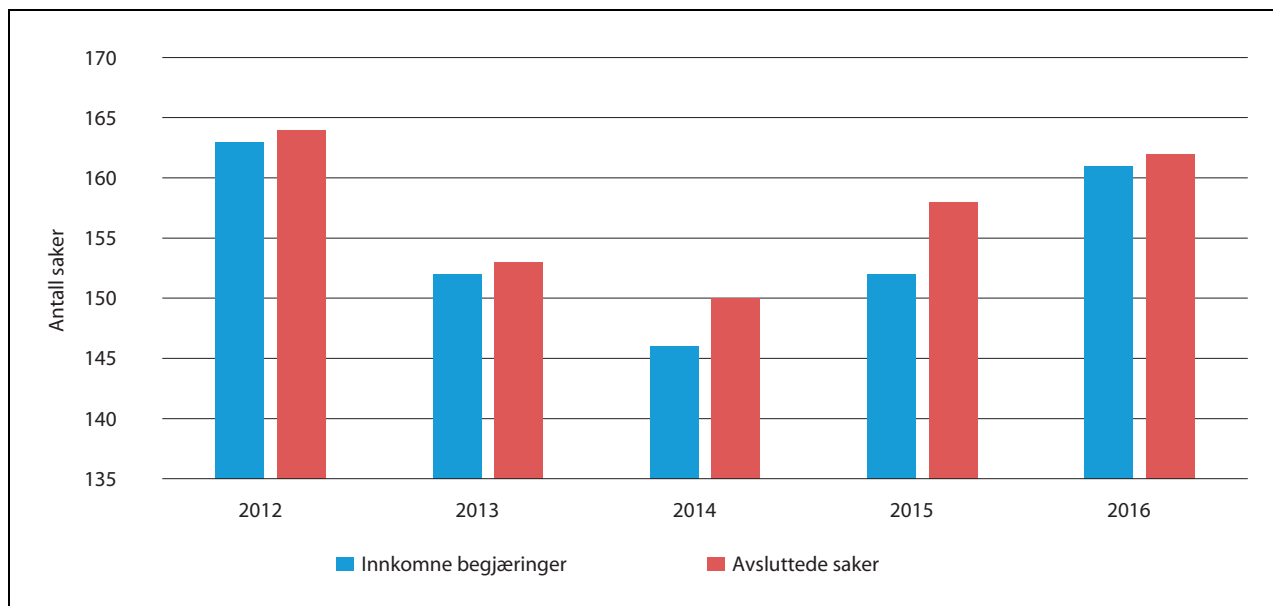
Regjeringen foreslår å styrke sekretariatet for Den rettsmedisinske kommisjon med 1 mill. kro-

ner i 2018, jf. omtale under programkategori 06.70. Målet er å avlaste kommisjonen.

3.2 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker er et uavhengig organ som skal ta stilling til om en domfelt med rettskraftig dom skal få ny behandling av saken i retten.

I 2016 mottok Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker 161 begjæringer om gjenåpning, mot 152 i 2015. Det ble avsluttet til sammen 162 saker, hvorav 140 saker er realitetsvurdert. 11 saker ble gjenåpnet, noe som tilsvarer åtte pst. av de realitetsvurderte begjæringene. Dette er et noe lavere forholdstall enn for perioden 2004–2016 som helhet, der 15 pst. av de realitetsvurderte sakene ble gjenåpnet.

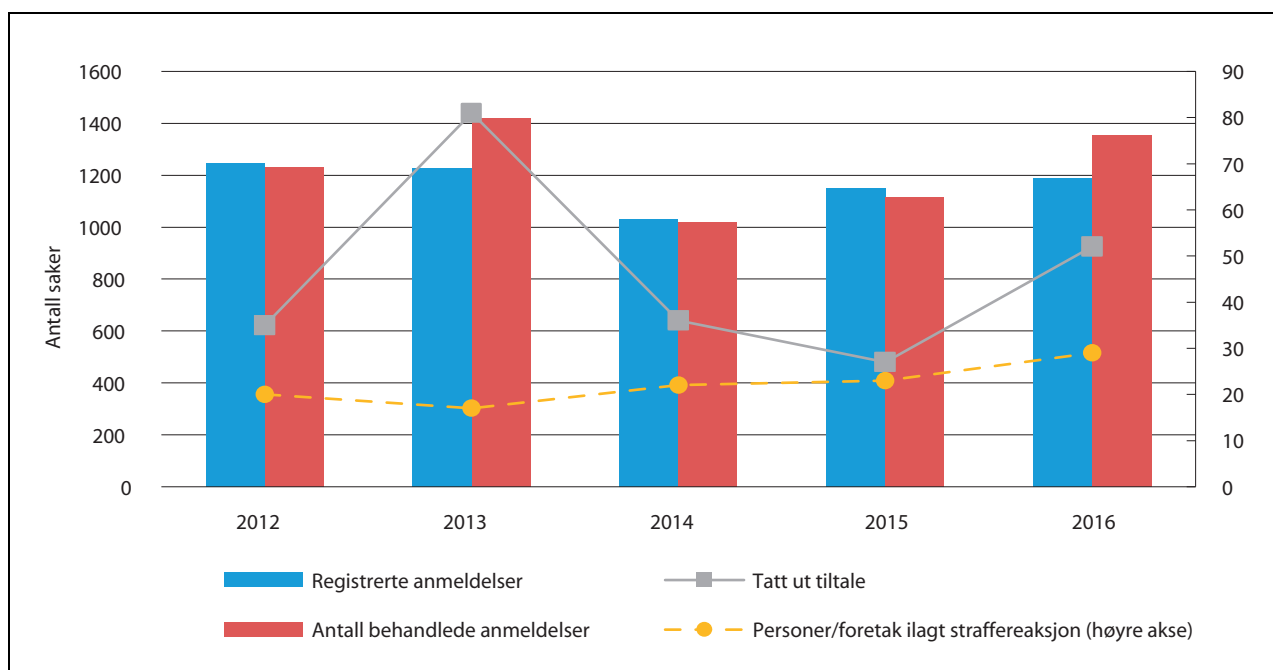
Figur 2.19 Saksavvikling i Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker 2012–2016

3.3 Spesialenheten for politisaker

Spesialenheten for politisaker etterforsker, påtaleavgjør og irettfører saker der ansatte i politiet eller påtalemyndigheten er anmeldt for å ha begått en straffbar handling i tjenesten. Spesialenheten for politisaker iverksetter også etterforskning dersom noen dør eller blir alvorlig skadet som følge av politiets eller påtalemyndighe-

tens tjenesteutøvelse, selv om det ikke er mistanke om straffbar handling.

Den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden hos Spesialenheten for politisaker ble redusert med 19 dager fra 2015 til 2016, fra hhv. 204 til 183 dager. Den positive utviklingen kan bl.a. tilskrives økt bruk av telefonavhør. I tillegg var færre ressurser bundet opp i korrupsjonssaken mot en tjenestemann ved Oslo politidistrikt.

Figur 2.20 Saksavvikling i Spesialenheten for politisaker 2012–2016

3.4 Advokatbistand

3.4.1 Advokatsalæret

Salær til offentlig oppnevnt forsvarer, bistandsadvokater, sakkyndige og tolker reguleres gjennom «Forskrift om salær fra det offentlige til advokater mv.» (salærforskriften). Salærsatsen foreslås videreført med 1 020 kroner timen i 2018.

Godtgjørelse ved reisefravær til advokater, tolker og sakkyndige ble halvert fra 1. januar 2017. Stortinget har i anmodningsvedtak nr. 276, 16. desember 2016 bedt Regjeringen evaluere endringen av salærforskriften når det gjelder godtgjørelse ved reisefravær i løpet av tre år og komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Saken er til behandling i departementet.

3.4.2 Advokatlovutvalget

Advokatlovutvalget overleverte sin utredning NOU 2015: 3 *Advokaten i samfunnet* til Justis- og beredskapsdepartementet 19. mars 2015. Utvalget har gjennomgått regelverket for advokater og andre som yter rettshjelp.

Utredningen har vært på høring og saken er til behandling i departementet.

4 Vergemål

4.1 Resultater og utfordringer for vergemålsforvaltningen

Vergemålsforvaltningen skal ivareta rettighetene og interessene til mindreårige og voksne som ikke er i stand til å ivareta egne interesser. Ny vergemålslov trådte i kraft 1. juli 2013. Et sentralt mål med vergemålsreformen er at vergemålet i større grad tilpasses den enkelte vergetrengendes hjelpebehov og ønsker. Loven dannet grunnlag for omfattende organisatoriske endringer ved at overformynderiene i kommunene ble avviklet og ansvar og oppgaver ble overført til fylkesmannsembetene. Fylkesmannsembetene er lokal vergemålsmyndighet og følger opp verger og representanter for enslige mindreårige asylsøkere. Statens sivilrettsforvaltning er sentral vergemålsmyndighet og klage- og tilsynsorgan.

Gjennomføring av vergemålsreformen har vært mer utfordrende enn forutsatt. Dette skyldes blant annet forsinkelser i utviklingen av nytt IKT-system for digital saksbehandling, betydelig økning i antall vergemål og kapital til forvaltning samt økning i asylsøknader fra enslige, mindreårige asylsøkere høsten 2015. Dette har medført kapasitetsutfordringer i embetene og påvirket graden av måloppnåelse. Enkelte oppgaver som blant

annet tilsyn med verger, tilgjengelighet overfor brukerne og individtilpasning av vergemål er nedprioritert for å ivareta grunnleggende oppgaver som opprettelse av vergemål, utbetaling av godtgjøring og utgiftsdekning til verger og representanter samt opplæring av verger og representanter.

I Prop. 1 S Tillegg 1 (2015–2016) ble det bevilget øremerkede midler til å bedre datakvaliteten i saksbehandlingssystemet (VERA). Fylkesmannsembetene har gjort et betydelig arbeid med å bedre datakvaliteten. Mangelfull datakvalitet gjør det vanskelig å måle økningen i antall saker fra år til år, da tallene ikke er direkte sammenlignbare. Ved utgangen av 2016 var det registrert om lag 64 000 vergemål på landsbasis, sammenlignet med 50 000 ved reformstart. I tillegg var det registrert ca. 3 800 representantoppdrag for enslige, mindreårige asylsøkere.

Statens sivilrettsforvaltning mottok 671 klagesaker i 2016 mot 492 klagesaker i 2015. Restansene er likevel vesentlig redusert fra 2015 og antall behandlede klagesaker har økt fra 617 i 2015 til 733 i 2016. Gjennom klagesakene er viktige problemstillinger av betydning for utviklingen av vergemålsfeltet behandlet og prinsipielle vedtak er publisert på Lovdata. I tillegg informerer Statens sivilrettsforvaltning embetene om uttalelser fra Sivilombudsmannen, enkeltdommer og annen relevant informasjon for å sikre lik praksis i embetene.

Selv om vergemålsforvaltningen har hatt utfordringer etter ikrafttredelse av reformen, er økningen i antall vergemål et tegn på at rettssikkerheten er bedre ivaretatt sammenlignet med tidligere ordning, ved at flere som har behov for verge får det.

Det er behov for å styrke vergemålsordningen. Befolkningen og velstanden i Norge har økt mer enn det som ble lagt til grunn før reformen. Antall vergemål har økt med om lag 25 pst. Tilsvarende har antall kapitalkontoer og kapital til forvaltning økt med 50 pst., fra 13 mrd. kroner i 2013 til over 20 mrd. kroner i 2017. Ifølge SSB vil befolkningsveksten fortsette og gjennomsnittlig levealder øke. Befolkningsutviklingen tilsier at antall vergemål vil fortsette å øke de neste årene.

4.2 Tiltak – Bedre kapasitet i vergemålsforvaltningen

Fylkesmannsembetene ble styrket med 21,5 mill. kroner til økt bemanning i 2014 (jf. omtale i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014)). Målet var å sette embetene i stand til å håndtere utfordringene knyttet til gjennomføring av vergemålsreformen. Dette gjaldt særlig forsinkelser i innføring av nytt

saksbehandlingssystem. I 2015 og 2016 ble henholdsvis 7 og 6 mill. kroner av den midlertidige bevilgningsøkningen videreført. Målet var å bygge ned restanser. Som følge av økningen i asylsøknader høsten 2015, bevilget Stortinget 46,1 mill. kroner til midlertidig styrking av representantordningen for enslige mindreårige asylsøkere i 2016. 8,7 mill. kroner av tilleggbevilgningen ble videreført i 2017 for å bygge ned restanser. I tillegg ble vergemålsforvaltningen styrket med 6 mill. kroner i 2017.

Fremtidsfullmakt er et privatrettslig alternativ til vergemål som helt eller delvis kan erstatte et ordinært vergemål. Økt bruk av fremtidsfullmakt kan på sikt redusere presset på vergemålsforvaltningen og økningen i antall vergemål.

Videreutvikling av saksbehandlingssystemet vil på sikt frigjøre saksbehandlingsskapasitet i embetene, og er nødvendig for at vergemålsmyndighetene skal kommunisere digitalt med brukere og andre offentlige etater.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 43 mill. kroner i 2018. Målet er å sette vergemålsmyndighetene i bedre stand til å nå målene med reformen.

Justis- og beredskapsdepartementet vil også vurdere behovet for regelverksendringer for å effektivisere og forenkle vergemålsordningen.

Boks 2.2 Fremtidsfullmakt

Fremtidsfullmakt er en fullmakt til en eller flere personer om å representere den som gir fullmakten, etter at han/hun på grunn av sinnslidelse eller alvorlig svekket helbred ikke lenger er i stand til å ivareta egne interesser. Fullmaktsgiver har stor grad av frihet til å bestemme hva fremtidsfullmakten skal omfatte. Fremtidsfullmakten kan omhandle økonomiske og personlige interesser, eller begrenses til nærmere angitte forhold. Enhver som har fylt 18 år og har evnen til å forstå hva en slik fullmakt innebærer, kan opprette fremtidsfullmakt. Fremtidsfullmakten skal være skriftlig og undertegnet av to vitner. Når fremtidsfullmakten trer i kraft, kan fullmektigen be fylkesmannen om å stadfeste ikrafttredelsen. Fremtidsfullmakt er definert og regulert i vergemålsloven kapittel 10.

Kap. 460 Spesialenheten for politisaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter	40 204	46 125	46 445
	Sum kap. 0460	40 204	46 125	46 445

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke driftsutgifter til Spesialenheten for politisaker som lønn, godtgjørelser, husleie og andre administrative utgifter. Spesialenheten for politisaker hadde 35,2 årsverk per 1. juli 2017.

Bevilgningen foreslås redusert med 231 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 46,4 mill. kroner.

Kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter m.m.

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter	1 109 612	1 087 943	1 171 116
	Sum kap. 0466	1 109 612	1 087 943	1 171 116

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker hovedsakelig utgifter til juridisk bistand i straffesaker til personer som har rett til advokatbistand i medhold av straffeprosessloven kap. 9 og 9 a. Dette er personer som har status som siktet eller tiltalt, fornærmet, fornærmedes pårørende eller etterlatte.

Bevilgningen på posten dekker utgifter til salær og reise- og kostgodtgjørelse til forsvarere, bistandsadvokater, tolker og sakkyndige oppnevnt av retten eller av Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker. Den dekker også tapt arbeidsfortjeneste til ikke-salærberettigede tolker og sakkyndige i straffesaker. Bevilgningen dekker videre enkelte utgifter til Den rettsmedisinske kommisjon som honorar/godtgjørelse og reise- og kursutgifter. Bevilgningen dekker også salær og reise- og oppholdsutgifter til aktor i militære

straffesaker og utgifter til Justis- og beredskapsdepartementet til oversettelse av rettsanmodninger og i utleveringssaker.

De totale utgiftene på posten avhenger hovedsakelig av antall straffesaker med oppnevnte forsvarere eller bistandsadvokater, omfanget av disse sakene, bruken av tolker og sakkyndige i den enkelte sak og størrelsen på den offentlige salær-satsen.

Bevilgningen foreslås økt med 86 mill. kroner med utgangspunkt i regnskapstall og forventet utvikling.

Bevilgningen foreslås redusert med 500 000 kroner som følge av avvikling av juryordningen.

Bevilgningen foreslås redusert med 5,4 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1 171,1 mill. kroner.

Kap. 467 Norsk Lovtidend

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter	4 171	4 221	4 284
	Sum kap. 0467	4 171	4 221	4 284

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til bearbeidning av manuskripter og arbeidet med den elektroniske utgaven av Norsk Lovtidend.

På grunn av blant annet tilpasning til EØS-regelverk har regelverksproduksjonen vært høy de senere årene.

Det foreslås en bevilgning på posten på 4,3 mill. kroner.

Kap. 468 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	15 584	16 718	16 835
	Sum kap. 0468	15 584	16 718	16 835

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker godtgjørelse til kommisjonens medlemmer, lønn til sekretariatets medarbeidere samt andre driftsutgifter knyttet til kommisjonen og dens sekretariat. Sekretariatet hadde 10,9 årsverk per 1. juli 2017.

Bevilgningen foreslås redusert med 83 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 16,8 mill. kroner.

Kap. 469 Vergemålsordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	226 335	195 963	249 896
21	Spesielle driftsutgifter	175 534	174 042	155 578
	Sum kap. 0469	401 869	370 005	405 474

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til fylkesmannsembetene og Statens sivilrettsforvaltning, som lønn og andre administrative utgifter. I tillegg skal bevilgningen dekke investeringer, nødvendig konsulentbistand, utstyr og prosjektkostnader.

Bevilgningen foreslås redusert med 8,7 mill. kroner som følge av reduksjon i antall enslige, mindreårige asylsøkere.

Det foreslås å øke bevilgningen med 18,1 mill. kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie, som videreføring av bevilgningsendringen i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017, jf. omtale under kap. 525 Fylkesmannsembetene, post 01 Driftsutgifter.

Bevilgningen foreslås redusert med 980 000 kroner som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås økt med 43 mill. kroner for å sette vergemålsmyndighetene i stand til å nå målene med vergemålsreformen.

Det foreslås en bevilgning på posten på 249,9 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker godtgjøring og utgiftsdekning til verger, jf. vergemålsloven § 30. Posten dekker også godtgjøring og utgiftsdekning til representanter for enslige mindreårige asylsøkere samt nødvendige utgifter til tolk, jf. utlendingsloven § 98 f.

Bevilgningen foreslås redusert med 22 mill. kroner med utgangspunkt i regnskapstall og forventet utvikling, herunder blant annet som følge av reduksjon i antall enslige, mindreårige asylsøkere.

Bevilgningen foreslås redusert med 870 000 kroner som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 155,6 mill. kroner.

Kap. 3469 Vergemålsordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Vergemåls-/representantordning, ODA-godkjente utgifter	51 939	9 177	9 378
	Sum kap. 3469	51 939	9 177	9 378

Post 01 Vergemåls-/representantordningen, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til

OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp.

Det foreslås en bevilgning på posten på 9,4 mill. kroner.

Programkategori 06.70 Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	957 654	959 636	977 509	1,9
60–69	Overføringer til kommuner	5 661	5 817	19 268	231,2
70–89	Overføringer til private	648 267	606 478	599 832	-1,1
Sum kategori 06.70		1 611 582	1 571 931	1 596 609	1,6

Utgifter under programkategori 06.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
470	Fri rettshjelp	728 168	736 278	723 263	-1,8
471	Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning	192 243	192 437	197 633	2,7
472	Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre	441 268	390 013		-100,0
473	Statens sivilrettsforvaltning	42 545	46 568	428 145	819,4
474	Konfliktråd	111 993	122 833	149 735	21,9
475	Bobehandling	95 365	83 802	97 833	16,7
Sum kategori 06.70		1 611 582	1 571 931	1 596 609	1,6

1 Innledning

Programkategori 06.70 omfatter utgifter knyttet til voldsoffererstatningsordningen, konfliktrådsordningen, offentlig støttet rettshjelp (fri rettshjelp), statens erstatningsansvar, Stortingets rettfærdsvederlagsordning, erstatning i anledning strafforfølgning, garantiordningen for konkursbobehandling, Statens sivilrettsforvaltning og spesielle rettshjelptiltak.

1.1 Kategoriens målstruktur og innplassering i straffesakskjeden

Regjeringens mål for straffesakskjeden i justissektoren er:

- Redusere alvorlig kriminalitet
- Styrke forebyggingen av kriminalitet
- En mer effektiv straffesakskjede

I programkategori 06.70 er det først og fremst konfliktrådernes virksomhet som omfattes av målene om å redusere alvorlig kriminalitet og å styrke forebyggingen av kriminalitet. Konfliktrå-

dene behandler både sivile saker og straffesaker, og har ansvar for å gjennomføre de strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Reaksjonene retter seg mot unge lovbrystere som har begått alvorlig kriminalitet og skal bidra til å få disse ut av en kriminell løpebane, og med det forebygge og redusere kriminalitet. Konfliktrådene administreres av Sekretariatet for konfliktrådene (Sfk). Kompetansesenteret for kriminalitetsforebygging er også underlagt Sfk. Kompetansesenteret skal bidra til kunnskapsbasert kriminalitetsforebygging, både nasjonalt og lokalt, gjennom innhenting og formidling av erfarings- og forskningsbasert kunnskap. Senteret skal også formidle gode eksempler på samordning og samarbeid mellom aktører på ulike samfunnsnivåer.

Målet om en mer effektiv straffesakskjede retter seg mot alle virksomheter som håndterer kriminalitet i de ulike ledd; fra politiets etterforskning til tilbakeføring til samfunnet etter fullført straff, og utbetaling av erstatning i forbindelse med den straffbare handlingen eller straffesaken. Målet om en mer effektiv straffesakskjede skal bidra til at berørte i en straffesak opplever å bli godt ivaretatt og så raskt som mulig kan gå videre i livet. Behandling av straffesaker i konfliktrådet, behandling og eventuell utbetaling av voldsoffererstatning og erstatning i anledning strafforfølgning må fungere effektivt for nå dette målet. Den rettsmedisinske kommisjon (DRK) gjennomgår alle sakkyndiges erklæringer som blir benyttet i straffesaker og er en viktig rettsikkerhetsgaranti. Se nærmere omtale av DRK under programkategori 06.60.

1.2 Rettsikkerhet og sivil rettspleie

Programkategori 06.70 omfatter også oppgaver av sivilrettslig karakter. Statens sivilrettsforvaltning (SRF) fatter vedtak på flere sivilrettslige områder, herunder erstatning i anledning strafforfølgning etter straffeprosessloven kapittel 31, klagesaker etter lov om fri rettshjelp, klager over fylkesmenenes vedtak i tomtefestesaker og stadfestelse av testamenter, i tillegg til at de forvalter garantiordningen til gransking av konkursbo og tilskuddsordningen for spesielle rettshjelpiltak. Videre er SRF tillagt rollen som sentral vergemålsmyndighet, jf. omtale under programkategori 06.60. Virksomheten utøver også sekretariatsfunksjon for Erstatningsnemnda for voldsofre, Stortingets rettsferdsvederlagsutvalg, Den rettsmedisinske kom-

misjon, Barnesakkyndig kommisjon og Konkursrådet. Fra 1. juli 2017 fikk Statens sivilrettsforvaltning sekretariatsfunksjon for kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll og delegert oppgaven å etatsstyre Kontoret for voldsoffererstatning.

Av sivilrettslige gjøremål som omfattes av programkategorien inngår også konfliktrådsmeklings i sivile saker. Programkategori 06.70 omfatter videre utbetalinger knyttet til statens erstatningsansvar og Stortingets rettsferdsvederlagsordning.

2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen foreslår følgende budsjettmessige prioriteringer i 2018 innenfor programkategori 06.70:

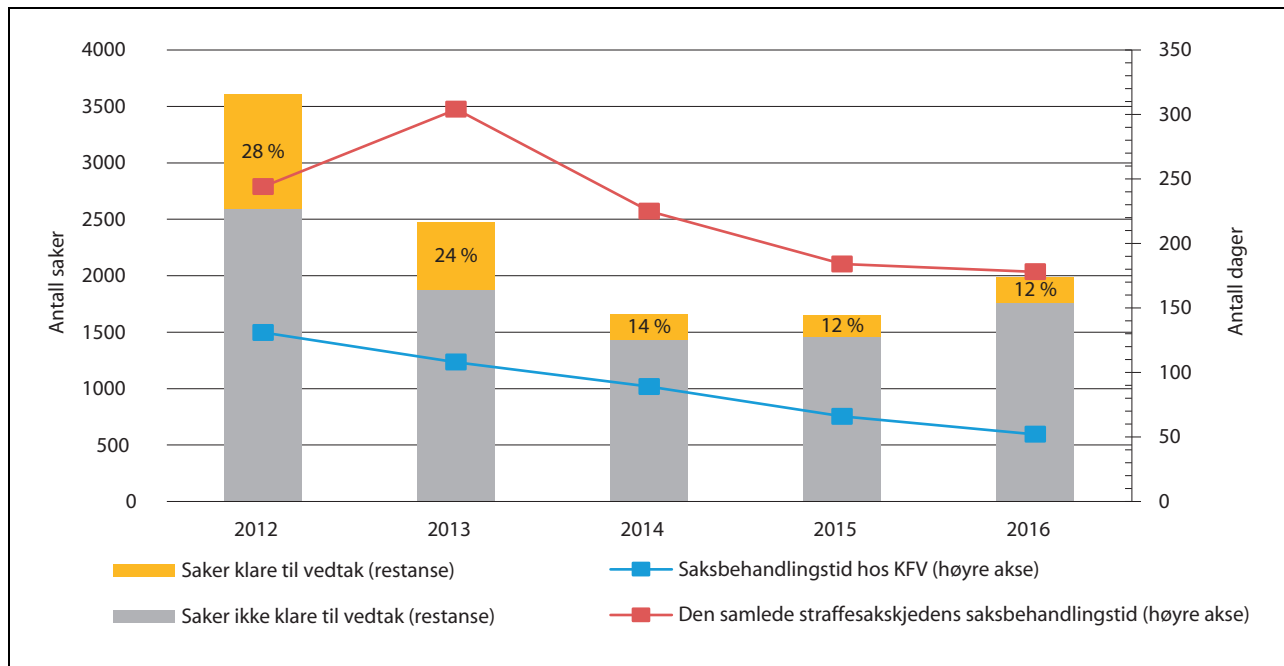
- Videreføre utvidelsen av adgang til fri rettshjelp (uten behovsprøving og egenandel) til pasienter i tvungent psykisk helsevern ved klage til fylkesmannen over vedtak om behandling uten samtykke (tvangsmedisinering mv.) med 2,5 mill. kroner.
- Styrke Statens sivilrettsforvaltning som sekretariat for Den rettsmedisinske kommisjon med 1 mill. kroner for å sette kommisjonen i stand til å håndtere den økende inngangen av erklæringer, jf. omtale under programkategori 06.60.

3 Straffesakskjeden

3.1 Voldsoffererstatning

3.1.1 Saksavvikling og erstatningsutbetaling

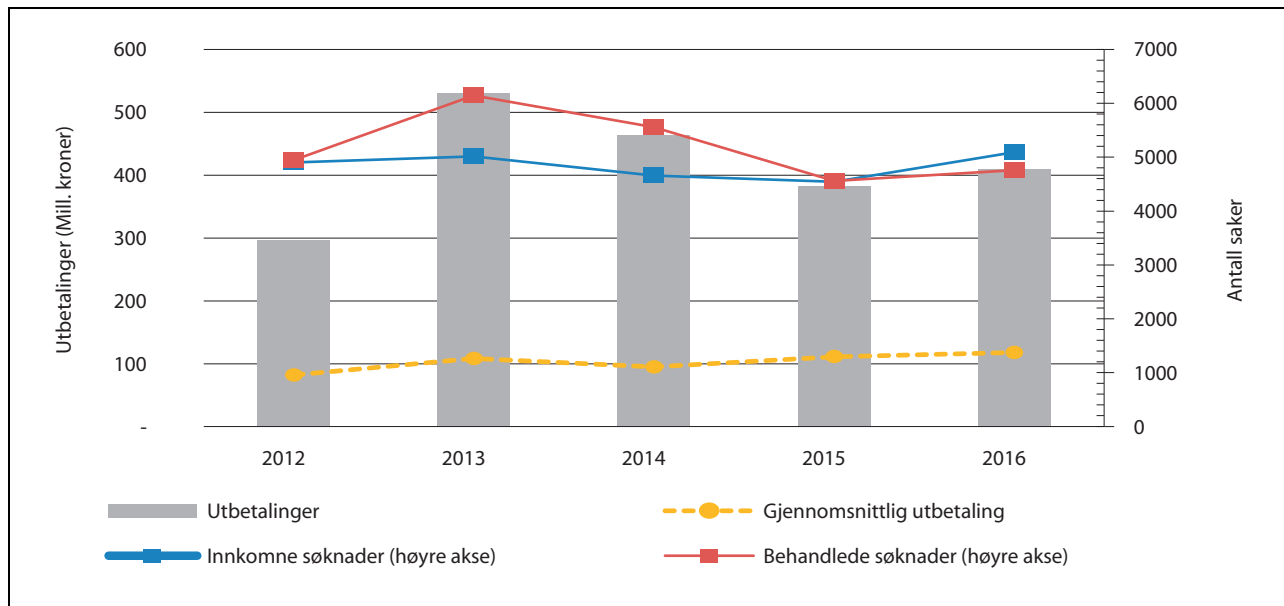
Kontoret for voldsoffererstatning (KFV) behandler søknader om voldsoffererstatning fra personer som er påført personskade som følge av en straffbar voldshandling. I 2016 opplevde Kontoret for voldsoffererstatning (KFV) en økning på 12 pst. i saksinngangen. Det ble behandlet flere saker enn året før og saksbehandlingstiden ble redusert. Den positive utviklingen skyldes mer effektive rutiner og digitalisering. Beholdningen av ubehandlede saker (restanser) økte likevel noe, jf. figur 2.21. Andelen ubehandlede saker som er klare til vedtak, som hovedsakelig er den delen av restansebeholdningen KFV kan påvirke, holdt seg imidlertid stabil. Øvrige restanser knytter seg bl.a. til straffesaker som må ferdigbehandles hos politiet og påtalemyndighetene før vedtak om voldsoffererstatning kan fattes.

Figur 2.21 Saksbehandlingstid og beholdning av ubehandlede saker (restanse). Prosenttallet viser saker klare til vedtak som andel av total restanse.

Det ble utbetalt om lag 410 mill. kroner i voldsoffererstatning i 2016, en økning på syv pst. fra året

før. Økningen kan tilskrives økt antall saker og at gjennomsnittlig erstatningsbeløp har økt.

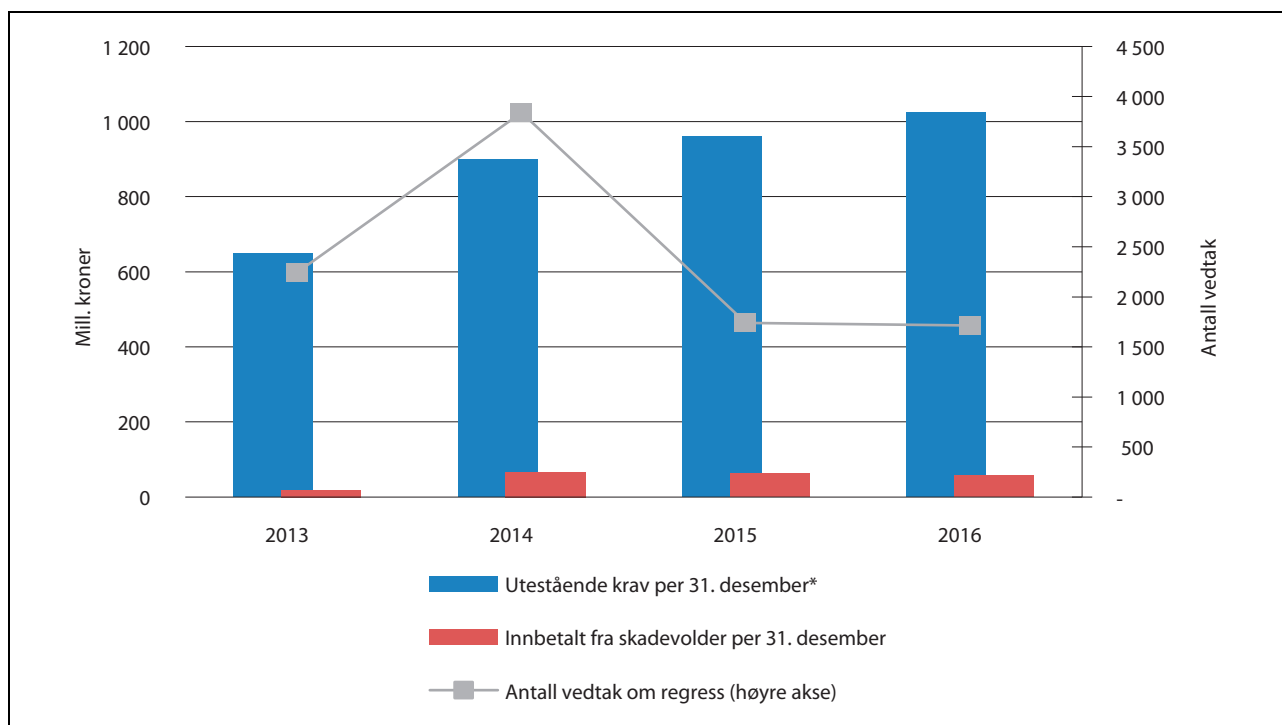
Figur 2.22 Innkomne og behandlede søknader og erstatningsutbetaling

KFV fatter også vedtak om tilbakebetalingskrav fra skadevolder (regress). Dette har vært ett av flere prioriterte områder etter 2011. Saken sendes etter endelig vedtak til Statens innkrevingssentral (SI). Dette gjøres nå løpende etter hvert som ved-

tak om voldsoffererstatning er fattet. I 2016 ble det fattet 1 714 vedtak om regress og oversendt innbetalingskrav til SI på 125 mill. kroner. Dette er tilnærmet stabilt fra året før. Det ble innbetalt om lag 58 mill. kroner fra skadevoldere til SI.

Figur 2.23 viser utestående krav om regress og innbetalt fra skadevolder per 31. desember i årene 2013–2016. Innbetalingene til SI skjer over

tid slik at innbetalinger gjort i ett år stammer fra krav om regress som er fattet tidligere år.

Figur 2.23 Utestående krav og innbetalinger per 31. januar

* Summen er inkludert 310 mill. kroner knyttet til 22. juli-terroren

Den store nedgangen i antall vedtak om regress fra 2014 til 2015 skyldes at KfV i løpet av 2014 kom å jour med disse sakene.

3.1.2 Klagebehandling

Erstatningsnemnda for voldsofre (ENV) behandler klager på vedtak om voldsoffererstatning. Statens sivilrettsforvaltning (SRF) er sekretariat for ENV, med delegert myndighet til å fatte vedtak i visse klagesaker. I 2016 fattet SRF vedtak i om lag 67 pst. av klagesakene. Saksbehandlingstiden i SRF har ligget stabil på to md. de siste årene, mens saksbehandlingstiden i nemda ble redusert fra seks til fem md. i 2016.

Antall innkomne klagesaker på voldsoffererstatningsfeltet holdt seg stabilt i 2016, til tross for økt antall behandlede saker ved Kontoret for voldsoffererstatning. Andelen som fikk medhold i klagesaker falt fra 24 til 20 pst. Dette indikerer at vurderingene gjort i førsteinstans i større grad samsvarer med de vurderinger som gjøres i anneninstans. Utviklingen kommer som følge av økt fokus på samhandling og ensartet praksis mellom voldsoffererstatningsmyndighetene.

3.1.3 Kontoret for voldsoffererstatning i straffesakskjeden

Kontoret for voldsoffererstatning (KfV) skal jobbe for en mer effektiv straffesakskjede ved å behandle søknader om voldsoffererstatning rettidig og med god kvalitet, slik at alle berørte i en straffesak skal oppleve å bli ivaretatt. Ordningen har også et sivilrettslig element i seg, ved at det også i henlagte saker kan tilkjennes voldsoffererstatning.

KfV oppfyller resultatkrav om saksbehandlingstid. De organisatoriske endringene som er foretatt i saksbehandlingsslinjen samt den målbevisste utviklingen innen bruk av IKT og teknologi, har medført redusert saksbehandlingstid de siste årene, jf. Figur 2.21. Restansene økte noe i 2016, noe som må ses i sammenheng med økt saksinnang. Andelen saker klare til vedtak holder seg stabil, noe som innebærer at restansebeholdningen anses som akseptabel.

3.1.4 Effektivisering

KfV fikk tilsagn om midler fra Direktoratet for forvaltning og IKTs medfinansieringsordning for

digitaliseringsprosjekt i 2016. Midlene skal brukes til å tilrettelegge for at alle arbeidsprosesser blir så effektive og brukervennlige som mulig.

Det er i 2017 etablert en ny og styrket offeromsorg i tilknytning til politiet, etter modell av Støttesenteret for fornærmede i straffesaker i Trondheim, jf. omtale under programkategori 06.40. Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre, som tidligere lå under KfV, er innlemmet i den nye modellen. Det første kontoret åpnet i august 2017 på Majorstua (midlertidig lokalitet) i Oslo.

Voldsoffererstatningsutvalget, nedsatt av Regjeringen i 2015, leverte 23. juni 2016 sin utredning NOU 2016: 9 *Rettferdig og forutsigbar – volds-skadeerstatning*. Utredningen var på høring med høringsfrist 1. mars 2017. Det kom 28 høringsvar. Saken er til behandling i departementet.

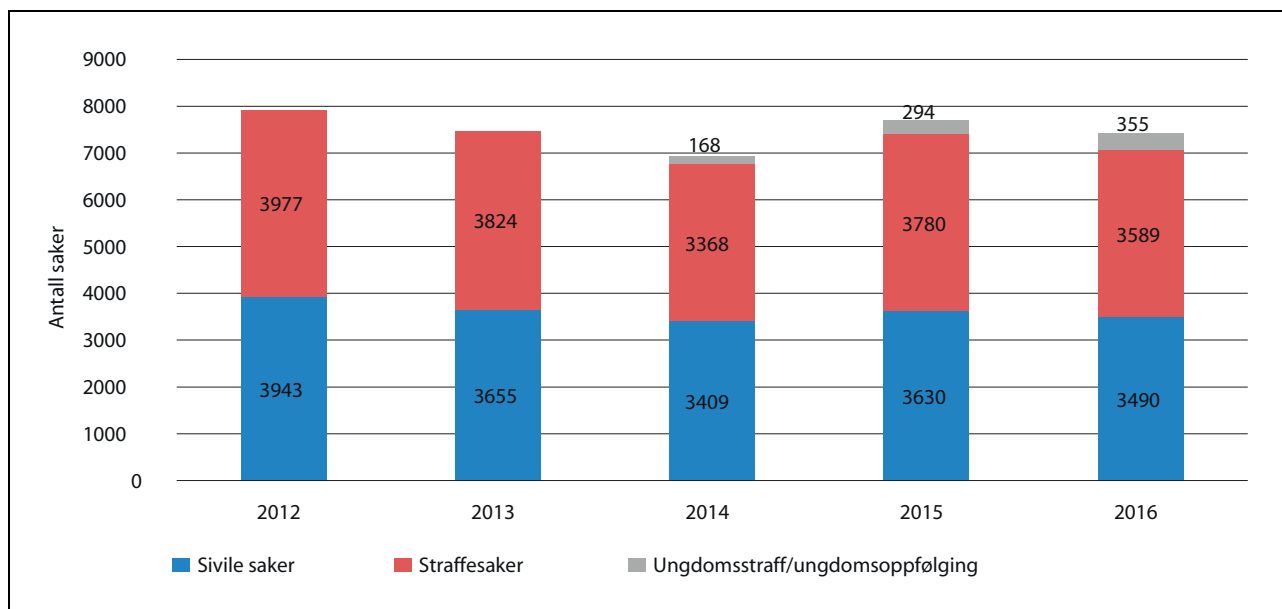
For å bedre beslutningsgrunnlaget i arbeidet med oppfølging av NOU 2016: 9, ble det lyst ut en kartlegging av voldsoffererstatningsordningen våren 2017. Prosjektet hadde oppstart i august 2017 og skal ferdigstilles i mars 2018. I tillegg til en strukturert fremstilling av ordningen og praksis på området, med særlig fokus på kostnadsdriverne, skal prosjektet resultere i en prognosemodell som skal hjelpe departementet og andre berørte aktører i arbeidet med fremtidige anslag.

4.1 Konfliktrådene

Som en viktig del av rettspleien tilbyr konfliktrådene mekling, tilrettelagte møter og stormøter mellom parter i konflikt, som følge av straffbart forhold eller sivile uoverensstemmelser av rettslig eller utenomrettslig art. Når det gjelder håndtering av straffesaker er konfliktrådene overordnede mål å bidra til å redusere alvorlig kriminalitet og styrke forebygging av kriminalitet gjennom bruk av gjenopprettende prosess. Gjenopprettende prosess kjennetegnes ved at gjerningsperson, fornærmede og andre berørte møtes, og gjennom dialog kan komme frem til gode løsninger som kan bidra til at både fornærmede og gjerningsperson kan gå videre i livet. Gjenopprettende prosess kan benyttes i straffesakskjeden som egen strafferettslig reaksjon på påtalestedet og domstedet, som deldom, eller som ledd i en straffegjennomføring.

4.1.1 Saksutvikling

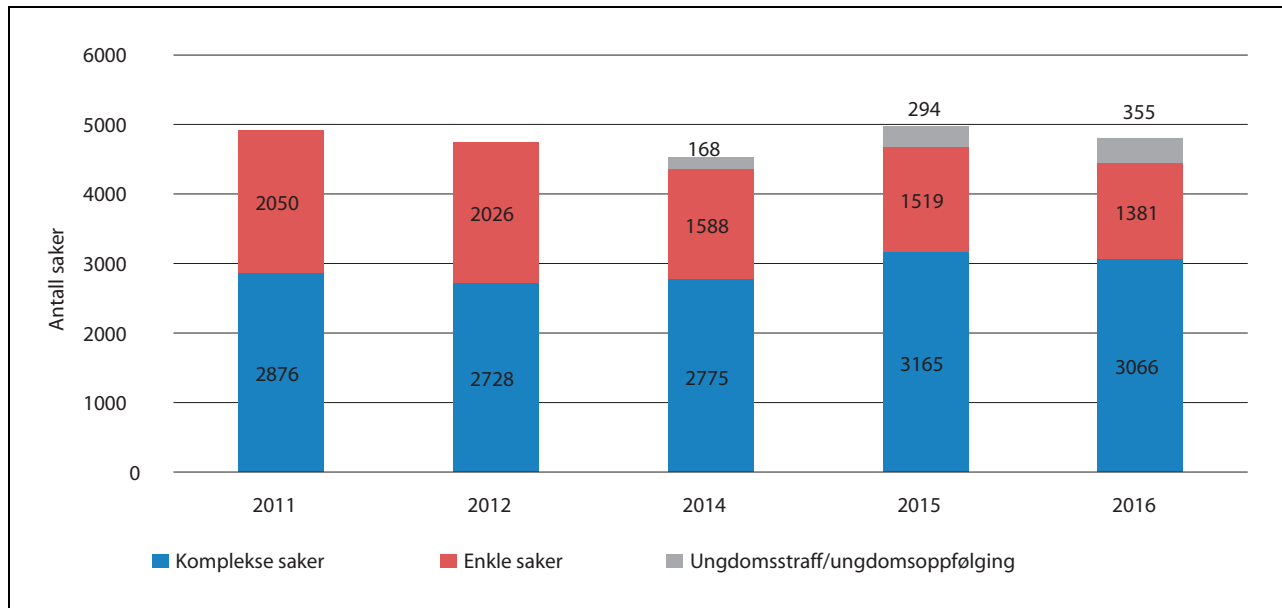
Konfliktrådene mottok i alt 7 434 saker i 2016, hvorav var 3 944 straffesaker og 3 490 sivile saker. Antall saker til konfliktrådene har i perioden 2012 til 2016 vært relativt stabilt.

Figur 2.24 Antall saker i konfliktrådene 2012–2016

Antall enkle saker, som naskeri, skadeverk og tyveri av kjøretøy, er i de senere år redusert. Antall komplekse saker har fra 2014 derimot økt, selv som det i 2016 var en svak nedgang også i disse sakene. Komplekse saker er saker om vold,

trusler, krenkelser, seksuallovbrudd og ran. Disse sakene er mer krevende å forberede og gjennomføre. Det gjennomsnittlige antall timer meklerne bruker per sak har derfor økt fra 4,5 timer i 2011 til 5,1 timer i 2016.

Figur 2.25 Antall saker i konfliktrådene 2012–2016, fordelt på hhv. komplekse saker, saker med ungdomsstraff/ungdomsoppfølging og enkle saker. (Pga. overgang til nytt saksbehandlingssystem er det ikke tilgjengelig tall for 2013)

4.1.2 Ungdomsstraff og ungdomsoppfølging

I 2014 fikk konfliktrådene ansvar for gjennomføring av straffereaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Det vises til konfliktrådsloven kap. IV. Begge reaksjonene retter seg mot ungdom mellom 15 og 18 år som har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Ungdomsstraff erstatter fengselsstraff og øvre sjikt av samfunnsstraff for den aktuelle gruppen. Ungdomsoppfølging retter seg mot ungdom som har begått mindre alvorlig kriminalitet. I likhet med håndtering av andre saker i konfliktrådene bygger reaksjonene på bruk av gjenopprettende prosess med involvering av de berørte. Det som kjennetegner ungdomsstraff og ungdomsoppfølging er at den enkelte ungdom følges tett opp av et tverrfaglig team etter en individuell tilpasset ungdomsplan. Reaksjonene krever mye forarbeid før straffegjennomføringen kan starte, og forutsetter tett samarbeid med både profesjonelle aktører og de berørtes nettverk.

I 2016 mottok konfliktrådene 355 saker om ungdomsstraff (52) og ungdomsoppfølging (303), noe som innebærer en økning på 21 pst. sammenlignet med året før. Det er fortsatt store variasjoner mellom konfliktrådene når det gjelder hvor mange saker de mottar. Mens enkelte konfliktråd har kapasitetsutfordringer som følge av stort saks-tilfang, har andre konfliktråd få saker om ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. Andelen full-

førte straffereaksjoner varierer mellom ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. 83 pst. av sakene med ungdomsoppfølging ble fullført og tilsvarende ble 64 pst. av sakene med ungdomsstraff fullført. Differansen må ses i lys av at ungdom som idømmes ungdomsstraff har begått flere og mer alvorlige lovbrudd enn ungdom med ungdomsoppfølging. De idømmes også en straff av lengre varighet. Når ungdom ikke fullfører ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging, er det som følge av brudd på ungdomsplanen og/eller nye straffbare forhold. Avhengig av om det er brudd på ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging går saken til kriminalomsorgen og/eller påtalemyndigheten for videre behandling og vurdering av ytterligere straffefølgning.

Et forskningsinstitutt gjennomfører på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet en følgeevaluering av de nye straffereaksjonene. Studien skal gjennomføres over fire år og avsluttes i løpet av 2018. Følgeevalueringen skal blant annet gi oppdragsgiver og gjennomføringsaktørene fortløpende kunnskap om den faktiske gjennomføringsprosessen, slik at det er mulig å foreta justeringer av praksis underveis. Underveissrapporten fra 2017 viser at mange av ungdommene får god hjelp gjennom de nye straffereaksjonene, men at det også er utfordringer. Bl.a. er det en utfordring at det tar tid fra et lovbrudd begås til oppfølgingen av ungdommen starter, og at det enkelte steder er vanskelig å få i stand egnede tiltak for ungdom-

mene. Rapporten følges opp av Sekretariatet for konfliktrådene og departementet.

5 Fri rettshjelp

5.1 Den alminnelige rettshjelpsordningen

Rettshjelpsordningen er regulert i rettshjelploven og gir fri rettshjelp i en del typer sivile saker. Gjennom ordningen bidrar staten til å ivareta enkelte grunnleggende rettigheter uavhengig av økonomi. Ordningen er viktig, også fordi mange i dag er avhengig av offentlige velferdsordninger. Fri rettshjelp i sivile saker gis som fritt rettsråd eller som fri sakførsel. Fritt rettsråd er fri rettshjelp utenfor rettergang, mens fri sakførsel innebærer fri advokatbistand i saker for domstolene og visse forvaltningsorganer.

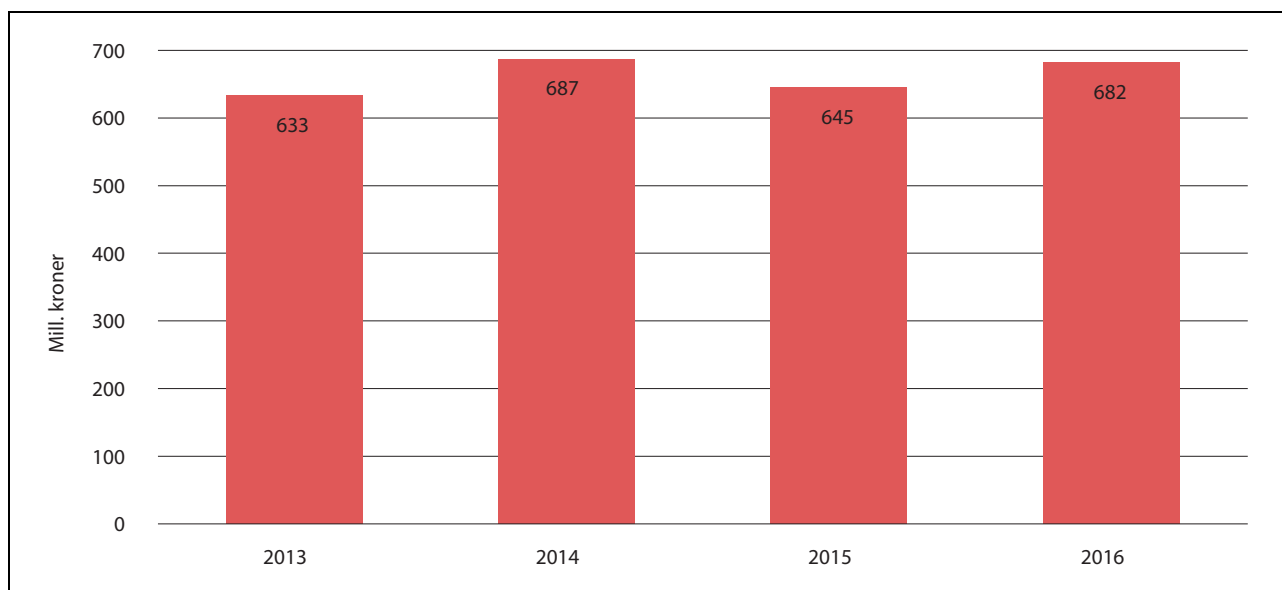
Adgangen til fri rettshjelp er i mange tilfeller betinget av at søker ikke overskrider fastsatte grenser for inntekt og formue. Inntektsgrensene for rettshjelpsordningen er for enslige 246 000 kroner, og for ektefeller og andre som lever

sammen og har felles økonomi 369 000 kroner. Formuesgrensen er 100 000 kroner. Omfanget av rettshjelpen beror på sakstype. Fritt rettsråd er i stor grad regulert ved regler om standard betaling per sak (stykkpris). Nærmere regulering av ordningen er gitt i forskrifter til rettshjelploven.

Den samlede offentlige finansieringen av rettshjelp er omfattende. Finansieringen av rettshjelpsordningen dekkes dels gjennom bruk av egenandel, men inntektene fra egenandel er små sammenlignet med utgiftene til ordningen.

Utgiftene til rettshjelpsordningen bevilges over kap. 470 Fri rettshjelp. Juridisk bistand i straffesaker til personer som har rett til slik bistand i medhold av straffeprosessloven kap. 9 og 9a bevilges over kap. 466 Særskilte straffesaksutgifter. I tillegg bevilges det midler til spesielle rettshjelptiltak, se punkt 4.2.

Norge er ett av de landene i Europa som bruker mest offentlige midler på rettshjelp per innbygger og utgiftene er stadig økende. I 2016 var utgiftene på 682 mill. kroner, jf. figur 2.26.

Figur 2.26 Utgifter til fri rettshjelp¹

¹ Figuren viser regnskap uten mva. Nøytral merverdiavgift ble innført fra 2015. Beløpene for 2013 og 2014 er justert for merverdiavgift (anslag).

Regjeringen er opptatt av at ordningene og tiltakene innen rettshjelpsområdet forvaltes på en måte som gir god rettsikkerhet mest mulig kostnadseffektivt. Det er med virkning fra 2017 gjennomført flere lovendringer for å forbedre regelverket. Taket for egenandelen ved fri sakførsel er hevet. Egenandelen er fortsatt 25 pst. av utgiftene, men taket er hevet fra fem til åtte ganger den offentlige salærsatsen. I tillegg er saker om felles-

eieskifte mellom ektefeller og økonomisk oppgjør etter husstandsfellesskapsloven ikke lenger en prioritert sakstype for fri sakførsel. Inntekts- og formuesgrensene har vært uendret fra 2009, og det har vært ført en restriktiv praksis for dispensasjon fra inntektsgrensene. Praksis for dispensasjon fra inntektsgrensene er myket noe opp, primært overfor personer som forsørger barn.

Stortinget har i anmodningsvedtak nr. 101, 2. desember 2016 bedt Regjeringen foreta en gjennomgang av ordningen med fri rettshjelp for å se om den bør utvides til flere områder, eller endres på andre måter, for å sikre at den blir mest mulig rettferdig, målrettet og effektiv. Saken er til behandling i departementet. Anmodningsvedtaket ses i sammenheng med anmodningsvedtak nr. 874, 12. juni 2017 hvor Stortinget har bedt Regjeringen utrede forslag om fri rettshjelp med behovsprøving på likestillings- og diskrimineringsområdet.

I forbindelse med økt antall asylkomster i 2015 og økte utgifter til fri rettshjelp som følge av dette, fikk Statens sivilrettsforvaltning i 2016 en midlertidig tilleggsbevilgning. Denne ble redusert i 2017 som følge av reduksjon i antall asylsøkere. Stortinget har i Innst. 6 S (2016–2017) følgende merknad: «Flertallet forventer at man følger situasjonen nøye og vurderer behov for økte midler til dette rettshjelpsarbeidet dersom situasjonen skulle endre seg». Den midlertidige tilleggsbevilgningen videreføres ikke i 2018.

5.2 Spesielle rettshjelptiltak

Justis- og beredskapsdepartementet gir tilskudd til spesielle rettshjelptiltak. Ordningen forvaltes av Statens sivilrettsforvaltning (SRF) og er øremerket. Formålet med tilskuddsordningen er å gi kostnadseffektive rettshjelpstilbud til utsatte grupper og mennesker som er i en særlig vanskelig situasjon, og som kan oppfatte at terskelen for å oppsøke ordinær juridisk bistand er høy. Tilskuddordningen ble bl.a. styrket med to mill. kroner i 2015 i forbindelse med asyltilstrømmningen. Videre ble ordningen styrket med ti mill. kroner i 2016 og i 2017 ble det bevilget 1,5 mill. kroner ekstra til Gatejuristnettverket. Mottakerne av tilskuddene skal rapportere på oppnådde mål, erfaringer med tiltaket og bruken av ressursene. Ordningen ble evaluert i 2015 på oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet. Konklusjonen var at tiltakene på et overordnet nivå oppnådde det som var hensikten med tilskuddene, selv om det var en del variasjon med tanke på i hvilken grad de oppfylte kravene i ordningens formålsbeskrivelse. Regjeringen er opptatt av at ordningen skal benyttes til formålet, og SRF har derfor fulgt opp evalueringen ved å stille strengere krav til måloppnåelse.

Tiltakene som hadde høyest måloppnåelse i 2015 ble styrket i 2016. Fordelingen av midlene for 2016 ble basert på en vurdering av hvor godt tiltaket traff målgruppen, hvordan tiltaket var organisert og hvor kostnadseffektiv rettshjelpen var.

Regjeringen foreslår å redusere bevilgningen med 15 mill. kroner. Tilskuddsordningen er ved den foreslåtte reduksjonen tilbake på nivå med bevilgningen i 2015.

Stortinget ba Regjeringen i anmodningsvedtak nr. 1001, 17. juni 2016 åpne for at midlene som gis gjennom tilskuddsordningen til spesielle rettshjelptiltak (kap. 470 post 72) også skal kunne benyttes til rettspolitisk arbeid, ettersom rettspolitisk arbeid er en naturlig del av rettssikkerhetsarbeidet som de frivillige organisasjonene bedriver. Regelverket ble i 2017 revidert slik at det også åpnes for at tilskuddsmidlene kan benyttes til rettspolitisk arbeid. Vedtaket anses som fullt opp.

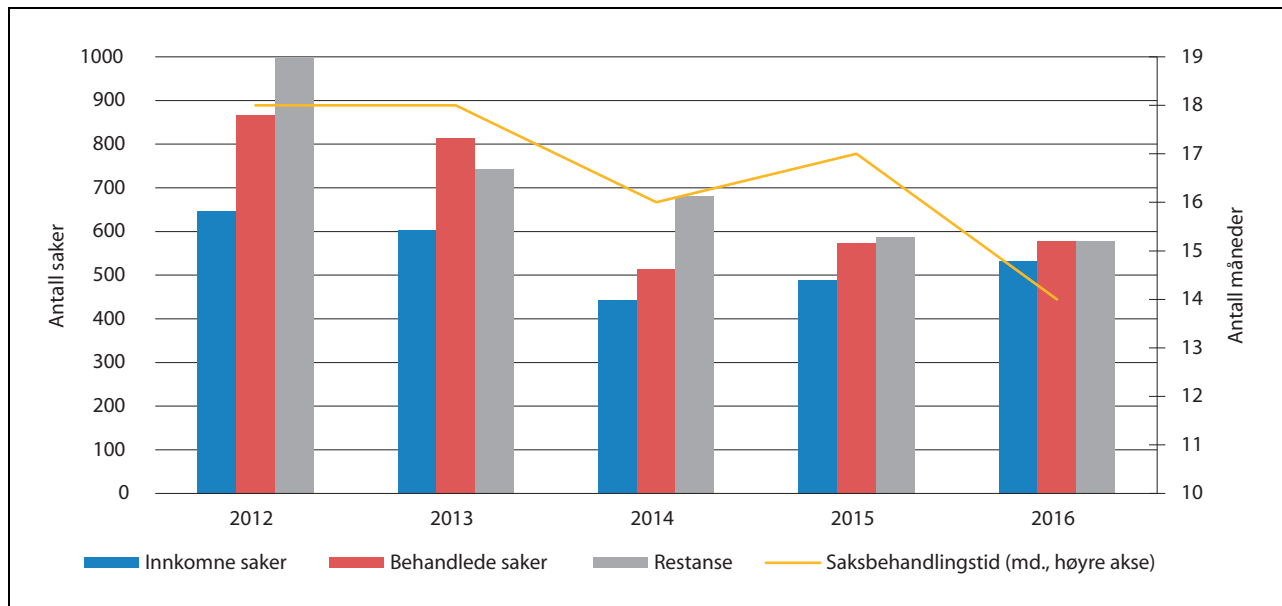
6 Øvrige erstatningsordninger og sivile gjøremål

6.1 Stortingets rettferdsvederlagsordning

Statens Sivilrettsforvaltning er sekretariat for Stortingets utvalg for rettferdsvederlag som avgjør søknader om rettferdsvederlag. Rettferdsvederlagsordningen er Stortingets egen ordning der enkeltpersoner som har kommet særlig uheldig ut i sitt møte med det offentlige i forhold til andre på samme tid, kan søke om en skjønnsmessig kompensasjon. Ordningen er basert på sedvane. Ordningen tar ikke sikte på å dekke økonomisk tap, men er ment som en kompensasjon for urett som er påført. Forholdet det søkes rettferdsvederlag for må være foreldet og ikke omfattet av andre erstatnings- eller kompensasjonsordninger. Avgjørelsene kan ikke påklages.

Stortingets utvalg for rettferdsvederlag har fullmakt til å innvilge rettferdsvederlag med inntil 250 000 kroner i den enkelte sak og inntil 300 000 kroner etter særordninger.

Det har vært en marginal økning i innkomne saker de siste par årene. I 2016 kom det inn 532 saker. Det ble utbetalt om lag 25,8 mill. kroner. Det er noe lavere enn i 2015 og markant lavere enn toppåret 2011. Nedgangen har sammenheng med at brukergruppene for særordningene som ble vedtatt av Stortinget i 2005 i stor grad har fått søknadene behandlet. Særordningene utgjør nå om lag 20 pst. av sakene.

Figur 2.27 Saksinnngang, saksbehandlingstid og beholdning av ubehandlede saker (restanse), Stortingets rettsferdsvederlagsordning.

Den totale gjennomsnittlige saksbehandlingstiden gikk ned fra 17 til 14 md. i 2016. Ved årsskiftet 2015–2016 hadde SRF totalt 577 saker i restanse. Det er en nedgang på ti saker fra året før.

6.2 Erstatning i anledning strafforfølgning

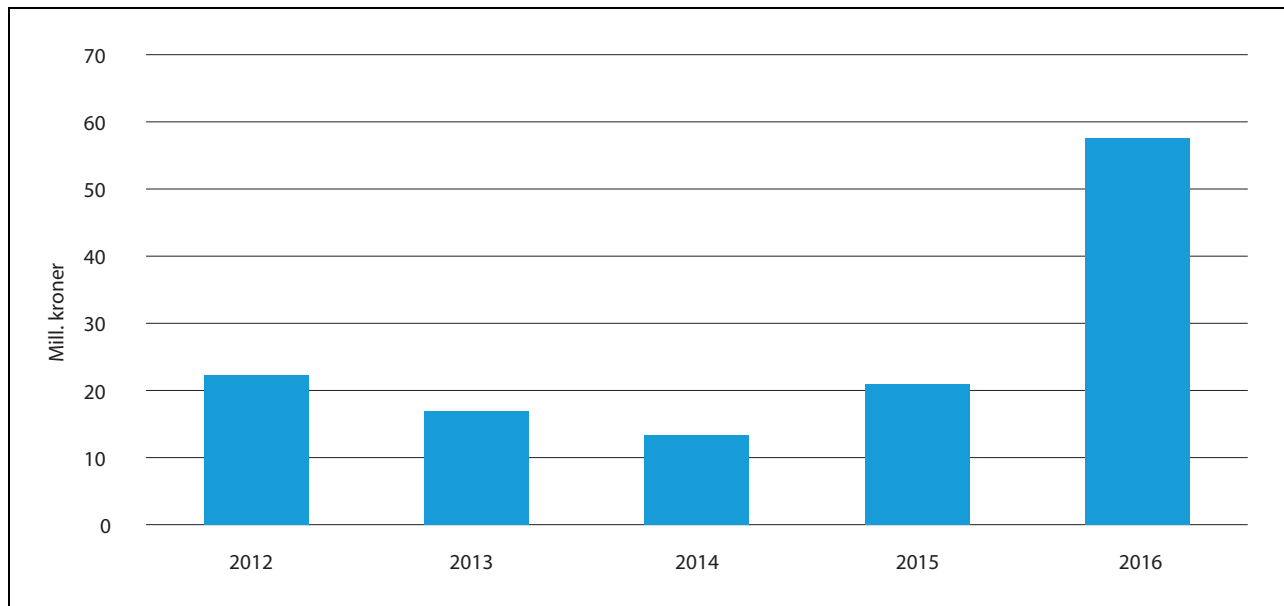
En person som har vært siktet, tiltalt eller dømt for en straffbar handling kan ha rett til erstatning for økonomisk tap og oppreisning dersom vedkommende blir frifunnet, forfølgningen mot vedkommende blir innstilt eller vedkommende har vært pågrepet eller fengslet i strid med sentrale menneskerettighetskonvensjoner. Erstatningen følger faste satser for krenkelse eller annen skade av ikke-økonomisk art.

I 2016 var politiets saksbehandlingstid i disse sakene på om lag fem md., mens saksbehandlingstiden i Statens sivilrettsforvaltning ble redusert fra to til én md. Det har vært en moderat økning i antall innkommne saker de siste fem årene, men restansene er bygget ned.

Utbetalingene økte markant fra 2015 til 2016, da det ble utbetalt 57,6 mill. kroner i erstatning i

anledning strafforfølgning, jf. figur 2.28. Økningen skyldes i hovedsak større utbetalinger i to saker. Særlig saker om økonomisk kriminalitet kan generere store erstatningsutbetalinger, og tendensen er at det blir flere av disse. Justis- og beredskapsdepartementet engasjerte høsten 2016 et eksternt konsultantselskap til å gjennomføre en kartlegging av ordningen for å øke kunnskapen om den. Rapporten ble levert i mai 2017 og viser bl.a. at hovedandelen krav (>70 pst.) har bakgrunn i at saken er henlagt hos politiet. Det er strafforfølgning i forbindelse med narkotikakriminalitet og annen vinningskriminalitet som genererer flest saker.

Videre viser rapporten at det er flest krav som fremmes på bakgrunn av straffeprosessloven § 447 – Oppreisning etter pågrepelse eller varetekt, men at det er krav på bakgrunn av straffeprosessloven § 444 – Erstatning for økonomisk tap som generer de høyeste utbetalingene. Gjennomsnittlig beløp til utbetaling var om lag 35 000 kroner i 2016, medianbeløpet var 10 000 kroner. Dette bekrefter at det er enkelte store utbetalinger som står for økningen.

Figur 2.28 Utbetalinger, erstatning etter strafforfølgning. Mill. kroner.

Kap. 470 Fri rettshjelp

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	682 260	687 740	688 414
72	Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak	45 908	48 538	34 849
	Sum kap. 0470	728 168	736 278	723 263

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til advokat, sakkyndige og meddommere m.m. i saker der det er gitt fri sakførsel etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fri sakførsel gis i saker for domstolene og for særskilte forvaltningsorganer som fylkesnemndene for barnevern og sosiale saker, kontrollkommisjonen (for psykisk helsevern), smittevernemnda m.m. I tillegg dekker bevilgningen utgifter til advokat og rettshjelp i saker hvor det helt eller delvis er innvilget fritt rettsråd etter reglene i lov om fri rettshjelp. Fritt rettsråd er juridisk rådgivning i saker som ikke er til behandling i domstolene eller et annet organ hvor det kan gis fri sakførsel.

Bevilgningen foreslås økt med 2,5 mill. kroner som følge av videreføring av utvidet adgang til fri rettshjelp til pasienter i tungent psykisk helse-

vern ved klage til fylkesmannen over vedtak om behandling uten samtykke (tvangsmedisinering mv.)

Bevilgningen foreslås redusert med 3,4 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 688,4 mill. kroner.

Post 72 Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak

Bevilgningen på posten dekker primært tilskudd for å sikre rettssikkerhetsarbeid, tilskudd til retts-hjelpsvirksomhet og rettspolitisk arbeid.

Bevilgningen foreslås redusert med 15 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 34,8 mill. kroner.

Tabell 2.30 Forslag til fordeling av tilskudd til spesielle rettshjelptiltak i 2018 avrundet til nærmeste 1 000.

Tiltak	Forslag 2018
Gatejuristen Stavanger	1 050 000
Gatejuristen Tromsø	1 033 000
JURK	2 360 000
Jushjelpe i Midt-Norge	675 000
JUSS BUSS	3 791 000
Jussformidlingen i Bergen	2 050 000
Jusshjelpe i Nord-Norge	1 740 000
Kirkens Bymisjon Bergen – Gatejuristen	1 078 000
Kirkens Bymisjon Kristiansand – Gatejuristen	1 229 000
Kirkens Bymisjon Oslo – Gatejuristen	5 620 000
Kirkens Bymisjon Trondheim – Gatejuristen	1 231 000
Kirkens sosialtj. – Gatejurist Innlandet	991 000
Krisesentrene	1 281 000
Norsk forbund for utviklingshemmede	246 000
Norsk organisasjon for asylsøkere	2 570 000
Oslo Kommune Fri Rettshjelp	6 870 000
Pro Sentret i Oslo	61 000
Prostituertes interesseorganisasjon	221 000
Stine Sofies stiftelse	694 000
Støttesenteret mot incest – Oslo	59 000
Sum	34 850 000

Kap. 3470 Fri rettshjelp

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Tilkjente saksomkostninger m.m.	3 999	3 844	3 948
	Sum kap. 3470	3 999	3 844	3 948

Post 01 Tilkjente saksomkostninger m.m.

Saksomkostninger tilkjent staten i saker hvor en eller begge parter får fri sakførsel (benefiserte saker) føres under denne posten.

Det foreslås en bevilgning på posten på 3,9 mill. kroner.

Kap. 471 Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
71	Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	64 761	103 742	106 543
72	Erstatning i anledning strafforfølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	101 657	58 132	59 702
73	Stortingets rettfærdsvederlagsordning	25 825	30 563	31 388
	Sum kap. 0471	192 243	192 437	197 633

**Post 71 Erstatningsansvar m.m.,
overslagsbevilgning**

Kap. 471, post 71 belastes når staten blir dømt til, eller har inngått forlik om, å betale erstatning fordi staten er ansvarlig etter ulovfestede eller lovfestede erstatningsrettslige regler. Den belastes også når staten utbetaler erstatning uten at det har oppstått uenighet rundt erstatningsansvaret i disse sakene. Posten benyttes videre til dekning av en motparts sakskostnader og til å dekke forsinkelsesrenter som påløper frem til en måned etter at en dom ble rettskraftig. Utbetaling av erstatning i kontraktsforhold kan ikke belastes posten. Finnes det andre budsjettposter som er ment å dekke de aktuelle utgiftene, skal erstatningsutbetalingene ikke belastes kap. 471, post 71. Se for øvrig rundskriv G-01/2017.

Bevilgningen på posten er regelstyrt og bevilgningsforslaget er et overslag.

Det foreslås en bevilgning på posten på 106,5 mill. kroner.

**Post 72 Erstatning i anledning
strafforfølgning, overslagsbevilgning**

Bevilgningen på kap. 471, post 72 belastes ved dekning av erstatning i anledning strafforfølgning

etter straffeprosessloven kapittel 31 og ved dekning av motpartens sakskostnader i anledning straffeprosessloven § 438. Det er Statens sivilrettsforvaltning som avgjør krav om erstatning i anledning strafforfølgning og utbetaler erstatning, jf. straffeprosessloven § 449 og delegasjonsvedtak av 9. desember 2003. Når staten blir dømt til å betale motpartens sakskostnader etter straffeprosessloven § 438 belastes utbetalingen post 72. Utbetalingen gjøres av politidistriktet eller påtalemyndigheten som utøver statens partsstilling i saken, ikke av domstolen. Forsinkelsesrenter av sakskostnadene som påløper frem til en måned etter at dommen ble rettskraftig kan belastes kap. 471, post 72. Forsinkelsesrenter som er påløpt etter dette tidspunktet belastes virksomhetens driftsbudsjett. Bevilgningen på posten er regelstyrt og bevilgningsforslaget er et overslag.

Det foreslås en bevilgning på posten på 59,7 mill. kroner.

**Post 73 Stortingets
rettfærdsvederlagsordning**

Posten dekker utbetalinger av rettfærdsvederlag.

Det foreslås en bevilgning på posten på 31,4 mill. kroner.

Kap. 472 Voldsoffererstatning og rådgiving for kriminalitetsofre

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	31 152	24 510	
70	Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	410 116	365 503	
	Sum kap. 0472	441 268	390 013	

Post 01 Driftsbevilgning

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Kontoret for voldsoffererstatning (KFV). Bemanningen ved KFV utgjorde 47 årsverk per 1. juli 2017.

Bevilgningen foreslås redusert med 4,5 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 123 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås redusert med 123 000 kroner som følge av omdisponeringer av utgifter til betaling av pensjonspremie.

Bevilgningen foreslås redusert med 86 000 kroner i forbindelse med overgangen til digital post til innbyggere og næringsliv.

Bevilgningen foreslås redusert med 19,9 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 473, post 01 som følge av at oppgaven å etatsstyre KFV

er delegert til Statens sivilrettsforvaltning (SRF), jf. omtale under kap. 473. Kap. 472, post 01 avvikles.

Post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning

Posten er en regelstyrt overslagsbevilgning og skal gå til erstatning i saker etter voldsoffererstatningsloven.

Bevilgningen foreslås redusert med 58,3 mill. kroner som følge av at det er forventet færre behandlede søknader om voldsoffererstatning.

Bevilgningen foreslås redusert med 355,6 mill. kroner mot tilsvarende økning på kap. 473, ny post 70 som følge av at oppgaven å etatsstyre Kontoret for voldsoffererstatning er delegert til Statens sivilrettsforvaltning, jf. omtale under kap. 473. Kap. 472, post 70 avvikles.

Kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	42 545	46 568	72 595
70	Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning, <i>overslagsbevilgning</i>			355 550
	Sum kap. 0473	42 545	46 568	428 145

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker driftsutgifter til Statens sivilrettsforvaltning (SRF). Dette inkluderer godtgjørelser, reise- og kursutgifter til medlemmer av utvalgene for rettferdsvederlag og Erstatningsnemnda for voldsofre. Bevilgningen

dekker i tillegg de ordinære driftsutgiftene til Kontoret for voldsoffererstatning (KFV), Den rettsmedisinske kommisjon (DRK), herunder kommisjonens sekretariat, driftsutgiftene til sekretariatet for Konkursrådet samt øvrige utgifter knyttet til Konkursrådet, herunder godtgjørelser og reiseutgifter til medlemmene av rådet.

Videre dekker bevilgning driftsutgifter til sekretariatet til Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll, herunder godtgjøring og reiseutgifter til utvalgets medlemmer. Bemanningen i SRF utgjorde 60 årsverk per 1. juli 2017.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1,2 mill. kroner som følge av nedgang i antall asylsøknader.

Bevilgningen foreslås økt med 19,9 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon på kap. 472, post 01 som følge av at oppgaven å etatsstyre KFV er delegert til SRF, jf. omtale under kap. 472.

Det foreslås å øke bevilgningen med 1 mill. kroner til styrking av sekretariatet for DRK, jf. omtale under programkategori 06.60.

Det foreslås å øke bevilgningen med 6 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 400, post 01 i forbindelse med at SRF fra 1. juli 2017 overtok sekretariatsfunksjonen for Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll.

Bevilgningen foreslås redusert med 232 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås at kap. 473, post 01 reduseres med 25 000 kroner i forbindelse med overgangen

til digital post til innbyggere og næringsliv, jf. omtale under kap. 400.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Videre foreslås det at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan nettoføre som utgiftsreduksjon på kap. 473, post 01 inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 72,6 mill. kroner.

Post 70 Erstatning til voldsofre, overslagsbevilgning (ny)

I forbindelse med at oppgaven å etatsstyre KFV er delegert til SRF med virkning fra 1. juli 2017 foreslås det å opprette en ny post 70, Erstatning til voldsofre.

Det foreslås en bevilgning på posten på 355,6 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 472, post 70, jf. omtale under kap. 472.

Kap. 3473 Statens sivilrettsforvaltning

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Diverse inntekter	261	5	5
	Sum kap. 3473	261	5	5

Post 01 Diverse inntekter

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke utgifter som Den rettsmedisinske kommisjon har i forbindelse med kurs og eventuelle andre inntekter.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 473, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3473, post 01, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5 000 kroner.

Kap. 474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	106 332	117 016	118 667
60	Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	5 661	5 817	19 268
70	Tilskudd			11 800
	Sum kap. 0474	111 993	122 833	149 735

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal gå til drift av 22 konfliktråd og til drift av Sekretariatet for konfliktrådene (Sfk). Samlet utgjorde bemanningen ved Sfk 121,4 årsverk per 1. juli 2017.

Det foreslås at bevilgningen på kap. 474, post 01 økes med 1 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 440, post 01. Midlene tilsvarende ett årsverk knyttet til administrasjon og forvaltning av tilskuddsordningen til tiltak for å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner som Sfk har forvaltet siden 1. januar 2017.

Bevilgningen foreslås redusert med 585 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Bevilgningen foreslås redusert med 121 000 kroner som følge av omdisponeringer av utgifter til betaling av pensjonspremie.

Bevilgningen foreslås redusert med 145 000 kroner i forbindelse med overgangen til digital post til innbyggere og næringsliv, jf. omtale under kap. 400.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilgningen på kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 118,7 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til kommuner, kan overføres

Bevilgningen skal gå til tilskudd til kommuner til samordning av lokale rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak (SLT) og til tilskuddsordningen for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme som Sfk har forvaltet siden 1. januar 2017.

Det foreslås at bevilgningen økes med 13,3 mill. kroner til tilskuddsordningen for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme mot en tilsvarende reduksjon på kap. 440, post 60, jf. omtale under kap. 440.

Det foreslås en bevilgning på posten på 19,3 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd

Det foreslås å opprette en ny post 70, Tilskudd. Bevilgningen skal gå til tilskudd for arbeid mot vold i nære relasjoner som Sfk har forvaltet siden 1. januar 2017.

Det foreslås en bevilgning på posten på 11,8 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 440, post 70, jf. omtale under kap. 440.

Kap. 3474 Konfliktråd

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
02	Refusjoner	519	663	681
	Sum kap. 3474	519	663	681

Post 02 Refusjoner

Inntektene på posten er refusjoner som skal dekke konfliktrådernes utgifter i forbindelse med kurs og konferanser.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å overskride bevilg-

ningen på kap. 474, post 01 mot tilsvarende merinntekter på kap. 3474, post 02, jf. forslag til vedtak.

Det foreslås en bevilgning på posten på 681 000 kroner.

Kap. 475 Bobehandling

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	90 853	76 505	90 376
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 512	7 297	7 457
	Sum kap. 0475	95 365	83 802	97 833

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på kapitlet dekker statens ansvar for utgifter til konkursbehandling i tilfeller hvor boet eller den som begjærer konkurs (rekvirenten) ikke dekker utgiftene. Dette er regelstyrte utgifter etter konkursloven § 73.

Det foreslås å øke bevilgningen med 12,5 mill. kroner med bakgrunn i regnskapstall og forventet utvikling.

Bevilgningen foreslås redusert med 382 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 90,4 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til Justis- og beredskapsdepartementets særskilte garantiordning.

Det foreslås at Justis- og beredskapsdepartementet under garantiordningen får fullmakt til å kunne pådra seg forpliktelser med inntil 10 mill. kroner utover gitt bevilgning på kap. 475, post 21 slik at totalrammen for nytt og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner, jf. forslag til vedtak. Videre foreslås det at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 får fullmakt til å nettoføre som utgiftsreduksjon på kap. 475, post 21 tilbakebetalte inntekter under garantiordningen, jf. forslag til vedtak. Slik tilbakebetaling skjer når boet får inn penger etter at tingretten har betalt ut garantibeløp til bostyrer.

Bevilgningen foreslås redusert med 36 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 7,5 mill. kroner.

Programkategori 06.80 Svalbardbudsjettet

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)					
Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
50–59	Overføringer til andre statsregnskaper	276 138	320 938	238 370	-25,7
	Sum kategori 06.80	276 138	320 938	238 370	-25,7

Utgifter under programkategori 06.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
480	Svalbardbudsjettet	276 138	320 938	238 370	-25,7
	Sum kategori 06.80	276 138	320 938	238 370	-25,7

Justis- og beredskapsdepartementet fremmer svalbardbudsjettet som en egen budsjettproposisjon samtidig med statsbudsjettet; Prop. 1 S (2016–2017) *Svalbardbudsjettet*.

Hvert år gis et tilskudd fra statsbudsjettet til dekning av underskuddet på svalbardbudsjettet. For 2018 er det foreslått 467 mill. kroner i utgifter og 229 mill. kroner i inntekter på svalbardbudsjettet. Differansen på 238 mill. kroner mellom utgifter og inntekter i svalbardbudsjettet danner grunnlaget for tilskuddet på Justis- og beredskapsdepartementets kap. 480.

Underskuddet på svalbardbudsjettet er 25,7 pst. lavere i 2018 enn 2017. Det skyldes forventning om økte skatteinntekter, hovedsakelig pga. et engangssalg av en eiendom på Svalbard. For 2019 ventes derfor underskuddet på Svalbardbudsjettet, med påfølgende bevilgningsbehov, å være om lag på nivå for 2017.

Svalbardbudsjettet blir bevilget på Justisdepartementets kap. 480, post 50. I tillegg blir det bevilget statlige midler til forskjellige formål på Svalbard på ulike kapitler hos fagdepartementene på statsbudsjettet.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen med 475 000 kroner pga. helårsvirkning knyttet til en ny politistilling hos Sysselmannen fra høsten 2017.

Hovedmålene for svalbardpolitikken

Regjeringen la frem Meld. St. 32 (2015–2016) Svalbard den 11. mai 2016. Regjeringen bekreftet gjennom meldingen at de overordnede målene for svalbardpolitikken ligger fast:

- en konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten
- korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd
- bevaring av ro og stabilitet i området
- bevaring av områdets særegne villmarksnatur
- opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen

Behandlingen av Meld. St. 32 (2015–2016), viste at et samlet Storting stilte seg bak de overordnede målene, jf. Innst. 88 S (2016–2017). Svalbardpolitikken skal fortsatt være preget av kontinuitet og

forutsigbarhet. En forutsigbar forvaltning av Svalbard i tråd med målene bidrar både til trygghet for befolkningen og til stabilitet og forutsigbarhet i regionen.

Boligbygging og skredsikring

19. desember 2015 ble Longyearbyen utsatt for snøras. To personer omkom og flere personer ble skadd. Mange hus ble ødelagt og vil ikke kunne gjenoppbygges i det området de sto i før raset. 21. februar 2017 ble Longyearbyen rammet av et nytt skred. Raset førte ikke til personskader, men to boligkomplekser ble totalskadet. Som følge av skredene er det mangel på boliger i Longyearbyen.

Regjeringen har satt i verk tiltak for å bedre boligsituasjonen i Longyearbyen. Regjeringen foreslo i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2016 å bevilge 10 mill. kroner til boligbygging og arealutvikling i Longyearbyen, jf. Prop. 122 S (2015–2016). Stortinget sluttet seg til forslaget, jf. Innst. 400 S (2015–2016). Om lag 450 000 kroner av bevilgningen er benyttet til grunnundersøkelser. Resten av bevilgningen er ubrukt pr. 30. august 2017. Longyearbyen lokalstyre tar sikte på å bruke resten av bevilgningen til grunnundersøkelser og utbygging av infrastruktur (vei, klokk og vann).

Regjeringen foreslo videre i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 å bevilge 28 mill. kroner til Statsbygg til grunnundersøkelse av aktuelle tomter og prosjektering av boliger i Longyearbyen. Stortinget sluttet seg til forslaget, jf. Innst. 401 S (2016–2017). Statsbygg har derfor fått i oppdrag å planlegge bygging av opptil 100 boliger i Longyearbyen. Statsbygg tar sikte på at de første 40–50 boenhetene skal være innflyttingsklare i løpet av 2018.

Regjeringen foreslo og i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett i 2017 å øke bevilgningen på Olje- og energidepartementets kap. 1820 Post 22 Flom- og skredforebygging med 20 mill. kroner for å fremskynde arbeidet med skredsikringstiltak i Longyearbyen. Stortinget sluttet seg til forslaget, jf. Innst. 401 S (2016–2017). Sikringstiltakene vil bli slutført i 2018.

For å gi Longyearbyens innbyggere økt trygghet for vinteren 2017/2018, planlegger NVE å videreføre snøskredvarslinga på Svalbard i hovedtrekk slik den ble etablert i januar 2016. Regjeringen foreslår derfor å videreføre bevilgningen på 1 mill. kroner på NVE sitt budsjett til dette formålet. Longyearbyen lokalstyre skal etter planen overta denne lokale varslingen på sikt.

Longyearbyen lokalstyre

Regjeringen foreslår å bevilge 150,2 mill. kroner til Longyearbyen lokalstyre i 2018. Bevilgningen er i hovedsak en prisjustert videreføring av 2017-bevilgningen og skal dekke utgiftene til drift av og investeringer i lokalstyrets virksomhet. I henhold til vedlikeholdsplan og statlig finansieringsplan er bevilgningen redusert med 5 mill. kroner som statens andel av kostnadene i forbindelse med rehabilitering av energiverket. Videre er bevilgningen redusert med 2 mill. kroner for bortfall av engangsbevilgning til tiltak for omstilling i 2017 og redusert med 150 000 kroner pga. endringer i regelverket for kontantstøtte og makspris i barnehager. Bevilgningen foreslås økt med 150 000 kroner gjennom innlemming fra svalbardbudsjettets kap. 0007 av midler som tidligere ble gitt lokalstyret til en årlig analyse av samfunns- og næringsutvikling.

Energiforsyning

I forbindelse med behandlingen av Meld. St. 32 (2015–2016) *Svalbard* ba Stortinget Regjeringen om å sette i gang en bred utredning av mulighetene for fremtidig energiforsyning på Svalbard, basert på bærekraftige og fornybare løsninger. Regjeringen legger til grunn at den fremtidige energiforsyningen må gi en forsvarlig forsynings-sikkerhet. Energiløsningen som blir valgt for området bør videre være bærekraftig og kostnads-effektiv.

Olje- og energidepartementet vil sette i gang en ekstern utredning av fremtidig energiforsyning for Svalbard. Longyearbyen lokalstyre vil bli involvert i det videre arbeidet. For ytterligere omtale av utredningen, se Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*.

Longyearbyen lokalstyre er som eier av Longyearbyen energiverk ansvarlig for leveranse av varme og energi i lokalsamfunnet. Daværende Klima- og forurensingsdirektoratet påla Longyearbyen lokalstyre et rensekraft fra juli 2012. Tidspunktet ble senere forlenget til utgangen av 2015. I 2012–2014 ble det til sammen bevilget 114 mill. kroner over svalbardbudsjettet til å bygge renseanlegget. Renseanlegget ble satt i drift i 2016.

Utslipp av SO₂ og støv fra kraftverket er etter oppgraderingen nesten borte. Kullkraftverket i Longyearbyen har fortsatt høye utslipp av CO₂ i forhold til den mengden energi kraftverket produserer. Lokalstyret har utarbeidet en ny og oppda-

tert vedlikeholdsplan som går fram til 2038. Planen viser fortsatt høye vedlikeholdskostnader med spesielt store kostnader til vedlikehold i enkelte år.

Longyearbyen Lokalstyre disponerer et reservekraftverk. Etter skredkartleggingen som ble gjennomført høsten 2016, ligger deler av dagens reservekraftverk innenfor 100-års faresone for skred. Dagens reservekraftstasjon klarer ikke å dekke lokalsamfunnets behov for elektrisitet dersom det ordinære kraftverket ikke er i drift. Lokalstyret har fått utarbeidet en tilstandsvurdering av reservekraftverket. Anlegget er i en slik stand at utbedringer er påkrevd. Samtidig kan videre vedlikehold bli dyrere enn å bygge nytt reservekraftverk. Longyearbyen lokalstyre har kontinuerlig oppmerksomhet på vedlikeholdsarbeidet i forbindelse med energiforsyningen.

Veterinærtjenester på Svalbard

Utenriks- og forsvarskomiteen skrev i Innst. 88 S (2016–2017), jf. Meld. St. 32 (2015–2016) Svalbard:

«Komiteen viser til at Den norske veterinærforeningen i høringen påpekte behovet for å styrke dyrevelferden på Svalbard. Foreningen viste til at hovedutfordringen i dag er mangel på en stabil og forutsigbar tilgang på veterinærtjenester. Komiteen ber regjeringen vurdere om man kan finne en løsning på utfordringene knyttet til dyrevelferd og personalsituasjonen.»

Etter dyrehelsepersonelloven er det kommunene som skal sørge for tilfredsstillende tjenester fra dyrehelsepersonell. Svalbard er derimot ikke omfattet av dyrehelsepersonelloven.

Landbruksdirektoratet forvalter tilskudd til kommunale veterinærtjenester på kap. 1142, post 60. Etter søknad fra Svalbard Vet AS ble selskapet i 2016 tildelt 220 000 kroner. Landbruks- og matdepartementet legger opp til å videreføre denne ordningen for Svalbard, innenfor eksisterende rammer.

Forskrift om alkoholordningen for Svalbard

Utenriks- og forsvarskomiteen ba i forbindelse med behandling av Meld. St. 32 (2015–2016) regjeringen å gå gjennom regelverket for salg av øl på Svalbard, jf. Innst. 88 S (2016–2017). Helse- og omsorgsdepartementet har hatt forslag om endringer i forskrift om alkoholordningen for Svalbard på høring. Høringsfristen var 31. august 2017. Det foreslås at forbudet på Svalbard mot

salg og skjenking av øl som inneholder over 7 volumprosent alkohol oppheves.

Styrket helseberedskap

I etterkant av skredulykken i 2015 og snøscooterulykken i 2017, har UNN og Helse Nord RHF gjort vurderinger for å styrke beredskapen på Svalbard. Løsningen blir å etablere vaktordning for anestesilege i tilknytning til Sysselmannens helikopter, kombinert med å plassere mer medisinteknisk utstyr i Longyearbyen. Kostnadene ved å etablere vaktordningen med anestesilege er beregnet til 16 millioner kroner årlig. Engangsutgiftene til utplassering av utstyr er beregnet til 1,6 millioner kroner. Beredskapen vil ventelig være etablert ved årsskiftet 2017/2018.

Store Norske Spitsbergen Kullkompani (SNSK)

Utenriks- og forsvarskomiteen skrev i Innst. 88 S (2016–2017) at:

«Komiteen mener det er viktig med en avklaring av selskapets retning og strategi fremover, både når det gjelder gruvedrift, boligutvikling, infrastruktur og eventuelle nye forretningsområder. Komiteen ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en sak om SNSK og der ta stilling til ev. endret formål og kategorisering av eierskapet.»

Saken kvitteres formelt ut i budsjettproposisjonen til Nærings- og fiskeridepartementet.

Regjeringen legger opp til at Store Norske Spitsbergen Kullkompanis fremtidige hovedvirksomhet skal være drift av Gruve 7, at annen virksomhet som logistikkvirksomhet og turistvirksomhet kan videreføres dersom det kan gjøres på forretningsmessig grunnlag og er i tråd med svalbardpolitiske hensyn, og at aktiviteten ut over gruvedriften ikke utvides. Nærings- og fiskeridepartementet vil vurdere nærmere framtidig utvikling av boligvirksomheten til selskapet. Se nærmere omtale i svalbardproposisjonen pkt. 4.2 og i budsjettproposisjonen til Nærings- og fiskeridepartementet.

Gruvedrift Svea/Lunckefjell

Regjeringen foreslår videre, jf. Prop. 1 S (2017–2018) for Nærings- og fiskeridepartementet, at gruvevirksomheten i Svea/Lunckefjell blir avvirket og at opprydding blir satt i gang. Infrastrukturen i Svea skaleres ned til et minimum og det er

ikke aktuelt å legge til rette for annen aktivitet i Svea når oppryddingen er gjennomført. Dette utelukker ikke at enkelte gjenværende «kalde bygg»

kan stilles til disposisjon for reiseliv eller forskning på linje med forlatte bygg andre steder på øygruppen.

Tabell 2.31 Utviklingen i svalbardbudsjettets utgiftsside og tilskudd (mill. kroner)

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Tilskudd kap. 480	121	146	323	284	276	321	238
Svalbardbudsjettet utgifter	294	317	456	418	445	463	467

I tillegg til tilskuddet på kap. 480, har staten årlig bevilging og tildelinger, bl.a. til støtte til forskning på Svalbard og til nasjonale tiltak som sykehus og universitet i Longyearbyen. Utgiftene til disse formålene bevilges i det ordinære

statsbudsjettet på de enkelte fagdepartementers kapitler. En oversikt over og omtale av bevilgninger til svalbardformål over de andre fagdepartementers budsjetter er gitt i Prop. 1 S (2017–2018) *Svalbardbudsjettet*, punkt 4 og vedlegg 1.

Programkategori 06.90 Beskyttelse og innvandring

Utgifter under programkategori 06.90 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	6 663 363	3 783 428	2 385 669	-36,9
30–49	Nybygg, anlegg m.v.		117 000	117 170	0,1
60–69	Overføringer til kommuner	596 651	230 469	208 053	-9,7
70–89	Overføringer til private	906 659	477 133	292 844	-38,6
	Sum kategori 06.90	8 166 673	4 608 030	3 003 736	-34,8

Utgifter under programkategori 06.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
490	Utlendingsdirektoratet	7 879 427	4 279 096	2 686 991	-37,2
491	Utlendingsnemnda	287 246	328 934	316 745	-3,7
	Sum kategori 06.90	8 166 673	4 608 030	3 003 736	-34,8

1 Innledning

Programkategori 06.90 omfatter bl.a. utvikling og forvaltning av utlendingslovgivningen, drift av asylmottak, assistert retur og drift av Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE). Oppgaver som sorterer under politiets ansvarsområde er beskrevet under programkategori 06.40. Integrering og bosetting av flyktninger omtales under programkategori 06.95.

Politikkområdet reguleres primært av utlendingsloven og utlendingsforskriften, rundskriv og instruksjer.

1.1 Kategoriens organisering og innplassering i migrasjonskjeden

Migrasjonskjeden omfatter registrering og innkvartering av asylsøkere, behandling av søknader

om beskyttelse, bosetting og integrering av flyktninger i det norske samfunnet, samt retur av asylsøkere uten beskyttelsesbehov og kriminelle utlendinger. Migrasjonskjeden omfatter også utenlandske statsborgeres søknad om besøksum og om opphold i Norge på grunnlag av arbeid, studier og familie, samt søknader om permanent opphold og statsborgerskap.

Virkemidler tilknyttet migrasjonskjeden ligger primært til Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde, som har både et sektoransvar og et samordningsansvar for innvandrings- og integreringspolitikken. Oversikt over hvilket ansvar andre departementer har i migrasjonskjeden, fremkommer i tabell 1.5 i del I. I tillegg til departementene har vertskommuner for asylmottak viktige oppgaver overfor beboere i mottak, bl.a. innenfor primærhelsetjenesten, det lokale barnevernet og grunnopplæringen.

Det vises til omtale av hovedutfordringer og hovedmål for migrasjonsskjeden under del 1. Følgende hovedmål er særskilt knyttet til programkategori 06.90:

- Færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov.
- Raskere retur.

2 Budsjettmessige prioriteringer

Regjeringen foreslår bl.a. følgende budsjettmessige prioriteringer i 2018 innenfor programkategori 06.90:

- Videreføre og videreutvikle ankomstsenterfunksjonen med formål om å ivareta behovet for ankomstberedskap og øke effektiviteten og kontrollen i håndteringen av asylsøkeres første tid i Norge.
- Bevilge 86,7 mill. kroner til å fortsette moderniseringen av utlendingsforvaltningens IT-systemer.
- Bevilge 30,5 mill. kroner til investeringer for å utvide registrering, lagring og bruk av biometri, med sikte på å fullføre det igangsatte arbeidet i 2018.
- Opprette en ny spesialutsending for Nord- og Vest-Afrika med formål om forbedrede returforutsetninger til området.

Til grunn for forslag til bevilgninger er bl.a. følgende forutsetninger lagt til grunn for 2018:

	Antall
Asylsøkere til Norge	6 000
Totalt innkomne oppholdssaker til UDI	91 810
Herunder følgende sakstyper:	
Arbeid	12 350
Familieinnvandring	21 300
Utdanning	8 570
Permanent opphold	6 250
Statsborgerskap	18 300
Utvvisning	9 900
Andre sakstyper	15 140
Gjennomsnittlig antall personer i mottak (ekskl. omsorgssentre)	5 460

3 Migrasjonsskjeden – beskyttelse og innvandring

3.1 Færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov

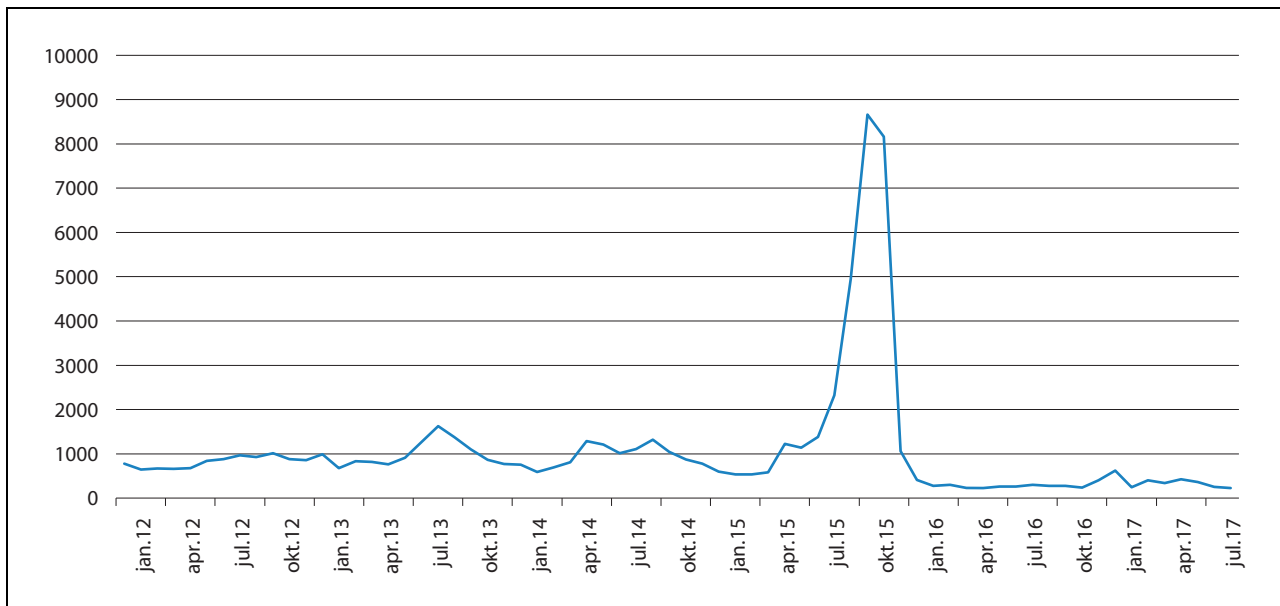
Et stort antall asylsøkere medfører høye offentlige utgifter på utlendingsfeltet og setter det norske asylsystemet og velferdsmodellen under press. En betydelig del av utgiftene til mottak av asylsøkere dekkes innenfor bistandsrammen, da visse utgifter knyttet til asylsøkere og flyktningers opphold det første året i Norge og tilbakevending til hjemlandet klassifiseres som offisiell utviklingshjelp etter OECD-DACs⁷ retningslinjer. I budsjettforslaget for 2018 foreslås det at 716 mill. kroner av innenlandske utgifter til mottak av asylsøkere og flyktninger inngår som en del av bistandsbudsjettet. Dette er en nedgang på 3,9 mrd. kroner fra 2016, da nærmere 4,6 mrd. kroner av mottaksutgiftene ble ført over bistandsbudsjettet. Personer som ikke har et reelt behov for beskyttelse medfører merutgifter for den norske stat, og beslaglegger ressurser som kunne vært brukt på mennesker i nød. Det er derfor et mål at så få som mulig skal komme som asylsøkere til Norge uten et reelt beskyttelsesbehov.

3.1.1 Resultater – sterk nedgang i antall asylsøkere og nedbygging av asylrestanser

Utvikling i antallet søknader om beskyttelse

Norge opplevde, i likhet med en rekke andre europeiske land, en stor økning i antallet asylsøkere andre halvår 2015. I 2016 var imidlertid situasjonen en helt annen. Fra 31 150 registrerte asylsøkere i 2015, ble det bare registrert 3 460 asylsøkere i 2016. Ankomsttallene så langt i 2017 tyder isolert sett ikke på noen større endringer i situasjonen. Per 31. august var det registrert 2 865 asylsøkere (inkl. relokaliserte), hvorav 149 enslige mindreårige. Det vises for øvrig til særskilt omtale av enslige mindreårige asylsøkere under pkt. 3.5.

⁷ Development Assistance Committee.

Figur 2.29 Antall registrerte asylsøkere til Norge (inkl. relokaliserte), 2012–31. august 2017

Kilde: UDI

Tabell 2.32 Norges andel av asylsøkere til EU og EFTA, 2012–2016

	2012	2013	2014	2015	2016
Antall asylsøkere til Norge	9 785	11 983	11 480	31 350	3 460
Norges andel av asylsøkerne til EU/EFTA	2,6 pst.	2,6 pst.	1,7 pst.	2,2 pst.	0,3 pst.

Kilde: UDI/Eurostat

Årsaken til at det i 2016 og 2017 har kommet et lavt antall asylsøkere er sammensatt. Tiltak utenfor Norge, som EUs samarbeid med Tyrkia og landene på Vest-Balkan om migrasjonskontroll, bedre registrering av ankomne over yttergrensene og gjeninnføring av den indre grensekontrollen mellom enkelte Schengenland, har bidratt til klart færre irregulære ankomster til Schengenområdet og til færre sekundærbevegelser innenfor dette området. I tillegg er det nasjonalt foretatt flere innstramninger i utlendingsregelverket, jf. omtale under pkt. 3.1.3 under programkategori 06.90 i statsbudsjettet for 2017, Prop. 1 S (2016–2017). Fra 2015 til 2016 var det en nedgang i antall asylsøkere til Europa på om lag 7 pst. Norge hadde en nedgang på om lag 90 pst. og var det landet i Europa med størst prosentvis nedgang i antall asylsøkere.⁸ Det antas at signaleffektene som følge av endringer i den norske innvandringspolitikken kan ha bidratt til denne nedgangen.

⁸ Kilde: Eurostat

I desember 2015 vedtok Stortinget å delta frivillig i EUs relokiseringsordning ved å relokalisere 1 500 asylsøkere over to år, 2016–2017, jf. Prop. 1 S Tillegg 1 (2015–2016). Asylsøkere som har vært en del av EUs relokiseringsmekanisme har stått for en betydelig andel av det totale antall asylsøkere som har kommet til Norge de to siste årene, spesielt i 2017. Per utgangen av august hadde om lag 44 pst. av alle asylsøkerne så langt i 2017 kommet gjennom relokiseringsmekanismen. Norge har mottatt totalt 1 509 asylsøkere gjennom denne ordningen, 816 fra Italia og 693 fra Hellas. De aller fleste asylsøkerne som har kommet til Norge har vært eritreiske eller syriske borgere. Det norske bidraget lå per utgangen av august an til å utgjøre om lag 5 pst. av det totale antall relokaliserte i EU. Til sammenligning utgjør den norske befolkningen om lag 1 pst. av Europas befolkning.

Utgangspunktet for ordningen var at 160 000 asylsøkere skulle fordeles. Behovet for relokiseringsplasser ble imidlertid etter hvert lavere enn

først antatt. For å kvalifisere for relokalisering måtte asylsøkeren være av en nasjonalitet som hadde en innvilgelsesprosent i Europa på 75 pst. eller høyere. Reduserte ankomsttall til Europa, endringer i sammensetningen av dem som kom og begrenset vilje til å bli relokalisert påvirket antallet reelle kandidater til ordningen. Europakommisjonen anslo 26. juli 2017 at det samlede behovet var om lag 27 000 asylsøkere fra Hellas. I Italia har det vært mer uklart ettersom ikke alle søkere som sannsynligvis oppfylte kravene ble registrert som relokaliseringkandidater. Per 26. juli hadde Italia registrert omtrent 10 000 kandidater. Per 21. august 2017 var det, ifølge Europakommisjonen, relokalisert 8 197 asylsøkere fra Italia og 18 098 fra Hellas.

Norges bilaterale enighet med Italia og Hellas opphørte samme dag som rådsbeslutning 2015/1601 løp ut, 26. september 2017, og EUs relokaliseringsmekanisme er nå formelt avsluttet.

Behandling av søknader om beskyttelse

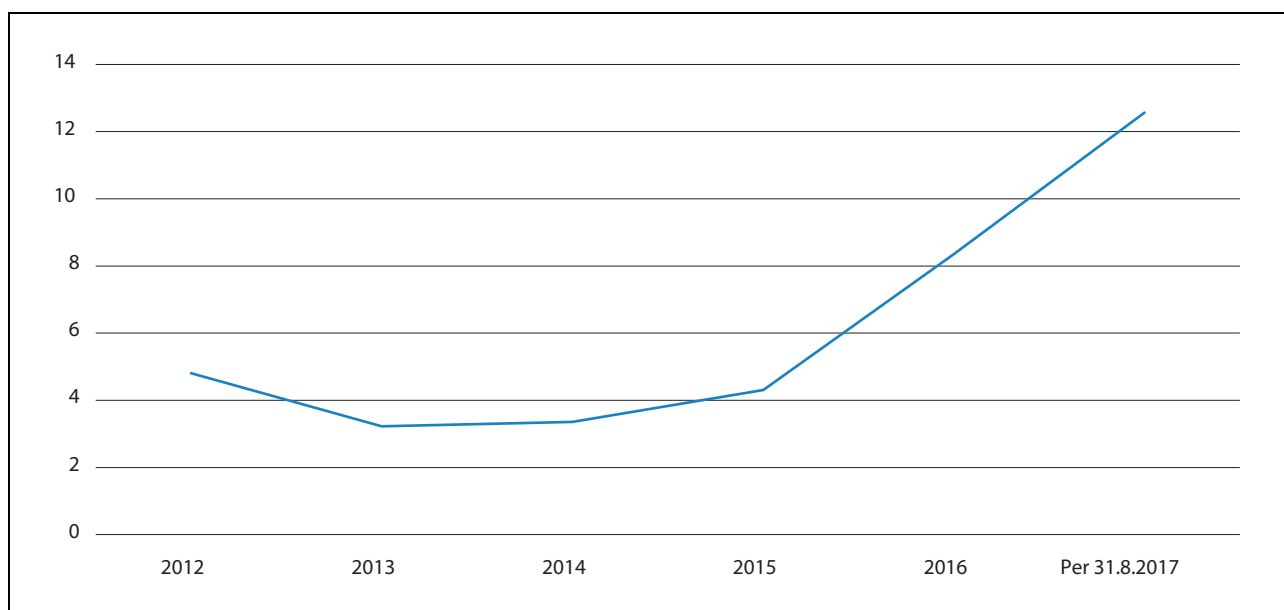
Ankomsttallene i 2015 medførte et høyt antall ubehandlede asylsaker i UDI. Ved inngangen til 2016 hadde UDI om lag 24 000 asylsaker til behandling. Bevilgningen til UDI ble økt betraktelig i 2016 og 2017 for å redusere antall ubehandlede saker og den samlede saksbehandlingstiden. I 2016 behandlet UDI om lag 22 800 asylsaker. Per 31. august 2017 har UDI behandlet over 6 000 asylsaker. Gitt gjeldende prognoser for innkomne saker, anslås det at UDI i løpet av inneværende år vil bygge ned antallet ubehandlede asylsaker til det som vurderes som et effektivt nivå.

Som følge av utviklingen i ankomstene av asylsøkere har den største andelen av saker som UDI behandlet i 2016 og starten av 2017 vært saker innkommet i 2015. I en periode der et stort antall eldre saker behandles, vil den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden øke midlertidig. Samtidig legges det til rette for at saksbehandlingstiden på sikt reduseres.

Tabell 2.33 Behandlede og ubehandlede asylsaker, UDI, 2012–31. august 2017

	2012	2013	2014	2015	2016	Per 31.8.2017
Antall behandlede saker	11 441	12 139	9 672	11 660	22 776	6 009
Antall ubehandlede saker per 31. desember	2 916	2 770	4 491	23 990	4 673	2 270

Kilde: UDI

Figur 2.30 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid realitetsbehandlede asylsaker i måneder, UDI, 2012–31. august 2017

Saksbehandlingstid i realitetsbehandlet asylsaker fra saken er mottatt i utlendingsforvaltningen til første vedtak i UDI

Kilde: UDI

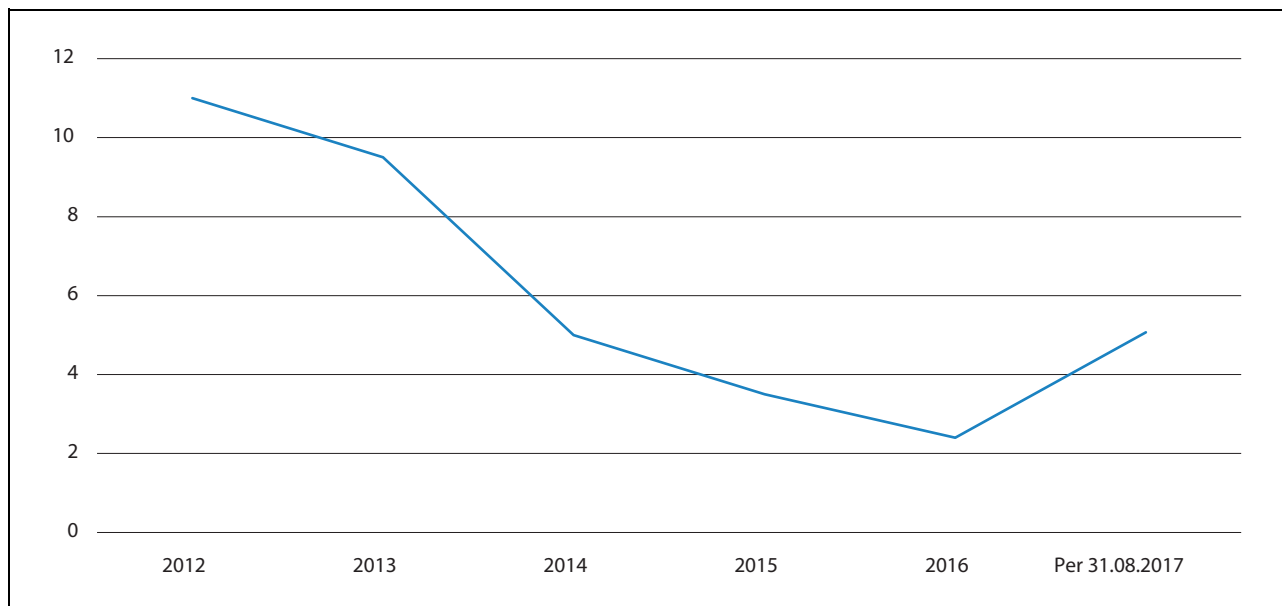
Utlendingsnemnda (UNE) er klageinstans for vedtak fattet av UDI. UNE mottok om lag 9 300 asylsaker (klager og omgjøringsanmodninger) i 2016, og antallet ubehandlede asylsaker økte med om lag 1 600. I Saldert budsjett for 2017 er det lagt til grunn økte saksbehandlingsressurser i UNE

for å håndtere effekten av det store antallet asylsøkere i 2015. Saksbehandlingstiden de siste årene har blitt redusert betraktelig, fra 11 måneder i 2012 til 2 ½ måneder i 2016. Også i UNE vil nedbygging av restanser kunne gi en midlertidig økning i saksbehandlingstiden.

Tabell 2.34 Behandlede og ubehandlede asylsaker, UNE, 2012–31. august 2017

	2012	2013	2014	2015	2016	Per 31.8.2017
Antall behandlede saker	10 116	12 512	10 312	7 575	7 703	4 609
Antall ubehandlede saker per 31. desember	6 437	3 583	2 765	1 328	2 915	2 142

Kilde: UNE

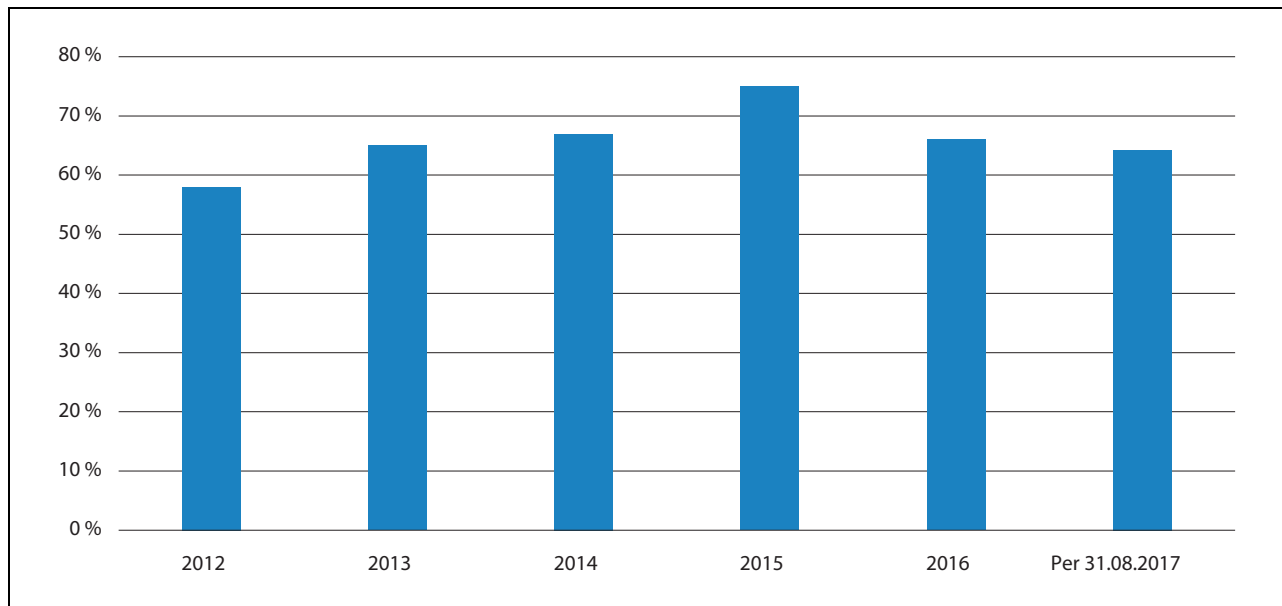

Figur 2.31 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for klagesaker, beskyttelse i måneder, UNE, 2012–31. august 2017

Kilde: UNE

Andelen innvilgelser etter realitetsbehandling av asylsøknad i UDI har de siste årene vært på et relativt høyt nivå sammenlignet med foregående år. Dette kan tyde på at en større andel asylsøkere faktisk har et beskyttelsesbehov. Samtidig er det viktig at misbruk og forsøk på misbruk av asylinstittuttet avdekkes, slik at vedtakene blir fattet på

rette premisser. Andelen personer som legger frem gyldige identifikasjonspapirer ved søknad om beskyttelse er lav, noe som vanskeliggjør saksbehandlingen. Det vises til omtale av programkategori 06.40 for nærmere omtale av resultater, utfordringer og tiltak knyttet til avklaring av identitet.

Figur 2.32 Innvilgelsesprosent, realitetsbehandlede asylsaker, UDI, 2012–31. august 2017

Kilde: UDI

Det kan også være grunnlag for å revurdere oppholdsgrunnlaget til personer som har fått beskyttelse i Norge. En oppholdstillatelse kan være gitt på bakgrunn av ukorrekte opplysninger, eller beskyttelsesbehovet kan være falt bort. Arbeidet med å avdekke saker som gir grunnlag for tilbakekall av oppholdstillatelser er ressurskrevende. Dette er imidlertid nødvendig arbeid for å hindre at personer har oppholdstillatelse i Norge på uriktig grunnlag. UDI har styrket sitt arbeid med tilbakekall av tillatelser, og antallet vedtak og tilbakekall har økt i 2016 og 2017. Dette er et arbeid som vil bli prioritert videre.

3.1.2 Utfordringer – usikkerhet om antallet asylsøkere

Migrasjonssituasjonen i Europa har vært forholdsvis stabil og kontrollert det siste året. Dette har hatt sammenheng med iverksatte tiltak og samarbeid med naboland inngått tidlig i 2016. Imidlertid vedvarer migrasjonspresset mot Europa, og en videreføring av samarbeidet er utfordrende. Mens den irregulære migrasjonen over Egeerhavet og gjennom Vest-Balkan ble kraftig redusert i 2016, økte de irregulære ankomstene over det sentrale Middelhavet. Fraværet av en sterk, sentral regjeringsmakt i Libya og tilstedeværelsen av nettverk av menneskesmuglere har gjort det vanskelig å demme opp for den irregulære migrasjonen derfra. EUs stats- og regjeringssjefer ble på sitt uformelle møte på Malta i februar 2017 enige om en forsterket innsats for

grensekontroll i Libya (Malta-erklæringen). Gjennomføringen av erklæringens tiltak har vært utfordrende, men sommeren 2017 viste de resultater i form av reduserte ankomster. Samtidig er UNHCR og IOM involvert for å bedre standarden i tilbudet som blir gitt migrantene i Libya og nabolandene i Afrika. Reduserte ankomster over det sentrale Middelhavet kan gi forskyvninger til andre irregulære migrasjonsruter. Ankomstene over det vestlige Middelhavet har allerede økt, og det er tegn på at Svartehavet mellom Tyrkia og Romania kan etableres som en ny rute.

Norge er blant flere land som har opprettholdt den midlertidige indre grensekontrollen som ble gjeninnført 26. november 2015. Den indre grensekontrollen ble gjeninnført under henvisning til at det sterke og uforutsigbare migrasjonspresset medførte en risiko for negativ påvirkning på offentlig ro, orden og indre sikkerhet, jf. omtale under programkategori 06.40. Hjemmelsgrunnlaget for dagens grensekontroll utløper 11. november 2017. Behovet for fortsatt kontroll på indre grense vil bli vurdert utfra den sikkerhets- og trusselsituasjonen som da foreligger. Det kan ikke utelukkes at en avslutning av ordningen med midlertidig indre grensekontroll vil ha betydning for migrasjonstilstrømmingen.

På bakgrunn av bl.a. disse forholdene, sett sammen med de store variasjonene i antallet asylsøkere til Norge de siste par årene, vurderes usikkerheten knyttet til antall asylsøkere fortsatt som stor. Det er svært vanskelig å forutse antal-

let asylsøkere som vil komme til Norge. Store, uforutsette svingninger i antallet asylsøkere kan skape utfordringer i planleggingen og tilpasningen av forvaltningen. Derfor har det etter den kraftige asyltilstrømningen høsten 2015 blitt gjennomført tiltak som gjør utlendingsforvaltningen bedre i stand til å håndtere en eventuelt ny økning. Se for øvrig omtale av utfordringer og tiltak knyttet til endringer i behovet for mottaksplasser under pkt. 3.3.

3.1.3 Tiltak – videreføring av innstramninger og internasjonalt samarbeid

Videreføring av innstramninger i utlendingsloven

For å forebygge nye kraftige økninger i antallet asylsøkere og for å oppnå målet om færre asylsøkere uten beskyttelsesbehov, fremmet Justis- og beredskapsdepartementet 16. juni 2017 forslag om å videreføre de midlertidige endringene i utlendingsloven som ble vedtatt på bakgrunn av Prop. 16 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven (innstramninger)*, og som trådte i kraft 20. november 2015. Det vises til Prop. 149 L (2016–2017) og til punkt 3.1.3 i Prop. 1 S (2016–2017) Justis- og beredskapsdepartementet. Se også omtale av anmodningsvedtak nr. 31 fra 16. november 2015.

Internasjonalt samarbeid

De fleste asylsøkerne kommer til Norge gjennom andre europeiske land. Regjeringen støtter europeiske løsninger på asylfeltet, basert på enkle, forutsigbare og effektive rettsregler, og en reform av EUs rettsakter som søker å forebygge ukontrollerte sekundærbevegelser og sikre en jevnere fordeling av asylsøkere i Europa. Dublin-samarbeidet er her sentralt.

Dublin-forordningen fastslår hvilket land som har ansvaret for å behandle en søknad om beskyttelse. Alle EU-landene, Island, Sveits, Liechtenstein og Norge deltar i samarbeidet. 4. mai 2016 la Europakommisjonen frem forslag til endringer i både Dublin-forordningen og Eurodac-forordningen, som ledd i en større reform av det felleseuropeiske asylsystemet (CEAS). Kommisjonen pekte i sine lovforslag på at noen få land har blitt sittende med ansvaret for en betydelig andel av de asylsøkerne som ankommer Europa. Forslaget til ny Dublin-forordning inneholdt en varig mekanisme for fordeling av asylsøkere, noe som førte til utfordringer i behandlingen av lovforslaget. Regjeringen er positiv til norsk deltakelse i et fremtidig Dublin-samarbeid

og er i utgangspunktet positiv til en obligatorisk fordelingsnøkkel.

Forslaget til ny Eurodac-forordning legger til rette for å bekjempe sekundære bevegelser mellom europeiske land gjennom økt opptak og lagring av biometri. For å bøte på utfordringer knyttet til opptak av fingeravtrykk, skal også ansiktsfoto lagres i databasen. Aldersgrensen for opptak og lagring av biometri senkes til seks år, og lagringstiden for dataene økes. Det er også ønskelig at medlemslandene opptar og lagrer fingeravtrykk av irregulære migranter som *ikke* søker asyl eller blir påtruffet ved yttergrensen, med sikte på retur til hjemlandet. Det åpnes for at informasjon om identitet kan deles med tredjeland i returøyemed.

Kommisjonen la i 2016 frem et forslag om endringer i byrået European Asylum Support Office (EASO), der Norge deltar. Formålet er å styrke byråets evne til å tilrettelegge for gjennomføringen av det felleseuropeiske asylsystemet og bidra til at asylsystemet fungerer bedre. Det er usikkert når det reviderte regelverket vil bli vedtatt.

I kjølvannet av migrasjonskrisen i 2015 vedtok Stortinget asylforliket hvor de bl.a. ba regjeringen ta et internasjonalt initiativ til en gjennomgang av internasjonale konvensjoner med sikte på å gjøre det internasjonale samfunnet og Norge bedre egnet til å løse vår tids flyktning- og migrasjonssituasjon. Regjeringen har i denne sammenheng foretatt en intern gjennomgang av relevante internasjonale konvensjoner for å identifisere statens folkerettslige handlingsrom når det gjelder håndtering av store migrasjonsstrømmer. Det vises til det som er skrevet om anmodningsvedtak 68.18 (2015–2016) i Del III.

Mer effektiv ankomstfase

Ankomstsenter Østfold ble opprettet i forbindelse med de økte asylankomstene i 2015. Erfaringene fra 2015 tilsier at det er viktig å ha kontroll med søkerne i den innledende asylfasen, slik at bl.a. søkerne registreres tilstrekkelig, at det gjennomføres nødvendig ID-kontroll, at nødvendige helseundersøkelser gjennomføres, og at det etableres et godt grunnlag for det videre sakshåndteringsløpet. Det er derfor viktig å sikre tilstrekkelig ankomstberedskap, da det er mer krevende raskt å bygge opp kapasitet for den innledende fasen enn ordinære mottaksplasser. Regjeringen foreslår derfor å fortsatt ha ankomstsenterfunksjonen, selv om dagens nivå på antall asylsøkere innebærer at et slikt senter vil drives med et til

tider betydelig antall ubrukte plasser. Situasjonen i 2015 viser at asylankomstene raskt kan øke. Når antallet mottak reduseres på grunn av lave ankomster, vil det ordinære systemet i liten grad kunne absorbere større økninger i asylankomstene. Dette tilsier at det er nødvendig med en slik beredskap av mottaksplasser. Samtidig ønsker regjeringen å utnytte mulighetene et ankomstsenter gir også i en situasjon med lave ankomster, slik at tiltaket ikke kun blir et beredskapstiltak. Det foreslås derfor å videreutvikle ankomstfunksjonen ved å legge til rette for en samlokalisering av UDI og politiet i den innledende asylfasen, jf. også omtale under programkategori 06.40. Tilstedeværelse av begge etatene og forbedring av saksflyten i den innledende asylsøkerfasen kan gi store gevinster knyttet til bl.a. reduserte mottaksutgifter, bedre kvalitet i asylsaksbehandlingen, raskere retur og raskere bosetting.

3.2 Overføringsflyktninger

3.2.1 Resultater – stort uttak av syriske overføringsflyktninger

Norge har et årlig uttak av overføringsflyktninger i tråd med Stortingets årlige budsjettvedtak, jf. tabell 2.35. Formålet er hovedsakelig å møte beskyttelsesbehovet til særlig utsatte flyktninger, tilby en varig løsning for flyktninger uten utsikt til andre løsninger og tilby avlastning for særlig belastete vertsland. Justis- og beredskapsdeparte-

mentet fastsetter, i samråd med Utenriksdepartementet, hvilke flyktninggrupper som skal overføres til Norge. FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) og norske frivillige organisasjoner gis også mulighet til å komme med innspill. UDI fatter vedtak om uttak av enkeltflyktninger i samsvar med den fastsatte fordelingen, normalt i samarbeid med UNHCR.

Kvoten blir vurdert fleksibelt i treårsperioder. Plasser som ikke blir benyttet ett år, kan overføres til andre år innenfor perioden, og plasser på etterfølgende års kvote kan forskutteres dersom det anses å være behov for det. 2018 er det siste året i gjeldende treårsperiode for fleksibel anvendelse av kvoteplassene.

Stortinget vedtok 19. juni 2015 at Norge skulle ta imot 8 000 syriske flyktninger i perioden 2015–2017, jf. Dokument 8:135 S (2014–2015) og Innst. 398 S (2014–2015). Fordelingen ble 2 000 for 2015 og 3 000 for hvert av årene 2016 og 2017. Per utgangen av august 2017 er det sannsynlig at måltallet blir oppfylt.

Globalt fremmet UNHCR i 2016 saker for om lag 162 600 flyktninger. Dette var rundt 28 000 flere enn i 2015 og en fordobling fra 2012. Over 125 800 flyktninger ble overført til et nytt land i samarbeid med UNHCR i 2016. Dette var en økning fra 81 900 flyktninger i 2015 og 72 000 i 2014. UNHCR estimerte at 1 190 000 flyktninger hadde behov for gjenbosetting i 2017. Dette tallet er økt til om lag 1,2 millioner for 2018.

Tabell 2.35 Overføringsflyktninger, uttak, 2012–31. august 2017

År	2012	2013	2014	2015	2016	Per 31.08 2017
Personer	1 055	1 078	1 659	2 544	3 170	2 190

Kilde: UDI

3.2.2 Utfordringer – usikre framtidssikter for mange

Syriakrisen har vært av en slik størrelse og karakter at de fleste gjenbosettingslandene har vridt sine kvoter for å avhjelpe denne krisen. Andre store flyktningssituasjoner får ikke samme oppmerksomhet og har i stor grad mistet tilgang på kvoteplasser. Dette gjelder både situasjoner i Afrika og i Asia. Bruken av gjenbosettingsordninger diskuteres også som en del av løsningen i forbindelse med store migrasjonsstrømmer til Europa, eksempelvis som en del av EU-Tyrkia-erklæringen og i forbindelse med det økte samarbeidet med nord- og sentralafrikanske land som følge av ankomster over det sentrale Middelhavet.

Sett fra gjenbosettingslandenes side er det en utfordring at en del syriske flyktninger trekker seg fra gjenbosettingsordningen. Dette skjer på ulike stadier i prosessen og av ulike grunner. Som en konsekvens må UNHCR fremme flere saker, og flere søkere må intervjues enn tidligere. Noen årsaker til at flyktninger trekker seg er at de ønsker å være nær hjemlandet i tilfelle det blir fred, at det kommer til nye familiemedlemmer fra hjemlandet som de ikke ønsker å reise fra (UNHCR har eksempelvis ikke hatt tillatelse til å registrere nye syriske flyktninger i Libanon siden tidlig i 2015) og at de er redde for overgangen til et nytt hjemland. Det finnes bl.a. ulike myter om forholdene i ulike gjenbosettingsland. UNHCR og gjenbosettingslandene prøver å nå ut med infor-

masjon til søkerne på et tidligere tidspunkt enn det som har vært vanlig slik at søkerne skal kunne ha mer informasjon om det potensielt nye hjemlandet og være bedre i stand til å ta informerte valg.

3.2.3 Tiltak – tilbake til en normal kvote for overføringsflyktninger

Regjeringen foreslår å gå tilbake til opprinnelig kvotestørrelse på 1 120 plasser i 2018, jf. omtale av bevilgningsforslagene under kap. 490, post 01, post 73 og post 75, samt programkategori 06.40 og 06.95. Bakgrunnen for forslaget er at Regjeringen har gjennomført Stortingets vedtak om overføring av 8 000 syriske flyktninger for perioden 2015–2017. Ved å ta imot 8 000 syriske flyktninger i perioden 2015–2017 har Norge vært blant landene i Europa som har bidratt mest, både i forhold til folketallet og i antall kvoteflyktninger. Europakommisjonen oppmuntrer, gjennom en økonomisk støtteordning, medlemsland som hittil i mindre grad har bidratt, til økt gjenbosettingsinnsats. For Norges del er det nå viktig å sikre at så vel flyktningene som er overført og asylsøkere som får opphold blir godt integrert i arbeidslivet og det sosiale liv. Dette er et langsiktig arbeid som krever stor innsats fra mange. Det vises for øvrig til omtale av anmodningsvedtak nr. 108, pkt. 30, av 5. desember 2016 i del III.

3.3 Asylmottak

Personer som har søkt beskyttelse i Norge gis tilbud om innkvartering til bosetting eller retur gjennomføres. Nyankomne asylsøkere tilbys plass i transittmottak etter at de har registrert sin asylsøknad. Deretter får asylsøkerne tilbud om plass i ordinære mottak. De ordinære mottakene skal være et mest mulig normalt sted å bo for personer i en unormal livssituasjon. Mottakene skal ivareta

beboernes trygghet og sikkerhet, og de skal ha et særlig fokus på barn og ungdoms rettigheter og behov. UDI stiller krav til driftsoperatørene for asylmottak om at alle barn fra to år til grunnskolealder skal ha et tilrettelagt aktivitetstilbud på hverdager. Beboere i asylmottak mottar lovpålagte tjenester fra kommunen der mottaket ligger. Vertskommunene for asylmottak kompenseres for kommunenes utgifter knyttet til asylmottak. Beboere i mottak mottar økonomiske ytelser til livsopphold og andre nødvendige ytelser. UDI forvalter også en tilskuddsordning til aktivitetstilbud for barn i mottak, jf. omtale under kap. 490, post 71. Ved enkelte mottak er det tilrettelagte avdelinger, som er et botilbud tilpasset asylsøkere med fysiske eller psykiske hjelpebehov.

UDI tilbyr enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år et tilpasset botilbud i egne avdelinger og mottak for enslige mindreårige. Enslige mindreårige asylsøkere *under* 15 år blir tilbudt plass i omsorgssentre i regi av Barne- og likestillingsdepartementet ved Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir). I omtalen av antall beboere i mottak i denne proposisjonen er antall beboere i omsorgssentre holdt utenfor. Det vises til særskilt omtale av enslige mindreårige asylsøkere i mottak under pkt. 3.5.

3.3.1 Resultater – Innkvartering av asylsøkere

Antall beboere i asylmottak har variert fra rekordmange ved utgangen av 2015 til svært få i 2017. Fra januar 2016 til august 2017 har det kommet få asylsøkere samtidig som mange har flyttet ut av mottak i samme periode. Det har vært utfordrende for UDI å tilpasse mottakskapasiteten til behovet i 2017. Antallet mottak har blitt redusert med nærmere halvparten fra utgangen av 2017 til 31. august 2017, og antall beboere har i samme periode gått ned fra om lag 13 500 til om lag 7 600.

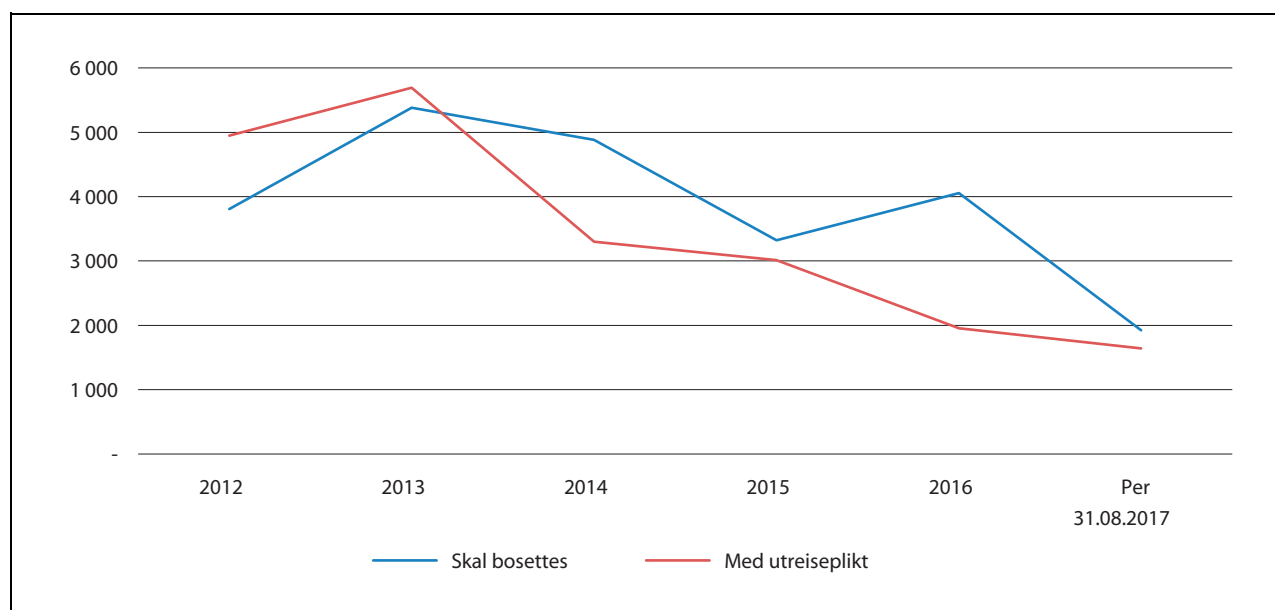
Tabell 2.36 Nøkkeltall om asylmottak

	Beboere i mottak	Herav mindreårige	Antall mottak	Antall vertskommuner
31. desember 2012	15 645	3 685	104	100
31. desember 2013	16 326	3 491	116	112
31. desember 2014	14 388	2 754	109	101
31. desember 2015	30 199	9 217	264	174
31. desember 2016	13 451	4 205	138	116
31. august 2017	7 584	2 446	72	65

Kilde: UDI

Ved utgangen av august 2017 bodde det om lag 1 641 personer i mottak med endelig avslag på søknad om beskyttelse. Dette er personer som har plikt til å forlate Norge. Antallet i denne gruppen har sunket de siste årene, noe Regjeringens satsing på retur har bidratt til, jf. omtale under pkt 3.4

og programkategori 06.40. Etter en økning fra 2015 har også antall og andel beboere som hadde en sak til behandling og antallet som venter på bosetting blitt redusert betydelig i løpet av 2017, jf. omtale under programkategori 06.95.

Figur 2.33 Antall personer i asylmottak med utreiseplikt og personer som skal bosettes, 2012– 31.august 2017

Kilde: UDI

Mottakstilbudet er differensiert etter utlendingsforvaltningens og beboernes behov. Regjeringen ønsker å bruke mottakssystemet til å fremme integrering for personer som har fått oppholdstillatelse og til å stimulere til retur for personer med utreiseplikt. Regjeringen har derfor etablert fem integreringsmottak. Ordningen foreslås videre-

ført i 2018, og skal evalueres. Formålet med integreringsmottak er å legge til rette for raskere arbeids- og samfunnsdeltakelse for nyankomne innvandrere med fluktbakgrunn. Målgruppen er personer i asylmottak som nylig har fått innvilget opphold, samt personer fra grupper som har høy sannsynlighet for å få innvilget sin søknad om

beskyttelse. Se nærmere omtale under programkategori 06.95.

3.3.2 Utfordringer – tilpassing av mottakskapasitet ved svingninger i behovet

Behovet for innkvartering bestemmes av antall asylsøkere og hvor lenge asylsøkere blir boende i asylmottakene. Høsten 2015 økte både antall personer i mottak og mottakskapasiteten betydelig. I 2016 og 2017 har ankomstene vært lave, og også betydelig lavere enn prognosene tidlig på året. UDI må til enhver tid veie behovet for en mest mulig kostnadseffektiv innkvartering opp mot hensynet til å kunne håndtere visse svingninger i antall asylsøkere (inkl. relokaliserte). I starten av 2017 var gjeldende prognose på 8 250 asylsøkere. I juni 2017 ble prognosen nedjustert til 4 250 for inneværende år. Lavere ankomster enn tidligere lagt til grunn har ført til at det er nødvendig å bygge ned mottakskapasitet relativt raskt, noe som har gjort det krevende å holde en høy kapasitetsutnyttelse ved mottakene.

Nedlegging av mottak har store konsekvenser for mottaksbeboere, vertskommuner og driftsoperatører for mottak. Avvikling av asylmottak kan føre til neddimensjonering av kommunale tjenester og hyppige flyttinger av mottaksbeboere.

Det er krevende å tilpasse mottakskapasiteten til store og raske svingninger i mottaksbefolkningen. Nedskaleringen av mottakskapasiteten medfører en redusert kapasitet til å takle raske økninger i asylankomstene. Det har derfor blitt et økende behov for beredskapsløsninger.

De store svingningene i asylankomster 2015–16 har også hatt en betydelig innvirkning på sammensetningen av beboere i mottak. I 2016 var det en relativt stor andel beboere med kort botid og en uavklart asylsak. I 2017 har botiden til beboerne i mottak økt betydelig samtidig som det er en høyere andel med en avklart asylsøknad som enten skal bosettes eller returneres. Dersom bosettingstakten holder seg på dagens nivå, og ankomsttallene holder seg lave, er det sannsynlig at en høy andel av mottaksbeboerne ved utløpet av 2017 vil være personer med avslag på asylsøknaden.

Regjeringen vurderer det som svært viktig og ønskelig å redusere botiden i asylmottak, jf. omtale av retur under pkt. 3.4 og omtale av bosetting under programkategori 06.95. Lave ankomster av nye asylsøkere øker muligheten for å redusere botiden i mottak.

3.3.3 Tiltak – modernisering for bedre utnyttelse av mottaksplasser og beredskap

Regjeringen vil prioritere tiltak som kan effektivisere mottaksdriften. Regjeringen foreslår å videreføre bevilgningen til modernisering av IT-løsningene i UDI, jf. omtale under kap. 490, post 45. UDI planlegger bl.a. å videreutvikle/erstatte støtte-systemene som mottakene og UDI benytter til administrasjon av beboere og mottak, mottaksøkonomi, ytelser til beboere, samt vurdere digitale grensesnitt for beboere for bedre brukerorientering. Løsningen vil gi forbedrede muligheter for å optimalisere plassering basert på nåværende og fremtidig kapasitet samt gi bedre muligheter for plassering som støtter arbeidet med integrering og retur. Løsningen vil også sikre en bedre økonomioppfølging knyttet til mottaksdrift og ytelser.

Det er tatt grep for å være bedre forberedt på en eventuell ny økning i asylankomstene, og samtidig unngå at utgiftene til alternativ innkvartering blir like høye som i 2015. UDI har inngått flere rammeavtaler for både akuttinnkvartering og for andre former for innkvartering, og jobber kontinuerlig videre med sine beredskapsplaner for en ekstraordinær økning i antall asylsøkere.

Regjeringen foreslår at ankomstsenterfunksjonen blir videre utviklet i 2018 gjennom større grad av samlokalisering av politiets og Utlendingsdirektoratets arbeid i den innledende asylsaksbehandling, jf. omtale under pkt. 3.1 og programkategori 06.40. Dette vil gi god beredskap dersom ankomstene øker. Løsningen vil også gi en bedre utnyttelse av ankomstsenterfunksjonen i en situasjon med lavere ankomster, selv om mange plasser da vil stå tomme.

UDI er i ferd med å utarbeide en mottaksstrategi, hvor identifisering av utfordringer, mål og tiltak for å oppnå et mest mulig effektivt mottakssystem vil være sentrale elementer. Som et ledd i arbeidet med mottaksstrategien utvikles og implementeres det nye konkurransegrunnlag og kontrakter som nyttiggjør det økte handlingsrommet i nytt regelverk for offentlige anskaffelser som trådte i kraft ved årsskiftet. Kontraktene vil innrettes mot å gi størst mulig innholds- og kapasitetsmessig fleksibilitet i mottakssystemet, samt tilrettelegge for kontraktsoppfølging og god økonomisk kontroll. UDI gjennomfører videre et internkontrollprosjekt som skal styrke UDIs systemer og rutiner for effektiv og forsvarlig oppfølging og kontroll av asylmottak.

3.4 Raskere retur

Utlendinger som ikke har lovlig opphold i Norge, plikter å forlate landet. Det operative ansvaret for retur er delt mellom politiet, som har ansvar for tvangsretur, og UDI, som har ansvar for assistert retur. Arbeidet med tvangsretur omtales under programkategori 06.40.

Utlendingen gis en frist til å forlate landet ved endelig negativt vedtak, normalt om lag tre uker. Returplikten kan overholdes ved å returnere til hjemlandet selvorganisert eller ved assistert retur (med assistanse fra norske myndigheter) innen denne fristen. Dersom utlendingen ikke benytter seg av selvorganisert eller assistert retur i denne perioden, kan politiet foreta tvangsretur.

Rask retur er viktig for å bevare tiltroen til asylinstittuttet, bekjempe kriminalitet og redusere offentlige utgifter. For eksempel bidrar retur til redusert botid i mottak. Retur er også viktig av hensyn til den enkelte utreisepliktige som oppholder seg ulovlig i Norge. Utreisepliktige lever på siden av det norske samfunnet, og er derfor mer utsatt for utnyttelse og involvering i kriminalitet. Et liv uten lovlig opphold er belastende helsemessig og sosialt, særlig for barn.

Retur har vært høyt prioritert de siste årene. En overordnet returstrategi for utlendingsforvaltningen har vært gjeldende fra 2011 frem til 2016. I løpet av strategiperioden har returarbeidet blitt styrket både på strategisk og operativt nivå, og bidratt til en samling om felles mål. Utlendingsforvaltningens felles innsats har ført til gode resultater, men mange av utfordringene på feltet er fortsatt gjeldende samtidig som ambisjonene er justert opp og nye utfordringer aktuelle. Departe-

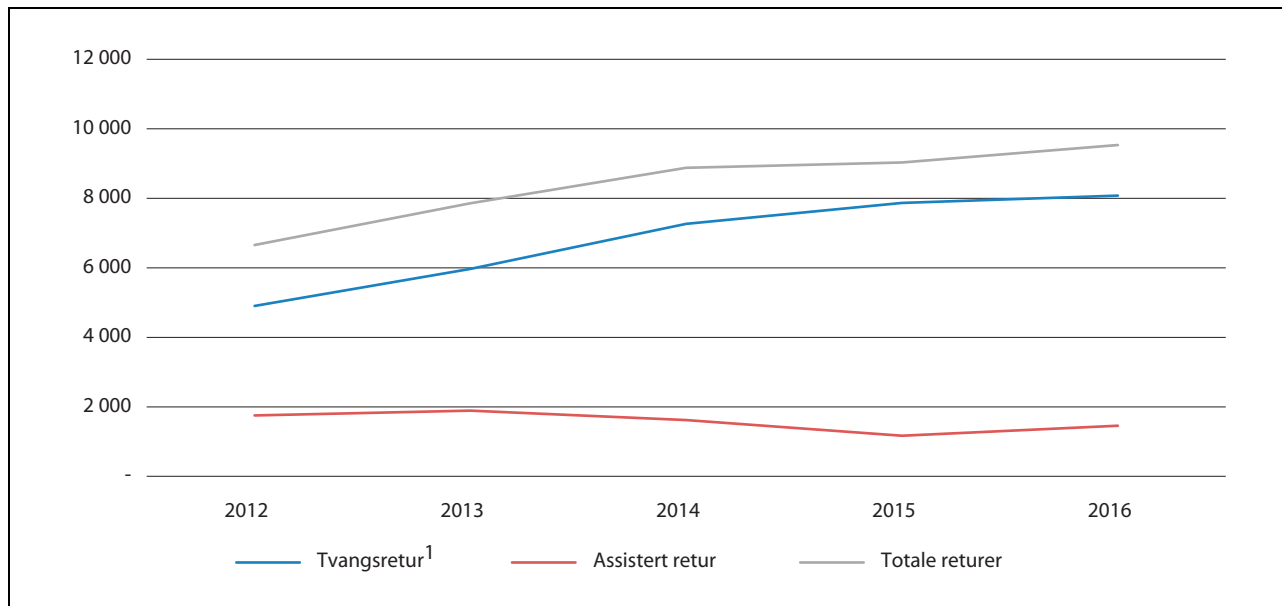
mentet har derfor besluttet en videreføring av en ny returstrategi for perioden 2017–2022 for å møte mer ambisiøse mål. Videre har Utenriksdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet et tett samarbeid for å fremme retur, og har i fellesskap utarbeidet strategier for retur til sentrale opprinnelsesland.

3.4.1 Resultater – fortsatt økning i antall returnerer

De siste årene har antall utreisepliktige i mottak blitt vesentlig redusert. Regjeringens satsing på retur har bidratt til nedgangen.

I 2016 reiste 1 456 personer med assistert retur. Per 31. august 2017 har 408 reist med assistert retur. Dette er en nedgang på over 60 pst. sammenlignet med samme periode i 2016. Det registreres ikke hvor mange som reiser selvorganisert fra Norge.

Målgruppen for retur har blitt mindre og mer krevende, noe som særlig må ses i sammenheng med den senere tids nedgang i asylankomster, og det høye antallet returnerer de siste årene. Samtidig er det ikke bare antallet som reiser, men også hvem som returnerer, som er av betydning. UDI og PU har økt innsatsen for å få til returnerer av utreisepliktige personer som medfører store kostnader for samfunnet. I 2016 returnerte 19 personer, assistert eller med tvang, fra spesielt ressurskrevende særskilte botilbud og tilrettelagte avdelinger. Til sammenligning var antallet fire året før. Av de 19 som returnerte i 2016 var seks personer fra såkalte SÆRBOL-plasser, det vil si særskilte bo- og omsorgstilbud for personer som kan være en risiko for andre. Dette er plasser som i snitt har en pris på om lag 2,8 mill. kroner i året.

Figur 2.34 Antall returer, 2012–2016

¹ Inkluderer asylsøkere med avslag, Dublin-returer og utviste/bortviste.

Kilde: UDI

Virkemidler for å motivere til selvorganisert eller assistert retur er bl.a. vedtakssamtaler, informasjon- og motivasjonstiltak, stønad til retur og reintegrering og tvangsretur. Justis- og beredskapsdepartementet og UDI gjennomførte en rekke informasjonstiltak i 2016. Dette inkluderer å videreføre utplassering av returrådgivere ved asylmottakene for å veilede om returplikten og assistanse som tilbys fra norske myndigheter og publisering av filmer om assistert retur på Facebook. UDI gjennomførte videre en tidsbegrenset returinnsats med økt returstønad, og informasjon rettet mot lengelevende barnefamilier som har hatt endelig avslag i mer enn to år. Oppslutningen var marginal, men dette er en gruppe det erfaringsmessig er vanskelig å motivere til retur.

Stønad til retur og reintegrering er differensiert i reisestønad og reintegreringsstønad. Reintegreringsstønad gis både som kontantstønad og i form av tjenester, såkalt inkindstønad. Inkindstønad gis kun i tilknytning til særskilte landprogrammer. Det vises til UDIs nettsider for regelverk for de ulike stønadsordningene og returprogrammene. Det vises til omtale av kap. 490, post 72 for en oversikt over de ulike programmene for assistert retur i 2016.

Justis- og beredskapsdepartementet kan gi støtte til internasjonale organisasjoner, land som inngår returavtaler med Norge og land Norge har innledet migrasjonssamarbeid med for å få til en bedre styring av migrasjonsstrømmene. I 2016 til-

delte Justis- og beredskapsdepartementet mer enn 40 mill. kroner i tilskudd, over kap. 490, post 72, til prosjekter i regi av ulike internasjonale organisasjoner. Tilskudd ble gitt til prosjekter i Sudan, Somalia, Afghanistan, Pakistan, Djibouti, Tyrkia, Nigeria og Eritrea med hovedvekt på tiltak for å fremme samarbeid om retur og å forebygge migrasjon av personer uten beskyttelsesbehov, jf. omtale under kap. 490, post 72.

Per september 2017 har Norge 13 spesialutsendinger for utlendingssaker i viktige transitt- og opprinnelsesland. Formålet med disse stillingene er å løse utfordringer knyttet til identitet og retur.

3.4.2 Utfordringer – krevende å motivere til assistert retur

Personer som oppholder seg ulovlig i Norge har ikke overholdt plikten til å forlate landet. Personer med utreiseplikt kan ha investert mye penger og tatt høy risiko for å komme til Norge, og vil nødvendigvis opp ha håpet om å få en oppholdstillatelse. Det er bl.a. derfor en utfordring å motivere personer til å reise selvorganisert eller med assistert retur.

En rekke faktorer har betydning for valget om å returnere: situasjonen i Norge og i hjemlandet, oppholdstid i Norge, familiesituasjonen og utsikter for å bli tvangsreturnert. Som følge av bl.a. lavere ankomster av asylsøkere og det økte antal-

let returer de siste årene, har målgruppen for retur blitt mindre og mer krevende.

Erfaring og forskning tilsier at tidsdimensjonen i returarbeidet er sentral. Tilbøyeligheten til å velge assistert retur reduseres med økt botid i Norge. Over to tredjedeler av utreisepliktige i mottak har en bostid på over to år. Om lag 900 personer med utreiseplikt har per 31. august 2017 vært i mottak i mer enn fire år. Det har også vært en økning i antall forsvinninger fra mottak. Flere forsvinninger fører til at en økende andel utreisepliktige befinner seg utenfor mottakssystemet. Det er utfordrende å nå denne gruppen med effektive returtiltak sammenlignet med utreisepliktige som bor i mottak.

Utsiktene til tvangsretur kan motivere utreisepliktige til å velge assistert retur. Regjeringens satsing på tvangsretur har redusert antall personer uten lovlig opphold i landet vesentlig. Uavklart identitet er imidlertid et omfattende problem når retur skal gjennomføres, både når det gjelder assistert retur og med tvang. Et fåtall asylsøkere fremlegger identitetsdokumenter ved ankomst til Norge. For nærmere omtale av utfordringer og tiltak knyttet til identitetsavklaring se programkategori 06.40.

Norge, i likhet med mange europeiske land, har utfordringer hva gjelder samarbeid med opprinnelsesland om verifisering av identitet og retur. Om lag tre fjerdedel av utreisepliktige som befinner seg i mottak kommer fra land som i liten grad samarbeider om verifisering av identitet og tilbaketakelse av egne borgere. Utfordringene skyldes flere forhold. Bl.a. er pengeoverføringer fra personer fra opprinnelseslandet, som lever i Norge, en viktig inntektskilde for flere av disse landene. En annen viktig gruppe som gradvis vil bli utreisepliktige, og som reiser særskilte utfordringer knyttet til retur, er enslige mindreårige som har fått tidsbegrenset oppholdstillatelse til fylte 18 år.

3.4.3 Tiltak – videreføring av regjeringens satsing på retur

Styrke returarbeidet i mottak

Som beskrevet ovenfor reduseres sjansene for retur med økt oppholdstid i Norge. Det er derfor viktig å sette i gang motivasjons- og informasjonsarbeidet om assistert retur raskt for å forhindre lang oppholdstid i landet.

Ved inngangen til 2017 var det en stor gruppe enslige mindreårige i mottak som ventet på vedtak i saken sin, og mange vil i løpet av 2017 få avslag eller tidsbegrenset tillatelse frem til fylte 18 år, jf.

omtale under pkt. 3.5.1. Per utgangen av august 2017 er det 324 enslige mindreårige med avslag eller tidsbegrenset tillatelse i mottak. De utgjør en betydelig målgruppe for retur, også inn i 2018. Derfor ble returarbeidet i mottak styrket i 2017 ved at det ble tilsatt flere returrådgivere i mottak for enslige mindreårige. Videre ble det besluttet at UDI, PU og andre relevante etater skulle opprette et særskilt returprogram tilrettelagt denne målgruppen. 1. juni 2017 ble derfor returprogrammet «myndighetsarrangert retur» for enslige mindreårige med utreiseplikt eller tidsbegrenset tillatelse iverksatt. Ordningen inkluderer tett oppfølging av den enkelte med fokus på oppsporing av omsorgspersoner, samtaler om hjemlandet, returstønad og tilrettelagte aktiviteter. Også i 2018 vil det være et særskilt arbeid knyttet til retur av denne gruppen.

Samarbeid med opprinnelsesland om retur

Utenriksdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet har et tett samarbeid for å styrke samarbeidet om retur med viktige opprinnelsesland. Regjeringen vil videreføre dette arbeidet. Et sentralt virkemiddel er å gjøre bruk av Norges posisjon for å få på plass flere returavtaler, samt arbeide for en helhetlig tilnærming til migrasjonsutfordringene gjennom dialog og tiltak overfor sentrale transitt- og opprinnelsesland. Våren 2016 utviklet Utenriksdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet felles landstrategier for retur til særlig utfordrende opprinnelsesland. Resultatet av landstrategiene er at det er gjort vesentlige fremskritt med hensyn til å integrere retur i Norges øvrige bilaterale landrelasjoner. Retur og migrasjon inngår nå som en integrert og sentral del av det utenrikspolitiske og bistandsmessige landforholdet og tas opp under bilaterale konsultasjoner med viktige opprinnelsesland. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å sikre en slik helhetlig tilnærming til migrasjon og retur, herunder videreføre landstrategier for retur og økt samarbeid med viktige opprinnelsesland. Regjeringen arbeider med å legge til rette for retur av enslige mindreårige uten beskyttelsesbehov til opprinnelsesland, herunder vurdere alternative omsorgsløsninger dersom oppsporing av familie ikke er mulig. Det arbeides i første rekke med et tilbud i Afghanistan. Innsatsen på dette området videreføres.

Regjeringen foreslår videre å opprette en ny spesialutsendingstilling til Nord- og Vest-Afrika som skal bidra til bedre returforutsetninger til dette området, jf. omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Utenriksdepartementet.

3.5 Enslige mindreårige asylsøkere

Asylsøkerne som kommer til Norge og oppgir å være under 18 år og uten følge av foreldre eller andre personer med foreldreansvar faller inn under flere egne ordninger. Barn og unge under 18 år antas å være i en særskilt sårbar situasjon.

UDI har omsorgsansvaret for enslige mindreårige asylsøkere mellom 15 og 18 år. Disse tilbys plass i egne mottak eller avdelinger tilpasset dem. Kostnadene for plasser i mottak for enslige mindreårige asylsøkere er betydelig høyere enn kostnadene for ordinære mottaksplasser, bl.a. på grunn av høyere bemanning.

Tilbudet til enslige mindreårige under 15 år omtales i Prop. 1 S (2017–2018) for Barne- og likstillingsdepartementet.

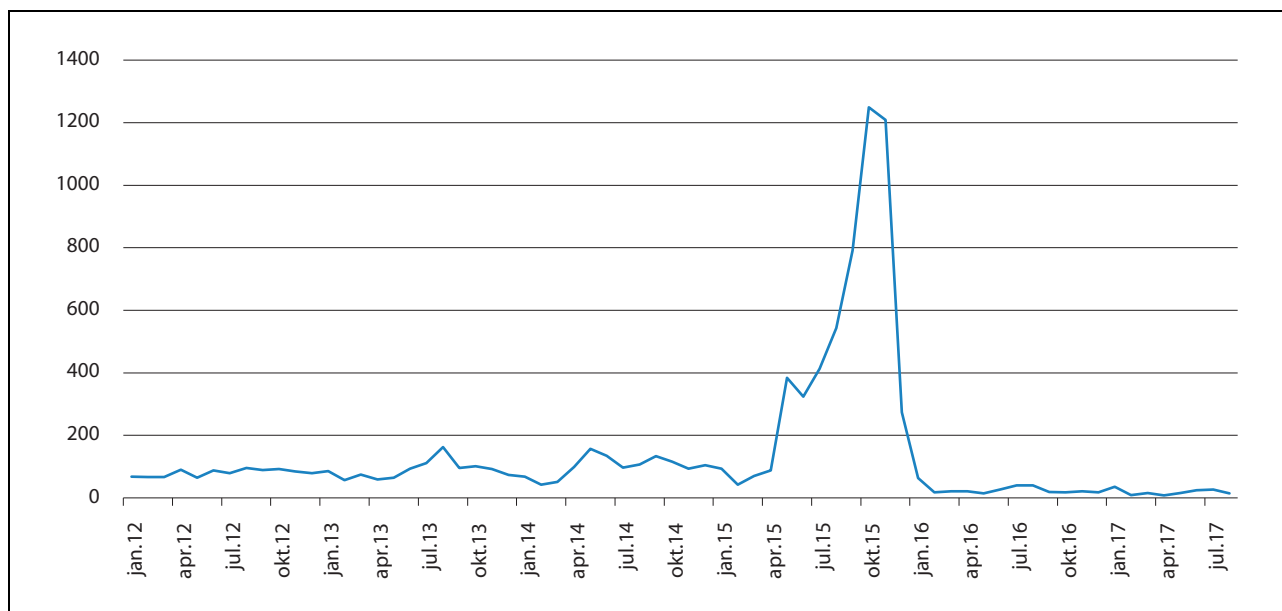
Enslige mindreårige asylsøkere har rett til fri advokatbistand. Gjennom vergemålsordningens representantordning for enslige mindreårige asyl-

søkere oppnevnes representanter for enslige mindreårige asylsøkere. Se programkategori 06.60 for generell omtale av vergemålsordningen og programkategori 06.70 for generell omtale av fri retts hjelp.

IMDi har ansvaret for å skaffe plasser i kommunene for samtlige enslige mindreårige som skal bosettes. Det vises til omtale under programkategori 06.95.

3.5.1 Resultater – færre ankomster

I 2016 oppga 320 av dem som søkte beskyttelse i Norge å være under 18 år og uten følge av en voksen. De fleste kom fra Afghanistan, Eritrea og Syria. Dette var en kraftig reduksjon sammenlignet med året før, da 5 480 oppga å være enslige mindreårige asylsøkere. Per 31. august 2017 har 149 enslige mindreårige asylsøkere ankommet Norge.

Figur 2.35 Antall enslige mindreårige asylsøkere til Norge (inkl. relokaliserte), januar 2012 – august 2017

Kilde: UDI

UDI realitetsbehandlet i 2016 nærmere 2 100 søknader om beskyttelse fra personer som oppga å være enslige mindreårige på søknadstidspunktet, og som var under 18 år på vedtakstidspunktet. Innvilgelsesprosenten for denne gruppen er høyere enn for asylsøkere generelt. I 2016 endte om lag 65 pst. av de realitetsbehandlede asylsøknadene for denne gruppen med en oppholdstillatelse uten begrensninger. 13 pst. fikk begrensninger i oppholdstillatelsen i påvente av dokumentert identitet, og om lag 15 pst. fikk en tidsbegrenset oppholdstil-

latelse frem til fylte 18 år, jf. omtale nedenfor. Om lag 7 pst. fikk avslag etter realitetsbehandling.

Dersom enslige mindreårige asylsøkere mellom 16 og 18 år ikke har annet grunnlag for opphold enn at de mangler forsvarlig omsorg ved retur, kan de gis en begrenset tillatelse til de fyller 18 år etter lovens § 38 om sterke menneskelige hensyn, jf. forskriftens § 8-8. Som vist over endte om lag 15 pst. (316 personer) av de realitetsbehandlede sakene for enslige mindreårige med en slik tillatelse i 2016. Til sammenligning fikk 15

enslige mindreårige en slik tillatelse i 2015, en andel på i overkant av 1 pst. Per 31. august 2017 er antallet 360, en andel på 45 pst. Økningen i antallet begrensede tillatelser skyldes bl.a. at Stortinget opphevet «rimelighetskriteriet» ved internflukt i juni 2016, jf. Prop. 90 L (2015–2016) og Innst. 391 L (2015–2016). Denne lovendringen får betydning for alle asylsøkere, også enslige mindreårige. Videre gjennomførte UDI våren 2016 endringer i praksis mht. hva som ble ansett som trygge/utrygge områder i Afghanistan, hvilket medførte at det i større grad enn tidligere ble foretatt en individuell vurdering av søkerens beskyttelsesbehov. Dette, i kombinasjon med det høye antallet asylsøkere som har fått sin sak behandlet i 2016, har ført til at flere enslige mindreårige ble vurdert til ikke å ha behov for beskyttelse.

De fleste enslige mindreårige som kommer til Norge mangler dokumentasjon på sin identitet og sin alder. Det er da svært viktig at barn ikke blir feilvurdert som voksne, og at ikke voksne feilvurderes som barn. Bruk av medisinske aldersundersøkelser er derfor et nødvendig verktøy for utlendingsforvaltningen der det er tvil om en asylsøkers alder. Avdeling for rettsmedisinske fag ved Oslo Universitetssykehus har siden januar 2016 jobbet med en systematisk kartlegging av det vitenskapelige grunnlaget for de metodene som benyttes til de medisinske aldersvurderingene. På bakgrunn av kunnskapsinnhentingene la de i juni 2017 frem en ny beregningsmodell, BioAlder, som UDI kan ta i bruk i saksbehandlingen sin.

3.5.2 *Utfordringer – risikofylte reiser og økt uro i mottak*

Det er ikke en ønsket situasjon at barn alene legger ut på en lang og risikofylt reise til Europa. Barn er særlig sårbare og spesielt utsatt for bl.a. menneskehandel og andre overgrep. Som andre asylsøkere, har enslige mindreårige ulike bakgrunn, og årsakene til reisen er forskjellige. Noen har behov for beskyttelse, mens andre søker en bedre framtid. Barn som ikke vil møte vilkårene for opphold i Norge og andre europeiske land, bør ikke utsettes for de farer en reise til slike områder kan innebære. Det er derfor viktig å opprettholde et regelverk som begrenser muligheten for varig opphold for enslige mindreårige uten behov for beskyttelse, jf. avsnittet over.

Enslige mindreårige som kommer til Norge som asylsøkere skal ivaretas på en forsvarlig måte som er tilpasset deres spesielle situasjon. Dette vil også gjøre dem bedre rustet til å møte fremtiden, enten den innebærer opphold og integrering i Norge eller retur til hjemlandet. Som beskrevet

ovenfor har det vært en økning i antallet midlertidige tidsbegrensede tillatelser, og som følge av bl.a. dette økte også botiden i mottak for enslige mindreårige frem til sommeren 2017. Dette botilbudet er i utgangspunktet ikke tilpasset langvarig opphold. Lave asylankomster den senere tid har ført til at flere mottak for enslige mindreårige har blitt nedlagt, og at flere enslige mindreårige har måttet flytte. Kombinasjonen av disse faktorene kan ha en negativ innvirkning på personene det gjelder. I mottak for enslige mindreårige har det vært en økning i antall forsvinninger og andre uønskede hendelser. Det er viktig at mottakene er rustet for å gi et godt og trygt innkvarteringstilbud til enslige mindreårige.

I 2018 anslås det at det vil være betydelig færre enslige mindreårige i mottak sammenliknet med situasjonen i 2016 og 2017. Årsakene til dette er bl.a. at mange har blitt bosatt, herunder som følge av regjeringens beslutning om bosetting av enslige mindreårige med midlertidig tillatelse i påvente av dokumentert identitet, og at mange av de gjenværende mottaksbeboerne ikke lenger er mindreårige. Til tross for dette er det nødvendig å følge utviklingen i situasjonen for denne gruppen tett også i tiden fremover. Sammensetningen av gruppen i mottak vil kunne bli mer krevende å håndtere etter at alle de som skal bosettes har flyttet ut, da dette vil medføre at en større andel av de gjenværende har utreiseplikt eller tidsbegrensede tillatelser.

3.5.3 *Tiltak – prioritering i alle ledd*

Enslige mindreårige prioriteres i alle ledd i utlendingsforvaltningen, både ved registrering, innkvartering, saksbehandling, retur og bosetting. Regjeringen har igangsatt tiltak for å møte utfordringene som har blitt rapportert om bl.a. fra forvaltningen selv og asylmottakene.

Første halvår 2017 besluttet Regjeringen å bosette enslige mindreårige med begrensede tillatelser i påvente av dokumentert identitet etter førstegangsvedtak, jf. omtale under programkategori 06.95. Dette antas å føre til en vesentlig reduksjon av antall enslige mindreårige i mottak med slike begrensede tillatelser. Når antallet enslige mindreårige i mottak reduseres, vil utlendingsforvaltningen og andre tjenesteytere til denne gruppen kunne konsentrere innsatsen.

Det ble samtidig gitt en tilleggsbevilgning for å utsette nedleggelsen av flere mottak for enslige mindreårige for å unngå at mange enslige mindreårige måtte bytte mottak og skole midt i et skoleår, jf. Prop. 129 S (2016–2017) og Innst. 401 S

(2016–2017). Det har vært behov for hyppige nedleggelse av mottak for enslige mindreårige grunnet reduksjonen i mottaksbefolkningen, noe som har ført til at flere enslige mindreårige har måttet flytte til nye mottak. Hyppige flyttinger kan skape utfordrende situasjoner for personene som flytter, for mottakene og kommunene som tilbyr tjenester til mottaksbeboere. Omfanget av flyttinger antas å bli redusert i 2018.

Det ble bevilget om lag 50 mill. kroner til økt bemanning og barnefaglig kompetanse på asylmottak for enslige mindreårige asylsøkere over 15 år i 2016 og 2017. I Regjeringens budsjettforslag er det lagt til grunn at denne bevilgningen videreføres i 2018 til tross for lavere ankomster. Det hadde per utgangen av august kommet 149 enslige mindreårige asylsøkere til Norge i 2017. I 2018 anslås det å være i snitt om lag 400 enslige mindreårige i mottak (ikke inkludert omsorgssenter). Gjennomsnittlig antall enslige mindreårige i mottak i 2016 var over 3 000.

Det er viktig med tiltak som forhindrer at enslige mindreårige uten rett til opphold i Norge blir værende i landet. Rask retur av dem som ikke har et beskyttelsesbehov er også et sentralt virkemiddel for å forhindre at barn drar eller blir sendt ut på en farlig reise. Det er derfor opprettet et eget returløp for denne gruppen. Arbeidet med etablering av omsorgstilbud i enslige mindreåriges opprinnelsesland videreføres også. Justis- og beredskapsdepartementet, sammen med Utenriksdepartementet, arbeider med å etablere et omsorgstilbud i Afghanistan som skal tilby de unge trygge rammer og utviklingsmuligheter.

3.6 Oppholdssaker

«Oppholdssaker» er andre saker enn asylsaker, herunder studie- og arbeidstillatelse, familieinnvandring, statsborgerskap, tilbakekall og utvisningssaker. Tilbakekall av oppholdstillatelser finner sted der vilkårene for den gitte tillatelsen ikke lenger er oppfylt, jf. også omtale under pkt. 3.1.1. Utvisningssaker opprettes bl.a. som følge av at en

utlending har overtrådt regler i utlendingsloven eller er ilagt straff for straffbare forhold.

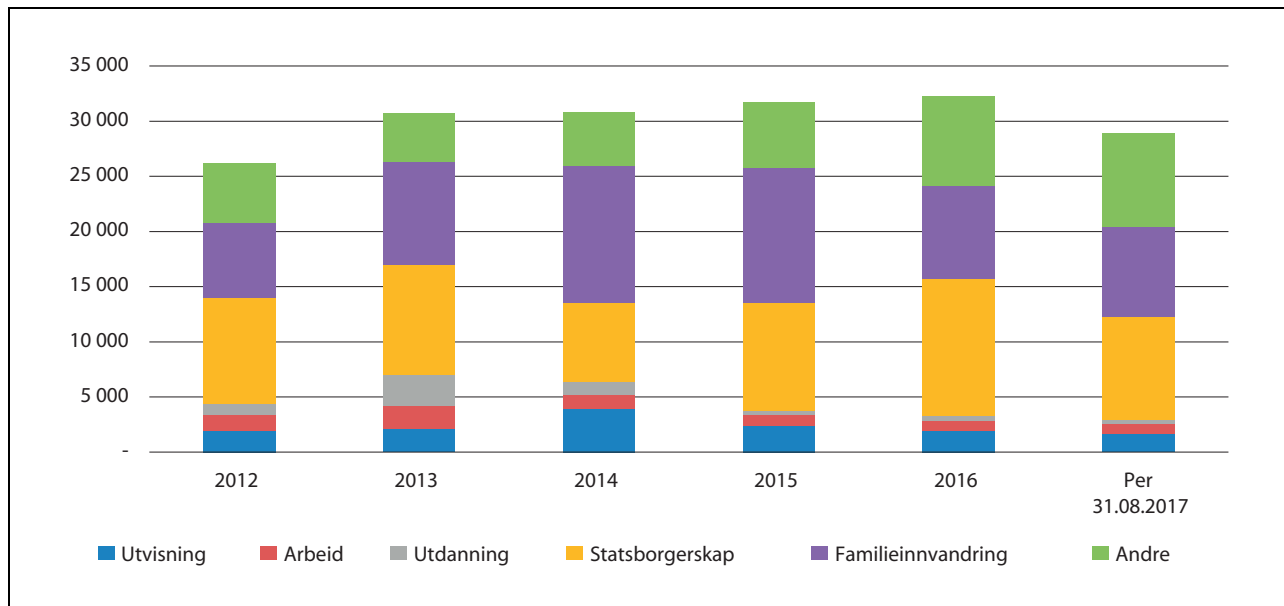
3.6.1 Resultater – nedbygging av ubehandlede saker

I 2016 behandlet UDI om lag 91 000 oppholdssaker, en økning fra om lag 85 000 saker i 2015. UDI hadde ved årsskiftet om lag 32 500 ubehandlede oppholdssaker, som er en liten økning fra året før.

UDI prioriterte i 2016 utvisningssaker og familiesaker, og har for disse porteføljene redusert restansene. For familieinnvandringssaker er den negative utviklingen fra 2015, med flere ubehandlede saker og lengre saksbehandlingstider, snudd. Fra og med høsten 2015 har restanser og saksbehandlingstid blitt redusert. I 2016 fikk om lag 66 pst. av brukerne behandlet saken sin innen 6 md., mot 55 pst. året før. Andelen har per 31. august 2017 økt til 80 pst. som følge av et lavere antall innkomne asylsaker enn tidligere lagt til grunn, har UDI også benyttet sine saksbehandlingsressurser til å bistå politiet og utenriks tjenesten i behandlingen av oppholdssaker. Det er viktig at saker ikke blir liggende lenge i disse virksomhetene i påvente av innhenting av ytterligere informasjon, DNA-testing eller intervju, dersom den samlede saksbehandlingstiden skal reduseres. Samtidig er innsatsen på tilbakekall økt, både knyttet til saker om beskyttelse og oppholdssaker, jf. omtale under pkt. 3.1.1.

Andelen arbeidssaker som ble behandlet i løpet av 30 dager økte fra 76 pst. i 2015 til 88. pst. i 2016. Samtidig har UDI arbeidet for at saksbehandlingstiden skal bli mer forutsigbar, og UDI har i større grad håndtert sesongvariasjoner uten at det har fått større utslag i saksbehandlingstiden.

Antall ubehandlede søknader om statsborgerskap økte med om lag 27 pst. i 2016. Statsborgerskapsaker er ikke en prioritert sakstype. UDI har imidlertid økt ressursbruken i disse sakstypene fra andre halvår 2016 for å unngå en ytterligere oppbygging av saker. Så langt i 2017 har antallet saker blitt redusert, fra om lag 12 400 ved årets inngang til om lag 9 300 per 31. august 2017.

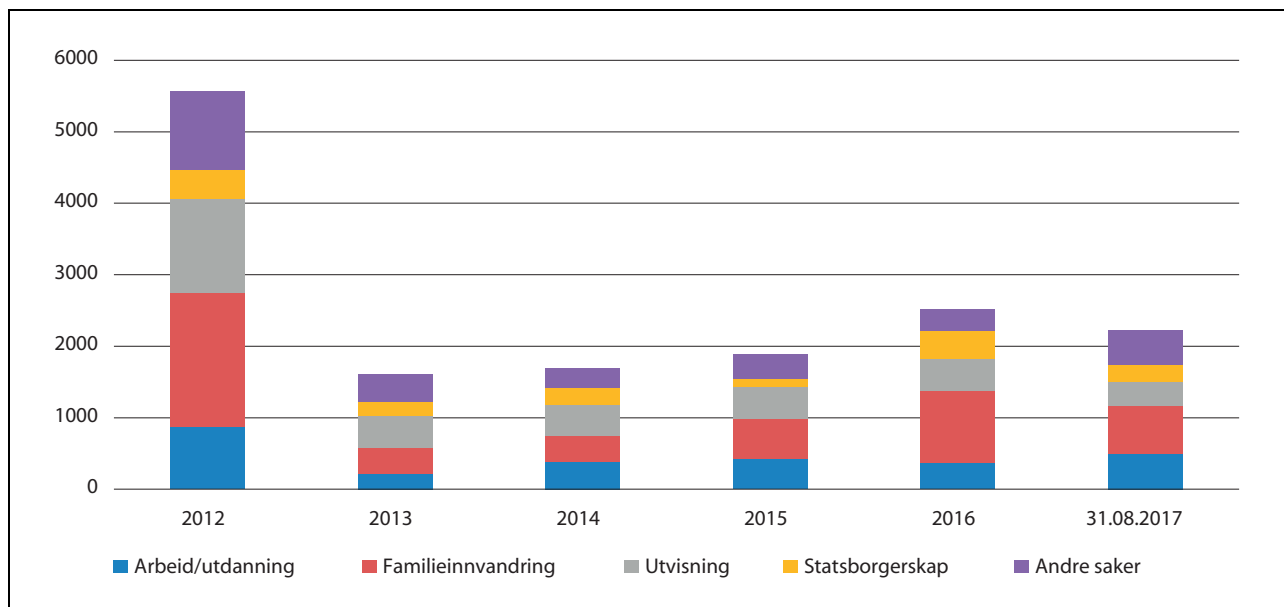
Figur 2.36 Antall ubehandlede oppholdsaker fordelt på sakstype, per 31. desember, UDI, 2012–31. august 2017

Arbeid inkluderer EØS-saker. Andre inkluderer visum, permanent opphold, reisedokumenter mv.

Kilde: UDI

UNE mottok i 2016 om lag 7 800 oppholdssaker (klager og omgjøringsanmodninger). Dette var det høyeste antallet innkomne oppholdssaker siden 2012, noe som førte til et noe høyere antall oppholdssaker per 31. desember 2016 enn de tre

foregående årene. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for opphold- og utvisningssaker i UNE har de siste tre årene vært på mellom tre og tre og en halv måneder.

Figur 2.37 Antall ubehandlede oppholdssaker fordelt på sakstype, per 31. desember, UNE, 2012–31. august 2017

Kilde: UNE

3.6.2 Utfordringer – fortsatt for lang saksbehandlingstid for enkelte sakstyper

Selv om restansene i UDI er i ferd med å reduseres, er saksbehandlingstiden fortsatt for lang i enkelte sakstyper. Lang saksbehandlingstid er en belastning for dem det gjelder, og medfører merarbeid for forvaltningen som følge av flere brukerenhendelser. I saker der det er behov for å innhente ytterligere informasjon før behandlingen kan fullføres, blir saksbehandlingstiden særlig lang. Ytterligere opplysninger vil normalt bety

intervju eller DNA-test eller eventuelt verifisering av dokumenter eller opplysninger.

Et høyt antall asylsøkere kan føre til høy sekundærinnvandring, særlig gjennom familieinnvandringsinstituttet. Et stort omfang av flyktninger og deres familiemedlemmer kan skape større utfordringer for det offentlige velferdssystemet. På sikt kan det høye antallet asylsøkere i 2015 føre til økt familieinnvandring. Antallet familieinnvandrere har økt i 2016 og så langt i 2017, sammenlignet med tidligere år. Det er særlig en økning i andelen der referansepersonen har fluktbakgrunn.

Tabell 2.37 Innvilgede familieinnvandringstillatelser fordelt på innvandringsgrunn til relasjon i Norge. 2015–31. august 2017

Innvandringsgrunnen til relasjon i Norge	2015	2016	2017 (jan-aug)
Norsk/Nordisk	25 %	24 %	19 %
Flukt	34 %	40 %	45 %
Familie	11 %	12 %	9 %
Arbeid	19 %	15 %	17 %
Utdanning	7 %	6 %	6 %
Andre	4 %	3 %	3 %
Total	100 %	100 %	100 %
Antall	12 592	15 580	9 838

Kilde: UDI

3.6.3 Tiltak – effektivt restansenivå i UDI og økte ressurser i politiet

Gitt gjeldende prognoser anslås det at UDI vil være på et effektivt restansenivå ved utgangen av 2017. Som beskrevet ovenfor er saksbehandlingstiden i enkelte saker avhengig av innhenting av informasjon fra politi og utenriksstjenesten. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017 ble bevilgningen til politiet økt for å legge til rette for økt kapasitet til behandling av familiesaker. UDI bisto videre politiet og utenriksstjenesten med behandling av saker i førstelinjen i 2017. Det foreslås å øke bevilgningen til politiet i 2018 til saksbehandlingskapasitet for å redusere restansene i familieinnvandringssaker, som en videreføring av bevilgningsøkningen i forbindelse med revidert

nasjonalbudsjett 2017, jf. omtale under programkategori 06.40. Det forventes på denne bakgrunn en nedgang i saksbehandlingstiden i familiesaker.

Departementet har for øvrig gjort endringer i utlendingsforskriften som innebærer en kortere søknadsfrist for å kunne få unntak fra oppholdskravet ved familiegjenforening med flyktning, jf. omtale av anmodningsvedtak nr. 859 av 10. juni 2016.

Behandling av søknader om oppholdstillatelse er som hovedregel en gebyrbelagt tjeneste. Dette gjelder med unntak av for eksempel barn. For å sikre bedre samsvar mellom de faktiske utgiftene ved å behandle oppholdssaker og gebyrene, foreslås det justeringer i gebyrsatsene som vist i tabell 1.8.

Tabell 2.38 Gjeldende gebyr og forslag til nytt gebyr f.o.m. 1. januar 2018

Sakstype	Gjeldende gebyr	Forslag til nytt gebyr
Arbeid	3 700	5 400
Familieinnvandring, fornyelser	2 200	2 600
Familieinnvandring, førstegangs	8 000	10 500
Utdanning	3 200	5 300
Permanent oppholdstillatelse	2 100	3 100
Statsborgerskap	4 200	3 700

Dette anslås, gitt gjeldende prognoser for innkomne saker, å gi merinntekter for staten på samlet om lag 90,1 mill. kroner, jf. omtale under kap. 3440, post 06 og Utenriksdepartementets Prop. 1 S (2017–2018).

Kap. 490 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	1 183 748	1 187 762	988 485
21	Spesielle driftsutgifter, asylmottak	5 109 375	2 200 405	1 044 024
22	Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	79 996	62 006	32 000
23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling, <i>kan overføres</i>	2 998	4 321	4 415
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		117 000	117 170
60	Tilskudd til vertskommuner for asylmottak	596 651	230 469	208 053
70	Stønader til beboere i asylmottak	676 986	308 350	147 739
71	Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak	60 404	31 046	24 415
72	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	132 555	101 117	103 847
73	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støttetiltak, <i>kan nyttes under kap. 496 post 60</i>	20 400	20 997	8 049
75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	16 314	15 623	8 794
	Sum kap. 0490	7 879 427	4 279 096	2 686 991

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker utgifter til drift av UDI. UDI hadde en bemanning per 31. august 2017 tilsvarende 1 080 årsverk.

På grunn av den sterke økningen i antall asylsøkere til Norge i 2015, ble UDIs saksbehandlingskapasitet betydelig økt i 2016. Selv om antall asylsøkere i 2016 og 2017 har vært på et vesentlig lavere nivå enn 2015, ble deler av den økte bemanningen beholdt i 2017 for å bygge ned antall ubehandlede asyl- og oppholdssaker i UDI. Samtidig er innsatsen på tilbakekall økt betraktelig. For 2018 foreslås bevilgningen redusert med 137,7 mill. kroner som følge av redusert behov for saksbehandlingskapasitet i asylsaker i UDI. Norge tok i 2016 og 2017 imot til sammen 1 500 personer gjennom EUs relokaliseringprogram. Som følge av bortfall av aktiviteter knyttet til denne ordningen foreslås bevilgningen på posten redusert med 17,1 mill. kroner til saksbehandling i UDI og 9,2 mill. kroner til internasjonalt arbeid. Det foreslås videre å redusere bevilgningen med 20,5 mill. kroner som følge av redusert uttak av overføringsflyktninger sammenlignet med 2017, jf. omtale under kap. 490, post 73. Samlet innebærer dette en betydelig nedbemanning i UDI i 2018 sammenlignet med 2017.

Det foreslås at ankomstsenterfunksjonen skal videreutvikles, jf. omtale under pkt. 3.1.3 og 3.3.3. Dette vil innebære at førstelinjen i asylsaksbehandlingen i UDI og PU samlokaliseres.

Jf. Innst. 16 S (2016–2017) ble det i 2017 bevilget 20 mill. kroner på posten til barnefaglig kompetanse i hele asylkjeden. Denne bevilgningsøkningen skulle omfatte både UDI, UNE og PU, og i 2017 er dette håndtert gjennom å gi belastningsfullmakt til UNE og POD. For 2018 foreslås det at bevilgningen på kap. 491, post 01 økes med 2,5 mill. kroner og bevilgningen på kap. 440, post 01 med om lag 8,8 mill. kroner knyttet til barnefaglig kompetanse, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 490, post 01.

Bevilgningen foreslås økt med 12 mill. kroner som følge av forventet økning i kontingenten til European Asylum Support Office (EASO).

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 3,1 mill. kroner, mot en tilsvarende økning på kap. 490, post 71 til tilskudd til informasjon- og veiledningstiltak til au pairer, jf. omtale under kap. 490, post 71.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,4 mill. kroner i forbindelse med overgangen til digital postkasse for innbyggere og næringsliv.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 4,8 mill. kroner knyttet til kompensasjon for utgifter

til pensjonspremie, som en videreføring av bevilgningsendring i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.

Bevilgningen foreslås redusert med 5,9 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter. Som en del av i Regjeringens helhetlige budsjett-opplegg foreslås bevilgningen redusert med ytterligere 15 mill. kroner.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 01 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter og inntektsføres på kap. 3490, post 01 og 04 jf. nærmere omtale under kap 3490, post 01 og 04. Bevilgningen på kap. 490, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap 3490, post 05.

Det foreslås en bevilgning på posten på 988,5 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, asylmottak

Bevilgningen på posten skal dekke statens utgifter knyttet til drift av asylmottak, jf. også omtale under pkt. 3.3.

Foruten losji, skal tilbudet om innkvartering omfatte visse sosial- og omsorgstjenester, bl.a. nødvendige sosiale tjenester som mat, klær, transport mv. og omsorgstjenester for beboere med særskilte behov. Bevilgningen dekker kontraktsfestede utgifter til driftsoperatører for asylmottak, nødvendig helsehjelp for asylsøkere ved ankomst, utgifter knyttet til flytting av beboere mellom mottak og ut av mottak i forbindelse med bosetting, utgifter til opplæringstiltak for mottaksansatte, utgifter til returfremmende tiltak for beboere i mottak, utgifter til informasjon til beboere, inkludert utarbeiding av informasjonsmateriell, utgifter til samtaler med nyankomne asylsøkere samt øvrige utgifter til aktiviteter i mottakene, inkludert dagtilbud for barn i mottak. Videre dekker posten utgifter til bl.a. særskilte tiltak som vakthold, tilrettelegging av boforhold og plassering utenfor mottak for personer med særskilte behov, aldersundersøkelser av asylsøkere som oppgir å være enslige mindreårige, reise og kost for asylsøkere i forbindelse med asylintervju, samt transport for asylsøkere til og fra opplæringssted for norskkopplæring. Også andre reiser som asylsøkere foretar som er pålagt og initiert av norske myndigheter med formål om ID-avklaring, vil kunne dekkes av denne posten. I tillegg kan posten benyttes til utgifter i forbindelse med drift og vedlikehold av mottak som UDI disponerer og andre utgifter som er direkte relatert til de enkelte mottak. Posten omfatter også midler til ankomstsentrene, jf. omtale under pkt. 3.3.

Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall beboere i mottak. Antall beboere i mottak avhenger av antall asylsøkere og botid i mottak. Gjennomsnittlig belegg i 2016 i ordinære mottak, inkludert ordinære mottak, transittmottak, tilrettelagte plasser og integreringsmottak, var 20 364. Mottak for enslige mindreårige hadde i 2016 et gjennomsnittlig belegg på 3 123 beboere. Ved årsskiftet 2016/2017 var det fem transittmottak og 98 ordinære mottak i drift. I tillegg var det fire transittmottak for enslige mindreårige og 55 ordinære mottak for enslige mindreårige.

Bevilgningsforslaget for 2018 er basert på en prognose på 6 000 asylsøkere i 2018, og et anslag om gjennomsnittlig belegg i mottak på om lag 5 400 personer, hvorav om lag 350 personer i mottak for enslige mindreårige mellom 15 og 18 år. UDI vil vurdere prognosen basert på faktiske ankomster gjennom året og eventuell ny informasjon som vil tilsi en endring i prognosen. Basert på dette vil UDI også vurdere behov for endringer i mottakskapasitet, basert på oppdaterte vurderinger av antall asylsøkere i 2018. Faktisk kapasitet gjennom året kan derfor fravike antall plasser som en prognose på 6 000 antall asylsøkere ville tilsi. Se også forslag til vedtak om fullmakt om midlertidig drift av asylmottak.

Det foreslås at det videreføres 5,1 mill. kroner til innføring av betalingskort uten mulighet for kontantuttak, se nærmere omtale under post 70, samt 3,4 mill. kroner til videreføring av koordinatortstillinger i forbindelse med integreringsmottak.

Det foreslås å beholde og videreutvikle ankomstsenterfunksjonen, jf. omtale under pkt. 3.1.3, pkt. 3.3.3 og kap. 490, post 01. Det legges til grunn at dette reduserer behovet for øvrig transittkapasitet.

Det foreslås å avvikle prøveordningen med frivillighetskoordinatorer i mottak. Bevilgningen foreslås derfor redusert med 13,0 mill. kroner.

Som følge av færre beboere i mottak foreslås det å redusere bevilgningen til dialoggrupper mot vold i mottak med 5,8 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 11,0 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter.

Det foreslås å bevilge 0,4 mill. kroner til reiseutgifter i forbindelse med innføring av gratis kjerneid for 2- og 3-åringer i mottak, jf. omtale under kap. 490, post 60.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 21 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1 044,0 mill. kroner.

Post 22 Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse

Posten dekker tolking og oversettelse i kommunikasjonen mellom søker og UDI i første instans. Bevilgningen skal også dekke kvalitetssikringsarbeid i forbindelse med intervju og oversettelser samt formidling av vedtak. Videre dekker bevilgningen utgifter til nødvendig oversettelse av originaldokumenter.

Bevilgningen foreslås redusert med 310 000 kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter.

Som følge av lavere prognose for antall asylsøkere, og at det er anslått at det vil være behov for at UDI behandler et lavere antall asylsøknader i 2018, foreslås bevilgningen redusert med 30,8 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 32,0 mill. kroner.

Post 23 Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling, kan overføres

Bevilgningen skal brukes til å understøtte UDIs oppgaveløsning gjennom kunnskapsutvikling om innvandring.

I 2016 har UDI publisert fem FoU-rapporter:

- komparativ studie av retur- og reintegreringsprogrammer
- videreutvikling av aldersundersøkelser
- evaluering av pilotprosjekt om saksflyt og retur
- assistert retur til Nigeria
- juridisk studie knyttet til direktiv 2004/38 om fri personbevegelse

Det foreslås en bevilgning på posten på 4,4 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker utgifter til bl.a. systemutvikling, implementering og utrulling, samt utstyrsanskaffelser og bruk av interne ressurspersoner i involverte etater i forbindelse med større investeringer i utlendingsforvaltningens systemløsninger.

Det er i 2017 igangsatt modernisering av UDIs IT-systemer. Tiltaket skal bidra til økt effektivitet og bedre kontroll og styring i hele asylkjeden. I 2017 er endringene i hovedsak knyttet til utvikling av nye løsninger for den innledende asylfasen, herunder ankomstregistrering og asylsakslogistikk, samt en løsning for registrering av representanter til enslige mindreårige asylsøkere. Det utvikles også en løsning som gjør det mulig å lagre lydopptak av asylintervjuer i utlendingsforvaltningens dokumentarkiv. Det er videre levert en løsning som lar utlendingsmyndighetene automatisk rekvirere D-nummer fra folkeregisteret til alle asylsøkere. Parallelt med utviklingsarbeidet er det utarbeidet prinsipper for modernisering, som sikrer at nye løsninger utvikles på en måte som underbygger fleksibilitet, gir bedre datakvalitet samt reduserte vedlikeholds- og utviklingskostnader. I 2018 vil UDI etter planene utvikle nye løsninger for mottaksområdet som vil legge til rette for en mer effektiv bruk av mottaksplassene, bedre kontroll med utbetalinger til mottak og søkere samt understøtte arbeidet med integrering og retur. UDI vil i samarbeid med skatteetaten utvikle rekvirering av fødselsnummer til alle som får oppholdstillatelse i Norge. Det vil parallelt jobbes med en gradvis modernisering av utlendingsdatabasen og med en bedre deling av informasjon mellom etatene i utlendingsforvaltningen. Det

foreslås å bevilge 86,7 mill. kroner til modernisering av IT-løsningene i 2018.

Endringer i utlendingsloven som hjemler utvidet opptak, lagring og bruk av biometri i utlendingssaker ble vedtatt i Stortinget 10. juni 2016. Det er nødvendig med investeringer i UDI, politiet og ved utenriksstasjonene for at endringene skal kunne gjennomføres. Investeringene inkluderer også en felles løsning for kort- og ID-håndtering for politiet og UDI, slik at registreringer og kontroll med dokumentene blir av bedre kvalitet. Det foreslås å bevilge 30,5 mill. kroner til dette i 2018, med sikte på å fullføre investeringene i 2018.

Det foreslås en bevilgning på posten på 117,2 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til vertskommuner for asylmottak

Vertskommunetilskuddet skal dekke utgifter til helse, barnevern, tolk og administrasjon i forbindelse med drift av mottak og omsorgssentre i kommunen. I tillegg til det ordinære vertskommunetilskuddet omfatter ordningen et særtilskudd ved omsorgsplassering og tilskudd til kommuner som har inngått avtale med UDI om alternativ mottaksplassering av asylsøkere. Tilskuddsordningen forvaltes av UDI og utbetales kvartalvis av UDI når det foreligger kontrakt med driftsoperatør i den respektive kommunen. Kommunene trenger ikke å søke om tilskudd.

Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall mottak og omsorgssentre, og antall plasser. Bevilgningsbehovet på posten vil derfor kunne endre seg i løpet av budsjettåret.

For 2018 vil satsene være:

- grunnsats per kommuner: 640 791 kroner
- sats per ordinære mottaksplass: 9 835 kroner
- sats per plass for enslige mindreårige asylsøkere: 15 146 kroner
- sats per tilrettelagt plass: 139 243 kroner.
- sats per plass i omsorgssenter: 37 357 kroner

Vertskommuner for omsorgssentre mottar ikke grunntilskudd. Alternativ mottaksplassering (AMOT) innebærer at UDI inngår en skriftlig og gjensidig forpliktende avtale med en kommune om å gi en person uten oppholdstillatelse eller flyktning et botilbud i kommunen i stedet for opphold i asylmottak. Kommunen skal da ivareta de oppfølgingsbehov personen måtte ha i avtaleperioden. Ordningen kan også benyttes for personer med tillatelse som ikke danner grunnlag for permanent oppholdstillatelse. Satsen for AMOT vil for 2018 være 14 349 per plass per måned.

Egne satser gjelder for å bidra til å dekke særlig høye barnevernsutgifter knyttet til omsorgsovertakelse etter barnevernsloven kap. 4, jf. Prop. 1 S (2017–2018) for Barne- og likestillingsdepartementet. For 2018 vil satsene være:

- særtilskudd medfølgende barn: 27 309 kroner per måned
- særtilskudd for enslige mindreårige: 13 654 kroner per måned

Det gis også tilskudd for plass i barnehage for barn i alderen fire og fem år (til skolestart) med en sats på 12 053 kroner per plass per måned (11 måneder i året). I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2016 ble det innført tilskudd for å legge til rette for at barn i alderen to og tre år med innvilget oppholdstillatelse kan få tilbud om gratis kjernetid i barnehage. Regjeringen foreslår å øke bevilgningen under posten med 4,4 mill. kroner for å legge til rette for at alle barn i alderen to og tre år i asylmottak kan få tilbud om gratis kjerne- tid i barnehage, uavhengig av oppholdsstatus, jf. omtale av anmodningsvedtak 436.2 av 12. januar 2016 i Kunnskapsdepartementets Prop. 1 S (2017–2018). Satsen for 2-åringer er 115 941 kroner per plass og satsen for 3-åringer er 64 512 kroner per plass.

Det foreslås videre å redusere bevilgningen på kap. 490, post 71 med 0,6 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 490, post 60 til SFO for barn i integreringsmottak, jf. omtale under kap. 490, post 71.

I tillegg er det satt av 3,6 mill. kroner til barnehageplasser i forbindelse med prøveordningen med integreringsmottak.

På grunn av redusert behov for øvrig transittkapasitet som følge av videreutvikling av ankomstsenterfunksjonen foreslås bevilgningen redusert med 3,9 mill. kroner.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 60 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. Nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

I 2016 var det totalt 204 kommuner som mottok tilskudd for deler eller hele året.

Den store nedgangen i antallet asylsøkere har medført at det etter 2015 har vært større ledig kapasitet i mottak enn det som normalt legges til grunn. Kommunene har fått utbetalt vertskommunetilskudd også for plasser som ikke er i bruk.

Når det gjelder kommunenes kostnader til asylsøkere i den perioden de har opphold i asylmottak – er gjennomført en kartlegging av kom-

munenes utgifter som vertskommune for statlige mottak for asylsøkere i 2015, jf. rapport fra Beregningsutvalget av desember 2016. Det vises til omtale i del 8, vedtak nr. 436, vedtakspunkt 1, 12. januar 2016.

Det foreslås en bevilgning på posten på 208,1 mill. kroner.

Post 70 Stønader til beboere i asylmottak

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til stønadsordning om økonomiske ytelser til livsopphold for beboere i asylmottak som ikke kan dekke dette selv, og andre nødvendige ytelser. Økonomiske ytelser for beboere i asylmottak utbetales av driftsoperatører av asylmottak og blir refundert av UDI.

Bevilgningsbehovet på posten avhenger av antall beboere i mottak og sammensetningen av beboergruppen.

I gjennomsnitt for 2016 mottok om lag 22 500 personer (i ordinære mottak og transittmottak, og ordinære mottak og transittmottak for enslige mindreårige asylsøkere) utbetaling av ytelser etter pengereglementet. I tillegg ble det utbetalt om lag 67,2 mill. kroner til klær/sengetøy/kjøkkenutstyr og hygieneartikler, 6,6 mill. kroner til tilleggsytelser etter søknad og om lag 29,5 mill. kroner til direkte refunderbare ytelser.

I Prop. 1 S (2016–2017) ble det meddelt at: «Det tas sikte på innføring av betalingskort uten mulighet for kontantuttak til utbetaling av ytelser for alle beboere i mottak i løpet av 1. halvår 2017». Det ble bevilget 5 mill. kroner på post 21 til tiltaket.

Arbeidet med å etablere en elektronisk betalingsordning i mottak har vist seg å være mer omfattende enn antatt, og er ennå ikke innført. Det har bl.a. vært behov for en avklaring om hvorvidt UDI kan etablere en rammeavtale for finansielle tjenester eller ikke og om UDI har tilstrekkelig hjemmelsgrunnlag for å innføre ordningen. Sistnevnte forhold er nå avklart. Når den tekniske løsningen er på plass, vil UDI iverksette tiltaket. Det er på det nåværende tidspunkt ikke mulig å anslå nøyaktig når tiltaket vil være fullt ut iverksatt.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 70 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på posten på 147,7 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til en tilskuddsordning for aktivitetstilbud for barn i mottak. Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til at barn i mottak får en meningsfull hverdag og en så normalisert barndom som mulig innenfor rammene av et asylmottak. Tilskuddsordningen skal bidra til fysisk aktivitet, tilegning av ferdigheter gjennom forskjellige aktiviteter og økt mestringfølelse for barna. Tilskuddsordningen lyses ut og forvaltes av UDI, i henhold til regelverk som fastsettes av Justis- og beredskapsdepartementet.

Tiltakene har bidratt til at barn i mottak har fått flere muligheter til å være med på sportslige og kulturelle aktiviteter. Se UDIs nettsider for utdypende opplysninger om tilskuddsmottakerne.

Posten omfatter også tilskudd til informasjons- og veiledningstiltak til au pairer. Ordningen var i drift i 2016, men ble ikke videreført i Saldert budsjettet for 2017. Stortinget bevilget imidlertid midler til tiltaket i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017. Regjeringen foreslår å redusere bevilgningen med 3,1 mill. kroner på kap. 490, post 01 mot en tilsvarende økning på kap. 490, post 71 til videre drift av en informasjons- og veiledningstjeneste for au pairer.

Bevilgningen på posten ble økt i forbindelse med de økte asylankomstene i 2015. Antallet barn i mottak anslås nå å bli redusert betydelig i 2018. Det foreslås på denne bakgrunn å redusere bevilgningen med 10 mill. kroner.

Det foreslås videre å redusere bevilgningen på posten med 0,6 mill. kroner til SFO for barn i integreringsmottak mot en tilsvarende økning på kap. 490, post 60, jf. omtale under kap. 490, post 60.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 71 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntekstføres på kap. 3490, post 04, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 04.

Det foreslås en bevilgning på posten på 24,4 mill. kroner.

Post 72 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, overslagsbevilgning

Formålet med posten er å bidra til at personer med endelig avslag på søknad om beskyttelse og øvrige personer uten lovlig opphold i Norge returnerer til hjemlandet, samt å legge til rette for at flyktninger kan vende tilbake til hjemlandet når det er trygt. Posten forvaltes i hovedsak av UDI. Søknadsskjema og informasjon om ordningene er

å finne på nettsidene til UDI og International Organization of Migration (IOM). Følgende stønadsordninger finansieres over denne posten, jf. pkt. 3.5:

- reisestønad
- gradert reintegreringsstønad (kontantstønad) ved assistert retur for personer som ikke er omfattet av særskilte landprogram
- reintegreringsstønad ved assistert retur til enkelte land. Per 31. august 2017 gjelder dette Afghanistan og Somalia
- reintegreringsstønad ved assistert retur for sårbare grupper
- reintegreringsstønad for tvangsreturnerte til Afghanistan
- tilleggsstønad for å levere gyldig reisedokument
- tilleggsstønad ved assistert retur for medfølgende barn under 18 år
- tilbakevendingsstønad

Følgende tilskuddsordning finansieres over posten:

- tilskudd til retur- og tilbakevendingsstiltak

Innenfor postens ramme kan departementet endre stønads- og tilskuddsordningene. Tilskudds- og stønadsordningene forvaltes og utlyses av UDI. UDI kan gi stønad til personer med lovlig opphold som ønsker å vende tilbake til sitt opprinnelsesland.

I tillegg kan posten benyttes til å gi støtte til land som inngår returavtale med Norge. Posten kan også brukes til prosjekter som støtter opp om dialog og forhandlinger med viktige opprinnelses- og transitland om retursamarbeid, herunder retur- og tilbaketakelsesavtaler. Det kan videre gis støtte til land Norge har innledet migrasjonspartnerskap med, internasjonale organisasjoner Norge er medlem av og internasjonale frivillige organisasjoner med sikte på å få til en bedre styring av migrasjonsstrømmene, og å redusere irregulær migrasjon fra enkelte land/regioner. Støtte kan i slike tilfeller gis direkte fra departementet uten utlysning.

Posten kan også benyttes til informasjon- og motiveringsarbeid som skal bidra til assisterte returnerer eller tilbakevending.

I 2016 ble det gjennomført 1 456 assisterte returnerer, og fire personer benyttet seg av tilbakevendingsordningen.

Tabellen under viser antall returnerer per program, samt hvor mye midler som ble benyttet til de ulike programmene i 2016. En retur kan inngå i flere programmer.

	Regnskap 2016	Antall returer
Reintegreringstøtte - FSR	38 228	1 138
Assistert returprogram, reisestønad - VARP	10 303	1 456
Landprogram, assistert retur, Irak - IRRINI	-3 397	-
Landprogram, assistert retur, Etiopia - ETHRETUR	0	37
Landprogram, assistert retur, Somaia - SOMP	3 952	7
Landprogram, assistert retur, Afghanistan - IRRANA	0	21
Midlertidig program for retur til Afghanistan - TRASS	14 812	580 ¹
Retur med PU til Afghanistan -PRAN	0	12
Reintegreringstøtte, assistert av PU - PUHUMR	1 764	88
Retur av sårbare migranter - VGP	11 473	72
Returfremmende prosjekter i mottak	5 188	-
Returtiltak utenfor mottak - OUTREARCH	1 483	-
Tilbakevendning prosjektstøtte	60	4
Informasjonstiltak mv.	4 575	-
Totalt	88 441	

¹ Inkluderer både assisterte returer og tvangsreturer.

I budsjettforslaget er det tatt utgangspunkt i 1 600 assisterte returer i 2018. Antallet inkluderer personer under dublinforordningen som returnerer til hjemlandet.

I 2016 tildelte Justis- og beredskapsdepartementet i overkant av 40 mill. kroner i tilskudd over kap. 490, post 72, til prosjekter i regi av ulike internasjonale organisasjoner og stater. Tilskudd ble gitt til prosjekter med hovedvekt på tiltak for å fremme samarbeid om retur og å forebygge migrasjon av personer uten beskyttelsesbehov. Tilskudd for å fremme retur omfatter tiltak som skal legge til rette for et godt samarbeid med aktuelle land. Dette er et

langsiktig arbeid, og kan derfor ikke måles i antall returer på kort sikt. En sentral del av forebyggende innsats er informasjon om risiko ved irregulær migrasjon, som alternativ til urealistisk og falsk informasjon fra smuglernetverkene. Det er derfor inngått avtaler med relevante internasjonale organisasjoner for dette formålet. Rapporteringene for flere av prosjektene viser at informasjonen når frem til målgruppen, og oppfattes som nyttig. En del prosjekter kom først i gang mot slutten av 2016, slik at resultater vil fremkomme etter avsluttet prosjekt. Nedenfor gis en kortfattet oversikt over prosjektene og målsettingene for disse.

Prosjekt	Tildeling (mill. kroner)	Målsetting
UNICEF: Afghanistan	5,0	Informasjonstiltak for å forebygge migrasjon av enslige mindreårige fra Afghanistan. Prosjektet tilbyr også støtte til tvangsreturnerte enslige mindreårige fra Iran (samfinansieres med UD).
UNODC: Migrasjonssenter for ofre for menneskehandel og menneskesmugling i Djibouti	5,0	Kapasitetsbygging for å forebygge, etterforske og straffefølge menneskehandel og menneskesmugling. Bygging av migrasjonssenter for mottak av sårbare ofre for menneskehandel og menneskesmugling.
UNDP: Yrkesopplæring for unge i Eritrea	5,1	Motvirke migrasjon. 350 personer gis yrkesopplæring. 210 personer gis startpakke for opprettelse av virksomhet. Renovering av senter som tilbyr yrkesutdanning.
UNDP Eritrea: Sekondering for oppfølging av ungdomsprogram	3,2	Implementering av ungdomsprosjektet omtalt over.
UNDP Eritrea: TOKTEN	5,0	Kompetansebygging gjennom engasjement av 10 diasporaeksperter (12 md. engasjement).
Nigerianske immigrasjonsmyndigheter Lagos	0,2	Stønad til innkjøp av utstyr for å sikre bedre mottak av returnerte i Lagos.
UNODC: Migrasjonssenter grensen mellom Pakistan og Iran	4,6	Avdekke menneskesmugling. Gi assistanse til ofre for menneskehandel og menneskesmugling. Gi informasjon om farer ved irregulær migrasjon.
IOM: Styrke somaliske immigrasjonsmyndigheter	4,0	Økt kapasitet hos immigrasjonsmyndighetene gjennom ansettelse av MIDA ekspert og 14 traineer. Kompetansebygging mottak av nasjonale og internasjonale reisende og returnerte. Forhindre ulovlig migrasjon gjennom å bygge og utstyre grensestasjon på grensen mellom Somalia og Kenya.
IOM: Migrasjonssenter Sudan	4,0	Migrasjonssenter i Khartoum som gir informasjon om risiko ved irregulær migrasjon, tilbyr assistert retur og henviser til lokale hjelpetjenester.
Tyrkia: Kapasitetsbygging – tyrkiske barnevernsmyndigheter	1,4	Legge til rette for at enslige mindreårige migranter i transitt nås med hjelpetiltak og informasjon om risiko ved irregulær migrasjon.
Regional Development and Protection Programme (RDPP) – Afrikas horn	3,0	Internasjonale samarbeidstiltak for mellom europeiske land for beskyttelse i nærområdene, herunder informasjonstiltak og kapasitetsbygging.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 72 kan rapporteres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 01, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 103,8 mill. kroner.

Post 73 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støttetiltak, kan nyttes under kap. 496, post 60

Formålet med posten er å finansiere støtte til UNHCRs, og eventuelt andre organisasjoners, arbeid med gjenbosetting av flyktninger. Dersom midler på posten ikke blir benyttet til slik støtte, vil de bli benyttet til å overføre flyktninger til

Norge. Midlene vil bli benyttet i nært samarbeid med UNHCR. Utplassering av personell bidrar til å øke UNHCRs kapasitet til å fremme saker til land med kvote for overføringsflyktninger. Ved å styrke dette arbeidet bidrar Norge til bedre ivaretagelse av flyktingene og til at land som vurderer å ta imot flyktingene, får nødvendig informasjon. Tilskudd gis direkte fra departementet uten utlysning.

I 2016 ble det regnskapsført om lag 20,4 mill. kroner på posten. Av dette ble 12,8 mill. kroner bevilget til UNHCRs arbeid med Syria-saker. De resterende 7,6 mill. kronene ble anvendt til opplæringstiltak i intervjueteknikk for saksbehandlere i UNHCR for å sikre bedre kvalitet i intervjuene, samt å søke i og bruke åpne kilder. Videre ble det gitt midler for å styrke kapasiteten i Afrika til å foreta vurderinger av «barnets beste» i gjenbosettingssaker. Dette er en videreføring av tiltak Norge også tidligere har støttet.

Bevilgningen på denne posten har variert med størrelsen på den norske kvoten for overføringsflyktninger. Bevilgningen på posten ble økt i forbindelse med Stortingets vedtak om overføring av 8 000 syriske flyktninger for perioden 2015–2017, jf. omtale under pkt. 3.2. Som følge av at dette ved-

taket nå er gjennomført, foreslås bevilgningen redusert med 13,2 mill. kroner.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 73 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 06, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 06.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,0 mill. kr.

Post 75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, kan overføres

Bevilgningen dekker reiseutgifter for overføringsflyktninger og reiseutgifter for flyktninger som vender tilbake til hjemlandet. Bevilgningen dekker også utgifter i forbindelse med mottak av overføringsflyktninger.

Bevilgningen er foreslått nedjustert med 7 mill. kroner, der hovedårsaken er et lavere antall overføringsflyktninger, jf. omtale under pkt. 3.2.

Deler av utgiftene på kap. 490, post 75 kan utgiftsføres som ODA-godkjente utgifter, og inntektsføres på kap. 3490, post 03, jf. nærmere omtale under kap. 3490, post 03.

Det foreslås en bevilgning på posten på 8,8 mill. kroner.

Kap. 3490 Utlendingsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	133 872	111 258	115 510
02	Gebyr for nødvisum	58		
03	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	19 370	17 562	9 849
04	Asylmottak, ODA-godkjente utgifter	4 572 219	1 374 310	716 358
05	Refusjonsinntekter	26 198	8 486	8 672
06	Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., ODA-godkjente utgifter	20 236	20 997	8 049
	Sum kap. 3490	4 771 953	1 532 613	858 438

Post 01 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter

Utgifter til tilrettelegging for at flyktninger skal kunne vende tilbake til hjemlandet og utgifter til at

personer med avslag på asylsøknad skal kunne returnere, kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at 115,5 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 72 og 01, knyttet til administrative utgifter i forbindelse med assistert retur,

blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse foreslås det å inntektsføre 115,5 mill. kroner på kap. 3490, post 01 i 2018.

Post 03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter

Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at 9,8 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 01 og post 75, knyttet til administrative utgifter i forbindelse med flyktningers reise, blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse foreslås det å inntektsføre 9,8 mill. kroner på kap. 3490, post 03 i 2018.

Post 04 Asylmottak, ODA-godkjente utgifter

Visse innenlandske utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at 716,4 mill. kroner av utgiftene på kap. 490, post 21, 60,

70 og 71 blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse foreslås det å inntektsføre 716,4 mill. kroner på kap. 3490, post 04 i 2018.

Post 05 Refusjonsinntekter

Posten består av refusjon for andre virksomheters bruk av IKT-systemet DUF, samt andre mindre refusjoner. På bakgrunn av erfaringstall foreslås det en bevilgning på 8,7 mill. kroner i 2018. De foreslås at bevilgningen på kap. 490, post 01 kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3490, post 05, jf. forslag til vedtak.

Post 06 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., ODA-godkjente utgifter

Utgifter knyttet til gjenbosetting av flyktninger kan i henhold til OECD/DACs statistikkdirektiver godkjennes som offisiell utviklingshjelp. Det foreslås at utgiftene på kap. 490, post 73 blir rapportert inn som utviklingshjelp. I den forbindelse foreslås det å inntektsføre 8,0 mill. kroner på kap. 3490, post 06 i 2018.

Kap. 491 Utlendingsnemnda

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21</i>	280 949	320 187	310 507
21	Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling, <i>kan nyttes under post 1</i>	6 297	8 747	6 238
	Sum kap. 0491	287 246	328 934	316 745

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 491, post 21

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til drift av UNE, herunder saksbehandlingsutgifter, eksklusive utgiftene til nemndmøter.

Antall årsverk i UNE var per 31. august 2017 292. UNE har de senere år nedarbeidet antallet ubehandlede saker og redusert saksbehandlings-tidene, se nærmere omtale under punkt 3.1.1 og 3.5.1. Bevilgningen har også gitt rom for enkelte utviklingstiltak med sikte på å effektivisere og modernisere UNE.

På grunn av den sterke økningen i antall asylsøkere til Norge i 2015, ble det som et midlertidig tiltak bevilget midler til høyere saksbehandlings-

kapasitet i UNE i 2017. På bakgrunn av lavere prognoser for saksinngang, foreslås det å redusere posten med 15,7 mill. kroner i 2018. Posten er videre foreslått redusert med 7,3 mill. kroner som følge av regjeringens helhetlige budsjettopp-legg. Videre foreslås det å redusere bevilgningen med om lag 0,4 mill. kroner knyttet til kompensasjon for utgifter til pensjonspremie, som en videreføring av bevilgningsendring i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017.

I 2017 ble det bevilget 20 mill. kroner til barne-faglig kompetanse i hele asylkjeden. Denne bevilgningsøkningen omfatter UDI, UNE og PU. For 2018 foreslås det at bevilgningen på posten økes med 2,5 mill. kroner knyttet til barnefaglig

kompetanse mot en tilsvarende reduksjon på kap. 490, post 01.

Posten er videre økt med 9 mill. kroner mot tilsvarende reduksjon under kap. 24 Regjeringsadvokaten, post 21 *Spesielle driftsutgifter*, som følge av det opprettes en prosedyreenhet i UNE. Enheten skal føre et antall utlendingssaker for retten som tidligere har blitt belastet regjeringsadvokatens post 21.

Bevilgningen foreslås redusert med 1,6 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen for statlige virksomheter.

Samlet foreslås det en bevilgning på posten på 310,5 mill. kroner. Gitt gjeldende prognoser og sammensetning av saker, legger bevilgningsforslaget til rette for å videreføre situasjonen med korte saksbehandlingstider.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling, kan nyttes under kap. 491, post 01

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter knyttet til nemndmøter. Det er den enkelte nemndleder som, ut fra regelverket, avgjør hvorvidt det skal settes nemnd i den enkelte sak. Nemndutgiftene omfatter bl.a. godtgjørelse for reise og opphold for nemndmedlemmer og tolker, samt reise- og oppholdsutgifter for advokater og klagere. Posten skal også dekke saksomkostningene til klager i henhold til forvaltningsloven § 36, samt reise- og oppholdsutgifter for sakfører i forbindelse med tvungent verneting for utlendingssaker. Som følge av anslag for lavere utgifter til nemndmøter i 2018, foreslås posten redusert med 2,7 mill. kroner.

Samlet foreslås det en bevilgning på posten på 6,2 mill. kroner.

Programkategori 06.95 Integrering og mangfold

Utgifter under programkategori 06.95 fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01–25	Driftsutgifter	334 102	376 442	353 131	-6,2
30–49	Nybygg, anlegg m.v.	44 713	50 000	51 000	2,0
50–59	Overføringer til andre statsregnskaper	6 939	7 076	6 871	-2,9
60–69	Overføringer til kommuner	12 712 954	18 385 818	16 674 102	-9,3
70–89	Overføringer til private	97 100	105 248	79 483	-24,5
	Sum kategori 06.95	13 195 808	18 924 584	17 164 587	-9,3

Utgifter under programkategori 06.95 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
495	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet	244 840	262 727	231 540	-11,9
496	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere	10 739 269	16 288 843	14 864 419	-8,7
497	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	2 211 699	2 373 014	2 068 628	-12,8
	Sum kategori 06.95	13 195 808	18 924 584	17 164 587	-9,3

1 Innledning

Programkategori 06.95 omfatter utforming og iverksetting av integreringspolitikken som Justis- og beredskapsdepartementet har ansvar for. I kategori 06.95 omtales oppgavene med bosetting og kvalifisering av flyktninger med oppholdstillatelse. Videre omtales blant annet frivillige organisasjoners integreringsarbeid og innvandreres deltakelse i samfunnsliv.

1.1 Kategoriens organisering og innplassering i kjedeperspektivet

Migrasjonskjeden

Migrasjonskjeden omfatter behandling av søknader om beskyttelse, bosetting og integrering av flyktninger i det norske samfunnet, samt retur av asylsøkere uten beskyttelsesbehov og kriminelle utlendinger. Migrasjonskjeden omfatter også utenlandske statsborgeres søknad om opphold i Norge på grunnlag av arbeid, studier og familie, samt søknader om permanent opphold og statsborgerskap.

Virkemidler tilknyttet migrasjonskjeden ligger primært under Justis- og beredskapsdepartementets ansvarsområde, som både har et sektoransvar og et samordningsansvar for innvandrings- og integreringspolitikken. Oversikt over hvilket ansvar andre departementer har i migrasjonskjeden fremkommer i tabell x i del I. Kommunene er den viktigste aktøren for iverksetting av integreringspolitikken.

I Meld. St. 30 (2015–2016) Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk har regjeringen angitt retning for integreringsarbeidet. Hovedmålene for politikken er rask bosetting av flyktninger, og at innvandrere og barna deres skal få bruke ressursene sine og bidra til fellesskapet. Innvandrere som bor og lever i Norge skal jobbe, bli skattebetalere, lære norsk og ellers delta i samfunnslivet.

Regjeringens integreringspolitikk bygger på at den enkelte innvandrers skal møtes med krav om å bidra og delta, og en forventning om stor egeninnsats. Integrering er et samspill mellom mange parter – stat, kommuner, frivilligheten, arbeidsgivere og næringsliv. Alle må bidra, og den enkelte innvandrers er den viktigste bidragsyter.

1.2 Målstruktur

På integreringsfeltet er det fastsatt følgende hovedmål for 2018:

- Raskere bosetting av flyktninger
- Høyere deltakelse blant innvandrere i arbeidsliv og samfunnsliv

2. Budsjettmessige prioriteringer

Hovedprioritering i budsjettforslaget for 2018 er:

- 2 mill. kroner til mentorordning for unge utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap
- 6,7 mill. kroner til innføring av plikt til opplæring i norsk språk og norsk kultur og norske verdier for asylsøkere i mottak
- 2,9 mill. kroner til kompetanseheving av lærere i norskopplæring
- 2 mill. kroner til å utvikle en offentlig norskprøve på C1-nivå. I tillegg settes det av til sammen 4 mill. kroner på Kunnskapsdepartementet og Arbeids- og sosialdepartementets budsjett.

Det foreslås videre å bevilge 30 mill. kroner til en styrket politiinnsats i Oslo Sør. Innsatsen skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer. Satsingen må ses i sammen-

heng med annen innsats i området. Se omtale under programkategori 06.40 Politi og påtalemyndighet.

3. Nærmere om migrasjonskjeden – bosetting og integreringsarbeid

1 Raskere bosetting av flyktninger

Personer som har søkt beskyttelse og fått en oppholdstillatelse som danner grunnlag for bosetting, får tilbud om offentlig bistand til å bli bosatt i en kommune. Rask bosetting bidrar til at flyktninger kommer i gang med kvalifisering, lærer norsk og deltar i arbeids- og samfunnsliv. Enslige mindreårige og barnefamilier i mottak og omsorgssentre skal bosettes innen tre måneder, og andre voksne innen seks måneder, etter innvilget oppholdstillatelse. Overføringsflyktninger skal bosettes innen seks måneder etter at innreisestillatelse er gitt.

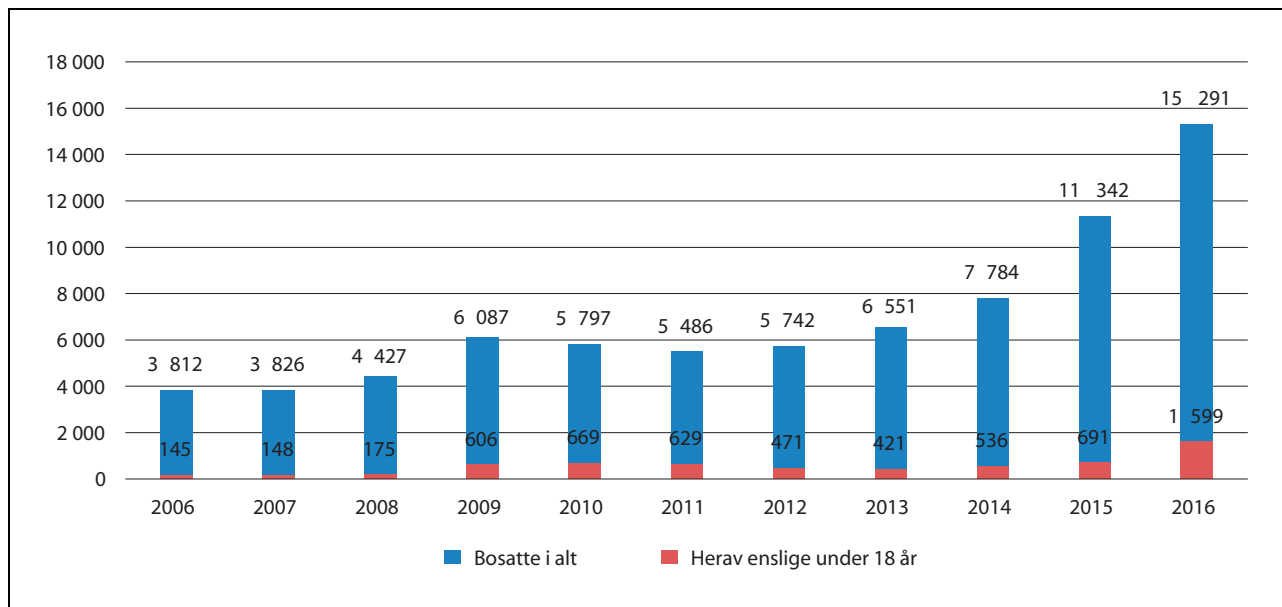
Regjeringen og kommunesektorens organisasjon, KS, har en samarbeidsavtale om mottak og bosetting av flyktninger. Nasjonalt utvalg for bosetting av flyktninger og etablering og nedlegging av mottak samt omsorgssentra er oppnevnt for perioden 2014–2017. Utvalget har like mange representanter fra staten og kommunesektoren. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) anmoder kommunene om å bosette flyktninger i tråd med bosettingsbehovet som er fastsatt av Nasjonalt utvalg for bosetting mv. Antallet den enkelte kommune anmodes om å bosette, er basert på prognoser for bosettingsbehov som utarbeides av UDI. Kommunene vedtar selv hvor mange flyktninger de skal bosette. IMDi har ansvar for bosetting av flyktninger, herunder enslige mindreårige fra mottak. Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) har ansvar for bosetting av enslige mindreårige fra omsorgssentre.

3.1.1 Resultater 2016 – Rekordhøy bosetting og redusert ventetid

Det har vært en positiv utvikling på bosettingsområdet. Kommunene har de siste årene gjort en svært god innsats med bosetting av flyktninger. Flyktninger bosettes raskere til tross for stort volum. I 2016 bosatte 411 kommuner nærmere 15 300 flyktninger, herunder om lag 1 600 enslige mindreårige. Det er både et høyere bosettingstall og et større antall kommuner enn noen gang tidligere. Per 30. juni 2017 er det bosatt over 6 000 flyktninger, hvorav 320 enslige mindreårige.

Samtidig er gjennomsnittlig ventetid fra innvilget oppholdstillatelse til bosetting redusert, og en større andel er bosatt innen tidsmålene. I 2014 var

andel flyktninger som ble bosatt innen seks måneder etter innvilget oppholdstillatelse på 49 pst. I 2016 var 81 pst. bosatt innen seks måneder.

Figur 2.38 Historisk oversikt over antall bosatte 2006 – 2016

Tabell 2.39 Bosatte flyktninger i kommuner og familiegjennforente med disse

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	30.06.2017
Flyktninger bosatt fra mottak/selvbo-satte	4 196	4 461	5 492	6 455	8 903	11 965	4 895
Bosatte overføringsflyktninger	1 265	1 236	958	1 264	2 365	3 275	1 090
Totalt*	5 486	5 742	6 551	7 784	11 342	15 291	6 015
I tillegg kommer personer med familieinnvandringstillatelser**	1 517	1 749	1 555	1 567	1 931	2 871	675

¹ Inkluderer personer med skjermet identitet

² Tallet inkluderer kun personer som kommunene mottar integreringstilskudd for

Tabell 2.40 Gjennomsnittlig ventetid for bosetting fra mottak i måneder

	31.12.2013	31.12.2014	31.12.2015	31.12.2016	30.06.2017
Fra vedtak om opphold til bosetting	8,0	8,6	9,4	5	4,8
Fra saksopprettning til bosetting	19,9	19,6	19,4	14,9	18,2

De viktigste tiltakene for raskere bosetting har vært å effektivisere IMDi's bosettingsarbeid, styrke tilskuddsordningene, jf. postomtale post 60, informasjonsutveksling og samordning mellom statlige og kommunale aktører. Det har også

vært satset på kompetanseheving for kommuner om bosetting og kvalifisering av flyktninger.

I 2016 lanserte IMDi nye nettsider for å gjøre informasjon om bosetting og integrering mer brukervennlig for kommunene. Første halvår 2017

har IMDi lansert et nytt saksbehandlingssystem for bosettingsarbeidet. IMDi har samtidig endret organisering og effektivisert rutinene i bosettingsarbeidet. Målet er effektiv prioritering og likebehandling av bosettingsklare flyktninger i mottak.

Fylkesmannsforsøkene i Hordaland og Østfold (2014–2016) er avsluttet. I forsøket skulle fylkesmennene i Hordaland og Østfold bidra til økt og raskere bosetting i sine fylker. Begge fylkene kan vise til bedre bosettingsresultater. Følgeevalueringen fra Norsk Institutt for by- og regionforskning (NIBR) viser også at forsøket bidro til bedre samordning av bosettings- og kvalifiseringsarbeidet i kommunene, hos fylkesmannsembetene og hos regional stat i de to fylkene. Erfaringer fra Hordaland og Østfold skal deles med andre fylker og bidra til mer enhetlig samarbeid mellom IMDi og fylkesmennene.

Enslige mindreårige skal prioriteres i bosettingsarbeidet. Andel enslige mindreårige som bosettes innen tre måneder fra innvilget oppholdstillatelse er økt fra 43 pst. i 2016 til 58 pst. per 30. juni 2017.

I februar 2017 besluttet regjeringen at enslige mindreårige med begrenset tillatelse i påvente av dokumentert identitet, kunne bosettes etter *førstegangsfornyelse* av oppholdstillatelsen, jf. anmodningsvedtak 255. I Revidert nasjonalbudsjett foreslo regjeringen at denne gruppen kunne bosettes etter *førstegangsvedtak* om opphold for å sikre raskere bosetting. Endringen trådte i kraft i slutten av juni 2017. I løpet av første halvår 2017 er det bosatt 51 enslige mindreårige med begrenset tillatelse i påvente av dokumentert identitet. Av de totalt 391 bosettingsklare enslige mindreårige i mottak og omsorgssentre per 30. juni 2017, har 252 en begrenset tillatelse i påvente av dokumentert identitet.

3.1.2 Utfordringer 2018 – Store svingninger i bosettingsbehov

Usikre prognoser og store svingninger i bosettingsbehov er utfordrende for planlegging av bosettings- og integreringsarbeidet. Dette krever stor fleksibilitet og tilpasningsevne fra alle aktører, særlig fra den enkelte kommune. De siste årene har prognosen for bosettingsbehov variert mellom om lag 6 000 personer i 2012 og 16 500 personer i 2016. Det er både tid- og kostnadskrevende for kommuner å justere sitt apparat ved endringer i bosettingsbehovet. Dette gjelder særlig for enslige mindreårige, som må bosettes i egnede bo- og omsorgstiltak. Selv om kommuner har stilt tilstrekkelige plasser til rådighet og boset-

tingen går raskere, er ventetid fra innvilget opphold til bosetting lang for enkelte grupper. Dette gjelder særlig enslige mindreårige, og voksne med store hjelpebehov. Noen kommuner er også usikre på om de vil bosette enslige mindreårige med begrenset tillatelse i påvente av dokumentert identitet da disse ikke har rett og plikt i henhold til introduksjonsloven.

Prognosen for 2018 viser at det er behov for å bosette 4 400 flyktninger, inkludert 210 enslige mindreårige. Dette er under halvparten av bosettingsbehovet for 2017, og under en tredjedel av antall bosatte i 2016. At bosettingsbehovet ser ut til å bli betraktelig redusert i 2018, gir både muligheter og utfordringer. Det kan føre til at flere kommuner som har bygget opp et tiltaksapparat, ikke vil få flyktninger å bosette og må avvikle tiltak. Det kan også bidra til en mer arbeidsrettet bosetting, slik at utdannings- og kvalifiseringstilbud og arbeidsmarked vurderes i større grad i bosettingsarbeidet. Samtidig er prognosen usikker, og bosettingsbehovet i 2018 kan endres. Store omstillinger kan også gå utover hvor raskt ulike grupper bosettes. Samtidig er det fremdeles rom for å korte ned ventetiden fra vedtak om oppholdstillatelse til bosetting i en kommune. Det blir derfor viktig å legge til rette for raskere bosetting også i 2018.

Mange kommuner har i 2016 og 2017 bosatt flyktninger og enslige mindreårige for første gang. Andre har tatt imot langt flere enn tidligere, og har bygget opp kapasiteten i det kommunale tjenesteapparatet. I tillegg forventes det at antall familieegjenforente med tilknytning til en flyktning fortsatt vil øke. Disse kommunene har behov for oppfølging fra IMDi også i 2018. Se omtale under kap. 3.2.

Tiltak 2018

Kommuner som bosetter flyktninger, mottar integreringstilskudd for hver bosatte person, jf. postomtale kap. 496, post 60 *Integreringstilskudd*. Gjennom Husbanken kan kommunene få lån og tilskudd til å etablere utleieboliger. Kommunene mottar også tilskudd for å legge til rette for raskere bosetting av enslige mindreårige og personer med nedsatt funksjonsevne.

Bosetting av enslige mindreårige skal fortsatt gis prioritet, og det skal ses nærmere på kommunenes bo- og omsorgstiltak for enslige mindreårige. IMDi skal legge til rette for kompetanse- og erfaringsutveksling mellom bosettingskommuner, både generelt og om bo- og omsorgstiltak for utsatte grupper spesielt.

Store svingninger i bosettingsbehovet fordrer at det utarbeides en helhetlig strategi for opp- og nedbygging av bosettingskapasiteten. IMDi skal, i samarbeid med relevante statlige og kommunale aktører, gjennomgå grunnlaget for bosettingsanmodningene til kommunene med henblikk på svingningene i bosettingsbehovet.

Mottak, bosetting, kvalifisering, arbeids- og samfunnsdeltakelse henger sammen. Regjeringen vil legge til rette for en helhetlig analyse av samordningsbehov i hele tiltakskjeden. Et viktig verktøy er samarbeidsavtalen med KS om mottak og bosetting. Regjeringene vil inngå en ny samarbeidsavtale med KS, da eksisterende avtale utgår i desember 2017. Videreutvikling av integreringsmottak og tidlig kvalifisering skal fortsatt være en prioritert oppgave, jf. kap. 3.2.1. Det bosettingsforberedende arbeidet i mottak og omsorgssentre skal gjennomgås for å sikre at dette arbeidet bidrar til raskere bosetting og høyere arbeids- og samfunnsdeltakelse.

IMDi skal videreutvikle det digitale saksbehandlingssystemet for bosetting, samt utvikle og forbedre digitale løsninger for utbetaling av tilskudd.

3.2 Høyere deltagelse blant innvandrere i arbeids- og samfunnsliv

3.2.1. Resultater 2016 – Effektiv kvalifisering i mottaksperioden.

Tiltak som bidrar til arbeid og deltagelse i det norske samfunnet, skal starte så tidlig som mulig i mottaksfasen. Noen tiltak er relevante for alle beboere, mens andre tiltak kun vil gjelde asylsøkere med høy sannsynlighet for å få eller som har fått innvilget oppholdstillatelse.

Opplæring i norsk og i norsk kultur og norske verdier for asylsøkere i mottak

Gode norskferdigheter og grunnleggende kjennskap til det norske samfunnet er ofte en forutsetning for å kunne komme raskt i arbeid og utdanning. Asylsøkere i mottak kan få inntil 175 timer norskopplæring.

I 2016 mottok 10 685 asylsøkere opplæring. Dette utgjør 58 pst. av asylsøkere i ordinære mottak, sammenlignet med 31 pst. i 2015.

Alle som bor i Norge, skal ha grunnleggende kjennskap til det norske samfunnet. Som oppfølging av Meld. St. 30 (2015–2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk* har regjeringen innført 50 timer opplæring om norsk kultur og norske verdier for asylsøkere i mottak. De 50 timene skal gi asylsøkere i mottak en tidlig intro-

duksjon til norske lover, regler, verdier, omgangsformer og kultur i vid forstand. Samtidig kan tilbudet være viktig for å motvirke passivitet i perioden i asylmottak. Læringsressursene er utviklet av Kompetanse Norge og opplæringen skal gis på et språk asylsøkerne forstår. Per juni 2017 var det 29 vertskommuner for asylmottak som tilbød ordningen.

Disse ordningene kommer i tillegg til opplæring i norsk- og samfunnskunnskap til gruppen som får innvilget opphold.

Integreringsmottak

Tiden i mottak skal brukes effektivt. Oppholdstiden og kvaliteten på mottakene har betydning for beboernes videre liv i Norge. Regjeringen opprettet vinteren 2016/2017 integreringsmottak i fem kommuner: Oslo, Larvik, Steinkjer, Bodø og Kristiansand. Disse mottakene har om lag 500 plasser til sammen. Det stilles høye krav til motivasjon og egeninnsats for beboere i integreringsmottakene. Beboere som er over 18 år skal delta i et kvalifiseringsprogram på fulltid, som er tilpasset den enkeltes forutsetninger og behov for grunnleggende kvalifisering. Programmet inneholder norskopplæring, opplæring i norsk kultur og norske verdier, kompetansekartlegging, karriereveiledning og arbeids- og utdanningsrettede aktiviteter. Arbeids- og utdanningsrettede aktiviteter kan være tilbud i regi av mottaket, det offentlige tjenesteapparatet, frivilligheten og næringsliv i kommunen.

Kompetansekartlegging og karriereveiledning i mottak

Kompetanse Norge fikk i 2016 i oppgave å utvikle en selvregistreringsløsning for kompetansekartlegging av beboere i asylmottak, både asylsøkere som har stor sannsynlighet for å få oppholdstillatelse, og de som har fått innvilget oppholdstillatelse. Utprøvningsperioden av selvregistreringsløsningen varte fra september 2016 til 1. juli 2017. Fra dette tidspunktet tok IMDi over driftsansvaret. Selvregistrering er nå tatt i bruk i integreringsmottakene og ett ordinært mottak. I perioden september 2016 til mai 2017, har 587 personer gjennomført kompetansekartlegging.

Regjeringen har besluttet at kompetansekartlegging skal følges opp med karriereveiledning. Kompetanse Norge har hatt ansvar for utprøving av karriereveiledning i mottak. Evalueringen av denne utprøvingen viser at karriereveiledningen, tross noen påviste utfordringer, fungerer etter hensikten. Flyktningene kommer raskere i gang

med målrettede aktiviteter mot utdanning og arbeid enn de ville gjort uten dette tilbudet.

3.2.2 Utfordringer 2018 – Effektiv kvalifisering i mottaksperioden

Lav sysselsetting i enkelte innvandrergupper

Statistikk fra SSB viser at nærmere 392 566 innvandrere (60,2 pst.) var sysselsatte i 4. kvartal 2016, mens det i 4. kvartal 2015 var 380 000 sysselsatte innvandrere (60,3 pst.). I befolkningen for øvrig (15–74) er andelen sysselsatte 66,7 pst. Mellom innvandrerguppene er det store variasjoner. Mens sysselsettingsnivået blant innvandrere fra Vest-Europa utenom Norden var 67,2 pst. lå innvandrere fra Asia og Afrika på henholdsvis 51,9 og 42,3 pst. Blant de sistnevnte innvandrerguppene har mange fluktbakgrunn.

Norskopplæring i mottak

Målrettet kvalifisering og tidlig tilrettelegging for arbeid er avgjørende for å oppnå en høy grad av sysselsetting og for å dekke et framtidig behov for arbeidskraft. For å få til dette, er det særlig viktig å sørge for rask oppstart av norskopplæring.

Det er svært få asylsøkere som fullfører norskopplæringen i mottak, selv om det er en høy andel som deltar. Hovedårsaken til den lave gjennomføringen er at mange får behandlet asylsøknaden før det maksimale antallet timer er fullført. For at asylsøkere skal få gjennomført 175 timer opplæring er rask oppstart avgjørende. Norskopplæringen må gjennomføres med en viss intensitet for å øke asylsøkernes muligheter til å lære norsk og for en effektiv bruk av midlene til opplæringen.

Kompetansekartlegging og karriereveiledning

Løsningen for selvregistrering av kompetanse har vist seg å ha noen utfordringer. En evaluering av løsningen har blant annet vist at behovet for assistanse ved registrering er større enn først antatt og at det er behov for å justere en del av spørsmålene i registreringsskjemaet. Flere av utfordringene er håndtert, men det er likevel behov for en trinnvis innføring. Løsningen er derfor ikke satt i full ordinær drift per 1. juli 2017 som var planlagt. Også utprøving av karriereveiledning som oppfølging av kompetansekartleggingen er evaluert, og det er påvist utfordringer. Det er blant annet behov for å heve kompetansen til karriereveilederne.

3.2.3 Tiltak 2018 – Effektiv kvalifisering i mottaksperioden

Opplæring i norsk og i norsk kultur og norske verdier

Regjeringen har i et lovforslag, som ble sendt på høring 14. juli 2017, foreslått å innføre en plikt for kommunen til å sørge for opplæring til asylsøkere i mottak, og en plikt for den enkelte asylsøker til å delta. En plikt for kommunen signaliserer at opplæring for asylsøkere er en viktig oppgave å legge til rette for. I tillegg får den enkelte asylsøker forutsigbarhet om at opplæring finnes. Plikten til å delta gir en tydelig forventning om at asylsøkere skal delta i opplæring kort tid etter at de har kommet til landet og tilegne seg språklige ferdigheter.

Evaluering av integreringsmottakene

Justis- og beredskapsdepartementet har i 2017 igangsatt en evaluering som skal se nærmere på integreringsmottakene. Dette er gjort for å kunne vurdere om formålet med integreringsmottak nås. Undersøkelsen skal bestå i to deler: En evaluering av implementeringen av integreringsmottak og en studie av virkninger av tiltak som utgjør kjernen av tilbudet i integreringsmottakene, blant annet kompetansekartlegging og karriereveiledning. Evalueringen vil levere årlige delrapporter og en avsluttende rapport høsten 2019.

Kartlegging av kompetanse og karriereveiledning

Løsningen for selvregistrering av kompetanse skal videreutvikles og justeres på bakgrunn av funn fra evalueringen av utprøvingen. Det tas sikte på ordinær drift fra 1. januar 2018, i alle kommuner med integreringsmottak og/eller ordinære mottak. Gjennomført kompetansekartlegging skal følges av tilbud om karriereveiledning i integreringsmottakene og i ett ordinært mottak. Karriereveiledning skal etter planen gradvis etableres som et tilbud i flere ordinære mottak. Kompetanse Norge justerer tilbudet i henhold til funn i evalueringen av utprøvingssfasen.

3.2.1. Resultater 2016 – Effektiv kvalifisering for innvandrere i kommunen

Ordningene i introduksjonsloven – introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap er de viktigste virkemidlene for å bidra til at innvandrere med fluktbakgrunn lærer norsk, kommer inn i, og forblir en del av, arbeidslivet.

Boks 2.3 Om introduksjonsloven

Formålet med introduksjonsloven er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet, og deres økonomiske selvstendighet. Loven omfatter to ulike ordninger, introduksjonsprogrammet og opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Ordningene har ulike målgrupper. Målgruppen for introduksjonsprogrammet er de som får innvilget asyl, er overføringsflyktninger, får opphold av beskyttelseslignende grunner etter søknad om asyl, eller er familiegjennforente med disse gruppene. Opplæring i norsk og samfunnskunnskap har en videre målgruppe enn introduksjonsprogrammet, og omfatter blant annet arbeidsinnvandrere fra land utenfor EU/EØS og familiegjennforente med norske eller nordiske borgere. Opplæring i

norsk og samfunnskunnskap er en selvstendig ordning, men inngår også som en viktig del av introduksjonsprogrammet.

Kommunene har plikt til å tilby introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap til de som er i målgruppen. Dette kan tilbys av kommunen selv, i samarbeid med andre kommuner eller i samarbeid med private aktører. Tilbudene om introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap skal være individuelt tilrettelagt og utformet på bakgrunn av den enkeltes bakgrunn og opplæringsbehov. Kommunen skal i samråd med den enkelte utarbeide en individuell plan. Denne skal revideres jevnlig.

Introduksjonsordningen – variasjoner i resultatene

Innvandrere med fluktbakgrunn har rett og plikt til introduksjonsprogram. Hovedelementene i programmet er opplæring i norsk og samfunnskunnskap og tiltak som forbereder til videre opplæring eller arbeid. Se faktaboks 2.3.

I 2016 deltok i underkant av 24 000 personer i ordningen, en økning på 34 pst. fra 2015. Regjeringens mål er at minst 70 pst. skal være i arbeid eller utdanning ett år etter endt introduksjonsprogram. Målet er ikke nådd de senere år, og kvinner har lavere overgang til arbeid eller utdanning enn menn. Det er også store variasjoner mellom ulike kommuner i hvor mange deltakere som går over i arbeid eller utdanning. Fra og med 2015 baseres data om sysselsatte delvis på et nytt datagrunnlag, og sammenligning med tall fra tidligere år er derfor vanskelig.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap – god måloppnåelse på gjennomførte prøver i norsk

Innvandrere med fluktbakgrunn og familiegjennforente med norske og nordiske borgere har rett og plikt til å delta i opplæring i norsk og samfunnskunnskap. Arbeidsinnvandrere fra land utenfor EU/EØS har plikt til å delta i opplæringen. Obligatoriske avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap ble innført 1. september 2013. Samtidig ble det utviklet nye prøver, og systemet ble endret slik at prøver gjennomføres i alle landets kommuner.

Ifølge SSB deltok ca. 42 000 personer i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere i 2016. Menn og kvinner deltok i omtrent like stor grad.

Norskopplæringen for voksne innvandrere skal avsluttes med en norskprøve. Prøve i norsk består av delprøve i leseforståelse, delprøve i lytteforståelse, delprøve i skriftlig framstilling og delprøve i muntlig kommunikasjon. Norskprøven bygger på det felles europeiske rammeverket for språk og måler nivåene A1, A2, B1 og B2.

Boks 2.4 Beskrivelse av språknivåene

- Nivå A1: Kandidaten har et basisnivå. Kan forstå og bruke kjente, dagligdagse uttrykk og svært enkle utsagn.
- Nivå A2: Kandidaten er fremdeles basisbrukere av norsk, men kan klare seg i enkle og rutinepregede samtalsituasjoner med direkte utveksling av informasjon om kjente forhold.
- Nivå B1 og B2: Kandidaten er selvstendige bruker av språket og har et flytende språk.

Målet er at 70 pst. av kandidatene som har rett og plikt til opplæring skal oppnå nivå A2 eller bedre på skriftlig prøve, og 90 pst. skal oppnå nivå

A2 eller bedre på muntlig prøve. Målet ble nådd i 2016. Noen studier på universitet og høyskole i Norge krever oppnådd nivå C1. Dette nivået kan ikke oppnås på prøven som avslutter norskopplæringen etter introduksjonsloven. For å oppnå nivå C1 må kandidater i dag ta en test utenfor den offentlig finansierte prøveordningen.

Opplæringen i samfunnskunnskap avsluttes også med en prøve. I 2016 ble det avlagt 12 491 prøver i samfunnskunnskap, på 28 ulike språk. Dette er nesten en dobling fra 2015. Målet er at 90 pst. skal bestå prøven. I 2016 besto 79 pst. av kandidatene prøven og målet ble dermed ikke nådd. I 2015 og 2014 var imidlertid andelen bestått på henholdsvis 78 og 75 pst., og resultatene fra 2016 er derfor en forbedring. Andelen bestått varierer mellom de ulike språkene, og dette ser ut til å henge sammen med utdanningsnivået i opprinnelseslandet.

For å øke kvaliteten i opplæringen, tilbyr Kompetanse Norge etterutdanningskurs for lærere og ledere i norskopplæringen for voksne. Om lag 2 300 lærere fra norskopplæringen deltok på kursene i 2016. Kompetanse Norge har samarbeidet med fylkesmannsembetene, fylkeskommunene og Voksenopplæringsforbundet (VOFO) for å gjennomføre etterutdanningskursene. Videre har regjeringen i 2016 bevilget midler til videreutvikling av nettbaserte læringsressurser for norskopplæring og til å øke bruken av slike verktøy. De gratis tilgjengelige nettressursene LearnNoW og CALST har hittil vært rettet inn mot arbeidsinnvandrere. Kompetanse Norge har videreutviklet ressursene slik at flyktninger også er en målgruppe. Se øvrig omtale under kap. 497, post 21.

3.2.2 Utfordringer 2018 – Effektiv kvalifisering for innvandrere i kommunen

Introduksjonsprogram – store variasjoner i tilbud og resultater mellom kommuner

Det er en utfordring at det er store variasjoner i kommunens tilbud om introduksjonsprogram og at det er store variasjoner i resultater mellom kommuner og grupper av deltakere. Særlig har kvinner lavere overgang til arbeid eller utdanning etter endt introduksjonsprogram enn menn.

Det har vist seg å være utfordrende for kommunene å arbeids- og utdanningsrette programmet, etablere heldagstilbud, å gi individuell tilpassing og å sikre tilstrekkelig tilgang på gode og relevante tiltak. Fylkesmannen har gjennomført pilottilsyn med nytt tema individuell plan. Tilsynet har avdekket at kommunene har utfordringer

med å utarbeide individuelle planer i samsvar med kravene i introduksjonsloven.

Opplæring i norsk og samfunnskunnskap – utfordrende å gi fleksibel og tilrettelagt opplæring

Det er nær sammenheng mellom deltakernes utbytte og lærernes kompetanse. Det er derfor en utfordring for kvaliteten i opplæringen at under halvparten av lærerne som underviser i norsk, har faglig fordypning i relevante fag. Det er behov for å utdanne flere lærere med relevant kompetanse.

Det er videre stor variasjon i kommunenes tilbud når det gjelder hvor intensiv og fleksibel opplæringen i norsk og samfunnskunnskap er. Opplæringen kombineres i for liten grad med praksis eller arbeid og det er for liten grad av individuell tilrettelegging.

Fleire kommuner har utfordringer med samordning av innsatsen, for eksempel når det gjelder opplæring etter opplæringsloven og opplæring etter introduksjonsloven. Det fører til at mange innvandrere som trenger formell utdanning, ikke tar utdanning eller bruker uforholdsmessig lang tid på å gjennomføre den.

Det er utfordringer knyttet til kapasitet og kvalitet i kommunenes avvikling av prøvene.

Bedre bruk av innvandreres medbrakte kompetanse

For å bidra til økt andel innvandrere som kommer inn i og blir værende i arbeidslivet, er det behov for innsats etter avsluttet introduksjonsprogram og opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Det er blant annet utfordringer med å få tatt i bruk innvandrernes medbrakte kompetanse på en god måte. Mange innvandrere som bosetter seg i Norge har utdanning og arbeidserfaring og denne kompetansen må tas i bruk. Systemet for kartlegging av kompetanse har ikke fungert tilfredsstillende fram til nå.

Det er videre flere utfordringer i systemet for å få godkjent kompetanse flyktninger har tilegnet seg før de kommer til Norge.

Samarbeidet med private og offentlige arbeidsgivere må styrkes for å sikre god bruk av innvandreres kompetanse i arbeidslivet. Gjennom slikt samarbeid kan kommunene innrette både opplæring i norsk og samfunnskunnskap, introduksjonsprogrammet og Jobbsjansen til det lokale behovet for arbeidskraft og kompetanse. Manglende kjennskap til lovverk, norsk bedriftskultur og mangel på nettverk er blant utfordrin-

gene innvandrere står overfor når de skal etablere bedrifter.

Bedre informasjon om resultater og måloppnåelse for tilskuddsordninger

Tilskuddsordningene er et av de viktigste virkemidlene i integreringspolitikken og det eksisterer mange tilskuddsordninger på integreringsområdet. Det er viktig at innretningen av og kvaliteten på ordningene vurderes kontinuerlig. Det er behov for en helhetlig gjennomgang av tilskuddsordningene, bl.a. for å bedre informasjon om resultater, måloppnåelse og forenklingmuligheter innenfor tilskuddsordningene. Som en del av denne gjennomgangen gjennomføres det i 2017 evalueringer av flere av tilskuddsordningene på integreringsområdet.

3.2.3 Tiltak 2018 – Effektiv kvalifisering for innvandrere i kommunen

Tiltak for økt kvalitet og bedre resultater i introduksjonsprogrammet

For å gjøre kvalifiseringsarbeidet for innvandrere mer effektivt har regjeringen 14. juli 2017 sendt på høring et forslag om endringer i introduksjonsloven. Det foreslås blant annet å tydeliggjøre at kommunen skal bygge på kvalifiseringsarbeid som er gjennomført i mottak ved utformingen av introduksjonsprogrammet. Dette sikrer kontinuitet og planmessighet i kvalifiseringen og forhindrer at deltakerne opplever gjentakelser eller avbrudd i kvalifiseringen.

Regjeringen har videre foreslått at kommunen alltid skal vurdere bruk av arbeids- og utdanningsrettede tiltak for den enkelte deltaker i introduksjonsprogrammet. Slike tiltak kan være arbeidsmarkedstiltak, arbeidsrettet norskopplæring, yrkesprøving eller ordinært arbeid og skal alltid inngå i programmet hvis det vil styrke den enkeltes mulighet for deltakelse i samfunnet.

Det foreslås også å presisere i introduksjonsloven at kommunene kan velge å forlenge introduksjonsprogrammet til inntil tre år i de tilfellene et forlenget program vil øke muligheten for deltakelse i arbeidslivet eller til å nå målsettingen i den individuelle planen. På sikt kan dette øke andelen som gjennomfører introduksjonsprogrammet og går over i arbeid eller utdanning.

Departementene arbeider med oppfølging av ytterligere tiltak i Meld. St. 30 (2015–2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspoli-*

tikk og Meld. St. 16 (2015–2016) *Fra utenforskap til ny sjanse*, samt NOU 2017: 2 *Integrasjon og tillit*, som kan bidra til å øke kvaliteten og resultatene i introduksjonsprogrammet.

Regjeringen og hovedorganisasjonene i arbeidslivet har undertegnet en samarbeidsavtale om raskere integrering av innvandrere med fluktbakgrunn i arbeidslivet. Partene i arbeidslivet har forpliktet seg til å bidra, blant annet ved å stille tiltaksplasser til disposisjon.

Tiltak for økt kvalitet i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap

Regjeringens lovforslag som ble sendt på høring 14. juli 2017 innebærer også at det ved opplæring i norsk og samfunnskunnskap skal bygges videre på arbeid som er gjennomført i mottak.

Kompetanse Norge har i 2017 fått i oppdrag å utrede dagens ordning med avsluttende prøver i norsk og samfunnskunnskap for å øke kapasiteten og kvaliteten i prøveavviklingen. De har levert en rapport med tilrådinger som departementet vurderer hvordan kan følges opp. Kompetanse Norge har også fått i oppdrag å forberede flere tidspunkt for avvikling av avsluttende prøver i norsk, slik at kapasiteten øker.

Kompetanse Norge har utredet særskilt tilrettelegging av norskopplæringen for personer med nedsatt funksjonsevne. Departementet jobber med oppfølging av tilrådingene fra utredningen. Det er igangsatt forsøk med forberedende opplæring for voksne på grunnskolenivå. Formålet med forsøket er å gi særskilt opplæring tilpasset voksne slik at det gir kompetanse som oppfyller inntakskravene for videregående opplæring. Forsøket innebærer unntak fra opplæringsloven og introduksjonsloven.

Mangelen på relevant kompetanse hos lærere er en risikofaktor for kvaliteten i opplæringen i norsk for voksne innvandrere. I 2018 foreslås det å sette av midler til kompetanseheving av lærere i norskopplæringen. Kommuner med integreringsmottak og kommuner i tilknytting til disse prioriteres.

Det har vært utfordringer med dagens finansiering av norskprøve på høyere nivå C1, tilbudt av Studieforbundet Folkeuniversitetet (FU). Regjeringen har derfor satt av midler til å utvide norskprøven knyttet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap til nivå C1. Formålet er å bidra til at høyt kvalifiserte innvandrere raskere kommer i arbeid i tråd med deres kompetanse.

Øvrige tiltak for å styrke innvandreres kompetanse

Det er igangsatt evalueringer av tilskuddsordningene for Jobbsjansen, Kommunale utviklingsmidler (KUM), og etablereropplæring for innvandrere. For mer om disse ordningene, se omtale under kap. 496, post 62 *Kommunale innvandrer tiltak*. Evalueringene gjennomføres for å få mer kunnskap om blant annet ordningenes grad av måloppnåelse og om de er effektive i ressursbruk og organisering. Resultatet fra evalueringene vil inngå i departementets gjennomgang av tilskuddsordningene på integreringsområdet.

Regjeringen har i samarbeid med partene i arbeidslivet utarbeidet en nasjonal kompetansepolitisk strategi som ble lansert i februar 2017. Målet med strategien er å bidra til at enkeltmennesker og virksomheter har en kompetanse som gir Norge et konkurransedyktig næringsliv, en effektiv og god offentlig sektor, og gjør at færrest mulig står utenfor arbeidslivet. Deltakelse i arbeidslivet og mulighet for selvforsørgelse for alle voksne, er et sentralt mål i så vel integrerings- som kompetansepolitikken. Dette reflekteres i strategien som iverksettes i 2017 og varer til 2021, se også Prop. 1 S (2016–2017) fra Kunnskapsdepartementet.

Deltakelse i samfunnsliv

3.2.4. Resultater 2016 – Deltakelse blant innvandrere

Frivillig innsats på integreringsfeltet – viktige bidrag

Frivillige organisasjoner bidrar til å skape gode og trygge lokalsamfunn, og legger til rette for møteplasser i nærmiljøet. Frivillighetens evne og vilje til å bidra i integreringsarbeidet kom tydelig frem i forbindelse med det økte antallet asylsøkere i 2015. Frivillige organisasjoner er limet i mange lokalsamfunn, og er avgjørende for å få til god integrering lokalt.

Regjeringen gir tilskudd til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet på integreringsfeltet, fordelt på seks tilskuddsordninger, se kap. 496, post 71 *Tilskudd til innvandrerorganisasjoner og annen frivillig virksomhet*.

For å styrke dialogen med innvandrere, arrangerer regjeringen årlig en nasjonal integreringskonferanse. Representanter fra lokale innvandrerorganisasjoner og innvandreråd utgjør over halvparten av deltakerne. I tillegg deltar politikere, representanter fra andre frivillige organisasjoner og offentlig forvaltning. I 2016 deltok mer enn 200 personer.

Regjeringen har støttet forskningsprogrammet Sivilsamfunn og frivillig sektor 2013–2017. Programmet bidrar blant annet til forskning om

innvandreres deltakelse i frivillig arbeid. Som en del av forskningsprogrammet utarbeidet Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor kunnskapsoversikten «Minoritetsbefolkningenes deltakelse i frivillige organisasjoner: Hva vet vi?» (2016). Kunnskapsoversikten viser at lav inntekt og sysselsetting har negativ effekt på innvandreres deltakelse i frivillige organisasjoner. Unge personer med innvandrerbakgrunn, med høy utdanning og lang botid i Norge er derimot over gjennomsnittet aktive i frivilligheten. Generelt sett har unge vokst opp i Norge likere deltakelsesmønster enn eldre som har vokst opp i et annet land.

Områderettet innsats virker

Staten og Oslo kommune har hatt avtale om innsats i Groruddalen fra 2007–2016, Oslo Sør 2008–2017 og Indre Oslo Øst 2014–2018. En ny tiårig avtale fra 2017 er inngått for Groruddalsatsingen. En evaluering av denne satsingen viser at den har vært vellykket når det gjelder igangsetting av tiltak og prosjekter for å engasjere unge og frivillige. Satsingen har også resultert i flere nyetablerte ideelle organisasjoner, og økt frivillig aktivitet i bydelene. Se Kommunal- og moderniseringsdepartementets Prop. 1 S (2017–2018) for mer informasjon om avtalene med Oslo kommune.

Evalueringer viser at de ulike områdesatsingene har ført til at flere barn med innvandrerbakgrunn går i barnehage og foreldrene har fått økt tillit til barnehagene. De har også ført til bedre prestasjoner ved skolestart og økt deltakelse i skolefritidsordninger.

I 2017 ble det igangsatt en særskilt satsing på Grønland i Oslo gjennom et samarbeid mellom staten og Oslo kommune. Det er blant annet bevilget midler til et utvidet sommer- og helgeåpent tilbud for barn og ungdom i bydelens aktivitetshus K1 og et juniortilbud (etter skoletid) for barn 5.-7. klasse på Vaterland og Grønland. Videre er pilotprosjekt, Unlimited UNG, for ungdom fra 15 år med fokus på forebygging av utenforskap og kriminalitet starter opp og det gis kveldsundervisning for unge voksne fra 18–26 år med mål om å forebygge utenforskap, kriminalitet og styrke overgang til utdanning/fullføring av utdanning.

Tolking i offentlig sektor – flere tolker får tilbud om utdanning

Offentlige tjenester skal være tilpasset hele befolkningen. Hver sektormyndighet har ansvar for tjenestetilbudet til alle innbyggere innenfor sitt område.

For å sikre god tilgang på kvalifiserte tolker er flere tiltak iverksatt. Et bachelorstudium i tolking er opprettet ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA), det er utviklet en ny ordning for språktesting av potensielle tolker ved HiOA, og flere tolker har fått tilbud om grunnutdanning, testing og kurs. HiOA har også utarbeidet et dagskurs for offentlige ansatte i kommunikasjon via tolk.

Nasjonalt tolkeregister gir en oversikt over tolker med dokumenterte kvalifikasjoner. I 2016 var det en markant økning i antall tolker i Nasjonalt tolkeregister sammenliknet med tidligere år. Antall kommuner som har retningslinjer for bruk og bestilling av tolker, der Nasjonalt tolkeregister inngår, har også økt.

Et forbud i forvaltningsloven mot bruk av barn som tolk trådte i kraft 1. juli 2016.

Arbeid mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse

Regjeringen la i 2017 frem handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv, Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*. Denne handlingsplanen ses i sammenheng med *Opptrappingsplan mot vold og overgrep*.

I 2016 veiledet 23 minoritetsrådgivere tilknyttet ulike skoler i 261 nye enkeltsaker knyttet til tvangsekteskap, kjønnslemlestelse eller andre inngrep i unges frihet. Det er imidlertid registrert en dobling i henvendelser som gjelder ekstrem kontroll. Integreringsrådgiverne ved fire utenriksstasjoner veiledet i 202 enkeltsaker i 2016.

Det nasjonale tverretatlige Kompetanseteamet mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse veiledet i 597 enkeltsaker i 2016. Dette er en økning på 50 pst. sammenliknet med 2015. Antall saker der Kompetanseteamet veiledet, gjenspeiler ikke omfanget i Norge. Tallene sier noe om i hvilken grad tjenestene har hatt behov for veiledning i enkeltsaker. Det nasjonale bo- og støttetilbudet for personer over 18 år, som er utsatt for tvangsekteskap eller æresrelatert vold har 22 plasser i fem ulike kommuner.

Resultat fra følgeevalueringen av Handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet (2013–2016) viser at kunnskapen og beredskapen i hjelpeapparatet har blitt bedre, men at det fortsatt er behov for å øke kompetansen i det ordinære tjenestetilbudet.

3.2.5 Utfordringer 2018 – Deltakelse blant innvandrere Frivillighet – lavere deltakelse

Det er lavere deltakelse blant personer med innvandrerbakgrunn enn i resten av befolkningen i tradisjonelle frivillige organisasjoner og ved valg. Særlig jenter med innvandrerbakgrunn deltar i mindre grad enn andre jenter i de tradisjonelle fritidsaktivitetene. Personer med innvandrerbakgrunn deltar likevel i andre typer fritidsaktiviteter, og de kan, sammen med innvandrerorganisasjoner, ha et utnyttet potensiale i det lokale integreringsarbeidet. Det varierer hvor stor rolle frivilligheten har i ulike kommuner. Det er behov for å skape flere møteplasser og nettverk for frivillige, private og kommunale aktører på integreringsområdet.

Behov for innsats i utsatte storbyområder

Regjeringen vil unngå at større grupper av innbyggere lever på utsiden av samfunnet. Det finnes eksempler på særlig utsatte områder med store levekårsutfordringer i byer i Europa, hvor mange står utenfor arbeidslivet og ikke deltar i storsamfunnet. I noen av disse områdene er det lav tillit blant innbyggerne til storsamfunnet og til offentlige institusjoner. Dersom deler av innvandrerbefolkningen i Norge opplever liten tilhørighet, kan det også her utvikle seg tendenser til parallellsamfunn og polarisering mellom grupper. Regjeringen mener det er grunn til å være i forkant og å sette inn tiltak tidlig når det er antydninger til en slik negativ utvikling i Norge.

Tolking i offentlig sektor – fragmentert og utydelig regelverk

Lowverket som gjelder bruk av tolk, er fragmentert og utydelig, og det oppfattes ulikt. Det er ikke nok kvalifiserte tolker til å dekke samfunnets behov. Rundt 60–70 pst. av tolkene som tar oppdrag som tolk i offentlig sektor, er uten tolkefaglige kvalifikasjoner. Kapasiteten i tolkeutdanningen, statsautorisasjon, testing og kurs må økes. Skjermtolking er fortsatt lite utbredt, og må tas i bruk i større grad enn i dag hvis tolkebehovet skal kunne bli dekket i alle deler av landet.

Videre er det stort behov for opplæring i kommunikasjon via tolk for offentlige tjenesteytere.

God tilgang på kvalifiserte tolker handler ikke bare om et stort nok volum av tolker. Kommuner og statlige etater må organisere sine tolketjenester bedre, herunder kartlegge og planlegge for sine tolkebehov samt innføre rutiner og systemer for bestilling og bruk av tolker. Samtidig som tolkebru-

kere har problemer med å skaffe kvalifisert tolk, kommer det frem i en kartlegging at over 60 pst. av tolkene i Nasjonalt tolkeregister har kapasitet til å jobbe mer. Det er en utfordring at eksisterende tolkeressurser ikke utnyttes bedre.

Arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll

Over flere år er det blitt systematisk rapportert om henvendelser til de særskilte tilbudene for de som er utsatt for tvangsekteskap mv. Antall henvendelser om tvangsekteskap og kjønnslemlestelse holder seg stabilt, og viser at de som søker hjelp både er nyankomne innvandrere med fluktbakgrunn og ungdommer som er født og oppvokst i Norge. Det har derimot vært en sterk økning i henvendelser om negativ sosial kontroll. Det er vanskelig å anslå omfanget av tvangsekteskap i Norge, og man må regne med at det er mørketall. Selv om det blir rapportert om få tilfeller av kjønnslemlestelse av jenter i Norge, vil det fortsatt komme kvinner og jenter til Norge som har blitt utsatt for kjønnslemlestelse. Helse- og omsorgstjenesten, politiet, barnevernet og andre tjenester må ha kompetanse til å bistå dem. Evalueringsrapporter viser et behov for videreføring av innsatsen mot tvangsekteskap og kjønnslemlestelse med justeringer. Med et økende antall flyktninger til Norge vil behovet for tilbud knyttet til sterk sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse vedvare.

3.2.6 Tiltak 2018 – Deltakelse blant innvandrere

Frivillighet – sikre at tilskuddsordninger til frivillighet treffer fremtidens behov

Regjeringen har i 2017 bestilt en helhetlig gjennomgang av tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet, jf. tiltak 48 i Meld. St. 30 (2015–2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Hensikten er å få kunnskap om frivillige organisasjoners arbeid og kunnskap som kan bidra til god måloppnåelse for tilskuddsmidlene på integreringsfeltet og treffer fremtidens behov. Resultatet fra evalueringen vil inngå i departementets gjennomgang av tilskuddsordningene på integreringsområdet.

Innsats i utsatte byområder

Det foreslås en styrket politiinnsats i Oslo Sør som skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer. Satsingen skal sees i sammenheng med annen innsats i området. Se omtale under kap. 440, post 01.

Regjeringen viderefører samarbeid med Oslo kommune om Groruddalssatsingen og Indre Oslo Øst-satsingen.

Den særskilte satsingen på Grønland i Oslo som ble startet opp i 2017 videreføres i 2018. Satsingen innebærer et samarbeid mellom staten ved IMDi, politiet og Oslo kommune. Formålet med satsingen er å redusere kriminaliteten, samt bedre levekårene for beboere i området.

Tolking i offentlig sektor

Som en oppfølging av NOU 2014: 8 Tolking i offentlig sektor – et spørsmål om rettssikkerhet og likeverd har regjeringen satt i gang arbeid med en lov om tolking i offentlig sektor. Lovforslaget, som sendes på høring, vil innebære en plikt for offentlig sektor til å bruke kvalifiserte tolker i enkelte tilfeller.

Testing, utdanning og autorisering av tolker er nå samlet ved HiOA. Dette legger grunnlag for et mer helhetlig og effektivt kvalifiseringsløp.

IMDi har satt i gang et arbeid med å utvikle et mer brukervennlig og effektivt tolkeregister. Det nye registeret vil kunne kobles til etaters og formidlers fagsystemer, og vil ha en forbedret søkefunksjon. Det vil også bli vurdert om registeret skal gi en oversikt over tolkenes tilgjengelighet. Det nye registeret skal gjøre det lettere å få tak i kvalifiserte tolker og gi bedre utnyttelse av tolkenes kapasitet. Innføring av ID-kort for tolker oppført i registeret inngår i dette utviklingsarbeidet.

Arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll

De som rammes av negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse lever med langvarige belastninger. Dette begrenser også mulighetene deres til å delta i samfunnet gjennom arbeid, utdanning og frivillig engasjement. Deltakelse er viktig også for å bygge tilhørighet og tillit i samfunnet. Kampen mot ulike former for vold og overgrep er derfor også en viktig innsats for å forhindre utenforskap. Regjeringen har i 2017 lansert en ny fireårig handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse for å styrke dette arbeidet.

Personer som er utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold eller tvangsekteskap, kan ha behov for å bryte med sin familie eller nettverk, og noen lever med sikkerhetstiltak på hjemmelig adresse. En av hovedutfordringene for utsatte som bryter med nettverk er ensomhet. For å gjøre det enklere for utsatte å komme i kontakt

med personer som kan være støtte og mentor, skal det innføres en mentorordning.

3.2.7 Resultater – Statsborgerskap – nye vilkår i statsborgerloven

I 2016 fikk 13 700 personer norsk statsborgerskap. Den største gruppen av nye norske borgere hadde bakgrunn fra Eritrea. Den nest største gruppen var tidligere somaliske borgere, mens tidligere afghanske borgere utgjorde den tredje største gruppen. Det er klare mønstre i hvem som velger å søke om norsk statsborgerskap, avhengig av hvilket land de kommer fra og hvorfor de innvandret til Norge. Søkere fra Asia og Afrika har i mer enn ti år toppet statistikken, og de fleste kom til Norge som flyktinger eller på grunn av familieinnvandring.

UDI av slo ca. 1 300 søknader om statsborgerskap i 2016. Den vanligste avslagsgrunnen var at søkeren ikke oppfylte vilkåret om klarlagt identitet i statsborgerloven. Mer en 320 søknader ble avslått på dette grunnlaget. I alt 65 personer fikk sitt statsborgerskap tilbakekalt på grunnlag av at innvilgelse av norsk statsborgerskap bygget på uriktige opplysninger.

Den 1. januar 2017 ble personkretsen som må gjennomføre 300 timer godkjent norskopplæring utvidet fra å gjelde personer mellom 18 og 55 år til å gjelde personer mellom 18 og 67 år. Personer som er omfattet av introduksjonsloven og er mellom 18 og 67 år må gjennomføre den opplæringen de har plikt eller rett til etter introduksjonsloven for å få norsk statsborgerskap. For personer mellom 55 og 67 år er dette et nytt krav.

Samtidig ble det innført nye vilkår i statsborgerloven, slik at det nå er krav om norskkunnskaper og en bestått prøve i samfunnskunnskap på norsk for å få statsborgerskap. Formålet er å sikre at de som blir statsborgere behersker et minimum av norsk muntlig og har grunnleggende kunnskaper om det norske samfunnet. De nye kravene gjelder søkere mellom 18 og 67 år. Kravet om bestått prøve i samfunnskunnskap dokumenteres enten med den nye statsborgerprøven, som er utviklet av Kompetanse Norge, eller med avsluttende prøve i samfunnskunnskap på norsk etter introduksjonsloven. Per juni 2017 hadde 1 864 personer avlagt den nye statsborgerprøven.

3.2.8 utfordringer 2018 – Statsborgerskap – behov for endringer

Regjeringen ønsker at norsk statsborgerskap skal henge høyt. Statsborgerskap er et bånd mellom

stat og borger, som innebærer rettigheter og plikter for begge parter, og er tuftet på tillit og lojalitet. Dette tilsier skjerpet botidskrav og at det skal ta lenger tid før man får norsk statsborgerskap etter å ha begått straffbare handlinger. Dessuten er det en svakhet ved statsborgerloven at den mangler bestemmelser om tap av norsk statsborgerskap av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser eller på bakgrunn av straffbare handlinger. Regjeringen ønsker å hindre radikalisering og voldelig ekstremisme, og ønsker ikke at personer som skader eller truer norske interesser skal få beholde norsk statsborgerskap.

Barn av en norsk statsborger blir automatisk norsk. Regjeringen mener det er for enkelt å misbruke denne bestemmelsen. UD har meldt fra om tilfeller hvor det er mistanke om at norske statsborgere påtar seg farskap til barn de trolig ikke er biologisk far til, hvor motivasjonen antakelig er at barnet skal bli norsk statsborger. At barnet da blir ansett som norsk statsborger, kan igjen gi grunnlag for familieforening med barnet.

3.2.9 Tiltak 2018 – Statsborgerskap

Regjeringen foreslår å heve kravet til botid for å få norsk statsborgerskap fra syv til ti år. Personer som blir norske statsborgere, bør ha langvarig tilknytning til Norge. For flyktinger er forslaget at kravet til botid heves fra syv til ni år. For personer som er gift med norsk eller nordisk borger, er forslaget at minste krav til botid heves fra tre til fem år og at botid og ekteskapstid til sammen må utgjøre minst ti år. Regjeringen foreslår også at kravet til botid for søkere som ankom Norge før fylte 18 år, heves med to år, slik at det stilles krav om syv års botid. For statsløse foreslår departementet at kravet til botid heves fra tre til fem år.

Regjeringen har også sendt på høring et forslag om å øke karenstiden for statsborgerskap ved ilagt straff eller strafferettslig særreaksjon. Regjeringen foreslår videre at personer som er dømt for handlinger i strid med grunnleggende nasjonale interesser, ikke skal ha rett til å bli norske borgere. I dag gir straff for slike handlinger karenstid på lik linje med annen type straff.

Regjeringen har fremmet Prop. 146 L (2016–2017) *Endringer i statsborgerloven mv. (tap av statsborgerskap ved straffbare forhold eller av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser)* for Stortinget. Regjeringen foreslår at det innføres en hjemmel i statsborgerloven for tap av statsborgerskap ved overtredelse av en bestemmelse i straffeloven kapitlene 16, 17 eller 18 med straffesamme på inntil seks år eller mer. Det foreslås at

tap av statsborgerskap for overtredelse av straffeloven blir å regne som et rettighetstap som kan ilegges av domstolene som en del av straffutmålingen. Regjeringen foreslår videre at det innføres en hjemmel i statsborgerloven for tap av statsborgerskap av hensyn til grunnleggende nasjonale interesser. Forslaget er et tiltak i regjeringens handlingsplan mot radikaliserings og voldelig ekstremisme.

Regjeringen har hatt på høring et forslag om å innføre DNA-testing som dokumentasjon på farskap til barn født i utlandet. Etter gjeldende rett

kan menn erklære farskap for barn, også når de er født i utlandet. Barn født i utlandet vil noen ganger helt mangle dokumenter, ha dokumenter med manglende ekthet, eller ha ellers ekte dokumenter som inneholder helt eller delvis uriktige opplysninger. Målet er å motvirke at det gis uriktige opplysninger for å få avledet rett til statsborgerskap. Regjeringen arbeider med oppfølging av høringen.

Regjeringen vil høsten 2017 sende på høring et forslag om å endre statsborgerlovens prinsipp om ett statsborgerskap.

Kap. 495 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter	244 840	262 727	231 540
	Sum kap. 0495	244 840	262 727	231 540

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) er Justis- og beredskapsdepartementets utøvende organ for integreringspolitikken, og er en premissleverandør for utviklingen av politikken på feltet, og kompetansesenter for blant annet kommunene. IMDi er organisert med kontor i Oslo, Gjøvik, Kristiansand, Bergen, Trondheim og Narvik.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til drift av IMDi. Innenfor rammen ligger oppgaver knyttet til arbeidet med uttak og bosetting av overføringsflyktninger, blant annet til kulturorienteringsprogram og til informasjonsvirksomhet om flyktninger. Norges Røde Kors vil få tilskudd over posten for arrangementet Til topps.

I 2016 ble IMDis driftsbevilgning styrket med 32 mill. kroner, 20 mill. kroner ble videreført i 2017. Antall flyktninger i norskopplæring og introduksjonsprogram vil være høyt også i 2018.

I 2016 ble IMDis driftsbevilgning styrket som følge av avtalen om at Norge skulle ta imot flere overføringsflyktninger fra Syria. Bevilgningen ble videreført til 2017. Som følge av at uttaket av over-

føringsflyktninger går ned i 2018 reduseres bevilgning til dette med 19,8 mill. kroner. Det foreslås at deler av styrkingen av IMDis driftspost videreføres i 2018 og at bevilgningen på posten reduseres med 29,3 mill. kroner i 2018.

I 2017 ble IMDis driftspost økt med 3,6 mill. kroner til forvaltning av særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger og tilpasninger i IKT-systemet som følge av omleggingen av refusjonsordningen for kommunale barnevernstiltak. Det videreføres 1,8 mill. kroner av disse midlene til forvaltning av tilskuddsordningen.

For å sikre korrekt kapittel- og postbruk, økes bevilgningen med 1,2 mill. kroner på kap. 496, post 72, Statsautorisasjonsordningen for tolker mm. mot en tilsvarende reduksjon på kap. 495, post 01. Eventuelt merbehov til Tospråktesten og Kurs i tolkens ansvarsområde dekkes fra post 01.

Posten reduseres med om lag 1,3 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen i statlige virksomheter. Posten reduseres i tillegg med om lag 0,2 mill. kroner til reduksjon av beregning av pensjonskostnader.

Det foreslås en bevilgning på posten på 231,5 mill. kroner.

Kap. 496 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
21	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling, <i>kan overføres</i>	38 467	43 704	44 659
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	44 713	50 000	51 000
50	Norges Forskningsråd	6 939	7 076	6 871
60	Integreringstilskudd, <i>kan overføres</i>	9 670 262	12 134 571	11 173 478
61	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	687 757	3 768 338	3 329 422
62	Kommunale innvandrertiltak	194 031	179 906	179 506
70	Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging	2 047	2 104	2 161
71	Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	84 025	85 460	67 960
72	Statsautorisasjonsordningen for tolker m.m.	2 577	2 649	3 921
73	Tilskudd	8 451	15 035	5 441
	Sum kap. 0496	10 739 269	16 288 843	14 864 419

Post 21 Spesielle driftsutgifter – kunnskapsutvikling, kan overføres

Bevilgningen skal benyttes til faste prosjekter og evalueringer. Bevilgningen blir også benyttet til prosjekter innenfor samarbeidsavtalen med SSB om utvikling og vedlikehold av statistikk og analyser om migrasjon, kartlegging av kommunale utgifter til bosetting og integrering av flyktninger, utviklingsarbeid og formidling av kunnskap.

Posten reduseres med om lag 0,2 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivitetsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 44,7 mill. kroner.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal benyttes til å utvikle gode verktøy som skal forenkle arbeidet med bosetting, kvalifisering og tilskuddsforvaltning. I 2016 har IMDi utviklet en ny saksbehandlingsløsning for å bosette flyktninger.

Det foreslås en bevilgning på posten på 51 mill. kroner.

Post 50 Norges forskningsråd

Bevilgningen på posten skal benyttes til programmet Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM) under Norges forskningsråd.

Regjeringen foreslår å samle alle bevilgninger til drift av Forskningsrådets virksomhet på én rammestyrte post på Kunnskapsdepartementets budsjett, kap. 285 Norges forskningsråd post 55. Omleggingen innebærer at midler til drift av Forskningsrådets virksomhet som tidligere har vært en del av forskningsbevilgningene under det enkelte departement, permanent rammeoverføres til Kunnskapsdepartementet fra og med 2018.

Det foreslås å redusere kap. 496, post 50 med om lag 0,4 mill. kroner mot tilsvarende økning av kap. 285, post 55. For nærmere omtale av den nye posten for virksomhetskostnader i Forskningsrådet, se Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2018, programkategori 07.70.

Det foreslås en bevilgning på posten på 6,9 mill. kroner.

Post 60 Integreringstilskudd, kan overføres

Integreringstilskuddet skal bidra til rask bosetting, og gi en rimelig dekning av kommunenes gjennomsnittlige merutgifter til bosetting og integrering av flyktninger i bosettingsåret og de neste fire årene.

Tilskuddet skal bidra til at kommunene gjennomfører et planmessig og aktivt bosettings- og integreringsarbeid, slik at flyktingene snarest mulig får arbeid og kan forsørge seg selv og ta del i samfunnet.

Tilskuddet skal også medvirke til rask bosetting av eldre og personer med alvorlige, kjente funksjonsnedsettelse og/eller atferdsvansker.

Integreringstilskudd

Kommunene får utbetalt integreringstilskudd ved bosetting av personer, som får innvilget opphold

Tabell 2.41 Satser for integreringstilskudd

Bosettingsår	Satser 2014	Satser 2015	Satser 2016	Satser 2017	Satser 2018
År 1 (enslige voksne)	225 000	232 000	234 000	235 000	237 000
År 1 (andre voksne)	177 000	182 000	184 000	185 000	187 000
År 1 (enslige mindreårige)	177 000	182 000	184 000	185 000	187 000
År 1 (barn)	177 000	182 000	184 000	185 000	187 000
År 2	200 000	210 000	220 000	230 000	239 000
År 3	142 600	152 000	160 000	167 000	171 000
År 4	80 000	82 200	83 400	84 000	85 500
År 5	70 000	70 000	70 000	70 500	71 600
Sum (enslige voksne)	716 600	746 200	767 400	786 500	804 100
Sum (andre voksne)	669 600	696 200	717 400	736 500	754 100
Sum (enslige mindreårige)	669 600	696 200	717 400	736 500	754 100
Sum (barn)	669 600	696 200	717 400	736 500	754 100

Særskilte tilskudd i integreringstilskuddsordningen

Ved bosetting av barn i barnehagealder (0–5 år) får kommunene et engangstilskudd til særskilt tilrettelegging for barn av nyankomne flyktninger, for eksempel med tospråklige assistenter. Satsen for 2018 blir foreslått til 25 800 kroner.

på bakgrunn av søknad om asyl og familiegjenforrente til disse.

Regjeringen foreslår å ta ut 1 120 overføringsflyktninger i 2018, se også omtale under programkategori 06.90, pkt. 3.4. Det blir utbetalt integreringstilskudd ved bosetting av overføringsflyktninger. I tillegg blir det bevilget midler til tiltak for gjenbosetting av flyktninger på kap. 495, post 01 og kap. 490, post 01, post 73 og post 75. Se egen omtale under postene. Midlene på kap. 490, post 73 kan benyttes under kap. 496, post 60.

Alle kommuner får tilskudd etter samme satsstruktur og nivå. Kommunene får et høyere tilskudd for enslige voksne enn for andre voksne. Satsene er vist i tabellen under. Tilskuddet blir utbetalt uavhengig av hvilket behov den enkelte flyktning måtte ha for oppfølging, tiltak og tilrettelegging i kommunen.

Ved bosetting av personer som har fylt 60 år, får kommunen et ekstra engangstilskudd. Satsen for 2018 er foreslått til 167 600 kroner.

Ved bosetting av personer med alvorlige, kjente funksjonsnedsettelse og/eller atferdsvansker, kan kommunene få ekstra tilskudd på grunnlag av dokumenterte behov. Ordningen har to deler. Personer som kommunene søker tilskudd for, kan utløse enten tilskudd 1 eller til-

skudd 2. Departementet foreslår å sette satsen for tilskudd 1 til 190 800 kroner (engangstilskudd) for 2018. Departementet foreslår å sette satsen for tilskudd 2 til 1 235 000 kroner. Tilskudd 2 kan utbetales for inntil fem år, det vil si for samme periode som for integreringstilskuddet. Enslige mindreårige kan utløse tilskuddet til og med det året de fyller 20 år, selv om integreringstilskuddsperioden er utløpt.

Resultater

Integreringstilskuddet har de siste årene dekket om lag 90 pst. av kommunenes gjennomsnittlige utgifter til bosetting og integrering. Fra 2015 til og med 2017 har det blitt utbetalt ekstratilskudd for å øke bosettingen. IMDi melder om at styrkingen av de økonomiske virkemidlene har bidratt til økt og raskere bosetting. Antall bosettingskommuner har økt, fra 340 kommuner i 2014 til 375 i 2015, og til 411 kommuner i 2016.

Tabell 2.42 Nøkkeltall for bosetting 2014 – juni 2017

År	2014	2015	2016	Per 30. juni 2017
Bosatte totalt	7 784	11 342	15 291	6 015
Bosette enslige mindreårige	536	691	1 599	320
- hvorav IMDi	453	571	1 138	191
- hvor av Bufetat	83	120	461	129
Bosatte barn i familie	1 981	2 683	3 930	1 626
Bosatte enslige voksne	3 145	5 148	5 907	2 292
År	2014	2015	2016	Per 30. juni 2017
Gjennomsnittlig ventetid fra vedtak til bosetting				
- totalt	8,3	8,4	4,8	4,6
- enslige mindreårige	2,9	4,9	4,1	3,8
- familier	6,0	5,6	4,1	4,5
- enslige voksne	11,0	10,8	5,6	4,9

Oppfølging og kontroll

Kommunene skal ikke legge frem et særskilt regnskap for integreringstilskuddet. Beregningsutvalget kartlegger utgiftene kommunene har til bosetting og integrering. Sosialkontor/sosialtjenester, introduksjonsprogram/introduksjonsstøtte, barne- og ungdomsverntjenester, innvandrere- og flyktningkontortjenester, tolketjenester, omsorg for personer med rusproblemer, støttekontakt, bolig- og boligadministrasjonstjenester, sysselsettingstiltak, yrkeskvalifisering og arbeidstrening, integreringstiltak i grunnskolen, kultur- og ungdomstiltak, barnehager, utgifter til den kommunale helsetjenesten og felleskostnader, blir regnet som integreringstiltak.

Budsjettforslag 2018

Det foreslås en bevilgning på posten på 11 173,5 mill. kroner.

Post 61 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige, overslagsbevilgning

Kommunene mottar særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige som får innvilget opphold på bakgrunn av søknad om asyl.

Tilskuddet skal bidra til at enslige mindreårige kan bosettes så raskt som mulig i gode bo- og omsorgstilbud tilpasset det enkelte barn og lokale forhold.

Det utbetales en høyere sats til og med det året barnet fyller 16 år og en lavere sats fra og med det året barnet fyller 17 år. Tilskuddet blir differensiert ut fra den måneden vedkommende blir bosatt, og utbetales til og med det året den

enslige mindreårige fyller 20 år. Satsene for 2018 foreslås til 1 229 100 kroner til og med det året barnet fyller 16 år og 769 500 kroner fra og med det året barnet fyller 17 år.

Resultater

Bosetting av enslige mindreårige var rekordhøy i 2016, og gjennomsnittlig ventetid fra vedtak om opphold til bosetting gikk ned. Det ble bosatt mer enn dobbelt så mange enslige mindreårige i 2016 sammenliknet med 2015, som var forrige rekordår. Se tabell 2.43 Nøkkeltall for bosetting 2014–juni 2017.

Samtidig ble flere enslige mindreårige bosatt innen tidsmålet på tre måneder. I 2016 ble 43 pst. bosatt innen tidsmålet på tre måneder, sammenliknet med kun 24 pst. i 2015. Per 30. juni 2017 var andel enslige mindreårige bosatt innen tre måneder på 58 pst. IMDi melder om at styrkingen av de økonomiske virkemidlene har bidratt til økt og raskere bosetting.

Budsjettforslag 2018

Det foreslås en bevilgning på posten på 3 329,4 mill. kroner.

Post 62 Kommunale innvandrertiltak

Formålet med bevilgningen er å styrke integreringsarbeidet i kommunene.

Jobbsjansen

I Meld St. 30 (2015–2016) Fra mottak til arbeidsliv, en effektiv integreringspolitikk varslet regjeringen at innretningen av Jobbsjansen vil bli endret. I 2017 ble det lyst ut fire delordninger under Jobbsjansen.

Del A: Jobbsjansen for hjemmeværende kvinner.

Formålet med denne delen er å kvalifisere hjemmeværende innvandrerkvinner som ikke har tilknytning til ordinær utdanning eller arbeidslivet, etter modell av introduksjonsordningen. Hovedmålet er å øke sysselsettingen blant hjemmeværende innvandrerkvinner som står langt fra arbeidsmarkedet og som har behov for grunnleggende kvalifisering.

Del B: Tilskudd til fylkeskommuner for etablering av et ekstra år med grunnskoleopplæring for innvandrerdømt som trenger mer opplæring.

Hovedmålet med denne ordningen er å bidra til bedre gjennomføring i videregående opplæring. Ordningen skal bidra til at ungdom som har rett til videregående opplæring, men som ikke har opparbeidet seg godt nok faglig grunnlag eller som har språklige utfordringer, skal kunne få bedre forutsetninger for å fullføre videregående opplæring. Det er fylkeskommunene som har kunnet søke om midler.

Del C: Forsøk med lenger programtid for deltakere i introduksjonsprogrammet.

Hovedmålet med denne delen er å styrke nyankomne innvandreres mulighet for deltakelse i yrkes- og samfunnslivet gjennom forlenget kvalifiseringsløp med ett ekstra år (år 4), etter deltakelse i et treårig Introduksjonsprogram. Tilskuddsordningen skal bidra til å prøve ut tiltak som kan bidra til å gjøre rammene for introduksjonsprogrammet mer fleksible for kommunene.

Del D: Utfasing av ungdomsprosjekter som var i drift i 2016.

Hovedmålet med denne delordningen er å sikre en overgangsfase i 2017 for de ungdomsprosjektene som var i drift i 2016 i henhold til rundskriv 5-2016. Tilskuddet skal bidra til at flere deltakere kommer i arbeid eller ordinær utdanning.

Det ble i 2017 avsatt 100 mill. kroner til Jobbsjansen. En del av bevilgningen skal benyttes til evaluering og metodedokumentasjon. 57,2 mill. kroner ble tildelt Jobbsjansens del A, og 36 prosjekter har fått innvilget midler. Prosjektene har som mål å ha ca. 750 deltakere. Til del B ble det tildelt 26,3 mill. kroner, og 20 prosjekter har fått støtte. Alle fylkeskommuner søkte om midler, noen til flere prosjekter. Tilskuddet er fordelt til fylkeskommuner i tett samarbeid med Utdanningsdirektoratet. Til sammen har prosjektene som mål å ha 953 deltakere. Til del C ble det tildelt 10,8 mill. kroner og 12 prosjekter har fått innvilget midler. Til sammen har prosjektene som mål å ha 127 deltakere. Ordningen er i etableringsfasen og IMDi erfarer at mange av de kommunene som faktisk tilbyr et tredje år i introduksjonsprogrammet ofte ikke gir tilbudet for året fullt ut. Målgruppen, er per nå derfor noe begrenset. Til del D ble det tildelt 1,1 mill. kroner. IMDi mottok 4 søknader og alle søknadene ble innvil-

get. I 2016 var det 53 Jobbsjansesprosjekt fordelt på 40 kommuner. Disse prosjektene hadde til sammen 1 777 deltagere, hvorav 923 avsluttet i 2016. Det har vært et mål at minst 60 pst. av deltakerne i Jobbsjansen skal gå over i arbeid eller utdanning etter endt program.

Blant de deltakerne som avsluttet Jobbsjansen på ordinært vis i 2016 gikk 52 pst. til lønnet arbeid og 16 pst. til utdanning, til sammen 68 pst. Tilsvarende andel var på 64 pst. i 2015. Hjemmeværende kvinner, ungdom og familiegjenforente hadde høyest måloppnåelse, med henholdsvis 73, 72 og 69 pst. For deltagere i målgruppene sosialhjelpsmottaker og mottakere av overgangsstønning, var måloppnåelsen på henholdsvis 59 og 56 pst. 43 pst. av deltagerne med overgang til lønnet arbeid gikk over i ordinære heltidsstillinger (fast eller midlertidig). På grunn av omleggingen av Jobbsjansen fra 1.1 2017 ble 143 deltagere faset ut av Jobbsjansen høsten 2016. For å sikre et stabilt sammenligningsgrunnlag med tidligere års resultater er disse personene ikke medregnet i grunnlaget for måloppnåelse.

I 2017 fikk IMDi i oppdrag å evaluere Jobbsjansen. Evalueringen skal bl.a. vurdere hvordan tilskuddsordningen som helhet fungerer opp mot regjeringens integreringspolitiske mål og de konkrete målene som er formulert for tilskuddsordningen. Evalueringen skal belyse og besvare i hvilken grad Jobbsjansen er en egnet ordning for å få innvandrere i arbeid og utdanning. Evalueringen skal gi grunnlag for å vurdere justeringer og eventuelle endringer av ordningen.

Kommunale utviklingsmidler

Kommunale utviklingsmidler (KUM) ble innført i 2013 og formålet med ordningen er å øke kvaliteten og bedre resultatene i kommunenes integreringsarbeid, med vekt på opplæringen i norsk og samfunnskunnskap. I 2017 ble 78 prosjekter i 59 kommuner finansiert av tilskuddsordningen. KUM-prosjektene har særlig vektlagt utvikling og utprøving av arbeids- og utdanningsrettede tiltak. Nytt i 2017 er at det også spesielt er etterspurt prosjektsøknader som utprøver løp for flyktninger med høyere utdanning slik at de raskt kan komme ut i jobb.

For å vurdere om formålet med ordningen blir nådd, har departementet satt i gang evaluering av ordningen. Departementet ønsker å få en vurdering av tilskuddsordningens grad av måloppnåelse og om tilskuddsordningen er effektiv i ressursbruk og organisering. Evalueringen skal, sammen med andre evalueringer, danne grunnlag for vur-

dering av fremtidig innretning og finansiering av arbeidet med å øke kvaliteten og bedre resultatene i kommunenes integreringsarbeid.

Områderettet innsats – Grønland i Oslo

I 2017 ble det igangsatt en særskilt satsing på Grønland i Oslo gjennom et samarbeid mellom staten og Oslo kommune, se nærmere omtale under 3.2.4.

Tilskuddsordningen for etablereropplæring

Det ble i 2016 avsatt 6,2 mill. kroner til tilskuddsordningen for etablereropplæring som forvaltes av IMDi. IMDi mottok 10 søknader om tilskudd på til sammen 9,9 mill. kroner.

Det ble i 2016 bevilget 3,5 mill. kroner til Norsk senter for flerkulturell verdiskaping (NSFV) i Buskerud fylkeskommune som har som formål å videreutvikle et nasjonalt senter for etablereropplæring av innvandrere. Den resterende bevilgingen på 2,7 mill. kroner ble fordelt på seks prosjekter.

Formålet med ordningen er å legge til rette for etablereropplæring for innvandrere, styrke og utvikle det ordinære tilbudet om etablereropplæring og dermed skape økt sysselsetting og vekst i kommuner og fylkeskommuner. Analysen av prosjektrapporteringene for 2015 og 2016 viser en positiv utvikling i resultatene for ordningen ved at tilbudet for ordningen har økt betraktelig. Prosjekter hadde ved utgangen av 2016 bistått over 936 gründere med opprinnelse i 106 land, med kurs og veiledning. De har bistått i etableringen av 203 bedrifter, hvorav 41 pst. er etablert av kvinner. En viktig del av prosjektenes arbeid er også å veilede til bedre beslutninger. Bedriftsetableringer er derfor kun en del av vurderingen av måloppnåelse.

Av de om lag 1000 gründerne som har mottatt tilbud er:

- 78 pst. av deltakere fra ikke-vestlige land.
- 65 pst. av deltakerne med høyere utdanning
- 68 pst. av deltakerne var uten fast arbeid ved første kontakt

Tre av prosjektene utviklet i 2016 et digitalt læringsforum for entreprenørskap. For å vise hvordan fylkeskommuner og kommuner kan bruke dette verktøyet i sitt kvalifiseringsarbeid, planlegger IMDi en nasjonal lansering av dette verktøyet i 2017. I IMDis kommuneundersøkelse for 2016 svarer 223 av 311 kommuner som ble spurt at de bistår med informasjon eller rådgiving til innvandrere som ønsker å etablere bedrift.

Tilskuddsordning for kvalifisering for beboere på integreringsmottak

Formålet med tilskuddet er rask arbeids- og samfunnsdeltakelse for nyankomne innvandrere med fluktbakgrunn. Kommuner som har etablert integreringsmottak etter avtale med IMDi kan søke om tilskuddet.

Tilskuddet skal brukes til tiltak og aktiviteter som skal inngå i et fulltidsprogram for beboere i integreringsmottak. Tilskuddet skal også brukes til å prøve ut incentiv- og bonusordninger for å motivere beboere til å oppnå resultater.

IMDi forvalter tilskuddsordningen og kunn- gjør regelverket i eget rundskriv på sine nettsider.

Budsjettforslag 2018

Det er innført en nasjonal ordning med gratis kjer- netid i barnehage for 3–5-åringer i lavinntektsfa- milier. Det foreslås derfor å redusere bevilgnin- gen til gratis kjernetid i barnehage på posten med 8,2 mill. kroner. Kunnskapsdepartementet har ansvar for den nasjonale ordningen.

Forsøket med gratis deltids plass i SFO i Søn- dre Nordstrand var en del av områdesatsingen i Oslo sør. Forsøket avsluttes høsten 2017. Det fore- slås at posten reduseres med 2,2 mill. kroner.

For å sikre korrekt postbruk, foreslås det å øke bevilgningen på posten med 10 mill. kroner til kvalifiseringstiltak i integreringsmottak, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 496, post 73.

Det foreslås en bevilgning på posten på 179,5 mill. kroner. Bevilgningen foreslås fordelt slik:

- 10 mill. kroner til områdesatsing på Grønland i Oslo
- 1,85 mill. kroner til områdesatsing i indre Oslo øst i samarbeid med Oslo kommune
- 100 mill. kroner til Jobbsjansen. En del av bevilgningen kan benyttes til evaluering og metodedokumentasjon
- 35,2 mill. kroner til utviklingsmidler til kommu- nene
- 16 mill. kroner til nasjonalt bo- og støttetilbud for personer over 18 år som er utsatt for tvangsekteskap eller æresrelatert vold
- 6,37 mill. kroner tilskuddsordning til regionale etablerersentre for innvandrere, jf. handlings- planen Vi trenger innvandrernes kompetanse
- 10 mill. kroner til kvalifiseringstiltak i integreringsmottak

Post 70 Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging

Midlene på posten skal benyttes til det samlede arbeidet KS gjør på flyktningefeltet.

Det foreslås en bevilgning på posten på 2,2 mill. kroner.

Post 71 Tilskudd til innvandrers- organisasjoner og annen frivillig virksomhet

Bevilgningen på posten er delt i følgende til- skuddsordninger:

Lokale innvandrersorganisasjoner og frivillig virk- somhet i lokalsamfunn

Tilskuddsordningen forvaltes av 20 utvalgte kom- muner som har mange innbyggere med innvan- drerbakgrunn. Ordningen er todelt og gjelder støtte til a) drift av lokale innvandrersorganisajo- ner og b) frivillig virksomhet i lokalsamfunn. Deler av ordningen er øremerket til organisasjo- ner og aktiviteter i Groruddalen og bydel Søndre Nordstrand i Oslo, som en del av områdesats- ingene.

Målet med driftstilskudd til lokale innvandrers- organisasjoner er å medvirke til og styrke delta- kelsen i organisasjonslivet og i sosiale nettverk for denne delen av befolkningen. Målet med tilskud- det til frivillig virksomhet er å skape møteplasser og aktiviteter i lokalsamfunn på tvers av ulike grupper i befolkningen. Tiltakene skal være knyt- tet til integrering av personer med innvandrerbak- grunn. Begge tilskuddene skal medvirke til å skape økt tillit til, og tilhørighet i, det norske sam- funnet.

Resultater

I 2016 fikk 128 innvandrersorganisasjoner drifts- støtte på til sammen 2,6 mill. kroner. Til sammen var det ca. 11 000 medlemmer som ble omfattet av denne driftsstøtten. Totalt ble det innvilget 381 søknader til aktivitets- og tiltaksstøtte på til sammen 7,9 mill. kroner. Innvandrersorganisasjo- ner mottok rundt 40 pst. av aktivitetsstøtten. Totalt deltok rundt 123 000 personer på disse tilta- kene. I tillegg fikk 149 søknader i Groruddalen og Søndre Nordstrand i Oslo øremerkede midler til aktiviteter og tiltak. Innvandrersorganisasjoner sto for ca. 50 pst. av tiltakene. Kommunene som for- valter ordningen melder om behovet for, og viktig- heten av, felles møteplasser på tvers av befolknin- gen. De vurderer også tilskuddsordningen for å

være et viktig bidrag for å styrke innvandrerbefolkningens tillit og tilhørighet i det norske samfunnet. Kommunene rapporterer også at tilskuddsmidlene har spilt en viktig rolle når det gjelder å styrke innvandrerbefolkningens deltakelse i organisasjonslivet, skape gode møteplasser i lokalsamfunnet og å medvirke til økt tillit til det norske samfunnet. Flere kommuner har gitt støtte til tiltak som inkluderer norsktrening og leksehjelp. Flyktninger og innvandrere bosettes i de fleste kommuner i Norge. Støtteordningen har stor betydning for å støtte opp om lokalt frivillig integreringsarbeid og å bidra til lokale møteplasser. Et eksempel er et prosjekt i Skien som stimulerer til bedriftsetableringer for innvandrerkvinner i Skien. Prosjektet hjelper innvandrerkvinner til å starte opp egne bedrifter og delta mer aktivt i norske nettverk og samfunn.

Nasjonale ressursmiljøer på integreringsfeltet

Målet med tilskuddet til nasjonale ressursmiljøer på integreringsfeltet er å medvirke til økt deltakelse i, og økt tillit til, samfunnet blant innvandrere og barna deres. Tilskuddet skal sikre samfunnet kunnskap om alle sider ved integreringsprosessen, også mulige utfordringer, og hvordan disse kan håndteres. Tilskuddet skal medvirke til å gi alle de samme pliktene, rettighetene og mulighetene når det gjelder å delta i samfunnet og ta i bruk egne ressurser.

De nasjonale ressursmiljøene har en viktig rolle i å følge innvandrings- og integreringsfeltet. De skal blant annet være en kilde til alternativ kunnskap, formidling av erfaringer og synspunkter fra innvandrere og barna deres. Miljøene skal samle og formidle eksisterende kunnskap og kompetanse på integreringsfeltet basert på erfaring, en bred kontaktflate og solid forankring i ulike innvandrermiljøer.

Resultater

I 2016 fikk 16 organisasjoner 22,3 millioner kroner over denne ordningen. Innrapporteringer fra organisasjonene viser at flere av organisasjonene bidrar med å formidle erfaringer og synspunkt fra et bredt spekter av personer med innvandrerbakgrunn. Et eksempel er Minotenk sin Selma aspirantkurs. Prosjektet engasjerer unge voksne mellom 18 og 25 år som er interessert i menneskerettighetsspørsmål, forebygging av ekstremisme og fredsfremmende engasjement. De tilbyr deltagerne å styrke sine personlige og faglige egenskaper, og danne nettverk med andre unge som jobber mot samme mål.

Departementet foreslår at det i 2018 blir gitt øremerkede tilskudd til nasjonale ressursmiljø, slik det fremgår av tabellen under. Departementet vurderer at disse organisasjonene, stiftelsene og sentrene vil gi den nødvendige balansen mellom bredde, fornyelse og kontinuitet, jf. formålet med ordningen.

Tabell 2.43 Tilskudd til nasjonale ressursmiljø

Organisasjon	Tilskudd 2016	Tilskudd 2017	Tilskudd 2018
Antirasistisk senter (ARS)	2 175 000	2 175 000	2 175 000
Human rights service (HRS)	1 835 000	1 835 000	1 835 000
Innvandrerne landsorganisasjon (INLO)	600 000	600 000	600 000
Kristent interkulturelt arbeid (KIA)	1 265 000	1 265 000	1 265 000
Minotenk – minoritetspolitisk tenketank	750 000	2 000 000	2 000 000
MiRA – ressurscenter for innvandrere- og flyktningkvinner	2 050 000	2 050 000	2 050 000
Multikulturelt initiativ- og ressursnettverk	500 000	500 000	500 000
Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS)	2 630 000	2 630 000	2 630 000
Organisasjonen mot offentlig diskriminering (OMOD)	1 440 000	1 440 000	1 440 000
Selvhjelp for innvandrere og flyktninger (SEIF)	1 850 000	2 350 000	2 350 000
LIM – likestilling, integrering, mangfold	700 000	700 000	700 000
Utrop	500 000	500 000	500 000
Caritas Norge	2 000 000	2 000 000	2 000 000
Samora	500 000	1 500 000	1 500 000
Just Unity	1 500 000	500 000	500 000
Stiftelsen Fargespill	2 000 000	2 000 000	2 000 000
SUM	22 295 000	24 045 000	24 045 000

Frivillige organisasjoner sitt holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige inngrep i unges frihet

Målet med ordningen er å stimulere frivillige organisasjoner til å forebygge tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige inngrep i unges frihet gjennom å arbeide for endring i holdninger og praksis i aktuelle miljøer. Gjennom dette vil en øke sjansene for at de unge kan ta selvstendige valg når det gjelder ektefelle, og hindre kjønnslemlestelse av barn i Norge. Det blir gitt støtte til holdningsskapende og forebyggende arbeid, inkludert informasjonstiltak, nettverksbygging og andre former for dialog og kontakt rettet mot unge med innvandrerbakgrunn og foreldrene deres.

Resultater

Tilskudd til frivillige organisasjoners holdningsskapende og forebyggende arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet, skal bidra til arbeid for

endring av holdninger og praksis i aktuelle miljøer. I 2016 har 20 prosjekter fått støtte over ordningen på til sammen 9,4 mill. kroner. Eksempler på tiltak er samtalegrupper for jenter og kvinner, gutter og menn, hjemmebesøk, dialog- og debattmøter for unge og voksne, foredrag, workshops, empowermentkurs og filmproduksjon.

Informasjons- og veiledningstiltak rettet mot innvandrere

Ordningen er todelt og gjelder støtte til a) informasjon om det norske samfunnet rettet mot arbeidsinnvandrere og personer som ikke er omfattet av introduksjonsordningen, og b) aktiviteter knyttet til intensjonsavtaler mellom IMDi og frivillige organisasjoner. Ordningen blir forvaltet av IMDi.

Nyankomne innvandrere trenger kunnskap om det norske samfunnet. Ordningen skal bidra til å styrke frivillige organisasjoners arbeid med informasjon og veiledning til nyankomne innvandrere i lokalsamfunnet.

Resultater

I 2016 fikk 12 prosjekter (11 organisasjoner) innvilget støtte på om lag 4,1 millioner kroner. Arbeidsinnvandrere og deres ektefeller/familier var målgrupper for flertallet av prosjektene (8) med tiltak rettet både mot arbeidsinnvandrere fra EØS/EU-land og utenfor Europa. Norsk folkehjelp fikk støtte til prosjektet «Arbeidsmarkedsorientering til arbeidsinnvandrere». Prosjektet orienterer arbeidsinnvandrere om arbeidsmarkedssituasjonen i Norge, gir dem informasjon om praktiske forhold knyttet til helse, hjelpetilbud, mestringsstrategier, arbeidsforhold, arbeidskultur, skatteregler, veiledning i offentlig byråkrati, arbeidstilsynet osv. Prosjektet gjennomførte 35 arbeidsmarkedsorienteringssesjoner i 2016, hvor til sammen ca. 700 personer deltok. I tillegg ble det gitt personlig veiledning til ca. 300 personer, og veiledning per telefon til ca. 35 personer per uke.

Fra denne ordningen ble det også gitt støtte til aktiviteter knyttet til intensjonsavtaler mellom IMDi og åtte store frivillige organisasjoner. Norske Kvinners Sanitetsforening har hatt en større satsning i 2017 for å nå nye medlemmer, bygge opp kompetanse på integrering og for økt inkludering av innvandrerkvinner i organisasjonen, bl.a. gjennom den nye basisaktiviteten «Språkvenn».

Tilskudd til integreringsprosjekter i asylmottak i regi av frivillige organisasjoner

Målet med tilskuddsordningen er å utnytte ventetiden i asylmottak best mulig og å forberede flyktninger på bosetting i kommunene. Tilskuddet skal stimulere til aktiviteter som bidrar til at beboere i mottak får en meningsfull hverdag og bedre muligheter for deltakelse i arbeid eller utdanning. Målgruppen for ordningen er beboere i asylmottak, primært de over 18 år.

Resultater

Regjeringen har i 2016 bevilget 29 millioner kroner til frivillige organisasjoner for aktiviteter som bidrar til at beboere i asylmottak får en meningsfull hverdag og bedre muligheter for deltakelse i arbeid eller utdanning. 104 tiltak fikk støtte fra ordningen. Det ble i tillegg gitt 600 000 kroner til vertskommunene for Integreringsmottakene i Bodø, Kristiansand, Larvik, Oslo og Steinkjer. Midlene gikk til tiltak i regi av frivillige organisasjoner i de nyetablerte integreringsmottakene. Flere av prosjektene har kombinert norsktraining,

arbeidsrettede tiltak og kunnskap om det norske samfunnet med idretts- og friluftaktiviteter. Totalt nådde tiltakene ut til rundt 27 200 beboere på mottak. Det har blitt gjennomført aktiviteter for beboere på rundt 80 mottak spredt rundt i alle landets fylker. Flere beboere har deltatt på flere av tiltakene. 37 pst. av organisasjonene oppgir å ha samarbeid med kommunen i gjennomføringen av prosjektet.

Tilskudd til særlig utsatte innvandrergrupper

Formålet med tilskuddsordningen er å skape arenaer for direkte kontakt med ulike innvandrergrupper. Det blir gitt støtte til ulike tiltak som bidrar til myndiggjøring og integrering av utsatte innvandrergrupper, bygd på samarbeid med ressurspersoner og brobyggere i ulike minoritetsmiljøer. Tiltak for særlig utsatte innvandrergrupper er en del av regjeringens tiltaksplan mot fattigdom.

Resultater

I 2016 ble midlene fordelt mellom organisasjonene Kirkens Bymisjon ved Primærmedisinsk verksted (PMV) og MiRA-senteret. I 2016 fikk PMV 1, 3 mill. kroner til individuell veiledning og ulike gruppeaktiviteter hovedsakelig for innvandrerkvinner, og tar opp blant annet temaer som tvangsekteskap og kjønnslemlestelse, Hiv/Aids, tillit mellom barnevernet og minoritetsfamilier, ekstremisme og radikaliserings i religiøse miljøer. MiRA – Senteret fikk 700 000 kroner til prosjektet «Mødre som veiledere». Gjennom tiltaket har innvandrerkvinner deltatt på kurs om blant annet barns rettigheter, barneoppdragelse, kommunikasjon mellom foreldre og barn, forebygging av vold i nære relasjoner, helse og kosthold, arbeidsliv og entreprenørskap. MiRA-Senteret har i 2016 arrangert 20 kurs med i gjennomsnitt 15 deltagere.

Budsjettforslag 2018

Tilskuddet til integreringsprosjekter i asylmottak i regi av frivillige organisasjoner ble innført etter de økte asylankomstene i 2015. Antall personer i mottak anslås å bli betydelig redusert i 2018. Det foreslås på denne bakgrunn å redusere bevilgningen til tilskuddsordningen med 19,5 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på posten på 68 mill. kroner. Bevilgningen foreslås fordelt slik:

- 13,4 mill. kroner til lokale innvandrerorganisasjoner og frivillig virksomhet i lokalsamfunn, av dette 2,3 mill. kroner til organisasjoner og aktivitet i Groruddalen og Søndre Nordstrand

- 24,0 mill. kroner til nasjonale ressursmiljøer på integreringsfeltet
- 9,5 mill. kroner til frivillige organisasjoner sitt holdningsskapende/forebyggende arbeid mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige inngrep i unges frihet
- 7,5 mill. kroner til informasjons- og veiledningstiltak rettet mot innvandrere
- 9,5 mill. kroner til tilskudd til integreringsprosjekter i asylmottak i regi av frivillige organisasjoner
- 2 mill. kroner til innsats for særlig utsatte innvandrergrupper. 1 mill. kroner til Kirkens Bymisjon ved Primærmedisinsk verksted, 0,5 mill. kroner til MiRA-senteret og 0,5 mill. kroner til Refugee Alliance
- 2 mill. kroner til mentorordning for unge utsatt for negativ sosial kontroll, æresrelatert vold og tvangsekteskap

Post 72 Statsautorisasjonsordningen for tolker mm.

Bevilgningen skal finansiere den faglige og administrative gjennomføringen av autorisasjonsprøven for tolker og Tospråktesten. Det er Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA) som arrangerer selve autorisasjonsprøven i tolking, mens IMDi tildeler bevilling til tolkene etter at prøven er gjennomført og bestått. Fra 2017 er det også HiOA som arrangerer Tospråktesten i tolking, tidligere Tospråklig sjekk for potensielle tolker (ToSPoT). Midlene på posten skal videre benyttes til vedlikehold og oppgradering av Nasjonalt tolkeregister innføringskurs i ansvarsområdet til tolken, (TAO), systematisk vurdering av språkbehov og produksjon av ID-kort for tolkene som er oppført i registeret.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 1,2 mill. kroner til Tospråktesten med tilsvarende reduksjon av kap. 495, post 01, for å sikre korrekt kapittel- og postbruk.

Det foreslås en bevilgning på posten på 3,9 mill. kroner.

Post 73 Tilskudd

Bevilgningen blir benyttet til tilskudd til deltakelse i nasjonale og internasjonale kunnskapsforum og til en tilskuddsordning for mentor- og traineeordninger for personer med innvandrerbakgrunn.

Formålet med tilskuddsordningen for mentor- og traineeordninger er at flere personer med innvandrerbakgrunn skal få innpass i arbeidslivet, karriereutvikling og bedre bruk av egen kompetanse, og dessuten styrke nettverkene sine og få innsikt i nye arbeidsområder og virksomheter. Det ble avsatt 3,7 mill. kroner til tilskuddordningen i 2016. IMDi mottok totalt 21 søknader fra 19 forskjellige søkere over hele landet med samlet søknadssum på 11 mill. kroner. Syv mentorprogrammer fikk støtte i 2016. IMDi vurderer at programmene som mottok støtte i 2016 samlet sett har oppnådd positive resultater både kvantitativt og kvalitativt. Flere personer i hovedmålgruppen har kommet i arbeid, herunder arbeid tilpasset egne kvalifikasjoner. Flere har styrket sin posisjon på arbeidsmarkedet gjennom nettverksbygging og ved videre skolegang eller kvalifisering.

Budsjettforslag 2018

For 2018 foreslås det at midlene skal benyttes til deltakelse i Transatlantic Council on Migration og Konsortium for forskning om terrorisme og internasjonal kriminalitet. Det settes av 4,7 mill. kroner til tilskuddsordningen for mentor- og traineeordninger for personer med innvandrerbakgrunn.

For å sikre korrekt postbruk, foreslås det å redusere bevilgningen på posten med 10 mill. kroner til kvalifiseringstiltak i integreringsmottak, mot en tilsvarende økning på kap. 496, post 62.

Det foreslås en bevilgning på posten på 5,4 mill. kroner.

Kap. 3496 Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Integreringstilskudd for overføringsflyktninger, ODA-godkjente utgifter	315 800	251 326	150 400
02	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger, ODA-godkjente utgifter	57 112	154 723	113 874
03	Tilskudd til integreringsmottak, ODA-godkjente utgifter		9 900	10 167
	Sum kap. 3496	372 912	415 949	274 441

Post 01 Integreringstilskudd for overføringsflyktninger, ODA-godkjente utgifter

Noen innenlandske utgifter knyttet til bosetting av overføringsflyktninger i kommunene kan, i samsvar med statistikkdirektivet til OECD/ DAC (Development Assistance Centre), godkjennes som offisiell utviklingshjelp.

Departementet foreslår at 150,4 mill. kroner av utgiftene på kap. 496, post 60 blir rapportert inn som utviklingshjelp. Tilsvarende beløp blir ført som inntekt på kap. 3496, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 150,4 mill. kroner.

Post 02 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige mindreårige flyktninger, ODA godkjente utgifter

Noen innenlandske utgifter knyttet til bosetting av enslige mindreårige flyktninger i kommunene kan, i samsvar med statistikkdirektivet til OECD/

DAC (Development Assistance Centre), godkjennes som offisiell utviklingshjelp.

Departementet foreslår at 113,9 mill. kroner av utgiftene på kap. 496, post 61 blir rapportert inn som utviklingshjelp. Tilsvarende beløp blir ført som inntekt på kap. 3496, post 02.

Det foreslås en bevilgning på posten på 113,9 mill. kroner.

Post 03 Tilskudd til integreringsmottak, ODA-godkjente utgifter

Noen innenlandske utgifter knyttet til mottak av sylsøkere og flyktninger i Norge kan, i samsvar med statistikkdirektivet til OECD/DAC (Development Assistance Centre), godkjennes som offisiell utviklingshjelp.

Departementet foreslår at 10,2 mill. kroner av utgiftene til kvalifiseringstiltak i integreringsmottak på kap. 496, post 62 blir rapportert inn som utviklingshjelp.

Det foreslås en bevilgning på posten på 10,2 mill. kroner.

Kap. 497 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
21	Spesielle driftsutgifter, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, , <i>kan overføres</i>	36 782	40 816	44 607
22	Prøver i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	14 013	29 195	32 325
60	Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	2 160 904	2 303 003	1 991 696
	Sum kap. 0497	2 211 699	2 373 014	2 068 628

Post 21 Spesielle driftsutgifter – opplæring i norsk og samfunnskunnskap, kan overføres

Bevilgningen skal benyttes til å utvikle kompetanse, metoder, lærebøker og andre læringsressurser for den obligatoriske opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Bevilgningen skal også benyttes til å dekke lønn og driftsutgifter i Kompetanse Norge som tar hånd om dette arbeidet.

Bevilgningen skal blant annet benyttes til å videreføre arbeidet med etter- og videreutdanning og til å utvikle norskprøver opp til et høyere språknivå.

Bevilgningen skal videre benyttes til nettbaserte læringsressurser for norskopplæring og til å øke bruken av slike verktøy.

Bevilgningen skal også benyttes til kompetansekartlegging og karriereveiledning.

Budsjettforslag 2018

Det foreslås å øke posten med 2,9 mill. kroner til kompetanseheving av lærere og undervisere.

Posten reduseres med om lag 0,2 mill. kroner i forbindelse med avbyråkratiserings- og effektivtetsreformen i statlige virksomheter.

Det foreslås en bevilgning på posten på 44,6 mill. kroner.

Post 22 Prøver i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Bevilgningen skal brukes til å dekke utgifter til utvikling og vedlikehold av prøver, oppmelding, informasjon om og gjennomføring av prøver, til sensur og tilbakemelding til opplæringsstedene om resultatene på prøvene. I dette inngår arbeidet med økt antall prøveavviklinger i året.

For at flere innvandrere skal komme i arbeid og bli selvforsørgende, foreslås det å øke kvaliteten i kvalifiseringsarbeidet og sikre finansiering av språkstest på høyt språknivå.

Budsjettforslag 2018

Det foreslås å øke posten med 2 mill. kroner for at norskprøven knyttet til opplæring i norsk og samfunnskunnskap utvides til et høyere språknivå, C1.

Det foreslås en bevilgning på posten på 32,3 mill. kroner.

Post 60 Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

Tilskudd til opplæring i norsk og norsk kultur og norske verdier for asylsøkere i mottak

Formålet med opplæring i norsk for asylsøkere i mottak er at asylsøkere skal tilegne seg basisferdigheter i norsk slik at de kan kommunisere på enkel norsk i mottak og i lokalmiljøet. Opplæringen skal også bidra til at oppholdet i mottak får et positivt innhold og den skal støtte opp om integreringen av de som senere får oppholdstillatelse i landet. Asylsøkere kan få inntil 175 timer opplæring i norsk. Målgruppen er asylsøkere over 16 år som ikke har fått endelig vedtak om opphold og som bor i ordinære mottak, integreringsmottak eller i et tilpasset botilbud i en kommune etter avtale med UDI (såkalt alternativ mottaksplassering). Kommunene som tilbyr opplæring får tilskudd per person, og satsen for 2018 er 13 300 kroner.

Regjeringen har fra 1. januar 2017 innført opplæring i norsk kultur og norske verdier som en del av opplæringen for asylsøkere i mottak. Formålet er at asylsøkere får kjennskap til norsk kultur og norske verdier. Formålet er også å gi en tidlig introduksjon til norske lover, regler, verdier, omgangsformer og kultur i vid forstand. Opplæringen skal bygge bro og bidra til større innsikt i og bedre forståelse for norske samfunnsforhold gjennom kunnskapsbasert dialog og refleksjon. Asylsøkere kan få inntil 50 timer opplæring i norsk kultur og norske verdier. Satsen er fastsatt med utgangspunkt i satsen for norskopplæring for asylsøkere og er 3 800 kroner per person i 2018.

For kommunene er det frivillig å tilby opplæring til asylsøkere i mottak, og det er frivillig for asylsøkere å delta. Som oppfølging av tiltak i Meld. St. 30 (2015–2016) Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk har regjeringen sendt på høring et forslag om å innføre en plikt for kommunen til å sørge for slik opplæring, og en plikt for den enkelte til å delta.

I 2016 har 10 685 asylsøkere mottatt norskopplæring i mottak, dette er dobbelt så mange som året før. Både antall kommuner og andel asylsøkere har økt. Andelen som deltok i slik opplæring økte fra 31 pst. i 2015 til 58 pst. i 2016. Det er langt flere mannlige enn kvinnelige asylsøkere, menn utgjorde 80 pst. av alle asylsøkere i 2016. Menn deltar også i opplæring i større grad enn kvinner. I

2016 deltok 8 631 menn og 2 054 kvinner i norskopplæring for asylsøkere. Mange deltar og flertallet kommer raskt i gang, men det er svært få asylsøkere som gjennomfører norskopplæringen i asylmottak. IMDi antar at årsaken til den lave graden av gjennomføring er at mange får behandlet sin søknad om asyl før det maksimale antallet timer er gjennomført.

For å få mer kunnskap om ordningen utarbeidet Uni Research rapporten Norskopplæring for asylsøkere i asylmottak (2016) på oppdrag fra IMDi. Rapporten peker på at manglende deltakelse som regel handler om svakheter ved tilbudet og mangel på tilrettelegging for deltakelse framfor den enkeltes vilje til å delta. Uni Research konkluderer med at ordningen bør omgjøres fra en frivillig til en pålagt del av kommunens ansvar som vertskommune for et asylmottak. De mener dette kan bidra til at asylsøkere får et mer likeverdig tilbud mens de er i mottak.

Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap – introduksjonsloven

Målet med tilskuddsordningen er at kommunene tilbyr opplæring til voksne innvandrere med rett og plikt eller rett til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, slik at de lærer tilstrekkelig norsk til å kunne fungere i yrkes- og samfunnsliv. Opplæringen skal skje i samsvar med introduksjonsloven med forskrifter. Tilskuddet går også til gjennomføring av prøver i norsk og samfunnskunnskap.

Tilskuddet skal stimulere til effektivitet, gjennomstrømming og resultater i opplæringen. Vertskommuner for asylmottak skal sørge for opplæring til beboere i mottak med oppholdstillatelse, mens bosettingskommunen skal sørge for opplæring etter bosetting.

Persontilskudd – kommunene får tilskudd for hver person i målgruppen som har rett og plikt eller rett til opplæring etter introduksjonsloven. Tilskuddet har to satser. En sats for personer fra Afrika, Asia, Oseania (bortsett fra Australia og New Zealand), Øst-Europa, Sør-Amerika og Mellom-Amerika og en sats for personer fra Vest-Europa, Nord-Amerika, Australia og New Zealand. Bakgrunnen for to tilskuddssatser er at personer som har et morsmål som ligger nærmere norsk, og som mestrer det latinske alfabetet, vil lære norsk raskere enn andre.

Tabell 2.44 Satser for persontilskudd

Tilskuddsår	Satser 2016		Satser 2017		Satser 2018	
	Lav sats	Høy sats	Lav sats	Høy sats	Lav sats	Høy sats
År 1	13 100	31 900	13 600	31 900	13 600	31 900
År 2	22 600	58 200	23 300	60 100	24 100	62 300
År 3	13 300	39 500	13 900	41 600	15 000	43 350
Sum	49 000	129 600	50 800	133 600	52 700	137 550

Grunntilskudd – for å forbedre de økonomiske rammevilkårene for små og mellomstore kommuner mottar kommuner mellom 1–3 personer i målgruppen for opplæring et grunntilskudd på om lag 185 000 kroner. Kommuner som har mellom 4–150 personer i målgruppen mottar et grunntilskudd på 575 000 kroner. Tallet på personer i målgruppen som er registrert i NIR per 15. januar vil ligge til grunn for endelig fastsettelse av satsene og utbetaling til kommunene i 2017.

Ifølge SSB deltok ca. 42 026 personer i opplæringen i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere i 2016. De fleste som deltar har rett og plikt til norskopplæring, de utgjorde 95 pst. av alle deltakerne. Menn og kvinner deltar i omtrent like stor grad.

Norskopplæringen for voksne innvandrere skal avsluttes med en norskprøve. Prøve i norsk består av delprøve i leseforståelse, delprøve i lytteforståelse, delprøve i skriftlig framstilling og delprøve i muntlig kommunikasjon. Den skriftlige prøven er digital og består av tre delprøver som måler leseforståelse, lytteforståelse og skriftlig framstilling. Prøven i muntlig kommunikasjon inneholder både individuelle oppgaver og samtaleoppgaver. Norskprøven bygger på Det felles europeiske rammeverket for språk og måler nivåene A1, A2, B1 og B2. Det er et mål at 70 pst. av kandidatene med rett og plikt til opplæring skal oppnå nivå A2 eller bedre på skriftlig prøve, og 90 pst. skal oppnå nivå A2 eller bedre på muntlig prøve. Målet ble nådd i 2016.

Oppfølging og kontroll av tilskuddsordningene

Kommunene skal ikke legge frem særskilt regnskap for tilskuddene på kap. 497, post 60. Gjennom den årlige kartleggingen fra Beregningsutvalget gis det en oversikt over om det er et rimelig samsvar mellom tilskuddet og kommunene sine utgifter til opplæring. Dersom kommunene gjennomfører opplæring til en lavere kostnad enn det tilskuddet det har mottatt kan kommunene beholde tilskuddene uavkortet.

Kommunene er ikke forpliktet gjennom lov til å tilby opplæring i norsk og kultur- og samfunnskunnskap til asylsøkere i mottak, men dersom kommunen mottar tilskudd må den gi opplæring i samsvar med retningslinjene for tilskuddet. Dersom opplæring for asylsøkere i mottak ikke er gjennomført i tråd med retningslinjene, vil det etter en konkret vurdering kunne bli aktuelt å kreve tilskuddet tilbakebetalt.

Budsjettforslag 2018

Det foreslås å øke posten med 6,7 mill. kroner til innføring av plikt til opplæring i norsk og norsk kultur og norske verdier for asylsøkere i mottak fra 2018.

I statsbudsjettet for 2017 ble det satt av midler til å starte arbeidet med økt antall prøveavviklinger i året. Det foreslås å øke posten med 7,7 mill. kroner til kommunene for økt antall prøveavviklinger.

Det foreslås en bevilgning på posten på 1 991,7 mill. kroner.

Kap. 3497 Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Norskopplæring i mottak, ODA-godkjente utgifter	217 919	85 198	50 505
	Sum kap. 3497	217 919	85 198	50 505

Post 01 Norskopplæring i mottak, ODA-godkjente utgifter

Etter OECD/DACs (Development Assistance Committee) retningslinjer kan visse utgifter knyttet til mottak av asylsøkere og flyktninger i Norge klassifiseres som offisiell utviklingshjelp (ODA).

Det foreslås at 50,5 mill. kroner av utgiftene knyttet til opplæring i norsk og kultur- og samfunnskunnskap for asylsøkere blir rapportert inn som utviklingshjelp. Det tilsvarende beløpet blir ført som inntekt på kap. 3497, post 01.

Det foreslås en bevilgning på posten på 50,5 mill. kroner.

Del III
Særlige tema

3 Sektorovergripende klima- og miljøomtale

3.1 Svalbard

Regjeringens mål om å bevare Svalbards særegne villmarksnatur ligger til grunn for miljøvernpolitikken på Svalbard. Svalbardmiljøloven av 15. juni 2001 med tilhørende forskrifter tar vare på denne målsettingen. En stor del av Sysselmannens virksomhet er knyttet til miljøvernrelatert arbeid. I Sysselmannens organisasjon er det samlet både politifaglig og miljøvernrelatert ekspertise. Dette legger til rette for en effektiv etterforskning av miljøkriminalitet og for et godt faglig informasjonsarbeid.

Lokalt er svalbardmiljøloven med forskrifter viktige verktøy for å ta vare på miljømålene. Sysselmannen skal i sin miljøforvaltning ta hensyn til endringer i klima, aktivitet og tilførsel av forurensing, og sikre at lokal virksomhet skjer innenfor rammer som sikrer at den samlede belastningen på arter og økosystem ikke blir for stor. Samtidig skal det legges til rette for bruk som er i samsvar med målene for bevaring av naturen på Svalbard. Sysselmannen skal videre legge bedre til rette for reiselivet innenfor forvaltningsområde 10, som bl.a. omfatter Isfjordområdet og nærområdene rundt lokalsamfunnene. Dette skal skje i dialog med aktørene på Svalbard. Samtidig skal arbeidet med forvaltningsplaner for verneområdene på Svalbard videreføres.

Et aktivt forebyggende arbeid vil kunne påvirke holdninger og skape forståelse for de reguleringene som gjelder øygruppen. Økende

turisme og ferdsel på Svalbard viser at det er behov for å holde oppsyn med og avdekke eventuelle brudd på forskriftene om vern av Svalbards natur- og kulturmiljø. Klimaendringene fører til stadig mindre utbredelse av sjøis, som er leveområde for isavhengige arter som isbjørn og sel. Dokumentasjon av utviklingen innen ferdsel og annen virksomhet er viktig for å målrette tiltakene. Sysselmannen legger vekt på rask og effektiv etterforskning og oppklaring av mulige straffbare forhold. Svalbard og Longyearbyen vil på grunn av økt aktivitet få større betydning som base for beredskap mot forurensing. Kystverket har ansvaret for oljevernberedskapen i området, med Sysselmannen som lokal ressurs. Lange avstander og arktisk klima gjør det vanskelig å håndtere oljeutslipp i området. Forebyggende tiltak for å unngå slike hendelser er derfor svært viktig. Der er forbud mot bruk av tungolje som drivstoff i de store verneområdene på Svalbard.

For å redusere risikoen for hendelser med miljøskade til følge, er det en statlig lostjeneste for all skipsfart i farvannene på Svalbard på samme måte som på fastlandet. Ut fra lokale forhold er det gjort enkelte tilpasninger i reglene.

Miljødirektoratet på Longyearbyen lokalstyre et rensekrav på kullkraftverket i Longyearbyen (ikke for CO₂). Renseanlegget ble ferdigstilt med antatt helårseffekt i 2016. Prosjektet er fullfinansiert over svarbardbudsjettet i perioden 2012–2014.

Tabell 3.1 Utviklingen i utslipp fra kullkraftverket

	CO ₂ (t/år)	SO ₂ (t/år)	Nox (t/år)	Støv (t/år)
2016	69 768	0,24	73	7
2015	64 220	511	117	112
2014	63 698	536	165	116
2013	54 657	336	169	92

Tabellen over viser at utslipp av SO₂ og støv fra kraftverket gått betydelig ned. Det er fortsatt

utfordringer med at kullkraftverket i Longyearbyen har høye utslipp av CO₂ i forhold til den

mengden energi det produserer. Økningen over tid er i hovedsak knyttet til økt produksjon.

Miljødirektoratet har gitt pålegg om å utrede rensing av utslippene til luft for kullkraftverket i Barentsburg.

3.2 Politi- og lensmannsetaten

Politiets viktigste oppgaver innenfor miljøvern er å bekjempe miljøkriminalitet gjennom forebyggende virksomhet, etterforskning med høy kvalitet og adekvat reaksjon. Økokrim har en særlig nasjonal rolle i kampen mot miljøkriminalitet, både gjennom etterforskning og irettføring i særlig alvorlige og prinsipielle saker, og som rettleider og bistandsorgan for politidistriktene.

Politidistriktene har en sentral rolle i arbeidet med å kjempe mot miljøkriminalitet. Det er etablert samarbeidsrutiner og -avtaler med oppsyns- og tilsynsmyndigheter som skal utvikles videre.

Politidistriktenes ordning med miljøkoordinator ble evaluert i 2013–2014. I forbindelse med etablering av nye politidistrikt er det etablert en egen funksjon som skal ha et overordnet fagansvar for etterforskning av økonomiske straffesaker og miljøkriminalitet, samt et selvstendig ansvar for etterforskning av alvorlig økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet. Politidistriktets miljøkoordinator er organisatorisk plassert i funksjonen.

Kontroll- og tilsynsmyndigheter har blitt styrket de siste åra, noe som fører til flere administrative sanksjoner, bl.a. gebyr for mindre brudd på miljølovgivningen. De alvorligste forhold skal som hovedregel etterforskes av politidistriktet, i noen tilfeller av Økokrim.

Politiet og kontrolletatene har sammenfallende overordnede målsettinger for sitt arbeid. Etatene kan dele informasjon, bli enige om et felles trusselbilde og samordne kontrollaktivitetene, slik at offentlige ressurser blir utnyttet best mulig. Sentralt miljøforum og Fylkesmiljøforum, som begge blir ledet av politiet, legger bl.a. til rette for dette.

Det enkelte politidistrikt og særorgan er pålagt, som en integrert del av de ordinære planprosessene, å følge opp retningslinjer gitt for rådgiving overfor politidistriktene og særorganene innenfor eiendom, bygg og anlegg. Bl.a. blir energieffektivitet i bygg vektlagt. Politidistriktene og særorganene kan gjøre innkjøp fra rammeavtaler inngått av Politiets fellestjenester på vegne av etaten. I den grad miljøhensyn ikke er tatt hensyn til i inngåtte avtaler, blir dette tatt inn ved inngåelse av nye avtaler så langt dette er forenlig med de tekniske krava som er stilte til de produktene som skal benyttes av politiet.

4 Forenklingsarbeid, modernisering og bedre gjennomføringskraft

4.1 Domstolene

Modernisering og effektivisering av domstolene vil hovedsakelig skje gjennom prosjektet Digitale domstoler og Elektronisk samhandling i straffesakskjeden (ESAS, tidligere Stifinner II), samt gjennom etablering av nye, felles saksbehandlingssystemer.

Digitale domstoler og ESAS ble igangsatt i 2017, og etablering av felles saksbehandlingssystem ferdigstilles i 2017. Prosjektene strekker seg over totalt åtte år. I tillegg til kortere saksbehandlingstid og gevinster for domstolene og involverte aktører, vil kvaliteten i saksbehandlingen og rettsikkerheten bedres gjennom nye og bedre arbeidsmåter som tilpasses et stadig mer digitalisert samfunn.

De fire siste årene har saksbehandlingssystemet Lovisa blitt vesentlig modernisert og forbedret til digitale arbeidsmåter. Høyesterett vil ta i bruk systemet i løpet av 2018. Med et felles saksbehandlingssystem er mye lagt til rette for å effektivisere saksbehandlingen både i straffesaker og sivile saker.

Digitale domstoler innebærer fulldigitaliserte (papirløse) rettsprosesser i domstolene før, under og etter behandling av straffesaker og tvistesaker. Prosjektet omfatter de 12 største tingrettene, lagmannsrettene og Høyesterett. I tillegg vil domstoler der det er fattet vedtak om å innføre permanent felles ledelse omfattes av satsningen, inkludert den nye sammenslåtte Sogn og Fjordane tingrett. På sikt er det naturlig at alle domstolene omfattes av prosjektet.

De første gevinstene antas å kunne hentes ut i 2018, og vil øke gradvis frem til prosjektet ferdigstilles i 2022. Om lag halvparten av gevinstene vil gå med til å dekke økte driftsutgifter, mens de resterende gevinstene vil gi domstolene rom til å behandle flere saker.

En fulldigital rettsprosess skal være på plass i disse domstolene innen seks år. Det vil si at sakene mottas digitalt, prosesskriv under saksforberedelsen utveksles digitalt, saken behandles i tingretten digitalt, dommen sendes og forkynnes

for partene digitalt og alle sakens dokumenter arkiveres digitalt.

Aktørportalen legger til rette for elektronisk utveksling av dokumenter mellom advokater og domstoler i sivile saker. Aktørportalen er nå tatt i bruk i de største domstolene og i domstoler hvor det er fattet vedtak om permanent felles ledelse. Departementet er i gang med regelverksendringer slik at det skal bli obligatorisk for bestemte brukergrupper å benytte Aktørportalen, i de domstolene Aktørportalen er tilgjengelig. Det tas sikte på at regelverket skal være på plass tidlig i 2018. Regelverket vil redusere utfordringene med halvdigitale saker og bidra til gevinster av elektronisk samhandling. Videreutvikling av Aktørportalen er en prioritert oppgave i andre halvår 2017 og i 2018. Regjeringen har som mål å gjøre Aktørportalen tilgjengelig for alle domstoler på sikt.

Digital samhandling og mulige integrasjonsløsninger mot andre aktørers saksbehandlingssystemer er et sentralt satsingsområde og vil skje fortløpende i hele prosjektperioden. Gjennom prosjektet ESAS, skal det bl.a. etableres sikker og stabil tilgang til elektronisk informasjon på tvers av virksomhetene i straffesakskjeden, og strukturert informasjon skal utvides, som gjør det mulig med videre elektronisk samhandling. På den måten legges det til rette for å avvikle overføring av informasjon på papir. I løpet av første halvdel av 2017 er det foretatt tekniske forbedringer i systemet, hvilket åpner for at flere aktører kan koble seg på i løpet av året.

Straffeprosesslovutvalget, nedsatt 20. juni 2014, leverte sin utredning 3. november 2016. Mandatet var å utrede en ny straffeprosesslov som er bedre tilpasset vår tid, og som legger til rette for å avvikle straffesaker rettssikkert og effektivt. Utvalget skulle også vurdere muligheter og gevinster som ligger i tilpasning til og rasjonell utnyttelse av moderne teknologi, herunder bruk av opptak av lyd og bilde ved bevisopptak/etterforskning og i domstolen.

Utredningen har vært på høring og er nå til oppfølging i departementet.

Regjeringen ønsker et likeverdig domstoltilbud i hele landet. Regjeringen vil bedre ressursutnyttelsen i domstolene, styrke domstolenes mulighet til å videreutvikle egen kompetanse og kvalitet og gjøre domstolene bedre egnet til å tilpasse seg variasjoner i saksmengde og type.

Eiker, Modum og Sigdal tingrett og Kongsberg tingrett ble 1. juli 2016 slått sammen til én tingrett – Kongsberg og Eiker tingrett. Fra 1. januar 2017 skjedde det samme med Bergen og Nordhordland tingrett, og fra 1. juli 2017 ble Fjordane tingrett og Sogn tingrett én. Domstoladministrasjonen og departementet vil fortsette samarbeidet med å følge opp lokale initiativ til endringer i domstolstrukturen. Det er også nedsatt et offentlig utvalg som skal utrede domstolenes organisering med vekt på hvordan det kan legges til rette for økt effektivisering og raskere saksavvikling.

Regjeringen startet i Oslo høsten 2016 et toårig prosjekt med hurtigbehandling av straffesaker med et klart og oversiktlig bevisbilde hvor det foreligger unndragelsesfare. Prosjektet blir i første omgang forlenget med et halvt år. Hurtigbehandling medfører at flere straffesaker kan gjennomføres uten utsettelse, og at flere straffbare handlinger blir straffeforfulgt. Sakene pådømmes i Oslo tingrett kort tid etter pågrepelse og det skal avklares raskt om en eventuell anke skal tas til behandling i Borgarting lagmannsrett. Domfeltes straff utover det som anses utholdt ved varetektsfengsling sones umiddelbart etter rettskraftig dom. I de tilfellene det er aktuelt, fattes raskt utvisningsvedtak med innreiseforbud, og det gjennomføres retur ut av landet. Dermed kommer utenlandske lovbrøyttere raskere ut av landet, og hindres i å begå nye straffbare forhold i Norge.

Fra 1. januar 2017 kan påtalemyndigheten forhåndsinnkalle til forkynnelse av straffedommer. Det kan fastsettes tid og sted for forkynnelsen forut for hoved- eller ankeforhandling. Ankefristen løper fra det varslede forkynnelsestidspunkt, selv om siktede hverken møter til domstolsbehandlingen av saken eller forkynnelse av dommen. På denne måten oppnås det lettere rettskraftig dom, hvilket bidrar til en mer effektiv straffesaksavvikling.

4.2 Politiet

Nærpolitireformen er den største omstillingen av politiet i nyere tid. Målet med reformen er et politi som er synlig og tilgjengelig, med kapasitet og kompetanse tilpasset samfunnsutviklingen og et endret kriminalitetsbilde. Gjennom reformen ble

antallet politidistrikter redusert fra 27 til 12 i 2016. Færre distrikter, etablering av fellestjenester for administrative funksjoner og en endret lokal tjenestestedsstruktur, er nødvendige forutsetninger for en mer effektiv tjenesteproduksjon.

I januar 2017 la Politidirektoratet frem sin beslutning om ny tjenestestedsstruktur. I de lokale prosessene ble ulike alternativer for tjenestestedsstrukturen drøftet. Politimestrene har hatt omfattende lokale prosesser i det enkelte politidistrikt med involvering av kommunene og tjenstemannsorganisasjonene. Kommunene har også hatt tilbud om deltakelse i lokale styringsgrupper. Etter høring hos berørte kommuner oversendte politimestrene sine tilrådninger til Politidirektoratet i desember 2016.

Kommunene fikk anledning til å klage på Politidirektoratets beslutning, og direktoratet mottok 72 klager. Etter klagebehandling i direktoratet og deretter i departementet, ble syv klager tatt til følge. Dette resulterte i opprettholdelse av bl.a. tjenestested for Hemnes kommune i Nordland, Stranda kommune i Møre og Romsdal og Aurland kommune i Sogn og Fjordane. Resultatet etter klagebehandlingen er at antall lensmannskontor og politistasjoner reduseres fra 340 til 225.

Endring i etaten skal nå konsentreres om kvalitetsdelen av nærpolitireformen. Nye arbeidsmetoder og nye arbeidsverktøy vil på sikt bidra til at færre oppgaver krever personlig oppmøte på tjenestesteder, og politiet skal løse en større del av oppgavene ute på stedet. Mannskapene får opplæring i nye arbeidsmetoder, og patruljene utstyres for å løse disse oppgavene. Arbeidsmetodene vil i første omgang være rettet mot etterforskning, søk og åstedsundersøkelser. Det er også utarbeidet en handlingsplan for etterforskningsfeltet med formål å heve kvaliteten i straffesaksarbeidet og øke oppklaringsprosenten for straffesaker. Planen er en sentral del av nærpolitireformen og implementeres nå i politiet. Det er også satt i gang arbeid for å etablere forebygging som primærstrategi på alle politiets virksomhetsområder.

Politidistriktene har utpekt politikontakter som skal være i den enkelte kommune én eller flere dager i uken. Politikontaktene skal bidra til tettere og mer systematisk samarbeid mellom politiet og lokale aktører for å forebygge kriminalitet og skape trygge lokalsamfunn. Dette kommer i tillegg til politidistriktets ordinære patruljevirkosomhet og øvrige aktiviteter. Politikontakten vil være fast kontaktpunkt i det lokale samarbeidet mellom politi og lokale samarbeidspartnere.

Politiråd er etablert i de fleste kommuner. Her møtes politiet og kommunene jevnlig for å drøfte felles utfordringer og legge gjensidig forpliktende planer. Politikontakten skal følge opp gjennomføringen i det daglige arbeidet. Politiråd skal på plass i alle kommuner.

For å understøtte et effektivt samarbeid innen kriminalitetsforebygging, beredskap og forvaltning, er det viktig å vurdere innretningen av politirådet, herunder også samspillet med andre koordineringsorganer, i og på tvers av kommunene. Innhenting og kunnskapsdeling knyttet til beste praksis for politiråd vil være viktig for å styrke og videreutvikle samarbeidet på lang sikt.

Politidirektoratet har fått i oppdrag å gjennomføre politireformen i tråd med overordnede forventninger og rammer, og utarbeide en plan for realisering av gevinstene. Prop. 61 LS (2014–2015) og Innst. 306 S (2014–2015) ligger til grunn for å identifisere gevinstforventninger. Direktoratet la frem første versjon av gevinstrealiseringsplanen 14. juni 2017. Planen viser en samlet oversikt over forventede gevinster i reformarbeidet og vil være retningsgivende for det videre arbeidet. Planen vil bli oppdatert underveis i reformprosessen når ny kunnskap og/eller endrede forutsetninger foreligger.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har fått i oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet å evaluere nærpolitireformen. Oppdraget vil gå over fire år. Difi leverte i februar 2017 en statusrapport for reformarbeidet som er gjennomført i 2016. Det fremgår av rapporten at arbeidet så langt er i henhold til plan. Det vil si at politiet i hovedsak har gjennomført planlagte tiltak i 2016. Etter Difis vurdering er det etablert et godt grunnlag for det videre reformarbeidet. Difi vil levere en tilsvarende statusrapport for arbeidet i 2017 der også en foreløpig evaluering av kultur, holdninger og ledelse vil inngå i leveransen. Den avsluttende delen av evalueringen (2019–2020) vil være en effektevaluering av om målene med reformen blir nådd samt evaluering av tjenestestedsstrukturen.

Et utvalg som har utredet påtalemyndighetens kapasitet og kompetanse leverte sin utredning (NOU 2017: 5 *En påtalemyndighet for fremtiden*) 2. mars 2017. Utredningen tar for seg dagens situasjon i påtalemyndigheten (både nasjonalt, regionalt og lokalt nivå) med sikte på å legge til rette for en videreutvikling og en kvalitetsreform – som igjen kan bidra til forbedringer i straffesaksarbeidet. Utredningen er sendt på høring med frist 1. oktober 2017.

Det regjeringsoppnevnte utvalget som vurderte endringer i oppgaver og organisering av

særorganene i politiet og politiets nasjonale beredskapsressurser, leverte sin utredning 18. mai 2017, NOU 2017: 11 *Bedre bistand. Bedre beredskap Fremtidig organisering av politiets særorganer*. Utredningen er sendt på høring med frist 1. desember 2017.

Det skal iverksettes et pilotprosjekt der helsevesenet overtar ansvaret for berusede personer slik at disse ikke plasseres på glattcelle. Oppdraget er gitt i tildelingsbrevet til Politidirektoratet. Gjennomføringen av dette oppdraget må skje i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet.

4.3 Kriminalomsorgen

Regjeringen vil at mer av ressursene i kriminalomsorgen skal gå til selve straffegjennomføringen og mindre til ledelse og administrasjon. Ved behandlingen av Prop. 105 L (2015–2016) *Endringer i straffegjennomføringsloven mv. (omorganisering av kriminalomsorgen m.m.)*, jf. Innst. 80 L (2016–2017), 2. desember 2016 fattet Stortinget følgende anmodningsvedtak:

«Stortinget ber regjeringen foreta en evaluering av kriminalomsorgen ut fra de mål som er beskrevet i proposisjonen og de alternative modeller for organisering som har vært drøftet, samt en trenivåmodell. Samarbeidende instanser, frivillige organisasjoner, ansatte- og brukerorganisasjoner bør involveres i evalueringen.»

Difi har gjennomført evalueringen, og rapporten ble levert i september 2017. Rapporten er til behandling i departementet.

Strukturen i kriminalomsorgen lokalt består av mange små og geografisk spredte enheter. 40 fengsler er lokalisert på nærmere 60 steder, når lokale underenheter inkluderes. Nye fengsler må være større, og flere av dagens enheter bør erstattes med færre og større enheter.

Stortinget har etter forslag fra Regjeringen i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2017 vedtatt oppstart av byggeprosjekt med nytt fengsel i Agder jf. Prop. 129 S (2016–2017) og Innst. 401 S (2016–2017). Regjeringen foreslår at det etableres to avdelinger med hhv. 200 plasser i Froland og 100 plasser i Mandal. Justis- og beredskapsdepartementet vil legge ned om lag 120 fengselsplasser i Agder i forbindelse med etableringen av det nye fengselet. Det nye fengselet vil gi en økning i kapasiteten og en vesentlig forbedring av strukturen i området. Flere gamle, små

og uhensiktsmessige fengsler erstattes av færre og større nye fengselsenheter tilrettelagt for moderne straffegjennomføring. For det nye fengselet planlegges det benyttet en ny standardisert løsning som er utviklet for fengselsbygg, såkalt Modell 2015. Modell 2015 skal bidra til mer tids- og kostnadseffektive planleggings- og byggeprosesser samt mer kostnadseffektiv drift.

Arbeidet med Elektronisk samhandling i straffesakskjeden (ESAS) er satt i gang i 2017 for å forbedre den elektroniske kommunikasjonen mellom politiet og påtalemyndigheten, domstolene og kriminalomsorgen.

4.4 Nødmeldingssentraler

Nasjonalt nødmeldingsprosjekt dokumenterte i 2014 at det er lønnsomt å redusere antallet sentraler i hver etat og i størst mulig grad å samlokalisere disse. Felles geografiske virkeområder har praktiske og beredskapsmessige fordeler, og vil kunne legge til rette for mer effektiv håndtering av hendelser og færre feil og misforståelser i samvirket mellom etatene. Flere av politiets operasjonssentraler og brannvesenets 110-sentraler er derfor i ferd med å samlokaliseres vegg-i-vegg i de nye politidistriktene, som har sammenfallende geografiske grenser som 110-regionene. Det legges også til rette for at helsetjenestens AMK-sentraler kan plasseres samme sted på et senere tidspunkt hvis de selv ønsker det. Den første samlokaliserte nødmeldingssentralen åpnet i distrikt Innlandet på Hamar den 30. mars 2017, etterfulgt av Bodø den 6. juni. Det tas sikte på å igangsettes samlokalisering av ytterligere to nødmeldingssentraler i 2017.

4.5 Nødnett

Utbyggingen av Nødnett har vært en stor statlig investering i kritisk infrastruktur og er et eksempel på et omfattende tverrsektorielt digitaliseringsprosjekt. Innføringen av et felles robust digitalt radiosamband i hele Norge medfører at nødetater og andre beredskapsaktører kan kommunisere mer effektivt i sitt daglige virke og i kriser. Et felles kommunikasjonssystem bidrar til økt beredskap gjennom å gjøre nød- og beredskapsaktører i stand til å samvirke bedre på tvers av sektorer, organisasjoner og geografiske grenser og således yte befolkningen bedre tjenester. 1. mars 2017 ble Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) ansvar og funksjoner overført til Direktoratet for

samfunnssikkerhet og beredskap (DSB), og DNK ble avvirket som selvstendig virksomhet. DSB forvalter nå statens eierskap til Nødnett. Tilførsel av teknisk kompetanse til DSB legger til rette for en mer strategisk tilnærming til nød- og beredskapskommunikasjon og til IKT-utvikling innen samfunnssikkerhetsfeltet.

4.6 Klareringsmyndighet

Justis- og beredskapsdepartementet har som følge av endringer i sikkerhetsloven startet etableringen av Sivil klareringsmyndighet. Virksomheten skal være den sentrale klareringsmyndigheten for den sivile sektor, og Regjeringen har som ledd i lokaliseringspolitikken besluttet at den nye virksomheten etableres i Moss. Den nye myndigheten settes i drift i 2018 med overføring av klareringsoppgaver fra berørte klareringsmyndigheter.

4.7 Utlendingsforvaltningen

Utlendingsforvaltningen inkluderer en rekke ulike virksomheter som har ulike oppgaver og roller. God samhandling på tvers av de ulike virksomhetene er en forutsetning for effektivitet i forvaltningen. I sin etatsstyring legger derfor departementet vekt på at etatene samordner sine innspill til departementet, og videre at det er en tett dialog og gjensidige tilpasninger underveis i gjennomføringen av ulike tiltak. Dette gjelder særlig forenklings- og moderniseringsarbeidet.

4.7.1 Modernisering av utlendingsforvaltningens IT-løsninger

Regjeringen foreslår å videreføre investeringsmidler på 86,7 mill. kroner i 2018 til utvikling og modernisering av i UDIs IT-løsninger. Utlendingsforvaltningens systemer har utfordringer med mangelfull datakvalitet, vanskelig tilgjengelig informasjon og en økende sikkerhetsrisiko. Sentrale prosesser preges av manuelle rutiner og delvis manglende funksjonell støtte. IT-moderniseringen skal bidra til bedre oversikt over og kontroll med asylsøkere og til effektivisering i forvaltningen. I 2017 vil bevilgningen på 100 mill. kroner bidra til bl.a. forbedret logistikk i registrering og behandling av asylsaker, samtidig som det gjøres arkitekturtiltak som muliggjør fremtidig endring, bedre datakvalitet og videre modernisering. I 2018 planlegges det for at den foreslåtte bevilgningen til IT-utvikling i stor grad

rettes inn mot logistikk i UDIs drift av asylmottak. UDI planlegger bl.a. å videreutvikle støtte-systemene som operatørene benytter for administrasjon av beboernes opphold ved mottaket for å effektivisere mottaksvirksomheten. Dette vil gi bedre utnyttelse av plassene slik de er fordelt mellom ulike mottak. I tillegg til å gi bedre funksjonalitet, vil de nye løsningene utvikles i tråd med vedtatte prinsipper innenfor digitaliseringspolitikken slik at arbeidet understøtter en stegvis modernisering av utlendingsforvaltningens systemer.

Som klageorgan har UNE dels egne teknologi-løsninger utover de som er felles for utlendingsforvaltningen for øvrig. Pågående forbedringsarbeid omfatter bl.a. forbedring av nettsiden, og det planlegges tiltak for bedre støtte til klagesaksbehandlingen og tilrettelegging for økt samhandling mellom aktører i utlendingsforvaltningen. I tillegg er det startet opp et arbeid som vil gi nye verktøy for analyse og rapportering, noe som vil gi bedre styringsinformasjon. Dette er tiltak som på sikt vil bidra til bedre tjenester for brukerne, bedre styring og flyt i saksbehandlingen.

4.7.2 Bedre strategisk styring av mottaksvirksomheten

En hovedutfordring på utlendingsfeltet er å sikre et riktig dimensjonert, kostnadseffektivt og fleksibelt mottakssystem, som legger til rette for utlendingsforvaltningens asylsaksbehandling, og samtidig gir et forsvarlig og tilpasset mottakstilbud for beboerne. Sett i lys av erfaringene med håndteringen av de økte asylankomstene høsten 2015 og så senere nedbygging av en etter hvert stor overkapasitet, har UDI igangsatt arbeid med en rekke strategiske tiltak på mottaksområdet. Dette omfatter identifisering av utfordringer og tiltak for å oppnå et mest mulig effektivt mottakssystem, særlig sett hen til den betydelige risikoen for fortsatt store svingninger i tilstrømmingen. Som et ledd i arbeidet med mottaksstrategien utvikles og implementeres det nye konkurransegrunnlag og kontrakter som nyttegjør det økte handlingsrommet i nytt regelverk for offentlige anskaffelser som trådte i kraft ved årsskiftet. Kontraktene vil innrettes mot å gi en størst mulig innholds- og kapasitetsmessig fleksibilitet i mottakssystemet, samt tilrettelegge for kontraktoppfølging og god økonomisk kontroll. UDI gjennomfører videre et internkontrollprosjekt som skal styrke UDIs systemer og rutiner for effektiv og forsvarlig oppfølging og kontroll av asylmottak.

4.7.3 Mer effektiv organisering av innledende asylsaksbehandling

UDI og POD/PU driver et utviklingsarbeid med sikte på å utrede ulike aktuelle arbeidsmodeller og strategier for å effektivisere asylsaksbehandlingen i den innledende ankomstfasen, herunder også innkvarteringslogistikken. Driften på Ankomstsenter Østfold har siden oppstarten sent i 2015 gitt et godt praktisk erfaringsgrunnlag ved at en her har prøvd ut og evaluert ulike nye arbeidsmodeller, først gjennom håndteringen av de store ankomstene av asylsøkere som vedvarte de første månedene etter opprettelsen, og senere i 2017 i forbindelse med mottaket av store puljer av relokaliserte asylsøkere.

Etatene peker i sitt utredningsarbeid på viktige kvalitative gevinster som kan oppnås gjennom bedre samarbeid om asylsaksregistrering og innledende asylsaksbehandling. De viktigste elementene er at UDI utfører asylintervjuet og gjør flere av vurderingene samordnet med politiets arbeid som en integrert del av den innledende fasen. Dette øker mulighetene for et mer differensiert og optimalisert saksbehandlingsløp samlet sett. Gevinster vil kunne hentes ut i form av bedre kommunikasjon og mer individuelt tilpasset behandling av brukeren/ asylsøkeren. Et viktig grep har bl.a. vært å finne frem til metoder for å unngå å bruke tid på unødige å lukke og åpne saker. Videre har man vurdert forbedringer i organisering og bruk av felles støttetjenester samt andre linje-ekspertise i alle deler av saksflyten. Bedre saksflyt vil kunne redusere samlet samtaletid med søkeren, og dermed også andre følgekostnader som f.eks. bruk av tolk. Et annet element i strategien består av mer effektiv bruk av digitale tjenester som f.eks. selvregistreringsløsninger, noe som i liten grad er avhengig av samlokalisering mellom UDI og PU.

Regjeringen legger i bevilgningsforslaget til grunn videreutvikling av ankomstsenterfunksjonen for å legge til rette for en samlokalisering av UDI og politiet i den innledende asyلفasen.

4.7.4 Økt opptak og lagring av biometri til bruk i saksbehandlingen i utlendingsforvaltningen

Tilgang til biometrisk informasjon som ansiktsfoto og fingeravtrykk er sentralt for å kunne gjennomføre en effektiv og brukervennlig utlendingsforvaltning, og det gir myndighetene bedre forutsetninger for å føre kontroll med identiteten til søkerne. Slik informasjon kan ses på som faste bakgrunnsdata om søkerne, som kan gjenbrukes til

ulike formål, forutsatt at informasjonen behandles på en hensiktsmessig og betryggende måte. Økt opptak og lengre tids lagring av biometrisk informasjon for de aktuelle søkergruppene for opphold i Norge vil derfor kunne bidra til forenklinger.

Ved søknader om visum og opphold i Norge, har fingeravtrykk tidligere bare vært lagret i begrenset grad. Stortingets vedtak av 10. juni 2016 ga imidlertid hjemmel i utlendingsloven til utvidet nasjonal lagring og bruk av de biometriske dataene. En del søkere som skulle forlenge sine opphold i Norge har måttet møte opp på nytt for å få tatt fingeravtrykk hos politiet når søknaden leveres og nye oppholdsdokumenter utstedes. For mange betyr dette unødvendig ressursbruk bl.a. til reising. Mangel på mulighet for å sammenligne utlendingers biometriske data over tid, som et kontrollvirkemiddel, fører også til risiko for ID-juks på ulike vis. Dette kan skje gjennom at samme person tidligere har søkt andre typer tilatelser under andre navn/identiteter, og/eller at personer har framvist falske ID-dokumenter, uten at dette blir oppdaget.

Stortinget bevilget midler i 2017 for nødvendige investeringer i systemløsninger innenfor utlendingsforvaltningen, herunder UDI, politiet og utenriksstjenesten, for å kunne gjennomføre utvidet opptak, lagring og bruk av biometri. Fullføringen av løsningen er planlagt innen utgangen av 2018, jf. omtalen under kap. 490, post 45. Politiets fellesløsninger for lagring og gjenfinning av biometriske data gjenbrukes og videreutvikles, noe som sikrer høy kvalitet og riktig tilgang til opplysningene også for regulerte politiformål som kriminalitetsbekjempelse og for kontroll i forbindelse med utstedelse av norsk ID-kort til utlendinger, jf. lov om nasjonale ID-kort.

4.7.5 Bedre samhandling mellom utlendingsforvaltningen og modernisert folkeregister

UDI og Skattedirektoratet har de siste årene samarbeidet om felles løsninger for automatisk tildeling av d-nummer og fødselsnummer i folke registret ved registrering og innvilgelse av opphold i saker etter utlendingsloven. Deler av løsningen er nå i drift. Dette har effektivisert rekvireringsarbeidet og bidratt til økt kvalitet i folke registreringen, ettersom den skjer på standardisert måte gjennom utlendingsforvaltningen og ikke som tidligere fra mange ulike etater på det tidspunktet utlendingen fikk behov for d-nummeret. Samlet sett er tiltaket derfor også en forenkling for brukeren.

Folkeregistret har nå også forberedt at utlendingsmyndighetene skal kunne legge inn en ytterligere opplysning om hvorvidt ID er kontrollert ved at biometri er sammenlignet mellom ulike kilder. Utfyllende regelverk og rutiner for dette er nå under utredning. En adgang til å oppta og lagre biometri over lengre tid for flere grupper utlendinger, vil etter hvert gi stadig bedre grunnlag for å fastslå utlendingers ID på en best mulig måte, samt bidra til å forhindre eller luke ut feilaktige/misvisende registreringer i folkeregistret.

4.8 Mer effektiv integreringspolitikk

I Meld. St. 30 (2015–2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk* la Regjeringen fram en rekke tiltak som sammen skal bidra til at flere innvandrere med fluktbakgrunn kommer raskere i jobb eller utdanning. De viktigste grepene er styrket kartlegging av den enkeltes kompetanse, oppstart av kvalifiserende tiltak allerede i asylmottak, økt arbeidsretting, og større fleksibilitet for kommunene i innretningen av innholdet i introduksjonsprogrammet.

Nedenfor følger de viktigste effektiviseringstiltakene for 2017 og 2018.

4.8.1 IMDi omorganisering og utvikling av nye digitale verktøy

Første halvår 2017 har IMDi gjennomført en omorganisering. Målet med omorganiseringen er å styrke IMDi som et helhetlig og tydelig fagdirektorat. Den nye organiseringen skal bl.a. legge til rette for mer effektive og enhetlige arbeidsformer, mer strukturert og enhetlig samarbeid med sektormyndighetene og kommunene, bedre beslutningsprosesser og klart fagutviklingsansvar.

IMDi er det sentrale bindeleddet mellom de statlige aktørene og kommunene. IMDi er i gang med å utvikle nye digitale verktøy. De nye løsningene skal støtte hele kjeden fra en flyktning har fått opphold, er bosatt i en kommune og til deltakelse i opplæring i norsk og samfunnskunnskap og introduksjonsprogram.

4.8.2 Integreringsmottak

Tiden i asylmottak preges av venting. Beboerne lever i stor grad av uvisshet mens søknaden om beskyttelse blir behandlet. Lang botid i mottak kombinert med en passiv tilværelse kan gi negative konsekvenser for det videre livet i Norge.

Regjeringen arbeider derfor for at oppholdstiden på mottak skal være så kort som mulig. Samtidig er det hensiktsmessig at denne tiden benyttes til integreringsfremmende tiltak som språkopplæring og kvalifisering. Det er imidlertid en avveining i hvilken grad slike tiltak skal gjelde for personer med en uavklart asylsak.

Regjeringen har i denne sammenheng iverksatt flere tiltak for å fremme integrering i mottaksfasen, deriblant etablert fem integreringsmottak. Målgruppen for mottakene er personer i asylmottak som nylig har fått innvilget opphold og som venter på bosetning, samt personer fra grupper som har høy sannsynlighet for å få innvilget opphold. Formålet er å legge til rette for raskere arbeids- og samfunnsdeltakelse.

Integreringstiltak i mottaksfasen innebærer en vesentlig tidsbesparelse for de involverte beboerne. I stedet for å være passive mens de venter på bosetting eller svar på søknad om opphold, kan de bruke tiden til å styrke sine muligheter i det norske arbeidsmarkedet. I 2016 ble hele 15 291 personer bosatt i kommunene. Gjennomsnittlig ventetid fra opprettet sak til bosetning var 13,6 md. og ventetiden fra vedtak om opphold til bosetning var i gjennomsnitt 4,8 md.

Det er avgjørende for fremtidens statsfinansielle situasjon og nivået av velferdsytelser i Norge at en høy andel innvandrere og asylsøkere blir selvforsørgede skattebetalere. Dette er grundig utredet i NOU 2017: 2 *Integrasjon og tillit*.

4.8.3 Verktøy for kartlegging av kompetanse

En elektronisk løsning for selvregistrering av kompetanse er utviklet og tatt i bruk i integre-

ringsmottakene og Drammen statlige mottak. På sikt skal løsningen tas i bruk i alle kommuner med integreringsmottak eller ordinære mottak. Kartlegging av den enkeltes kompetanse tidlig gjør det mulig å tilpasse, dimensjonere og prioritere kvalifiseringstilbudet. Tilbudet kan tilpasses den enkeltes ressurser og behov, og det gjør det også mulig å starte kvalifiseringen tidlig.

4.8.4 Endringer i statsborgerloven og introduksjonsloven

Departementet har sendt på høring forslag om endringer i introduksjonsordningen og opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere. Disse to ordningene er de viktigste virkemidlene for å bidra til at personer kommer inn i og forblir i arbeidslivet. Forslagene skal bidra til et mer målrettet og effektivt integreringsarbeid ved at flere går over i arbeid eller utdanning etter avsluttet introduksjonsprogram eller opplæring i norsk og samfunnskunnskap.

Prinsippet om ett statsborgerskap står på DIFIs liste over tidstyver i forvaltningen. En eventuell innføring av dobbelt statsborgerskap vil forenkle statsborgerregelverket og praktiseringen av regelverket betydelig. Mye saksbehandling er knyttet til kravet om løsning fra tidligere statsborgerskap og vurdering av unntak. Regjeringen har besluttet å sende på høring et forslag om å endre statsborgerlovens prinsipp om ett statsborgerskap.

5 Styring og kriseledelse – vurdering av status og tilstand

I Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* presenteres 14 tverrsektorielle samfunnsfunksjoner som er kritiske for samfunnssikkerheten og hvor flere departementer har et ansvar. Det kan være avhengigheter mellom disse samfunnsfunksjonene, og departementene må samarbeide for å ivareta samfunnssikkerheten. En samfunnsfunksjon anses som kritisk dersom et avbrudd på syv døgn eller mindre vil true befolkningens behov, samtidig som beredskapsressurser utfordres innenfor denne rammen.

For hver av de 14 samfunnsfunksjonene er det utpekt et hovedansvarlig departement som skal sikre nødvendig koordinering og samordning mellom berørte departement. Inndelingen i 14 kritiske samfunnsfunksjoner og plassering av ansvar hos et hovedansvarlig departement er et sentralt virkemiddel for å styrke den tverrsektorielle samordningen i arbeidet med samfunnssikkerheten.

Det skal utarbeides status-/tilstandsvurderinger for de 14 samfunnskritiske funksjonene. Dette innebærer en vurdering av hvilken evne samfunnet har til å opprettholde funksjonene dersom disse utsettes for ulike påkjenninger. Det skal utarbeides status-/tilstandsvurderinger for samtlige 14 funksjoner i løpet av fire år. De hovedansvarlige departementene er ansvarlige for å få utført vurderingene, og skal presentere disse i sine respektive budsjettproposisjoner.

Stortinget har gitt sin tilslutning til systemet med status-/tilstandsvurderinger, jf. Innst. 326 S (2016–2017).

For budsjettåret 2017–2018 presenteres status-/tilstandsvurdering for de samfunnskritiske funksjonene *Styring og kriseledelse* (Justis- og beredskapsdepartementet), *Helse og omsorg* (Helse- og omsorgsdepartementet) og *Kraftforsyning* (Olje- og energidepartementet).

5.1 Om styring og kriseledelse

Samfunnssikkerheten hviler på to grunnleggende forutsetninger. For det første kreves en autonom stat der forvaltningsorganer og konstitusjonelle organer fritt og uten utilbørlig press kan utføre til-

lagte oppgaver. Dette er en forutsetning for at beslutninger skal kunne fattes, tiltak iverksettes og kontrolloppgaver utføres. For det andre må myndighetene kunne opprettholde beredskap og håndtere ekstraordinære hendelser, dvs. hendelser av et omfang og en alvorlighetsgrad som nødvendiggjør koordinering av en rekke ulike aktører og hvor kriseledelsen løftes til sentralt nivå.

Samfunnsfunksjonen *Styring og kriseledelse* handler om evnen til å sikre at disse to forutsetningene ikke brytes. Funksjonen er i tråd med dette delt i to kapabiliteter:⁹

- Evne til å opprettholde konstitusjonelle funksjoner og virksomhet i prioriterte deler av forvaltningen.
- Evne til å opprettholde nasjonal beredskap, håndtere kriser og andre uønskede hendelser.

De to kapabilitetene omtales nærmere nedenfor. Status-/tilstandsvurderingen fokuserer på evnen til å opprettholde kapabilitetene dersom uønskede hendelser inntreffer. Viktigheten av det forebyggende arbeidet bør likevel understrekes. Det omfatter alt arbeid som kan redusere muligheten for at en uønsket hendelse inntreffer, eller på forhånd redusere konsekvensene av mulige hendelser. Eksempler er sikring av bygninger og datasystemer, og etablering av redundante løsninger slik at f.eks. bortfalt strøm kan erstattes med strøm fra annen kilde.

Det er i etterkant av terrorhandlingene 22. juli 2011 gjennomført en rekke tiltak for å bedre samfunnssikkerheten. I tillegg er enkelte tiltak fortsatt under gjennomføring, mens noen tiltak er av mer permanent karakter. Det er tiltak rettet mot alle trinn i samfunnssikkerhetskjeden; kunnskap, forebygging, beredskap, håndtering, gjenoppretting og læring. En rekke tiltak er direkte rettet mot evnen til å håndtere kriser, og flere er også relevante for evnen til å opprettholde konstitusjonelle organer og forvaltningen. I vedlegg II til Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*

⁹ De 14 samfunnskritiske funksjonene og de tilhørende kapabilitetene er nærmere beskrevet i DSBs rapport *Samfunnets kritiske funksjoner* (DSB 2017).

gis en oversikt over status for tiltakene per desember 2016. Denne vurderingen berører enkelte av tiltakene.

Status-/tilstandsvurderingen må sees i lys av Nasjonal sikkerhetsmyndighet (NSM) sin rapport *Risiko 2017* og Riksrevisjonens rapport om politiets og Forsvarets objektsikring.¹⁰ NSM understreker viktigheten av å redusere sårbarheter for å beskytte våre verdier. NSM viser i *Risiko 2017* til at NSMs tilsynsaktivitet på områdene objektsikkerhet og fysisk sikring har vist at flere av de virksomheter det føres tilsyn med ikke har oppdatert risikovurdering eller gjennomført sikkerhetsrevisjoner. Tilsynet viste også at mange virksomheter som forvalter skjermingsverdige objekter, ikke har planer for å oppskalere sikkerheten ved økt risiko. Arbeidet med å bedre objektsikkerheten er nærmere omtalt under del I punkt 1.3.1 og programkategori 06.50.

Riksrevisjon påpekte i sin rapport om den årlige revisjon og kontroll for budsjettåret 2015 (Dokument 1 (2016–2017)) at Justis- og beredskapsdepartementet ikke hadde sørget for at Politidirektoratet sikrer og beskytter objekter i henhold til instruks om sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker fra Forsvaret og politiet i fred, krise og krig. Det ble videre påpekt at Justis- og beredskapsdepartementet og Forsvarsdepartementet ikke hadde gitt nødvendig prioritet til samarbeidet mellom politiet og Forsvaret ved sikring og beskyttelse av objekter ved bruk av sikringsstyrker. De to departementene hadde heller ikke sørget for at Politidirektoratet og Forsvaret har etablert permanent grunnsikring for egne skjermingsverdige objekter. Riksrevisjonens rapport er fulgt opp gjennom egen prosess, jf. Innst. 483 S (2016–2017).

Gjennomføring av analysen

Status-/tilstandsvurderingen tar utgangspunkt i beskrivelsen av den samfunnskritiske funksjonen *Styring og kriseledelse*, med de to tilhørende kapabilitetene, i rapporten *Samfunnets kritiske funksjoner*.¹¹

Arbeidet med samfunnssikkerhet skal være basert på systematisk risikostyring, jf. Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017. Denne vurderingen følger derfor på et overordnet nivå metodikken som benyttes innenfor risikostyring, der man identifiserer og vurderer verdier, sårbarheter og risikoer,

samt tiltak for å forebygge uønskede hendelser og styrke beredskapen, og trekker konklusjoner om i hvilken grad man har tiltak tilpasset trusselbildet.

Justis- og beredskapsdepartementet har innhentet mer detaljert informasjon om den evne Stortinget, Høyesterett, Kongehuset og departementene har til å opprettholde kapabilitetene. Departementet har til dette formål utviklet et sett spørsmål som de ulike virksomhetene har besvart. Svarene, som er graderte etter sikkerhetsloven, gjengis nedenfor i en overordnet, ugradert form.

5.2 Konstitusjonelle organer og forvaltningen

Samfunnssikkerhet bygger på et velfungerende statsstyre, med Grunnloven som fundament. Den lovgivende makt (Stortinget), den utøvende makt (Kongen i statsråd) og den dømmende makt (domstolene) må kunne utføre sine oppgaver uten utilbørlig press.

En fungerende forvaltning er en forutsetning for at staten skal kunne ivareta sine oppgaver. Statsforvaltningen består av departementene, direktorater og ytre etater, samt fylkesmennene og andre myndighetsorganer. Hver statsråd er konstitusjonelt ansvarlig overfor Stortinget innenfor sitt ansvarsområde.

Departementene har et selvstendig ansvar for å ivareta sikkerheten og kontinuiteten i egen virksomhet. I tråd med dette har det enkelte departement ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap innenfor egen sektor, og for å samordne samfunnssikkerhetsarbeidet i egen sektor med arbeidet i andre departement og sektorer.

Justis- og beredskapsdepartementet har en generell samordningsrolle innenfor samfunnssikkerhetsfeltet. Departementet har i henhold til Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet ansvar for et helhetlig, systematisk og risikobasert arbeid med samfunnssikkerhet på nasjonalt nivå på tvers av alle sektorer.

Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap understøtter Justis- og beredskapsdepartementet i dette arbeidet. Departementets ansvar er forankret i kgl. res. 10. mars 2017 om Ansvaret for samfunnssikkerheten i sivil sektor på nasjonalt nivå og Justis- og beredskapsdepartementets samordningsrolle innen samfunnssikkerhet og IKT-sikkerhet.

Justis- og beredskapsdepartementet skal videre koordinere orienteringer til regjeringen og Stortinget om tilstanden på samfunnssikkerhets-

¹⁰ Jf. Tillegg nr. 1 til Riksrevisjonen dokument 1 (2016–2017).

¹¹ Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (2016).

området. Departementet er i tillegg lederdepartement i sivile nasjonale kriser med mindre annet blir bestemt.

Politiet er en sentral aktør ved håndteringen av ekstraordinære hendelser, og politiet og Politiets sikkerhetstjeneste (PST) har en viktig rolle i det forebyggende arbeidet. PST skal bl.a. utarbeide trusselvurderinger og utføre livvaktjeneste på norsk jord for norske og utenlandske myndighetspersoner, jf. beskrivelse under programkategori 06.40. Politiets samvirke med relevante aktører, herunder de andre nødetatene og Forsvaret, er vesentlig for beredskap og oppgaveløsning, jf. omtale under del I og programkategori 06.40. Politiet kan anmode Forsvaret om bistand bl.a. til forebygging og bekjempelse av anslag av særlig skadevoldende eller omfattende karakter, herunder vakthold og sikring av objekter og infrastruktur. Forsvarets bistand er tydeliggjort i den nye instruksen for Forsvarets bistand til politiet. Instruksen ble vedtatt i 16. juni i år og trådte i kraft 1. september 2017.

5.2.1 Avgrensning

Kapabiliteten «konstitusjonelle organer og forvaltningen» dekker i utgangspunktet et spekter av forvaltningsorganer på sentralt, regionalt og lokalt nivå. Den følgende vurderingen avgrenses imidlertid til organer som er nødvendige for den nasjonale myndighetsutøvelsen og for å opprettholde en autonom stat, dvs. Storting, Høyesterett, Kongehuset og departementene.

I denne sammenheng er ikke alle oppgaver som utføres i Stortinget, Høyesterett, Kongehuset eller departementene like viktige. Fokus er på de oppgaver som er avgjørende for at virksomheten skal kunne si at den oppfyller sin konstitusjonelle funksjon.

Den evne Stortinget, Høyesterett, Kongehuset og departementene har til å ivareta sine konstitusjonelle funksjoner avhenger av to forhold. For det første av arbeidet som gjøres gjennom hele samfunnssikkerhetskjeden for å kartlegge trusler, forebygge hendelser, styrke beredskapen og lære av hendelser som inntreffer. Dernest vil det avhenge av de ulike virksomhetenes evne til å opprettholde sine konstitusjonelle oppgaver selv om en uønsket hendelse skulle inntreffe.

5.2.2 Trusselbildet

Det er usikkert hvordan eventuelle fremtidige hendelser vil forløpe. God forståelse av trusselbildet er en forutsetning for det forebyggende arbei-

det og for å styrke beredskapen og håndteringsevnen. Ut fra behovet for å kunne ivareta de sentrale konstitusjonelle oppgavene fremstår likevel visse trusler som mer alvorlige enn andre. I langtidsplanen for forsvarssektoren *Kampkraft og bærekraft* (Prop. 151 S (2015–2016)) understrekes det at den sikkerhetspolitiske situasjonen på relativt kort tid har endret seg. Vi opplever styrkeoppbygging i nordområdene og større sikkerhetsutfordringer i våre nærområder enn for bare få år siden. I Stortingets innstilling til behandlingen av langtidsplanen (Innst. 62 S (2016–2017)) understrekes det at den sikkerhetspolitiske situasjonen i vår del av verden i sum er mer krevende og kompleks enn på lenge, og at store utfordringer tett på NATOs ansvarsområde kan få direkte konsekvenser for norsk og alliert sikkerhet. I denne situasjonen utfordres skillet mellom fred, sikkerhetspolitisk krise og væpnet konflikt.

Hybride trusler er statlige eller ikke-statlige aktørers trussel om, eller bruk av, en kombinasjon av politiske, militære og økonomiske maktmidler, samt informasjon og sivile maktmidler for å utnytte svakheter, skape uro og oppnå mål. Slike trusler kan gjøre det krevende å fastslå om en situasjon er av sivil eller militær karakter. Hybride virkemidler kan rettes mot f.eks. forsyning av legemidler, drivstoff og strøm, de kan forsøke å manipulere informasjon til befolkningen og å påvirke politiske prosesser. Hensikten er å destabilisere samfunnet, svekke myndighetenes styringsevne og eventuelt berede grunnen for militære operasjoner.

Digitale angrep kan være krevende å oppdage, og kan i ytterste konsekvens utgjøre en trussel mot nasjonale interesser og en krenkelse av norsk suverenitet. Aktørene kan være andre stater, organiserte ikke-statlige grupperinger og private rettssubjekter. Problemstillingene er ofte globale, og risikoen for straff og konsekvenser er lav. Ingen sektorer, og få nasjoner, kan i dag kontrollere sin digitale sårbarhet alene. NSM understreker i sin årlige trusselvurdering *Risiko 2017* at de gjennom flere år har sett en tydelig og jevn økning av antall målrettede cyberangrep mot både offentlige og private norske interesser. Angrepene blir ifølge NSM mer avanserte og mer profesjonelt utført. I Norge er digitaliseringen kommet langt¹², derfor møter vi sårbarhetsutfordringene tidlig. Sett fra et samfunnssikkerhetsperspektiv er den største trusselen de aktørene som har ressurser til å gjennomføre handlinger som vi ikke oppdager, som oppdages for sent, som kan forårsake skader på

¹² Se f.eks. NOU 2015: 13 *Digital sårbarhet – sikkert samfunn*.

kritisk infrastruktur, eller som kan påvirke demokratiske prosesser.

Terrorisme er alvorlig kriminalitet som undergraver både vår demokratiske styreform og menneskerettighetene, og et formål er ofte å så frykt i en befolkning i den hensikt å oppnå politiske mål. De siste to årene er bl.a. Brussel, Paris, Istanbul, Stockholm, Berlin, Manchester, London, Nice og Barcelona rammet av terror. I tillegg er flere planlagte angrep avverget.

I PSTs åpne, årlige trusselvurdering for 2017 vurderte PST det som «mulig» at det vil bli gjennomført terrorangrep mot Norge. Ekstreme islamister representerer etter PSTs vurdering den største terrortrusselen mot Norge. I april 2017 oppjusterte PST trusselvurderingen til «sannsynlig».¹³ Etterretningstjenesten sier i sin trusselvurdering for 2017 at terrortrusselen fra ISIL og sympatiserende islamistiske miljøer vil vedvare i 2017.

5.2.3 Regjeringens arbeid

Regjeringen arbeider aktivt gjennom hele samfunnssikkerhetskjeden for å kartlegge trusler, forebygge hendelser, styrke beredskapen, og for å lære av hendelser som inntreffer. Regjeringens arbeid er presentert i flere ulike dokumenter. Av disse er følgende særlig sentrale:

- Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* er Regjeringens strategi for en fire-års periode innenfor samfunnssikkerhetsfeltet, og legger fundamentet for arbeidet med å styrke beredskapen og bedre evnen til å håndtere kriser. I meldingen fremheves åtte sentrale områder av stor betydning for samfunnssikkerheten. Blant disse er digitale sårbarheter og IKT-sikkerhet, og alvorlig kriminalitet (herunder politisk motivert vold). Her beskrives både trusler og tiltak. Vår evne til å håndtere hendelser og sivil-militært samarbeid og totalforsvaret er også viet egne kapitler.
- Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet- et felles ansvar* er Norges første stortingsmelding om IKT-sikkerhet, og gir en samlet oversikt over myndighetenes oppfølging av anbefalinger fra det digitale sårbarhetsutvalget (NOU 2015: 13), samt en oversikt over prioriteringer i det videre oppfølgingsarbeidet.
- I langtidsplanen for forsvarssektoren *Kampkraft og bærekraft* (Prop. 151 S (2015–2016)), legger Regjeringen frem sine planer for forsva-

ret. I langtidsplanen understrekes det at forsvarets ambisjonsnivå og krav til beredskap må endres i lys av en ny sikkerhetspolitisk situasjon, fremtidens internasjonale operasjoner og Forsvarets vesentlige bidrag til samfunnets samlede beredskap. Det er særlig viktig å styrke beredskapen og evnen til å håndtere de mest omfattende oppgavene: Forsvar mot trusler, anslag og angrep.

Regjeringen har også lagt frem flere strategier og handlingsplaner innenfor spesifikke temaområder. Blant disse er Norges nasjonale strategi for CBRNE-beredskap (2016–2020), handlingsplanen mot radikaliserings og voldelig ekstremisme (2014), og Justis- og beredskapsdepartementets strategi mot IKT-kriminalitet særlig sentrale, jf. Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*.

I tillegg er trussel- og risikovurderinger fra PST, Etterretningstjenesten, NSM og DSB viktige for å forstå trusselbildet.

5.2.4 Kontinuitetsplanlegging

Det er ikke mulig å gardere seg mot at uønskede hendelser inntreffer, og det er verken ønskelig eller mulig å fjerne all risiko (jf. Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*). Stortinget, Høyesterett, Kongehuset og departementene må derfor være i stand til å opprettholde sin virksomhet selv om en hendelse skulle inntreffe. Opprettholdelse av konstitusjonelle organer og forvaltningen handler om kontinuitetsplanlegging, dvs. hvordan sikre videre drift selv om de skulle utsettes for uønskede påkjenninger.

Departementene skal i henhold til Sivilt beredskapssystem (SBS) planlegge for hvordan funksjoner innenfor eget ansvarsområde kan opprettholdes under ekstraordinære hendelser. SBS definerer en rekke tiltak som skal gjennomføres for at dette målet skal nås.

Under en hendelse vil nøkkelpersonell kunne bli funksjonsudyktige. Det er da viktig med retningslinjer som sikrer kontinuitet i virksomheten. Regjeringen fastsatte 17. januar i år ved kongelig resolusjon regler om midlertidig suksesjon for statsministeren eller statsråder i nærmere angitte krigs- og krisesituasjoner. Resolusjonen viderefører – med enkelte presiseringer – bestemmelsene i den sikkerhetsgraderte kgl.res. av 7. desember 1984 om suksesjon i den politiske ledelse under krig, krigsfare og lignende forhold. Reglene skal sikre statsrådets beslutningsdyktighet og funksjonsdyktige departementssjefer i en helt akutt fase. Det er ikke meningen at noen skal fungere i

¹³ PST definerer «sannsynlig» som «det er grunn til å forvente», mens «mulig» defineres som «det er like sannsynlig som usannsynlig». Se PSTs *Trusselvurdering 2017*.

medhold av disse reglene over lengre tid. I regelverket er også de særskilte fullmaktene til statsministeren videreført og presisert. De nye reglene for suksessjon er ikke gradert. I likhet med hva som gjelder i flere andre land, er det vurdert som hensiktsmessig at det i Norge finnes en offentlig tilgjengelig suksessjonsordning som sikrer ordningen legitimitet og som gjør det klart hva som gjelder i en krisesituasjon.

Stortinget, Høyesterett og Kongehuset har egne kontinuitetsplaner.

5.2.5 Justis- og beredskapsdepartementets undersøkelse, vurdering og oppfølging

For å undersøke hvilken evne Stortinget, Høyesterett, Kongehuset og departementene (heretter «virksomhetene») har til å opprettholde sin virksomhet under er krise, har Justis- og beredskapsdepartementet innhentet informasjon fra virksomhetene bl.a. om følgende forhold:

- Har virksomheten identifisert de funksjoner/oppgaver som den anser som kritiske for at virksomheten skal kunne ivareta sin konstitusjonelle funksjon?
- Er nøkkelpersonell som utfører de kritiske oppgavene identifisert, og er det utpekt stedfortredere dersom nøkkelpersonellet skulle bli tjenesteudyktig?
- Har virksomheten lokaler (både primærlokaler og alternative lokaler) som er egnet til å håndtere en uønsket situasjon?
- Har man på de aktuelle lokalitetene informasjonssystemer som er egnet til å innhente, bearbeide og eventuelt formidle informasjon til andre relevante aktører?

Virksomhetene rapporterer å ha identifisert de oppgaver de anser som kritiske for deres konstitusjonelle rolle, det er identifisert nøkkelpersonell som skal ivareta de kritiske funksjonene, og det er identifisert stedfortredere for disse. Personellet har nødvendig kompetanse og nødvendige fullmakter.

Virksomhetene rapporterer at de vil kunne ivareta sine kritiske oppgaver i sine primære lokaler. Behovet for alternative lokaler varierer mellom virksomhetene. De virksomheter som har behov for å kunne ha tilgang til alternative lokaler, har slik tilgang.

Ved en krise vil flere ulike kommunikasjonsverktøy kunne være aktuelle, og virksomhetene har delvis ulike behov. Samtlige virksomheter rapporterer å ha identifisert de kommunikasjonsverktøy de anser som viktigst både på primær og eventuell alternativ lokasjon. Deling av informasjon på tvers av ulike plattformer gir imidlertid nye utfordringer som må håndteres, jf. omtale av informasjonssikkerhet under programkategori 06.50.

Samlet sett mener Justis- og beredskapsdepartementet, basert på det innrapporterte materialet, at Stortinget, Høyesterett, Kongehuset og departementene har evne til å opprettholde de oppgaver virksomhetene vurderer som kritiske for at de skal kunne ivareta sin konstitusjonelle oppgaver selv om de skulle bli utsatt for en uønsket hendelse.

Denne evnen må imidlertid kontinuerlig fornyes og tilpasses trusselbildet. Det krever oppdatert kunnskap om trusler, sårbarheter og risikoer, og vedvarende innsats for å styrke forebyggingen og bedre beredskapen. Justis- og beredskapsdepartementet vil fremheve følgende som særlig viktig for dette arbeidet:

- arbeidet med trussel- og risikovurderinger fra PST, Etterretningstjenesten, NSM og DSB, samt tiltak for å samordne etatenes arbeid og vurderinger, jf. Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*.
- videreutvikling av totalforsvaret for tilpassing til nye utfordringer, rammebetingelser og forutsetninger, jf. Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn*, herunder gjennomføringen av et eget program for å videreutvikle totalforsvaret og øke robustheten i samfunnskritiske funksjoner.
- oppfølging av forslaget til ny sikkerhetslov, bl.a. med hensyn til utpeking og klassifisering av skjermingsverdige objekter, jf. Prop. 153 L (2016–2017).
- videreføre arbeidet med utvidelse av graderte kommunikasjonsløsninger.
- oppfølging av Meld. St. 38 (2016–2017) *IKT-sikkerhet – et felles ansvar*, bl.a. med nedsettelse av et IKT-sikkerhetsutvalg, gjennomføringen av en pilot for etablering av alternativt kjernenett, og opprettelsen av et nasjonalt rammeverk for å håndtere digitale hendelser.
- virksomhetenes eget arbeid for å kunne håndtere kritiske situasjoner. Dette er et kontinuerlig arbeid.

5.3 Nasjonal beredskap og krisehåndtering

Med ujevne mellomrom inntreffer ekstraordinære hendelser. Siden 22. juli 2011 har flere slike hendelser inntruffet, bl.a. helikopterulykken på Turøy (2016), snøskredet på Svalbard (2015) og brannene i Gudvangatunnelen (2013 og 2015).¹⁴ Slike store hendelser setter beredskap og krisehåndteringsevne på prøve, og vil ofte kreve at krisehåndteringen løftes fra lokalt eller regionalt til sentralt nivå.

Det sentrale systemet for krisehåndtering fremgår av Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet av 1. september 2017. Regjeringen har det øverste ansvar for beredskapen i Norge. Dette omfatter det overordnede politiske ansvaret for både styringen og håndteringen av kriser som oppstår. Den enkelte statsråd har det konstitusjonelle ansvaret på sitt område, innenfor de lover og bevilgninger Stortinget har gitt. Den enkelte statsråd beholder sitt konstitusjonelle ansvar også i en krisesituasjon.

Beredskapsplanverket er viktig for krisehåndteringsevnen. Planverket legger føringer for hvordan hendelser skal håndteres. Nasjonalt beredskapsplanverk er en samlebetegnelse på alle større sivile og militære planer for å håndtere ulike kriser. Det omfatter nasjonalt beredskapssystem (med Sivilt beredskapssystem (SBS) og Beredskapssystem for forsvarssektoren (BFF)), planer for det enkelte departement og planer for sektorovergrepene hendelser. Videre foreligger det beredskapsplaner for håndtering av ulike hendelsestyper som fjellskred og pandemisk influensa, og det finnes særlige ordninger innenfor områdene atomberedskap og beredskap mot akutt forurensning. Politiet har et eget beredskapssystem som beskriver politiets ansvar og roller, herunder arbeid med samfunnssikkerhet generelt og håndtering av akutte uønskede hendelser spesielt. Planverket er for det meste sikkerhetsgradert. Alt planverk skal rulleres regelmessig.

5.3.1 Et spekter av mulige hendelser

Arbeidet med samfunnssikkerhet omfatter hele krisespekteret. Krisehåndteringsapparatet må kunne håndtere alle typer hendelser, enten det er tilsiktende hendelser, ulykker eller naturhendelser. Spennet av mulige hendelser er stort. Dette

fremgår av DSBs krisescenarioer, som pt. omfatter 24 scenarioer innenfor ulike hendelsestyper:

- tilsiktede hendelser som strategisk overfall, terrorangrep, cyberangrep og skoleskyting
- alvorlige naturhendelser som ekstremvær, skogbrann, solstorm, langvarig vulkanutbrudd på Island og jordskjelv i by
- pandemi
- alvorlige ulykker som atomulykke, offshoreulykker og gassutslipp fra industrianlegg.

Det vil innenfor alle hendelsestyper kunne forekomme hendelser av et slikt omfang og med en slik alvorlighetsgrad at de setter nasjonal beredskap og krisehåndteringsevne på prøve, og hvor behovet for koordinering på tvers av sektorgrensene vil være betydelig. Det må legges til grunn at alvorlige hendelser som vil kreve ekstraordinær innsats vil kunne inntreffe. Erfaring viser også at de mest krevende hendelsene ofte er de som kommer uventet og er ekstraordinære i sin karakter.

I det følgende fokuseres det derfor på mål og tiltak knyttet til vår evne til å håndtere hendelser, og ikke på beredskap knyttet til spesifikke trusler og risikoer.

5.3.2 Regjeringens arbeid

5.3.2.1 Samfunnssikkerhetsmeldingen – Regjeringens strategi

Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* legger fundamentet for arbeidet med å styrke beredskapen og bedre evnen til å håndtere kriser. Meldingen har et eget kapittel om vår evne til å håndtere hendelser. Det fokuserer i sin helhet på den operative beredskapen, med et fokus på de hendelser som i særlig grad utfordrer beredskapen. De øvrige kapitlene drøfter også mål og tiltak av betydning for krisehåndteringsevnen. Eksempler er utfordringer knyttet til beredskap og håndtering av spesifikke risikoer og forutsetninger for godt samvirke mellom nødetatene. Et eget kapittel er viet læring etter øvelser og hendelser, og det presenteres nye krav til systematisk oppfølging av læring etter øvelser og hendelser. I tillegg fokuserer et eget kapittel på Regjeringens arbeid for å styrke og videreutvikle det tverrsektorielle arbeidet med samfunnssikkerheten, herunder håndteringen av sektorovergrepene utfordringer.

5.3.2.2 Varsling og kommunikasjon under kriser

Riktig varsling er avgjørende under kriser. Departementene er gjort bedre i stand til raskt å kunne

¹⁴ I Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* gis en mer omfattende oversikt over større hendelser siste 5 år.

sørge for varsling av andre departementer og Statsministerens kontor ved krise. Døgnkontinuerlig tilstedeværelse i Sivilt situasjonssenter og tilsvarende beredskap i POD, PST og NSM NorCERT, samt SITSEN i Forsvarsdepartementet og Utenriksdepartementets operasjonssenter, bidrar til tidligere oppdaging, varsling og håndtering av hendelser.

Retningslinjene for varsling og rapportering på samordningskanal er nylig revidert. Dette innebærer at kommuner, fylkesmenn og DSB sender situasjonsrapporter til overordnet samordningsmyndighet ved uønskede hendelser – såkalt rapportering på samordningskanal. Formålet med situasjonsrapportene er å gi overordnet myndighet et sektorovergripende bilde av situasjonen, og er en del av myndighetenes beslutningsgrunnlag i håndteringen av en hendelse.

Trygg kommunikasjon om gradert informasjon er også viktig. Regjeringen har gitt Forsvarsdepartementet i oppdrag å stå for utvikling og drift av Nasjonalt BEGRENSET nett (NBN) og Nasjonalt HEMMELIG nett (NHN) for sentralforvaltningen og andre utvalgte brukere. I tillegg utreder Kommunal- og moderniseringsdepartementet mulighetene for en felles ugradert/lavgradert løsning for alle i det nye regjeringskvartalet. Justis- og beredskapsdepartementet iverksatte i fjerde kvartal 2016 et arbeid med å klargjøre departementenes lokaler til å motta en høygradert IKT-løsning gjennom installasjon av fiberkabler, kryptoutstyr med mer. Arbeidet resulterte i at alle departement kan ta imot en høygradert IKT-løsning så snart en løsning er klar. Foreløpige estimater tilsier at NHN kan være klar til innføring medio 2018.

5.3.2.3 Øvingsvirksomhet

Store, alvorlige hendelser skjer heldigvis sjeldent. Derfor er øvelser, og systematisk læring etter øvelser og hendelser, avgjørende for vår evne til å bedre kunne håndtere hendelser når de inntreffer.

For Justis- og beredskapsdepartementet er det et mål å styrke samhandlingen i beredskaps- og krisehåndteringen, jf. programkategori 06.50. Avklarte ansvarsforhold, god rolleforståelse og gjennomtenkte rutiner er spesielt viktig når hendelsene blir store, og må i størst mulig grad fastsettes utenom kriser. God rolleforståelse skapes gjennom praktisk erfaring, trening, øvelser og refleksjon over egen og andres praksis. Det gjennomføres derfor årlig en omfattende øvingsvirksomhet, og både regjeringen, departementene og sentral krisehåndtering øves.

Øving i regjeringen

Regjeringen og regjeringens sikkerhetsutvalg øver regelmessig, minst en gang i halvåret. Det øves på tematikker innen både beredskap og sikkerhet, herunder gradert kommunikasjon. Dette kommer i tillegg til jevnlig og systematisk kompetanseheving for regjeringskollegiet innen relevante områder innen sikkerhetspolitikk og samfunnsberedskap. Erfaringer og konklusjoner fra øvelsene følges opp. I tillegg øver den enkelte statsråd sammen med sitt departement.

Øving i departementene

Justis- og beredskapsdepartementet kartlegger årlig øvingsvirksomheten til departementene. Kartleggingen for 2016 viser at alle departementene gjennomfører to eller flere øvelser i året. Dette omfatter interne øvelser, sektorvise øvelser og tverrsektorielle øvelser. 13 av 14 departement har deltatt i øvelser som andre har tatt initiativ til. 12 av 14 departement oppgir også at de har en egen øvelsesplan, og 13 av 14 departement svarte de hadde en fast rutine for evaluering av øvelser.

Øvingsmålene som meldes inn omfatter bl.a. å trene/øve kriseorganisasjon, å tydeliggjøre/klargjøre ansvar, å bruke planverk og å håndtere kriser. Etter Justis- og beredskapsdepartementets vurdering er departementenes øvingsmål i stor grad relevante. 13 av 14 departement rapporterer også at øvelsene fører til endringer i planverk eller til andre tiltak.

For å styrke departementenes øvingsvirksomhet ytterligere, har Justis- og beredskapsdepartementet ved Krisestøtteenheten på bakgrunn av kartleggingen igangsatt kompetansehevende tiltak for departementene med vekt på utarbeidelse av styrende øvingsdokumenter, utforming av øvingsmål, og på evalueringsmetode.

Justis- og beredskapsdepartementets kartlegging av departementenes øvingsvirksomhet viser forøvrig til tilsynene med departementenes samfunnsikkerhetsarbeid, hvor det i tredje tilsynsrunde fremgår at ikke alle departement har hatt en tilfredsstillende oversikt over risiko og sårbarhet i egen sektor. Manglende oversikt kan føre til at departementene ikke kan identifisere de mest sentrale øvingsmålene. Justis- og beredskapsdepartementet understreker derfor i sin kartlegging av øvingsvirksomheten viktigheten av at alle departement gjennomfører arbeidet med en helhetlig risiko- og sårbarhetsanalyse for sin sektor. I denne sammenheng er den nye instruksen for departementenes arbeid med samfunnsikkerhet

sentral. Den nye instruksen tydeliggjør, som ovenfor nevnt, kravene til departementenes arbeid, herunder deres øvingsvirksomhet.

Øving i Justis- og beredskapsdepartementet

Justis- og beredskapsdepartementet deltar årlig i flere øvelser. I 2016 omfattet dette:

- Crisis Management Exercise 2016. CMX er en årlig krisehåndteringsøvelse i regi av NATO, der det øves prosedyrer i NATOs krisehåndteringssystem (NCRS) og nasjonalt etter SBS og BFF.
- Gemini 2016: Formålet var å øve og evaluere Forsvarets evne til å støtte politiet i maritime kontra-terror operasjoner for å verne vesentlige nasjonale samfunnsinteresser. Departementene øver samvirke og koordinering bl.a. gjennom bruk av Instruks for Forsvarets bistand til politiet.
- Øvelse Tyr hadde til formål å øve samvirke mellom politiet og Forsvaret, i tråd med bistandsinstruksen, og har som hensikt å styrke samarbeidet mellom politiet og Forsvaret knyttet til fellesoperative ressurser.
- Nasjonal IKT-øvelse 2016 (IKT16) hadde til formål å sette Norge bedre i stand til å håndtere et større IKT-angrep som rammer tverrsektorielt.

I tillegg ble det gjennomført flere varslingsøvelser og tverrsektorielle øvelser for justissektoren, samt andre departementsøvelser. Dessuten etter spørres Justis- og beredskapsdepartementet med underliggende etater som deltakere i andre departementers øvelser. KSE bistår ofte i planlegging og gjennomføring av disse øvelsene. Justis- og beredskapsdepartementet har på bakgrunn av øvingsaktiviteten og evaluering av denne laget en detaljert plan med oppfølgingspunkter, ansvarsfordeling og tidsfrister for oppfølging.

5.3.3 Justis- og beredskapsdepartementets undersøkelse, vurdering og oppfølging

For å undersøke nærmere hvilke evne departementene har til å håndtere kriser, har Justis- og beredskapsdepartementet innhentet informasjon om bl.a. følgende forhold:

- Departementenes evne til å avdekke tilspisede situasjoner, og avgjøre om situasjonen skal håndteres gjennom ekstraordinære beslutningsstrukturer.
- Om departementene har identifisert og opplært personell som skal delta i ledelsen og håndtering av en krise.

- Om departementene har et oppdatert, dokumentert og øvet beredskapssystem, og om det gjennomføres systematiske beredskapsøvelser.
- Hvilke kommunikasjonssystemer som skal benyttes under krisehåndteringen, og om disse testes.
- Hvilke tilsyn som er ført med virksomheten de senere år, og om eventuelle avvik er tilfredsstillende fulgt opp.

Samtlige departement rapporterer å ha egnede mekanismer for å identifisere tilspisede situasjoner og for å vurdere om situasjonen må behandles gjennom ekstraordinær beslutningsstruktur som stab eller forsterket linje. Personell som skal delta i kriseledelsen er identifisert og har fått nødvendig opplæring. Samtlige departement har også identifisert hvilke eksterne aktører som må involveres under en krise, og det er etablert arenaer for samhandlingen med disse.

Samtlige departement rapporterer å ha oppdaterte og dokumenterte beredskapssystemer som øves regelmessig, jf. også gjennomgang av departementenes øvingsvirksomhet ovenfor. Departementene arbeider også for å gjøre oppfølging av funn fra øvelser og hendelser mer systematisk.

Departementene rapporterer å ha identifisert de kommunikasjonsløsninger som skal brukes under kriser, og disse testes regelmessig.

Det føres tilsyn med samtlige departement. På vegne av Justis- og beredskapsdepartementet har DSB i tre runder siden oppstarten i 2001 ført tilsyn med samtlige departements samfunnsikkerhetsarbeid (med unntak av Forsvarsdepartementet som ikke er omfattet av tilsynsordningen). Nasjonal sikkerhetsmyndighet fører tilsyn med samtlige departement etter sikkerhetsloven. I tillegg har Riksrevisjonen gjennomført forvaltningsrevisjon med utvalgte departement. Tilsyn og revisjon er viktige virkemidler for å sikre etterlevelse av regelverk, og for å gi informasjon om iverksettelse og virkninger av offentlige tiltak.

Samlet sett vurderer Justis- og beredskapsdepartementet, på bakgrunn av den innsamlede informasjonen, at departementene har evne til å håndtere kriser der krisehåndteringen løftes til sentralt nivå. Sentralt for denne vurderingen er:

- Etableringen av Sivilt situasjonssenter (KSE) i Justis- og beredskapsdepartementet, som sammen med Forsvarsdepartementets situasjonssenter (SITSEN) og Utenriksdepartementets operasjonssenter er vesentlige bidrag til krisehåndteringen.

- Pågående utrulling av nye kommunikasjonsløsninger til bruk under kriser.
- Den omfattende øvingsvirksomheten i departementene. Denne er en forutsetning for å lære å håndtere hendelser i og med at hendelser inntreffer sjelden. Det er etter Justis- og beredskapsdepartementets vurdering en positiv trend i departementenes beredskapsarbeid generelt og i deres øvingsaktivitet, jf. omtale ovenfor og programkategori 06.50 punkt 4.3.1.
- Departementenes arbeid for å kunne identifiseres hendelser, ha oppdatert planverk, utpeke og trene nøkkelpersonell, samt teste kommunikasjonsløsninger.

Justis- og beredskapsdepartementet vektlegger i tillegg det arbeid som er gjort for å sikre skjermingsverdige objekter i sivil sektor og arbeidet knyttet til informasjonssikkerhet (jf. programkategori 06.50).

Evnen til å kunne håndtere alvorlige hendelser må imidlertid kontinuerlig fornyes og videreutvikles. Det krever oppdatert kunnskap om forhold som kan påvirke håndteringsevnen når hendelser først inntreffer. Justis- og beredskapsdepartementet vil fremheve følgende arbeid som særlig relevant for å opprettholde og videreutvikle håndteringsevnen:

- Et godt og oppdatert beredskapsplanverk. I 2017 gjennomgår SBSen et utvidet revisjon, med tilpassing til NATOs reviderte NCRSM (NATO Crisis Response System Manual).
- Variert, målrettet og jevnlig øvingsvirksomhet. I tillegg til øving i regjeringen og departementenes egne øvelser, vil det de kommende årene bli gjennomført en rekke større øvelser som vil involvere departementene i varierende grad. Disse vil gi verdifull trening i ulike sider ved krisehåndteringen.

- Systematisk oppfølging av læring etter øvelser og hendelser. Dette er en forutsetning for god læring. Regjeringen innførte i forbindelse med Meld. St. 10 (2016–2017) *Risiko i et trygt samfunn* nye krav til systematisk oppfølging av funn fra øvelser og hendelser. Disse implementeres nå, og det utvikles veiledningsmateriell.
- Videre utrulling av nye kommunikasjonsløsninger, herunder gradert samband Nasjonalt BEGRENSET nett (NBN) og Nasjonalt HEMMELIG nett (NHN) (jf. omtale ovenfor).
- Oppfølging av ny instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet (fastsatt av Justis- og beredskapsdepartementet 1. september 2017). Instruksen tydeliggjør en rekke krav som er relevant for departementenes evne til å forebygge og håndtere hendelser. Blant disse er krav til oversikt over risiko og sårbarhet i egen sektor, krav til å ivareta ansvaret for krisehåndtering innenfor egen sektor, å utvikle og vedlikeholde planverk for håndtering av uønskede hendelser, og for målrettet øvingsvirksomhet og systematisk oppfølging av funn fra øvelser og hendelser. Instruksen tydeliggjør også ansvaret til departement med hovedansvar for kritiske samfunnsfunksjoner, herunder at det utarbeides og vedlikeholdes risiko- og sårbarhetsanalyser for de kritiske samfunnsfunksjonene som departementet har et hovedansvar for. Det stilles også krav om at det skal planlegges og gjennomføres felles øvelser, samt at disse evalueres og at læringspunkter følges opp.

Tilsyn etter Instruks for departementenes arbeid med samfunnssikkerhet, og NSMs tilsyn etter sikkerhetsloven, vil være viktig virkemiddel i oppfølgingen av de vurderinger som her er gjort.

6 FNs bærekraftsmål – rapportering

FNs bærekraftsmål nr. 5: Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling.

Delmål 5.2 omhandler avskaffing av alle former for vold mot jenter og barn.

Norge har utfordringer knyttet til vold i nære relasjoner og vold og seksuelle overgrep mot barn. Regjeringen prioriterer arbeidet med å forebygge og avdekke vold og seksuelle overgrep, blant annet gjennom implementeringen av tiltakene i en rekke handlingsplaner på feltet. Dette gjelder *Handlingsplan mot vold i nære relasjoner (2014–2017)*, *Et liv uten vold, tiltaksplan for å forebygge og motvirke vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom*, *En god barndom varer livet ut (2014–2017)* og *Handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*. En egen handlingsplan for å forebygge og bekjempe voldtekt vil bli lagt frem i løpet av 2018. Barne- og likestillingsdepartementet, Justis- og beredskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet samarbeider tett i dette arbeidet. Regjeringen følger opp vedtak i Stortinget og la høsten 2016 fram en opptrappingsplan som skal medvirke til å redusere forekomsten av vold i nære relasjoner og styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep. Se også Barne- og likestillingsdepartementets budsjettproposisjon.

FNs bærekraftsmål nr. 16: Fremme fredelige og inkluderende samfunn for bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Delmålene faller i stor grad sammen med nasjonale prioriteringer og policy. Styrking av den internasjonale innsatsen er i tråd med norske interesser. Arbeidet mot vold og overgrep er organisert gjennom flere tverrdepartementale handlingsplaner for å dekke alle former, herunder tvangsekteskap, kjønnslemlestelse, overgrep mot barn og vold og overgrep i parforhold. En egen handlingsplan mot menneskehandel ble lagt frem høsten 2016.

Norge har svært få voldsrelaterede dødsfall i internasjonal målestokk. I norsk kriminalomsorg

er det et konstant fokus på forebygging og bekjempelse av vold.

Grunnloven beskytter grunnleggende rettigheter og sikrer rettsstaten ved at inngrep overfor private må ha hjemmel i lov, likhet for loven og rett til en uavhengig domstol. Forvaltningsloven ivaretar rettssikkerhet gjennom lovverket. Offentlighetsloven og miljøinformasjonsloven sikrer enhver rett til innsyn. Samene har som urfolk rett til å bli konsultert i saker som kan få direkte betydning for dem.

Innsatsen mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger står sentralt for oppfyllelse av delmålet. Hvitvaskingsforbrytelser er rangert øverst på ØKOKRIMs risikovurdering 2015–2016. For å styrke kunnskapen på området, er det i 2017 publisert en egen risikovurdering om hvitvasking og terrorfinansiering. I 2017 har regjeringen også lansert en strategi mot hvitvasking og terrorfinansiering. Tverrgående tiltak skal styrke innsatsen med å forebygge, avdekke og iredreføre hvitvasking. Forslag til ny hvitvaskingslov har vært på høring i 2017, og ny lov vil implementere vesentlige deler av standardene til Financial Action Task Force (FATF) og EUs fjerde hvitvaskingsdirektiv. Inndragning av utbytte fra straffbare handlinger er en høyt prioritert aktivitet, og de senere år har vi sett en positiv trend i så måte. Nye tiltak er likevel nødvendige, og blant forslagene til vurdering er en modell med sivilrettslig inndragning av formuesgoder, utenfor straffesak.

Innsatsen mot ulovlige pengestrømmer må skje gjennom internasjonalt samarbeid, både strategisk og operativt. Internasjonalt samarbeid på etterretnings- og etterforskningsstadiet er høyt prioritert. Norge fortsetter også å ha en aktiv deltakelse i relevante internasjonale fora, særlig FATF og FN, for å bidra til internasjonal regelverks- og normutvikling innen anti-hvitvasking og inndragning av utbytte. Som gjesteland i G20 i 2017 har Norge også frontet innsatsen mot ulovlige pengestrømmer i dette forumet.

Regjeringen gjennomførte et nasjonalt og tidsavgrenset våpenamnesti i perioden fra 1. mars til og med 31. mai 2017. Ordningen med våpenamnesti innebærer at personer som selv melder fra

til politiet om besittelse av uregistrerte skytevåpen, ikke risikerer straff for ulovlig våpenbesittelse. I dette våpenamnestiet ble det innlevert 8 066 skytevåpen til politiet.

Norges politikk om nulltoleranse for korrupsjon ligger fast, og internasjonale oversikter viser at Norge er blant de minst korrupte landene i verden. Det er likevel klart at korrupsjon er et sam-

funnsproblem også i Norge, og trussel- og risikovurderinger viser problemet er særlig omfatter bestikkelser i noen utsatte bransjer i privat sektor. Kriminalitets- og sikkerhetsundersøkelsen i Norge (Krisino-undersøkelsen) fra 2015 viser bl.a. at kun mellom to og tre pst. av respondene svarer bekreftende på om man kjenner til at noen har forsøkt å tilby bestikkelser.

7 Mål for integrering

Hovedmålet for integreringspolitikken er at alle som bor i Norge, skal få bruke ressursene sine og bidra til fellesskapet. Et godt kunnskapsgrunnlag og tilgang til relevant informasjon om innvandrere og deres barn er en forutsetning for god politikkutvikling på integreringsområdet. Dette er målet for ordningen *Mål for integrering*. Tallgrunnlaget gir grunnlag for videre analyser og politikkutvikling.

Alle departementene har et selvstendig ansvar for å gi innvandrere like muligheter, retter og plikter på sitt område, og for å bidra til at målene i integreringspolitikken blir nådd. JD har et overordnet ansvar for å samordne regjeringens integreringspolitikk. En jevnlig rapportering på sentrale indikatorer på området er viktig for at JD kan ivareta samordningsrollen på en god måte, men også for at fagdepartementene kan ivareta sitt sektoransvar.

Mål for integrering gir kunnskap om innvandreres deltagelse i arbeid og utdanning, og om levekår og deltagelse i samfunnet. Bildet er ikke fullstendig, og det kan være flere årsaker til at situasjonen endrer seg i positiv eller negativ retning. Det er ulike grunner til at personer har innvandret til Norge. Det er folk som kommer fra EØS-land for å arbeide, eller folk som kommer på grunn av krig og forfølgelse i hjemlandet. Andre kommer for å leve sammen med familien som bor i Norge. Det er gamle og unge, noen har bodd i Norge i kort tid, andre i mange år, noen har høy utdanning, andre mangler skolegang. Det er derfor stor variasjon i resultater i statistikken for personer som inngår i definisjonen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

Indikatorene i ordningen er delt inn i fire temaområder: arbeid og sysselsetting; utdanning og kvalifisering; levekår; frivillig virksomhet og deltagelse. De er valgt fordi de også er relevante for politikkutviklingen i departementene. Rapporteringen vil bidra til at det utvikles mer målrettede tiltak som kan rette opp uønskede skjevheter og snu uønsket utvikling på spesifikke områder.

Tilgangen til statistikk endrer seg stadig, og indikatorene er derfor under utvikling. Kilden for statistikken er i all hovedsak Statistisk sentralbyrå dersom ikke annet er angitt.

7.1 Arbeid og sysselsetting¹⁵

7.1.1 Sysselsetting

Etter EØS-utvidelsen for vel ti år siden har Norge i flere år vært blant de landene i EØS-området med høyest innvandring (relativt til befolkningen). Arbeidsinnvandrere fra geografisk nærliggende områder har vært den største innvandrergruppen i denne, og Polen har i alle i disse årene vært det største avsenderlandet.

Både det siste året og i perioden etter EØS-utvidelsen står sysselsettingsutviklingen blant innvandrere i kontrast til utviklingen i majoritetsbefolkningen. Antall sysselsatte innvandrere har økt, mens antall sysselsatte i majoritetsbefolkningen har gått noe tilbake.¹⁶ Det siste året, fra 2015 til 2016, ble det 13 000 flere sysselsatte innvandrere, mens antall sysselsatte i majoritetsbefolkningen gikk tilbake med 8 000 personer. Over 390 000 innvandrere var sysselsatte i 2016 – 60 pst. flere enn i 2008. All netto sysselsettingsvekst etter 2008 har kommet blant innvandrere.¹⁷

Den høye innvandringen til Norge etter EØS-utvidelsen har gitt flere arbeidsmarkedsmessige utfordringer. Utsatte grupper på arbeidsmarkedet har fått merke økt konkurranse om ledige stillinger. Det er påvist at arbeidsinnvandrere har fortrengt grupper i majoritetsbefolkningen, særlig ungdom i storbyene og personer med svak yrkeskompetanse. Også tidligere ankomne innvandrere fra Asia og Afrika har merket økt konkurranse fra arbeidsinnvandrere.

Mange innvandrere mistet jobben rett etter finanskrisen i 2008. I den etterfølgende perioden, fram til 2014, tok imidlertid sysselsettingen seg

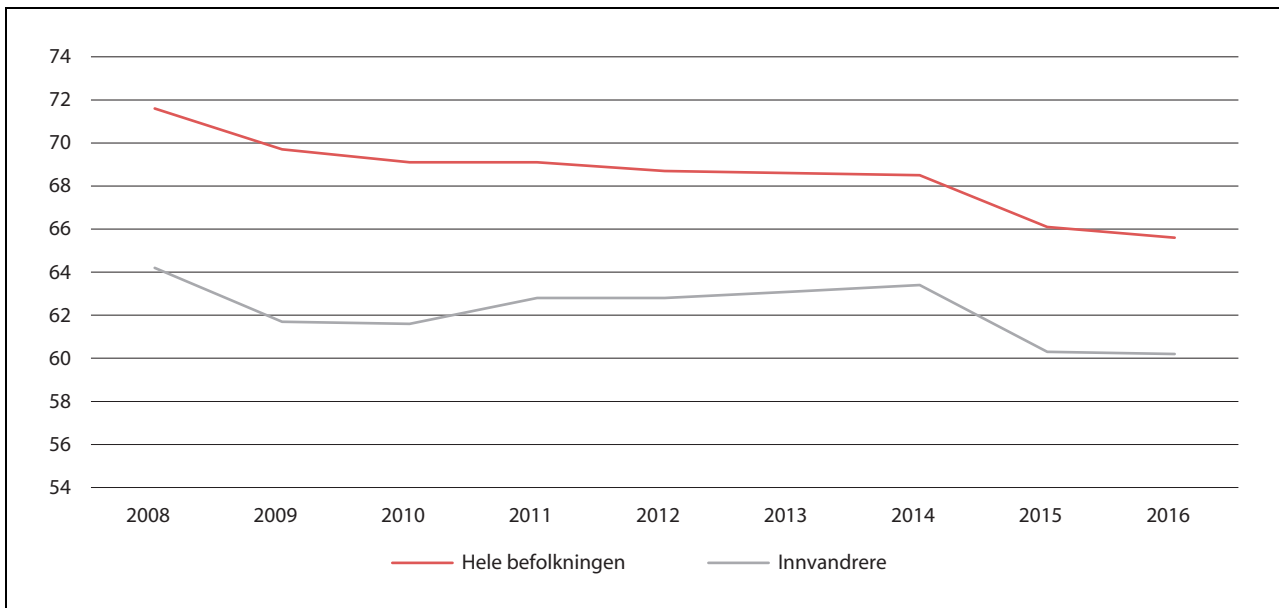
¹⁵ Registerbasert sysselsettingsstatistikk er fra og med 2015 basert på et nytt datagrunnlag fra lønnstakere. Dette innebærer et brudd i tidsserier for indikatorer som baserer seg på denne statistikken, og tallene for 2015 er ikke direkte sammenlignbare med tall fra tidligere år. Det er dermed vanskelig å si noe om utviklingen sammenlignet med tidligere år.

¹⁶ Brudd i statistikken mellom 2015 og 2016 gjør det imidlertid vanskelig å tallfeste endringene i denne perioden.

¹⁷ Register basert sysselsetting, SSB.

klart mer opp blant innvandrere enn i majoritetsbefolkningen. Det har således vært en klar konvergens i sysselsettingsratene blant innvandrere og i majoritetsbefolkningen, se figur 7.1. I 2008

var sysselsettingsraten blant innvandrere 8,2 prosentpoeng lavere enn i majoritetsbefolkningen. I 2016 var denne forskjellen redusert til 6,5 pst.

Figur 7.1 Sysselsetting, 2008–2016

Mens sysselsettingen blant befolkningen i alt lå på 65,6 pst. i aldersgruppen 15–74 år i 4. kvartal 2016 – og på om lag 66,7 pst. blant befolkningen eksklusive innvandrere (samme aldersgruppe) – var tilsvarende andel 5,4 prosentenheter lavere blant innvandrere.

Dagens sysselsettingsrater er sterkt påvirket av de aktuelle gruppenes sammensetning med hensyn til alder, kjønn, botid og landbakgrunn. I perioder med høy tilstrømning av flyktninger vil det for eksempel være en tendens til at sysselsettingsraten i gruppen som helhet faller, fordi det tar tid før de nyankomne kommer i arbeid.¹⁸

Det er ifølge Frischsenteret et tydelig konjunkturmønster i den innledende integrasjonsprosessen,

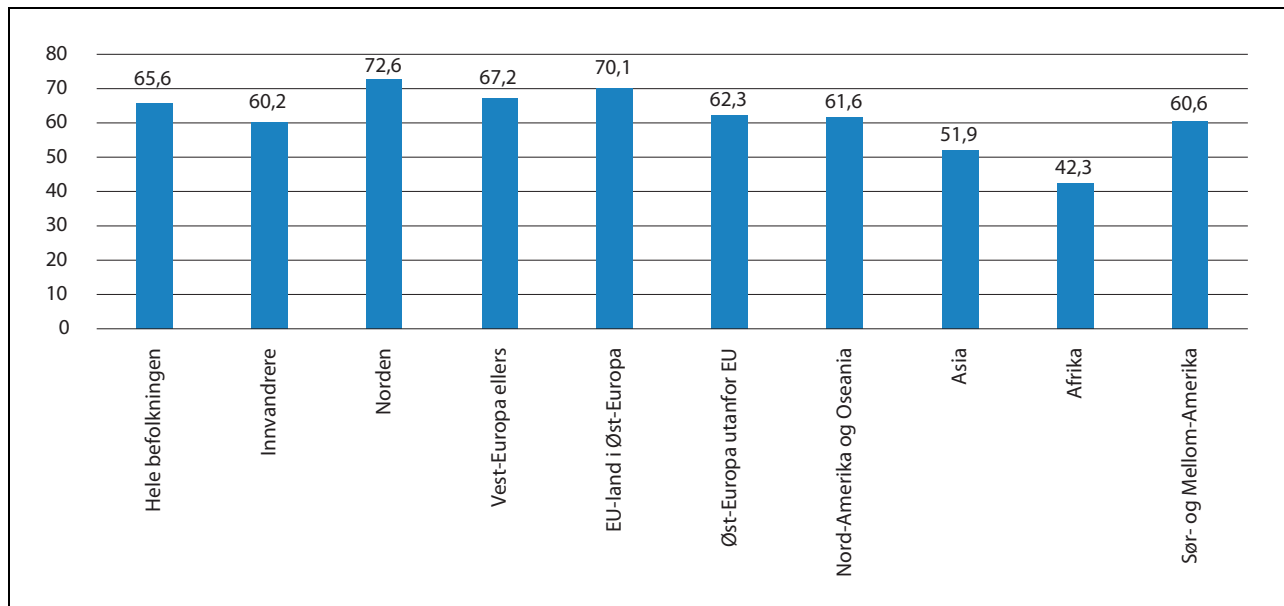
der det tar kortere tid å komme i arbeid jo bedre konjunktursituasjonen er i Norge. Dette reflekterer at arbeidsmulighetene for innvandrere generelt sett er vesentlig mer konjunkturfølsomme enn de tilsvarende mulighetene for norskfødte.¹⁹

Landbakgrunn

Det er store forskjeller i sysselsetting mellom de ulike innvandrergroppene, se figur 7.2. Innvandrere med bakgrunn fra Vest-Europa, Nord-Amerika m.fl. og EU-land i Sentral- og Øst-Europa har høyere sysselsettingsandeler enn innvandrere fra bl.a. Asia og Afrika.

¹⁸ Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet. *Søkelys på arbeidslivet*. Nr. 3, 2016, Årgang 33

¹⁹ Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet. *Søkelys på arbeidslivet*. Nr. 3, 2016, Årgang 33

Figur 7.2 Sysselsetting blant innvandrere etter landbakgrunn, 2016

Disse forskjellene har vært nokså stabile og uavhengig av konjunktorene på arbeidsmarkedet. Innvandrere fra Vest-Europa, Nord-Amerika m.fl. og EU-land i Sentral- og Øst-Europa domineres av arbeidsinnvandrere og familieinnvandrere til arbeidsinnvandrere eller øvrig befolkning. Innvandrergруппene fra Asia og Afrika består i større grad av flyktninger, og en del av dem har relativt kort botid i Norge.

Frischsenteret finner at personer som har kommet som asylsøkere eller familieinnvandrere gjennomgående har vesentlig høyere sysselsetningsrater og lavere uførerater enn overføringsflyktninger.²⁰ Det er rimelig å anta at dette primært er et seleksjonsfenomen. Ved utvelgelse av overføringsflyktninger har man i noen større grad ønsket å prioritere flyktninger med spesielle behov for hjelp, samtidig som det har vært lagt vekt på forutsetninger for å kunne integreres i Norge. Det er grunn til å tro at overføringsflyktninger har færre ressurser enn flyktninger med opphold etter asylsøknad som har tatt seg til Norge på egenhånd. Familieinnvandrere til andre enn flyktninger har klart høyere sysselsetningsandeler enn familieinnvandrere til flyktninger. Dette henger blant annet sammen med at utdanningsnivået til flyktninger og deres familieinnvandrere hittil har vært lavere enn blant andre innvandrere. Videre er det slik at

flyktingers medbrakte utdanning og kompetanse i liten grad verdsettes i det norske arbeidsmarkedet.²¹

Botid

Botid betyr mye for integreringen i arbeidslivet. Med lengre botid høynes sysselsetningsnivået i de fleste innvandrergруппer. Forskjellene grupпene imellom utjevnes likevel ikke. Også blant afrikanske innvandrere med botid på over ti år er sysselsetningsandelen lav. Det er ikke mange flyktninger som er sysselsatt de første par årene i landet, noe som bl.a. skyldes deltakelse i introduksjonsprogrammet. Sysselsetningsandelen blant flyktninger øker derimot mye de første fem-sju årene etter ankomst, både blant menn og kvinner, men deretter flater sysselsetningsratene ut eller går til dels ned. Mannlige flyktninger opplever en noe raskere økning i sysselsetting med økende botid enn kvinner. Mennene oppnår et høyere sysselsetningsnivå enn kvinner før utflating eller eventuell nedgang. Det er klare indikasjoner på fallende tendens etter om lag 7–10 års opphold i Norge. Dette mønsteret er særlig tydelig for menn. Gjennomsnittsalderen i denne fasen av integreringsprosessen er godt under 40 år, og dermed klart lavere enn den vanligvis forbinder med høy risiko for uttrekning

²⁰ Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet. *Søkelys på arbeidslivet*. Nr. 3, 2016, Årgang 33

²¹ NOU 2017: 2 *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser ved høy innvandring*

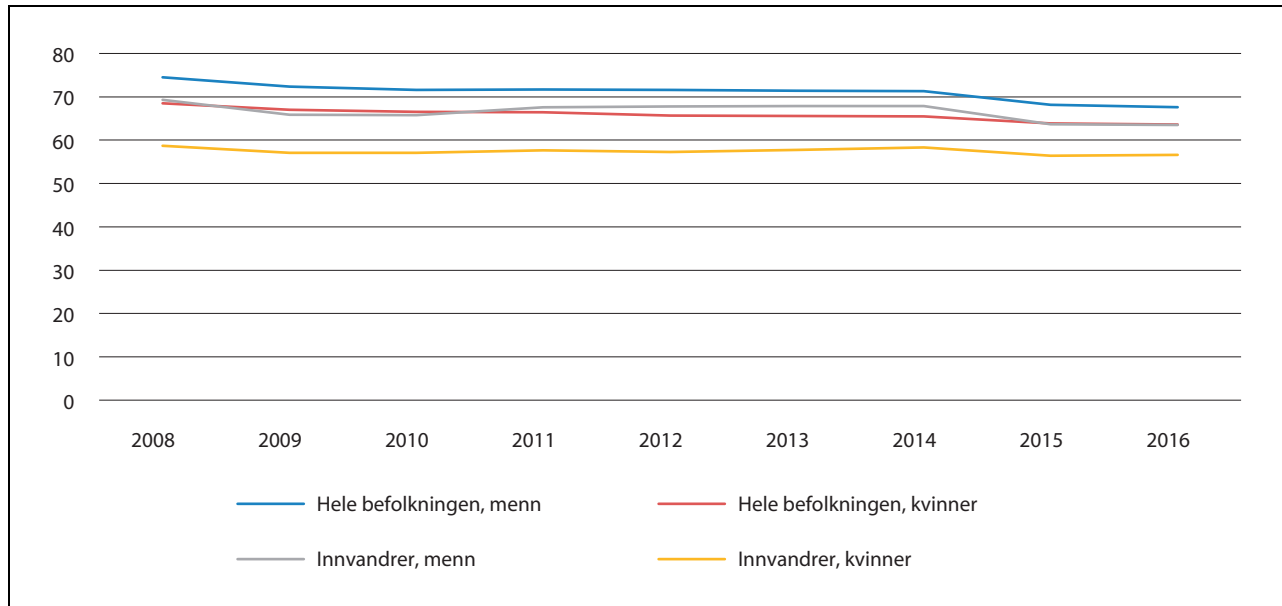
fra arbeidslivet.²² Det finnes ikke et klart svar på hva dette skyldes.

Kjønn

Blant innvandrere i alt hadde menn enn sysselsettingsandel på 63,5 pst. og kvinner 56,6 pst., som

²² Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet. *Søkelys på arbeidslivet*. Nr. 3, 2016, Årgang 33

utgjør en forskjell på 6,9 prosentpoeng. Tilsvarende differanse i befolkningen ellers var på 3,6 prosentpoeng, der andel for menn var 68,5 pst. og for kvinner 64,9 pst. Kjønnforskjellene er særlig store blant innvandrere fra Afghanistan, Pakistan, Somalia og Tyrkia. Blant innvandrere fra Bosnia-Hercegovina, Chile, Etiopia, Filippinene og Serbia er kjønnforskjellene om lag som i majoritetsbefolkningen.

Figur 7.3 Sysselsetting fordelt på kjønn, 2008–2016

Alder

Sysselsettingen variere mye med alder. I alderspopulasjonen til SSBs arbeidsmarkedsstatistikk, som er 15–74 år, er det en forskjell i sysselsetting på 6,5 prosentpoeng mellom majoriteten og innvandrere. Ser man på aldersgruppen 15–66 år vil denne forskjellen bli større, 11,3 prosentpoeng. I den mest yrkesaktive aldersgruppen mellom 25 og 54 år som utgjør tre fjerdedeler av innvandrerne, er forskjellen på hele 16,4 prosentpoeng.

Gjennomsnittsalderen blant innvandrere fra EU-land i Øst-Europa er lavere enn i majoritetsbefolkningen. Det trekker sysselsettingsraten opp i denne gruppen.

Norskfødte

Sysselsettingsraten blant norskfødte med innvandrerforeldre befinner seg mellom innvandrere og majoritetsbefolkningen. Norskfødte med innvandrerforeldre er fortsatt en ganske ung og relativt liten befolkningsgruppe. Omtrent halvparten

av de norskfødte som er med i statistikken til SSB (15–74 år), er under 23 år. Mange er under utdanning og utenfor arbeidsstyrken. I den mest yrkesaktive aldersgruppen, 30–39 år, er sysselsettingsraten 7 prosentpoeng over nivået for innvandrere i samme aldersgrupper, men samtidig 9 prosentpoeng under nivået for majoritetsbefolkningen.

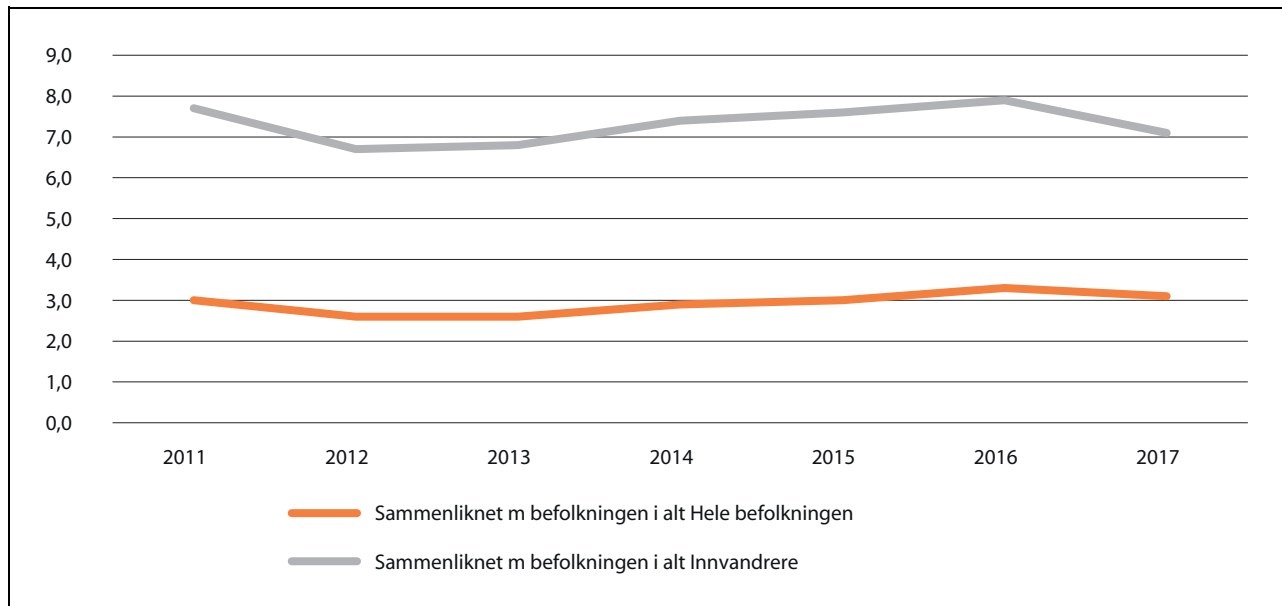
7.1.2 Arbeidsledighet

Den samlede arbeidsledigheten har hatt et noe høyere nivå de siste par årene enn tidligere på grunn av utviklingen på arbeidsmarkedet. Oljeprisfallet i 2014 har medført store omstillinger på arbeidsmarkedet og lavere etterspørselen etter arbeidskraft. I denne perioden har vi også sett at *arbeidsinnvandringen* har falt. Det er grunn til å tro at arbeidsinnvandringen er følsom for etterspørselen etter arbeidskraft i Norge. Samtidig som arbeidsinnvandringen har falt, har den humanitære innvandringen (*flukt*) økt. *Familieinnvandringen* har holdt seg mer stabil over tid,

og denne innvandringskategorien var den største i 2016.

Arbeidsledigheten blant innvandrere er langt høyere enn i majoritetsbefolkningen. De nyeste tallene viser en registret ledighet blant innvandrere på 7,1 pst. mot 2,3 pst. i befolkningen eksklu-

sive innvandrere (regnet som andel av bosatte). Dette var en nedgang på 0,7 prosentpoeng fra samme tid året før. For resten av befolkningen var nedgangen på tilsvarende tid bare 0,1 prosentpoeng. Det har på samme tid vært en økning blant innvandrere som deltar på arbeidsmarkedstiltak.

Figur 7.4 Arbeidsledighet, 2011–2017

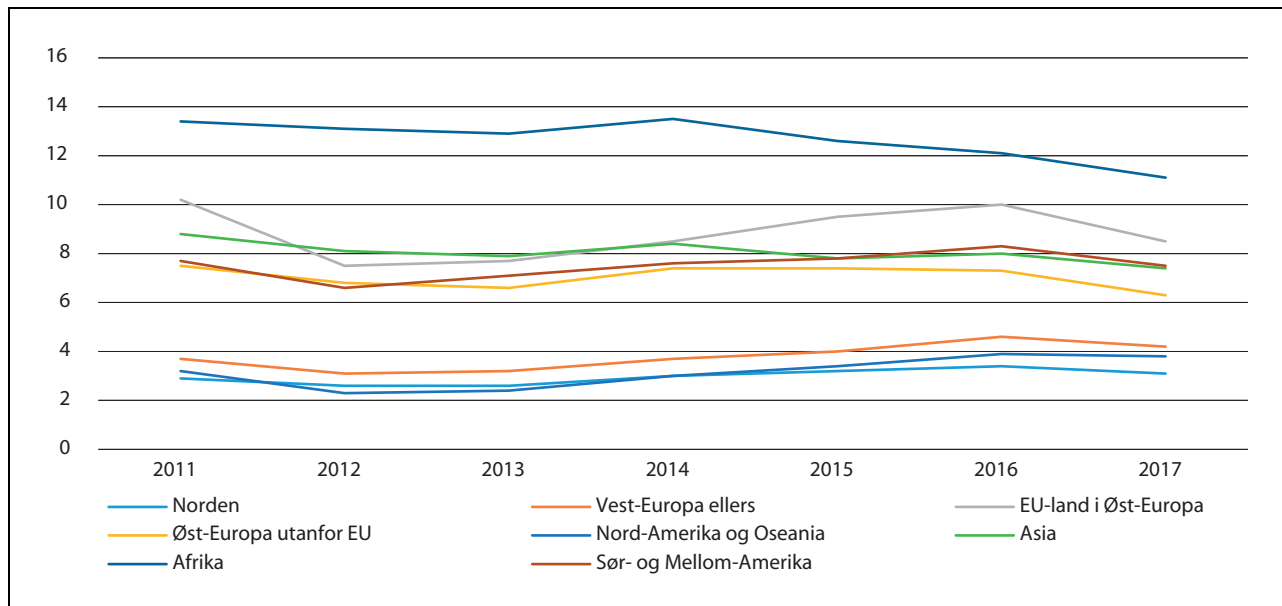
Landbakgrunn

Afrikanske innvandrere er fortsatt gruppen med høyest ledighet på 11,1 pst., se figur 7.5. Dette er også en innvandrergroupe med stor andel flyktninger. Mange voksne flyktninger har et kompetansenivå som ligger vesentlig under gjennomsnittet i majoritetsbefolkningen, og Norge har et arbeidsmarked med høye kompetansekrav. Det ser også ut til at innvandreres medbrakte kompetanse blir lite verdsatt i det norske arbeidslivet. Sysselsettingen blant flyktninger i Norge er langt høyere for dem som har norsk skolegang.²³ Det er større forskjell i sysselsetting etter utdan-

ningsnivå for flyktninger som har utdanning utelukkende fra utlandet. Sysselsettingsgapet er da på rundt 20–30 prosentpoeng. Sysselsettingsgapet mellom flyktninger og den øvrige befolkningen er imidlertid redusert til under ti prosentpoeng når vi ser på dem som har videregående opplæring eller høyere utdanning fra Norge.²⁴

²³ Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet. *Søkelys på arbeidslivet*. Nr. 3, 2016, Årgang 33

²⁴ NOU 2017: 2 *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser ved høy innvandring*

Figur 7.5 Arbeidsledighet etter landbakgrunn, 2011–2017

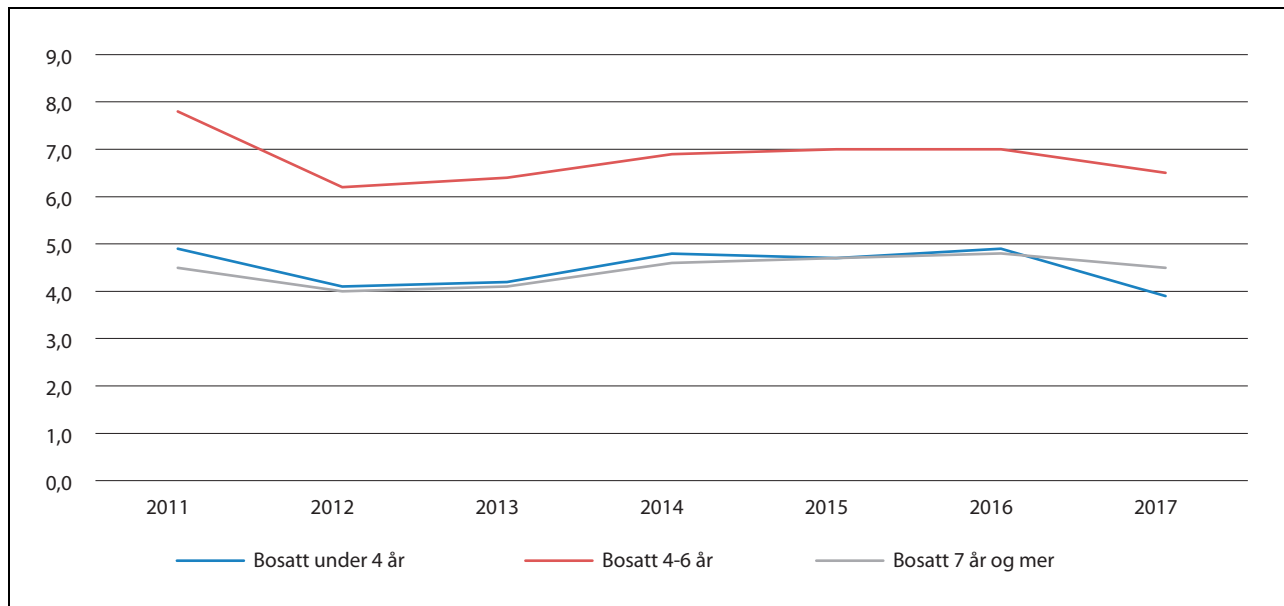
Innvandrere fra EU-landene i Øst-Europa hadde nest høyest ledighet med 8,5 pst. i 1. kvartal 2017. Arbeidsledigheten blant innvandrere fra EU-land i Sentral- og Øst-Europa var litt høyere enn for befolkningen uten innvandrerbakgrunn i perioden 2006–2008. Den økte imidlertid kraftig under og til dels rett etter finanskrisen. Ledigheten i gruppen gikk ned igjen etter noen år, men kom aldri helt ned til nivået før finanskrisen. Ledigheten for denne gruppen har siden holdt seg på et betydelig høyere nivå enn for befolkningen uten innvandrerbakgrunn. Forskjellen i ledighet mellom disse nevnte EU-landene og den øvrige befolkningen kan tilskrives forskjeller i ansiennitet, alder, yrke og næring. Dette tyder på at innvandrerne var mer utsatt for arbeidsledighet under finanskrisen,

fordi de jobbet i yrker som var konjunkturutsatte, og hadde kort arbeidserfaring i Norge.²⁵

Botid

Arbeidsledigheten er størst blant dem som har vært bosatt i Norge mellom 4–6 år, der ledigheten var 6,5 pst. første kvartal 2017, se figur 7.6. Denne gruppen har hatt en nedgang på 0,5 prosentpoeng fra samme tid året før. De som har vært bosatt inntil 4 år hadde en nedgang på ett helt prosentpoeng, mens gruppen som har vært bosatt mer enn 7 år hadde en nedgang på bare 0,3 prosentpoeng.

²⁵ NOU 2017: 2 *Integrasjon og tillit. Langsiktige konsekvenser ved høy innvandring*

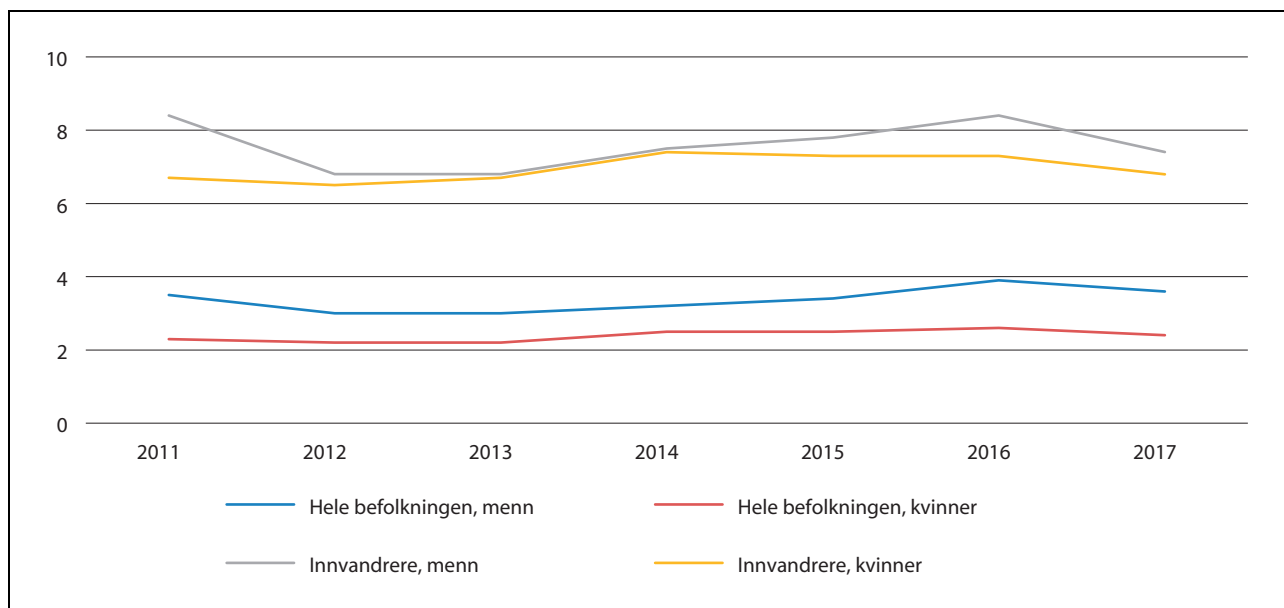

Figur 7.6 Arbeidsledighet etter botid, 2011–2017

Kjønn

Tallene viser at det er litt høyere ledighet blant innvandrermenn, 7,4 pst., enn innvandrerkvinner, 6,8 pst. i første kvartal 2017. I befolkningen i alt er det også mennene som har høyest ledighet med 3,6 pst. mot 2,4 pst. blant kvinnene, se figur 7.7.

ner, 6,8 pst. i første kvartal 2017. I befolkningen i alt er det også mennene som har høyest ledighet med 3,6 pst. mot 2,4 pst. blant kvinnene, se figur 7.7.

Figur 7.7 Arbeidsledighet blant menn og kvinner, 2011–2017

Norskfødte

Det er lavere arbeidsledighet blant norskfødte med innvandrerforeldre enn blant innvandrere. Det var registrert 1 174 ledige norskfødte med innvandrerforeldre 1. kvartal 2017, der flertallet var i alderen 15–29 år. Dette utgjorde en andel

ledige på 4,1 pst. i denne gruppen. Til sammenlikning var den registrerte ledigheten på 8,2 pst. blant innvandrere og 3,2 pst. i befolkningen ellers i aldersgruppen 15–29 år.

Både norskfødte med innvandrerforeldre og de i befolkningen uten innvandrerbakgrunn i alderen 15–29 år hadde en nedgang på 0,7 pro-

sentpoeng i forhold til 1. kvartal i fjor, mens ledigheten gikk ned med 1 prosentpoeng blant innvandrerne i samme alder.

7.2 Utdanning og kvalifisering

Barnehagen er en viktig arena for inkludering og språkutvikling. Undersøkelser fra SSB og Fafo²⁶ viser at gratis kjernetid har hatt god effekt tidligere, bl.a. en økning på 15 pst. i barnehagedeltakelsen for fire- og femåringer med innvandrerbakgrunn. Barn med innvandrerbakgrunn fra bydeler som hadde tilbud om gratis kjernetid i barnehage, skårer bedre på kartleggingsprøver i lesing og regning på både 1., 2. og 3. trinn sammenlignet med barn med innvandrerbakgrunn fra bydeler som ikke hadde tilbud om gratis kjernetid. For barn uten innvandrerbakgrunn er det ingen forskjell. Barnehagedeltakelsen for barn definert som minoritetsspråklige ligger fortsatt lavere enn for øvrige barn: 79,4 pst. mot 93,8 pst. av øvrige barn i 2016. For fire- og femåringer er ikke forskjellen i deltakelse stor, men den er større jo yngre barna er.

En samlet vurdering av indikatorene for grunnopplæringen viser at både norskfødte med innvandrerforeldre og barn, unge og voksne som selv har innvandret opplever utfordringer i møte med utdanningssystemet. Noen forskjeller mellom norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige elever for noen indikatorer er stabile eller øker over tid. Dette gjelder for eksempel andelen som får læreplass. Når det gjelder andelen elever på de to laveste mestringsnivåene på nasjonale prøver, er det fortsatt stor avstand mellom både elever som selv har innvandret, norskfødte elever med innvandrerforeldre og øvrige elever. Blant personer i aldersgruppen 16–25 år er det over dobbelt så stor andel av innvandrere som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført og bestått videregående opplæring, sammenlignet med norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige. Denne forskjellen har økt noe over tid, og spesielt hos mennene.

Samtidig er det også positive trekk. Ser vi på antall grunnskolepoeng, er avstanden mellom norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige elever liten, og norskfødte jenter med innvandrerforeldre får flere grunnskolepoeng enn gutter

uten innvandrerbakgrunn. Avstanden mellom de som selv har innvandret og øvrige elever er større, men det har vært en liten, positiv utvikling de tre siste årene både hos innvandregutter og innvandrerjenter.

Det har vært en svak positiv utvikling når det gjelder gjennomføring i videregående opplæring for alle elever, og de norskfødte elevene med innvandrerforeldre har også nærmet seg de øvrige elevene noe de siste årene. De norskfødte jentene med innvandrerforeldre hadde sammen med jenter uten innvandrerbakgrunn i 2016 høyest gjennomføringsgrad av alle. Elever som selv har innvandret har hatt en svak bedring i gjennomføring de siste tre årene, men ligger fremdeles langt etter både norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige. Alderen når en kommer til landet betyr mye for om en innvandrer klarer å fullføre og bestå. Det har likevel vært en positiv utvikling de siste tre årene når det gjelder fullføring for elever som kom til landet i videregående alder.

Vi ser imidlertid at elever med innvandrerbakgrunn har vanskeligere for å få lærekontrakt eller bli tatt opp som lærekandidat sammenlignet med øvrige elever, og dette viser seg å være nesten like vanskelig for norskfødte med innvandrerforeldre som det er for innvandrere. Når det gjelder de som tar videregående opplæring som voksne, er andelen med innvandrerbakgrunn som fullfører og består en del lavere enn for øvrige voksne. Samtidig har det vært en positiv utvikling over tid; både menn og kvinner med innvandrerbakgrunn, 25 år og eldre, fullfører og består i større grad enn for tre år siden.

Det er store variasjoner blant elever med innvandrerbakgrunn. Det er også betydelige variasjoner etter landbakgrunn. Mange oppnår like gode eller bedre resultater enn gjennomsnittet for alle elever. Mange elever med innvandrerbakgrunn har også store ambisjoner om høy utdanning.²⁷ Tilbøyeligheten til å ta høyere utdanning øker generelt i befolkningen. Blant norskfødte med innvandrerforeldre – både hos menn og kvinner – er det en markant større andel som tar høyere utdanning sammenlignet med både den øvrige befolkningen og de som selv har innvandret. Lærerne i barnehagen og skolen bør speile mangfoldet i samfunnet for øvrig, men fortsatt er andelen med innvandrerbakgrunn blant lærerstudentene lav. Andelen har likevel økt noe det siste året,

²⁶ Bråten, B. m.fl. (2014): Gratis kjernetid i barnehager. Sluttrapport. Fafo-rapport 2014:44, Drange, N. (2016): Gratis kjernetid i barnehage i Oslo. Rapport 1: Oppfølging av barna på tredje trinn. SSB Rapporter 2016/36.

²⁷ Bakken, A. og Elstad, J.I. (2012): For store forventninger? NOVA Rapport nr.7/12 og Bakken, A. (2014). Ulike perspektiver på skolerultatene til barn og unge med innvandringsbakgrunn. Oslo, NOVA.

og det er også en svak økning i andelen med innvandrerbakgrunn blant personalet i barnehage og skole.

7.2.1 Andelen minoritetsspråklige barn i barnehage

Minoritetsspråklige barn er definert ved at både barnet og barnets foresatte har et annet morsmål enn norsk, samisk, svensk, dansk eller engelsk. 79,4 pst. av minoritetsspråklige barn i alderen 1–5 år gikk i barnehage i 2016. For øvrige barn i samme aldersgruppe var andelen 93,8 pst. Andelen barn som går i barnehage, øker med barnas alder (figur 7.8). For minoritetsspråklige barn er forskjellen mellom ulike aldersgrupper mye større enn for øvrige barn. Blant 4- og 5-åringer er andelen minoritetsspråklige barn som går i barnehage, nesten like høy som for øvrige barn, men for 1–2-åringer er andelen en del lavere enn for øvrige barn, særlig for ettåringene. Minoritetsspråklige barn starter altså senere i barnehage, og har dermed i gjennomsnitt gått færre år i barnehage før de begynner på skolen, selv om det store flertallet av minoritetsspråklige barn har gått i barnehage før skolestart.

Barnehagen er en viktig arena for inkludering og språkutvikling. SSB gjennomfører på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet en longitudinell undersøkelse for perioden 2017–2023 der man følger skolegangen til fire årskohorter barn med innvandrerbakgrunn fra bydeler i Oslo som hadde tilbud om gratis kjernetid i barnehage. Første delrapport fra desember 2016²⁸ viser at disse barna skårer bedre på kartleggingsprøver i lesing og regning på både 1., 2. og 3. trinn sammenlignet med barn med innvandrerbakgrunn fra bydeler som ikke hadde tilbud om gratis kjernetid. For barn uten innvandrerbakgrunn er det ingen forskjell. De gode resultatene gjelder særlig for jenter, for barn der mor ikke er i lønnet arbeid og for barn fra familier med lav inntekt. Neste delrapport kommer i 2018 og vil vise hvordan barna gjør det på nasjonale prøver på 5. trinn.

Gjennom enkeltstudier, dialog med innvandrerbefolkningen og statistikk over yrkesaktivitet og bruk av kontantstøtte kan vi anta noen årsaker til den lave barnehagedeltakelsen for barn med innvandrerbakgrunn. Årsakene kan være både av

økonomisk og kulturell art. Det at mødre har hovedansvaret for små barn kombinert med mødrenes lavere yrkesdeltakelse og høyere bruk av kontantstøtte gjør at det er lite incentiver for å la barnet begynne i barnehage som ettåring. Også bekymring for om barnet får god nok omsorg og tro på at det holder å gå i barnehage fra tre-fireårsalder for å lære norsk før skolestart bidrar til senere barnehagestart.

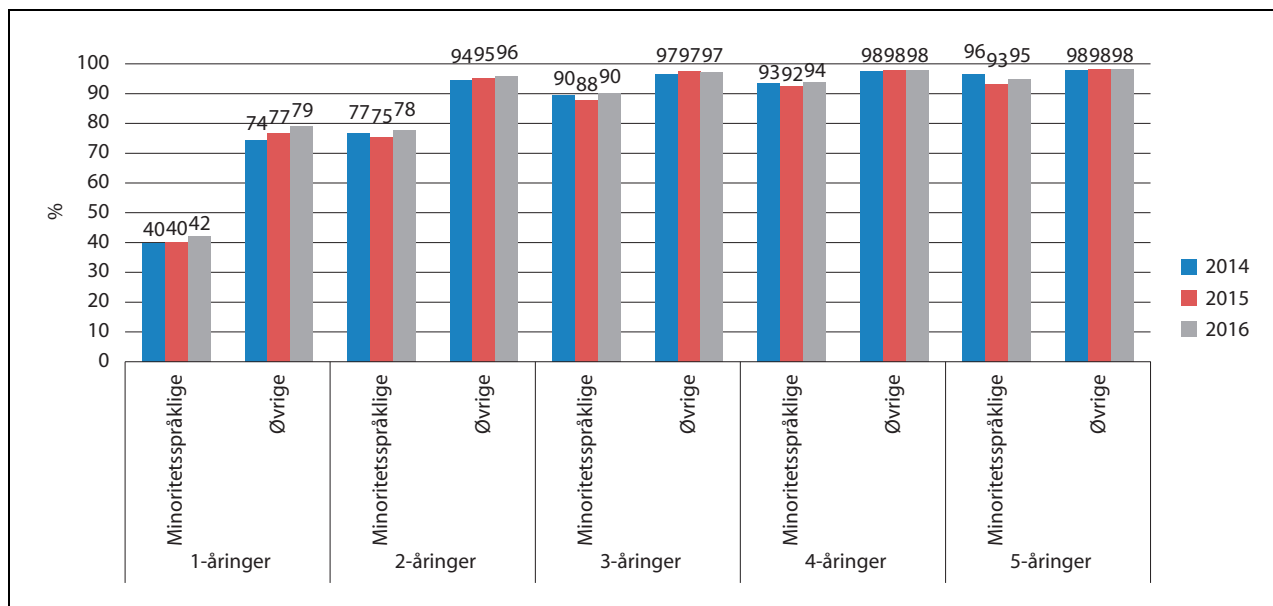
Trenden de siste årene er stadig økende barnehagedeltakelse, noe som gjelder for både minoritetsspråklige barn og øvrige. Blant de aller yngste barna har økningen i dekningsgrad for minoritetsspråklige ikke helt holdt tritt med økningen for øvrige barn, og det er større forskjell i dekningsgrad for ettåringene nå enn i 2005. Også de siste tre årene har økningen i dekningsgrad vært noe lavere for minoritetsspråklige ettåringene, enn for øvrige ettåringene. Det kan henge sammen med forklaringene over på hvorfor noen minoritetsspråklige foreldre foretrekker en senere barnehagestart.

For 2–5-åringene er bildet et helt annet. For alle disse aldersgruppene er forskjellen i dekningsgrad mellom minoritetsspråklige og øvrige barn vesentlig mindre enn i 2005. For minoritetsspråklige 2–5-åringer er altså den langsiktige trenden en sterkere vekst i dekningsgraden enn for øvrige barn, men de siste tre årene har forskjellen vært omtrent uendret, unntatt for 5-åringene der forskjellen har økt.

Fra 2015 til 2016 har det vært en økning i dekningsgraden for alle aldersgrupper minoritetsspråklige barn, og forskjellen i dekningsgrad mellom minoritetsspråklige og øvrige er noe redusert, unntatt for ettåringene der økningen var større for øvrige barn enn for minoritetsspråklige barn.

Regjeringen innførte i 2015 en nasjonal moderasjonsordning for familier med lav inntekt og en nasjonal ordning med gratis kjernetid for fire- og femåringer fra familier med lav inntekt. Fra høsten 2016 ble også treåringer fra familier med lav inntekt inkludert i ordningen med gratis kjernetid. Minoritetsspråklige barn er overrepresentert blant lavinntektsfamilier, og dermed også blant familier som har rett på moderasjon og/eller gratis kjernetid. Dette betyr at disse ordningene kan ha en sterkere effekt på å øke barnehagedeltakelsen for minoritetsspråklige barn, og at økonomi dermed ikke lenger behøver å være et hinder for barnehagedeltakelse.

²⁸ Drange, N. (2016): Gratis kjernetid i barnehage i Oslo. Rapport 1: Oppfølging av barna på tredje trinn. SSB Rapporter 2016/36.

Figur 7.8 Andel barn i barnehage blant minoritetsspråklige barn og øvrige barn, 2014–2016 (pst.)

7.2.2 Resultat på nasjonale prøver for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Nasjonale prøver skal måle elevenes ferdigheter i lesing og regning og i deler av engelskfaget. Resultatet skal gi skoleeieren et grunnlag for kvalitetsutvikling i opplæringen. Elever på 5. og 8. trinn deltar på nasjonale prøver. Nasjonale prøver er delt inn i tre nivåer på 5. trinn og fem nivåer på 8. trinn. Her omtaler vi bare prøvene på 8. trinn.

Det er en høyere andel av innvandrerne som er fritatt fra nasjonale prøver enn norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige elever.²⁹ På 8. trinn er 9 pst. av innvandrere fritatt fra nasjonale prøver i lesing. I regning og engelsk er henholdsvis 6 og 8 pst. fritatt. Det er små forskjeller mellom norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige når det gjelder andelen som er fritatt. 4 pst. av norskfødte

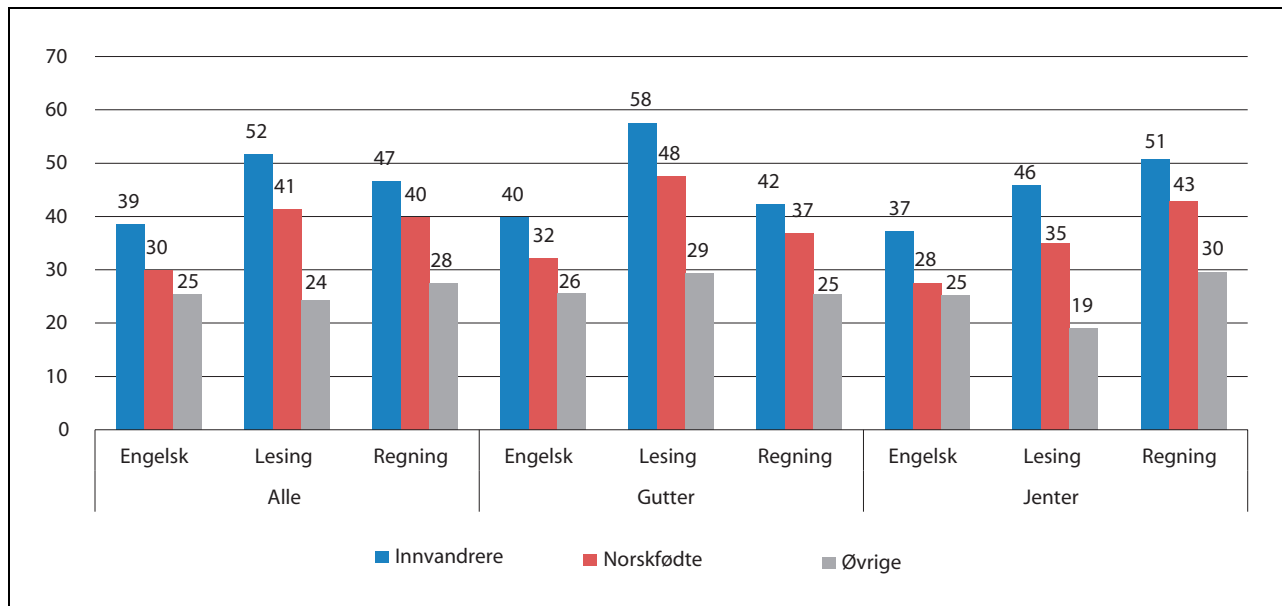
²⁹ Elever med rett til spesialundervisning eller rett til særskilt norskopplæring kan få fritak fra nasjonale prøver.

med innvandrerforeldre er fritatt i engelsk, lesing og regning. 2 pst. av øvrige er fritatt i hvert enkelt av fagene engelsk, lesing og regning.

Prosentandelen elever på de to laveste mestringsnivåene er høyere blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre enn blant øvrige elever (figur 7.9). Det er størst forskjeller i lesing og minst forskjeller i engelsk. Tallene må tolkes i lys av at andelen som er fritatt, er høyere for innvandrere enn for norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige.

I lesing gjør jentene det betydelig bedre enn guttene. I regning gjør guttene det noe bedre enn jentene. Disse forskjellene gjør seg gjeldende både mellom gutter og jenter med innvandrerbakgrunn og øvrige gutter og jenter. Det er små forskjeller mellom gutter og jenter i engelsk.

Botiden har stor betydning for elevenes mestringsnivå, siden det har mye å si for tid til å utvikle gode norskferdigheter. De som har bodd i Norge i 5–6 år, nærmer seg i lesing nivået til de norskfødte med innvandrerforeldre.

Figur 7.9 Andelen elever på mestringsnivå 1 og 2 i nasjonale prøver i fagene engelsk, lesing, og regning på 8. trinn, etter innvandringskategori, 2016 (pst.)

I 2014 startet Utdanningsdirektoratet med måling av utvikling over tid for de prøvene som gjennomføres elektronisk, det vil si engelsk og regning. For å kunne måle utvikling over tid, gjennomfører et representativt utvalg av elevene såkalte ankeroppgaver. Ankeroppgavene blir gjentatt hvert år. På sikt vi vi derfor kunne måle utviklingen fra år til år. Prøvene i lesing ble gjennomført elektronisk første gang i 2016.

7.2.3 Grunnskolepoeng for innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Grunnskolepoeng blir brukt som inntaksgrunnlag til videregående opplæring. Poengene er beregnet ved å ta gjennomsnittet av alle standpunkts- og eksamenskarakterer, og multiplisere med 10. Elever som mangler sluttvurdering i flere enn halvparten av fagene, får ikke beregnet grunnskolepoeng.

Det er små forskjeller mellom grunnskolepoengene til norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige elever. Bare 2,1 poeng skiller disse i 2016. Avstanden mellom innvandrere (de som selv har innvandret) og øvrige elever er noe større. 4,7 poeng skiller disse i 2016. Det er vanskelig å vurdere resultatene til innvandrererelev, da mange av dem ikke kan vurderes ut fra ordinære læreplaner, fordi de trenger tid til å tilegne seg et nytt språk. Litt over en tiendedel av innvandrererelevne har ikke fått beregnet grunnskolepoeng i 2016.

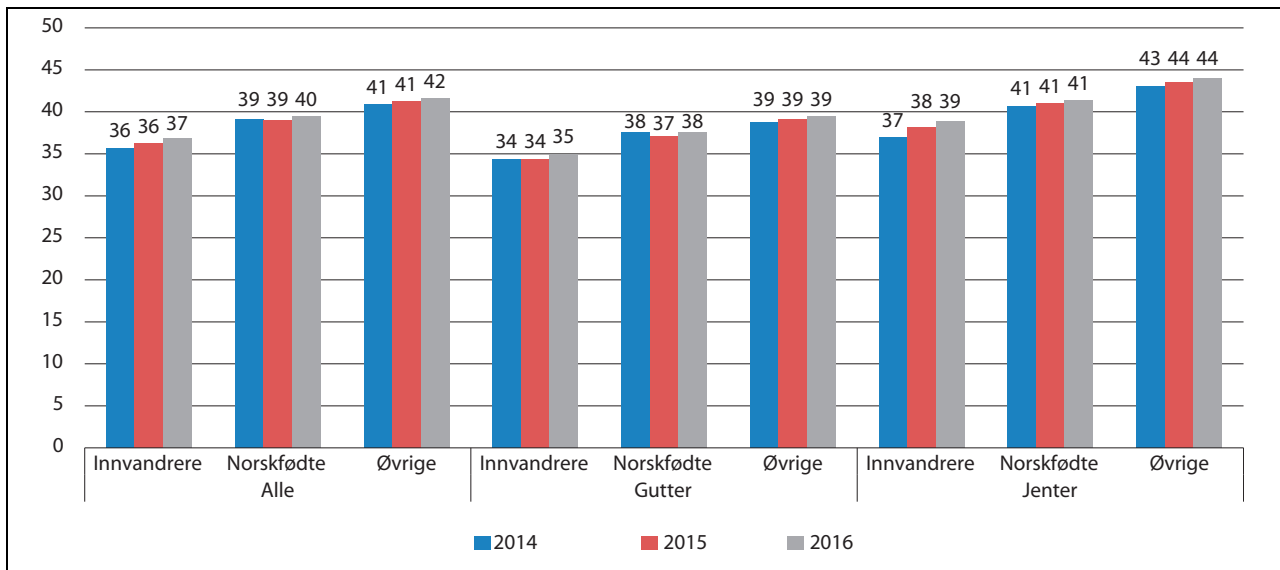
Det er særlig de med 0–2 års botid, 44 pst., som ikke har fått beregnet grunnskolepoeng. Botiden har stor betydning for hvor mange grunnskolepoeng innvandrere har ved utgangen av 10. trinn. Det er først blant de med mer enn 7–8 års botid at tallet på grunnskolepoeng nærmer seg tallet på grunnskolepoeng for norskfødte med innvandrerforeldre.

For alle kategoriene totalt får jenter i gjennomsnitt 4 grunnskolepoeng mer enn guttene. Og norskfødte jenter med innvandrerforeldre får flere grunnskolepoeng enn gutter uten innvandrerbakgrunn.

Vi vet også at det er en sterk positiv sammenheng mellom elevprestasjoner og hvilket utdanningsnivå elevens foreldre har.³⁰ Relativt mange ungdommer med innvandrerbakgrunn har foreldre med lav utdanning. Forskjellen i antall grunnskolepoeng mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever reduseres når det sammenlignes innenfor grupper av elever hvor foreldrene har tilsvarende utdanningsbakgrunn.³¹

³⁰ Feks. Wiborg, Ø., Arnesen, C.Å., Grøgaard, J.B., Støren, L.A., og Opheim, V. (2011). Elevers prestasjonsutvikling – hvor mye betyr skolen og familien? Oslo, Rapport 35/2011, Oslo, Nifu Step

³¹ Se SSB i Utdanningsdirektoratet (2017) *Innvandrere i grunnsopplæringen*: <https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2017/innvandrer-i-grunnsoppleringen-2017.pdf>

Figur 7.10 Grunnskolepoeng etter innvandringskategori og kjønn, 2014 – 2016

7.2.4 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som oppnår full yrkes- eller studiekompetanse fem år etter at de starter i videregående opplæring

Andelen som starter i videregående opplæring samme år som avsluttet grunnskole, er 98 pst. for norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige elever. Andelen er noe lavere for innvandrere med 87 pst. Det er først og fremst de med svært kort botid (0–4 år) som ikke går over i videregående opplæring. Innvandrere med over 4 års botid starter i videregående opplæring omtrent like ofte som de uten innvandrerbakgrunn.

De norskfødte med innvandrerforeldre har de siste årene nærmet seg de øvrige elevene noe når det gjelder å fullføre og bestå videregående opplæring i løpet av fem år. Dette gjelder både guttene og jentene, men de norskfødte jentene med innvandrerforeldre gjennomfører nå marginalt bedre (80,1 pst) enn de øvrige jentene (79,9 pst.) og bedre enn alle øvrige grupper.

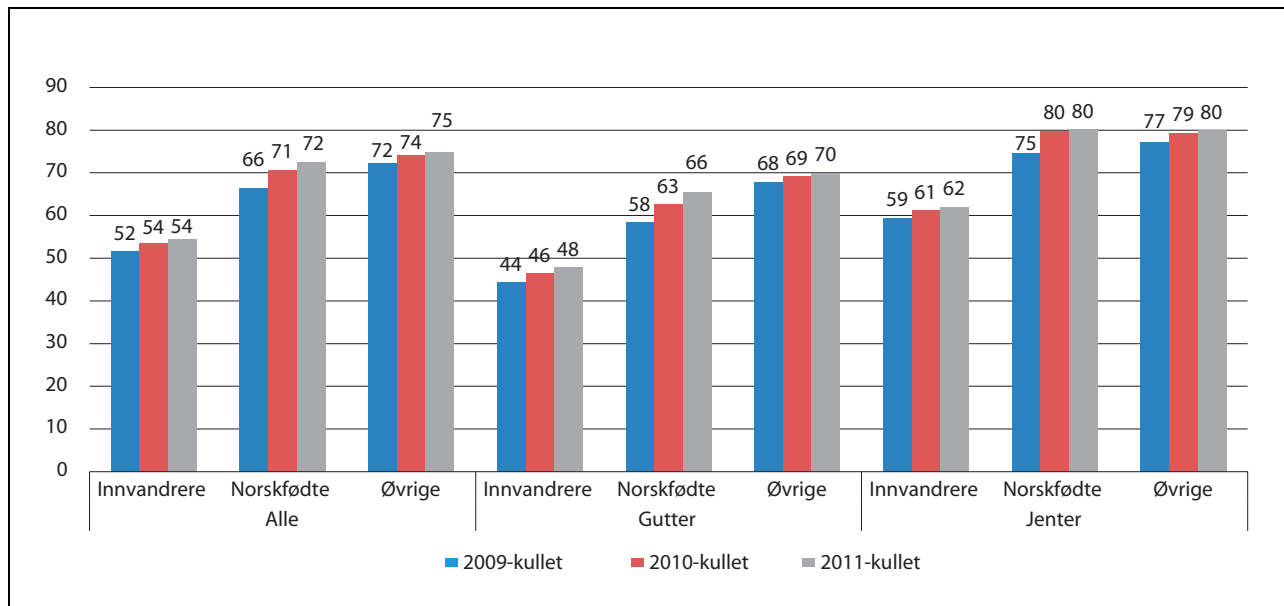
Litt over halvparten av innvandrerne som startet i videregående opplæring i skoleåret 2011–2012 (2011-kullet), fullførte og bestod videregående opplæring i løpet av fem år (figur 7.11). Dette er betydelig lavere enn andelen norskfødte med innvandrerforeldre og øvrige. Hvor lenge man har bodd i Norge har mye å si for fullføringsprosenten. Tall for 2016 viser at 49 pst. av de som har bodd 5–6 år i landet, fullfører og består innen fem år. Av de som har bodd mer enn 13 år i landet, fullfører og består 63 pst.

Årsaker til at elever slutter er mange, for eksempel manglende motivasjon, feilvalg, mangel på læreplasser, eller gjentatte stryk.³² Det er en sterk sammenheng mellom foreldrenes utdanningsnivå og andelen som fullfører og består videregående opplæring, både for elever med og uten innvandrerbakgrunn. Karakternivået fra grunnskolen forklarer også mye av forskjellen i fullføringsandel mellom elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever. Elever med innvandrerbakgrunn og øvrige elever med samme karakternivå og samme sosiale bakgrunn, fullfører og består i like stor grad videregående opplæring. Norskfødte med innvandrerforeldre fullfører og består i større grad enn øvrige elever med samme sosiale bakgrunn og likt karakternivå fra grunnskolen.³³ Tidligere forskning har vist at elever med innvandrerbakgrunn jobber mer med lekser, og i større grad planlegger å ta høyere utdanning enn øvrige elever. Et ekstra driv hos elever med innvandrerbakgrunn vil altså kunne kompensere for andre faktorer og bidra til mindre forskjeller fra øvrige elever.³⁴

³² Markussen, E. og I. Seland (2012). Å redusere bortvalg – bare skolens ansvar? En undersøkelse av bortvalg ved de videregående skolene i Akershus fylkeskommune skoleåret 2010–2011. Rapport 6/2012. Oslo, Nifu Step.

³³ Falch, T., L.-E. Borge, P. Lujala, O. H. Nyhus og B. Strøm (2010). Årsaker til og konsekvenser av manglende fullføring av videregående opplæring. Rapport nr. 03/10, Trondheim, SØF.

³⁴ Bakken, A. (2014). Ulike perspektiver på skolerisultatene til barn og unge med innvandringsbakgrunn. Oslo, NOVA. Bakken, A. (2003). Minoritetspråklig ungdom i skolen. Reproduksjon av ulikhet eller sosial mobilitet? Rapport 15/2003, Oslo, NOVA.

Figur 7.11 Andelen som startet i videregående opplæring i skoleåret 2009–2010 (2009-kullet) til 2011–2012 (2011-kullet), og som fullførte og bestod videregående opplæring i løpet av fem år, etter innvandringskategori og kjønn (pst.)

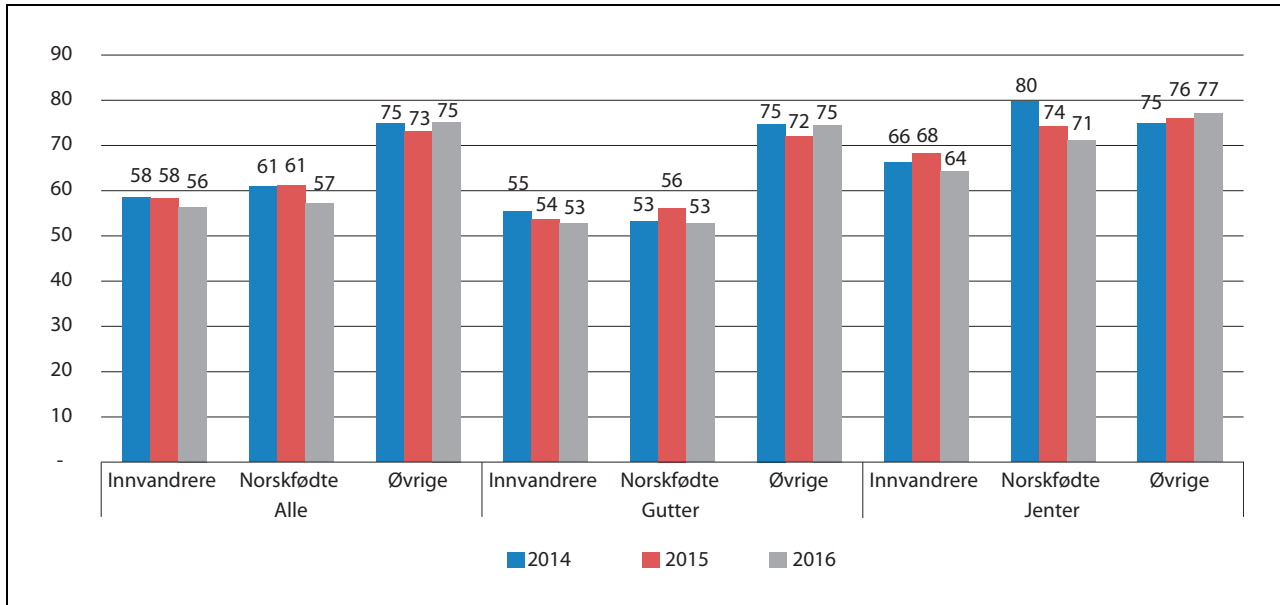
7.2.5 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med læreplass som første ønske som har fått godkjent lærekontrakt.

Av 19 500 søkere (med ungdomsrett) med læreplass som førsteønske skoleåret 2016/17 var det 13 400 som hadde lærlingplass per 31. desember 2016. I tillegg var det drøyt 800 lærekandidater. 73 pst. av søkerne var altså enten lærlinger eller lærekandidater ved utgangen av året. Andelen med innvandrerbakgrunn som har oppnådd lærekontrakt eller er tatt opp som lærekandidat i 2016, er lavere enn øvrige elever (figur 7.12). Og den er omtrent like lav for norskfødte med innvandrerforeldre som den er for innvandrere. Det er store forskjeller mellom gutter med innvandrerbakgrunn og øvrige gutter. Innvandrerjenter har hatt en nedgang i andelen som har fått læreplass siste

året. Hos norskfødte jenter med innvandrerforeldre ser vi en markant nedgang siden 2014. Det er imidlertid svært få i denne gruppen som ikke har fått læreplass (kun 32 personer), så endringer mellom år må tolkes med forsiktighet.

Det er ingen systematisk sammenheng mellom å få godkjent lærekontrakt og botid. Andelen som hadde fått godkjent lærekontrakt eller plass som lærekandidat var for eksempel den samme i gruppen med 3–4 års botid som i gruppen med 11 års botid eller mer. Det kan være sammensatte årsaker til manglende læreplass, men ifølge fylkeskommunene kan søkers navn, karakterer, fravær, bosted og nettverk ha betydning. Den viktigste årsaken ser imidlertid ut til å være manglende språkkunnskaper.³⁵

³⁵ NOU 2010: 7 *Mangfold og mestring – Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringssystemet*

Figur 7.12 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med lære plass som første ønske som har fått godkjent lærekontrakt eller plass som lærekandidat¹, 2014–2016 (pst.)

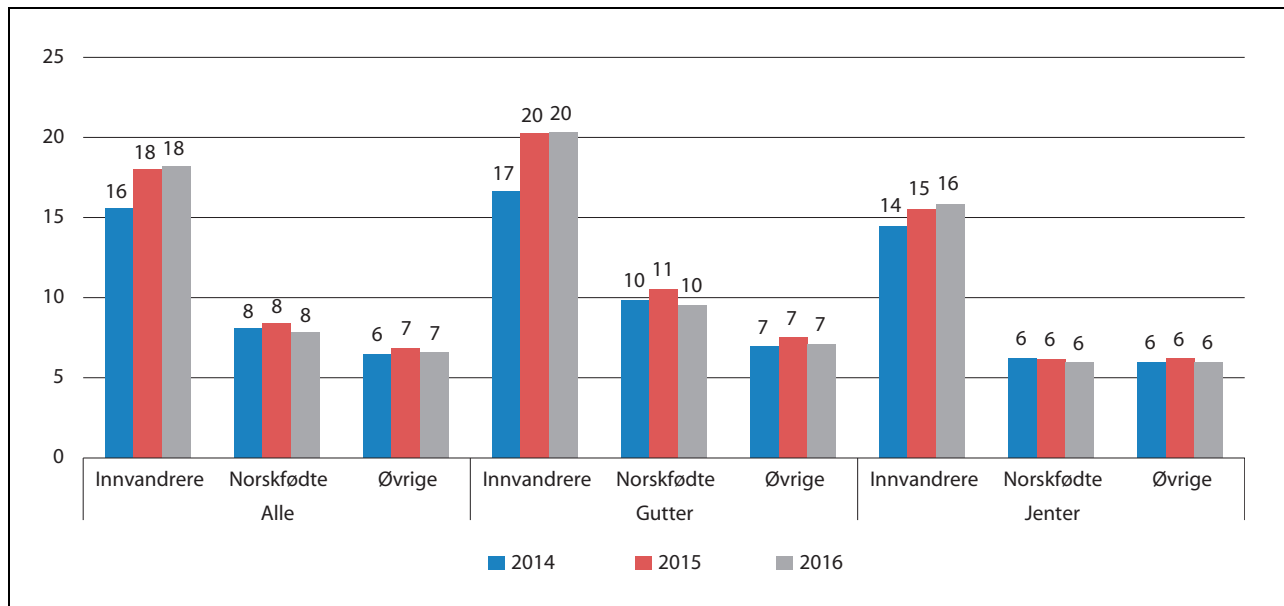
¹ Som *lærekandidat* på opplæringskontrakt er det ikke krav om at du må ha bestått fag på videregående skole. Målet for en lærekandidat er å oppnå planlagt grunnkompetanse.

7.2.6 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring

I 2016 var 18 pst. av innvandrere i alderen 16–25 år verken i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring (figur 7.13). Til sammenligning gjaldt dette 8 pst. av norskfødte med innvandrerforeldre og 7 pst. av øvrige i alderen 16–25 år. Generelt er en høyere andel av mennene enn kvinnene representert i denne gruppa. Særlig er det en kjønnsforskjell blant norskfødte med innvandrerforeldre. Det er en større andel norskfødte menn med innvandrerforeldre enn øvrige

menn som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring, mens det ikke er forskjell mellom norskfødte kvinner med innvandrerforeldre og øvrige kvinner. Andelen i alderen 16–25 år, som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring, har hatt en svak økning for innvandrere siste året. Norskfødte og øvrige har derimot hatt en svak nedgang.

Botid ser ut til å ha stor betydning. Blant innvandrere som har bodd 0–4 år i landet, er 29 pst. verken i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring. Andelen blant de som har bodd 5–8 år i landet er 14 pst. og tilsvarende andel finner vi blant innvandrere med lenger botid enn dette.

Figur 7.13 Andelen i alderen 16–25 år som verken er i utdanning, arbeid eller har fullført videregående opplæring¹, etter innvandringskategori og kjønn, 2014–2016 (pst.)

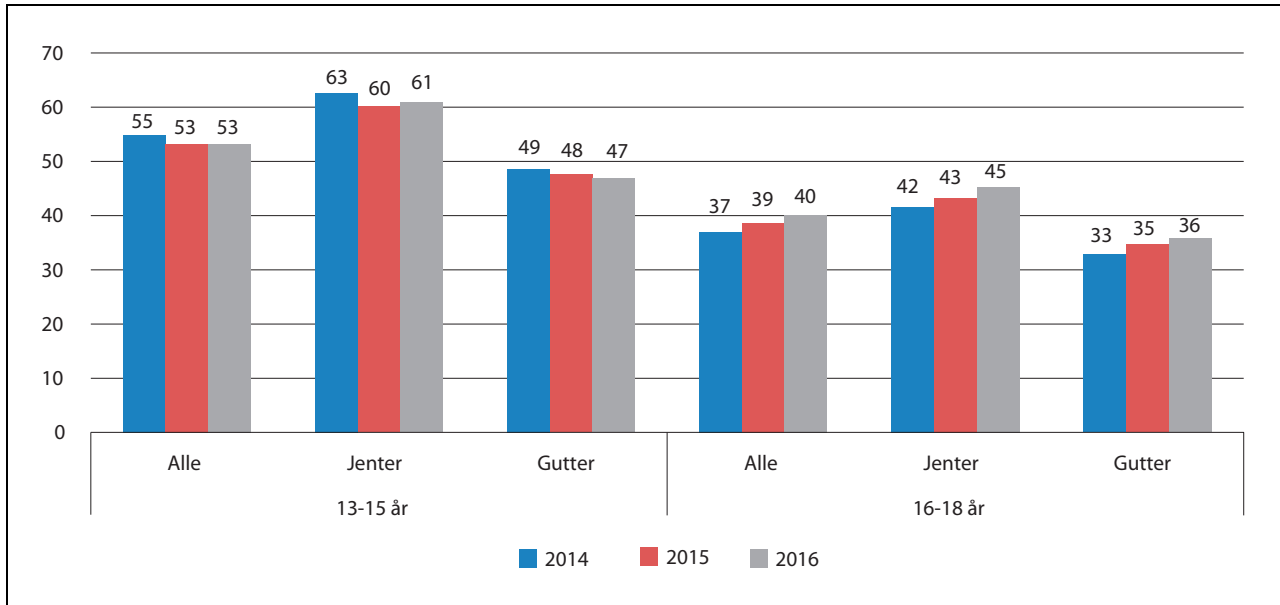
¹ De med ukjent utdanning er ikke telt med.

7.2.7 Andelen av innvandrere i alderen 25–30 år, som kom til landet i ungdomstrinnsalder eller i videregående alder, som har fullført og bestått videregående opplæring

Alder ved ankomst til landet, har stor betydning for om en innvandrer klarer å fullføre og bestå videregående opplæring (figur 7.14). Jentene kla-

rer seg bedre enn guttene enten de kom i alderen 13–15 år eller 16–18 år.

For de som kom til landet i videregående alder (16–18 år), har det vært en økning de siste årene i andel som har fullført og bestått videregående opplæring, mens for de som kom til landet i ungdomsskolealder (13–15 år) har det vært en liten nedgang.

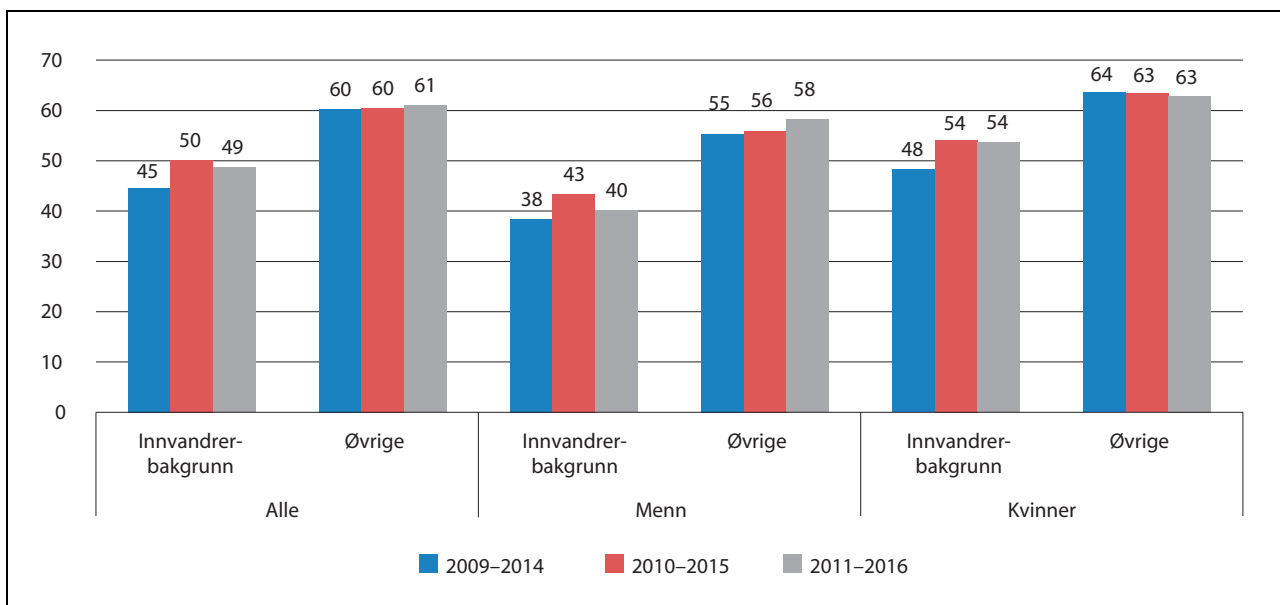

Figur 7.14 Andelen innvandrere i alderen 25–30 som har fullført og bestått videregående opplæring, etter alder når de kom til landet, 2014–2016 (pst.)

7.2.8 Andelen personer med innvandrerbakgrunn, 25 år og eldre, som har fullført og bestått videregående opplæring i løpet av fem år

Av totalt 6 400 voksne som startet i videregående opplæring for første gang skoleåret 2011–2012, var det bare 57 pst. som fullførte og bestod i løpet av fem år. Kvinner fullfører og består videregå-

ende opplæring i større grad enn menn innen fem år. Andelen av de med innvandrerbakgrunn som fullfører og består, er en del lavere enn for øvrige voksne (figur 1.15). Samtidig har det vært en positiv utvikling over de siste tre årene; både menn og kvinner med innvandrerbakgrunn, 25 år og eldre, fullfører og består i løpet av fem år i større grad enn for tre år siden.

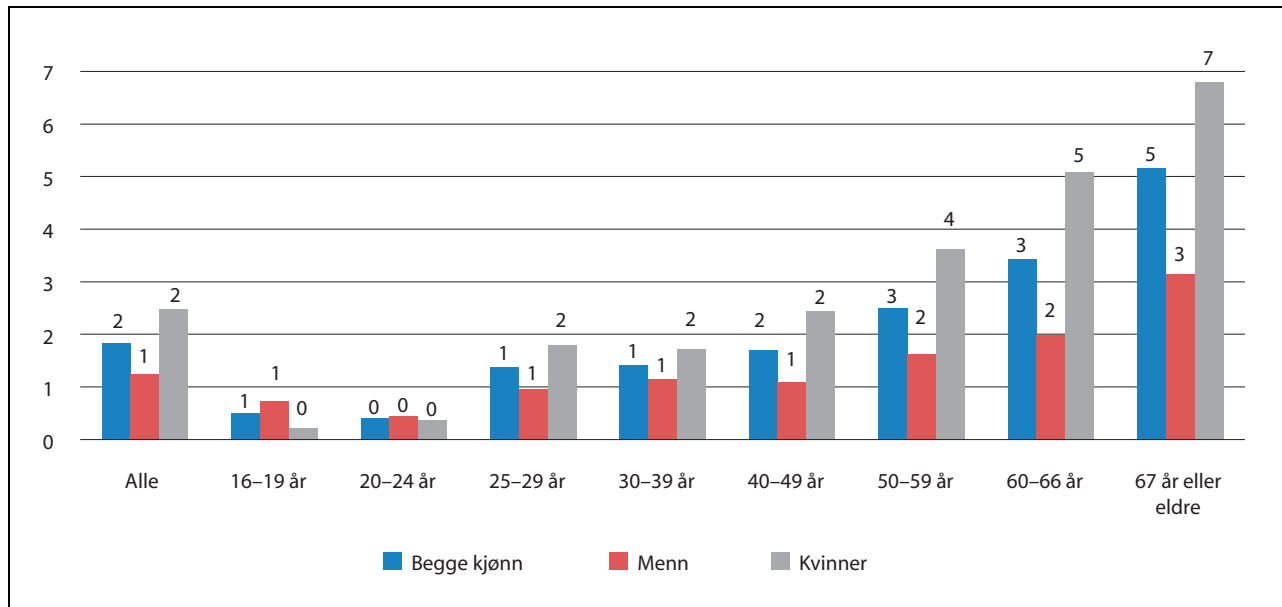
Figur 7.15 Andelen personer med innvandrerbakgrunn, 25 år og eldre, som startet i videregående opplæring for første gang skoleåret 2009–2010 til 2011–2016, og som har fullført og bestått innen fem år (pst.)

7.2.9 Andelen innvandrere som ikke har fullført grunnskoleutdanning

Andelen innvandrere som ikke har fullført grunnskolen og som heller ikke har fullført utdanning på høyere nivå enn grunnskole, er 2 pst. (figur 7.16). Andelen uten grunnskole øker med alderen. For aldersgruppen 67 år og eldre er andelen uten grunnskole 5 pst. Til sammenligning er tal-

lene for den øvrige befolkningen 0,1 pst. I den øvrige befolkningen er det gruppen 60–66 år som har høyest andel uten grunnskole med 0,3 pst.

Vi ser en kjønnsforskjell, fra alderen 25–29 år, der flere kvinner enn menn ikke har fullført grunnskolen. Kjønnsforskjellen i kvinners disfavør øker med alder. Blant de yngste, og særlig i aldersgruppen 16–19 år, er det imidlertid høyest andel menn som ikke har fullført grunnskolen.

Figur 7.16 Andelen innvandrere 16 år og eldre som ikke har fullført grunnskoleutdanning¹ eller høyere nivå fordelt på alderskategorier og kjønn. 2016 (pst.)

¹ SSB mangler opplysning om utdanningsnivå for mange innvandrere. Fra og med 2014 inneholder tall for utdanningsnivå på ssb.no beregnede verdier for denne gruppen. Slike beregnede verdier er også benyttet i denne figuren.

7.2.10 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i høyere utdanning

Tilbøyeligheten til å ta høyere utdanning generelt viser en stigende tendens, sterkest for norskfødte med innvandrerforeldre, men også for den øvrige befolkningen. Mange studenter med ikke-vestlig landbakgrunn er svært ambisiøse, og flere starter høyere utdanning rett etter videregående opplæring sammenlignet med majoritetsungdom. Spesielt norskfødte med innvandrerforeldre velger oftere prestisjefylte studier enn studenter med norsk bakgrunn. Dette er studier som medisin, odontologi, siviløkonom, juss og sivilingeniør.³⁶ En større andel av norskfødte med innvandrerforeldre er i høyere utdanning enn både andelen av

innvandrere og andelen av befolkningen for øvrig, og slik har det vært i flere år.³⁷ Blant norskfødte med innvandrerforeldre i alderen 19–24 år, var hele 44 pst. i høyere utdanning i 2016 (Tabell 7.1). I befolkningen ellers er var den tilsvarende andelen 37 pst.

En klart lavere andel av de som selv har innvandret er i høyere utdanning enn i befolkningen ellers, og andelen er stabil. Dette kan ha sammenheng med lavere gjennomføring i videregående opplæring, som igjen henger samme med kort botid og derav manglende norskerferdigheter.

³⁶ NOU 2010: 7 *Mangfold og mestring – Flerspråklige barn, unge og voksne i opplæringsystemet*

³⁷ NOU 2009: 18 *Rett til læring*

Tabell 7.1 Studenter i høyere utdanning, etter utvalgte årskull, innvandringskategori og årstall. Prosentdel av befolkningen

	I alt			Innvandrere			Norskfødte med innvandrereforeldre			Den øvrige befolkningen		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Studenter 19–24 år (pst.)	34	34,9	35,1	16,8	18,4	17,9	41,5	43,1	44,2	36,1	36,1	37,2
Studenter 25–29 år (pst.)	15,2	15,6	15,9	8,4	9,1	9	19,8	19,7	20,1	17,3	17,3	17,7

Studenter omfatter kun studenter registrert bosatt i Norge per 1. oktober.

Kilde: SSB 08103

Kjønnsfordelingen mellom de som tar høyere utdanning de senere årene har vært at kvinnene er i flertall. I alt er 16 pst. av alle menn i aldersgruppen 19–34 år i høyere utdanning i 2016, mens om lag 24 pst. av kvinnene i samme aldersgruppe er det.³⁸

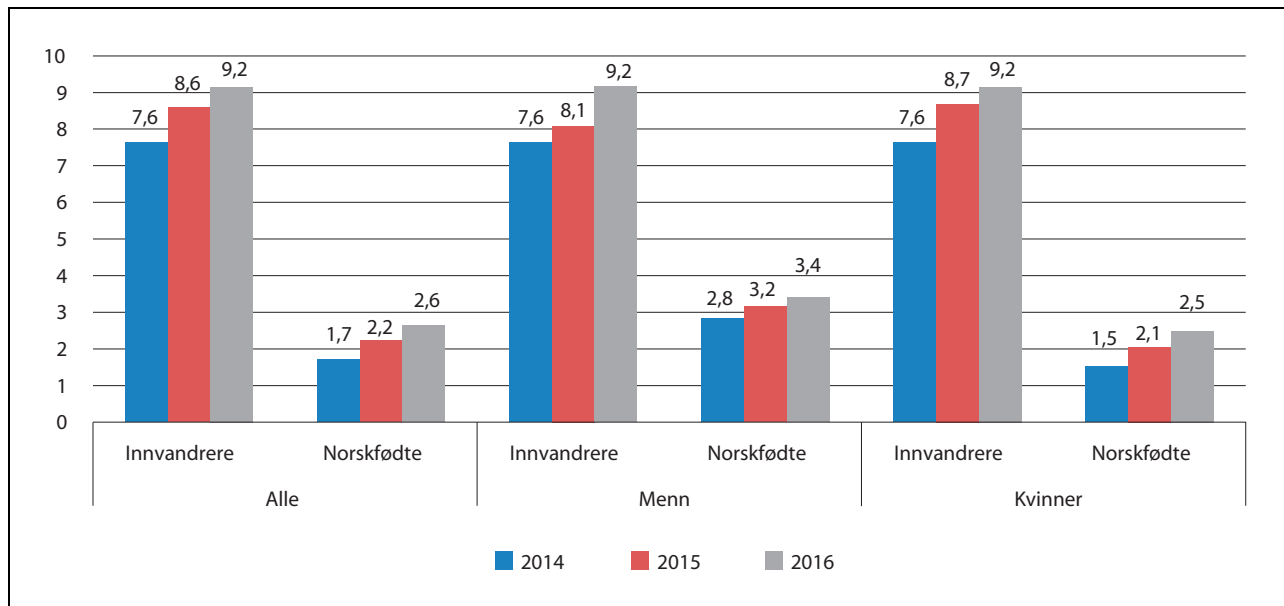
Innvandrerbefolkningen skiller seg ikke fra den øvrige befolkningen når det gjelder kjønnsfordeling. Blant de som selv har innvandret, er 7 pst. av mennene og 11 pst. av kvinnene i aldersgruppen 19–34 år studenter. Av de norskfødte med innvandrerforeldre er 28 pst. av mennene og 36 pst. av kvinnene i samme aldersgruppe studenter. Av befolkningen ellers var 18 pst. av mennene og 27 pst. av kvinnene i aldersgruppen 19–34 år i høyere utdanning i 2016. Uavhengig av kategori er det altså kvinnene som i størst grad tar høyere utdan-

ning, men det er verdt å merke seg at norskfødte menn med innvandrerforeldre tar høyere utdanning i langt større grad enn øvrige menn.

7.2.11 Andelen med innvandrerbakgrunn blant studentene i barnehagelærerutdanningen

Andelen studenter med innvandrerbakgrunn på barnehagelærerstudiet øker hvert år, jf. figur 1.17. Av drøyt 8 000 studenter i 2016 utgjorde de med innvandrerbakgrunn 11,8 pst., henholdsvis 9,2 pst. som selv har innvandret, og 2,6 pst. norskfødte med innvandrerforeldre. Andelen med innvandrerbakgrunn blant mannlige og kvinnelige studenter på barnehagelærerutdanningen er ganske lik, henholdsvis 12,6 pst. for menn og 11,6 pst. for kvinner.

³⁸ SSB tabell 08091

Figur 7.17 Andelen med innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant studentene i barnehagelærerutdanningen, 2014–2016 (pst.)

En undersøkelse om barnehagelæreryrkets status fra 2014³⁹ viste at respondentene plasserer yrket på en 11. plass av 12 yrker, der butikkmedarbeider kom på sisteplass. På topp ligger lege, advokat og ingeniør, men også toppidrettsutøver, politi, journalist, lærer i skolen, sykepleier, håndverker og saksbehandler i offentlig sektor har høyere skåre enn barnehagelærer. Denne statusoppfatningen kan være en årsak til at ungdom med innvandrerbakgrunn, og da kanskje særlig de som er født i Norge, ikke søker barnehagelærerutdanning, men heller orienterer seg mot andre yrker.

7.2.12 Andelen med innvandrerbakgrunn blant studenter i lærerutdanninger for arbeid i grunnpoplæringen

Av 20 000 studenter som utdannet seg til å bli lærer i grunnskole og videregående opplæring i 2016, var det bare 6,8 pst. med innvandrerbakgrunn (figur 7.18). Andelen med innvandrerbakgrunn som går på slike utdanninger, har likevel økt det siste året. Dette gjelder både innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre.

Lærerutdanningene i figuren under omfatter allmenn-/grunnskolelærerutdanning inkludert

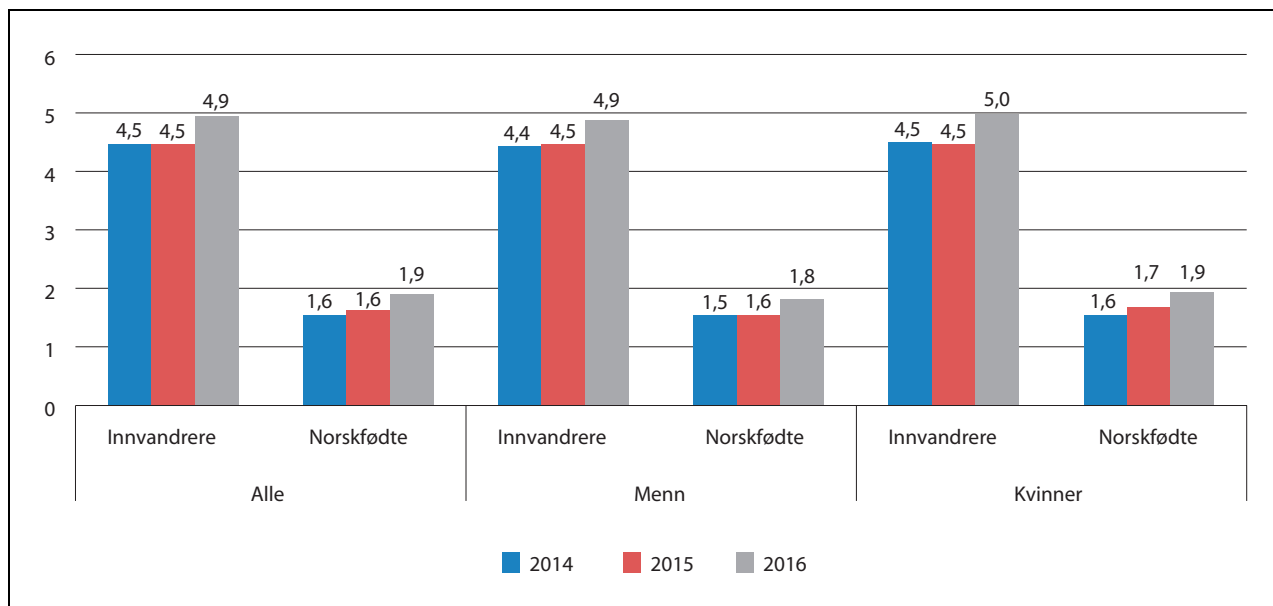
masterutdanning for grunnskolelærere, fag- og yrkesfaglærerutdanning, integrert masterutdanning og praktisk pedagogisk utdanning.

Utfordringene med rekruttering er størst for grunnskolelærerutdanningene, mens søkningen til lærerutdanningene som rekrutterer til arbeid i videregående opplæring øker. Undersøkelser Norstat gjennomførte for Kunnskapsdepartementet i perioden 2009–2014⁴⁰ viste at læreryrkets status vurderes som en del lavere enn for bl.a. advokat, lege og ingeniør, på samme måte som for barnehagelærerne. Forskning har vist at unge med innvandrerbakgrunn i Norge er spesielt opptatt av yrker som gir god inntekt og høy prestisje i samfunnet, slik som leger, advokater og lignende.⁴¹ Når arbeid i barnehagen og skolen vurderes å ha lavere status enn disse yrkene, kan det være en årsak til at ungdom med innvandrerbakgrunn ikke søker lærerutdanning. På den andre siden er det et minstekrav til karakteren 3 i norsk og 4 i matematikk for å kunne bli tatt opp til de fleste lærerutdanningene for skolen. Dette kan være et mulig hinder for unge som selv har innvandret, og som har hatt kort tid på å lære seg norsk.

³⁹ Kampanjeundersøkelsen 2014: «Barnehagelæreryrkets status i Norge», jf. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/rapporter20og20planer/kd_barnehagelaerer2014.pdf

⁴⁰ «Kampanjeundersøkelsen»: om læreryrkets status i Norge 2014, jf. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/grunnskole/gnist/gnist_statusundersokelsen2014.pdf

⁴¹ Bakken, A. (2014). Ulike perspektiver på skoleresultatene til barn og unge med innvandringsbakgrunn. Oslo, NOVA.

Figur 7.18 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant studenter under utdanning for å bli lærer¹, 2014–2016 (pst.)

¹ Lærerutdanninger som kvalifiserer for arbeid i skolen

7.2.13 Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for søknader om generell godkjenning i NOKUT

På området utenlandsk utdanning har etterspørsele etter NOKUT sine tjenester fortsatt å øke. Det gjelder både pågangen av søknader til godkjenningsordningen, generell godkjenning, og saksmengden på området informasjon og rådgivning.

I 2016 ferdigbehandlet NOKUT til sammen 7 651 søknader om generell godkjenning. I 2016

økte gjennomsnittlig saksbehandlingstid med 0,5 måneder sammenlignet med fjoråret. NOKUT oppgir en søknadsvekst på 18 pst. som en årsak til at den gjennomsnittlige saksbehandlingstiden har økt fra foregående år. Den økte søkningen er forklart med vekst i antall søknader fra flyktningeland som Syria og tradisjonelle arbeidsinnvandringsland som Polen, Serbia og Storbritannia. I tillegg har ny digital søknadsportal trolig bidratt til å senke terskelen for å søke om godkjenning av utenlandske kvalifikasjoner.

Tabell 7.2 Antall individuelle søknader, samlet tall på vedtak, restanse ved årsskiftet og gjennomsnittlig saksbehandlingstid for perioden 2010–2016.

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Individuelle søknader	3 879	4 357	5 125	6 163	6 572	7 530	7 651
Samlet tall på vedtak	3 631	3 975	4 414	7 410	6 584	5 718	7 294
Restanse (årsskiftet)	626	707	865	348	267	434	1 065
Gjennomsnittlig saksbehandlingstid (mnd. årsskiftet)	2,8	3,1	2,8	3,1	1,3	1,6	2,1

I 2013 etablerte NOKUT godkjenningsordningen for personer uten verifiserbar dokumentasjon (UVD-ordningen), etter vedtak i revidert nasjonalbudsjett 2013. Allerede det samme året gjennom-

førte NOKUT 25 vedtak. I 2016 gjennomførte NOKUT til sammen 123 vedtak i ordningen. 80 søkere fikk godkjent utdanningen sin.

7.3 Levekår⁴²

Det er godt dokumentert at det er systematiske forskjeller i levekår mellom innvandrere og befolkningen som helhet. Levekår måles gjerne gjennom ulike sosioøkonomiske variabler som sysselsetting og lavinntekt.

Andelen med vedvarende lavinntekt blant innvandrere har på samme måte som for befolkningen for øvrig økt noe de senere årene og ligger på et høyt nivå. Lavinntekt henger tett sammen med lav yrkesaktivitet, se temaområde arbeid og sysselsetting.

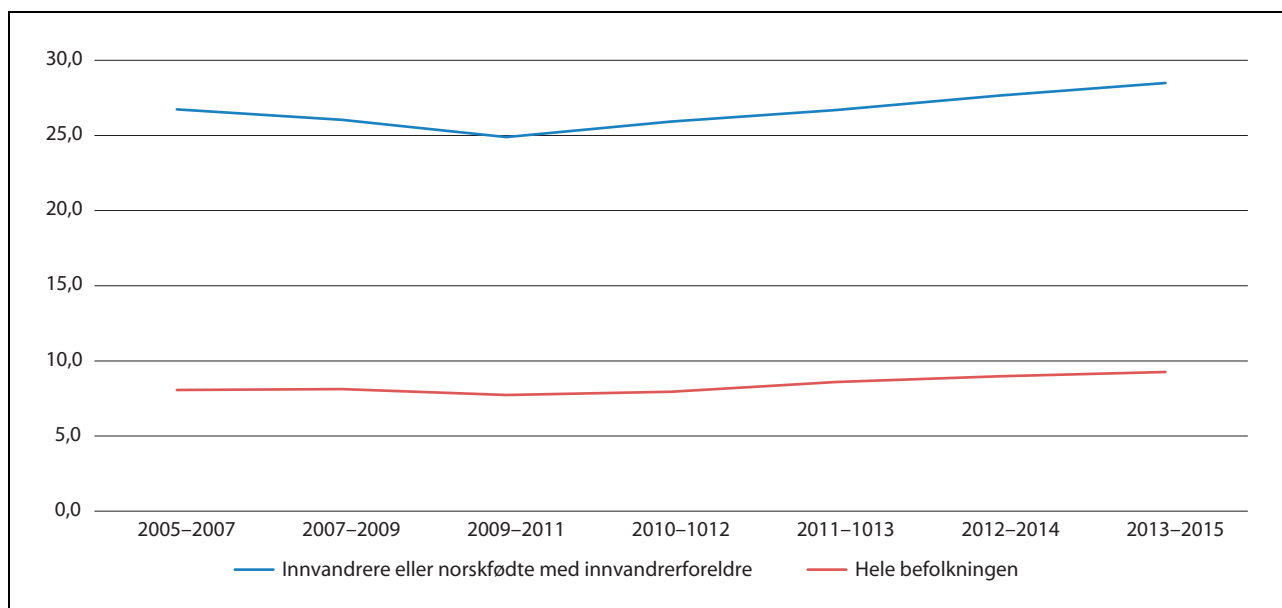
Barn som er innvandrere, eller norskfødte med innvandrerforeldre er langt mer utsatt for å

⁴² Teksten er basert på:
Statistisk sentralbyrå, Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.
Jon Epland og Mads Ivar Kirkeberg (2017) Ett av ti barn tilhører en husholdning med vedvarende lavinntekt <http://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/ett-av-ti-barn-tilhorer-en-husholdning-med-vedvarende-lavinntekt>
Epland, J. (2016). Inntektsmobilitet blant barnefamilier med lav inntekt: 2007–2014. Rapport 2016/35, Statistisk sentralbyrå

vokse opp i hushold med vedvarende lavinntekt enn det som er gjennomsnittet for alle barn. Godt over halvparten av alle barn i lavinntektsgruppen har innvandrerbakgrunn. Det er likevel klare forskjeller i risikoen for å tilhøre lavinntektsgruppen når man ser på barnas landbakgrunn.

7.3.1 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre med vedvarende lavinntekt

Innvandrere er overrepresentert i gruppen med vedvarende lavinntekt. I siste treårsperiode, 2013–2015, var andelen med vedvarende lavinntekt i befolkningen som helhet, uten studenter, 9,3 pst. For innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre var andelen 28,5 pst. De siste årene har det vært en økning i andelen med lavinntekt, fra henholdsvis 7,7 pst. og 24,9 pst. i 2009–2011. Manglende eller liten yrkesaktivitet er den viktigste årsaken til at personer har vedvarende lavinntekt. Dette bidrar også til å forklare hvorfor innvandrere og særlig innvandrergrupper med liten yrkesaktivitet er spesielt utsatte for lavinntekt.

Figur 7.19 Personer med vedvarende lavinntekt (treårig, EU60). 2005–2007 – 2013–2015. pst. Uten studenter

Vedvarende lavinntekt er vanligere blant kvinner enn menn. Blant hele befolkningen har 10 pst. av kvinnene og om lag 8,6 pst. av mennene vedvarende lavinntekt. Blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er forskjellen motsatt og mindre. I perioden 2013–2015 hadde nesten

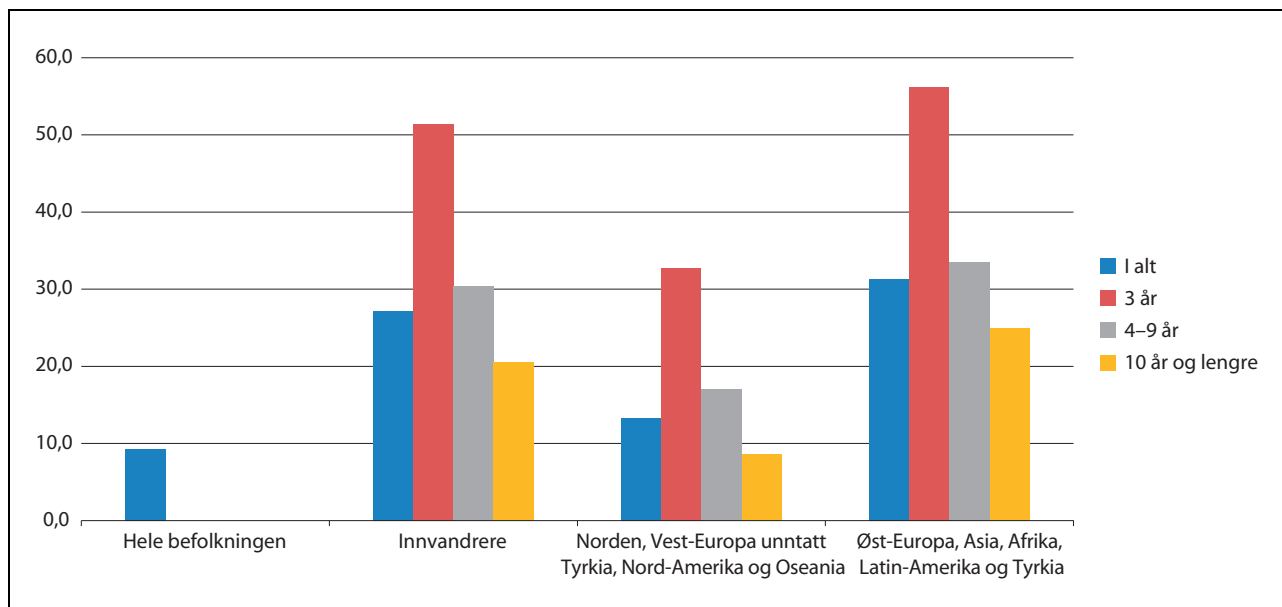
29 pst. av mennene lavinntekt. Andelen var 0,6 prosentpoeng lavere for kvinner.

I befolkningen er det minst vanlig å ha vedvarende lavinntekt blant de som er i alderen 35–66. Andelen er noe høyere for unge i etableringsfasen mellom 18–34 og eldre på 67 eller mer, hvor de fleste har gått ut av arbeidslivet. Andelen blant

barn i alderen 0–17 år er om lag på gjennomsnittet for befolkningen som helhet. Blant innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre er vedvarende lavinntekt mest utbredt blant barn under 18 år. 38 pst. bodde i hushold med vedvarende lavinntekt i perioden 2013–2015. For unge i etableringsfasen er andelen 31,6 pst., om lag dobbelt så stor som for unge i befolkningen i alt. I alderen 35–66 er andelen lavere. Her har litt over 1 av 5 vedvarende lavinntekt i perioden. Forskjellene mellom aldersgrupper kan skyldes flere faktorer, der den viktigste er forskjeller i yrkesaktivitet. Den høye andelen blant barn skyldes i første rekke at de hører til store hushold med lav yrkesdeltakelse.

Det er store forskjeller i andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn med vedvarende lavinntekt når man ser på bl.a. botid og landbakgrunn.

Det er en klar sammenheng mellom botid og lavinntekt. Årsaken er at det tar tid å bli integrert, spesielt på arbeidsmarkedet. Innvandrere med kort botid har stort sett mindre tilknytning til arbeidsmarkedet enn de som har bodd lengre i landet. 51,3 pst. av alle innvandrere med kort botid (3 år) tilhørte hushold med vedvarende lavinntekt i 2015. Blant de med lang botid (10 år eller mer) var det 20,6 pst. som gjorde det samme, men fremdeles har de med lang botid en klart større risiko for å være i lavinntektsgruppen enn gjennomsnittet i befolkningen.

Figur 7.20 Andelen innvandrere med vedvarende lavinntekt, etter botid. 2013–2015

Risikoen for å være i lavinntektsgruppen er høyere for innvandrere fra Øst-Europa, Afrika, Asia og Latin-Amerika sammenliknet med innvandrere fra Norden, Vest-Europa unntatt Tyrkia, Nord-Amerika og Oseania uansett botid. I førstnevnte gruppe var andelen i perioden 2013–2015 samlet på 31,3 pst. og 24,9 pst. for de med botid over 10 år. Andelen for de fra Norden, etc var samlet på 13,2 pst. og 8,7 pst. for de med over ti års botid. Enkelte landgrupper har relativt høy andel med lavinntekt også etter lang botid i Norge. I treårsperioden 2013–2015 hadde om lag seks av ti innvandrere med bakgrunn fra Somalia med botid på 10 år eller mer lavinntekt. Andelen for innvandrere med bakgrunn fra Irak og Afghanistan med samme botid var henholdsvis 45 og

39 pst. Noen landgrupper, f.eks. Filippinene, India, Bosnia og Sri Lanka skiller seg ut med en relativt liten lavinntektsandel blant dem med lang botid.

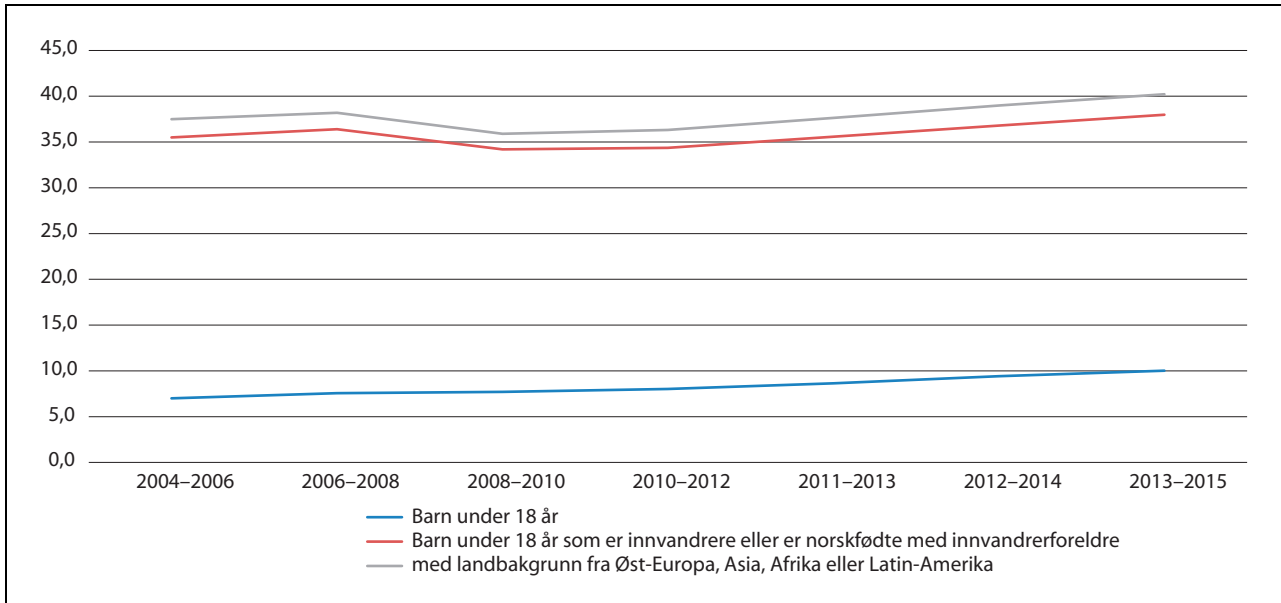
7.3.2 Andelen barn under 18 år som lever i husstander med vedvarende lavinntekt

Barn som er innvandrere eller norskfødte med innvandrerforeldre er langt mer utsatt for å vokse opp i hushold med vedvarende lavinntekt enn det som er gjennomsnittet for alle barn. Andelen med vedvarende lavinntekt i perioden 2013–2015 var 10 pst. for alle barn og 38 pst. for de med innvandrerbakgrunn. Fra 2011 har andelen med vedva-

rende lavinntekt økt både for alle barn i befolkningen og for de med innvandrerbakgrunn. Den store andelen med lavinntekt generelt i innvandrerbefolkningen, kombinert med høy innvandring de siste årene, har ført til at innvandrerbarn nå er i flertall blant barn i lavinntektshusholdninger. En studie viser også at perioden med lavinntekt oftere blir langvarig for barn med innvandrer-

bakgrunn enn for andre barn. Nærmere 54 pst. av barna som tilhørte en lavinntektshusholdning i åtte sammenhengende år (2007–2014) hadde bakgrunn fra land i Asia, Afrika mfl.⁴³

⁴³ Epland, J. (2016). Inntektsmobilitet blant barnefamilier med lav inntekt: 2007–2014. Rapporter 2016/35, Statistisk sentralbyrå

Figur 7.21 Andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt. 2004–2006 – 2013–2015

Det er store variasjoner i andelen etter landbakgrunn. Barn med innvandrerbakgrunn fra Somalia, Irak og Afghanistan skiller seg ut ved å være sterkt overrepresentert i lavinnteksgruppen. 79 pst. av barn med bakgrunn fra Somalia tilhørte en familie med vedvarende lavinntekt i 2015. Det samme gjaldt for over halvparten av barna med bakgrunn fra Irak, Syria, Afghanistan og Eritrea. Dette er barn som har kommet til Norge som

flyktninger eller er født i landet av flyktningeforeldre. De tilhører ofte barnerike familier med svak yrkestilknytning og hvor avhengigheten av ulike offentlige støtteordninger er høy. Blant barn med bakgrunn fra land som India, Bosnia, Sri Lanka, Filippinene og Vietnam er andelen langt lavere, mellom 9 og 18 pst. av barna fra disse landene var å finne i lavinnteksgruppen i 2015.

7.3.3 Boforholdsstatistikk for 2015

Tabell 7.3 Boforholdsstatistikk^{1 2}

	Andel som leier	Andel som eier	Andel trangbodd
Innvandrere fra EU/EØS, USA, Canada, Australia og New Zealand	41,4 pst.	58,6 pst.	18,4 pst.
Innvandrere fra Asia, Afrika, Latin- Amerika, Oseania unntatt Australia og New Zealand, og Europa utenfor EU/EØS	40,2 pst.	59,8 pst.	31,1 pst.
Norskfødte med innvandrerforeldre ³	30,2 pst.	69,8 pst.	44,0 pst.
Øvrig befolkning	13,2 pst.	86,8 pst.	7,5 pst.

¹ Å bo trangt er definert som aleneboere som bare har ett oppholdsrom, husholdninger med flere personer enn antall oppholdsrom, og at husholdningen har mindre enn 25 kvadratmeter boareal (p-areal) per person i husholdningen.

² Tidligere har Folke- og bolig tellingen vært benyttet som kilde. Disse tallene har imidlertid ikke vært oppdatert siden 2011, og man har nå tilgang til ny, registerbasert statistikk over boforhold som oppdateres årlig. Denne er lagt til grunn for rapporteringen. Tall for 2016 kommer først 13. september, derfor oppgis 2015-tall her.

³ Innvandrere født av to utenlandske foreldre utenfor Norge.

Eie og leie

Det er vanlig å eie sin egen bolig i Norge. Andelen innvandrere som eier sin egen bolig, er likevel lavere enn for resten av befolkningen, men øker med botid i Norge. Både innvandrere og barn av innvandrere er mer trangbodd enn befolkningen for øvrig. Det er imidlertid verdt å merke seg at barn av innvandrere er en yngre gruppe, og generelt har barn og unge andre boforhold enn eldre. De er for eksempel betydelig mer trangbodd og har lavere sannsynlighet for å eie sin egen bolig. Det kan vises til ytterligere analyse/utredning i artikkel fra SSB om sammensetningen av innvandrergrupper og norskfødte med innvandrerforeldre.

Oppsummering; andelen som bor trangt har økt for innvandrere fra Afrika, Asia etc. siden 2011. Det henger sannsynligvis sammen med at SSB har økt målet for trangboddhet fra 20 til 25 kvadratmeter for å tilpasse seg mål i andre land og EU-silc.

7.4 Frivillighet og samfunnsdeltagelse

En viktig del av integreringspolitikk er å legge til rette for at innvandrere også deltar i samfunnslivet, som for eksempel i politikken eller i frivillige

organisasjoner, men også som tilsatte i offentlig sektor.

Prosentandelen tilsatte innvandrere i ulike yrker kan si noe om forutsetningene for at tjenestene er tilpasset mangfoldet i befolkningen. Dette er særlig viktig i tjenester som utøver myndighet overfor andre. Representasjonen av ulike personer med ulik bakgrunn i tjenestene har også betydning for opplevelsen av tillit til systemet og tjenestene.

7.4.1 Andel personer med innvandrerbakgrunn blant de tilsatte i staten⁴⁴

Det statlige tariffområdet omfatter departementene og de underliggende virksomheter. Andelen statsansatte med innvandrerbakgrunn var 3. uke i november 2016 på 10,7 pst. Dette omfatter både landgruppe 1 og 2. Andelen statsansatte med bakgrunn fra landgruppe 2 var 3. uke i november 2016 på 5,2 pst. Fra landgruppe 2 var andelen menn på samme tidspunkt 5,8 pst. og kvinner 5,5 pst.

⁴⁴ Tallene er fra SSBs registerbaserte sysselsettingsstatistikk. SST-registeret i sin opprinnelige form har opphørt fra og med 2015. Tallene for 2016 er derfor ikke sammenlignbare bakover i tid og gir ikke et godt grunnlag for analyser av den langsiktige utviklingen.

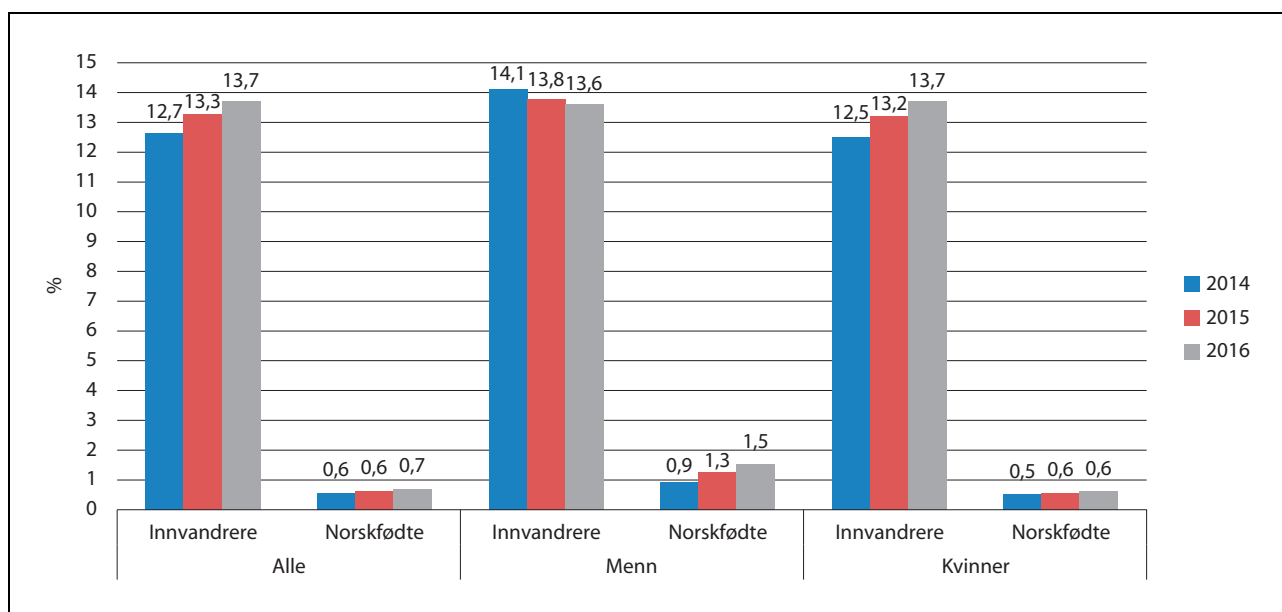
7.4.2 Andel ansatte innvandrere og norskfødte med innvandrerbakgrunn innenfor kultur- og mediesektoren

Arbeidstakere med innvandrerbakgrunn utgjør i 2016 9,0 pst. av alle arbeidstakere i kultur- og mediesektoren. 55 pst. av disse er kvinner og 45 pst. er menn. Dette er det samme som i 2015.

7.4.3 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant ansatte i barnehage

I 2016 var det registrert om lag 94 000 sysselsatt i barnehagene når kategorien «annet personell»

(yrkesgrupper som vaktmester, rengjøringsarbeidere m.m.) er holdt utenfor. Andelen ansatte med innvandrerbakgrunn utgjorde i 2016 om lag 14 pst. av personalet som arbeider direkte med barna, og de aller fleste av disse har selv innvandret, jf. figur 7.22. Norskfødte med innvandrerforeldre utgjorde bare 0,7 pst. av de ansatte. De siste tre årene har andelen ansatte med innvandrerbakgrunn økt noe, fra 13,2 pst. i 2014 til 14,4 pst. i 2016. Det kommer hovedsakelig av en økning i andelen innvandrerkvinner. 90 pst. av de ansatte i barnehagen er kvinner. Blant mennene som er ansatt i barnehagen, har 15,1 pst. innvandrerbakgrunn. Blant kvinnene er andelen med innvandrerbakgrunn 14,3 pst.

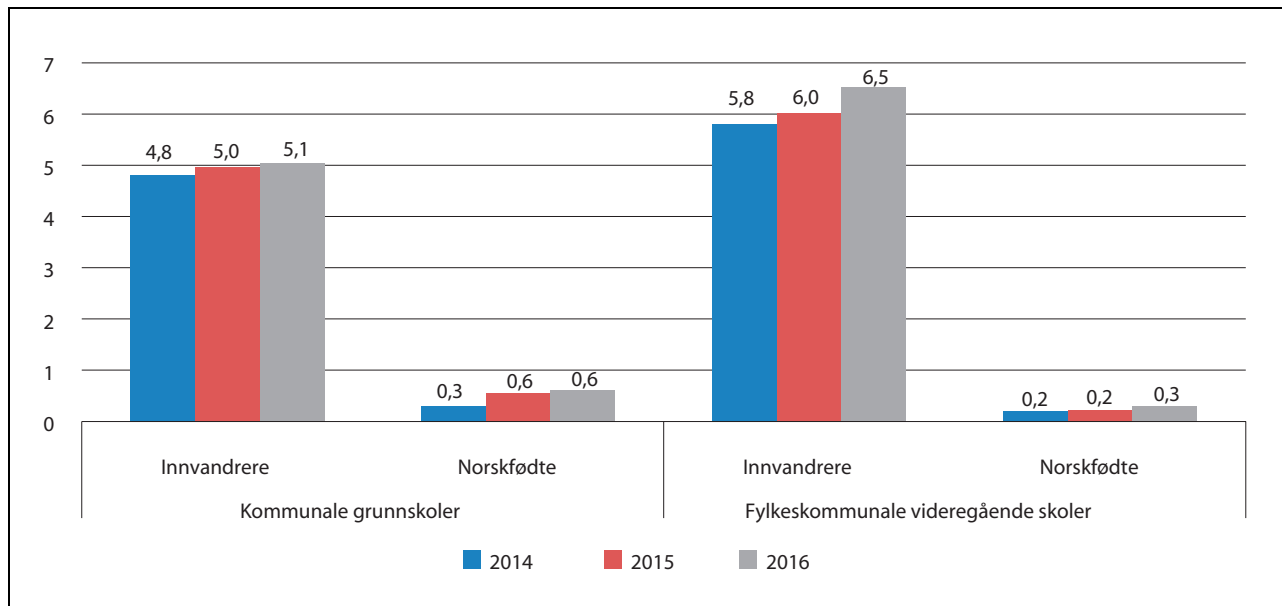

Figur 7.22 Andel innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant de ansatte i barnehagene, 2014–2016 (pst.)

7.4.4 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant undervisningspersonalet i grunnskoler og videregående skoler

Andelen ansatte med innvandrerbakgrunn er litt høyere for fylkeskommunale videregående skoler enn for de kommunale grunnskolen (figur 7.23). Norskfødte med innvandrerforeldre utgjør en svært liten andel. Andelen med innvandrerbak-

grunn blant det mannlige undervisningspersonalet i kommunale grunnskoler er litt høyere enn det er blant de kvinnelige. I fylkeskommunale videregående skoler er det motsatt, og andelen med innvandrerbakgrunn blant det kvinnelige undervisningspersonalet er høyere enn blant det mannlige. Det har vært en svak vekst i andelen ansatte med innvandrerbakgrunn de siste årene, både i kommunale grunnskoler og i fylkeskommunale videregående skoler.

Figur 7.23 Andelen innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre blant undervisningspersonalet¹ i grunnskoler og i videregående skoler, 2014–2016 (pst.)

1 Tallene inkluderer både hoved- og biarbeidsforhold.

7.4.5 Frivillighet

Det har vært utført jevnlig befolkningsundersøkelser om frivillig innsats. Undersøkelsene viser at nivået for antall frivillige, tidsbruk og omfanget av frivillig innsats er høyt og til dels stigende. Hele 61 pst. utfører i 2014 frivillig innsats for minst en frivillig organisasjon. I tillegg til befolkningsundersøkelsen i 2014 har det vært utført en egen undersøkelse knyttet til innvandrerbefolkningen i 2015. Å få gode data om innvandrere og barn av innvandrere sin deltakelse i frivillig organisasjonsliv har vist seg vanskelig knyttet til svarprosent, representativitet og metoder. Til tross for at det ble utført en egen undersøkelse rettet mot mål-

gruppen var dataene ikke gode nok til å kunne si noe representativt for innvandreres deltakelse.

Tidligere undersøkelser har vist at innvandrere generelt er underrepresenterte i frivillige organisasjoner. Noen undersøkelser nyanserer bildet noe. Deler av innvandrerbefolkningen gjør en forholdsvis høy frivillig innsats, særlig innen religions- og livssynsorganisasjoner innen velferdsfeltet. Høyere deltakelse synes særlig å ha sammenheng med språkferdigheter og botid. Til tross for en høyere frivillig innsats på enkelte områder, er innvandrerbefolkningen sjeldnere medlemmer og har sjeldnere verv i organisasjonene de jobber for.

8 Likestilling

Nedenfor følger omtale av status og arbeidet med likestilling i departementet og i Justis- og beredskapsdepartementets underliggende og tilknyt-

tede etater. Det vises også til virksomhetenes årsrapporter.

8.1 Justis- og beredskapsdepartementet

Tabell 8.1 Oversiktstabell for departementet

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerns lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K
2016	436	37	63	99,6	0,0	5,0	2,0	4,0
2015	410	37	63	96,8	N/A	N/A	2,2	5,0

Tabell 8.2 Fordeling av stillinger 2015 og 2017

	August 2015		Februar 2017	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Dep.råd og eksp.sjef	4	7	3	8
Avdelingsdirektør	23	20	25	24
Fagdirektør	13	12	17	14
Underdirektør	3	4	3	4
Spesialrådgiver	2	1	2	2
Lovrådgiver	12	7	15	4
Prosjektleder	3	7	3	4
Seniorrådgiver	101	57	129	68
Rådgiver	56	23	49	26
Seniorkonsulent	16	0	14	2
Førstekonsulent	21	14	13	7
Konsulent	3	1		
Sum	257	153	273	163

Antallet inkluderer både ansatte lønnet på kap. 400 og de som er lønnet over andre kapitler under Justis- og beredskapsdepartementet. Ansatte i permisjon er også inkludert i tallene.

Kilde: DSS per aug. 2015, DFØ per 1. feb. 2017

Departementet har fra 2015 til 2017 en netto økning i antall ansatte på 26 stillinger. Økningen er knyttet til at Integreringsavdelingen ble overført fra Barne- og likestillingsdepartementet til Justis- og beredskapsdepartementet 1. april 2016. Totalt ble det overført 34,7 årsverk.

Oversikten viser at andelen kvinner i departementet er på 63 pst. og uendret fra 2015. Kvinneandelen i øverste ledersegment er i 2017 27 pst. mot 36 pst. i 2015. Kvinneandelen på mellomledernivå er i 2017 51 pst. mot 53 pst. i 2015. Sett opp mot den totale kjønnsbalansen hvor kvinneande-

len er på 63 pst. er kvinner underrepresentert i lederstillinger.

I stillinger som fagdirektør har kvinneandelen økt fra 52 pst. i 2015 til 55 pst. i 2017. Departementet har også flere kvinner i saksbehandlerstillinger som seniorrådgiver, rådgiver og førstekonsulent. Blant seniorrådgivere har kvinneandelen økt fra 64 pst. i 2015 til 66 pst. i 2017. Kvinneandelen for rådgivere er redusert fra 71 pst. i 2015 til 65 pst. i 2017. I førstekonsulentstillinger er det i 2017 35 pst. mot 40 pst. i 2015.

Tabell 8.3 Lønn (i 1000 kroner)

	August 2015		Februar 2017	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
Dep.råd og eksp.sjef	1 140	1 303	1 342	1 248
Avdelingsdirektør	897	870	907	898
Fagdirektør	781	781	794	794
Underdirektør	694	694	713	721
Spesialrådgiver	1 108	1 194	1 115	1 031
Lovrådgiver	758	695	804	771
Prosjektleder	735	804	799	993
Seniorrådgiver	615	629	629	652
Rådgiver	475	510	522	515
Seniorkonsulent	484		519	462
Førstekonsulent	460	452	471	468
Konsulent	430	356		

Kilde: DSS per aug. 2015, DFØ per 1. feb. 2017

Forskjellene i lønn på toppledernivå forklares i noen grad ut fra stillingenes tyngde, herunder ansvar, omfang og kompleksitet jf. lederlønnssystemet.

Justis- og beredskapsdepartementet er opp-tatt av å ha mest mulig lik kjønnsbalanse i alle stillinger og lik lønn for sammenlignbare stillinger. Det er små lønnsforskjeller mellom kjønnene på saksbehandler- og mellomledernivå. Det er bare

kvinner som jobber deltid. I 2017 arbeider 2,3 pst. av kvinnene deltid, mot 5 pst. i 2016. Bruken av deltid er i stor grad knyttet til omsorgspermisjoner.

Ved tilsetninger i ledig stilling skal minst én kvalifisert søker med minoritetsbakgrunn eller nedsatt funksjonsevne innkalles på intervju. Dette skal omtales i innstillingen.

8.2 Domstoladministrasjonen (DA) og domstolene

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	2 075	36	64	69,6	3,9	13	6,2	7,5	1,6	4
2015	2 116	37	63	67,3	0,9	10,5	2,5	5,2	0,5	2,3

Kilde: DA

Per 31. desember 2016 var det 2 075 ansatte i domstolene, tilsvarende 2 003 årsverk. Det er overvekt av kvinnelige ansatte i DA og domstolene. Dette skyldes i hovedsak at kvinner er overrepresentert i saksbehandlerstillinger, som utgjør om lag halvparten av det totale antallet medarbeidere i domstolene. Turnoveren i administrative stillinger i domstolene er relativt lav. Endring i kjønnsfordelingen vil derfor ta tid, uavhengig av hvilke tiltak som iverksettes. Domstolene har fokus på balansert kjønnsfordeling i arbeidet med rekrutterings- og personalpolitikk. Dette gjelder både saksbehandler- og dommerfullmektigstillinger, kvinner

til dommerstillinger og flere kvinnelige ledere. Innstillingsrådet for dommere praktiserer moderat kjønnskvolter.

Det iverksettes tiltak for å bedre arbeidssituasjonen for medarbeidere som av helsemessige årsaker har behov for tilpasninger. Det fokuseres på god seniorpolitikk i domstolene. Det er få medarbeidere med innvandrerbakgrunn i domstolene.

Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn må ses i sammenheng med at kvinner er overrepresentert i saksbehandlerstillinger, og menn i dommerstillinger som er vesentlig høyere lønnet.

8.3 Politiet

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	16 595	54,7	45,3	95,1	1	8,7	5,2	7,9	2,3	5,5
2015	16 286	55	45	94,4	1	9,6	6,3	8,1	2,6	5,4

Tabellen inkluderer Politidirektoratet og alle underliggende enheter og er basert på data fra etatens personal- og lønssystem. Tallene inkluderer ikke PST.

Ekskl. timelønnede, medarbeidere på pensjonistvilkår, eksterne eller medarbeidere i permisjon uten lønn.

Kjønnsbalanse: Totalt er antall ansatte som får lønn, inkl. medarbeidere i foreldrepermisjoner (ikke årsverk)

Lønn: Beregnet av gjennomsnittlig grunnlønn per md. for alle ansatte (ekskl. faste tillegg). Lønn for deltidsansatte er omregnet tilsvarende 100 pst.-stilling.

Deltidsansatte inkluderer ikke medarbeidere i delvis omsorgspermisjoner.

Kjønnsbalanse i lederstillinger er et viktig satsningsområde innen politiets HR-arbeid. For lederstillinger med personalansvar er det en målsetting om minimum 40 pst. ledere av hvert kjønn. Resultatet i 2016 var 30 pst. kvinner i slike stillinger, en økning på 1 pst. fra 2015.

Politidirektoratet utarbeidet i 2016 *Overordnet plan for kjønnsbalanse i lederstillinger (2017–*

2022). Planen skisserer fokusområder, prinsipper for tiltak og måltall for kjønnsbalanse. Det er et spesielt fokus på kjønnsbalanse i politiledersstillinger med personalansvar. Målsettingen er at det innen 2022 skal det være minimum 30 pst. ledere av hvert kjønn i disse stillingene. Resultatet i 2016 var 18 pst., hvilket innebærer en økning på 2 pst. fra 2015. Andelen kvinnelige ledere i juriststillin-

ger økte fra 36 pst. i 2015 til 37 pst. i 2016. Andelen kvinnelige ledere i administrative stillinger økte fra 58 pst. i 2015 til 59 pst. i 2016.

Kjønnsbalanse ved rekruttering til Politihøgskolen er en forutsetning for å lykkes i arbeidet med å oppnå kjønnsbalanse i politilederstillinger. I 2017 var det totalt 3 763 søkere som hadde Politihøgskolen som første prioritet. Av de som ble tatt opp utgjorde kvinner 46 pst. Målet om en kvinneandel på 40 pst. er dermed oppfylt.

Det ble i 2016 planlagt et mentoringprogram i politiet med oppstart våren 2017. Programmet skal blant annet bidra til bedre kjønnsbalanse i lederstillinger i politiet.

Antall ansatte i politi- og lensmannsetaten per 31. desember 2016 var 16 595 (kap. 440, 442 og 448). Av disse var 45,3 pst kvinner, hvilket er en liten økning fra 2015 (0,3 pst).

Om lag 8,7 pst. av kvinnene og 1 pst. av mennene i politiet arbeidet deltid i 2016. For kvinner er dette en nedgang på nærmere 0,9 prosentpoeng sammenlignet med 2015. 7,9 pst. av kvinnene og 5,2 pst. av mennene var midlertidig ansatt i 2016.

Studentene som er tatt opp ved Politihøgskolen besvarer en anonym undersøkelse om landbakgrunn. I 2016 oppga 11 pst. å ha innvandringsbakgrunn. 6,3 pst. oppga å ha minst en forelder født utenfor Norden eller Nord-/Vest-Europa.

Politihøgskolen vil satse ytterligere på rekruttering av personer med innvandringsbakgrunn til studiet.

Tall fra SSB viser at i 2016 hadde 5,1 pst. av de ansatte i politiet innvandringsbakgrunn, en økning fra 4,5 pst. i 2015. Av disse hadde 565 bakgrunn fra Asia, Tyrkia, Afrika, Latin-Amerika, Europa utenom EU/EFTA, Osceania utenom Australia og New Zealand. De resterende 285 hadde bakgrunn fra EU/EFTA, Nord-Amerika, Australia og New Zealand.

Gjennomsnittlig brutto grunnlønn per md. for samtlige stillingskategorier i politi- og lensmannsetaten var 41 015 kroner i 2016, hvorav 39 901 kroner for kvinner og 41 939 kroner for menn. Gjennomsnittlig grunnlønn pluss faste tillegg per md. for samtlige stillingskategorier i politi- og lensmannsetaten var 43 462 kroner i 2016, hvorav 41 514 kroner for kvinner og 45 077 kroner for menn. Lønnsforskjeller kan forklares ut fra variabler som bl.a. ansiennitet og kjønnsfordeling over tid. Det er også flere menn i lederstillinger.

Politidirektoratet har som mål at sykefraværet ikke skal overstige 4,5 pst. totalt for året. Det totale sykefraværet i politiet i 2016 var 4,9 pst., hvilket er om lag det samme som i 2015. Legeomeldt sykefravær er høyere for kvinner (5,5 pst.) enn for menn (2,3 pst.)

8.4 Kriminalomsorgen

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)	
		M	K		M	K	M	K
2017	4 833	54	46	97	6	16	12	13
2016	4 923	55	45	97	5	16	15	15

Tallene er per 1. mars og inkluderer aspiranter ved KRUS. Lønnen viser avtalt fastlønn.

Kilde: KDI

Kjønnsfordelingen blant ansatte i kriminalomsorgen viser 46 pst. kvinner og 54 pst. menn i 2017. Dette er samme nivå som fire foregående år. Det er en større andel kvinner som jobber deltid sammenliknet med menn. Andelen deltidsansatte utgjør ca. 22 pst. av de ansatte. Andelen midlertidig ansatte er økt siden 2014, men går ned fra 2016 til 2017. Dette henger trolig sammen med forslaget om omorganisering av kriminalomsorgen fra en trenivåmodell til en tonivåmodell, som

førte til at kriminalomsorgen i en periode så seg nødt til å bruke midlertidighet i stillinger som kunne berøres av omorganiseringen.

Kvinnens andel av gjennomsnittlig fast avtalt månedslønn er om lag 97 pst. av menns lønn.

Kjønnsfordeling hos aspirantene ved KRUS var 51 pst. menn og 49 pst. kvinner ved siste opp-tak i 2016. Departementet er tilfreds med en så vidt høy andel kvinnelige aspiranter.

8.5 Hovedredningsentralen (HRS)

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerns lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	48	83,3	16,7	66,7	0	0	0	0	1	2,8
2015	48	77,6	22,4	63,9	0	0	0	0	1,1	2,6

Kilde: HRS

Av seks ledere ved de to Hovedredningsssentralene var fem ved utgangen av 2016 menn. Ved nyrekruttering oppfordres alltid kvalifiserte kandidater med ulik utdanning samt arbeids- og livserfaring til å søke stillingen. Det gjennomføres imidlertid ingen form for kvotering. Til stillingene som redningsleder er det et krav om såkalt operativ erfaring. Dette innebærer at kandidatene ofte kommer fra mannsdominerte yrker som Forsvaret, politiet eller sivil luft- og sjøfart. HRS har en forventning om at andelen kvalifiserte kvinnelige

søkere vil øke i takt med at kvinneandelen øker blant disse yrkesgruppene. Per 31. august 2016 var 4 av 36 redningsledere ved de to Hovedredningsssentralene kvinner.

Personellet lønnes likt i den enkelte stilling uavhengig av kjønn eller bakgrunn. Derfor jobbes det ikke aktivt med å jevne ut forskjeller mellom kjønnene. Det er viktig å nevne at Hovedredningsssentralens lavest lønnede stillinger (konsulentstillingene) kun er besatt av kvinner.

8.6 Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerns lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	13	23	77	87,5	0	23	0	7,7	0	0,96
2015	14	22	78	85,6	0	21	0	14,2	0	2,79

Kilde: Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker

Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker hadde per 1. juli 2017 12 ansatte. Dette utgjorde 10,9 årsverk. Kvinner utgjorde 75 pst. av staben. Samtlige lederposisjoner var besatt av kvinner, og statens målsetting om 40 pst. kvinner i lederposi-

sjoner er således overoppfyllt. Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn er redusert noe i perioden 2015 til 2017, men med få mannlige ansatte gir relativt små endringer store utslag.

8.7 Kontoret for voldsoffererstatning

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	51	35	66	105,6	16,7	15,2	16,7	12,1	0,2	2,8
2015	55	36	64	104,3	50	20	0	8,6	0,2	3,2

Kilde: Kontoret for voldsoffererstatning

Det er små endringer i forholdet mellom antall ansatte menn og kvinner, samt i lønnsforskjeller mellom menn og kvinner, fra 2015 til 2016 hos Kontoret for voldsoffererstatning (KfV). Hovedårsaken til høyere snittlønn blant kvinner er at 3 av 4 i ledergruppen er kvinner. KfV hadde 51 ansatte per 1. juli 2017, som utgjorde 47 årsverk.

Tallene for deltidsansatte og midlertidig ansatte varierer. Det skyldes at mange ansatte ved

Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) har vært ansatt i deltidsstillinger, samt at det i 2016 ble bestemt at rådgivere ved RKK ikke skulle ansettes i faste stillinger. Noen deltidsstillinger ved RKK er erstattet med fulltidsstillinger midlertidig ut 2017. RKK-ene er overført til politiet og blitt en del av Støttesentrene for kriminalitetsutsatte, som del av politiets nye offeromsorg.

8.8 Sekretariatet for konfliktrådene

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016 ¹	131	31	69	96,3	0,8	7,6	4,7	4,4	1	3,8
2015	124	30	70	90,4	0,8	8	1,6	1,6	N/A	N/A

¹ Om 2016-tallene: I rapporteringen på kjønnsbalanse, lønn, deltid og midlertidig er det brukt tall fra første halvår 2017. Tallene for antall (N), foreldrepermisjon og legemeldt fravær er tall fra 2016.

Kilde: Sekretariatet for Konfliktrådene

Per 1. juli 2017 utgjorde bemanningen i Sekretariatet for konfliktrådene (SfK) 121,4 årsverk. Kvinner er overrepresentert blant de ansatte. Sekretariatet ledes av en kvinnelig direktør og assisterende direktør er kvinne. 14 av 18 konfliktrådsledere er kvinner. SfK har som mål å ha et inklu-

derende arbeidsliv der medarbeiderne skal gjenspeile mangfold i befolkningen og ha en variert erfaringsbakgrunn med hensyn til kjønn, ned-satt funksjonsevne og etnisk bakgrunn. Dette gjenspeiles i virksomhetenes stillingsannonser.

8.9 Spesialenheten for politisaker

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	36	36	64	86	7,7	8,7	0	4,4	1,52	2,69
2015	37	38	62	89	0	4,3	5,3	3,6	0,9	1,3

Kilde: Spesialenheten for politisaker

Det er flere kvinnelige enn mannlige ansatte i Spesialenheten for politisaker. I tillegg til 36 fast ansatte som utgjør 35,2 årsverk per 1. juli 2017, har Spesialenheten utnevnt tolv advokater på verv. Av disse er ni menn og tre kvinner. Ledelsen i Spesialenheten består av to menn (40 pst.) og tre kvinner (60 pst.) hvorav én av mennene og én av kvinnene er advokater på verv. Dersom en gjør beregninger med utgangspunkt i fast ansatte ledere er kvinneandelen i ledelsen 67 pst.

Personell lønnes likt i den enkelte stillingskategori uavhengig av kjønn. Årsaken til at statistik-

ken viser lavere lønn på kvinner er at virksomhetens lavest lønnede stillinger (administrasjon) kun er besatt av kvinner.

Spesialenheten har som mål å ha et inkluderende arbeidsliv der medarbeiderne skal gjenspeile mangfold i befolkningen og ha en variert erfaringsbakgrunn med hensyn til kjønn, nedsatt funksjonsevne og etnisk bakgrunn. Dette fremgår i Spesialenhetens stillingsannonser. Dersom det er kvalifiserte søkere med minoritetsbakgrunn til nye stillinger innkalles minst én søker til intervju.

8.10 Statens sivilrettsforvaltning

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	72	35	65	92	0	7	1,4	5,6	0,1	3,3
2015	74	35	65	89	0	4,3	5,3	3,6	0,9	1,3

Kilde: Statens sivilrettsforvaltning

Statens sivilrettsforvaltning (SRF) hadde per 1. juli 2017 66 ansatte. Dette tilsvarte om lag 60 årsverk. Fordelingen mellom kvinner og menn var hhv. 64 pst. og 36 pst. På ledernivået direktør, assisterende direktør og avdelingsdirektør er kvinneandelen stabil på 67 pst.

SRF har som mål å ha et inkluderende arbeidsliv der medarbeiderne skal gjenspeile mangfold i

befolkningen og ha en variert erfaringsbakgrunn med hensyn til kjønn, alder, nedsatt funksjonsevne og etnisk bakgrunn. Disse forholdene vektlegges i virksomhetens rekrutteringsprosesser og gjenspeiles også i stillingsannonser. SRF har kontinuerlig oppmerksomhet på å øke andelen menn i forbindelse med rekruttering.

8.11 Direktoratet for samfunns- sikkerhet og beredskap (DSB)

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	639	56,6	43,4	91,5	1,9	6,7	2,5	2,4	2,1	2,6
2015	561	56,5	43,5	89,5	1,8	8,8	2,8	2,5	0,5	0,7

Kilde: DSB

Høsten 2016 ble det besluttet at Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) skulle avvikles som eget direktorat, og at DNKs ansvarsområder og funksjoner skulle overføres til DSB fra 1. mars 2017. Tallene for 2016 i tabellen ovenfor består derfor av DSB og det tidligere DNK. Tallene for 2015 representerer DSB før sammenslåingen.

Andelen kvinnelige ledere i DSB utgjør etter sammenslåingen med DNK totalt 31 pst.

DSB jobber for å nå målet om 40 pst. andel av kvinnelige ledere. Det er i dag stor forskjell innenfor de ulike ledernivåene, med 58 pst. kvinneandel på direktørnivå mot 26 pst. kvinneandel i mellomledersjiktet. Innenfor mellomledersjiktet finner vi de tradisjonelt mannsdominerte delene av virk-

somheten med sivilforsvardistrikter og regionskontorer innenfor elsikkerhet. Her er kun 4 av 29 ledere kvinner, og rekrutteringsgrunnlaget består i hovedsak av menn.

DSB jobber for likestilling og en balansert kjønns sammensetning gjennom rekrutteringsprosesser, og har et særlig fokus på at kunngjøringstekstene skal utformes slik at virksomheten kan tiltrekke seg begge kjønn og samtidig stimulere til økt mangfold innenfor virksomheten. DSB tilstreber likelønn mellom kjønnene, samt å redusere uønskede lønnsforskjeller mellom nyansette og ansatte som har arbeidet i DSB i flere år. Likelønnsprinsippet er nedfelt i DSBs lønnspolitiske dokument.

8.12 Utlendingsdirektoratet

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	1 517	32,8	67,2	95,8	1,7	7,4	38	34,7	2,5	4,4
2015	1 187	30,1	69,9	93,7	4,8	16,5	17	16,5	2,9	4,7

Kilde: UDI

Det er en stor økning i midlertidige ansatte i UDI i 2016. Dette har antagelig ført til lavere sykefravær og mindre lønnsforskjeller mellom kvinner og menn (andel midlertidig ansatte menn er betyde-

lig høyere enn andel midlertidig ansatte kvinner i 2016). Lønnsnivået er lite endret fra 2015 til 2016 da det er større andel midlertidig ansatte i 2016 – og forholdsvis flere midlertidig ansatte menn.

8.13 Utlendingsnemnda (UNE)

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	337	29	71	95,8	2	12	0,3	0,5	4,2	3,5
2015	338	30	70	93,6	5	14	0	0,3	4,4	2,6

Kilde: UNE

Kjønnsfordelingen i UNE har de siste årene vært om lag 70 pst. kvinner og 30 pst. menn. Blant ledere var fordelingen per 31. desember 2016 63 pst. kvinner og 37 pst. menn (ekskl. direktør). Gjennomsnittslønnen for kvinner er 6 pst. lavere for kvinner enn menn i UNE. Større andel menn i de høyere stillingskategoriene forklarer en vesentlig del av denne forskjellen. Innad i hver stillingskategori er forskjellene vesentlig mindre, med unntak av kategori 1 (seniorrådgivere og fag-

direktører), der forskjellen er omtrent den samme som på overordnet nivå.

UNE har utarbeidet en tiltaksplan for likeverd og mangfold. Et av tiltakene som skal gjennomføres i 2017, er å forbedre lønnsstatistikkene slik at eventuelle lønsmessige forskjeller enklere kan identifiseres/analyseres. UNE er også i gang med å se på hele rekrutteringsprosessen slik at fokuset på likeverd og mangfold følges gjennom hele prosessen. Planen skal evalueres i slutten av 2017.

8.14 Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)

År	N	Kjønnsbalanse (pst.)		Kvinnerens lønn i pst. av menns lønn	Deltid (pst.)		Midlertidige stillinger (pst.)		Legemeldt fravær (pst.)	
		M	K		M	K	M	K	M	K
2016	261	35	65	97,8	2,2	5,9	13,2	21,8	3,9	4,6
2015	259	37	63	96,5	1,1	7,3	14,7	17,7	2,6	4,8

Kilde: IMDi

Det er et mål for IMDi å ha en sammensetning av medarbeidere som gjenspeiler befolkningen med hensyn til etnisk bakgrunn, kjønn, alder, funksjonsevne og seksuell orientering. IMDi har i sin personalpolitikk at direktoratet skal oppfylle de krav og målsettinger som er nedfelt i lov og avtaleverk om å fremme likestilling mellom kjønnene.

IMDi har som mål at minst 25 pst. av direktoratets ansatte skal ha innvandrerbakgrunn. Samlet andel ansatte med innvandrerbakgrunn i IMDi var 29 pst. i 2015. Direktoratets kjønnsfordeling har over flere år vært i overkant av 60 pst. kvinner og i underkant av 40 pst. menn. I 2016 var 65 pst. av de ansatte kvinner. Tall for 2016 viser at direktoratet hadde 56 pst. kvinner i toppledelsen og 64 pst. kvinner i mellomlederstillinger.

Lønn skal være et aktivt personalpolitisk virkemiddel. Som en del av personalpolitikken, skal lønnspolitikken blant annet sikre like muligheter for lønnsutvikling for alle direktoratets tilsatte, uavhengig av kjønn, alder, etnisk bakgrunn, funksjonsevne mv. Lønnspolitikken skal praktiseres mest mulig konsekvent og helhetlig.

IMDi skal praktisere en livsfaseorientert personalpolitikk som stimulerer til utvikling og læring for alle ansatte og bidrar til å forhindre for tidlig avgang. Personalpolitikken områder må ses i sammenheng slik at alle medarbeidere i IMDi opplever et godt og utviklende arbeidsmiljø med karrieremuligheter i alle livsfaser.

9 Tekniske endringer i kontostrukturen og bruk av stikkordet kan overføres

Det foreslås at kap. 411, Domstoladministrasjonen, post 01 driftsutgifter opphører og bevilgningen flyttes til kap. 410 Domstolene, post 01 driftsutgifter for å bidra til økt fleksibilitet.

Under kap. 440 Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten foreslås det opprettet en ny post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, med stikkord «kan overføres». Posten skal dekke investeringsutgifter knyttet til etableringen av det nye beredskapssenteret for politiet.

Det foreslås at kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 driftsutgifter gis stikkord «kan nyttes under» slik at bevilgningen i 2018 kan benyttes under kap. 456 Direktoratet for nødkommunikasjon, post 01 Driftsutgifter, og kap. 456, post 01 gis stikkord «kan nyttes under» slik at bevilgningen kan nyttes under kap. 451, post 01. Forslaget har bakgrunn i at Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK) fra og med 1. mars 2017 ble avviklet som egen virksomhet, og at DNKs ansvar og funksjoner i den forbindelse er overført til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap.

Det foreslås at kap. 472 Kontoret for voldsoffererstatning og rådgivning til kriminalitetsofre, post 01 og post 70, opphører som følge av at ansvaret med å etatsstyre KfV er delegert til Statens sivilrettsforvaltning med virkning fra 1. juli 2017. Bevilgningen på kap. 472, post 01 foreslås overført til kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning, post 01. Det foreslås å opprette en ny post 70 Erstatning til voldsofre under kap. 473. Bevilgningen på tidligere kap. 472, post 70 flyttes hit.

Det foreslås at kap. 474 Konfliktråd, post 60 Tilskudd til kommuner til SLT-tiltak bytter navn til post 60 Tilskudd til kommuner, slik at den kan dekke flere typer tilskuddsordninger.

Det foreslås at det opprettes en ny post 70 Tilskudd under kap. 474 Konfliktråd som følge av at det overføres midler til tilskuddsordningen for arbeid mot vold i nære relasjoner fra kap. 440, post 70 Tilskudd.

Det foreslås at kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold gis stikkordet «kan overføres».

Under Justis- og beredskapsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30–49

			(i 1 000 kr)	
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2017	Forslag 2018
400	21	Spesielle driftsutgifter	2 364	
400	23	Spesielle driftsutgifter, forskning, evaluering og kunnskapsinnhenting	15 558	24 755
410	22	Vernesaker/sideutgifter, jordskiftedomstoler	3 000	6 591
430	60	Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv.	8 104	76 800
440	22	Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag	3 730	8 996
451	21	Spesielle driftsutgifter	289	7 248
474	60	Tilskudd til kommuner		19 268
475	21	Spesielle driftsutgifter	13 489	7 457
490	23	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling	1 320	4 415
490	75	Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet	1 752	8 794
496	21	Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling,	8 822	44 659
496	60	Integreringstilskudd		11 173 478
497	21	Spesielle driftsutgifter, opplæring i norsk og samfunns-kunnskap,	2 440	44 607

10 Anmodningsvedtak under Justis- og beredskapsministeren

Vedtak nr. 83, 4. desember 2012

«Stortinget ber regjeringen synliggjøre hvilke vurderinger som har blitt gjort med hensyn til vedtaket som ble fattet i Prop. 65 L (2011–2012) vedrørende opprettelse av en offeromsorg.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Per Sandberg, Hans Frode Kielland Asmyhr, Åse Michaelsen og Morten Ørsal Johansen om *endringer i voldsoffererstatningsloven og opprettelse av en offeromsorg*, jf. Dokument 8: 156 (2010–2011) og Innst. 150 S (2011–2012).

Det skal innen utgangen av 2017 være etablert tolv kontorer for offeromsorg i tilknytning til de nye politidistriktene, etter modell fra Støttesenteret for fornærmede i straffesaker i Trondheim. Offeromsorgskontorene skal gi voldsofre psykososial støtte, oppfølging, informasjon og veiledning gjennom hele straffesakskjeden og skal løse brukerne til profesjonell hjelp – både i kommunalt og statlig tjenesteapparat. Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre (RKK) overføres til politiet i løpet av 2017. Totalbevilgningen til de nye offeromsorgskontorene i 2017 er 28 mill. kroner, inkludert 9 mill. kroner overført fra Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre. Vedtaket anses dermed som fulgt opp.

Vedtak nr. 515, 6. juni 2013

«Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovforslag for å styrke Sivilombudsmannens rolle overfor forvaltningen ved å tillate at Sivilombudsmannen opptrer som hjelpeintervenient ved søksmål.»

Grunnlaget for Stortingets vedtak fremgår av Dokument 8:122 S (2012–2013) og Innst. 379 S (2012–2013).

Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring våren 2018 et lovforslag om å tillate at Sivilombudsmannen opptrer som parts-hjelper ved søksmål. Et høringsforslag vil for-

trinnsvis bli behandlet sammen med andre forslag til endringer i tvisteloven. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 588, 10. juni 2014

«Stortinget ber regjeringen sikre den nødvendige fremdrift i konseptvalgutredningen av grensekontrollstasjon ved Storskog i Finnmark.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 93 S (2013–2014) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2014* og Innst. 260 S (2013–2014).

Justis- og beredskapsdepartementet mottok en konseptvalgutredning (KVU) 30. september 2015. Utredningen påpeker betydelig usikkerhet knyttet til prognoser for fremtidig trafikk og antall grensepasseringer over Storskog, men trafikken forventes å øke på sikt.

Ny grensekontrollstasjon bør først vurderes når det foreligger nærmere avklaringer om arbeidet med ny grensestasjon på russisk side. Justis- og beredskapsdepartementet vil ha en dialog med russiske myndigheter om saken, men har så langt ikke fått nærmere avklaringer. Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 462, 17. mars 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme sak om foreldelsesregler for forsettlige handlinger som har døden til følge.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Jenny Klinge og Heidi Greni om *fjerning av foreldelsesfristen for brudd på straffeloven § 148 første ledd første punktum andre straffalternativ (mordbrannparagrafen)*, jf. Dokument 8:4 L (2014–2015) og Innst. 172 L (2014–2015).

Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad: «Komiteen har merket seg at vedtaket er under behandling, og at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget vedrørende oppfølgingen. Komiteen avventer dette før vedtaket kan kvitteres ut.»

Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag høsten 2017. Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtaket nr. 523, 5. mai 2015

«Stortinget ber regjeringen evaluere de siste måneders praksis med bevæpning.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Iselin Nybø, Sveinung Rotevatn og André N. Skjelstad *om generell bevæpning av politiet*, jf. Dokument 8:34 S (2014–2015) og Innst. 235 S (2014–2015).

Bevæpningsutvalget overleverte sin utredning NOU 2017: 9 *Politi og bevæpning* 29. mars 2017. Utredningen er sendt på høring med frist 1. november 2017. Utvalget har blant annet evaluert ordningen med fremskutt lagring av våpen i bil og perioden med midlertidig bevæpning. Evalueringen vil bli sett i sammenheng med vurderinger utført av Politihøgskolen (PHS) som sluttføres i løpet av 2017. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte etter høringen av NOU 2017: 9 og når vurderingen fra PHS er slutført.

Vedtaket nr. 606, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen sørge for at det etableres et pilotprosjekt med bruk av velferdsobligasjoner (SIB) som modell. Dette for å sikre forebygging av og mindre tilbakefall til kriminalitet i aldersgruppen 18–30 år.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 305 S (2014–2015), jf. Meld. St.12 (2014–15).

Justis- og beredskapsdepartementet har i samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet utarbeidet forslag til pilotprosjekt med bruk av velferdsobligasjoner. Departementene fremmer forslag til tilsagnsfullmakt i statsbudsjettet for 2018, slik at forpliktelser om fremtidig utbetaling kan inngås. Hovedformålet med pilotprosjektet er å

teste ut velferdsobligasjoner som modell for utvikling og finansiering av nye tiltak for å forebygge tilbakefall til kriminalitet.

Velferdsobligasjoner brukes om resultatbaserte avtaler mellom flere parter, som oftest offentlige myndigheter, investorer/stiftelser og private eller ideelle tjenesteleverandører. I en typisk velferdsobligasjon stiller en investor med kapital for å finansiere en tjeneste som utføres av private eller ideelle aktører. Det offentlige betaler investoren avhengig av resultatoppnåelse i etterkant. Investoren tar risikoen for at tjenesten gir de ønskede resultatene.

Departementene kommer til å gi AVdir og KDI et felles oppdrag om å gjennomføre pilotprosjektet på nasjonalt nivå. Gjennomføringen av prosjektet, herunder utforming, anskaffelse og inngåelse av kontrakter vil skje lokalt i utvalgte kommuner. Kommuner som deltar i pilotprosjektet vil få mulighet for å søke om midler til dekning av deler av kostnadene til utvikling, anskaffelse og administrasjon. Staten vil også bidra med midler til dekning av deler av kostnadene til sluttoppgjøret for levering av resultat etter gjennomført prosjekt. Prosjektet vil starte opp i løpet av høsten 2017, og skal evalueres. Vedtaket anses med dette fulgt opp.

Vedtaket nr. 610, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå og evaluere ordningen med besøksforbud etter straffeprosessloven § 222 a, og forelegge resultatene for Stortinget på egnet måte.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, Sonja Mandt og Knut Storberget *om å styrke beskyttelsen til personer utsatt for vold, trusler om vold, personforfølgelse og stalking*, jf. Dokument 8:74 S (2014–2015) og Innst. 284 S (2014–2015).

Evalueringen av ordningen med besøksforbud skal gjennomføres av Velferdsforskningsinstituttet NOVA, som en del av forskningsprogrammet om vold i nære relasjoner. Lovens effekt på tryggheten for trusselutsatte, politiets bruk av dette tiltaket og oppfølging i bruddsituasjoner skal kartlegges. Evalueringen skal i tillegg omfatte en vurdering av dagens registreringsmåter i politiets straffesaksregister (STRASAK). Evalueringen skal presenteres i en NOVA rapport og skal være

ferdigstilt i mai 2018. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget med resultatene fra evalueringen.

Vedtak nr. 612, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen sikre at ordningen med omvendt voldsalarm gjøres godt kjent slik at ordningen kan benyttes i større grad enn i dag.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Stine Renate Håheim, Lise Christoffersen, Sonja Mandt og Knut Storberget om å styrke beskyttelsen til personer utsatt for vold, trusler om vold, personforfølgelse og stalking, jf. Dokument 8:74 S (2014–2015) og Innst. 284 S (2014–2015).

Per 1. juni 2017 var det nedlagt påstand om omvendt voldsalarm i 15 saker. Alle landets politidistrikter har fått tilsendt orientering om ordningen. Videre er distriktene orientert om ordningen både skriftlig og muntlig i en rekke sammenhenger. Både Riksadvokatembetet og Politidirektoratet har informert om ordningen til politidistriktenes ledelse/ledere. Den tekniske løsningen, juridiske problemstillinger samt erfaringer fra konkrete OVA-saker er flere ganger presentert på samlinger for politidistriktenes familievoldskoordinatorer, familievoldsetterforskere og påtaleledere.

Riksadvokaten har i mål- og prioriteringsskrivet for straffesaksbehandlingen i politiet og statsadvokatene i 2017, på nytt minnet om muligheten til å påstå idømt elektronisk kontroll med kontaktforbud. Se også omtale under vedtak nr. 630, 25 april 2017 og vedtak nr. 1073, 20. juni 2017. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 618, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen om å evaluere endringen av offentleglova § 16 første ledd tredje punktum på egnet måte i løpet av tre år.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingjerd Schou, Helge André Njåstad, Geir S. Toskedal, Ola Elvestuen og Jorodd Asphjell om endring av offentleglova (unnta fra innsynsretten

byrådsnotater og drøftingsdokumenter til byrådskonferanser og forberedende byråd i kommuner/ fylkeskommuner med parlamentarisk styreform), jf. Dokument 8:85 L (2014–2015) og Innst. 320 L (2014–2015).

Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad til oppfølgingen: «Komiteen har merket seg at vedtaket er under behandling og vil bli fulgt opp innen fristen. Komiteen avventer dette før vedtaket kan kvitteres ut.»

Anmodningsvedtaket er under behandling og vil bli fulgt opp innen fristen, ved at en evaluering vil foretas.

Vedtak nr. 619, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til at offentlige institusjoner og etater gjennomgår reglement og retningslinjer med sikte på å bedre åpenhet og innsyn i offentlig virksomhet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Dokument 8:85 L (2014–2015) og Innst. 320 L (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet orienterte i Prop. 1 S (2015–2016) punkt 9 side 227 om oppfølgingen av vedtaket. Justiskomiteen hadde i Innst. 6 S (2015–2016) og Innst. 285 S (2016–2017) ingen merknader til oppfølgingen.

Justis- og beredskapsdepartementet sendte ut brev 13. mars 2017 med en oppfordring om å gå gjennom interne reglementer og retningslinjer knyttet til åpenhet og innsyn. Brevet ble sendt til departementene og Statsministerens kontor, fylkesmennene, Sysselmannen på Svalbard, Domstoladministrasjonen, Sametinget, kommunene, fylkeskommunene og Longyearbyen lokalstyre. I brevet ble det bedt om at adressatene formidlet forespørselen videre til underordnede eller tilknyttede organer, og om at de vurderte om brevet også skulle sendes videre til aktuelle selvstendige rettssubjekter. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 621, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om oppheving av juryordningen og erstatte den med meddomsrett, hvor lekmannelementet fremdeles skal stå sterkt og rettens avgjørelser skal begrunnes.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Hans Olav Syversen og Olaug V. Bollestad *om oppheving av juryordningen og erstatte den med meddomsrett*, jf. Dokument 8:43 S (2014–2015) og Innst. 330 S (2014–2015).

Justis- og beredskapsdepartementet fremmet 19. februar 2017 Prop. 70 L (2016–2017) Endringer i straffeprosessloven mv. (oppheving av juryordningen). Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 623, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen snarest fremme forslag om en forpliktende og helhetlig opptrappingsplan som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for vold og overgrep, etter modell av opptrappingsplanen for psykisk helse. Planen må sikre en tverrfaglig bredde i tiltakene, god samordning, samt en langsiktig forpliktelse til økt finansiering og øremerkede midler.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om tiltak for å bekjempe vold mot barn*, jf. Dokument 8:54 S (2014–2015) og Innst. 315 S (2014–2015).

Regjeringen la 28. oktober 2016 frem en opptrappingsplan mot vold og overgrep som skal redusere forekomsten av vold i nære relasjoner samt styrke ivaretagelsen av barn utsatt for overgrep (Prop. 12 S (2016–2017)). Opptrappingsplanen ble behandlet i Stortinget 25. april 2017. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 629, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå betalingspraksisen for medisinske undersøkelser ved barnehusene for å sikre likhet mellom barnehusene.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om tiltak for å bekjempe vold mot barn*, jf. Dokument 8:54 S (2014–2015) og Innst. 315 S (2014–2015).

Fra 1. september 2017 innføres en ny betalingsordning for finansiering av medisinske undersøkelser i barnehus. Dette innebærer at de regionale helseforetakene har et «sørge for» ansvar for gjennomføring av medisinske undersøkelser i barnehus. Alle barn som avhøres ved statens barnehus skal få et tilbud om medisinske undersøkelser. Når politiet ber om rapport som skal inngå som dokument/bevis i en straffesak, skal denne tilleggsrapporten finansieres av politiet. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 630, 8. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen om å vurdere om rettssikkerheten for barn som dør plutselig og uventet, er ivaretatt på en tilstrekkelig måte, eller om det bør vurderes ytterligere tiltak, og utrede muligheten for å innføre obligatorisk dødsstedsundersøkelse ved plutselig og uventet død.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om tiltak for å bekjempe vold mot barn*, jf. Dokument 8:54 S (2014–2015) og Innst. 315 S (2014–2015).

Se omtale under vedtak nr. 629, 25. april 2017. En eventuell innføring av obligatorisk dødsstedsundersøkelse ved uventet barnedødsfall vil, utfordre både Grunnloven § 102 imidlertid og EMK art. 8, og må utredes nærmere. Politiet har imidlertid en obligatorisk plikt til å iverksette etterforskning når barn dør plutselig og uventet, kun med unntak der dødsårsaken åpenbart er naturlig.

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 645, 10. juni 2015

«Stortinget ber regjeringen utforme en kompensasjonsordning for 110-sentraler som blir nedlagt med ny struktur, og komme tilbake til Stortinget med forslag til en slik ordning på egnet måte.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2014–2015) og Innst. 306 S (2014–2015).

Stortinget uttrykte ved behandlingen av Prop. 61 LS (2014–2015) *Om endringer i politiloven mv. (trygghet i hverdagen – nærpolitireformen)* en for-

ventning om samlokalisering av politiets operasjonssentraler og brannvesenets 110-sentraler en til tre steder i 2016, og at sentralene som samlokaliseres i 2016 må være etter lokalt samtykke. Regjeringen legger dette til grunn.

Justis- og beredskapsdepartementet har bedt DSB om innspill til hvordan en slik ordning kan innrettes. DSB har i dette arbeidet innhentet eksterne vurderinger. Der fremkommer det bl.a. stor usikkerhet knyttet til fremtidig verdifastsettelse av eksisterende lokaler og ulike vurderinger rundt kompensasjon av investeringer som ikke er nødvendige for å drive tjenesten forsvarlig. Videre er det utfordringer knyttet til at mange av sentralene driver økonomisk aktivitet i EØS-rettslig forstand som gjør at en kompensasjonsordning kan medføre brudd på EØS-avtalens forbud mot offentlig støtte. Regjeringen vil derfor komme tilbake til Stortinget med et konkret forslag til kompensasjonsordning når man har fått utarbeidet et tilfredsstillende grunnlag for de aktuelle sentralene som oppfyller kriteriene i anmodningsvedtaket.

Vedtaket nr. 47, 26. november 2015

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak som bidrar til tryggere boligtransaksjoner for både kjøper og selger, herunder det varslede arbeidet om takstmenn, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Dokument 8:68 S (2014–2015) og Innst. 46 S (2015–2016).

Justis- og beredskapsdepartementet har i Prop. 1 S (2016–2017) punkt 9 side 316 orientert om oppfølgingen av vedtaket. Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad til oppfølgingen: «Komiteen avventer at regjeringen kommer tilbake til Stortinget om oppfølgingen av vedtaket før det kan kvitteres ut.»

Departementet arbeider med oppfølgingen av vedtaket. Regjeringen ønsker å følge opp NOU 2009: 6 *Tilstandsrapport ved salg av bolig* ved å se nærmere på forslagene utvalget la frem. En oppfølging av utredningen vil også omfatte vurderinger knyttet til takstmannens rolle i boligomsetningen og eventuelle lovregulerte forsikringsordninger. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtaket nr. 114, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen sikre god helsefaglig, sosialfaglig og juridisk oppfølging av mennesker som er utsatt for menneskehandel og vurdere å opprette flere egnede botilbud og spesialiserte krisesentre for denne gruppen.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Rigmor Andersen Eide om *bekjempelse av vår tids slaveri*, jf. Dokument 8:91 S (2014–2015) Innst. 62 S (2015–2016).

Handlingsplanen mot menneskehandel lansert i desember 2016 inneholder flere tiltak som tar sikte på å heve kompetansen hos personer som i sitt arbeid kan komme i kontakt med mulige ofre for menneskehandel. Kapittel 4 i planen nevner opplæringstiltak for barnevernet, helse- og omsorgspersonell og politiet. I 2016 er det i regi av Frelsesarmeen opprettet et tilbud for mannlige ofre for menneskehandel som tilbyr bolig og oppfølging. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtaket nr. 117, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak som kan bidra til å sikre at politi, påtalemyndighet, tollvesenet, sikkerhetsansatte på flyplasser, barnevernsansatte, ansatte på asylmottak, helsepersonell, lærere m.m. får kompetanse til å kunne identifisere ofre for menneskehandel.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Rigmor Andersen Eide om *bekjempelse av vår tids slaveri*, jf. Dokument 8:91 S (2014–2015) Innst. 62 S (2015–2016).

Handlingsplanen mot menneskehandel lansert i desember 2016, inneholder flere tiltak som tar sikte på å heve kompetansen hos personer som i sitt arbeid kan komme i kontakt med mulige ofre for menneskehandel. Kapittel 4 i planen nevner opplæringstiltak for barnevernet, helse- og omsorgspersonell og politiet. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 118, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen styrke ROSA og vurdere å gjøre det om til et permanent tiltak og sikre økonomisk forutsigbarhet for tiltaket.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Rigmor Andersen Eide *om bekjempelse av vår tids slaveri*, jf. Dokument 8:91 S (2014–2015) Innst. 62 S (2015–2016).

Handlingsplanen mot menneskehandel viderefører ROSA, som er gitt midler for å drifte en hjelpetelefon rettet mot mulige ofre for alle former for menneskehandel. Våren 2017 ble det iverksatt et prosjekt for å vurdere effektivisering og forenkling av bistanden til offer. Det vil bli vurdert nærmere hvilke oppgaver som skal utføres av ROSA. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 119, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen styrke det internasjonale samarbeidet knyttet til bekjempelse av vår tids slaveri.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Rigmor Andersen Eide *om bekjempelse av vår tids slaveri*, jf. Dokument 8:91 S (2014–2015) Innst. 62 S (2015–2016).

Handlingsplanen mot menneskehandel fastslår at Norge fortsatt skal være en pådriver for å styrke, samordne og gjennomføre det globale regelverket mot menneskehandel. Norge finansierer prosjekter i transitt- og opprinnelsesland som støtter opp under myndighetenes innsats mot menneskehandel. Innenfor rammen av EØS-finansieringsmekanismen støtter norske myndigheter bekjempelse av menneskehandel i aktuelle EU-land. Norge deltar videre i flere prosjekter i regi av Nordisk Ministerråd og Østersjørådet. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 120, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen utrede om Koordineringsenheten for ofre for menneskehandel (KOM) har nødvendig myndighet til å utføre de oppgavene den er satt til å utføre.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Rigmor Andersen Eide *om bekjempelse av vår tids slaveri*, jf. Dokument 8:91 S (2014–2015) Innst. 62 S (2015–2016).

Handlingsplanen mot menneskehandel fastslår i tiltak nr. 1 at KOM skal få et nytt mandat. Våren 2017 ble det iverksatt et prosjekt for å effektivisere og forenkle bistanden til ofre, og spørsmålet om KOMs rolle er en sentral del av de forhold prosjektet skal utrede. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte etter at prosjektet er avsluttet.

Vedtak nr. 122, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen vurdere om «slaveri og tilsvarende omstendigheter» bør tas inn som nye straffalternativ i straffeloven (1902) § 224, jf. GRETA's anbefaling.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Rigmor Andersen Eide *om bekjempelse av vår tids slaveri*, jf. Dokument 8:91 S (2014–2015) Innst. 62 S (2015–2016).

I sin andre evalueringsrapport fra juni 2017 om Norges gjennomføring av forpliktelsene i Europarådskonvensjonen om tiltak mot menneskehandel, gjentar GRETA sin oppfordring til Norge om å endre straffeloven (2005) § 257 ved å ta inn «slaveri eller slaverilignende praksis». Departementet vil vurdere spørsmålet om det er grunnlag for en lovendring på ny og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 126, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen utrede refleksjonsperioden for ofre for menneskehandel, samt tydeliggjøre regelverket.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Ola Elvestuen og Abid Q. Raja *om å styrke rettssikkerheten og oppfølgingen av mennesker som utsettes for menneskehandel i prostitusjon*, jf. Dokument 8:116 S (2014–2015) og Innst. 90 S (2015–2016).

Handlingsplanen mot menneskehandel har et tiltak om at refleksjonsordningen skal tydeliggjøres og at misbruk av ordningen skal hindres. Herunder skal det vurderes om det er hensiktsmessig med en oppdeling av ordningen, slik at antatte ofre først får innvilget refleksjonsperiode av kortere varighet, som deretter utvides til seks måneder dersom vedkommende tar imot den bistand som tilbys. Våren 2017 ble det iverksatt et prosjekt for å effektivisere og forenkle bistanden til ofre for menneskehandel. Prosjektet vurderer også endringer i refleksjonsperioden. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 127, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan organisasjoner kan sikres bedre forutsigbarhet og kontinuitet i arbeidet med å hjelpe mennesker utsatt for menneskehandel.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Ola Elvestuen og Abid Q. Raja *om å styrke rettssikkerheten og oppfølgingen av mennesker som utsettes for menneskehandel i prostitusjon*, jf. Dokument 8:116 S (2014–2015) og Innst. 90 S (2015–2016).

Våren 2017 ble det iverksatt et prosjekt for å effektivisere og forenkle bistanden til ofre for menneskehandel. Det vil bli vurdert hvilke organisasjoner som fortsatt bør få støtte til å bistå ofre, og hvilken finansiering som eventuelt bør gjennomføres. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget etter at prosjektet er avsluttet.

Vedtak nr. 129, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen sikre at barn som forsvinner fra asylmottak blir ettersøkt og at det settes inn særlige tiltak for å hindre at de blir utsatt for menneskehandel og utnyttet i prostitusjon.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene

Trine Skei Grande, Ola Elvestuen og Abid Q. Raja *om å styrke rettssikkerheten og oppfølgingen av mennesker som utsettes for menneskehandel i prostitusjon*, jf. Dokument 8:116 S (2014–2015) og Innst. 90 S (2015–2016).

I handlingsplanen mot menneskehandel er Politidirektoratet gitt ansvar for å sikre at innsatsen hvor barn forsvinner fra mottak eller omsorgssenter prioriteres på linje med andre forsvinningsaker, og at politidistriktene etablerer gode samarbeidsrutiner med utlendingsmyndighetene og barneverntjenesten. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 130, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre straffeloven slik at den som leier ut lokaler og forstår at lokalet blir brukt til sosial dumping eller utviser grov uaktsomhet i denne sammenheng, skal kunne straffes.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Jenny Klinge og Per Olaf Lundteigen *om endring av straffeloven slik at utleier kan holdes ansvarlig ved ulovlig virksomhet i lokaler som blir leid ut*, jf. Dokument 8:117 S (2014–2015), Innst. 63 S (2015–2016).

Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag høsten 2017. Anmodningsvedtaket er under behandling. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 360, 17. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen intensivere arbeidet med å digitalisere straffesakskjeden med tanke på å øke antall rettsmøter med digitale dokumenter.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2015–2016), Innst. 6 S (2015–2016), Prop. 1 S (2016–2017) og Innst. 6 S (2016–2017), samt Innst. 285 S (2016–2017).

I Prop. 1 S (2016–2017) er det gitt en beskrivelse av hvordan vedtaket er fulgt opp. Justiskomiteéns flertall gir i Innst. 6 S (2016–2017) uttrykk for at den er positiv til regjeringens digitale satsing i domstolene, men mener at det må stilles krav til aktørene for å få til en mest mulig optimal effektivisering. Flertallet ba derfor regjeringen

sammen med Domstoladministrasjonen i løpet av 2017 gjøre Aktørportalen obligatorisk for alle aktører, og slik at færrest mulig unntak gis.

Departementet er i gang med regelverkendringer slik at det skal bli obligatorisk for bestemte brukergrupper å benytte Aktørportalen i de domstolene Aktørportalen er tilgjengelig. Det tas sikte på at regelverket skal være på plass tidlig i 2018. Regelverket vil redusere utfordringene med halvdigitale saker og bidra til gevinster av elektronisk samhandling. Vedtaket anses med dette fulgt opp.

Vedtak nr. 364, 17. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen opprette dedikerte etterforskningsteam for å bekjempe menneskehandel i alle politidistrikt, etter modell fra EXIT-gruppen i Hordaland politidistrikt.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2015–2016) og Innst. 6 S (2015–2016).

I tråd med utviklingen av nærpolitireformen vil det etableres dedikerte funksjoner, enheter eller personell som skal forebygge og etterforske menneskehandel, i alle politidistrikter. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 365, 17. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen frembringe kunnskap om hvordan generell bevæpning påvirker politiets oppgaveløsning.»

Dokumentet som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 130 S (2015–2016) *Innstilling fra justiskomiteen om redegjørelse av justis- og beredskapsministeren i Stortingets møte den 2. juni 2015 om midlertidig bevæpning av politiet.*

Regjeringen mottok 29. mars 2017 NOU 2017: 9 *Politi og bevæpning — Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet.* Utredningen behandler, som et av flere emner, sammenhengen mellom bevæpning og politiets oppgaveløsning. Utredningen er sendt på høring med frist 1. november 2017. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 453, 18. desember 2015

- «1. Stortinget ber regjeringen bruke den kompetanse den har etter gjeldende lovgivning til å frita nåværende og tidligere tjenestemenn for taushetsplikt overfor granskingskommisjonen for brannen på Scandinavian Star
2. Stortinget ber alle offentlige myndigheter å stille til rådighet for kommisjonen ethvert materiale som kommisjonen anser kan være av interesse for saken.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 143 S (2015–2016) *Innstilling fra Stortingets presidentskap vedrørende granskingskommisjon for brannen på Scandinavian Star.*

Granskingskommisjonen leverte sin rapport 1. juni 2017. Vedtaket anses dermed fulgt opp.

Vedtak nr. 521, 14. mars 2016

«Stortinget ber regjeringen starte en evaluering senest tre år etter at lovendringen er trådt i kraft.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 122 L (2014–2015) *Endringer i straffeloven 2005 mv. (strafferettslige særreaksjoner m.m.)* og Innst. 179 L (2015–2016).

Justis- og beredskapsdepartementet har i Prop. 1 S (2016–2017) punkt 9 side 320 orientert om oppfølgingen av vedtaket. Justiskomiteen har i Innst. 6 S (2016–2017) og Innst. 285 S (2016–2017) ingen merknader til oppfølgingen.

Ved lov 29. april 2016 nr. 7 ble virkeområdet for de strafferettslige særreaksjonene utvidet, slik at personer som er strafferettslig utilregnelige og som begår gjentatte lovbrudd av samfunnsskadelig eller særlig plagsom art, skal kunne idømmes slik reaksjon. Stortinget har bedt regjeringen starte en evaluering av lovendringen senest tre år etter ikrafttreddelsen. Lovendringen trådte i kraft oktober 2016. Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte. En evaluering vil foretas ved samarbeid mellom Justis- og beredskapsdepartementet og Helse- og omsorgsdepartementet.

Vedtak nr. 655, 12. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen etablere nasjonale retningslinjer for statens barnehus innen 1. oktober 2016.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Lene Vågslid, Christian Tynning Bjørnø, Tove Karoline Knutsen, Lise Christoffersen, Sonja Mandt, Stine Renate Håheim, Kari Henriksen og Hadia Tajik om *nasjonale retningslinjer for barnehusene*, jf. Dokument 8:62 S (2015–2016) og Innst. 259 S (2015–2016).

Felles retningslinjer for Statens barnehus ble ferdigstilt 1. november 2016. Det er behov for å gjøre enkelte justeringer i retningslinjene. En revidert versjon vil foreligge innen utgangen av 2017. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 806, 8. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av reglene om bruk, oppbevaring og sletting av overskuddsinformasjon i lys av at omfanget av overskuddsinformasjon har potensial til å øke vesentlig ved gjennomføringen av forslagene i Prop. 68 L (2015–2016), og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 68 L (2015–2016) *Endringer i straffeprosessloven mv. (skjulte tvangsmidler)* og Innst. 343 L (2015–2016).

Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad til oppfølgingen: «Komiteen har merket seg at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget vedrørende oppfølgingen av vedtaket. Komiteen avventer dette før vedtaket kan kvitteres ut.»

Reglene om sletting av opplysninger innhentet ved kommunikasjonskontroll mv. er nedfelt i straffeprosessloven § 216 g. Bestemmelsen ble endret ved lov 21. juni 2013 nr. 86, men er ikke iverksatt. Begrunnelsen for dette er at iverksetting forutsetter at det gis nærmere forskrifter som ennå ikke er ferdigstilte. Departementet har sendt på høring forslag til endringer i reglene om sletting og sperring av blant annet overskuddsinformasjon, med frist for innspill 15. januar 2018. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 807, 8. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen sikre at Kommunikasjonskontrollutvalget fører oversikt over antall saker med unnlatt underretning, hvilke straffebud personen har vært mistenkt for brudd på, hvilke typer skjulte tvangsmidler som er tatt i bruk og begrunnelsen for den unnlatte underretningen, slik at det er mulig å følge utviklingen politisk over tid, og unngå formålsutglidning.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 68 L (2015–2016) *Endringer i straffeprosessloven mv. (skjulte tvangsmidler)* og Innst. 343 L (2015–2016).

Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad til oppfølgingen: «Komiteen har merket seg at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget vedrørende oppfølgingen av vedtaket. Komiteen avventer dette før vedtaket kan kvitteres ut.»

Nytt Kontrollutvalg for kommunikasjonskontroll ble oppnevnt 28. april 2017. Departementet har i brev av 31. august 2017 bedt det nye utvalget rapportere på antall saker unnlatt underretning, hvilke straffebrudd personen har vært mistenkt for brudd på, hvilke typer skjulte tvangsmidler som er tatt i bruk og begrunnelsen for den unnlatte underretningen i årsrapporten for 2017. I tillegg vil departementet be utvalget utarbeide varig statistikk på dette, slik at det er mulig å se utvikling over en periode. Vedtaket anses som fulgt opp.

Vedtak nr. 808, 8. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen foreta en evaluering av Kommunikasjonsutvalget 3–5 år etter lovendringene knyttet til skjulte tvangsmidler er trådt i kraft.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 68 L (2015–2016) *Endringer i straffeprosessloven mv. (skjulte tvangsmidler)* og Innst. 343 L (2015–2016).

Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad til oppfølgingen: «Komiteen har merket seg at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget vedrørende oppfølgingen av vedtaket. Komiteen avventer dette før vedtaket kan kvitteres ut.»

Lovendringene knyttet til skjulte tvangsmidler trådte i kraft hhv. 17. juni 2016 (utvidet adgang til bruk av kommunikasjonskontroll, ransaking, romavlytting, teknisk sporing, kameraovervåking og tvangsmiddelbruk i avvergende og forebyggende øyemed) og 9. september 2016 (dataavlesning). Justis- og beredskapsdepartementet vil foreta en evaluering av Kommunikasjonsutvalget 3–5 år etter lovendringene. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 809, 8. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang og evaluering av bruken av dataavlesning før det har gått fem år, og på egnet måte presentere resultatet for Stortinget.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 68 L (2015–2016) *Endringer i straffeprosessloven mv. (skjulte tvangsmidler)* og Innst. 343 L (2015–2016).

Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad til oppfølgingen: «Komiteen har merket seg at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget vedrørende oppfølgingen av vedtaket. Komiteen avventer dette før vedtaket kan kvitteres ut.»

Lovendringene knyttet til dataavlesning trådte i kraft 9. september 2016. Justis- og beredskapsdepartementet vil, etter at reglene har fått virke en tid, vurdere hvordan en evaluering best kan gjennomføres i tråd med Stortingets ønske. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 810, 8. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag til forbedringer i regelverket for taushetsplikt i saker som omhandler volds- og overgrepssatte barn, dersom de ulike utredningene påpeker behov for endringer.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om behandling av barn og unge som begår overgrep*, jf. Innst. 337 S (2015–2016) og Dokument 8:55 S (2015–2016).

Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad til oppfølgingen: «Komiteen har merket seg at regjeringen vil komme tilbake

til Stortinget vedrørende oppfølgingen av vedtaket. Komiteen avventer dette før vedtaket kan kvitteres ut.»

Det vises til tiltak 14 i En god barndom varer livet ut. Tiltaksplan for å bekjempe vold og seksuelle overgrep mot barn og ungdom (2014–2017). I tråd med tiltaket vil Justis- og beredskapsdepartementet i samarbeid med andre berørte departementer følge opp arbeidet knyttet til bestemmelser om taushetsplikt og opplysningsplikt i forvaltningen. Målet er å komme fram til en entydig forståelse som kan danne grunn for en felles, tverrsektoriell veileder, som i stor grad kan erstatte eksisterende veiledere på området. Det kan eventuelt også gjennomføres endringer i gjeldende lovbestemmelser dersom det viser seg behov for dette. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 818, 8. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere om avhør av barn og unge under 16 år som er mistenkt for seksuelle overgrep, skal gjennomføres ved Statens barnehus.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om behandling av barn og unge som begår overgrep*, jf. Dokument 8:55 S (2015–2016) og Innst. 349 S (2015–2016).

Det er faglige gode argumenter for at avhør av barn under 16 år som er mistenkt for overgrep, skal gjennomføres ved Statens barnehus. Justis- og beredskapsdepartementet vil utrede praktiske og økonomiske konsekvenser av en slik endring. Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 955, 16. juni 2016

«Stortinget ber regjeringa i styringa av sentralforvaltninga ha som ein føresetnad at ein i alminnelegheit godtek og bøyer seg for oppfatninga til Sivilombodsmannen.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er fra dokumentet *Særskilt melding fra Sivilombudsmannen – Kommunal- og moderniseringsdepartementet følger ikke Sivilombudsmannens uttalelser*,

jf. Dokument 4:2 (2015–2016) og Innst. 376 S (2015–2016).

Justiskomiteen har i Innst. 285 S (2016–2017) følgende merknad til oppfølgingen: «Komiteen har merket seg at regjeringen vil komme tilbake til Stortinget vedrørende oppfølgingen av vedtaket. Komiteen avventer dette før vedtaket kan kvitteres ut.»

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 24. mai 2017 brev til departementene med omtale av anmodningsvedtaket, og der departementene ble bedt om i sin styring av sentralforvaltningen å bygge på Stortingets anmodning. Vedtaket anses med dette å være fulgt opp.

Vedtaket nr. 1001, 17. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen åpne for at midlene som gis gjennom tilskuddsordningen til spesielle rettshjelpstiltak (kap. 470 post 72), også skal kunne benyttes til rettspolitisk arbeid, ettersom rettspolitisk arbeid er en naturlig del av rettssikkerhetsarbeidet som de frivillige organisasjonene bedriver.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 2 (2015–2016) og Innst. 400 S (2015–2016) om revidert nasjonalbudsjett 2016.

Regelverket er revidert slik at det er åpnet for at tilskuddsmidlene kan benyttes til rettspolitisk arbeid. Vedtaket anses med det fulgt opp.

Vedtaket nr. 94, 2. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen foreta en evaluering av kriminalomsorgen ut fra de mål som er beskrevet i proposisjonen og de alternative modeller for organisering som har vært drøftet, samt en trenivåmodell. Samarbeidende instanser, frivillige organisasjoner, ansatte- og brukerorganisasjoner bør involveres i evalueringen.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 80 L (2016–2017), jf. Prop. 105 L (2016–2017).

Justis- og beredskapsdepartementet har motatt evalueringsrapport fra Direktoratet for forvaltning og IKT, Difi. Rapporten er til behandling i departementet og regjeringen kommer tilbake til saken på egnet måte.

Det vises for øvrig til omtale under programkategori 06.30 Kriminalomsorg.

Vedtaket nr. 96, 2. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endringer i straffeloven 2005 § 184 a.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Vegar Solhjell, Audun Lysbakken, Heikki Eidsvoll Holmås og Snorre Serigstad Valen om *opphevelse av straffeloven § 184 bokstav a vedrørende krenkelser av representanter fra andre stater*, jf. Innst. 85 L (2016–2017) og Dokument 8:88 L (2015–2016).

Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å sende på høring et lovforslag. Det tas sikte på høring våren 2018. Anmodningsvedtaket er til behandling i departementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtaket nr. 98, 2. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen se på om dagens personopplysningslov er tilstrekkelig til å ivareta personvern på en best mulig måte, inkludert barn og unges personvern.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om *å opprette en personvernkommissjon for justissektoren*, jf. Innst. 79 S (2016–2017) og Dokument 8:94 S (2015–2016).

Vedtaket er under behandling i forbindelse med gjennomføringen i norsk rett av EUs personvernforordning. Justis- og beredskapsdepartementet sendte 6. juli 2017 høringsnotat om ny personopplysningslov som gjennomfører EUs personvernforordning, på høring. Forordningen gjelder direkte i EU fra 25. mai 2018, og det tas sikte på at den nye norske personopplysningsloven skal tre i kraft samme tidspunkt. Lovendringene i denne forbindelse vil bli foreslått i en lovproposisjon til Stortinget. Det vil bli bedt om Stortingets samtykke til innlemmelse av forordningen i EØS-avtalen i en samtykkeproposisjon.

Vedtaket nr. 101, 2. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen foreta en gjennomgang av ordningen fri rettshjelp for å se om den bør utvides til flere områder, eller endres på andre måter, for å sikre at den blir mest mulig rettferdig, målrettet og effektiv.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentant Une Aina Bastholm *om å styrke ordningen med fri retts-hjelp*, jf. Dokument 8:97 S (2015–2016) og Innst. 74 S (2016–2017) fra justiskomiteén.

Anmodningsvedtaket er under behandling i departementet, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Se også omtale under anmodningsvedtak nr. 874, 12. juni 2017.

Vedtak nr. 103, 2. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen om å komme til Stortinget på egnet måte med en vurdering av det samlede straffereaksjons- og behandlingstilbudet for tunge narkotikamisbrukere, og om innretningen av disse bør endres.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 75 S (2016–2017), jf. Prop. 105 L (2016–2017).

Regjeringen la i juni 2017 fram strategien «Redusert tilbakefall til ny kriminalitet: Nasjonal strategi for samordnet tilbakeføring etter gjennomført straff 2017–2021». Et av tiltakene i strategien er å «Vurdere det samlede straffereaksjons- og behandlingstilbudet under straffegjennomføring for personer med rusproblemer eller avhengighet, og om innretningen av dette bør endres.» Frist for det tiltaket er satt til senest innen 2020. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 108, underpunkt 31, 5. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere muligheten for å stramme inn på markedsføringen av kreditt, herunder forbrukslån.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 2 S (2016–2017).

Vedtaket anses fulgt opp. Reglene om markedsføring av kreditt ble strammet inn ved fastsettelse av forskrift 5. april 2017 nr. 437 om markedsføring av kreditt.

Vedtak nr. 271, 16. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte om å styrke sikkerheten ved de øvrige tinghus og lagmannsretter.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2016–2017) og Innst. 6 S (2016–2017) fra justiskomiteén.

Grunnsikring av domstolene har de siste årene vært særskilt prioritert. En grunnsikring av alle landets domstoler vil møte utfordringene forbundet med økt antall rettsaker med alvorlige forbrytelser og høyt konfliktnivå. Grunnsikring omfatter etablering av en indre sone hvor kun dommere og andre ansatte i domstolen kan bevege seg fritt, samt overfallsalarmer og innsyn i rettsaler. Overfallsalarm og innsyn i rettsalene er langt på vei etablert i alle domstoler, mens sone-skille gjenstår i noen få lokaler. Dette gjelder særlig bygg som på grunn av utforming gjør det komplisert å foreta bygningsmessige endringer. Arbeidet med å ferdigstille grunnsikringen i domstolene vil fortsette.

Fra 2014 har det vært permanent sikkerhets- og adgangskontroll i Høyesterett, som det første domstolbygget i landet. Våren 2017 ble dette også etablert i Oslo tinghus. Sikkerhets- og adgangskontroll vil sikre ansatte og brukere mot innføring av gjenstander som kan skade andre, f.eks. våpen, eksplosiver mv. Tiltaket bedrer sikkerhetssituasjonen i domstolene og skaper trygghet for gjennomføring av både straffesaker og sivile saker. Domstolsadministrasjonen vurderer fortløpende, på bakgrunn av sårbarhets- og risikovurderinger, etablering av sikkerhets- og adgangskontroll i flere store tinghus.

Spørsmålet om sikkerhetstiltak i tinghusene i Bergen, Stavanger og Drammen blir ivaretatt i forbindelse med utredningene som er igangsatt for disse tinghusene.

Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når det gjelder den videre sikringen av domstolene.

Vedtak nr. 272, 16. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen om å styrke arbeidet med barnesaker i domstolene.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2016–2017) og Innst. 6 S (2016–2017) fra justiskomiteén.

Regjeringen har tilrettelagt for at saker som behandles etter barneloven gis høy prioritet i norske domstoler. Domstoladministrasjonen gjennomfører flere tiltak for å sikre at Norges forpliktelser overfor FNs barnekonvensjon ivaretas og at saksbehandlingen gjennomgående er effektiv og holder høy kvalitet.

Domstolene har lagt til rette for at saksforberedende møter mellom partene i barnelovsakene skal benyttes oftere. Domstoladministrasjonen har også utviklet en rekke ulike kompetansetiltak for å oppfylle lovgivers intensjoner og folkerettslige forpliktelser. Det er bl.a. utarbeidet en nasjonal veileder for behandling av foreldretvister som har vært benyttet i kompetansearbeidet med domstolene. Flere domstoler samarbeider også med lokale familievernkontor, psykologer og advokater og enkelte domstoler deltar i forskningsprosjekter på det barnefaglige området. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtaket nr. 273, 16. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen legge fram en forpliktende plan i revidert nasjonalbudsjett, for utbygging av ny kapasitet innenfor eksisterende fengselmur basert på Modell 2015.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 6 S (2016–2017).

Vedtaket anses fulgt opp i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett 2017, se omtale i Prop. 129 S (2016–2017), side 47.

Vedtaket nr. 274, 16. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag til hvordan modulfengslene i Mandal og Froland kan finansieres i revidert nasjonalbudsjett for 2017, slik at byggestart kan bli i 2017.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 6 S (2016–2017).

Vedtaket anses fulgt opp i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2017, se omtale i Prop. 129 S (2016–2017), side 48.

Vedtaket nr. 275, 16. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen etablere 10 nye lukkede soningsplasser for kvinner ved Aren-

dal fengsel avd. Evje, med sikte på oppstart 1. desember 2017.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 6 S (2016–2017).

Regjeringen foreslår å bevilge 5 mill. kroner til tiltaket. Det vises til omtale under programkategori 06.30 Kriminalomsorg. Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtaket nr. 276, 16. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen evaluere endringen av salær forskriften hva gjelder godtgjørelse ved reisefravær i løpet av tre år og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2016–2017) og Innst. 6 S (2016–2017) fra justiskomiteén.

Forskriftsendringen knyttet til godtgjørelse ved reisefravær trådte i kraft 1. januar 2017. Justis- og beredskapsdepartementet vil foreta en evaluering av endringen innen tre år etter ikrafttredelsen. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtaket nr. 517, 23. mars 2017

«Stortinget ber regjeringen sørge for at arbeidsmiljøloven og Hovedavtalens intensjoner knyttet til ansattes og organisasjoners medbestemmelse blir fulgt med tanke på implementering av politireformen.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dokument 8:35 S (2016–17) *Om kvalitet og innhold ved lensmannskontorene etter gjennomføringen av politireformen* og Innst. 211 S (2016–2017).

Tjenestemannsorganisasjonene og vernetjenesten i politiet er involvert i gjennomføringen av nærpolitireformen, både på sentralt og lokalt nivå. I alle politidistriktene deltar tjenestemannsorganisasjonene og vernetjenesten blant annet i styringsgruppene for arbeidet med ny organisasjons- og tjenestestedsstruktur. Politidirektoratet har opplyst at medbestemmelse primært ivaretas gjennom faste møter for informasjon, drøftinger og forhandlinger.

Som et ledd i utvikling av etaten ble det i 2013 etablert en egen HR-avdeling i Politidirektoratet, og som ledd i nærpolitireformen ble det vedtatt at alle politidistriktene skal ha en egen HR-stab. HR-

stabene er i løpet av 2016–17 etablert i alle distrikter. HR-avdelingen i Politidirektoratet og HR-stabene i distriktene skal profesjonalisere etaten bl.a. i riktig bruk av arbeidsmiljøloven og Hovedavtalen. I 2014 ble partene enige om en omstillingsavtale for politi- og lensmannsetaten. Avtalen legger et godt grunnlag for å sikre forutsigbar prosess og vilkår ved omstilling.

I Difis evalueringsrapport om reformarbeidet i 2016 bekreftes Politidirektoratets rapportering at tjenestemannsorganisasjonene er involvert i gjennomføringen av reformen, både på sentralt og lokalt nivå. Det konkluderes med at samarbeidet stort sett er godt i politidistriktene. Regjeringen mener at profesjonaliseringen av arbeidsgiverfunksjonen og faste møtearenaer gir et godt grunnlag for god samhandling, informasjon, og medbestemmelse mellom partene.

Med dette som bakgrunn, anser regjeringen at vedtaket er fulgt opp.

Vedtak nr. 519, 23. mars 2017

«Stortinget ber regjeringen på egnet måte komme tilbake med en plan for utstedelse av våpenkort og pass i den nye tjenestestrukturen, som sikrer en god balanse mellom kvalitet, sikkerhet og brukervennlighet».

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dokument 8:35 S (2016–17) *Om kvalitet og innhold ved lensmannskontorene etter gjennomføringen av politireformen* og Innst. 211 S (2016–2017).

Rutinene ved søknad om våpenkort er at det sendes en søknad til politiet om å kunne erverve og inneha skytevåpen. Det er ikke nødvendig med personlig fremmøte hos politiet for å få våpenkort, og det vil ikke ha betydning for den enkelte søker om søknadsbehandlingen foregår lokalt eller sentralt i distriktet. Med dette som bakgrunn anser regjeringen denne delen av anmodningsvedtaket som gjelder utstedelse av våpenkort som utkvitert.

Når det gjelder pass så er vedtaket under behandling. Regjeringen kommer tilbake til Stortinget på en egnet måte i løpet av høsten 2017.

Vedtak nr. 520, 23. mars 2017

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at tjenestestedene i den nye strukturen har kompetanse og politikraft i tråd med Stortingets

intensjon, som beskrevet i Innst. 306 S (2014–15).»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dokument 8:35 S (2016–17) *Om kvalitet og innhold ved lensmannskontorene etter gjennomføringen av politireformen* og Innst. 211 S (2016–2017). Vedtaket ble utkvitert i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017, se omtale i Prop. 129 S (2016–2017), side 50.

Vedtak nr. 521, 23. mars 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre at ved klagebehandlingen skal også kvaliteten på arbeidet med det ønskede sluttresultatet som er lagt frem for kommunene i forkant, og andre forhold som har betydning for helheten i politiets tilgjengelighet, kunne vektlegges.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dokument 8:35 S (2016–17) *Om kvalitet og innhold ved lensmannskontorene etter gjennomføringen av politireformen* og Innst. 211 S (2016–2017).

Departementet har gjennom oppdragsbrev til Politidirektoratet formidlet Stortingets klare føringer om involvering av kommunene i utformingen av ny tjenestestedsstruktur. Arbeidet har blitt fulgt opp tett i styringsdialogen.

Rapporteringen fra Politidirektoratet viser at samtlige kommuner har fått tilbud om å sitte i styringsgruppene. Noen kommuner har valgt å la seg representere av regionråd eller andre kommunale samarbeidsorgan.

Politimestrenes forslag til ny tjenestestedsstruktur ble sendt på høring lokalt før politimestrene oversendte forslag til Politidirektoratet om ny struktur. Politidirektoratets beslutning ble offentliggjort 13. januar 2017 med informasjon om klageordningen for kommunene.

Politidirektoratet omgjorde beslutningen ett sted før klagen ble sendt over til departementet. Også de klager Politidirektoratet mente falt utenfor forskriftens virkeområde, ble behandlet av departementet. Det ble gjennomført en grundig gjennomgang hvor også kvaliteten på arbeidet som er lagt frem for kommunene, og andre forhold som har betydning for helheten i politiets tilgjengelighet, ble vurdert.

Departementet omgjorde beslutningen tre steder slik at det totale antall tjenestesteder nå er 225.

Med dette som bakgrunn anser regjeringen at vedtaket er fulgt opp.

Vedtak nr. 523, 23. mars 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endring av straffeloven som innebærer at for overtredelser av straffelovens korrupsjonsbestemmelser kan foretaket også straffes når handlingen er utført av noen som gjennom sine forbindelser med selskapet må assosieres med det. Det må vurderes straffefrihet for selskap som har gjort det de kan for å forebygge korrupsjon.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 191 L (2016–2017) fra Justiskomiteen *om utvidet ansvar for selskapers ansvar for korrupsjonshandlinger*.

Vedtaket er til behandling i departementet, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 558, 4. april 2017

«Stortinget ber regjeringen i sitt nært forestående arbeid med implementering av EU-direktivet om realkreditt i norsk rett om særskilt å vurdere innføring av begrensninger i koblingen av rabatter, bonuser og tjenester direkte knyttet til bruken av kredittjenester. Stortinget ber regjeringen videre vurdere mulighetene for ulike forbud av denne type koblinger sammen med vurderinger av mulighetene for generelle innstramminger i regelverket for markedsføring av usikret kreditt.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Audun Lysbakken *om å lukke gjeldsfeller*, jf. Innst. 231 S (2016–2017) og Dokument 8:121 S (2015–2016), og Stortingets anmodningsvedtak 4. april 2017.

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 7. september 2017 på høring forslag til lovendringer for å følge opp vedtaket. Anmodningsvedtaket er dermed under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 559, 4. april 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan reguleringen av markedsføring som utføres av bankers leverandører kan bedres, herunder

om bankene kan holdes juridisk ansvarlig for markedsføring som utføres av leverandører.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Audun Lysbakken *om å lukke gjeldsfeller*, jf. Innst. 231 S (2016–2017) og Dokument 8:121 S (2015–2016), og Stortingets anmodningsvedtak 4. april 2017.

Justis- og beredskapsdepartementet sendte 7. september 2017 på høring forslag til lovendringer for å følge opp vedtaket. Anmodningsvedtaket er dermed under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 560, 4. april 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere en kort angrefrist på usikrede forbrukslån.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen og Audun Lysbakken *om å lukke gjeldsfeller*, jf. Innst. 231 S (2016–2017) og Dokument 8:121 S (2015–2016), og Stortingets anmodningsvedtak 4. april 2017.

Anmodningsvedtaket anses fulgt opp ved at det allerede finnes en slik angrefrist. Justis- og beredskapsdepartementet vurderer imidlertid en endring av angrefristreglene, og sendte 7. september 2017 på høring forslag til lovendringer.

Vedtak nr. 605, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen utvikle en egen strategi for å forebygge og bekjempe internetrelaterte overgrep, som sikrer økt kompetanse og bedre verktøy i politiet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

Justis- og beredskapsdepartementet koordinerer arbeidet med å utarbeide en strategi mot internetrelaterte overgrep mot barn. Arbeidet er forankret i det interdepartementale samarbeidet om vold og overgrep. Strategien benytter en modell for nasjonal respons som bidrar til en helhetlig og systematisk tilnærming, herunder koordinering, styring og lovverk, tilstrekkelig kunnskap og kompetanse for alle involverte sektorer. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 608, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre god informasjon og kunnskap om vold og overgrep til flyktninger og innvandrere og andre grupper som er overrepresentert i statistikk over vold og overgrep.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

For å forebygge og avdekke vold i nære relasjoner er det vesentlig at utsatte har informasjon om sine rettigheter og om hvilke hjelpetilbud som finnes. Politiet har gjennomført en informasjonskampanje for å forebygge vold i nære relasjoner («*Hvor lite skal du finne deg i?*»). Kampanjen skal gi økt kunnskap om tematikken og hva politiet kan bistå med, slik at voldsutsatte kan søke hjelp for å komme ut av den voldelige situasjonen.

Det er videre etablert en nasjonal nettportal (dinutvei.no) som gir oversikt over hjelpetilbud, informasjon og kunnskap om vold i nære relasjoner, voldtekt og andre seksuelle overgrep. Portalen drifter også en «spørsmål-svar» tjeneste hvor det gis mulighet til å stille spørsmål anonymt. Portalens målgrupper er både utsatte, utøvere, pårørende og fagfolk. Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress drifter portalen med en redaksjon på 3 stillinger. Deler av innholdet i portalen er oversatt til arabisk, kurdisk, somali, thai, tyrkisk, urdu, farsi, russisk, samisk, spansk, engelsk, fransk og polsk.

I 2017 innførte regjeringen 50 timers opplæring i norsk kultur og norske verdier for asylsøkere. Formidling av den enkeltes plikter og rettigheter etter norsk lov er en sentral del av denne opplæringen. I læreplanen for norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere inngår det et undervisningsopplegg om *Vold i nære relasjoner*, som fins oversatt på 19 språk. I «*Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*» inngår tiltak for å øke informasjonsarbeid til utsatte om deres rettigheter, samt styrke informasjon om negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse. I 2016 og 2017 gjennomførte Røde Kors kampanjen #stoppekstremkontroll, med veiledning fra IMDi og Bufdir.

Vedtaket anses med dette som fulgt opp.

Vedtak nr. 613, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen arbeide med å forbedre tilgangen på relevant statistikk over hvor mange tilrettelagte avhør som medfører domfellelse.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

Det er gitt et oppdrag til Statistisk Sentralbyrå (SSB) for å gjennomføre et forskningsoppdrag som skal gi større kunnskap om hvordan det går med saker om vold og seksuelle overgrep mot barn, fra anmeldelse gjennom alle ledd i straffesakskjeden, frem til eventuell dom. Oppdraget er krevende fordi ulike deler av straffesakskjeden bruker ulike datasystemer som gir vanskeligheter med å samordne data. Det er også en utfordring å håndtere sakene fordi de også må følges gjennom flere årganger. Saker er ikke nødvendigvis anmeldt, etterforsket, påtaleavgjort eller domfelt innenfor rammen av en og samme årgang. Rapport fra SSB vil foreligge innen utgangen av 2017. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 621, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede behovet for å tydeliggjøre straffeloven § 311 slik at import av seksuelle dukker fremstilt som barn blir kriminalisert.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

Vedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 622, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen evaluere besøksforbudet, herunder hvordan politiet følger opp brudd på besøksforbud.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

Jf. omtale under vedtak nr. 610, 8. juni 2015. Evalueringen av ordningen med besøksforbud skal gjennomføres av Velferdsforskningsinstituttet NOVA, som en del av forskningsprogrammet om vold i nære relasjoner. Lovens effekt på tryggheten for trusselutsatte, politiets bruk av dette tiltaket og oppfølging i bruddsituasjoner skal kartlegges. Evalueringen skal i tillegg omfatte en vurdering av dagens registreringsmåter i politiets straffesaksregister (STRASAK). Evalueringen skal presenteres i en NOVA rapport og skal være ferdigstilt i mai 2018. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte i etterkant av dette.

Vedtak nr. 623, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen etablere retningslinjer for politiets samarbeid med øvrige tjenester ved bruk av omvendt voldsalarm, og sikre at bruken av omvendt voldsalarm blir kraftig utvidet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

Justis- og beredskapsdepartementet vil i løpet av høsten 2017 anmode Politidirektoratet om å utvikle retningslinjer for politiets samarbeid med øvrige tjenester ved bruk av omvendt voldsalarm. Vedtaket sees i sammenheng med anmodningsvedtakene 612, 8. juni 2015 og 630, 25. april 2017, og 1043, 20. juni 2017. Retningslinjene skal ferdigstilles innen 1. juni 2018. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 624, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen etablere retningslinjer for politiets bruk av kode 6 (strengt fortrolig adresse), inkludert samarbeid med øvrige tjenester.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*. Justis- og beredskapsdepartementet vil i løpet av høsten 2017 anmode Politidirektoratet om å etablere retningslinjer for politiets bruk av kode 6 (strengt fortrolig adresse), inkludert samarbeid med øvrige tjenester. Retningslinjene skal ferdigstilles innen 1. juni 2018. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 625, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen nedsette en gruppe/kommisjon som skal gjennomgå et utvalg av partnerdrapssaker.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

Det skal i løpet av 2017 nedsettes et offentlig utvalg som skal utrede spørsmål knyttet til partnerdrap. Utvalget skal utrede forhold som antas å ha betydning for å forebygge disse drapene bedre, blant annet ved å kartlegge om offentlige myndigheter kunne gjort mer, herunder identifisering av risikofaktorer og håndtering av disse. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 629, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen om å vurdere om rettssikkerheten for barn som dør plutselig og uventet, er ivaretatt på en tilstrekkelig måte, eller om det bør vurderes ytterligere tiltak, og utrede muligheten for å innføre obligatorisk dødsstedsundersøkelse ved plutselig og uventet død, jf. vedtak 630, 8. juni 2015.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

En eventuell innføring av obligatorisk dødsstedsundersøkelse ved uventet barnedødsfall utfordrer både Grunnlovens § 102, og EMK art.8 og må utredes nærmere. Politiet har imidlertid en obligatorisk plikt til å iverksette etterforskning når barn dør plutselig og uventet, kun med unntak der dødsårsaken åpenbart er naturlig.

Regjeringen vil komme til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 630, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag om å utvide muligheten til å ilegge omvendt voldsalarm til blant annet til tilfeller ved brudd på besøksforbud.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om

Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021).

Justis- og beredskapsdepartementet har satt i gang et arbeid med å utrede spørsmålet om bruk av omvendt voldsalarm som et straffeprosessuelt virkemiddel. Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Se også omtale under anmodningsvedtak 612, 8. juni 2015, og omtale under anmodningsvedtak 1043, 20. juni 2017.

Vedtak nr. 631, 25. april 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med forslag om å utvide muligheten til å ilegge besøksforbud utover ett år, og utrede muligheten for å ilegge besøksforbud med begrensninger til å bevege seg i et større geografisk område.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 247 S (2016–2017) fra Justiskomiteen om *Opptrappingsplanen mot vold og overgrep (2017–2021)*.

Vedtaket er under behandling i Justis- og beredskapsdepartementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 874, 12. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede forslag om fri rettshjelp med behovsprøving på likestillings- og diskrimineringsområdet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 80 L (2016–2017) *Lov om Likestillings- og diskrimineringsombudet og Diskrimineringsnemnda (diskrimineringsombudsloven)* og Innst. 388 L (2016–2017) fra familie- og kulturkomiteén.

Anmodningsvedtaket er under behandling i departementet. Vedtaket ses i sammenheng med vedtak nr. 101 (2016–2017), 2. desember 2016.

Vedtak nr. 879, 13. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen så snart som mulig komme med forslag til en endring i offentliglova § 5 tilsvarende § 16 fjerde ledd i forslag til EOS-kontrollloven.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 431 L (2016–2017) fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om *endringer i EOS-kontrollloven*.

Vedtaket er til behandling i departementet, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 882, 13. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå anbefalingene i årsmeldingen for 2016 fra Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med hvordan anbefalingene er fulgt opp.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 435 S (2016–2017) fra justiskomiteen om *årsmelding for 2016 fra Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter*.

Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 885, 13. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget på egnet måte med en helhetlig gjennomgang av hundeloven av 2003 for å sikre at reglene om hundehold bygger på et godt og velfundert grunnlag.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dokument 8:71 S (2016–2017) *Om offentlig tryggleik og ansvarleg hundehald* og Innst. 340 S (2016–2017). Vedtaket er under behandling i Justis- og beredskapsdepartementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 889, 13. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen informere Stortinget på egnet måte om regjeringens konklusjoner i saken om innføring av tjenestenummer for ansatte i kriminalomsorgen, senest høsten 2017.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 413 S (2016–2017).

Saken er under behandling. Kriminalomsorgsdirektoratet har nedsatt en arbeidsgruppe bestående av direktoratet, Norsk Fengsels- og Friomsorgsforbund (NFF) og Kriminalomsorgens

Yrkesforbund (KY) som skal vurdere bruk av tjenestenummer i kriminalomsorgen. Det forventes at arbeidsgruppen kommer med sitt forslag i løpet av oktober måned. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte så snart som mulig.

Vedtak nr. 892, 13. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen utnevne et tverrfaglig utvalg som har som formål å legge frem nye tiltak som i større grad beskytter barn mot pornografi og økt seksualisering.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Knut Arild Hareide, Olaug V. Bollestad, Anders Tyvand, Geir Jørgen Bekkevold og Kjell Ingolf Ropstad *om flere tiltak for å beskytte barn mot pornografi*, jf. Dokument 8:74 S (2016–2017) og Innst. 433 S (2016–2017).

I oppfølgingen av Innst. 247 S Stortingets behandling av Prop. 12 S (2016 – 2017) opptrappingsplanen mot vold og overgrep har Stortinget bedt regjeringen utvikle en egen strategi for å forebygge og bekjempe internettrelaterte overgrep. Justis- og beredskapsdepartementet vil sammen med andre relevante departementer følge opp vedtaket om å nedsette et utvalg som en del av arbeidet med denne strategien, og komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 923, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen legge frem en ny handlingsplan mot voldtekt.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Anders Tyvand, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om tiltak for å bekjempe voldtekt*, jf. Dokument 8:127 S (2016–2017) og Innst. 342 S (2016–2017).

Det er igangsatt arbeid med en handlingsplan for å styrke arbeidet mot voldtekt. Viktige satsingsområder i planen vil være forebyggende tiltak, styrket offeroppfølging og tiltak for å bedre kvaliteten på etterforskningen og påtalearbeidet. Handlingsplanen skal utarbeides av Justis- og beredskapsdepartementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet, Barne- og likestillingsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 924, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen komme med tiltak som konkret sikrer en mer helhetlig oppfølging av voldtekts ofre i møte med offentlige myndigheter, rettsapparatet, politiet og helsevesenet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Anders Tyvand, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om tiltak for å bekjempe voldtekt*, jf. Dokument 8:127 S (2016–2017) og Innst. 342 S (2016–2017).

Innen utgangen av 2017 skal det være etablert 12 kontorer for offeromsorg i tilknytning til de nye politidistriktene, etter modell fra Støttesenteret for fornærmede i straffesaker i Trondheim.

Det vises også til omtalen under vedtak nr. 923, 14. juni 2017. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte når handlingsplan for voldtekt er ferdigstilt.

Vedtak nr. 925, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre voldtekts ofre over hele landet tilgang til voldtektsmottak, samt sikre full finansiering av voldtektsmottakene.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Anders Tyvand, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om tiltak for å bekjempe voldtekt*, jf. Dokument 8:127 S (2016–2017) og Innst. 342 S (2016–2017).

Det vises til omtalen under vedtak nr. 923, 14. juni 2017.

Vedtak nr. 926, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen iverksette flere tiltak som sikrer kompetanseheving hos politiet og rettsapparatet når det gjelder saker om voldtekt og overgrep.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Anders Tyvand, Olaug V. Bollestad og Geir Jørgen Bekkevold *om tiltak for å bekjempe voldtekt*, jf. Dokument 8:127 S (2016–2017) og Innst. 342 S (2016–2017).

Det vises til omtalen under vedtak nr. 923, 14. juni 2017.

Vedtak nr. 944, 15. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede om det rettslige handlingsrommet for generell lagring av IP-adresser og relevant trafikkdata bør utvides, som et nødvendig virkemiddel i kampen mot kriminalitet, herunder overgrep mot barn. Utredningen må inkludere hvordan hensynet til personvern og internasjonale forpliktelser kan ivaretas.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dokument 8:126 S (2016–2017) om *utvidet lagringsplikt av IP-adresser for å beskytte barn mot overgrep* og Innst. 407 S (2016–2017).

Justis- og beredskapsdepartementet har igangsatt et arbeid med å utrede generell lagringsplikt for IP-adresser. Det må i den forbindelse blant annet vurderes om tiltaket kan gjennomføres innenfor rammen av Grunnloven og Norges internasjonale forpliktelser. Regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 1036, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen om å fremme forslag for Stortinget som sikrer at kravet til vesentlighet ved reklamasjoner utformes slik at stigende priser på tomter og boliger ikke automatisk forringer boligkjøperes reklamasjonsmuligheter.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 477 S (2016–2017) fra familie- og kulturkomiteen om *tiltak for å styrke forbrukernes rettigheter i handel med bolig*.

Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 1037, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere insentiver i regelverket rundt bolighandelen som kan øke bruken av felles, standardiserte tilstandsrapporter ved bolighandelen, slik at selgeres og

kjøperes forventninger avklares bedre i en tidlig fase og reklamasjoner kan unngås.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 477 S (2016–2017) fra familie- og kulturkomiteen om *tiltak for å styrke forbrukernes rettigheter i handel med bolig*.

Justis- og beredskapsdepartementet arbeider med oppfølgingen av vedtaket, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Regjeringen ønsker å følge opp NOU 2009: 6 *Tilstandsrapport ved salg av bolig* ved å se nærmere på forslagene utvalget la frem.

Vedtak nr. 1038, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere å innføre en autorisasjonsordning for takstmenn og sikre takstmannens uavhengighet, rolle og tillit i bolighandelen og ved reklamasjoner.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 477 S (2016–2017) fra familie- og kulturkomiteen om *tiltak for å styrke forbrukernes rettigheter i handel med bolig*.

Regjeringen ønsker å følge opp NOU 2009: 6 *Tilstandsrapport ved salg av bolig* ved å se nærmere på forslagene utvalget la frem. En oppfølging av utredningen vil også omfatte vurderinger knyttet til takstmannens rolle i boligomsetningen. Vedtaket er dermed under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 1039, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere å gjeninnføre boligkjøpernes adgang til å få en markedsvurdering utført av takstmannen til støtte for sin kjøpsvurdering.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 477 S (2016–2017) fra familie- og kulturkomiteen om *tiltak for å styrke forbrukernes rettigheter i handel med bolig*.

Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å følge opp vedtaket i samarbeid med Finansdepartementet, i forbindelse med oppfølgingen av NOU 2009: 6 *Tilstandsrapport ved salg av bolig*. Vedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 1040, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre boligkjøpernes behov for mer tid i bolighandelen gjennom forskriftene til eiendomsmeglingsloven eller ved å fremme forslag for Stortinget om endringer i avhendingsloven.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 477 S (2016–2017) fra familie- og kulturkomiteen om tiltak for å styrke forbrukernes rettigheter i handel med bolig.

Justis- og beredskapsdepartementet tar sikte på å følge opp vedtaket i samarbeid med Finansdepartementet, i forbindelse med oppfølgingen av NOU 2009: 6 *Tilstandsrapport ved salg av bolig*. Vedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 1042, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere å fjerne selgers rett til å utbedre mangler etter avhendingsloven § 4-10, og fremme forslag til Stortinget om dette.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 477 S (2016–2017) fra familie- og kulturkomiteen om tiltak for å styrke forbrukernes rettigheter i handel med bolig.

Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte.

Vedtak nr. 1043, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede om omvendt voldsalarm bør kunne benyttes som et straffeprosessuelt virkemiddel, og rammene for slik bruk og komme tilbake til Stortinget på egnet måte med eventuelle forslag om dette.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 475 S (2016–2017).

Justis- og beredskapsdepartementet har satt i gang et arbeid med å utrede spørsmålet om bruk av omvendt voldsalarm som et straffeprosessuelt virkemiddel. Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på egnet måte. Se også omtale under anmodningsvedtak 612, 8. juni 2015 og anmodningsvedtak 630, 25. april 2017.

Vedtak nr. 1126, 21. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre at det utarbeides et dokument slik det er beskrevet i Innst. 306 S (2014–2015), som et grunnlag for videre evaluering av sluttresultatet.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dokument 8:149 S (2016–2017) om å sikre gjennomføringen av nærpolitireformen i tråd med Stortingets intensjoner og Innst. 491 S (2016–2017).

Politimestrene i distriktene har sendt ut et dokument som beskriver tjenestetilbudet i ny struktur. Dokumentene har blitt sendt ut til samtlige kommuner i perioden februar-august 2017, hvorav de fleste ble sendt i juni. Dokumentene vil inngå som grunnlag i evalueringen av tjenestestedsstrukturen som skal gjennomføres fire år etter at den er gjort gjeldende.

Vedtaket anses med dette fulgt opp.

Vedtak nr. 1127, 21. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen sørge for at nærpolitireformen gjennomføres etter Stortingets intensjoner, jf. Innst. 306 S(2014–2015).»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Dokument 8:149 S (2016–2017) om å sikre gjennomføringen av nærpolitireformen i tråd med Stortingets intensjoner og Innst. 491 S (2016–2017).

Nærpolitireformen utgjør den største endringen i politiet i nyere tid. Regjeringen mener, som et flertall i Stortinget, at reformen er avgjørende for at politiet skal kunne utføre sitt samfunnsoppdrag på en god måte. Regjeringen legger ikke skjul på at reformen er omfattende og krevende, da den berører de fleste deler av politiets virksomhet. Omstillingen er planlagt gjennomført i perioden 2016–2020. Regjeringen mener at Stortingets intensjoner kommer tydelig frem i de politiske grunnlagsdokumenter og har fulgt arbeidet med reformen svært tett. Stortinget har blitt orientert om arbeidet i Prop. 1 S (2016–2017), og vil bli holdt orientert videre i de følgende år gjennom budsjettproposisjonene. Det har også blitt gjennomført møter med forlikspartene på Stortinget flere ganger for å avstemme forståelsen av innholdet i reformen. Justis- og beredskapsministeren har besøkt samtlige politidistrikter i landet bl.a. for å sikre at Stortingets intensjoner om nærpolitireformen ligger til grunn for de endringene som gjøres.

Regjeringen har videre bestilt følgeevaluering gjennom Direktoratet for IKT og forvaltning (Difi) for ytterligere å kvalitetsikre arbeidet, og med mulighet for læring og forbedring underveis. Første rapport fra Difi om gjennomføringen i 2016 kom i februar 2017. Høsten 2017 kommer det en egen rapport fra Difi, hvor en foreløpig evaluering av reformarbeidet knyttet til kultur, holdninger og ledelse i politiet presenteres. Evalueringsrapport for gjennomføring av reformen i 2017 kommer i februar 2018. Difi konkluderer i sin rapport av februar 2017 med at arbeidet er i rute, noe som også bekreftes i Politidirektoratets rapportering til departementet.

Reformen har nå pågått i nesten to år. Det er lagt ned mye godt arbeid med å legge til rette for ønsket utvikling. Strukturendringene har fått mye oppmerksomhet i det offentlige ordskiftet, men det er også laget planer, igangsatt opplæring og driftsatt tiltak for utvikling av tjenestekvaliteten. Grunnlaget som er lagt denne første perioden av reformen vil gi mer synlige resultater i årene som kommer.

Med dette anser regjeringen at vedtaket er fulgt opp.

11 Anmodningsvedtak under Innvandrings- og integreringsministeren

Vedtak nr. 418, 17. februar 2015

«Stortinget ber regjeringen utforme retningslinjer, i form av en egen ordning, som innebærer at kamptolker Forsvaret brukte i Afghanistan fra 2006 fram til november 2014, kan få arbeids- og oppholdstillatelse i Norge.

Stortinget ber regjeringen sikre at det er en konkret individuell vurdering av den enkelte søker og dens situasjon som ligger til grunn for vurdering av innvilgelse av oppholds- og arbeidstillatelse. Stortinget ber om at retningslinjene gir en lav terskel for å innvilge oppholds- og arbeidstillatelse for denne gruppen, og at eventuelle avslag skal bygge på særlige og tungtveiende grunner.

Stortinget ber regjeringen sikre at saker hvor det tidligere er gitt avslag, skal realitetsbehandles på nytt dersom ny søknad fremsettes.»

Dette vedtaket lå opprinnelig under Justis- og beredskapsministeren, jf. at det ble fattet mens denne ministeren også hadde ansvar for innvandringsfeltet. Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Bård Vegar Solhjell, Trine Skei Grande, André N. Skjelstad, Rasmus Hansson, Liv Signe Navarsete, Heidi Greni og Geir S. Toskedal om å beskytte kamptolker fra Afghanistan (Dokument 8:37 S (2014–2015) og Innst. 162 S (2014–2015)).

Vedtaket er fulgt opp ved at nye retningslinjer for håndtering av porteføljen trådte i kraft 5. mai 2015, jf. GI-06/2015 *Retningslinjer for overføring av personer som har vært ansatt av norske styrker i Afghanistan og som har deltatt i operativ tjeneste som tolk etter 1. januar 2006, samt deres nærmeste familiemedlemmer*. Det vises til omtale i Prop. 1 S (2015–2016) for Justis- og beredskapsdepartementet og Meld. St. 15 (2015–2016) *Anmodnings- og utredningsvedtak i stortingssesjonene 2014 og 2015*.

Etter at GI-06/2015 hadde vært virksom i over to år, anså regjeringen at tidligere tolker som mener å ha et beskyttelsesbehov som følge av jobben for norske styrker i Afghanistan i forbindelse med International Security Assistance Force (ISAF), har hatt tilstrekkelig anledning til å søke etter GI-06/2015. Regjeringen har besluttet å innføre en midlertidig instruks for å ivareta Forsvarets tolker i forbindelse med Resolute Support Mission (RSM) som ble etablert i 2015 etter at ISAF ble avsluttet i 2014. Den midlertidige instruksjonen trådte i kraft 29. juni 2017 (GI-08/2017 *Overføring til Norge av tolker som har vært ansatt av Forsvaret i Afghanistan etter 1. januar 2015*) og gjelder frem til en ny ordning for tolker/lokalt ansatte i fremtidige utenlandsoperasjoner er på plass, jf. anmodningsvedtak 419 (2014–2015). En interdepartemental arbeidsgruppe utreder dette.

Vedtak nr. 12, 13. oktober 2015

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en sak med mulige forenklinger i registrering og mottak av flyktninger, mulige tiltak for å få ned saksbehandlingstider og andre forbedringer som kan korte ned tiden fra ankomst til bosetting.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 152 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Justis- og beredskapsdepartementet mv. (tilleggsbevilgning som følge av økning i antallet asylsøkere til Norge)* og Innst. 20 S (2015–2016). Anmodningsvedtaket ansees fulgt opp gjennom tiltakene som framgår av kategoriomtalen 06.90. Dette gjelder bl.a. tiltak som modernisering av utlendingsforvaltningens IKT-løsninger hva angår støtte til asylsaksregistrering og -behandling. Videre har UDI og PU i fellesskap utviklet en ny samarbeidsmodell for den innledende asylsaksbehandlingen som gir potensiale for raskere registrering og asylintervju med høyere kvalitet bl.a. når det gjelder klarlegging av identitet. Modellen er

basert på samlokalisering av de to etatene i ankomstfasen og har vært under utprøving i 2017 ved Ankomstsenter Østfold. Arbeidsmodellen skal videreføres og videreutvikles i 2018. Modellen bygger på at en vesentlig del av asylsøknadene skal kunne avgjøres i løpet av ankomstfasen, mens asylsøkeren befinner seg i et ankomstsenter. Dette vil i mange tilfeller kunne spare både saksbehandlingstid og kostnader, samt korte ned tiden til bosetting eller retur, jf. også øvrig omtale av arbeidet med forenkling, modernisering og bedre gjennomføringskraft i utlendingsforvaltningen, under del III.

Vedtak nr. 13, 13. oktober 2015

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av forslag til nye kriterier som gjør det enklere å få midlertidig arbeidstillatelse mens asylsøknaden er til behandling.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 152 S (2014–2015) *Endringer i statsbudsjettet 2015 under Justis- og beredskapsdepartementet mv. (tilleggsbevilgning som følge av økning i antallet asylsøkere til Norge)* og Innst. 20 S (2015–2016). Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp gjennom forslag til endringer i utlendingsloven, jf. Prop. 149 L (2016–2017).

Vedtak nr. 31, 16. november 2015

«Stortinget ber regjeringen på grunn av den korte tidsfristen og mangelen på høring komme tilbake til Stortinget med en evaluering av lovendringene i løpet av to år. Denne evalueringen må gi rom for en høring.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 16 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven (innstramninger)* og Innst. 391 L (2015–2016). Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Justis- og beredskapsdepartementet sendte den 19. januar 2017 på høring forslag om videreføring av de midlertidige endringene i utlendingsloven. Høringsinstansene ble også invitert til å dele erfaringer med lovendringene siden de trådte i kraft i november 2015. Departementet fremmet 16. juni 2017 forslag om å videreføre de midlertidige endringene i utlendingsloven for Stortinget, sammen med en evaluering, jf. Prop. 149 L (2016–2017).

Vedtak nr. 68, vedtakspunkt 3, kulepunkt 1, 3. desember 2015

«Sikre effektiv saksbehandling fra UDI og oppfordre til nye samarbeidsformer mellom UDI og PU og andre relevante etater, for å sikre en mest mulig effektiv og hensiktsmessig saksbehandling.»

Anmodningsvedtaket anses fulgt opp gjennom tiltakene som framgår av kategoriomtalen 06.90. Dette gjelder bl.a. tiltak som modernisering av utlendingsforvaltningens IT-løsninger hva angår støtte til asylsaksregistrering og -behandling. Videre har UDI og PU i fellesskap utviklet en ny samarbeidsmodell for den innledende asylsaksbehandlingen som gir potensiale for raskere registrering og asylintervju med høyere kvalitet bl.a. når det gjelder klarlegging av identitet. Modellen er basert på samlokalisering av de to etatene i ankomstfasen og har vært under utprøving i 2017 ved Ankomstsenter Østfold. Arbeidsmodellen skal videreføres og videreutvikles i 2018. Modellen bygger på at en vesentlig del av asylsøknadene skal kunne avgjøres i løpet av ankomstfasen, mens asylsøkeren befinner seg i et ankomstsenter. Dette vil i mange tilfeller kunne spare både saksbehandlingstid og kostnader, samt korte ned tiden til bosetting eller retur, jf. også øvrig omtale av arbeidet med forenkling, modernisering og bedre gjennomføringskraft i utlendingsforvaltningen, under del III.

Vedtak nr. 68, vedtakspunkt 18, 3. desember 2015

«Internasjonale konvensjoner er mindre tilpasset dagens situasjon enn den tid da de ble skrevet. For at både det internasjonale samfunnet og Norge skal være best mulig rustet til å håndtere store migrasjonsbølger, ber regjeringen ta et internasjonalt initiativ til en gjennomgang av internasjonale konvensjoner, for at disse i bedre grad kan tilpasses vår tids flyktningsituasjon.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2015–2016) og Innst. 2 S (2015–2016). Vedtaket har bakgrunn i avtale mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Fremskrittspartiet, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre av 19. november 2015, Tiltak for å møte flyktningskrisen («asylforliket»), jf. vedlegg 2 til Innst. 136 S (2015–2016) til Dokument 8:14 S (2015–2016).

Antallet migranter som ankom Europa på irregulær måte i 2015 var rekordstort og skapte store utfordringer både i EU og i Norge. I kjølvannet av denne situasjonen ble asylforliket vedtatt. Det er ikke nytt at folk flytter over landegrensener eller blir tvunget på flukt og må søke beskyttelse utenfor opprinnelseslandet. Nytt er imidlertid det store volumet, hurtigheten og dramatikken rundt størrelsen på folkeforflytninger, særlig fra andre kontinenter til Europa, samt den økte koblingen til sikkerhetsutfordringer og kriminalitet.

De blandede migrasjonsstrømmene, der både personer med beskyttelsesbehov og migranter med andre motiver inngår, setter utlendingsforvaltningen og mottakssystemene under betydelig press. Mange asylsøkere fremmer ikke asylsøknaden i det første trygge landet de kommer til, men reiser videre til foretrukket destinasjonsland. Tilstrømningen til Europa fra 2015 og utover har også medført store belastninger på nasjonale beredskaps- og velferdssystemer i de landene som var mest berørt, utfordret helt sentrale deler av det europeiske samarbeidet og satt en ny politisk dagsorden i mange land. I tillegg er det tydelige sikkerhetsutfordringer ved ukontrollert migrasjon. Menneskesmuglere og andre organiserte kriminelle profiterer på den irregulære migrasjonen, samtidig som migrantene utsettes for stor risiko på sin vei mot Europa.

Justis- og beredskapsdepartementet og Utenriksdepartementet har, med innspill fra andre departementer, foretatt en intern gjennomgang av relevante internasjonale konvensjoner for å identifisere statens folkerettslige handlingsrom i lys av mulige tiltak og ordninger for å håndtere utfordringer med flukt og migrasjon. Departementene har også sett på hvordan norske interesser kan ivaretas gjennom tiltak, nasjonal lovgivning og norsk støtte eller initiativ i tilknytning til pågående internasjonale prosesser.

Departementenes interne gjennomgang har vist at Norge generelt har et betydelig folkerettslig handlingsrom innenfor sentrale konvensjoner når det gjelder valg av virkemidler og tiltak for å håndtere store migrasjonsbølger. Samtidig bygger folkeretten på noen grunnleggende prinsipper for å ivareta beskyttelse av flyktninger og individets grunnleggende rettsikkerhet og rettigheter, som fortsatt bør ligge fast.

Det har over tid vært et hovedmål for norsk flyktning- og migrasjonspolitikken å ha en kontrollert og regulert migrasjon til Norge og å begrense irregulære ankomster av migranter uten beskyttelsesbehov eller annet grunnlag for lovlig opphold. I forbindelse med oppfølgingen av anmod-

ningsvedtaket har departementene identifisert en rekke tiltak som vil kunne gjennomføres innenfor eksisterende folkerettslig handlingsrom.

Tiltak som støtter opp om nevnte politiske hovedmål kan være bidrag til bedre beskyttelse i opprinnelsesland og i nærområdene, beskyttelse som i større grad er basert på kvoteuttak (som avlaster vertslandene og gir beskyttelse til personer som ikke kan gis effektiv beskyttelse i nærområdet), kontrollert og regulert migrasjon gjennom effektiv grensekontroll og bruk av eksisterende lovlig kanaler for migrasjon, effektiv asylsaksbehandling (slik at oppholdstid under prosedyren ikke i seg selv er en tiltrekningsfaktor) og effektiv retur av personer uten beskyttelsesbehov eller annet grunnlag for lovlig opphold.

I kjølvannet av migrasjonskrisen er det satt i gang flere internasjonale prosesser der de globale rammene for samarbeid diskuteres. Norge bidrar og skal fortsette å bidra i disse prosessene der det anses hensiktsmessig, for å synliggjøre norske interesser og påvirke utformingen og tolkningen av internasjonale forpliktelser. For å få størst mulig effekt og legitimitet skal eventuelle initiativ innpasses i de pågående brede internasjonale prosessene i EU og FN. Det er naturlig å ha kontakt med likesinnede land i arbeidet med utvikling av posisjoner og for å oppnå resultater i de brede prosessene.

Norsk syn på våre folkerettslige forpliktelser vil i tillegg bli fremmet bl.a. gjennom statspraksis, partsinnlegg i individklagesaker, innspill til generelle kommentarer fra konvensjonsorganene og målrettet arbeid i forbindelse med erklæringer og resolusjoner i internasjonale sammenhenger. Et sentralt hensyn vil være å unngå anbefalinger og generelle uttalelser som utvider konvensjonenes rammer på en slik måte at statens handlingsrom reduseres. Regjeringen vil samtidig arbeide for at flere land gjennomfører allerede etablerte internasjonale forpliktelser på feltet, herunder flyktningkonvensjonen og plikten til å ta tilbake egne borgere. Gjennomføring av disse forpliktelsene er vesentlige for å hindre sekundærbevegelser og irregulær migrasjon.

I tillegg er det sentralt å motvirke årsakene til flukt og migrasjon gjennom innsats for konfliktløsning og stabilitet og bidrag til utvikling i sårbare stater. Et bedre samspill mellom utviklingsbistand og humanitær bistand til flyktninger og migranter kan bidra til at flukt og migrasjon håndteres på en mer bærekraftig måte i nærområdene (jf. Meld. St. 36 (2016–2017)).

Regjeringen har på denne bakgrunn konkludert med at Norge på nåværende tidspunkt ikke

bør ta initiativ til endring av sentrale konvensjoner av relevans for flukt og migrasjon eller til en internasjonal gjennomgang av disse. Det er også sett hen til at det vil ta lang tid å fremforhandle multinasjonale konvensjoner, og utfallet av å starte nye forhandlingsprosesser er usikkert, da man også risikerer å mobilisere andre interesser, som kan være i strid med de norske. Regjeringen fremmer forslag til følgende alternativt vedtak til vedtak 68.18 (2015–2016):

«Stortinget ber regjeringen om å bidra aktivt i de brede internasjonale prosessene i EU og FN med det mål å fremme tiltak som støtter opp om kontrollert og regulert migrasjon og å begrense irregulære ankomster av migranter uten beskyttelsesbehov eller annet grunnlag for lovlig opphold. Norge skal arbeide for å ivareta statens folkerettslige handlingsrom og for at flere land oppfyller internasjonale forpliktelser knyttet til flukt og migrasjon. Norge tar ikke på nåværende tidspunkt initiativ til endring av sentrale konvensjoner av relevans for flukt og migrasjon eller til en internasjonal gjennomgang av disse.»

Vedtak nr. 123, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen utrede muligheten for å gi mennesker, hvor det er sannsynliggjort at de er ofre for menneskehandel, oppholdstillatelse i Norge.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug V. Bollestad, Line Henriette Hjemdal, Geir Jørgen Bekkevold og Rigmor Andersen Eide om bekjempelse av vår tids slaveri, jf. Dokument 8:91 S (2014–2015) og Innst. 62 S (2015–2016).

Ofre for menneskehandel med behov for beskyttelse har rett til asyl i Norge. Dersom søkeren ikke fyller vilkårene for en slik tillatelse, skal det vurderes tillatelse på bakgrunn av sterke menneskelige hensyn, også i saker hvor det ikke er aktuelt med straffeforfølgelse av bakmenn. Regjeringen mener at gjeldende regelverk ivaretar ofre for menneskehandel på en god måte, og mener derfor det ikke er behov for å gjøre endringer i regelverket om oppholdstillatelse på grunn av behov for beskyttelse eller ordinær oppholdstillatelse av sterke menneskelige hensyn til ofre for menneskehandel. Anmodningsvedtaket følges opp i tiltak nr. 2 og nr. 3 i Regjeringens

handlingsplan mot menneskehandel som ble fremlagt 1. desember 2016. Disse tiltakene innebærer at Regjeringen vil tydeliggjøre refleksjonsperioden og hindre misbruk av ordningen, sikre effektiv saksbehandling og kontinuitet i oppfølging av ofre, samt tydeliggjøre reglene for oppholdstillatelse til ofre for menneskehandel.

Vedtak nr. 125, 7. desember 2015

«Stortinget ber regjeringen utrede forslag om dagens praktisering av Dublin III-forordningen i tilstrekkelig grad tar hensyn til behovene til mennesker som er utsatt for menneskehandel.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Ola Elvestuen og Abid Q. Raja om å styrke rettsikkerheten og oppfølgingen av mennesker som utsettes for menneskehandel i prostitusjon, jf. Dokument 8:116 S (2014–2015) og Innst. 90 S (2015–2016).

Europakommisjonen la 4. mai 2016 frem forslag til endringer i Dublin III-forordningen. Det vises til nærmere omtale i Meld. St. 17 (2016–2017) og Prop. 1 S (2016–2017) punkt 9 side 317. Regjeringen vil avvente EUs behandling av saken før det vurderes endringer i norsk regelverk som følge av ny Dublin-forordning, herunder mulighetene for unntak.

Vedtak nr. 434, vedtakspunkt 1, 12. januar 2016

«Sikre effektiv saksbehandling fra UDI og oppfordre til nye samarbeidsformer mellom UDI og PU og andre relevante etater, for å sikre en mest mulig effektiv og hensiktsmessig saksbehandling.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Helleland, Harald T. Nesvik, Knut Arild Hareide, Marit Arnstad og Trine Skei Grande *om et felles løft for god integritet*, jf. Dokument 8:37 S (2015–2016).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Det vises til omtale under vedtak nr. 12, 13. oktober 2015 og vedtak nr. 68, vedtakspunkt 3, kulepunkt 1, 3. desember 2015.

Vedtak nr. 436, vedtakspunkt 1, 12. januar 2016

«Lage en oversikt i samarbeid med KS over kommunesektorens økte kostnader knyttet til helse, skole, barnehage og barnevern mv., og komme tilbake til Stortinget på egnet måte i løpet av våren 2016, samt sørge for et forsvarlig økonomisk opplegg der kommunene får kompensert for sine ekstrakostnader. Oversikten skal også omfatte en vurdering av integreringstilskuddet og vertskommunetilskuddet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Helleland, Harald T. Nesvik, Knut Arild Hareide, Marit Arnstad og Trine Skei Grande om et felles løft for god integrering, jf. Dokument 8:37 S (2015–2016).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Vedrørende delen av vedtaket som omhandler kommunenes kostnader til bosetting og integrering og integreringstilskuddet vises det til hva som tidligere er meddelt Stortinget, jf. Meld. St. 17 (2016–2017).

Vedrørende kommunenes kostnader til asylsøkere – i den perioden de har opphold i asylmottak – er det som tidligere meddelt Stortinget i Meld. St. 17 (2016–2017) og Prop. 1 S (2016–2017) gjennomført en kartlegging, jf. rapport fra Beregningsutvalget av desember 2016 *Kommunens utgifter i 2015 som vertskommune for statlige mottak for asylsøkere*.

Beregningsutvalget har foretatt en kartlegging av 15 kommuners utgifter som vertskommune for ordinære asylmottak i 2015. Kartleggingen viser at kommuner med asylmottak har større utgifter knyttet til asylsøkere enn det staten dekker gjennom sine tilskuddsordninger. Det er derimot betydelige forskjeller i dekningsgraden blant utvalgte kommuner.

Kommuner som hadde hatt ekstraordinære utgifter knyttet til flyktningssituasjonen fikk i 2015 utbetalt til sammen 150,9 mill. kroner i skjønnsmidler fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Disse midlene er ikke inkludert i beregningen av vertskommunetilskuddets dekningsgrad.

Som følge av et redusert antall asylsøkere fra 2016, har UDI hatt et stort antall ubenyttede mottaksplasser. Den ledige kapasiteten i mottak har vært større enn det som normalt legges til grunn. Kommunene har fått utbetalt vertskommunetilskudd for disse ubenyttede plassene.

Vertskommunetilskuddet ble økt i 2016, og er etter det prisjustert. Regjeringen har i budsjettforslaget for 2018 ikke økt tilskuddet ytterligere.

Vedtak nr. 439, vedtakspunkt 10, 12. januar 2016

«Vurdere å øke karenstiden for mulighet til å fremme søknad om statsborgerskap ved straffbare handlinger.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra Jonas Gahr Støre, Trond Helleland, Harald T. Nesvik, Knut Arild Hareide, Marit Arnstad og Trine Skei Grande om et felles løft for god integrering, jf. Dokument 8:37 S (2015–2016).

Regjeringen la 11. mai 2016 frem Meld. St. 30 (2015–2016) *Fra mottak til arbeidsliv – en effektiv integreringspolitikk*. Det vises til omtale under kap. 9.1.1. Kommunal- og forvaltningskomiteen hadde ingen merknader i Innst. 399 S (2015–2016). Regjeringen har på høring forslag om økt karenstid for statsborgerskap ved straffbare handlinger.

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 444, 12. januar 2016

«Religiøse ledere som gjennom sin virksomhet bidrar til å svekke integreringen, bør ikke få innvilget oppholdstillatelse.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Jonas Gahr Støre, Trond Helleland, Harald T. Nesvik, Knut Arild Hareide, Marit Arnstad og Trine Skei Grande om et felles løft for god integrering, jf. Dokument 8: 37 S (2015–2016).

Anmodningsvedtaket er under behandling. I samarbeid med Arbeids- og sosialdepartementet vurderer Justis- og beredskapsdepartementet mulige regelverkstiltak som gjennom utlendingslovgivningens regler om oppholdstillatelse kan bidra til å fremme deltakelse i samfunnet og forhindre radikaliseringsprosess.

Vedtak nr. 505, 1. mars 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag om et tidsavgrenset identitetsavklaringsprogram for irakiske statsborgere som har fått avslag på søknad om norsk statsborgerskap på grunnlag av mang-

lende dokumentert identitet. Forslaget omfatter de saker hvor UDI ikke har lagt identitet til grunn som dokumentert, men likevel innvilget oppholdstillatelse.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Truls Wickholm, Åsmund Aukrust, Marit Nybakk, Marianne Aasen, Eirik Sivertsen og Stine Renate Håheim om et identitetsavklaringsprogram for irakere i Norge, jf. Dokument 8:142 S (2014–2015) og Innst. 157 S (2015–2016).

Anmodningsvedtaket er under behandling, og regjeringen vil komme tilbake til Stortinget på en egnet måte.

Vedtak nr. 525, 15. mars 2016

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan hovedregelen om ett statsborgerskap slår ut i praksis i en mer globalisert hverdag, blant annet for arbeidsmuligheter og sikkerhets- og kriminalitetsbildet, og eventuelle behov for endringer i statsborgerloven som følge av dette. Regjeringen bes også vurdere om endringer i andre lover kan avhjelpe situasjonen for dem som i dag opplever ulemper ved prinsippet om ett statsborgerskap, fremfor å endre statsborgerloven. En utredning må også inneholde en vurdering av hvilke konsekvenser en eventuell åpning for dobbelt statsborgerskap vil ha for plikter og rettigheter i Norge.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Sveinung Rotevatn, Iselin Nybø, Karin Andersen og Ingunn Gjerstad *Representantforslag om å åpne for mulighet til å erverve dobbelt statsborgarskap*, jf. Dokument 8:10 S (2015–2016) og Innst. 189 S (2015–2016).

Anmodningsvedtaket er under behandling. Regjeringen vil høsten 2017 sende på høring et forslag om å endre statsborgerlovens prinsipp om ett statsborgerskap.

Vedtak nr. 528, 15. mars 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere å opprette uavhengig tilsyn i mottakene for enslige mindreårige asylsøkere.»

Vedtaket er knyttet til Dokument 8:29 S (2015–16) fra 15. mars 2016 om tiltak for å forbedre

omsorgssituasjonen for enslige mindreårige asylsøkere.

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om tiltak for å forbedre omsorgssituasjonen for enslige mindreårige asylsøkere fra Geir Sigbjørn Toskedal, Olaug V. Bollestad og Kjell Ingolf Ropstad, jf. Dokument 8:13 S (2015–2016) og Innst. 193 S (2015–2016).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Formålet med uavhengig tilsyn er å føre kontroll med at staten følger opp sin forpliktelse om å gi et forsvarlig tilbud om innkvartering av enslige mindreårige asylsøkere. Regjeringens vurdering er at dette formålet er godt nok ivaretatt gjennom UDIs arbeid med kontraktsoppfølging. Direktoratets arbeid med kontraktsoppfølging har blitt styrket og forbedret gjennom den siste tiden, for å sikre at mottakene holder den standarden som fremgår av UDIs kontrakter og andre pålegg ovenfor mottakene. I tillegg gjennomføres annen tilsynsvirksomhet i asylmottakene fra bl.a. Arbeidstilsynet, Datatilsynet og vertskommunen. Når formålet vurderes som ivaretatt i dag, tilsier hensynet til effektiv ressursbruk at det vil være lite hensiktsmessig å opprette et uavhengig tilsyn, med de merutgifter dette vil medføre.

Utover forpliktelsen om at staten skal gi et forsvarlig tilbud om innkvartering, har utlendingsloven ingen føringer som definerer kvaliteten eller innholdet i asylmottak. Justis- og beredskapsdepartementet har delegert til UDI å fastsette øvrige kvalitetskrav, som driftsoperatørene for det enkelte asylmottak har en kontraktsmessig forpliktelse til å følge.

Et ev. tilsyn i mottak for enslige mindreårige asylsøkere vil etter dagens regelverk kun føre tilsyn med hvorvidt asylsøkere får tilbud om en mottaksplass, ikke med kvaliteten på tilbudet. Dermed skal opprettes et tilsyn i mottak er det derfor først nødvendig å regulere mottaksfeltet i en mer utfyllende og detaljert form. Regjeringen anbefaler ikke å regulere mottakstilbudet i en så utfyllende og detaljert form at en uavhengig tilsynsordning kunne ha hatt en reell merverdi. Regjeringen viser for øvrig til Stortingets vedtak nr. 938 av 14. juni 2017, som nå er til behandling i Regjeringen.

Vedtak nr. 851, 10. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til endret lov- og regelverk for familiegjenforening hvor gjeldende unntak fra underholdskravet videreføres, og hvor kravet til inn-

tekstnivå i bestemmelsene om underholdskrav tilbakeføres til tidligere nivå.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 90 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven mv. (innstramminger II)* og Innst. 391 L (2015–2016). Vedtaket anses som fulgt opp gjennom endringer i utlendingsforskriften, som omtalt i Prop. 125 L (2016–2017), kapittel 8. Endringene trådte i kraft 25. august 2017.

Vedtak nr. 852, 10. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen sikre at det ikke skal henvises til familiegjennforening i flyktningsleire.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 90 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven mv. (innstramminger II)* og Innst. 391 L (2015–2016). Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp i forbindelse med vedtakelse av forskriftsendringer om tilknytningskravet i saker om familieinnvandring, jf. utlendingsloven § 51 tredje og fjerde ledd og utlendingsforskriften § 9-9. Lov- og forskriftsendringene trådte i kraft 1. juli 2017.

Vedtak nr. 853, 6. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med ytterligere forslag om tiltak mot tvangsekteskap etter at saken er utfyllende belyst faglig gjennom faktisk dokumentasjon og forskning.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 90 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven mv. (innstramminger II)* og Innst. 391 L (2015–2016).

Anmodningsvedtaket anses som delvis fulgt opp, og regjeringen vil bidra til mer dokumentasjon og forskning gjennom tiltak i handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll 2017–2020*.

Vedtak nr. 854, 10. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen legge fram forslag til lovendring om seks års krav til arbeid eller utdanning i Norge før familieetablering kan finne sted.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 90 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven mv. (innstramminger II)* og Innst. 391 L (2015–2016).

I Innst. 391 L (2015–2016) utdypes vedtaket slik: «Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet anser det som mer formålstjenlig [enn et 24-årskrav] å innføre et seksårskrav til arbeid eller utdanning før familieetablering kan finne sted, der man begynner å telle ved 18 år. Det betyr med andre ord at søkeren må ha fylt 24 år. Disse medlemmer mener det er mer målrettet å stille krav til arbeid eller utdanning i Norge ved å utvide dagens fireårsregel, både fordi det vil være mer målrettet for å bekjempe tvangsekteskap og av hensynet til integreringen som sådan.» Sett i lys av at 24-årskravet samtidig ble vedtatt og nylig er gjennomført, anbefaler regjeringen at det ikke fremmes lovforslag om innføring av krav om seks års arbeid eller utdanning i Norge for familieetablering. Regjeringen mener at reversering av 24-årskravet nå, for å i stedet innføre et seksårskrav til arbeid og utdanning, vil ha begrenset effekt hvis hensynet er å bekjempe tvangsekteskap. Gjeldende 24-årskrav sørger for at referansepersonen er eldre, mer moden og har en mer selvstendig posisjon, og i kombinasjon med underholdskravet vil vedkommende måtte ha vært i lønnet arbeid en stund før søknad om familieetablering kan innvilges. I tillegg er dagens 24-årskrav enklere å praktisere, jf. Prop. 149 L (2016–2017). Regjeringen fremmer følgende forslag til alternativt vedtak til vedtak 854 (2015–2016):

«Anmodningsvedtak nr. 854 (2015–2016) oppheves på bakgrunn av at dagens regelverk anses å ivareta hensynet til å bekjempe tvangsekteskap på en god måte.»

Vedtak nr. 859, 10. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake med endrede tidsfrister for å søke familiegjennforening.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 90 L (2015–2016) *Endringer i utlendingsloven mv. (innstramminger II)* og Innst. 391 L (2015–2016). Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp gjennom endringer i utlendingsforskriften, som omtalt i Prop. 125 L (2016–2017), kapittel 8. Endringene trådte i kraft 1. august 2017.

Vedtak nr. 921, 16. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen etablere en uavhengig tilsynsordning for asylmottaksdrift.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 30 (2015–2016) og Innst. 399 S (2015–2016).

Formålet med uavhengig tilsyn er å føre kontroll med at staten følger opp sin forpliktelse om å gi et forsvarlig tilbud om innkvartering av asylsøkere. Regjeringens vurdering er at dette formålet er godt nok ivaretatt gjennom UDIs arbeid med kontraktsoppfølging. Direktoratets arbeid med kontraktsoppfølging har blitt styrket og forbedret gjennom den siste tiden, for å sikre at mottakene holder den standarden som fremgår av UDIs kontrakter og andre pålegg ovenfor mottakene. I tillegg gjennomføres annen tilsynsvirksomhet i asylmottakene fra bl.a. Arbeidstilsynet, Datatilsynet og vertskommunen. Når formålet vurderes som ivaretatt i dag, tilsier hensynet til effektiv ressursbruk at det vil være lite hensiktsmessig å opprette et tilsyn, med de merutgifter dette vil medføre.

Utover forpliktelsen om at staten skal stille et forsvarlig tilbud om innkvartering til disposisjon, har utlendingsloven ingen føringer som definerer kvaliteten eller innholdet i asylmottak. Etter utlendingsloven er det Justis- og beredskapsdepartementet som bemyndiger UDI til å fastsette øvrige kvalitetskrav, som driftsoperatørene for det enkelte asylmottak har en kontraktsmessig forpliktelse til å følge. UDI fører kontroll med at mottaksoperatørene overholder sine kontraktsmessige forpliktelser.

Et eventuelt tilsyn i mottak vil etter dagens regelverk kun føre tilsyn med hvorvidt asylsøkere får tilbud om en mottaksplass, ikke med kvaliteten på tilbudet. Dersom det skal opprettes et tilsyn i mottak er det derfor først nødvendig å lovregulere mottaksfeltet i en mer utfyllende og detaljert form. Regjeringen anbefaler ikke å lovregulere mottakstilbudet i en så utfyllende og detaljert form at en uavhengig tilsynsordning kunne ha hatt en reell merverdi.

Regjeringen fremmer følgende forslag til alternativt vedtak til vedtak 921 (2015–2016):

«Anmodningsvedtak nr. 921 (2016–2017) oppheves på bakgrunn av at dagens ordning anses å gi et tilstrekkelig godt system for å sikre et forsvarlig innkvarteringstilbud til asylsøkere.»

Vedtak nr. 936, 16. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen sikre at ankomstsentre, transittmottak og ordinære mottak tilrettelegges for begge kjønn, og at det tidlig foretas en kartlegging for å avdekke sårbare kvinner med behov for særlig oppfølging.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om tiltak for kvinner på flukt fra Abid Q. Raja, André N. Skjelstad og Trine Skei Grande, jf. Dokument 8:74 S (2015–2016) og Innst. 414 S (2015–2016). Anmodningsvedtaket anses fulgt opp i regjeringens svar til Stortinget av 18. mai 2016 i forbindelse med behandlingen av representantforslaget om tiltak for kvinner på flukt. I brevet vises det til en rekke tiltak som antas å bidra til å identifisere kvinner og jenter med særskilte behov slik at disse kan følges opp med tiltak knyttet til både fysisk og psykisk helse. Både Justis- og beredskapsdepartementet og UDI vurderer kontinuerlig om det er behov for ytterligere tiltak som kan sikre tidlig identifisering og tilrettelegging i mottak.

Vedtak nr. 937, 16. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå regelverk og praksis for å sikre retten til asyl ved kjønnsbasert forfølgelse.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om tiltak for kvinner på flukt fra Abid Q. Raja, André N. Skjelstad og Trine Skei Grande, jf. Dokument 8:74 S (2015–2016) og Innst. 414 S (2015–2016). Anmodningsvedtaket er fulgt opp i tråd med omtale i Prop. 125 L (2016–2017), kapittel 7 og i Prop 1 S (2016–2017) for Justis- og beredskapsdepartementet. Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Justis- og beredskapsdepartementet kan ikke se at det er behov for ytterligere regelverks- eller praksisendringer knyttet til den problemstillingen komiteen tar opp i sin innstilling.

Vedtak nr. 939, 16. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen ta initiativ til felles europeiske retningslinjer som sikrer trygghet, sikkerhet og nødvendig hjelp for kvinner på flukt, herunder adskilte toalett, bad og sove-

avdelinger for kvinner og menn ved både kortvarig og langvarig innkvartering.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om tiltak for kvinner på flukt fra Abid Q. Raja, André N. Skjelstad og Trine Skei Grande, jf. Dokument 8:74 S (2015–2016) og Innst. 414 S (2015–2016). Vedtaket anses som fulgt opp gjennom at Norge vektlegger behovet for større sikkerhet og nødvendig hjelp for kvinner på flukt gjennom vårt samarbeid med FN-organer, EU og gjennom EØS-midlene. Siden Norge ikke er medlem av EU er Norge ikke i posisjon til initiere konkrete felleseuropeiske retningslinjer på operativt nivå med de økonomiske konsekvensene dette måtte ha.

Vedtak nr. 944, 16. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen styrke arbeidet med rettighetsinformasjon til dem som får innvilget oppholdstillatelse i regi av aktuelle kvinneorganisasjoner/sivilt samfunn i hele landet i tråd med Likestillingsutvalgets forslag (NOU 2012: 15).»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om tiltak for kvinner på flukt fra Abid Q. Raja, André N. Skjelstad og Trine Skei Grande jf. Dokument 8:74 S (2015–2016) og Innst. 414 S (2015–2016).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp gjennom tiltak 19 *Øke informasjonsarbeid til utsatte om deres rettigheter i Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot negativ sosial kontroll, tvangsekteskap og kjønnslemlestelse (2017–2020)*. IMDi har utlyst midler til økt informasjonsarbeid om rettigheter i 2017.

Vedtak nr. 108, vedtaks punkt 30, 5. desember 2016

«Foreta en evaluering av flyktningsavtalen i forbindelse med statsbudsjettet 2018, herunder antallet kvoteflyktninger fremover».

Dokumentet som ligger til grunn for vedtaket er Innst. 2 (2016–2017). Med «flyktningsavtalen» forstås her avtalen som ble inngått i Stortinget 19. juni 2015 om å ta imot 8 000 syriske flyktninger på kvoten for overføringsflyktninger i perioden 2015–2017 (vedtak 794), jf. Dokument 8:135 S (2014–2015). Dette ble fordelt på 2 000 plasser i

2015, og 3 000 for hvert av årene 2016 og 2017. Ifm. med vedtaket ble det også lagt til grunn at man skulle evaluere situasjonen i 2016 mht. kvotestørrelsen for 2017, jf. Prop. 1 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Arbeidet med utvelgelsen av de syriske flyktningene har gått etter planen. Som vist til under omtalen av programkategori 06.90 har en utfordring vært at noen flyktninger av ulike grunner trekker seg fra gjenbosettingsprogrammene, både til Norge og andre land. De gjenstående uttakskommisjonene høsten 2017 vil vise om måltallet blir endelig nådd. Det antas at differansen uansett ikke vil bli betydelig. Ubrukte plasser kan overføres til 2018 i tråd med gjeldende praksis for treårig fleksibel bruk av kvoten.

Mht. spørsmålet om antallet kvoteflyktninger fremover, vises det til at størrelsen på kvoten vurderes årlig ifm. fastsettelsen av det påfølgende årets statsbudsjett.

Vedtak nr. 255, 15. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen fjerne bestemmelsen fra juni 2014 om at barn med begrenset opphold i Norge ikke skal bosettes i fosterhjem eller i en kommune.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S (2016–2017) og Innst. 16 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Regjeringen åpnet i februar 2017 opp for bosetting av enslige mindreårige asylsøkere med begrenset oppholdstillatelse i påvente av dokumentert identitet, jf. utlendingslovens §38 femte ledd og utlendingsforskriften §8-12, etter at søknad om førstegangs *fornylse* av oppholdstillatelsen var innvilget. Dette er i samsvar med tidligere praksis før juni 2014.

I Prop. 129 S (2016 – 2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* foreslo regjeringen at enslige mindreårige asylsøkere med begrenset oppholdstillatelse i påvente av dokumentert identitet, kan bosettes etter førstegangs *vedtak* om opphold. Forslaget medfører at i overkant av 400 flere enslige mindreårige kan bosettes i 2017.

Vedtak nr. 610, 4. april 2017

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for at ICDP-foreldreveiledningskurs blir benyttet i introduksjonsprogrammet og på asylmottak.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 247 S (2016–2017) fra justiskomiteen om *Opptrappingsplan mot vold og overgrep* (2017–2021).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Integrerings- og mangfoldsdirektoratet er gitt i oppdrag å fortsette sitt arbeid med å oppfordre kommunene til å tilrettelegge for bruk av ICDP eller annen foreldreveiledning i introduksjonsprogrammet. Oppdraget skal også ses i sammenheng med arbeidet for å utvikle en nasjonal foreldrestøttende strategi, jf. tiltak 17 i handlingsplanen *Retten til å bestemme over eget liv – handlingsplan mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og alvorlige begrensninger av unges frihet 2017–2020*.

Det er gjennomført en pilot med ICDP-veiledning i asylmottak, som nylig er evaluert. Regjeringen ser nærmere på evalueringens anbefalinger, og vurderer hvordan dette ev. kan implementeres videre på asylmottak

Vedtak nr. 648, 9. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendring om fri rettshjelp i saker om tilbakekall av statsborgerskap.»

Grunnlaget for vedtaket er representantforslag 33 S (2016–2017) fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgerskap, jf. (Innst. 269 S (2016–2017)).

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 649, 9. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å endre statsborgerloven slik at tilbakekallelser av statsborgerskap etter statsborgerloven § 26 annet ledd skal skje ved dom.»

Grunnlaget for vedtaket er representantforslag 33 S (2016–2017) fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgerskap, jf. Innst. 269 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 650, 9. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen avvente saksbehandling av tilbakekallelser av statsborgerskap etter statsborgerloven § 26 annet ledd frem til regelverket er endret.»

Grunnlaget for vedtaket er representantforslag 33 S (2016–2017) fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgerskap, jf. (Innst. 269 S (2016–2017)).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp gjennom instruks til Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemnda av 25. juli 2017.

Vedtak nr. 651, 9. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen foreslå nødvendige lovendringer for å presisere at barn og barnebarn ikke kan miste statsborgerskapet som følge av feil begått av foreldre eller besteforeldre. Eventuelle unntak og avgrensninger med hensyn til umyndige barn må utredes og vurderes nærmere i lovarbeidet.»

Grunnlaget for vedtaket er representantforslag 33 S (2016–2017) fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgerskap, jf. (Innst. 269 S (2016–2017)).

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 652, 9. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen sørge for at saker om tilbakekallelse av statsborgerskap på grunn av foreldres eller besteforeldres feil stilles i bero inntil nytt regelverk er på plass.»

Grunnlaget for vedtaket er representantforslag 33 S (2016–2017) fra stortingsrepresentantene Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen, Heidi Greni, Marit Arnstad, Kari Henriksen, Rasmus Hansson, Trine Skei Grande og André N. Skjelstad om domstolsbehandling ved tilbakekallelse av statsborgerskap, jf. Innst. 269 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp gjennom instruks til Utlendingsdirektoratet og Utlendingsnemnda av 25. juli 2017.

Vedtak nr. 685, 23. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen etablere et kontaktforum/kompetanseorgan for minoritetskvinner og æreskultur.»

Grunnlaget for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande og Iselin Nybø om nye tiltak for å fremme likestilling, jf. Innst. 277 S (2016–2017) fra familie- og kulturkomiteen.

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 743, 2. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovendring som sikrer at familier ikke får motta au pair dersom en person i familien er ilagt straff, eller særreaksjon for forhold som kan føre til fengselsstraff, for handlinger mot en au pair.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om *avvikling av aupairordningen og strengere reaksjoner mot vertsfamilier som utnytter au pairer* fra Kirsti Bergstø og Karin Andersen, jf. dokument 8:54 S (2016–2017) og Innst. 305 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 744, 2. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovendring for å sikre at vertsfamilier som grovt eller gjentatte ganger bryter lover eller regler som skal beskytte au pairer, kan miste retten til å ha au pair for alltid.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om *avvikling av aupairordningen og strengere reaksjoner mot vertsfamilier som utnytter au pairer* fra Kirsti Bergstø og Karin Andersen, jf. dokument 8:54 S (2016–2017) og Innst. 305 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 745, 2. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen om å sikre økonomisk støtte på minst samme nivå som den tidligere støtten til senteret drevet av Norsk Folkehjelp, til et tilsvarende au pair-senter. Senteret skal veilede og støtte au pairer inntil au pairordningen er avviklet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* og Innst. 401 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. I tråd med lov om offentlige anskaffelser, har UDI inngått kontrakt med Caritas om å gi et informasjonstilbud til au pairer og vertsfamilier. Caritas startet et au pair-senter 1. august 2017. Kontrakten utløper 31. desember 2017.

Vedtak nr. 842, 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan som konkretiserer hvilke oppgaver som kan overføres fra IMDi til de nye fylkeskommunene.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 385 S (2016–2017) Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om *ny inndeling av regionalt folkevalgt nivå*.

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 843, 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere nærmere hvilke oppgaver som kan overføres fra IMDi til de nye fylkeskommunene.»

Grunnlaget for vedtaket fremgår av Innst. 385 S (2016–2017) Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om *ny inndeling av regionalt folkevalgt nivå*.

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 928, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre at førstelinjetjenesten til barnevernet, politiet og Utlendingsforvaltningen har tilstrekkelig kompe-

tanse om menneskehandel som involverer barn».

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel fra Rigmor Andersen Eide, Hans Fredrik Grøvan, Geir Jørgen Bekkevold og Kjell Ingolf Ropstad, jf. dokument 8:100 S (2016–2017) og Innst. 397 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Regjeringens handlingsplan mot menneskehandel fastslår at regjeringen ser et behov for en styrking og samordning av informasjons- og kompetansehevingstiltak om menneskehandel. Flere tiltak i planen nevner konkrete handlinger som vil sikre førstelinjens evne til å håndtere saker der barn er ofre for menneskehandel. Handlingsplanen følges opp av berørte departementer.

Vedtak nr. 929, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå taushetspliktreglene for førstelinje-tjenesten til barnevernet, politiet og Utlendingsforvaltningen for å sikre at disse ikke er til hinder for samarbeid i saker som gjelder mindreårige ofre for menneskehandel».

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel fra Rigmor Andersen Eide, Hans Fredrik Grøvan, Geir Jørgen Bekkevold og Kjell Ingolf Ropstad, jf. dokument 8:100 S (2016–2017) og Innst. 397 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Justis- og beredskapsdepartementet fremmet 21. juni 2017 Prop. 156 L (2016–2017) *Endringer i utlendingsloven (politiets tilgang til opplysninger om beboere i asylmottak mv.)* for Stortinget. Forslaget innebærer at politiet gis effektiv tilgang til opplysninger om hvem som bor eller har bodd i asylmottak og omsorgssentre for enslige mindreårige asylsøkere. Opplysningene kan blant annet innhentes når dette er nødvendig i forbindelse med politiets arbeid med utlendingskontroll, sikkerhet og beredskap, forebygging og etterforskning av kriminelle handlinger. Opplysninger om hvem som bor i mottak og omsorgssentre kan bidra til å avdekke og stanse kriminell virksomhet enten denne begås av, eller rettes mot, beboere i mottak og omsorgssentre. Opplysningene vil kunne være sentrale i arbeidet med å forebygge at mindreårige utsettes for alvorlig kriminalitet, herunder

menneskehandel. Forslaget er ikke behandlet av Stortinget.

I Prop. 104 L (2013–2014) *Endringer i utlendingsloven m.m. (unntak fra taushetsplikt)* foreslo Justis- og beredskapsdepartementet en lovfesting av visse unntak fra taushetsplikten for ansatte i asylmottak, barnevernets omsorgssentre og andre barneverninstitusjoner når utlendingsmyndighetene er mottaker av opplysningene.

Under stortingsbehandlingen fikk forslaget ikke tilslutning hva gjelder unntakene fra taushetsplikt knyttet til opplysninger om enslige, mindreårige barn, jf. Innst. 103 L (2014–2015). Både POD og UDI har i ettertid påpekt utfordringer med et manglende grunnlag for utlevering av taushetsbelagte opplysninger om disse barna, jf. omtale i Prop. 156 L (2016–2017), side 27. Med bakgrunn i UDIs og PODs erfaringer, vil departementet vurdere å fremme nytt forslag om unntak fra taushetsplikt for ansatte i asylmottak, barnevernets omsorgssentre mv. om enslige mindreårige asylsøkere.

Vedtak nr. 930, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre økt kompetanse på menneskehandel hos dem som representerer enslige mindreårige asylsøkere.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel fra Rigmor Andersen Eide, Hans Fredrik Grøvan, Geir Jørgen Bekkevold og Kjell Ingolf Ropstad, jf. Dokument 8:100 S (2016–2017) og Innst. 397 S (2016–2017). Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 931, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre at enslige mindreårige asylsøkere med begrenset opphold på grunn av manglende ID bosettes umiddelbart.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Geir Jørgen Bekkevold, Hans Fredrik Grøvan, Kjell Ingolf Ropstad og Rigmor Andersen Eide om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel. Dokument 8:100 S (2016–2017) og Innst. 397 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp ved at Regjeringen har åpnet opp for bosetting av ens-

lige mindreårige med begrenset oppholdstillatelse i påvente av dokumentert identitet, jf. utlendingslovens §38 femte ledd og utlendingsforskriften §8-12. Fra 2. februar 2017 kunne denne gruppen bosettes i en kommune etter at søknad om førstegangs *fornyelse* av oppholdstillatelsen var innvilget. Dette er i samsvar med tidligere praksis før juni 2014.

I Prop. 129 S (2016 – 2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* foreslo regjeringen at enslige mindreårige med begrenset oppholdstillatelse i påvente av dokumentert identitet, kan bosettes etter førstegangs *vedtak* om opphold. Forslaget medfører at i overkant av 400 flere enslige mindreårige kan bosettes i 2017.

Vedtak nr. 933, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gi Statens barnehus ansvar for å avhøre barn som er utsatt for menneskehandel, på lik linje med andre overgrepssatte barn».

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er *Representantforslag om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel* fra Rigmor Andersen Eide, Hans Fredrik Grøvan, Geir Jørgen Bekkevold og Kjell Ingolf Ropstad, jf. Dokument 8:100 S (2016–2017) og Innst. 397 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 935, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen sikre rask bosetting av enslige mindreårige asylsøkere, særlig de mellom 15 og 18 år som er spesielt sårbare for rekruttering til menneskehandel, for å sikre en stabil omsorgssituasjon og at oppfølgingsansvaret blir tydeliggjort.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er *representantforslag* fra stortingsrepresentantene Geir Jørgen Bekkevold, Hans Fredrik Grøvan, Kjell Ingolf Ropstad og Rigmor Andersen Eide om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel. Dokument 8:100 S (2016–2017) og Innst. 397 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp ved at Regjeringen har åpnet opp for bosetting av enslige mindreårige med begrenset oppholdstillatelse i påvente av dokumentert identitet, jf. utlendingslovens §38 femte ledd og utlendingsforskriften §8-12. Tiltaket har ført til kortere oppholdstid i

mottak for enslige mindreårige med denne type tillatelse. Se nærmere omtale under anmodningsvedtak 255 og 931.

Enslige mindreårige flyktninger prioriteres i bosettingsarbeidet. I statsbudsjettet for 2017 ble ekstratilskudd til kommunene ved bosetting av enslige mindreårige videreført. Ved utgangen av juni var gjennomsnittlig ventetid fra vedtak til bosetting 3,8 måneder.

Regjeringen har også satt i verk tiltak for å bedre situasjonen for enslige mindreårige i asylmottak. I forbindelse med revidert nasjonal budsjett 2017 ble bevilgningen til UDI økt med 20 mill. kroner for å bedre situasjonen i mottak. Bevilgningsøkningen skal øke det finansielle handlingsrommet til UDI for å bedre oppfølgingen av gruppen, og kan benyttes til å øke bemanningstettheten i mottak for enslige mindreårige, utsette avvikling av enkelte mottak for enslige mindreårige for å redusere flyttinger, eller å styrke rådgivningstjenesten rundt ungdommene. De regionale sentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) er også styrket for å kunne bygge opp kompetansen i mottak og i kommunene om å fremme helse og livskvalitet hos krise- og traumeutsatte barn. Videre skal bevilgningsøkningen gå til å implementere og evaluere en manualbasert kognitiv metode for å redusere traumerelaterte psykiske plager hos enslige, mindreårige asylsøkere i omsorgssentre og mottak.

Vedtak nr. 937, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen opprette team mot menneskehandel som kan oppdage ofre og forhindre at barn blir utsatt for menneskehandel eller rekruttert til kriminelle miljøer fra asylmottak.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er *Representantforslag om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel* fra Rigmor Andersen Eide, Hans Fredrik Grøvan, Geir Jørgen Bekkevold og Kjell Ingolf Ropstad, jf. Dokument 8:100 S (2016–2017) og Innst. 397 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Det vises til anmodningsvedtak 529 fra 15. mars 2016 med samme ordlyd, og Regjeringens utkvittering i Prop. 1 S 2016–2017. Det er ikke grunnlag for å endre Regjeringens vurdering som viser til UDIs løpende arbeid og etablerte retningslinjer for å avdekke ofre for menneskehandel. Regjeringen mener at Stortingets intensjon er ivaretatt ved at

UDI har retningslinjer som skal sikre at mottakene klarer å identifisere mulige ofre for menneskehandel og gi dem tilpasset oppfølging.

Disse retningslinjene er like for alle mottak og stiller krav til arbeidet mot menneskehandel i mottak. Regjeringen mener at kravene som i dag stilles til arbeidet med identifisering og oppfølging av mulige ofre for menneskehandel i mottak, selv om det ikke kreves at arbeidet er teamorganisert, er tilstrekkelig til å si at anmodningsvedtaket er etterfulgt.

Vedtak nr. 938, 14. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovfesting av ansvaret for enslige mindreårige asylsøkere, hvilken omsorg disse barna har krav på og hvilke krav som stilles til mottak med enslige mindreårige asylsøkere.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om styrket innsats mot at barn utnyttes i menneskehandel fra Rigmor Andersen Eide, Hans Fredrik Grøvan, Geir Jørgen Bekkevold og Kjell Ingolf Ropstad, jf. Dokument 8:100 S (2016–2017) og Innst. 397 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Vedtak nr. 1006, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen utarbeide kriterier for opprettelse, videreføring og nedlegging av mottak som ivaretar Stortingets pålegg om å sikre kvalitet i tilbudet og en god balanse mellom kommunale, ideelle og private aktører, og som bidrar til god integrering, beredskap og geografisk spredning.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om endring av vilkår for opprettelse og nedlegging av asylmottak fra Karin Andersen og Heikki Eidsvoll Holmås, jf. doku-

ment 8:87 S (2016–2017) og Innst. 479 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket anses som fulgt opp. Det er gjort justeringer i instruks til Utlendingsdirektoratet om innkvartering av asylsøkere (GI-05/2017) slik at stortingets vedtak blir ivaretatt.

Vedtak nr. 1007, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak for å styrke de ideelle og kommunale driftsoperatørens andel i asylmottaksmarkedet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag om endring av vilkår for opprettelse og nedlegging av asylmottak fra Karin Andersen og Heikki Eidsvoll Holmås, jf. dokument 8:87 S (2016–2017) og Innst. 479 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket er under behandling. Det er foreslått justeringer i instruks til Utlendingsdirektoratet om innkvartering av asylsøkerinstruksen (GI-05/2017) slik at stortingets vedtak blir ivaretatt. I løpet av 2016 og 2017 har det vært en markant nedskalering av mottakskapasiteten. I denne perioden har UDIs vurderinger av hvilke mottak som skal avvikles ført til en styrkning av posisjon den samlede posisjonen til ideelle og kommunale aktører.

Vedtak nr. 1113, 21. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere å endre tilskuddsordningen for flyktninger med nedsatt funksjonsevne og eller atferdsvansker fra å ha en varighet på inntil fem år til å bli en ikke tidsbestemt ordning.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 129 S (2016–2017) og Innst. 401 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket er under behandling.

Justis- og beredskapsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2017–2018) om statsbudsjettet for år 2018 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Justis- og beredskapsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2017–2018) statsbudsjettet for budsjettåret 2018 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 61, 400–497, 3400–3497

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Administrasjon			
400	Justis- og beredskapsdepartementet		
	01 Driftsutgifter	488 635 000	
	23 Spesielle driftsutgifter, forskning, evaluering og kunnskapsinnhenting, <i>kan overføres</i>	24 755 000	
	50 Norges forskningsråd	25 002 000	
	70 Overføringer til private	7 918 000	
	71 Tilskudd til internasjonale organisasjoner	14 020 000	560 330 000
	Sum Administrasjon		560 330 000
Rettsvesen			
61	Høyesterett		
	01 Driftsutgifter	109 967 000	109 967 000
410	Domstolene		
	01 Driftsutgifter	2 441 157 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	70 397 000	
	22 Vernesaker/sideutgifter, jordskiftedomstoler, <i>kan overføres</i>	6 591 000	2 518 145 000
414	Forliksråd og andre domsutgifter		
	01 Driftsutgifter	229 190 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	38 051 000	267 241 000
	Sum Rettsvesen		2 895 353 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Kriminalomsorg			
430	Kriminalomsorgen		
	01 Driftsutgifter	4 682 390 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 430 post 01</i>	87 735 000	
	45 Større utstyersanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	23 619 000	
	60 Refusjoner til kommunene, forvaringsdømte mv., <i>kan overføres</i>	76 800 000	
	70 Tilskudd	13 044 000	4 883 588 000
432	Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter		
	01 Driftsutgifter	256 437 000	256 437 000
	Sum Kriminalomsorg		5 140 025 000
Politi og påtalemyndighet			
440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten		
	01 Driftsutgifter	16 894 739 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	150 906 000	
	22 Søk etter omkomne på havet, i innsjøer og vassdrag, <i>kan overføres</i>	8 996 000	
	23 Sideutgifter i forbindelse med sivile gjøremål	27 561 000	
	25 Retur av asylsøkere med avslag og andre utlendinger uten lovlig opphold, <i>overslagsbevilgning</i>	222 893 000	
	45 Større utstyersanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	660 000 000	
	70 Tilskudd	60 280 000	
	71 Tilskudd Norsk rettsmuseum	5 108 000	
	73 Tilskudd til EUs grense- og visumfond	184 000 000	18 214 483 000
442	Politihøgskolen		
	01 Driftsutgifter	628 210 000	628 210 000
444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)		
	01 Driftsutgifter	860 596 000	860 596 000
445	Den høyere påtalemyndighet		
	01 Driftsutgifter	253 242 000	253 242 000

Kap.	Post		Kroner	Kroner
446		Den militære påtalemyndighet		
	01	Driftsutgifter	8 740 000	8 740 000
448		Grensekommisæreren		
	01	Driftsutgifter	5 519 000	5 519 000
		Sum Politi og påtalemyndighet		19 970 790 000
		Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		
451		Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 456, post 01</i>	759 374 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 248 000	
	70	Overføringer til private	6 509 000	773 131 000
452		Sentral krisehåndtering		
	01	Driftsutgifter	25 889 000	25 889 000
453		Sivil klareringsmyndighet		
	01	Driftsutgifter	31 740 000	31 740 000
454		Redningshelikoptertjenesten		
	01	Driftsutgifter	689 341 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	2 513 208 000	3 202 549 000
455		Redningstjenesten		
	01	Driftsutgifter	104 187 000	
	21	Spesielle driftsutgifter	27 599 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	8 717 000	
	71	Tilskudd til frivillige organisasjoner i redningstjenesten	47 652 000	
	72	Tilskudd til nød- og sikkerhetstjenester	109 536 000	297 691 000
456		Nød- og beredskapskommunikasjon		
	01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 451, post 01</i>	121 526 000	
	21	Spesielle driftsutgifter – infrastruktur Nødnett	357 672 000	
	22	Spesielle driftsutgifter – tjenester og produkter	94 960 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	34 352 000	608 510 000
		Sum Redningstjenesten, samfunnssikkerhet og beredskap		4 939 510 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Andre virksomheter			
460	Spesialenheten for politisaker		
	01 Driftsutgifter	46 445 000	46 445 000
466	Særskilte straffesaksutgifter m.m.		
	01 Driftsutgifter	1 171 116 000	1 171 116 000
467	Norsk Lovtidend		
	01 Driftsutgifter	4 284 000	4 284 000
468	Kommisjonen for gjenopptakelse av straffesaker		
	01 Driftsutgifter	16 835 000	16 835 000
469	Vergemålsordningen		
	01 Driftsutgifter	249 896 000	
	21 Spesielle driftsutgifter	155 578 000	405 474 000
	Sum Andre virksomheter		1 644 154 000
Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.			
470	Fri rettshjelp		
	01 Driftsutgifter	688 414 000	
	72 Tilskudd til spesielle rettshjelptiltak	34 849 000	723 263 000
471	Statens erstatningsansvar og Stortingets rettfærdsvederlagsordning		
	71 Erstatningsansvar m.m., <i>overslagsbevilgning</i>	106 543 000	
	72 Erstatning i anledning av straffefølgning, <i>overslagsbevilgning</i>	59 702 000	
	73 Stortingets rettfærdsvederlagsordning	31 388 000	197 633 000
473	Statens sivilrettsforvaltning		
	01 Driftsutgifter	72 595 000	
	70 Erstatning til voldsofre, <i>overslagsbevilgning</i>	355 550 000	428 145 000
474	Konfliktråd		
	01 Driftsutgifter	118 667 000	
	60 Tilskudd til kommuner, <i>kan overføres</i>	19 268 000	
	70 Tilskudd	11 800 000	149 735 000
475	Bobehandling		
	01 Driftsutgifter	90 376 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	7 457 000	97 833 000
	Sum Fri rettshjelp, erstatninger, konfliktråd m.m.		1 596 609 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Svalbardbudsjettet			
480	Svalbardbudsjettet		
	50 Tilskudd	238 370 000	238 370 000
	Sum Svalbardbudsjettet		238 370 000
Beskyttelse og innvandring			
490	Utlendingsdirektoratet		
	01 Driftsutgifter	988 485 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, asylmottak	1 044 024 000	
	22 Spesielle driftsutgifter, tolk og oversettelse	32 000 000	
	23 Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling, <i>kan overføres</i>	4 415 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	117 170 000	
	60 Tilskudd til vertskommuner for asylmottak	208 053 000	
	70 Stønader til beboere i asylmottak	147 739 000	
	71 Tilskudd til aktivitetstilbud for barn i asylmottak	24 415 000	
	72 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	103 847 000	
	73 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., støttetiltak, <i>kan nyttes under kap. 496 post 60</i>	8 049 000	
	75 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, <i>kan overføres</i>	8 794 000	2 686 991 000
491	Utlendingsnemnda		
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under post 21</i>	310 507 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, nemndbehandling, <i>kan nyttes under post 1</i>	6 238 000	316 745 000
	Sum Beskyttelse og innvandring		3 003 736 000
Integrering og mangfold			
495	Integrerings- og mangfoldsdirektoratet		
	01 Driftsutgifter	231 540 000	231 540 000
496	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	21 Spesielle driftsutgifter, kunnskapsutvikling, <i>kan overføres</i>	44 659 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	51 000 000	
	50 Norges Forskningsråd	6 871 000	
	60 Integreringstilskudd, <i>kan overføres</i>	11 173 478 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	
	61	Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger, <i>overslagsbevilgning</i>	3 329 422 000	
	62	Kommunale innvandrertiltak	179 506 000	
	70	Bosettingsordningen og integreringstilskudd, oppfølging	2 161 000	
	71	Tilskudd til innvandrersorganisasjoner og annen frivillig virksomhet	67 960 000	
	72	Statsautorisasjonsordningen for tolker m.m.	3 921 000	
	73	Tilskudd	5 441 000	14 864 419 000
497		Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere		
	21	Spesielle driftsutgifter, opplæring i norsk og samfunnskunnskap, <i>kan overføres</i>	44 607 000	
	22	Prøver i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	32 325 000	
	60	Tilskudd til opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere	1 991 696 000	2 068 628 000
		Sum Integrering og mangfold		17 164 587 000
		Sum departementets utgifter		57 153 464 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner
Departementets inntekter			
3400	Justis- og beredskapsdepartementet		
	01 Diverse inntekter	5 360 000	
	02 Refusjon av ODA-godkjente utgifter	1 243 000	6 603 000
3410	Domstolene		
	01 Rettsgebyr	385 993 000	
	02 Saks- og gebyrinntekter jordskiftedomstolene	23 243 000	
	03 Diverse refusjoner	1 821 000	
	04 Vernesaker jordskiftedomstolene	5 958 000	417 015 000
3430	Kriminalomsorgen		
	02 Arbeidsdriftens inntekter	88 308 000	
	03 Andre inntekter	24 460 000	
	04 Tilskudd	2 340 000	115 108 000
3432	Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter		
	03 Andre inntekter	1 035 000	1 035 000
3440	Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten		
	01 Gebyr – pass og våpen	258 868 000	
	02 Refusjoner mv.	272 715 000	
	03 Salgsinntekter	75 875 000	
	04 Gebyr – vaktelskap	2 000 000	
	06 Gebyr – utlendingssaker	268 685 000	
	07 Gebyr – sivile gjøremål	833 207 000	
	08 Refusjoner fra EUs grense- og visumfond	21 258 000	1 732 608 000
3442	Politihøgskolen		
	02 Diverse inntekter	16 287 000	
	03 Inntekter fra Justissektorens kurs- og øvingssenter	18 110 000	34 397 000
3444	Politiets sikkerhetstjeneste (PST)		
	02 Refusjoner	14 500 000	14 500 000
3451	Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap		
	01 Gebyr	147 254 000	
	03 Diverse inntekter	26 177 000	
	06 Refusjoner	2 173 000	175 604 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner
3454	Redningshelikopter tjenesten		
	01 Refusjoner	25 877 000	25 877 000
3456	Nød- og beredskapskommunikasjon		
	01 Abonnementsinntekter	339 329 000	
	02 Refusjoner driftsutgifter	42 204 000	
	03 Refusjoner spesielle driftsutgifter – tjenester og produkter	94 969 000	
	04 Refusjoner større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	9 352 000	485 854 000
3469	Vergemålsordningen		
	01 Vergemåls-/representantordning, ODA-godkjente utgifter	9 378 000	9 378 000
3470	Fri rettshjelp		
	01 Tilkjente saksomkostninger m.m.	3 948 000	3 948 000
3473	Statens sivilrettsforvaltning		
	01 Diverse inntekter	5 000	5 000
3474	Konfliktråd		
	02 Refusjoner	681 000	681 000
3490	Utlendingsdirektoratet		
	01 Retur av asylsøkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, ODA-godkjente utgifter	115 510 000	
	03 Reiseutgifter for flyktninger til og fra utlandet, ODA-godkjente utgifter	9 849 000	
	04 Asylmottak, ODA-godkjente utgifter	716 358 000	
	05 Refusjonsinntekter	8 672 000	
	06 Beskyttelse til flyktninger utenfor Norge mv., ODA-godkjente utgifter	8 049 000	858 438 000
3496	Bosetting av flyktninger og tiltak for innvandrere		
	01 Integreringstilskudd for overføringsflyktninger, ODA-godkjente utgifter	150 400 000	
	02 Særskilt tilskudd ved bosetting av enslige, mindreårige flyktninger, ODA-godkjente utgifter	113 874 000	
	03 Tilskudd til integreringsmottak, ODA-godkjente utgifter	10 167 000	274 441 000
3497	Opplæring i norsk og samfunnskunnskap for voksne innvandrere		
	01 Norskopplæring i mottak, ODA-godkjente utgifter	50 505 000	50 505 000
	Sum Departementets inntekter		4 205 997 000
	Sum departementets inntekter		4 205 997 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan:

1.

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 61 post 01	kap. 3061 post 03
kap. 400 post 01	kap. 3400 post 01
kap. 410 post 01	kap. 3410 postene 02 og 03
kap. 410 post 22	kap. 3410 post 04
kap. 430 post 01	kap. 3430 postene 03 og 04
kap. 430 post 21	kap. 3430 post 02
kap. 432 post 01	kap. 3432 post 03
kap. 440 post 01	kap. 3440 postene 02, 03, og 04
kap. 442 post 01	kap. 3442 post 02 og 03
kap. 444 post 01	kap. 3444 post 02
kap. 451 post 01	kap. 3451 post 03 og 06
kap. 454 post 01	kap. 3454 post 01
kap. 455 post 01	kap. 3455 post 01
kap. 456 post 01	kap. 3456 post 02
kap. 456 post 22	kap. 3456 post 03
kap. 456 post 45	kap. 3456 post 04
kap. 473 post 01	kap. 3473 post 01
kap. 474 post 01	kap. 3474 post 02
kap. 490 post 01	kap. 3490 post 05
kap. 491 post 01	kap. 3491 post 01
kap. 495 post 01	kap. 3495 post 01

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift. Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

2. overskride bevilgningen under kap. 451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 01 Driftsutgifter med inntil 75 pst. av inntekter ved salg av sivilforsvarsanlegg og fast eiendom. Inntekter inntektsføres under kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

III

Bestillingsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan bestille varer utover den gitte bevilgning, men slik at samlet ramme for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
440		Politidirektoratet – politi- og lensmannsetaten	
	01	Driftsutgifter	100 mill. kroner
454		Redningshelikoptertjenesten	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	112 mill. kroner

IV

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan:

1. gi tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger på kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 72 Retur av asylsøkere med avslag og tilsagn om støtte utover gitte bevilgninger på kap. 490 Utlendingsdirektoratet, Post 72 Retur av asyl-

søkere med avslag og tilbakevending for flyktninger, *overslagsbevilgning*, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 50 mill. kroner.

2. gi tilsagn som pådrar staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre forsøk med velferdsobligasjoner innenfor en ramme på inntil 10 mill. kroner på kap. 430 Kriminalomsorgen, post 70 Tilskudd.

Andre fullmakter

V

Videreføring av bobehandling

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan bestemme at det under ordningen med utgifter til fortsatt bobehandling pådras forpliktelser utover gitt bevilgning under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, *kan overføres*, med inntil 10 mill. kroner, men slik at totalrammen for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger 33 mill. kroner.

1. trekke politiets direkte utgifter til oppbevaring, tilsyn og salg av beslag fra salgsinntekten, før det overskytende inntektsføres under kap. 5309 Tilfeldige inntekter, post 29 Ymse.
2. trekke salgsomkostninger ved salg av faste eiendommer fra salgsinntekter før det overskytende inntektsføres under kap. 3451 Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, post 40 Salg av eiendom mv.
3. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 473 Statens sivilrettsforvaltning, post 01 Driftsutgifter, inntektene ved avholdelse av kurs og konferanser i regi av Konkursrådet, samt inntekter fra rådets øvrige virksomhet.
4. nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 475 Bobehandling, post 21 Spesielle driftsutgifter, *kan overføres*, tilbakebetalte inntekter under ordningen med utgifter til bobehandling.

VI

Nettobudsjetteringsfullmakt

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan:

VII

Stortingets rettferdsvederlagsordning

Stortingets utvalg for rettferdsvederlag får fullmakt til å tilstå rettferdsvederlag av statskassen med inntil 250 000 kroner for hver enkelt søknad, men slik at grensen er 500 000 kroner for HIV-ofre og 300 000 kroner for tidligere barn i barnehjem, offentlige fosterhjem og spesialskoler. Søknader der utvalget anbefaler å innvilge erstatning som er høyere enn nevnte beløp, fremmes for Stortinget til avgjørelse. Det samme gjelder søknader som etter utvalgets vurdering reiser spørsmål av særlig prinsipiell art.

VIII

Avhending av sivilforsvarsanlegg

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan overdra sivilforsvarsanlegg til en verdi av inntil 100 000 kroner vederlagsfritt eller til underpris når særlige grunner foreligger.

IX

Innkvartering av utlendinger som søker beskyttelse

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan inngå avtaler med varighet utover 2018 om midlertidig drift av innkvartering for utlendinger som søker beskyttelse i Norge. Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet kan øke innkvarteringskapasiteten

selv om det medfører et bevilgningsmessig merbehov over kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter, asylmottak, post 60 Tilskudd til vertskommuner for asylmottak eller post 70 Stønader til beboere i asylmottak, dersom det er nødvendig for å gi innkvartering av utlendinger som søker beskyttelse. Stortinget samtykker videre i at Justis- og beredskapsdepartementet kan iverksette beredskapstiltak med varighet utover 2018 for eventuelt sterkt økte ankomster av asylsøkere selv om det medfører et bevilgningsmessig merbehov over kap. 490 Utlendingsdirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter, asylmottak, post 60 Tilskudd til vertskommuner for asylmottak og kap. 2445 Statsbygg, post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter og post 49 Kjøp av eiendommer og selv om det ikke foreligger fastsatt kostnadsramme. Summen av overskridelser på postene kan ikke overstige 3 mrd. kroner i 2018.

X

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser i byggeprosjekt

Stortinget samtykker i at Justis- og beredskapsdepartementet i 2018 kan pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre byggingen av politiets nasjonale beredskapssenter som omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) under kap. 440 Politi- og lensmannsetaten, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, *kan overføres*, innenfor en kostnadsramme på 2 620 mill. kroner.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 10/2017

